

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

KV

C

15

NAPOLI

F. sa 4.

XV.
C.
15.

TRACTATUS
GENERALIS
DE
REGALIA

IN
QUATUOR LIBROS
DISTRIBVTVS,

*QUI PRIMUM GALLICO
SERMONE PRODIIT;*

NUNC LATINO DONATUS AUCTIOR
ET CORRECTOR EDITUR.

*Cum alijs Opusculis ad eandem materiam
spectantibus.*

Cum licentia Superiorum.

Anno Domini, MDCLXXXIX.

AD MONITIO AD LECTOREM.

HUjus Tractatus exemplum in scrinio illustriſſimi ac Reverendiſſimi Bonæ memoriæ Franciſci *Caulet* Episcopi Appamiensis repertum eſt, quod typis vulgare decreverat, cū ad meliorem vitam, Deo volente, vocatus eſt; ut nōrunt ejus familiares, quibuscum hoc ſuum conſilium, antequam decumberet, communicaverat. Id quod cū huic ſcripto non mediocrem laudem conciliet, tum verò argumento eſt, illud haud parum celeberrimæ Regaliæ quæſtioni explicandæ luminis allaturum. Plures etiam viri ſingulari eruditione ac prudentia, qui illud nondum editum perlegerunt, hanc materiam, alioquin nonnihil obſcuram, in eo diligenter, & magna orationis perſpicuitate tractatam eſſe judicarunt. Cū autem prior Tractatus de Regalia, ejusdem pientiffimi Episcopi adhuc ſuperſtitis mandato editus, in hoc maximè verſetur, ut Eccleſiarum Occitaniæ, præſertimque

AD LECTOREM.

Appamiensis, libertatem tueatur ; hoc posteriore, omnium universim Ecclesiarum, quæ cùm huic oneri antea non subjacerent, Regio Ediçto illud subire coactæ sunt, causa suscipitur, majorique studio, & accuratiore doctrinâ Adversariorum oppositiones atque argumenta, quibus hanc Regaliæ extensionem tueri conati sunt, diluuntur. Quin etiam multa circa usum Regaliæ in ijs locis, ubi ex antiqua consuetudine recepta est, examinantur: unde haud abs re visum est ei *Generalis Regaliæ Tractatus* nomen inscribere. Porro illi, quibus Appamiensis Episcopus *ὁ μακαρίτης* suum de hoc Opere vulgando consilium aperuerat, è re Ecclesiæ fore rati sunt, supremam religiosissimi sui Antistitis voluntatem hoc tempore exequi, edito in lucem hoc Tractatu Generali, quo tum nova quodammodo prioris Tractatus editio, tum eorum omnium, quæ in hac quæstione opponi possunt, solidior refutatio continetur.

PRÆ-

PRÆFATIO.

1. *Um maximi sit momenti causa Regalia, vixq̃ alia hodie in Orbe Christiano celebrior habeatur, quotus tamen quisque est, qui eam apprimè calleat, qui de illa appositè loquatur? imò qui, quid in quaestione versetur, probè nòrit? Plerique nonnisi tenui eius cognitione imbuti, confusè & permixtè de ea iudicant. Id quod tamen nemini mirum esse debet. Est enim illa Regalia materies singularis & paulo abstrusior, atque ab alijs quibuscumque iuris quaestionibus remotior; ut non facìle quis in illam incidat, nec à quoquam probè intelligatur, quin ei percipiendæ consultò operam impendat; quod laboris vix ullus, nisi ex officio aut aliqua alia necessitate compulsus, susceperit.*

2. *Quin & illud observandum est, Authores qui primum Tractatus de Regalia ediderunt, cum Magistratus aut Advocationis munere in Parlamento Parisiensi fungerentur, eas solum attigisse quaestiones, quæ in foro versantur, nimirum quibusnam casibus Beneficia vacent in Regalia, quibusve modis aut obtineantur à Rege, aut iam obtenta conserven-*

P R Æ F A T I O.

tur: qua in re eas sibi leges iurisque dicundi formulas condidère, quas solo usu atque auctoritate Parlamenti Parisiensis contineri ipsi ultro fatentur. Cæterum ipsam Regaliam discutere, eiusque naturam, originem, progressum, effectus qualitatésque expendere, ut plurimum pensi non habuerunt.

3. Accuratioꝛ illa Regalia tractatio tunc demum haberi capta est, cum nonnulli Ministri Regij de iure illo universim ad omnes Regni Ecclesias porrigendo consilium inière. Cum enim huic eorum molitioni Clerus Gallicanus intercesserit, diùque ea de re delata ad supremum Regis Consilium lis hæserit, necesse fuit, totam illam questionem diligentius examinari. Primus de ea anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto, Illustrissimus Petrus de Marca Tholosanus ac deinde Parisiensis Archiepiscopus, ad petitionem Comitiorum Cleri Gallicani, eruditum scripsit commentarium: quo in opere de supradictis illis capitibus, brevis quidem, sed graviter solidèque differuit. Idem post argumentum copiosius discussit in Octavo Libro de Concordia Sacerdotij & Imperij, qui demum post illius obitum in lucem prodijt, ubi omnes penè huius materiae latebras sinúsque, summa, qua pollebat, eruditione ac sermonis claritate explicavit. Superius illud commentariolum in secundum volumen Actorum Cleri Gallicani novissimæ editionis anni millesimi sexcentesimi septuagesimi secundi cum plerisque alijs actis & monumentis ad hoc Regalia negotium spectantibus, relatum est.

4. Veram

PRÆFATIO.

4. *Verum quanquam in hoc Actorum Cleri Gallicani volumine ea habeantur, quæ huic quæstioni explicandæ satis esse possint, ad ea tamen inter se connectenda haud mediocri labore, studio atque animi contentione opus est. Deinde cùm ante Edictum Regium anni millesimi sexcentissimi septuagesimi tertij pleraque illa acta, lite adhuc in Regio consilio pendente, vulgata sint, ex ijs totam illam controversiam, prout in præsentiarum sese habet, haud satis intelligere atque animo dijudicare queas. Accedit, quòd nonnulli Episcopi Regio Edicto parere abnuerunt, Summusque Pontifex, causa ad se delata, plures litteras ea de re ad Regem Christianissimum dedit; adeo ut de hoc gravissimo celeberrimòque negotio denuo scribere minimè supervacaneum videatur.*

5. *Propositum itaque mihi est hoc Tractatu, ea omnia, quæ ad cognitionem decisionemque huius controversiæ spectant, ex ordine, summa quantum potero, fide diligentiaque completi. Ab alienis ac supervacuis quæstionibus abstinebo, sepositisque ijs, quæ doctrinæ hic traditæ invidiam creare possent, verum æquumque, quod in medio consistit, ab extremis, quæ in vitio sunt, declinans, quantum mihi datum fuerit, sectabor. Hinc Canonicam Ecclesiarum libertatem sic tuebor, ut legitima Regis iura minimè offendam: Ministris Regiis contra immunitatem Ecclesiæ nova molientibus ita occurram, ut non attingam ea, quibus Rex, ex antiquo usu, Ecclesiæ vel approbante vel dissimulante, potitur.*

6. *Summa*

PRÆFATIO.

6. *Summa totius Tractatus duplici hac questione continetur : primum an Regalia sit generalis, & ad multas Regni Ecclesias, quæ illi nunquam subditæ fuerunt, auctoritate Regia extendi potuerit : deinde an rata sint ea omnia, quæ circa usum Regaliæ in ijs locis, ubi iam diu obtinet, inducæ sunt, maximè quod ad collationes Beneficiorum spectat. Prior illa questio principalior est, propriæque huius Tractatus, cum is cardo sit totius controversiæ ex Regio Edicto anni 1673. exortæ. Posterior autem questio prioris velut appendix est, & obliquè tantum hanc controversiam attingit : quanquam magnum in se habeat momentum, cum de varijs illis tractet capitibus, quæ circa usum Regaliæ cum ante, tum post illud Edictum, tacente vel non advertente Ecclesia, introducæ sunt.*

7. *Vt autem ordine, quæ ad utrâque questionem spectant, examinentur, Tractatum in quatuor libros distribuam.*

8. *Primus Regaliæ naturam, originem, progressum, variôsq; status explicabit, atque historica narratione summam probationum auctoritatumque, quibus tota hæc causâ innititur, ob oculos ponet.*

9. *In secundo Libro patebit, Regaliam, prout nunc se habet, non posse esse iustam ac licitam, nisi quatenus ab Ecclesia fuerit concessa & approbata : qua in re distinguuntur ea, quæ Ecclesia sua approbatione rata habet, ab iis, quæ cum improbet, hætenus tamen toleravit.*

10. *Tertio*

PRÆFATIO.

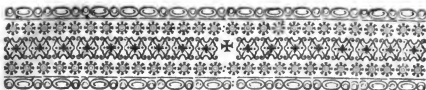
10. *Tertio libro ostendetur, quòd cùm Regaliam in certis tantum Diœcesibus Ecclesia permiserit, ad reliquas verò extendi vetuerit, ius illud, ea inscia, imò renitente, minimè potuit evadere generale, & ad illas Provincias ac Diœceses porrigi, quas ab eo hucusque liberas fuisse constat: adeoque harum Ecclesiarum Episcopos & Capitula, non solum huic se iugo submittere non debere, sed potius eorum esse partes, ut quantum in ipsis est, huic novitati obstant.*

11. *Quarto demum libro dissolventur ea omnia, quæ contra superiorum librorum doctrinam afferri possent; tum verò nominatim quorundam Scriptorum, qui nuper pro illa generali Regaliæ extensione pugnarunt, ratiocinationes atque argumenta expenduntur. Illos denique Episcopos, qui obstiterunt, ne usus Regaliæ in eorum Ecclesias invehetur, suo munere præclare functos esse probabitur, eamque agendi rationem in defendendis Ecclesiis iniisse, quæ non modo culpâ vacet, sed multam laudem apud omnes probos atque Ecclesiastica libertatis amantes mereatur.*

)(

INDEX

I N D E X

LIBRORUM ET CAPITUM.

LIBER I. In quo explicatur, quid sit Regalia. Ejus origo & progressus. fol. 1

CAPUT I. De nomine Regalia, de varia ejus acceptione, & quid propriè sit Jus Regalia. fol. 1.

II. *Origo Regalia obscura: Authorum de ea sententia: in quo hallucinati: qua ratione in hoc Tractatu investigabitur.* 4

III. *Regalia in prima Christianissimorum Regum stirpe locum non habuit.* 6

IV. *Regalia toto tempore secunda Regum stirpis ignota fuit.* 11

V. *Nullus Regalia locus fuit imperantibus primis tertius stirpis Regibus. Finis demum Investiturarum controversiâ ortum habuit.* 18

VI. *Quid sint Investitura. Controversie ea de re ortæ causa, progressus, finis.* 20

VII. *Quando propriè orta sit Curæ ad universas Regni Provincias non su producta?* 24

VIII. *Observationes, quibus probatur, Regaliam ex feudis ortum traxisse.* 27

IX. *Quomodo Regalia ad Decimas atque alios universos vacantium Ecclesiarum redditus porrecta sit.* 30

X. *Qua ratione Regalia ad Collationem Beneficiorum porrecta sit.* 33

XI. *Antedictorum repetitio. Regalia non ita Regum ac supremorum Principum propria est, quin ad inferiores etiam Dynastas pertinuerit. In quibusdam Abbatibus olim locum habuit.* 37

XII. *In Provinciis Regalia non obnoxii Principes seu Dynasta Ecclesiarum vacantium fructus sepe occupabant. Hunc perversum usum ipsi Principes damnaverunt ac dimiserunt.* 42

XIII. *Ut Reges Christianissimi in moderandis Regalia se gesserint. Ea minime usi in Ecclesiis, ubi jam a principio recepta non erat. Sancti Ludovicus ea in re institutum.* 46

- XIV. *Philippus III. in Regalia eandem quam S. Ludovicus moderationem adhibet. Concilij Lugdunensis II. Generalis ea de re Decretum. Nulla in eo de Beneficiorum collatione mentio.* 49
- XV. *Christianissimorum Regum de Regalia Constitutiones, Decreto Concilij Lugdunensis consentientes.* 52
- XVI. *Constitutio continens enumerationem Ecclesiarum, qua Regalia obnoxia vel ab ea libera sunt. Observationes in hanc Constitutionem. Alia similes Ecclesiarum enumerationes.* 54
- XVII. *Alia Regum de Regalia Constitutiones Regalia reditus sacra Capella attribuant. Parlamenti Parisiensis in hac materia Juris prudentia, Auctoritumque sententia.* 59
- XVIII. *Quando primum de Regalia per totum Regnum extendenda deliberatum sit? Quibus rjjs temiatum?* 64
- XIX. *Cleri Gallicani querimonia. Edictum Henrici IV. Arrestum Parlamenti Parisiensis. Generalis de Regalia litis initium, & Progressus. Edictum Ludovici XIII. Ejusdem litis continuatio. Edictum Regis felicius regnantis, quo Regalia ad omnes Regni Ecclesias pertimero declarantur.* 69
- XX. *Progressus Regalia in suis effectibus ac prerogativis, praesertim quod ad collationem Beneficiorum attinet.* 77

*****

LIBER II. Quo demonstratur, Regaliam, prout illam Ministri regij toto Regno propagare conantur, omni prorsus Juri contrariam esse, nec unquam, nisi ex Ecclesiae concessione, idque appositis certis conditionibus, legitime exerceri potuisse. fol. 86

CAPUT. I. Juri divino & naturali late sumpto repugnat, ut Principes propria Auctoritate vacantium Ecclesiarum fructus, & Beneficiorum collationem sibi vindicent. fol. 86

II. *Regalia contraria est Juri Canonico.* 92

III. *Regalia Juri Civili adversatur.* 98

IV. *Regalia nullo proprie Privilegio nititur. Qua ratione eam Concilium Lugdunense II. vel permisisit vel probavit. Expenditur hujus Concilij Decretum.* 101

V. *Collationes Beneficiorum, qua ob Regaliam fiunt, à Concilio Lugdunensi nequaquam approbata sunt.* 106

VI. *Varia circa collationem Beneficiorum regula expenduntur.* 111

VII. *Examinantur alia regula circa collationem Beneficiorum.* 122

VIII. *Regalia inter Ecclesia Gallicana Libertates nequaquam numeranda.* 132

I N D E X.

LIBER III. In quo ostenditur, quòd cùm Regalia in aliquibus tantum Galliae Ecclesijs hætenus locum habuerit, jure fieri nequit, ut generalis evadat, atque ad universas Regni Ecclesias extendatur: quòdque Episcopi & Capitula huic extensioni, quantum in ipsis est, debent obistere. fol. 135

CAPUT I. Ex eo, quòd aliquot Galliarum Provincia & Ecclesia Regalia antea obnoxia non fuerim, rectè inferitur, eas impostertum huic oneri à Principibus subijci non posse. fol. 135

II. Decretum Concilij Lugdunensis II. generalis maximi ponderis est ad confirmandam Ecclesiarum à Regalia immunitatis libertatem; ejusque auctoritate omnes adversariorum conatus & machina pelluntur. Certum est, in eo Decreto agi de Regalia. 137

III. Veteres ac nova Regum Christianissimorum Constitutiones, acta Camera computorum, & Parlamentii Parisiensis Senatus-consulta manifestè ostendunt, Regaliam in Gallia non esse generalem. 143

IV. Quotquot ad hanc nostram aetatem de Regalia scripserunt, eam in Gallia generalem non esse, sed ad certum Ecclesiarum numerum coartari docuerunt. 148

V. Occtania Regalia nunquam obnoxia fuit. 157

VI. De Aquitania, Provincia, Delphinatu, alijsque Provincijs Regalia non obnoxia. 164

VII. De mutuo jure Ecclesia Lugdunensis in Augustodunensem, & Augustodunensis in Lugdunensem, dum alterutra Pastore orbatur. De Ecclesijs per contractus, aut per privilegia à Regalia liberatis. 172

VIII. Ex Regalia extensione haud magnum Rex emolumentum capit. Hæc extensione non solum justitia & Ecclesia libertas violatur, sed ac ea multa graviusque incommoda sequuntur. 176

IX. Episcopi minimè assensiri possunt, ut Regalia in eorum Ecclesias ab eo onere hætenus liberæ inducatur: sed quantum in ipsis est, huic usurpationi debent obistere. 183

X. Episcopi fidelitatis Sacramentum in tabulas Camera computorum Parisiensis, ex Edicto regio referre non possunt, quin Regaliam agnoscam, eique expressè assentiantur. De Episcopis, qui post Edictum promulgatum, suum fidelitatis Sacramentum, præmissa contestatione, in tabulas Camera computorum referri curaverunt. Item de ijs, qui ante Edicti promulgationem id præstiterunt. Quid censendum de ijs, quorum Dioeceses per Privilegia à Regalia immunes sunt. 190

XI.

I N D E X.

- XI. *Episcopi Edicto de Regalia recusantes parere, in regiam Majestatem nequaquam peccant, sed potius eo ipso suam Regi fidelitatem egregie testantur. Quid in similibus factis senserint veteres sanctique Episcopi.* 195
- XII. *Quid respondendum ijs, qui idcirco parendum Edicto ajunt, quod secus agendo nulla spes sit quidquam proficiendi. Ejusmodi consideratio sanctissimos quoque Episcopos nequaquam prohibuit, quominus suo officio in similibus casibus fungerentur: Et quo pacto eos nunc imitari oporteat.* 200
- XIII. *Episcoporum est, malle extrema quaque pati, quam sinere Ecclesias juribus ac libertatibus suis spoliari. Sanctorum Patrum ea de re sensus.* 206
- XIV. *Sanctorum Episcoporum exempla, qui jus & ihsunitatem Ecclesia contra vim & usurpationem Principum aliorumve hominum prepotentium defenderunt.* 210

LIBER IV. In quo respondetur ad ea, quæ contra doctrinam superiorum Librorum opponuntur, & expenduntur Argumenta, quibus nonnulli Regaliæ ad omnes Regni Ecclesias extensionem, aliæque in hac materia contra pristinum jus ac libertatem Ecclesiæ inducta, defendere conantur. fol. 219

CAPUT I. Hujus libri argumentum. Falsitas duarum propositionum, quibus Regalia extensio ad omnes Gallie Ecclesias nititur. fol. 219

- II. *De Ecclesijs, quæ per privilegia & Regum concessionem à Regalia liberata sunt: an in eis verum sit, Regaliam alienationi aut præscriptioni non subjacere.* 226
- III. *Discutitur cujusdam Scriptoris sententia, qui nuper librum de Regalia edidit, in quo eam ex regia nominatione, quam Regibus Christianissimis Concordata tribuerunt, necessario sequi contendit. Refertur summam canonice ætatis Electionum historia, & quid in eis variatum sit.* 232
- IV. *De Episcoporum electionibus in Ecclesia Gallicana sub prima & secunda Christianissimorum Regum dynastia.* 242
- V. *De electionibus canonicis sub tertia Regum dynastia, usque ad Concordatum Bononiense. Ex hoc Concordato falsè & temere inferitur, Regaliam generalem esse oportere.* 253
- VI. *Expenduntur & refelluntur ea, quæ idem Auctor de extendenda in Abbatis Regalia scripsit.* 262
- VII. *Expenduntur ea, quæ à Ludovico Maimbourgo Societatis Jesu, pro extensione Regalia in universos Regni Episcopatus asseruntur.* 266

INDEX.

- VIII. *Frustra aliqui contendunt, Regaliam idcirco generalem esse oportere, quòd Reges Christianissimi omnium regni sui Ecclesiarum Cathedralium Patroni habeantur.* 276
- IX. *Ratio ex rotunditate Corona adducta, aliaque similes rationes ad Regis utilitatem in hac Regalia causa accommodata, vana sunt ac futiles.* 282
- X. *Alia obiectio Officialium regiorum proponitur, & dissolvitur.* 286
- XI. *Expenduntur quidam Juris canonici textus, aliæque argumenta, quibus Regalia usus in ijs, qua ad Beneficiorum collationem spectant, defenditur.* 289
- XII. *Refelluntur, qui Regibus Christianissimis conferendorum pleno jure Beneficiorum potestatem tribuunt, quòd in sua inauguratione sacro delibuti oleo Laicis excellere videantur.* 295
- XIII. *Exceptioni regiorum Officialium occurritur, quâ opponunt causam Regalis, auditis partibus, primum Parlamenti Parisiensis ac regij Consilij Arreftis dyudicatam; deinde verò Ludovici XIV. feliciter regnantis Edicto finitam esse: huic Edicto Clerum Gallicanum paruisse; unde non amplius audiendos, qui ea de re litem movere vellent.* 297
- XIV. *Refelluntur regij Officiales, qui contendunt hanc Regalia causam ad solam Parlamenti Parisiensis, aut Consilij Regis jurisdictionem spectasse; atque idèd lata ab eis judicia rata esse oportere.* 311
- XV. *Episcopi, qui regio de Regalia Edicto parere detrectant, nequaquam propriæ cause judicium sibi sumunt. Hæc est una è Causis Majoribus, de quibus frequens in Jure canonico mentio. Iidem Episcopi hac agendi ratione regni disciplinam ac publicas leges minimè perturbant, neque debitam ab omnibus regia Majestati fidelitatem aut reverentiam violant.* 318
- XVI. *Refelluntur, qui opponunt, unum tantum aut alterum Episcopum regio Edicto non obtemperasse, atque inde inferunt, eos culpa non carere.* 325

EPILOGUS OPERIS.

fol. 330.

*****

- I. APPENDIX. *Confutatio cujusdam Scripti, quo Regalia ad omnes Galliarum Ecclesias extensio defenditur.* fol. 333
- II. *Responsio ad alterum Scriptum.* 353
- III. *Ex Testamento Politico Armandi Richely S. E. R. Cardinalis Gallicæ scripto ad Ludovicum XIII. Regem Christianissimum.* 361

IV.

I N D E X.

IV. De Differtatione R. P. F. Natalis Alexandri Ordinis Pradicatorum ad canonem XII. Concilij Lugdunenſis II. Generalis.	366
V. Animadverſiones in Tractatum ſingularem de Regalijs, ſeu de juribus Regis in Beneficia Eccleſiaſtica, contra Penſionum.	380
VI. Conſtitutio Dominus Rex.	405
VII. Catalogus Eccleſiarum, qua in Gallia vel Regalia obnoxia ſunt, vel ab ea libera.	406

I. PRÆCIPUA DOCUMENTA Ad hanc Regaliæ cauſam ſpe-
ctantia, quæ ſuperſtitibus adhuc Reverendiſſimis Epiſcopis
Aleſtenſi, & Appamienſi edita ſunt, quorum pleraque ex Galli-
co idiomate translata ſunt in Latinum. fol. 414

I. DOCUMENTUM. Mandatum Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Domini Nicolai
Pavillon Epiſcopi Aleſtenſis contra eos, qui obtinens Regalia Aleſtenſis Eccleſia
Beneficia occupabant. fol. 414

II. Epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad Conventum Generalem Cleri Gallicani. 417

III. Epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad Eminentiſſimum Cardinalem Petrum de
Bonzy Archiepiſcopum Narbonenſem. 420

IV. Epiſtola ejuſdem Epiſcopi ad Dominum de Bezons Conſiliarium Status. 421

V. Secunda epiſtola ejuſdem Epiſcopi ad Eminentiſſimum Cardinalem de Bonzy
Archiepiſcopum Narbonenſem. 426

VI. Prima epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad Regem Chriſtianiſſimum. 435

VII. Mandatum ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis contra Dominum De Foix, &c. 444

VIII. Secunda epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad Regem Chriſtianiſſimum. 446

IX. Prima epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad S. D. N. Innocentium XI. Pontif.
Max. Super Theologia Moralis corruptelis, &c. 449

X. Breve Sanctiſſimi D. N. Innocentij PP. XI. ad eundem Epiſcopum Aleſtenſ. 455

XI. Epiſtola encyclica ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis. 456

XII. Actus Appellationis ab eodem Epiſcopo Aleſtenſi ad Summum Pontif. &c. 457

XIII. Proſectum Appellationis & Proteſtationis contra Mandatum, &c. 458

XIV. Tertia epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad Regem Chriſtianiſſimum. 469

XV. Secunda Epiſtola ejuſdem Epiſcopi Aleſtenſis ad S. D. N. Innocentium XI. Sum-
mum Pontificem. 471

XVI. Mandatum Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi D. Franciſci Cauſes Epiſcopi Ap-
pamienſis. 472

XVII.

I N D E X.

XVII.	<i>Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad Regem Christianissimum.</i>	474
XVIII.	<i>Actus Capitularis Ecclesie Appamiensis contra Procuratorem Domini Paucet Regalista.</i>	478
XIX.	<i>Actus ejusdem Episcopi Appamiensis ad Archiepiscopum Tholosanum directus.</i>	479
XX.	<i>Mandatum ejusdem Episcopi Appamiensis, quo declarat, nuper à se editas Constitutiones contra Regalistas, &c.</i>	495
XXI.	<i>Epistola Eminentissimi Cardinalis Cibo ad Episcopum Appamiensem.</i>	497
XXII.	<i>Secunda epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad Regem Christianiss.</i>	498.
XXIII.	<i>Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad Mag. Gallia Cancellarium.</i>	505
XXIV.	<i>Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad S. D. N. Innocentium PP. XI.</i>	511
XXV.	<i>Breve S.D. N. Innocentij PP. XI. ad Episcopum Appamiensem.</i>	513
XXVI.	<i>Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Archiepiscopum Tholosanum.</i>	514
XXVII.	<i>Tertia epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad Regem Christianiss.</i>	517
XXVIII.	<i>Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad D. Franciscum de Harlay, Archiepiscopum Parisiensem.</i>	522
XXIX.	<i>Epistola ejusdem Episcopi Appam. ad P. de la Chaise Societatis Jesu, &c.</i>	525
XXX.	<i>Secundum Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Episcopum Appamiens.</i>	530.
XXXI.	<i>Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad D. de Harlay Procuratorem Generalem Parliamenti Parisiensis.</i>	531
XXXII.	<i>Tertium Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Episcopum Appamiens.</i>	535
XXXIII.	<i>Constitutio ejusdem Episcopi Appamiensis.</i>	536
XXXIV.	<i>Alia Constitutio ejusdem Episcopi Appamiensis, &c.</i>	538
XXXV.	<i>Sententia Excommunicationis ab eodem Episcopo Appamiensi, &c.</i>	541
XXXVI.	<i>Constitutio ejusdem Episcopi Appam. ad impediendam Regalia, &c.</i>	543
XXXVII.	<i>Quartum Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Episcopum Appamiens.</i>	550
XXXVIII.	<i>Primum Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Regem Christianiss.</i>	552
XXXIX.	<i>Secundum Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Regem Christianiss.</i>	558
XL.	<i>Tertium Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Regem Christianissimum.</i>	561
XLI.	<i>Quartum Breve S. D. N. Innocentij PP. XI. ad Regem Christianissimum.</i>	567

TRACTA-

TRACTATUS GENERALIS DE REGALIA

In quatuor Libros distributus.

LIBER PRIMVS.

In quo explicatur, quid sit Regalia,

Ejus origo & progressus.

CAPUT PRIMUM.

*De nomine Regaliæ, de varia eius acceptione,
& quid propriè sit Jus Regaliæ.*

I. Um nomina sint rerum signa, atque ab eorum
explicatione unaquæque scientia quodammo-
do initium sumat, optimum factu credimus, ut
de Regaliæ jure Tractatum aggredientes,
varias ejus nominis acceptiones præmittamus.

A

2. Primum

2. Primum vox *Regalia* in plurali significat jura fiscalia, veluti jus monetæ cudendæ, imperandi tributa, portoria, vectigalia supra merces mari fluvijque advectas, & his similia, quæ sunt summi Imperij insignia, quæ nec Duces, nec Comites, nec Barones alijque Dynastæ uti possunt, nisi id eis peculiari Principis privilegio concessum fuerit; neque alia lege, quam ut ab ipso Principe ejusque Corona illa se jura habere profiteantur. Sic Regalia accipiuntur lib. 2. de Feudis tit. 56.

3. Secundo loco, eodem *Regalium* nomine designantur nobiliora Feuda, quæ Regiæ Coronæ sine ullo medio subsunt. Ea autem initio erant prædia aut jura Regij patrimonij, quæ Principes militibus aut alijs hominibus sibi charis utenda concedebant, ea lege, ut fide ac jurejurando se illis obstringerent, eos ad bella comitarentur, aliæque certa officia præstarent. Hinc ejusmodi Feuda, interdum, sumpto ex antiqua latinitate vocabulo, *Beneficia*, eaque *Regalia* nuncupantur, ut Capitular. lib. 3. c. 82. Epist. Callixti secundi ad Henricum V. Imperatorem, Epist. 14. Sugerij & alijs locis.

4. Tertiò, hoc nomine præcipuè notantur latifundia & nobilissimæ ditiones, quibus Christianorum Principum pietate & magnificentia aucta est Ecclesia. Quo sensu temporales possessiones ac vicinæ urbi Provinciæ, quibus Ecclesia Romana ab Imperatoribus Christianis, Pipino maxime & Carolo Magno Francorum Regibus, donata est, non solum Beati Petri Patrimonium, sed ejusdem Apostolorum Principis *Regalia* nuncupantur. Hæc significatio frequens est apud Authores undecimi & duodecimi sæculi, qui passim Regalia appellant Feuda in Ecclesias à Regibus, Ducibus, Baronibus alijsque nobilibus viris collata; quorum Investituram Prælati à Principibus alijsque Dominis consequabantur, atque eis certa servitia clientela nomine præstabant. Hoc sensu
Regalia

Regalia usurpantur in Rescripto seu Privilegio Pascalis secundi ad Henricum V. in Rescripto Callixti secundi ad eundem Imperatorem post Concilium Lateranense anno 1122. habitum; in Epistola Friderici primi Imperatoris ad Hadrianum IV. Pontificem: in Constitutione Friderici II. Imperatoris ad annum 1212. Apud S. Bernardum Epist. 164. 170. Item serm. ad Pastores circa finem: Sugerium Epist. 20. Innocentium III. lib. 1. Epist. 190. lib. 2. ep. 52. lib. 3. epist. 106. 107. 120.

5. Denique, ut alias vocabuli significationes ab hoc argumento alienas omittam, vox *Regalia* in singulari, quæ facta est usu subsequente communior, jus quoddam singulare designat, quo Rex omnibus vacantis Ecclesiæ proventibus, qui ad Episcopum spectabant, fruitur, & omnia, præter Parochias, Beneficia, quæ de ejus collatione erant, pleno jure confert, quousque novus Episcopus fidelitatis Sacramentum præstet, Episcopatus possessionem ineat, aliisque claudendæ Regaliæ necessariis perfungatur.

6. Regalia itaque hoc postremo sensu, quo propriè in hoc Tractatu consideratur, duo omnino disparata completur. Primum est reddituum temporalium, vacante Episcopatu, perceptio: Alterum, Beneficiorum omnium, à quibus abest animarum cura, pleno jure collatio. Inde orta est apud Juris-Consultos Gallos duplicis Regaliæ distinctio, quam tradit *Egidius le Maître*, in Parlamento Parisiensi Protopræses Tract. de Regalia c. 1. in *temporalem* videlicet, quæ fructuum perceptione continetur; & in *spiritualem*, quæ ad Beneficiorum collationem se extendit. Quæ quidem duo jura cum re ipsa penitus invicem discrepent, neque ullâ verâ inter se similitudine jungantur: qui rejecta hac distinctione unicam tantum Regaliæ speciem statuunt, ut Petrus Pithæus in Collectione libertatum Ecclesiæ Gallicanæ art. 76. nihil

aliud agere videntur, nisi ut duo toto cœlo diversa, uno eodémque nomine involvant.

CAPUT II.

*Origo Regaliæ obscura: Authorem de ea sententia:
in quo hallucinati: qua ratione in hoc Tractatu
investigabitur.*

1. **P**erobscura quidem & admodum perplexa est Regaliæ origo, non solum si tempus ortus, verum etiam si causas, ex quibus initium cepit, spectes. Stephanus Pasquierius scientia & eloquentia posteriore sæculo clarissimus, qui tam accuratè in antiquos Galliæ usus morésque inquisivit, lib. 3. Disquisitionum suarum cap. 37. neminem à se repertum fatetur, qui de Regaliæ origine, ut par est, disseruerit: *Nec mirum, inquit, si qua enim obscuritas in rerum nostrarum historia, hic maxime occurrat.*

2. Quidam Regaliæ jus Clodovæo auctoritate Concilij Aurelianensis I. anno quingentesimo undecimo celebrati, in gratiam ac remunerationem victoriæ ab eo de Wisigothis Ecclesiæ hostibus relatæ, attributum putant. Alij cæpisse existimant Rege Carolo Magno, cui Adrianus I. Pontifex, in Concilio Romæ habito, Episcopatum Investituras, in quibus Regalia continebatur, permiserit, quam in rem Canonem *Adrianus*, in Decretum Gratiani relatum, citant. Nonnulli Regij Ministri alijque scriptores curiæ ac fori placitis innutriti, quò majorem huic juri sanctitatem ac reverentiam concilient, cœvum Monarchiæ non dubitant asserere, cum ea natum adolevisse, Regiæque coronæ velut adamantem jam inde à principio Regni intextum esse, adeoque non magis à Christianissimorum Regum Majestate, quam à sole lucem separari posse.

3. Quosdam

Lib. I. Caput II.

3. Quosdam denique Auctores reperias, qui cū manī madvertant incertum omnino atque obscurum esse, quo tempore quave ratione Regalia cæperit, id mysterio deputant, ut Renatus Chopinus lib. 1. de sacra Politia tit. 7. n. 3. Paponius in sua Arrestorum collectione lib. 2. tit. 3. qui idcirco eam Judæorum cabalæ, quæ majorum traditione nitebatur, comparant, aut Pythagoræ dogmatis, quæ non ratione aut argumentis, sed sola docentis auctoritate confirmabantur. Addit Franciscus Pinsonius Advocatus Parisiensis hujus temporis scriptor: *Similem eam esse Egyptiaco Nilo, cujus eo nobilior est cursus, quod origo latet, & usque hodie incognita permansit.*

4. Hæc porro sententiarum varietas inde potissimum profecta est, quòd Regaliæ ortum investigaturi, eam sibi talem ab initio finxerunt, qualis nunc cernitur, easdēque illi dotes ac prærogativas nascenti assignarunt, quibus, postquam adolevit, cumulata est. Imò quæ Regaliæ ortus causam, ac deinceps incrementum novāsque vires præbuerunt, ea permixtè pro ipsa Regalia habuere. Aliā itaque viā hæc nobis quæstio explicanda est. Primum quid propriè in suo ortu fuerit Regalia, ostendemus: tum verò quibus accessionibus mirum in modum creverit, ut jam in aliam transiisse naturam jure merito videatur; similis planè rivulo, qui è tenui fonte ortus, ita paulatim cundo, aliarum aquarum accessione, crescit, ut non solum in suo cursu navibus ferendis par sit, sed tandem in ingentem aliquem & quasi immensum lacum desinat. Inprimis verò demonstrabimus, qui factum sit, ut simul atque exorta est, non in omnibus Regni provincijs, sed in aliquibus tantum locum habuerit, quibusque conditionibus ab Ecclesia permissa fuerit aut tolerata. Unde facile erit colligere, quid statuendum sit de præcipua hujus controversiæ quæstione, utrum videlicet Jus Regaliæ universim ad

6 Tractatus Generalis de Regalia.

omnes Regni Ecclesias, an verò ad aliquas tantum Provin-
cias ac certo numero definitas Dioeceses extendatur.

CAPUT III.

*Regalia in prima Christianissimorum Regum
stirpe, locum non habuit.*

1. **N**Emini dubium est, quin cum Magnus Clodovæus
cæterique Franci fidem Christianam, exeunte quinto
Sæculo, amplexi sunt, Ecclesia Gallicana ad normam
Canonum in quatuor Oecumenicis Concilijs alijsque synodis
conditorum, quibus jus commune Ecclesiasticum constabat,
regeretur: quod quidem toto hujus primæ stirpis tempore,
speciatim in administrandis vacantium Ecclesiarum fructi-
bus, obtinuit. Sive enim tum vetere illo Codice, qui *Corpus
Canonum*, vel *Codex Canonum Ecclesie Romanæ*, appellabatur,
usa sit Ecclesia Gallicana; sive peculiarem sibi Codicem,
additis deinceps Conciliorum Galliæ Canonibus, constitue-
rit: sive etiam, ineunte sexto Sæculo, Collectionem Cano-
num à Dionysio Exiguo congestam in usum admiserit; vel
potius peculiari suo Codici, ut quidam existimant, tandiu
adhæserit, dum illam Dionysij Collectionem ab Adriano I.
ad Carolum Magnum missam, acceptam ratamque habuit;
certissimum est, imperantibus primæ stirpis Regibus, obser-
vatos esse in Gallia Canones Concilij Calcedonensis, ejus
auctoritas universim invaluerat, & ad eorum normam Ec-
clesias in hoc Regno compositas fuisse.

2. Jam verò Calcedonensium Canonum vigesimo quinto
agitur de administrandis vacantium Ecclesiarum bonis, quo
quidem non tam nova constitutio, quam veteris consuetudi-
nis, quæ ubique jam recepta erat, confirmatio continetur.

Ipsa

Ipsa Canonis verba libet hic referre: Επειδὴ δὲ τινες τῶν μητροπολιτῶν, ὡς περιχρήθημεν, ἀμελῶσι τῶν ἐγκειχυρισμένων αὐτοῖς ποιμνίων, καὶ ἀναβάλλονται τὰς χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων, ἴδοξε τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ, ἐντὸς τριῶν μηνῶν γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων, ἵνα μήποτε ἀρὰ ἀπαράτητ' ἀνάγκη παρασκευάσῃ ἐπιταθῆναι τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον. Εἰ δὲ μὴ τὸτο ποιήσῃ, ὑποκείμεναι αὐτὸν κατονικῶ ἐπιτιμίᾳ. Τὸ μὲντοι πρόσδοθ' τῆς χρημύσεως Ἐκκλησίας σῶαι φυλάττεσθαι παρὰ τῷ Οἰκονόμῳ τῆς Ἐκκλησίας. [*Quoniam nonnulli Metropolitanis, ut saepe à nobis auditum est, & greges sibi commissos negligunt, & Episcoporum ordinationes differunt: sancta Synodo placuit, ut intra tres menses Episcoporum ordinationes fiant, nisi inexorabilis utique necessitas effecerit, ut dilatio nis tempus prorogetur: si autem hoc non fecerint, eos Ecclesiastica pana subijci. Vidue verò Ecclesie redditum apud Ecclesia Oeconomum saluum custodiri.* Concil. Calced. can. 25.

3. Colligitur ex hoc Canone, id quod etiam multis alijs ejusdem sæculi monumentis patet, fuisse in qualibet Diocesi Oeconomum, penes quem erat bonorum Ecclesiæ administratio. Quamvis enim hæc in Episcopi essent potestate, ejusque nutu atque auctoritate dispensarentur, non illa tamen per seipsum, sed per Diaconum aut Presbyterum, Oeconomi titulo à Clero electum, procurabat: primum ut sacris functionibus, exemplo Apostolorum, liberius vacaret: deinde ut omnem avaritiæ suspicionem in erogandis bonis effugeret: postremò ut sacrorum proventuum in alienos usus convertendorum omnis illi occasio præcideretur. Huic ergo Oeconomo præcipuè id oneris Calcedonenſe Concilium imponit, ut perceptos Ecclesiæ viduatæ proventus futuro Episcopo magna diligentia servet.

4. Quin hoc jure Ecclesiæ in Gallia uterentur, nemo dubitaverit. Siquidem Archidiaconus, qui Oeconomi loco

erat,

erat, & Presbyteri, defuncto Episcopo, res Ecclesiæ curabant, fructusque futuro mox successorì asservabant. Id patet ex decreto ea de re facto in Concilio Regensi anno quadringentesimo trigésimo nono habito. Cùm enim, vacante sede frequenter turbæ in Clero excitarentur, nec iisdem sedandis Archidiaconus aut civitatis Presbyteri, ea, qua pollebant auctoritate, pares essent, vetitum est can. 6. *Nequis ad eam Ecclesiam, qua Episcopum perdidisset, nisi vicina Ecclesia Episcopus exequiarum tempore accederet, qui Visitatoris vice tamen statim Ecclesia ipsius curam districtissime gereret, ne quid ante ordinationem discordantium in novitatibus Clericorum subversioni liceret. Itaque cùm tale aliquid accidit, vicinis vicinarum Ecclesiarum inspectio, recensio, descriptioque mandatur.*

5. Huic Regensium Patrum Canonì geminus est Canon sextus Concilij Aurelianensis secundi anno quingentesimo trigésimo tertio his verbis: *Ut Episcopus qui ad sepeliendũ Episcopum venerit, evocatis Presbyteris in unum, domum Ecclesia adeat, descriptamque idoneis personis custodiendam sub integra diligentia derelinquat, ut res Ecclesia ullorum improbitate non pereant.*

6. Denique Concilium Parisiense v. anno sexcentesimo decimo quinto Clotario secundo Rege celebratum, can. 7. vetat, ne quis defuncto Episcopo, res Ecclesiæ seu ipsius Episcopi, quovis prætectu, occupet: *Defuncto, inquit, Episcopo, Presbytero vel Diacono vel quoquam junioris ordinis Clerico, non per præceptum, neque per judicium, neque per Judicem, neque per qualemcunque personam res Ecclesia vel eorum propria à nullo penitus contingantur. Sed ab Archidiacono vel Clero in omnibus defensuræ & conserventur. Quod si quis immemor definitionis hujus, temere aliquid exinde auferre præsumpserit, aut ausu temerario in res ipsas ingressus fuerit, & de dominatione Ecclesiæ abstulerit, ut necator pauperum communione privetur.*

Ex his patet, durante prima Regum stirpe, ignotum penitus fuisse jus Regaliæ, deque illo neminem ne per somnium quidem cogitasse; cum tunc ubique moris fuerit, obvenientes vacantium Ecclesiarum fructus, juxta decretum Concilij Calcedonensis, futuro reservare Episcopo.

8. Non diffitendum tamen, quin bona Ecclesiarum jam tum à Laicis occupari cæperint, quandoquidem nonnulli primæ stirpis Reges illa suis militibus atque aulicis tradidisse leguntur: id quod jam inde à Clodovei tempore, dum Regnum bello flagraret, contigisse indicat Concilium Parisiense III. anno 557. celebratum, Canone I. Verùm hæc nihil ad Regaliam, cum ad tempus vacantium Ecclesiarum non referantur, & aperta vi nullóque juris ordine fierent; hanc sacrilegam rapinam Ecclesia suis decretis damnante, ac Deo sæpe manifestis etiam pœnis vindicante.

9. Notatu digna sunt verba, quibus hunc abusum, anno quingentesimo trigesimo tertio damnavit Concilium Arvernense can. 5. *Qui reiculam, inquit, Ecclesia petunt à Regibus, & horrenda cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur qua obtinent, & à communione Ecclesia, cujus facultatem auferre cupiunt, excludantur.*

10. De eodem abusu sic loquitur Concilium Aurelianense IV. anno quingentesimo quadagesimo primo habitum, can. 25. *Si quis Clericus aut Laicus sub Potentum nomine atque patrocinio res ad jus Ecclesiæ pertinentes, contempto Pontifice, petere seu possidere præsumpsit, primum admoncatur, qua abstulit civiliter reformare, aut cerè judicium Sacerdotis sui opperiri, ut possit Religio. Quod si in perversionis pertinacitate persistit, ab Ecclesia liminibus arceatur, donec cum satisfactione iustissima pervasa aut occupata restituat.*

11. Neque remissius ea dere decernit supra memoratum Concilium Parisiense III. can. 1. ubi nominatim observat, eos qui proximè elapso Regno à Principe, videlicet Clodoveo, Ecclesiasticas possessiones utendas acceperant, vix ullum ex ijs emolumentum percepisse, immatura morte in pœnam sacrilegæ direptionis extinctos. *Accidit, inquit, ut temporibus discordia sub permissione bona memoria Domni Clodovei Regis res Ecclesiarum aliqui competissent, ipsasque res improvisa morte collapsi proprijs hæredibus liquissent. Placet quoniam res Dei, qua auctores eorum (hæredum) maturata morte credenda sunt peremisse, non debent filij ulterius possidere.*

12. Contingebat etiam nonnunquam præscis illis temporibus, ut Reges Ecclesiastica bona in proprios usus converterent, aut Episcopis & Clericis, publicæ necessitatis obtentu, tributa imperarent: quam in rem memorabile illud de Clotario I. à Gregorio Turonensi refertur lib. 4. histor. n. 2. *Clotarius Rex indixerat, ut omnes Ecclesie Regni sui tertiam partem fructuum fisco dissolverent. Quod licet inviti cùm omnes Episcopi consensissent, atque subscripsissent, viriliter hoc Injuriosus (Turonensis Episcopus) respuens, subscribere dedignatus est, dicens: si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet; quia iniquum est, ut pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum stipetua horrearepleantur. Et iratus contra Regem, nec valedicens abscessit. Tunc commotus Rex, timens etiam virtutem Beati Martini . . . misit post eum cum muneribus veniam precans, & hoc, quod fecerat, damnans, simulque rogans, ut pro se virtutem Beati Martini Antistitis exoraret.*

13. Verùm siue Reges illa ætate Ecclesiæ bona Laicis utenda in feudum darent, siue proventuum partem suo ærario vindicarent, clarum est, id ab eis violentia factum esse, nec ulla ratione ad Regaliam, prout nunc accipitur, referri posse,

cujus

Lib. I. Caput IV.

cujus revera ne nomen quidem multis post sæculis notum fuit, ut mox ostendemus.

CAPUT IV.

Regalia toto tempore secundæ Regum stirpis ignota fuit.

1. **A** Prava illa Laicis tradendorum Ecclesiæ bonorum consuetudine, quæ à primæ stirpis Regibus inducta erat, secundæ stirpis Reges non discesserunt. Quin etiam, malo indies latius manante, cò res evasit, ut Principes non Ecclesiarum solum fundos & prædia, sed Abbantias quoque & Episcopatus ipsos militibus suis ac ministris possidendos atque utendos darent. Primus creditur Carolus Martellus decimas Ecclesiasticas aliàsque sacras possessiones ducibus suis ac militibus, quorum ope diuturna maximæque bella confecerat, promiscuè tradidisse. Id quod adhuc continuatum est imperantibus Carolo Magno, Ludovico Pio, & Carolo Calvo: quanquam Carolum Magnum & Ludovicum Pium id rarius atque invito animo fecisse hinc probari possit, quòd huic malo, editis nonnullis Capitularibus, mederi conati sunt. At Carolo Calvo regnante, quantum hac sacrorum bonorum direptione afflicta fuerit Ecclesia Gallicana, vix verbis explicari posset.

2. Porro tametsi hi Imperatores & nonnulli deinde Reges tam perversa atque indigna adversus Ecclesiam perpetrarent, certissimum est, eos nequaquam Ecclesiarum vacantium fructus, quasi aliquo sibi jure debitos, arrogasse. Imò constat, publici tunc juris atque usus fuisse, ut ejusmodi fructus penes Archidiaconos, visitatores seu Oeconomos à Metropolitans deputatos remanerent, qui illos, ex præscripto Concilij

cilij Calcedonenſis, futuro redderent Epifcopo. Quin etiam obſervatu dignum eſt, eoſdem illos Imperatores, quorum auctoritate vel diſſimulatione & ignavia tam ſædus in Eccleſiam abuſus irreperat, multas Baſilicas & Abbatias ſuis ſumptibus exædificaffe, ampliſſimisque donaffe proventibus, frequentes Epifcoporum ſynodos habuiſſe, ac multas præclaras leges, cum inſtaurandæ diſciplinæ, tum etiam Eccleſiarum bonis facultatibusque tuendis perutiles promulgaſſe.

3. Plurimæ ejuſmodi Conſtitutiones in Capitularibus horum Principum habentur. Carolus Magnus in Colleſtione à Stephano Baluzio edita ſub anno 814. cap. xii. de facultatibus Eccleſiarum ſic ſtatuit: *Omnia quæ Deo offeruntur, procul dubio & conſecrantur: & non ſolum ſacrificia, quæ à Sacerdotibus ſuper altare conſecrantur, oblationes fidelium dicuntur, ſed quidquid ei à fidelibus offertur ſive in agris . . . mobilibus & immobilibus, vel quacumque de his rebus ad laudem Dei fiunt vel ſupplementum ſanctæ Eccleſiæ ejusque Sacerdotibus atque ornatum præſtare poſſunt, Deo Eccleſiæque ſua à quibuſcunque ulro offeruntur, Domino indubitanter conſecrantur, & ad juſ pertinent Sacerdotum. Et quia Chriſtum & Eccleſiam unam perſonam eſſe veraciter agnoſcimus, quacumque Eccleſiæ ſunt, Chriſti ſunt; & quæ Eccleſiæ vel in ſupradictis vel in quibuſcunque ſpeciebus, ſive pollicitationibus, ſive pignoribus, ſive ſcriptis, ſive corporalibus rebus offeruntur, Chriſto offeruntur. Et quæ ab Eccleſiâ ejus quocumque commento alienantur vel tolluntur, ſive alienando, ſive vaſtando, ſive invadendo, ſive minorando, ſive diripiendo, Chriſto tolluntur. Et ſi ab amico quippiam rapere furtum eſt, præcipue Chriſto Domino noſtro, qui eſt Rex Regum & Dominus Dominantium, aliquid auferre vel alienare vel ſubripere, vel vaſtare, ſacrilegium. Libro ſexto capitulo 427. hæc leguntur: Omnibus nos ipſos corrigentes, poſterisque noſtris exemplum dantes, generaliter interdiciamus, ut nullus Laicus homo vel Imperator vel*

Rex

Rex, aut aliquis Præfectorum vel Comitum seculari potestate fultus sibi per violentiam rapiat, aut à nobis competere vel quocunque modo invadere præsumat, Monasterium aut prædialia vel quasvisque res de potestate Episcopi, vel Abbatis aut Abbatisse.

4. Concilium Pontigonense anno octingentesimo septuagesimo sexto, Carolo Calvo Imperatore celebratum, decernit can. 14. *Ut quoties divinum iudicium Ecclesia Præsulem à saculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat & ad usus suos transferat; sed Erogatorijs & Eleemosinarijs Ecclesiasticis cum ipsius Ecclesia constituto Oeconomolibrum sit Canonico more, jussu rationabiliterque deputata successuro servare & quibuscunque sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere.* Quod quidem decretum antea eodem anno in Concilio Ticini habito coram Carolo statutum fuerat, & inter Capitularia hujus Imperatoris nomine promulgata reperitur.

5. Idem fere anno sequente in Conventu Carisiaci habito sancitum fuit, ut habetur in Capitularibus Caroli Calvi tit. 53. c. 8. his verbis: *Si quis Episcopus interim obierit, Archiepiscopus ipsi sedi Visitatore, secundum sacros Canones, deputet, qui una cum Comite eandem Ecclesiam, ne prædetur, custodiat.*

6. Concilium Trosleianum in Diocesi Sueffionensi anno nongentesimo nono congregatum, can. 1. invehitur in eos, qui defunctorum Episcoporum domos compilabant, & Ecclesiarum vacantium bona invadebant, præcedentium ea de re Conciliorum decreta confirmans. *Quia, inquit, inter nostrates hic pessimus inolevit mos, ut defuncto Ecclesia Episcopo, mox à quibuscunque potentioribus pervadantur res Ecclesiastica, quasi Episcopi fuerint propria; cum etiamsi ejus essent, contra omne jus id fieret: hoc tam immane sacrilegij facinus, & jam sæpius factum dolemus, & ne ulterius à quolibet præsumatur, auctoritate Dei & Sanctorum ejus, qui cum illo regnant in celo, nostro etiam Episcopali ministe-*

rio....interdicimus. Unde inter ceteras de hac re Canonum Constitutiones in Concilio Valentino can. 12. ita scribitur: Hoc etiam placuit, ut Episcopo ab hoc saculo, jubente Domino, accersito, Clerici ab omni omnino suppellectili, vel quacumque sunt in domo Ecclesie vel Episcopi, in libris, in speciebus, utensilibus, vasculis, frugibus, gregibus, animalibus, vel omni omnino re, rapaces manus abstineant.... Quod ut confidentius justitia manente servetur, secundum Regensis synodi constituta, Episcopo è corpore recedente, vicinior illi accedat Episcopus, qui ex more, exequijs celebratis, statim Ecclesia illius curam districtissime gerat, ne quid ante ordinationem Pontificis futuri remanentium Clericorum subversioni vel direptioni jam liceat: ita ut de repertis omnibus inspectio certior descriptioque fidelissima, si fieri potest, intra octavas defuncti, sub diligentia presentis Episcopi peragatur. De hinc ad Metropolitanam notitiam habita ordinatè descriptio deferatur; ut ex ejus electione talis Persona ordinanda Domui Ecclesiastica procuretur, quæ vel consueta Clericis stipendia dispenset, & creditarum sibi rerum, si forsitan tarditas in ordinando Episcopo successerit, Metropolitana congruis temporibus reddere possit rationem.

7. Verùm illius ætatis disciplinam morèsq; Galliæ in administrandis vacantium Ecclesiarum bonis nemo clarius aut disertius testatur, quam Hincmarus Remensium Archiepiscopus, celeberrimus eo sæculo Præsul Jurisque Canonici consultissimus. Is in Episcopos & Proceres Provinciæ Remensis num. 41. sic loquitur: *Sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates sub debita discretionem in vita sua dispensandi habet potestatem; ita facultates Ecclesia viduata, post mortem Episcopi, penes Oeconomum integra conservari jubentur futuro ejus successoris Episcopo: quoniam res & facultates Ecclesia non in Imperatorum atque Regum potestate sunt ad dispensandum, vel invadendum, vel diripiendum; sed ad defensandum atque tuendum. Sunt enim sanctuaria*

sanctuaria & hereditas Domini, sicut & in veteris & novi Testamenti sanctarum scripturarum paginis legimus.

8. Idem Epistola 21. scribens ad Episcopos Concilij Suesionensis acriter insectatur Vulfadum, qui contra Canones in vacantem Ecclesiam Lingonensem obrepserat, ejusque facultates in suos usus convertebat: *Lingonensem, inquit, Ecclesiam Pastore viduatam, ut ibi ordinaretur Episcopus sub nomine vocati Episcopi usurpare praeumpsit, ejusque facultates, quae secundum Calcedonenſe Concilium penes Oeconomum futuro debuerant reservari Episcopo, suis suorumque usibus arrogavit.*

9. Epistola 45. agens de Actardo Nannetenſi Episcopo in Metropolitanam Turonum Ecclesiam intruso, hæc habet: *Magnum Calcedonenſe Concilium defuncto suo Episcopo viduatam Ecclesiam vocat, cujus redditus penes Oeconomum futuro reservari jubet Episcopo, nec ab alijs quibuscque, vel vivente vel defuncto cujuscumque Civitatis Episcopo, usurpari vel pessumdari. . . . .* Hat idcirco de rebus & facultatibus Ecclesiae viduatae sub Oeconomio futuro reservandis Episcopo hic interposuimus; ut attendat de quo agitur Episcopus, (Actardus) quiaſi nemini Christiano eas licet praeſumere, multo minus idem Episcopus sine sui status periculo ac anime detrimento Ecclesiae invasores & facultates praevallet usurpare.

10. Postremò idem Archiepiscopus scribens ad Ludovicum III. Galliae Regem Epist. 12. c. 1. petensque ab eo, ut Ecclesiae Belluacensi liberam relinquat eligendi Episcopi facultatem, manifestè declarat, Reges ac Principes non idcirco Ecclesiarum vacantium bona in fidem & clientelam suam suscipere, ut illa sibi vindicent, aut alijs pro libitu distribuant, sed ut ab iniquorum violentia tueantur, atque Oeconomos ijs curandis praeſitos sua auctoritate firment: *Sine, inquit, ut secundum formam regularem electionis, Episcopi talem eligant, qui & sancta Ecclesia utilis, & Regno proficiuus, & vobis fidelis ac de-*
volus

votus cooperator existat, & consentientibus Clero & Plebe cum vobis adducant, ut secundum ministerium vestrum res & facultates Ecclesie, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit, sua dispositioni committatis. Postea adjungit, ad se relatum, nonnullos esse, qui dicerent, quia res Ecclesiasticæ Episcoporum ita in Regis essent potestate, ut cuicumque vellet, ea donaret: quam sententiam non dubitat diabolicam atque Orco relegendam appellare, tanquam anathemate à Concilij damnatam, & Sanctorum Patrum doctrinæ penitus adversam, qui Ecclesiæ bona, oblationes fidelium, pretia peccatorum, ac pauperum patrimonium solent nuncupare.

II. Hæ sunt leges, quibus, testante Hincmaro, Ecclesia Gallicana Regibus Carolo Calvo, Ludovico III. in administrandis Ecclesiarum vacantium facultatibus utebatur. Fatendum quidem est, illas aliquando minus religiosè observatas, Regibus inter bellorum tumultus Reique publicæ commutationes, identidem vacantium Ecclesiarum bona fisco vindicantibus, vel Laicis utenda donantibus. Quin etiam interdum, dedita opera Episcopatus vacare sinebant, antistitum electiones vel protrahendo vel inhibendo, ut diutius proventibus fruerentur, fundosque Ecclesiasticos militibus atque aulicis liberius in feudum traderent. Verum hæc ab ijs, aperta vi ac nullo juris colore facta inde patet, quòd idem sæpè superstitionibus etiam Episcopis, reclamante Ecclesia, perpetrarent. Unde in Concilio Meldensi anno 845. congregato, Episcopi Carolum Calvum enixe oraverunt, tum ut Ecclesiæ bonorum donationes, feudi titulo, à se in Laicos collatas abrogaret; tum etiam ut illas omnes rescinderet, quas vacantibus Ecclesijs, ab ijs qui bona earum occupaverant, precarij, commutationis, aut alio quocumque nomine factas esse perpisset. can. 18. 19. 22.

12. Denique

12. Denique ipsimet Principes, quidquid in Ecclesias facultatibus earum vel sibi arrogandis, vel in alios conferendis, fecissent, idque sive viventibus Episcopis, sive post eorum mortem; id totum se contra jus æquumque fecisse ultro agnovērunt, damnūque illatum Ecclesijs sarcire, ac peccatum suum expiare aliquando conati sunt. Id patet ex Flodoardo, qui lib. 2. Historiæ Remensis cap. 19. donationem memorat, qua Ludovicus Pius Imperator Ecclesiam Remensem muneratus est, ut damna ei à decessoribus suis illata, dum illam, occupatis bonis, diu Pastore orbatam reliquerant, sarciret. Ab eodem Auctore lib. 3. c. 4. integrum Caroli Calvi Edictum refertur, quo Hincmaro ad Archiepiscopatum Remensem recens assumpto, quas cumque hujus Ecclesiæ possessiones vacante sede aulicis in feudum concesserat, restitui jubet. En ipsa Edicti verba: *In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Carolus Dei gratia Rex. Sica, quæ à Prædecessoribus nostris vel fidelium devotione bene tradita, statuta & confirmata sunt, nostris oraculis roboramus; si etiam illa, quæ quacumque necessitate corrupta sunt, Regia nostra auctoritate corrigimus, & in melius reformamus, salutis nostræ consulimus, & Regium ministerium susceptum à Domino exercemus. Proinde noveris fidelium Dei ac nostrorum solertia, quia res ex Episcopatu Remensi, quas magna necessitate & per omnia invitæ, dum à Pastore sedes illa vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde quoddam temporale solatium à nostro haberent servitio, commendavimus, electo & ordinato Hincmaro, cum integritate, quidquid exinde fidelibus nostris beneficiavimus,*

restituimus.

CAPUT V.

*Nullus Regalia locus fuit imperantibus primis tertiæ
stirpis Regibus. Finita demum Investiturarum
controversia ortum habuit.*

1. **D**efficientibus à Majorum sapientia , pietate ac fortitudine postremis secundæ stirpis Regibus exeunte decimo sæculo , Deus optimus maximus Regnum ad tertiam stirpem transtulit , duabus vel hoc prioribus feliciorē , quod jam utrique conjunctim sumptæ diuturnitate superior , post tot exacta sæcula , adhuc hodie ramorum ubertate & gloria , ut cum maximè , vigeat. Hujus florentissimæ stirpis auctor ac Princeps Hugo Capetus fuit. Is tantum abest ut bona Ecclesiæ sibi arrogaret , aut aulicis utenda traderet. ut etiam Clero sua jura atque immunitates restituerit , intermissas Electiones instauraverit , atque Ecclesias magnificentissimis donis cumulaverit. Quin etiam morti proximus Robertum filium & hæredem suum obtestatus est , ut ne adulatorum se lenocinijs abduci pateretur , caveretque inprimis , ne quovis unquam obtentu bona Ecclesiæ in suos usus converteret aut alijs dissipanda permetteret : quasi cum docere voluisset , fore ut hac religiosa moderatione atque adversus Ecclesiam pietate , Regium Imperium in sua posteritate firmaretur , æternūque permaneret. Paternæ admonitionis memor Robertus pietatem inprimis coluit , Ecclesiæ jura libertatēque retinuit , & ejus facultates non solum non minuit , sed Regia liberalitate auxit. De eo sic Helgatus Monachus Floriacensis in ejus vita : *Devotus fuit & magnificus erga servos Dei & Ecclesias , quarum multas fundavit & venustavit auro & argento. Quamobrem tribuit ei omnipotens continuam pacem , ita ut nemo esset , qui auderet eum inquietare.*

2. In

2. In administrandis ex Canonum præscripto Ecclesiarum vacantium bonis, nihil Regibus adeò religionis aman- tibus, innovatum esse, cum per se clarum est, tum verò lucu- lento Gerberti Archiepiscopi Reimensis testimonio probatur, qui primum religiosissimi Principis Roberti Præceptor fuit, ac deinde ad Summum Pontificatum assumptus Silvester II. dictus est. Is ad Clerum & populum cujusdam Ecclesiæ Pa- store orbatæ scribens, sic eos alloquitur epist. 118. *Sit interim vestra pervigil cura, ut secundum divinas & humanas leges, res defuncti, iam mobiles, quam immobiles, futuro reserventur Episco- po: nesi quid, quod absit, male cautum fuerit, in negligentes cum Regalis censura, tum etiam gravior adhibeatur divina sententia.*

3. Canonica hæc ratio administrandi bona Ecclesiarum vacantium, alijs Regibus Galliæ Hugonis & Roberti posteris & successoribus, ad dimidium circiter duodecimi sæculi per- severavit: quo primum tempore Reges in quibusdam Epi- scopatibus vacantibus universos redditus, quod maximè Re- galia proprium est, percepisse reperiuntur: ut jus illud nonnisi post finitam fatalem illam de Investituris contro- versiam, quæ Sacerdotium & Imperium tamdiu inter se col- lisit, exortum sit. Imo videtur Investituris successisse, atque ijs extinctis, ut furculus arbori emortuæ, succrevisse, ac deinde in quibusdam Regni Provincijs & Diocesisibus, per Ecclesiæ tolerantiam, usu firmatum esse.

4. Ut hæc sententia, quæ verior ac fundatior videtur, & quæ toti huic Regaliæ argumento non parum lucis allatura est, planius intelligatur, operæ pretium erit explicare, quid sint Investituræ, & quæ in tota illa Investiturarum causa gesta sunt, breviter perstringere.

CAPUT VI.

*Quid sint Investitura. Controversia ea de re
orta causa, progressus, finis.*

1. **I**nvestitura est traditio Feudi conceptis verbis ac formulis quibusdam facta, qua ejus dominium saltem utile à Domino in vassallum transfertur, cum onere præstandæ fidei, reddendorumque officiorum, quæ juris clientelaris propria sunt. Observandum autem, feudum genus esse quoddam bonorum, legibus Romanis incognitum, quod ab antiquis Germaniæ populis profectum, suis proprijs regulis legibusque constat. Initio feuda per modum ususfructus & precario tantum concedebantur, ut ijs vassallus, quoad Domino libitum esset, aut saltem quoad ipse vassallus viveret, utendi fruendique jus haberet. Postea hæreditaria & patrimonialia evaserunt; ea tamen lege, ut, mortuo vassallo, in manum Domini reverterentur, qui ea retinebat usque eo, dum hæres aut successor illa per Investituram recepisset, fidemque & officia clientelaria, edito Sacramento, professus fuisset.

2. Ecclesia Gallicana, Regibus Pipino & Carolo Magno, multis feudis, iisque amplissimis, horum Principum aliorumque Regni optimatum liberalitate & munificentia, potiri cepit: quæ cum nobiliora atque honoratiora essent bona, *Regalia* plurali numero, ut supra observatum est, appellabantur. Hinc Episcopi atque Abbates, ratione illorum feudorum, Regum magnorumque Principum clientes seu vassalli facti sunt, apud illos fidem officiumque clientelare profitebantur, ad bellum proficiscentibus certum militum numerum supeditabant, aut etiam nonnunquam seipsi comites adjungebant. Post eorum verò mortem Reges & Principes feuda illa occupabant;

occupabant, ijsque tamdiu potiebantur, dum ea novus Antistes per Investituram recepisset, ipsisque fidem & hominium, ut vocant, præstitisset.

3. Cum autem Investitura solemnī quodam ritu certisque formulis celebraretur, tradito nimirum in vassalli manus cespiti, vel gramine, vel arboris ramo, quo significaretur in eum hujusce prædij aut castri dominium transferri; paulatim mos invaluit, ut Prælati per annulum & baculum pastorale, hoc est per insignia ejus dignitatis, cui feuda erant unita, investirentur. Inde fortasse primò culpa caruit, majorisque testificandæ in Episcopos reverentiæ factum est, ut alio, quam Laici, modo feudorum possessionem adipiscerentur. Verum, ut proclive est ijs rebus abuti Principes, quæ cum penes eos positæ sint, augendæ eorum dignitati serviunt, brevius Investiturarum extra legitimas metas ab ijs porrectum est.

4. Primum enim, mortuis Episcopis, non sola feuda, quæ Regalia dicebantur, verum etiam decimas aliisque omnes sacros proventus occuparunt. Deinde cum Investituram electo Episcopo ante ejus consecrationem darent, idque per annulum & baculum pastorale fieret, ipsam in eum dignitatem munusque Pontificale conferre vulgò credebantur: atque eo facilius in eam opinionem homines abducebantur, quòd Principes, Investiturarum obtentu, Electiones evertebant, & Episcopatus atque Abbacias, quibus libitum erat, deferebant; imo conceptis verbis summas illas Ecclesiæ dignitates se donare profitebantur, ut ex ipsis Investiturarum formulis patet, quæ à Marculpho aliisque antiquis Auctoribus referuntur.

5. Quidam existimant, Investiturarum jus, prout modo descriptum est, Carolo Magno primum ab Adriano I. in Con-

cilio Romæ habito attributum fuisse, suamque opinionem confirmant auctoritate Canonis *Adrianus*, quem Gratianus in Decretum Distinct. 63. retulit, ut supra observatum est. Verum hic Canon hodie ut adulterinus, ab omnibus rerum Ecclesiasticarum peritis rejicitur, ob varias gravissimæque rationes, quas alio opportuniore loco explicabimus. Otto cognomine Magnus, postquam anno 963. in Concilio Romano cui interfuit, Joannem XII. Pontificatu abdicari curavit. à Leone VIII. in locum Joannis substituto primus obtinuit, ut Investiturarum jus, quo jam dudum Imperatores utebantur, Pontificia auctoritate confirmaret: quanquam nonnulli, an verum sit Leonis decretum à Gratiano relatum dubitent. Ut ut sit, jus illud Ottonis successores mordicus retinuerunt; eoque pariter usi sunt Reges Franciæ, Angliæ, alijque Orbis Christiani Principes. Verum temporis decursu, adeò injustum atque in Ecclesiam injuriosum evasit, maximè imperante Henrico IV. qui Episcopatus pretio addicere, hominibusque flagitiosissimis, non tam regendos, quam diripiendos, tradere consueverat, ut Gregorius VII. ingentium animorum Pontifex, sui muneris esse judicaverit, illud palàm oppugnare, adeoque frequentes synodos habuerit, quibus Investituræ damnatæ sunt, atque anathemati subjecti, quicumque post-hac illas vel darent, vel acciperent.

6. Gregorij decreta successores ejus Victor III. Urbanus II. & Pascalius II. varijs in Concilijs probarunt & confirmarunt, quibus minimè obsecuti Imperatores Investiturarum usum retinere conati sunt. Quin etiam Henricus V. Henrici IV. filius, paterni in Pontifices Romanos odij & contumaciæ hæres, Romam cum copioso exercitu profectus, Pascalem II. in arctissimam custodiam conjecit, a quo ab eo per summam impietatem oppresso, novam Investiturarum concessionem extorsit.

extorsit. Verùm Paschalis, statim ut libertatem recuperavit, Privilegium illud, quod per irrisionem *Pravilegium* appellatum est, rescidit, iterùmque Investituras anno sequente, habito Romæ Concilio, damnavit.

7. Duo præcipuè Romani Pontifices in Investituris improbant. Primum, quòd per traditionem annuli virgæque pastoralis, & ante Episcopi inaugurationem fierent; unde consequens erat, ut ipsam dignitatem officiùmque Episcopale Imperatores alijque Principes Laici conferre viderentur. Alterum, quòd Episcopi fidem & hominium, perinde ac cæteri vasalli, flexis genibus manibùsque junctis, atque intra manus Principum positis, profiteri cogerentur: id quod Summi Pontifices, ut Episcopis ignominiosum, & manibus solemnunctione divinorùmque mysteriorum attrectatione consecratis indignum, repudiabant.

8. Denique maxima illa controversia, quæ totos quinquaginta annos Ecclesiam atque Imperium miserandum in modum affligerat, anno millesimo centesimo vigesimo secundo Callixto II. Summo Pontifice, in Concilio generali Lateranensi, finita est, paxque inter Pontificem & Henricum V. composita his conditionibus, ut videlicet Imperatores in omnibus Ecclesijs & Monasterijs liberam fieri electionem & consecrationem sinerent: deinde ut Imperialium feudorum, quæ Regalium nomine designantur, Investituram, non per annulum & baculum pastorale, ut antea facere solebant, sed per sceptrum darent; quam quidem Investituram Episcopi Germaniæ seu Regni Theutonici, ante consecrationem, Episcopi autem Italiæ aliarùmque Provinciarum intra sex menses postquam consecrati essent, accipere deberent. Hæc Callixtus in rescripto ad Henricum V. Imperatorem: *Concedo, inquit, electiones Episcoporum & Abbatum Theutonici regni, qui*
ad

ad Regnum pertinent, in presentia tua fieri absque simonia & aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emergerit, Metropolitanis & Provincialium consilio vel iudicio saniori parti assensum & auxilium praebeas. Electus autem Regalia per sceptrum à te recipiat; exceptis omnibus, quae ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur; & quae ex his jure tibi debet, faciat. Ex alijs verò partibus Imperij consecratus infra sex menses Regalia per sceptrum à te recipiat.

CAPUT VII.

*Regalia quando propriè orta est? cur ad universas
Regni Provincias non sit producta?*

1. **R**eges Christianissimi hanc Callixti II. Constitutionem in Concilio Lateranensi editam praevertent. Ii enim, simul atque exorta est Pontifices inter & Imperatores de Investituris altercatio, usum tradendi annuli baculique pastoralis, solo Episcoporum hominio contenti, dimiserunt. Quin etiam hominum consecrationi subijci, & ab ijs tantum Episcopis, qui *Regalia*, hoc est feuda coronae nullo medio obnoxia haberent, exigi ultro passi sunt: ab alijs verò, qui ejusmodi feudis carerent, nil præter fidelitatis Sacramentum postularunt. Denique omisso etiam hominio, solum fidelitatis Sacramentum promiscuè ab omnibus Episcopis, sive ejusmodi feuda haberent, sive non haberent, exigi capturn est, quod jam pridem observatur.

2. Verùm quando sic Reges Christianissimi Investituras, ut Pontificum decretis morem gererent, dimiserunt, non proinde ab occupandis post mortem Episcoporum *Regalibus*, id est, feudis coronae obnoxij, cessarunt, quibus tam diu potiebantur, donec successor Episcopus hominum vel fidelitatis Sacramentum exhibuisset. Quin etiam ad alia Ecclesiasticorum

farum bona, imò ad decimas oblationésque ac reliquos sacros proventus, tandémque ad Beneficiorum collationem; ut postea explicabimus, paulatim manus extenderunt. Id tamen non in omnibus Regni Provincijs ac Dioccesibus, sed tantummodo quibusdam obtinuit: cujus diversitatis causam, ex vario jure, quo res feudales administrabantur, repetendam existimamus.

3. Observandum est enim, feudorum jus non in omnibus Regni Provincijs eodem tempore admissum, aut eodem modo usurpatum fuisse. Siquidem jus istud, quod à Francis in Gallias investum est, primæ suscepere proximiores Germaniæ Provinciæ, Flandria videlicet, Picardia, Campania, Normannia, Turones, Bituriges, aliique tractus vicini, atque eo plenius ac rigidius usi sunt, quam reliquæ Galliarum, Provinciæ. Nam initio apud illos feuda in modum ususfructus & precario tantum concedebantur. Ubi autem decursu temporis hæreditaria & patrimonialia evaserunt, id ea conditione factum est, ut post mortem vasalli in potestatem Domini redirent, qui ea retineret fructusque suos faceret, quousque hæres vel successor illa, præstito hominio ac fidei jurejurando, recepisset: cujus antiqui usus vestigium restat in jure illo pecuniario, quod Relevium, vulgari lingua *Relieff*, appellant, quòdque in his Provincijs hucusque Domino pro vasalli mutatione debetur.

4. At verò remotiores Provinciæ, ut Occitania, Aquitania, Delphinatus, Provincia, tardius feuda admisērunt. Quin etiam ut ea Juri civili legibusque Romanis, quibus vivebant, aptarent, appositis quibusdam conditionibus circumscripserunt; quarum vel præcipua hæc fuit, quòd post mortem vasalli Dominus feudo non potiretur, minimèque fru-

ctus faceret suos: unde factum est, ut etiamnum in istis Provincijs nihil Relevij Domino ob mortem vasalli solvatur.

5. Hinc itaque patet, Galliam in duo genera Provinciarum distinctam esse. Aliæ *Jure Consuetudinario* reguntur, in quibus olim Dominus, post mortem vasalli, feudo potiebatur, fructusque suos faciebat, & etiam nunc jus Relevij ei solvitur: Aliæ vero *Jure civili* seu *scripto*, ut vocant, utuntur, in quibus nec Dominus olim post mortem vasalli feudo potiebatur, nec dum hodie jus Relevij ei penditur.

6. Quæ de Relevio dicta sunt, extendi etiam possunt ad Tutelam Regiam, quæ vulgari verbo Guardia Regia, *Garde Royale* appellatur, quâ, cum vasallus, relicto filio impubere, vita discedit, Rex omnes feudi redditus occupat & pro suis habet, usquedum ad justam ætatem, id est, vigesimum aut vigesimum primum annum hæres pervenerit, cujus interea curam suscipit. Hæc enim *Guardia*, quæ in Occitania alijsque *Juris scripti* Provincijs nunquam cognita fuit, in Provincijs quæ *Jure Consuetudinario* reguntur, olim usurpata est, & in quibusdam adhuc, ut in Normannia, viget.

7. Porro ex hac Provinciarum diversitate variæque earum in feudis administrandis jurisprudentia veram & germanam rationem afferri posse credimus, cur Regalia, quæ à feudis ortum trahit, & initio instar Guardiae Regiæ fuit, non in omnes Regni Provincias, sed in aliquas tantum certoque numero determinatas introducta sit: id quod deinde continuatum est, cum succedente tempore in certis Provincijs ac Dioecesibus usu firmata, ad omnes vacantium Ecclesiarum redditus, ac tandem beneficiorum collationem porrecta fuit.

CAPUT VIII.

*Observationes, quibus probatur, Regalias
ex feudis ortum traxisse.*

1. **C**Um magni momenti sit ad varias hujus Tractatus quæstiones explicandas, planius ostendere, Regalias ex feudis initium sumpsisse, haud abs re erit, id novis quibusdam probationibus confirmare.

2. Primò. Id vel ipsum Regaliæ nomen manifestè evincit; Regalia enim, ut supra notatum est, propriè vocantur nobiliora feuda, quæ à Regibus aut Principibus concessa fuere: unde factum est, ut Regaliæ nomine designaretur supremum ac directum Regum in ejusmodi feuda dominium, quod vim suam tum maximè exerit, cum ea post mortem Feudatarij aut ejus bonorum ob *Feloniam*, ut vocant, commissionem seu publicationem, ad se revocant, ijsque tam diu potiuntur, donec denuo illa hæredi aut alteri Feudatario concefferint.

3. Secundò. Ritus & formulæ, quibus etiamnum vel aperitur vel clauditur Regalia, ostendunt eam primitus fuisse quid feudale. Nam dum vacantis Episcopatus bona manu Regia occupantur; dum Oeconomus qui ea administret, Regisque Magistratibus procurationis suæ rationem reddat, deputatur; dum fidelitatis Sacramentum, quod in Investituræ atque hominij locum successit, novus Episcopus in acta Cameræ Computorum Parisiensis referendum curat; dum litteras Regaliæ absolutorias impetrat, easque Oeconomus ad claudendam Regalias denuntiat: quid aliud tot institutis ac formulis significatur, nisi jus illud initio fuisse quid feudale ac Dominicum, eoque usos Reges in feudis Episcoporum, perinde ac in alijs Regijs feudis?

D 2

4. Tertiò.

4. Tertiò In mandatis quæ Philippus Pulcher Rex Christianissimus Archiepiscopo Senonensi & Episcopo Antissiodorensi Legatis suis dedit, ut jus Regaliæ, quod in Ecclesia Carnotensi sibi vindicabat, coram Bonifacio VIII. Pontifice defenderent, illud ex feudorum legibus pendere ostendit. *Sicut, inquit, feodus vasallo vacans, interim cum suis redditibus à Domino licitè occupatur, & propter defectum hominis, ut vulgari Patria nostra verbo utamur, de jure & generali consuetudine Regni nostri per Dominum, quousque superveniat persona qua illi serviat, licitè detinetur; sic nos & nostri Antecessores, vacante Ecclesia Carnotensi, & temporalem jurisdictionem & bona temporalia accipimus, & nostros facimus omnes fructus, qui proveniunt ex iisdem.* Apud Marcam l. 8. de Concord. c. 22. ex Regesto Cameræ comput. fol. 313. Quibus verbis Philippus asserendæ Regaliæ cupidissimus, eam ad feuda revocat, feudalibusque terminis concludendam agnoscit.

5. Quartò. Id etiam patet ex dissidio, quod ineunte sæculo decimo tertio inter Episcopos Aurelianensem & Antissiodorensensem, & Philippum Augustum Regem Galliæ, ortum est, de quo Rigordus in Gestis Philippi Augusti, & Innocentius III. pluribus epistolis. Jusserrat Rex, ut omnes Barones alijque Feudatarij cum militibus ad bellum convenirent. Edicto parvè supra memorati Episcopi: sed cum bello non interesset Philippus, è castris cum militibus discesserunt, causati, se ad bellum proficisci aut milites mittere, nisi Rex ipse coram adesset, ex officio non teneri. Jussit Rex ut multam ex feudorum lege penderent; quod cum renuissent, *eorum Regalia confiscavit, inquit Rigordus, scilicet ea tantum temporalia, qua ab eo feodaliter tenebant, Decimas & alia spiritualia eis in pace dimittens. Ipse enim Rex Christianissimus, addit Historicus, semper timebat offendere Ecclesiam Dei & ejus ministros.* Bona

Bona sua illi Episcopi censuris vindicare, Romam mittere, Innocentium III. ipsimet adire, opem ejus imploraturi. Sed cum Pontifex, post plures epistolas scriptas, Regi adversus leges usúsque feudorum in Regno receptos, obfistendum non arbitraretur, eumque ultimis epistolis solum ad componendam litem hortatus esset, duobus post annis Episcopi illi multam solvere coacti, Ecclesiarum suarum feuda, quæ fisco commissæ erant, receperunt. Qua ex narratione duo colliguntur: primum, Regaliam spectasse ad jus feudorum, quo Reges in Episcopos aliósque Beneficiarios, non solum cum feuda per eorum mortem vacarent, sed alijs etiam casibus, juxta leges feudorum, perinde ac in Laicos, utebantur: alterum, quòd initio Regalia solis feudis continebatur, nec ad Decimas aliósque sacros proventus sese extendebat. De his videndi Rigordus de Gestis Philippi Augusti ad annum 1209. & Innocentius III. lib. I. epist. 190. lib. 2. ep. 52. & lib. 3. ep. 40. 106. 107.

6. Quintò. Regalia in Angliam eodem pene tempore atque in Galliam irrepserat, iisdémque fere legibus in utròque Regno administrabatur. Eam autem initio ab Anglis ut aliquid feudale habitam esse patet ex Articulis, quos Henricus II. Rex Angliæ sancto Thomæ Cantuariensi subscribendos obtulit, ubi de ea sic loquitur: *Cum vacaverit vel Archiepiscopatus vel Episcopatus vel Abbatia vel Prioratus in Dominio Regis, debet esse in manu ipsius, & inde percipiet omnes redditus & exitus sicut dominicos.*

7. Sextò. Regaliam Principio fuisse quid feudale probant adhuc duo antiqua Parlamenti Parisiensis Senatus consulta. Prius latum 21. die Julij anno 1441. quo decretum est, Regaliam Regi deberi ratione clientelaris fidei atque hominij, non verò tantum custodiæ vel protectionis vel alio simili titulo: alterum

rum 22. Novembris 1470. in quo cum de Archidiaconatu Parisiensi disceptaretur, an videlicet in Regalia vacaret, perorans Regius Advocatus nomine Gannæus, jus Regaliæ ratione feudi ad Regem spectare propugnavit. De his mentio habetur in Commentarijs libertatum Ecclesiæ Gallicanæ. In eadem sunt sententia celeberrimi Galliæ Juris-consulti atque etiam eruditissimi hujusce temporis scriptores, Jacobus Cujacius, Carolus Molinaus, Petrus de Marca, Franciscus Bosquetus, Carolus Du Cange, Ludovicus Thomassinus.

CAPUT IX.

*Quomodo Regalia ad Decimas atque alios universos
vacantium Ecclesiarum redditus porrecta sit?*

1. **E**T si non omnino æquum esse videretur, ut Reges ac Principes, mortuis Episcopis, Ecclesiarum feuda, quæ Deo sacra pauperumque necessitatibus dicata erant, jure Regaliæ occuparent, id tamen aliquam habebat excusationem; cum ea esset hujusmodi bonorum conditio, idque oneris Ecclesia, si ab eo expressè liberata non esset, ob magnas eorum bonorum utilitates, lubens subiret. Verum non diu his feudorum terminis jus istud stetit. Paulatim ad bona non feudalia, imo ad Decimas cæterosque omnes redditus sacros, quibus nihil cum feudis commune, porrectum est: cujus quidem extensionis occasionem duo alia jura Regibus tum usurpata, jus nimirum Custodiæ seu Patronatus, & jus spolij, præbuerunt.

2. Quod jus Custodiæ seu Patronatus spectat, certum est Reges Christianissimos proprios esse Ecclesiarum sui Regni in rebus temporalibus protectores ac defensores, idque maxime locum habere in Ecclesijs Cathedralibus. Quamobrem illi
jam

jam à primis temporibus conservandis harum Ecclesiarum facultatibus, maximè post Episcoporum mortem, quo potissimum tempore Regia tutela adversus potentiorum vim & audaciam eis opus erat, invigilabant. Atque id erat præcipuum Ecclesiæ Defensoris seu Advocati munus, quem titulum Reges Christianissimi in majoribus Regni Ecclesijs sibi adscribere non dedignabantur.

3. At Regium istud patrocinium, quod primum Ecclesiæ salutare & honorificum erat, magno ei postea damno fuit, cum Regibus ad invadendos omnes Ecclesiarum vacantium redditus ansam præbuerit: id quod in ijs maximè Provincijs contigit, ubi jam pro suo jure feudorum fructus percipiebant. Cum enim feuda reddituum Episcopaliū major nonnuncquam, certè nobilior pars esset, ijs ut reliqui alij redditus quasi additamenti loco accederent, proclive fuit.

4. Id autem Reges non nisi post dimissas Investituras tentasse videntur; quasi facta ea dimissione, dum Ecclesiæ decretis obtemperant, honoris dignitatisque jacturam, novā hac reddituum accessione compensare voluissent. Illud quidem certè manifestum est, nulla bonorum omnium in Ecclesijs vacantibus per regios Ministros occupatorum exempla reperiri ante Philippum Augustum, aut fortasse Ludovicum VII. hoc est ante medium duodecimi sæculi, finita jam de Investituris controversia.

5. Alterum jus, quo Regis Ministri aditum sibi ad universos Ecclesiarum vacantium fructus occupandos patefecerunt, jus spoliū fuit, quod ex pessimo usu compilandi domos Episcoporum aliorumque Clericorum, simul ac mortem obijissent, profluxerat. Quam vetus fuerit illa sacrilega rapina patet ex can. 24. Concilij Antiocheni anno 341. congregati, itémque ex can. 22. Concilij generalis Calcedonenfis. Porro
observan-

observandum ex his canonibus, causam atque originem hujus perversi usus ad ipsosmet Clericos referendam videri ; utpote qui post obitum Episcopi in ejus facultates invadere solerent, quòd bona ab eo ex redditibus Ecclesiasticis comparata , quæ Ecclesiæ, ex præscripto Canonum, relinquenda erant, sæpissime permixta essent cum alijs ejus bonis hæreditarijs ac patrimonialibus, quæ juxta civiles æquè ac Canonicas leges, illius agnatis vel heredibus debebantur.

6. Pessimus hic abusus nono & decimo sæculo, tametsi multis Conciliorum Pontificumque decretis damnatus, longè latèque grassabatur, vitio maximè & avaritia Ducum, Baronum aliorumque Dynastarum, qui vacantium Ecclesiarum custodiam in suis Provincijs ac Ditionibus sibi arrogantes, Antistitem bona sacrosque redditus invadebant, uti patet ex supra citatis Canonibus Concilij Pontigonensis & Trosleiani ; itémque ex pluribus Caroli Magni aliorumque Imperatorum Capitularibus.

7. Ubi autem istud malum totum ferme Occidentem pervassisset, in Orientem quoque, nonnullorum Gubernatorum avaritia, irrepsit. A Joanne Comneno Imperatore anno 1120. severissimis legibus, ac deinde anno 1213, ab Emanuele Comneno solemnî Edicto cohibitum fuit. In Germania autem celebri Frederici II. Imperatoris Constitutione, qua universæ Imperij Ecclesiæ in pristinam libertatem restitutæ sunt, penitus sublatum fuit.

8. Quod ad Reges Galliæ attinet, Spolij jure in multos Episcopos, Abbates aliósque primarios Beneficiarios, per undecimum ac duodecimum sæculum usi sunt ; id quod, labente duodecimo sæculo, non mediocrem eis facilitatem, ad Regaliam in omnes Ecclesiarum huic juri subjectarum redditus extendendam, attulit. Postea tamen ab occupandis demor-

demortuorum Episcoporum mobilibus rebus destiterunt; quod etiam nonnisi in paucis quibusdam locis usitatum unquam fuisse facile probari posset.

CAPUT X.

*Qua ratione Regalia ad Collationem
Beneficiorum porrecta sit.*

1. **P**ost universos vacantium Ecclesiarum fructus in Provinciis Regaliæ obnoxii occupatos, collationem quoque Beneficiorum ad se Reges traxerunt, quod primum in solis Ecclesiarum Cathedralium Præbendis locum habuit. Cum enim, mortuo Episcopo, *Regalia*, id est feuda Regiæ coronæ obnoxia, Jurisdictionem, aliæque bona temporalia reciperent, si qua interim Præbenda aut Dignitas vacaret, bona ejus temporalia tanquam partem ab Episcopalibus bonis olim delibatam, pariter ad se recipiebant; quæ tamen bona temporalia deinde, unà cum vacante Præbenda vel Dignitate in aliquem conferebant, qui à Capitulo admittus atque installatus, ab eo titulum Canonicum atque Ecclesiasticam institutionem adipiscebatur. Id ita primitus factum fuisse colligitur ex Epistola Philippi Pulchri ad Archiepiscopum Senonensem & Episcopum Antissiodorensem, cujus verba relata sunt cap. viii. n. 4.

2. Cum autem à Regibus nominatos Capitula, tum ob alias egregias dotes, quibus ut plurimum præstabant, omisso etiam, propter Regiæ Majestatis reverentiam, examine, statim ultro admitterent, sensim accidit, ut Reges *pleno jure* conferre, hoc est nominatos in ipsa Præbenda aut Dignitate, sine ulla Præpositorum Ecclesiæ opera, instituere existimarentur: quod tandem palàm factum est, quando Bonifacius

E

cuius

cius VIII. Pontifex Maximus cum Philippo pulchro decertans, ejusmodi collationes ut Ecclesiæ injurias abrogare voluit.

3. Postmodum autem idem jus plenè conferendi, à Præbendis & Canonicatibus, ad aliqua quoque Beneficia, exceptis Parochijs, porrectum est; eo maximè colore, quò Beneficiorum collationes inter fructus habeantur, quæ propositio apud Canonistas & Glossatores celebris evasit. Quamvis enim ista ratio vix quidquam ponderis haberet, cum Beneficiorum collationes, præsertim ubi absolute ac pleno jure fiunt, inter redditus temporales computari nequaquam possint, & spirituale quid atque Hierarchicum sonent, quod ad solos Episcopos, aliósque Ecclesiæ Præpositos spectet; eam tamen Principes libentissimè adhibuerunt, quò donandorum Canonicatum potestatem sibi facerent, quæ cum fere sola aut saltem præcipua essent tunc temporis Beneficia, atque ad Episcopatus insulas, vigentibus electionibus, viam aperirent, pluris fiebant, adeoque à primarijs ac nobilioribus viris summo studio ambiebantur.

4. Quonam tempore Beneficia in Gallia ob Regaliam dari cæperint, non constat. Id jam duodecimo sæculo usurpatum fuisse probatur ex Testamento Philippi Augusti, qui anno millesimo centesimo nonagesimo ad bellum sacrum in Orientem profecturus, sic inter alia edicit, ut habetur in Probationibus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ cap. 16. art. 4. *Præterea præcipimus, quòd si Præbenda vel Beneficium aliquod Ecclesiasticum vacaverit, quando Regalia in manum nostram venient, secundum quod melius & honestius poterunt Regina & Archiepiscopus (Remensis) viris honestis & literatis consilio fratris Bernardi conferant* (Erat is Anachoreta insigni pietate ad nemus Vicennarum prope Parisios degens) Idem Rex Augustus anno millesimo ducentesimo decimo Præbendam Ecclesiæ Laudunensis

nenfis uni ex suis Capellanis, sede vacante, concessit; quam cum Innocentius III. in alium quendam Clericum contulisset, scripta epistola Philippus à Pontifice petijt, ut rescissa illa provisione, quod ipse *secundum antiquam & approbatam Regni consuetudinem fecisset*, dignaretur auctoritate Apostolica confirmare. Innocentius Regiæ petitioni non obsistens, rem ad Capitulum Laudunense rejecit, ut in hoc peculiari casu cuiusnam ex contenditibus adjudicanda esset Præbenda, decerneret; Philippum interim rogans, quamcumque sententiam tulisset Capitulum, huic stare vellet. In iisdem Probationibus lib. Ecc. Gall. cap. 16. n. 6.

§. Eundem usum Litteræ patentes S. Ludovici anno millesimo ducentesimo quadragésimo octavo datæ testantur, quibus, cum primo se ad bellum Saracenis, trajecto mari, inferendum accingeret, Blanchæ matri, *Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica vacantia conferendi, fidelitates Episcoporum & Abbatum recipiendi, & eis Regalia restituendi* copiam fecit. Cum verò anno millesimo ducentesimo sexagesimo nono idem sanctus Rex iterum ad bellum adversus eosdem Infideles proficisceretur, eandem conferendorum Beneficiorum facultatem Stephano Episcopo Parisiensi his verbis concessit: *Personatus, Præbendis, Ecclesiis, Capellaniis & cætera Ecclesiastica Beneficia, quacumque vacare contigerit . . . ad nostrum Patronatum, collationem seu presentationem nostram, tam ratione Regalium, quam alio quocumque jure pertinentia, conferendi personis idoneis & nullo aliud Beneficium Ecclesiasticum habentibus, ac presentandi ad vacantes Ecclesias vice nostra dilecto & fideli nostro Stephano Parisiensi Episcopo plenam & liberam committimus potestatem. Quin etiam cum Clemens IV. Pontifex Maximus quamdam Remensis Ecclesiæ Præbendam, sede vacante, contulisset, S. Ludovicus id contra jus suum factum esse conquestus est, qua*

expostulatione permotus Pontifex factam à se provisionem rescidit. De his vide Probationes lib. Eccles. Gall. c. 15. n. 12. 16. & seq. Denique Nangius vitæ sancti Ludovici scriptor narrat, religiosissimum Principem summam curam adhibuisse, ut Beneficia ad Regium Patronatum spectantia idoneis & probatis viris conferret; *præcipue autem*, inquit, *in Ecclesijs Cathedralibus, ubi, sede vacante, ratione custodia Regalium, ex consuetudine pertinebat ad eum collatio Præbendarum.* Apud Duchesnium tom. 5. pag. 369.

6. Postremo cum Archidiaconatus Senonensis Ecclesiæ, Petro Archidiacono in Archiepiscopum ejusdem urbis electo & apud sanctam Sedem consecrato. vacasset, cum sanctus Ludovicus cuidam Magistro Girardo, ratione Regalium, quæ habebat ibidem, contulit. Verum Clemens IV. contendens, quod idem Archidiaconatus apud sanctam Sedem vacasset, nec ab alio quam à Pontifice Romano conferri potuisset, inhibuit, ne Regalista à Capitulo Senonensi in possessionem admitteretur. Res suspensa mansit usque ad annum millesimum septuagesimum primum, quo Gregorius X. postulante Philippo III. sancti Ludovici filio & successore, inhibitionem Decessoris sui revocavit, adeoque Regalista provisionem ratam habuit.

7. Cæterum tamen si in his exemplis conferendi & collationis vocabulum adhibeatur, non statim inde concludendum est, jam ab initio Reges *pleno iure* Beneficia, ratione Regaliæ, contulisse, cum generale sit collationis verbum, & sæpe etiam Patronorum nominationes comprehendat. Multo enim probabilius est, primis illis temporibus nominatos à Regibus ad Canonicatus aut Præbendas, Canonicam institutionem à Capitulis vel alijs gubernandæ Diocesi Præpositis, obtinuisse; qua deinde neglecta aut prætermissa, sensum Principes

pes plenam sibi inejusmodi collationibus potestatem vindicarunt, ut supra explicatum est.

8. Certè non diu illos ab ejusmodi absolutis plenòque jure factis collationibus abstinuisse patet, tum ex supra memorata Gregorij IX. ad Fredericum II. Imperatorem epistola, tum ex gravi illo dissidio, quod inter Philippum IV. Regem Christianissimum & Bonifacium VIII. Summum Pontificem, ineunte decimo quarto sæculo, exortum est, in quo de ejusmodi collationibus acriter certatum fuit, Philippo ad eas defendendas suam suorumque Decessorum possessionem maximè urgente, Bonifacio autem eas tanquam omni juri contrarias reprobante.

CAPUT XI.

Antedictorum repetitio. Regalia non ita Regum ac supremorum Principum propria est, quin ad inferiores etiam Dynastas pertinuerit. In quibusdam Abbatij olim locum habuit.

i. **H**Actenus actum est de ortu progressùque Regalia, quæ, ut paruit, duo penitus diversa, reddituum videlicet in Ecclesijs vacantibus perceptionem, & Beneficiorum collationem complectitur. Initio merum jus feudale erat, sola feuda comprehendens. Postea ad alia quæcumque prædia, imo ad Decimas aliòsque sacros proventus, custodiæ seu Patronatus ac spolijs obtentu, porrecta est. Ad extremum nova & liberiore adhuc extensione, ad Præbendarum aliorumque Beneficiorum, exceptis Parochijs, collationes producta est, ea potissimum ratione, quòd ejusmodi collationes, contra naturalem earum conditionem, temporali-
bus vacantium Ecclesiarum fructibus placuit annumerare.

ras dedisse. Idem factitatum à Comitibus Campaniæ, Andegavi, Sabaudia probat Petrus de Marca lib. 8. Concord. c. 25.

6. Denique dum Gregorius VII. Investiturastot in Concilijs damnavit, non solos Imperatores & Reges, sed etiam Duces, Marchiones, Comites, & generatim quemcumque Laicum, sive virum sive mulierem ab illis abstinere jussit, quod similiter fecerunt alij Pontifices ejus successores. *Decernimus, inquit in Concilio v. Romano can. 3. ut nullus Clericorum Investituram Episcopatus, Abbatia vel Ecclesia de manu Imperatoris vel Regis vel alicujus Laica persona, viri vel femina suscipiat.* Et rursus in synodo VI. Romana anno 1080. celebrata: *Si quis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, Investituram Episcopatum vel alicujus Ecclesiastica Dignitatis dare presumpserit, &c.*

7. Verisimile autem omnino est, varios Galliæ Dynastas, in hac de Investituris controversia, Christianissimorum Regum exemplo, usum tradendi annuli virgæque pastoralis statim dimisisse, neque tamen à danda feudorum Investitura destituisse, sed hominum à novis Prælati adhuc exegisse, ipsæque feuda post Antistitem mortem occupasse, & ubi id juris erat, fructus suos fecisse. Imo proclive est etiam credere, eos plerisque in locis, unà cum feudis, alios omnes vacantium Ecclesiarum redditus comprehendisse, quod Regaliæ, prout nunc accipitur, proprium est, ut supra demonstravimus.

8. Sanè constat ex eo tempore Duces Britannia vacantium Episcopatum redditus in ea Provincia ad se recepisse, sive eos pro suis haberent, sive potius futuris servarent Episcopis, ut alibi explicabimus. Hinc in pactis conventis inter Petrum Manclerum Ducem Britannia & sanctum Ludovicum anno millesimo ducentesimo trigesimo initis, Dux ille expressis verbis de retinendo sibi Regaliæ jure caver, quod se in omni-
bus

bus hujus Provinciæ Episcopatibus habere asserit. Similiter Normanniæ Duces in toto Ducatu suo jure Regaliæ potiebantur: unde verisimile est in Angliam transvectum fuisse, ibique, Regibus Henrico II. Richardo I. & eorum successoribus, qui Regnum illud à Guillelmo norho partum, una cum Normanniæ Ducatu tenebant, plenissimè stabilitum. Illustrissimus Petrus de Marca lib. 8. cap. 25. probat, Comitem Andegavensem & Comitem Campagniæ jure Regaliæ in suis quoque Provincijs usos fuisse. Quin & privatos quosdam Toparchas id juris in quibusdam Episcopatuum feudis obtinuisse patet exemplo Vice-Comitis Combornensis in Diœcesi Lemovicensi, cui anno millesimo ducentesimo septuagesimo sexto Parlamentum Parisiense duorum nobilium ejusdem Episcopatus prædiorum Regaliam, rejecta Ministrorum Regiorum oppositione, suo Arresto adjudicavit.

9. Denique hic Regaliæ usus in Ducibus, Comitibus, alijsque nonnullarum Galliæ Provinciarum Dynastis adeò certus & vulgaris erat, Philippo Rege, ut illum Legati ejus in libellis Clementi V. Pontifici Maximo ad Regaliæ defensionem oblatis, proposuerint; tamen si jus istud in his Dynastis nonnisi ex Regum concessione atque infeudatione locum habere contenderent.

10. Præterea ex ijs, quæ hætenus de Regaliæ ortu & natura disputata sunt, colligitur, jus illud non in solis Episcopatibus, sed in Abbatijs quoque aliquando usurpatum fuisse. Cum enim non soli Archiepiscopi aut Episcopi feuda possiderent, eorumque Investituram à Principibus acciperent, sed utrumque etiam in Abbatibus locum haberet; minimè mirum debet videri, Regaliam, quæ feudis ortum suum debet, Investiturisque quodammodo successit, in aliquot saltem Abbatias cum virorum, cum etiam sacrarum virginum investitam

investitam fuisse, quod pluribus exemplis ac monumentis demonstratur, in Probationibus lib. Ecclesiæ Gallicanæ cap. 15.

11. Hinc Philippus Augustus ad sacrum bellum profecturus, in litteris supra laudatis, Reginae matri atque Archiepiscopo mandat, ut eligendi Episcopos & Abbates facultatem concedant, & Electis Regalia, hoc est feuda à Ministris Regijs dum sedes vacaret, occupata, reddant. Similiter S. Ludovicus in suis litteris, matri fidelitates Episcoporum & Abbatum recipiendi eisque Regalia restituendi facultatem tribuit.

12. Caterum observandum est, non ut in Episcopatibus, ita quoque in Abbatijs Regaliæ jus extra feuda ad Decimas aliósque sacros redditus propagatum fuisse: cujus diversitatis ea fortè ratio est, quòd Monachis Abbatem, plurimum, nulla interposita mora, eligentibus, interim redditus Abbatiae, quorum inter Abbatem & Monachos commune jus communisque usus, Præpositi Monasterij, ut antea percipiebant, atque alendis Monachis aliisque consuetis oneribus sustinendis impendebant. Contra verò, cum Episcopatus plerumque diutius, ob difficultates in electionibus atque ordinationibus Episcoporum emergentes, vacarent, atque horum bona à Capitulorum bonis essent separata, Regaliam in universos Episcoporum redditus, tutelæ seu conservationis titulo extendere, quanto facilius, tantò etiam magis ex usu suo Principes arbitrati sunt.

13. Quin etiam non liquet, an quamdiu Regaliæ jus solis feudis continebatur, in omnibus Abbatijs, aut etiam in ple-
risque locum habuerit. In supra citatis Philippi Augusti litteris Regales solum Abbatiae commemorantur: *Si contigerit*, inquit, *aliquam Abbatiam Regalem vacare*: Unde colligitur, alias fuisse Abbantias non Regales, quæ ejusmodi juri non sub-
jacerent. Hoc certè inter Abbantias & Episcopatus discrimen

semper intercessit, quòd etiam in Provincijs, quæ Regaliæ usum admiserant, nunquam huic juri omnes æquè Abbatiæ subjacuisse videntur. Jam diu autem ab hoc onere liberatæ sunt. Quo tempore pristinam libertatem recuperaverint, incertum est. Longè ante Concordatum, ut vocant, Bononiense & tribus ab hinc ferme sæculis id videtur contigisse. Abbatibus tamen vacantibus Oeconomos Regia auctoritate, Francisco II. & Henrico III. Regibus, præpositos fuisse legimus; quemadmodum etiam nunc eadem auctoritate præfici cernimus. Verum id Regaliæ titulo non fit, neque ut fructus Regi adscribantur, quos Abbatibus à Rege nominatis, ubi provisiones ab Apostolica Sede obtinuerunt, reddi solemne est.

CAPUT XII.

In Provincijs Regaliæ non obnoxii Principes seu Dynasta Ecclesiarum vacantium fructus sepe occupabant. Hunc perversum usum ipsimet Principes damnaverunt ac dimiserunt.

QUAMVIS Regalia in solas *Juris Consuetudinarij* Provincias, in quibus Dominus, mortuo vasallo, feudis potiebatur, non autem in Provincias *Juris scripti*, ubi aliud jus in feudalibus vigeat, introducta fuisset; attamen Duces, Comites, alijque Dynastæ, quibus illæ Juris scripti Provincie parebant, mortuis Episcopis, non solum eorum spoliū hoc est res mobiles, sed etiam vacantium Ecclesiarum fructus, Custodiæ seu administrationis titulo nonnunquam occupabant. Verum cum pro recepto illarum Provinciarum usu, post Episcoporum mortem, feuda retinere fructusque suos facere jure non possent, quidquid occupandis tum feudorum

dorum, cum aliorum bonorum redditibus, sede vacante, facerent, tanquam vi factum nullóque jure nixum habebatur.

2. Hinc Alphonfus Comes Tolofanus anno millesimo centesimo trigesimo octavo hunc pessimum usum in Ecclesia Tolofana solemni Edicto abrogavit his verbis : *Ego Alphonfus, &c. derelinquo & absolvo coram populo Tolofano illam pessimam consuetudinem, quam Antecessores mei in rebus Tolofani Episcopi defuncti per violentiam exigebant. Illam prædictam consuetudinem derelinquo Domino Deo & pretiosissimo Martyri Stephano & Tolofano Episcopo . . . . Et nec ego nec ullus ex hæredibus meis de caetero potestatem habeat, nec per se nec per nuntios suos vel Vicarios suos rapiendi vel capiendi res Episcopi post mortem ejus. Hæc referuntur à Clarissimo viro G. Catello in Historia Comitum Tholosanorum pag. 195.*

3. Eidem usui nuntium remisit Ermengardis Vice-comitissa Narbonensis anno millesimo centesimo quinquagesimo quinto, Ludovico Juniori Regi Christianissimo promittens, se impofterum redditus feudorum aliorumque bonorum Narbonensis Ecclesiæ, mortuis Episcopis, minimè occupaturam; quam pollicitationem Adrianus IV. Pontifex Maximus ad se missam Apostolico decreto confirmavit. Cessionis charta est in Additione ad cap. 18. lib. 8. D. de Marca de Concordia Sac. & Imp. En verba religiosissimæ Vice-comitissæ. *Ego Ermengardis Narbonensis Vice-comitissa, recognoscens injuriam, quam Parentes mei & ego in possidendis honoribus & bonis diripiendis decedentium Archiepiscoporum Narbonensis Ecclesia hucusq; perperam fecimus, iustitia instinctu & pietatis intuitu, pro remedio anima mea, & Parentum meorum, per bonam fidem & sine malo ingenio solvo, quirpisco, derelinquo & cum hac cartha omnino desanparo Domino Deo & Beatis Martyribus Justo & Pastori & tibi Petro Narbonensi Archiepiscopo & successoribus tuis in perpetuum,*

F 2

quid-

quidquid videlicet rapere vel aliqua occasione accipere solebam ego seu aliquis pro me Narbona, sive in alio aliquo loco, in honore aut in bonis decedentium Archiepiscoporum perceptis vel percipiendis.

4. Similem declarationem anno millesimo ducentesimo nono coram Milone Legato sanctæ Sedis & Episcopis edidit Raymundus VI. Comes Tolosanus, cui Occitania, Provincia, magnâque pars Aquitanîæ parebant. Extat apud D. de Marca lib. 8. Concordiæ Sac. & Imp. c. 27. in Appendice his verbis: *Ego Raymundus Dei gratia Dux Narbona, Comes Tolosa, & Marchio Provincia, pro remedio animæ meæ & Progenitorum meorum, omnibus Ecclesijs & domibus religiosis Provinciarum Viennensis, Auxitanensis, Burdigalensis & Bituricensis, immunitatem secundum statuta Canonum & plenissimam libertatem concedo . . . . Defunctis earum Episcopis vel Rectoribus alijs, ipsas vel domos earum per me vel per alium nullo modo spoliabo, nec administrationi earum seu custodia, occasione alicujus consuetudinis vel aliqua alia me ullatenus immiscebo; sed omnia sine aliqua diminutione defunctorum successoribus reserventur.*

5. Non dissimilem renuntiationem emiserat anno millesimo centesimo sexagesimo secundo Ermengaudus Comes Urgelli in Provincia Tarraconensi, quæ Narbonensi finitima est. Eam edidit V. C. Stephanus Baluzius Miscellaneorum lib. 2. pag. 225. *Pro remedio, inquit, animæ meæ & omnium Parentum meorum dimitto atque evacuo & sine aliquo retentu penitus persolvo . . . horribilem illam & male consuetam rapinam, quam post decessum Episcoporum sedis Urgelli injuste exercere consueverant Prædecessores mei in omni honore Episcopali.*

Qua in re Ermengaudus præiverat Raymundus Comes Barcinonensis, qui anno millesimo centesimo & quinquagesimo universas suarum ditionum Ecclesias ab hac nefaria consuetudine hoc solemni edicto absolvit. *Votum vovi Domino*
atque

atque donavi . . . quod quandam nefariam consuetudinem, qua quondam extiterat in Ecclesijs Cathedralibus nostri regiminis extirparem & abolerem. Erat enim consuetudo, ut decedentibus Episcopis, &c. quod quia agnovi alienum esse à divinis legibus & humanis, supradictam consuetudinem detestabilem, &c.

7. Huic malo in tota Aquitania anno millesimo centesimo trigesimo septimo occurrerunt Ludovicus VI. Rex Christianissimus & Ludovicus VII. ejus filius, datis litteris patentibus, quibus Ecclesijs hujus Provinciæ Canonicam in omnibus libertatem se conservaturos promiserunt. Hanc eandem immunitatem anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, cum in Angliæ Regum dominatu esset Aquitania, Parlamentum Parisiense suo Arresto confirmavit, ut alibi fufius dicitur.

8. Pessima hæc consuetudo, si quando in Delphinatum, quia à Delphinis Viennensibus ut feudum Imperiale tenebatur, irrepfit, penitus sublata est Constitutione Frederici II. Imperatoris, data anno millesimo ducentesimo decimo tertio, quam deinde Bulla aurea confirmavit anno millesimo ducentesimo undevigesimo, inscripta ad Honorium III. Papam, qua Constitutione universæ toto Imperio Ecclesiæ in pristinam suam libertatem, juxta Canones, restitutæ sunt. Hujus Constitutionis hæc sunt verba: *Illum quoque dimittimus & refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium Prælatorum aut etiam Ecclesiarum vacantium, nostri consueverunt Antecessores committere pro motu propria voluntatis. Omnia nos spiritalia vobis & alijs Ecclesiarum Prælatiis relinquimus liberè disponenda, ut qua sunt Cesaris, Cesari; & qua sunt Dei, Deo recta distributione reddantur.* Apud Gostadum.

CAPUT XIII.

Ut se Reges Christianissimi in moderanda Regalia gesserint. Ea minimè usi in Ecclesijs, ubi jam à principio recepta non erat. Sancti Ludovici eain re institutum.

1. **P**ostquam Reges Christianissimi Regaliam in certis Provincijs ac Dioecesibus, ad universos vacantium Episcopatum fructus & ad Beneficiorum collationem extenderunt. eo jure, dissimulante potius ac tolerante Ecclesia, quam concedente vel approbante, usi sunt. Verùm cum tot incrementis auctum, omnino odiosum sacrisque Canonibus contrarium appareret, ejus usum Reges varijs modis temperare sibi proposuerunt. Primùm jus Spolij, quod in multis Ecclesijs obtinebant, penitus dimiserunt, confectis etiam ea de re publicis documentis, ut Ludovicus VII. litteris datis anno millesimo centesimo quadragesimo septimo in gratiam Ecclesiæ Catalaunensis, & anno millesimo centesimo quinquagesimo sexto in gratiam Ecclesiæ Senonensis, quæ referuntur in Probationibus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ cap. 16. art. 1. Deinde jus Regaliæ in ijs solum Ecclesijs, ubi vetusta consuetudine receptum erat, retinuerunt, ab eo omnino sibi temperantes in alijs, quæ id oneris hætenus non subierant. Postremò in ijs etiam locis, in quibus Regalia vigeat, si quæ dubia circa ejus vim atque effectus emergent, usui ac possessioni standum esse decreverunt.

2. Duplici adhuc momento Reges Franciæ ad Regaliam sic temperandam adducti videntur. Primùm, quòd eam paulo ante Fredericus II. Imperator in Germania suis Constitutionibus sustulisset. Deinde quòd frequentibus pro sacra militia expeditionibus per id tempus susceptis, totius Orientis

tis usum in Ecclesiarum vacantium bonis futuro Episcopo, juxta Canones, reservandis, facile animadvertere atque ipsis oculis haurire potuissent.

3. Hanc moderationem præ cæteris adhibuit S. Ludovicus, ut Ecclesiasticæ libertatis valde studiosus, ita etiam jurium Regni sui minimè negligens. Regaliam in Ecclesijs ubi antiquo usu confirmata erat, retinuit: ad eas quæ liberæ erant extendi noluit. Id insinuat in ejus vita Historicus supra laudatus, ubi ait: *Eum in Beneficijs conferendis Deum præ oculis semper habuisse, præcipuè autem in Ecclesijs Cathedralibus, ubi sede vacante ratione custodia Regalium ex consuetudine pertinebat ad eum collatio Præbendarum.*

4. Idem verò luculenter probatur ex controversia, quæ de Ecclesia Aniciensi apud Velaunos, imperante sancto Rege, exorta est. Contendebat Capitulum Aniciensè, Regaliam in hac Ecclesia ad Justitiam temporalem, & ad vectigalia aliâque nonnulla Episcopi intra ipsam urbem jura, coercendam esse, neque ad alia bona extra urbis ambitum posita, aut ad Præbendarum aliorumque Beneficiorum collationem extendi oportere. Contra Ministri Regij, tum universos vacantis Ecclesiæ Aniciensis fructus, tum etiam Præbendarum collationem Regi vindicabant. In ea disceptatione S. Ludovicus, ex consensu Episcopi Aniciensis & Capituli, Archiepiscopum Bituricensem ad inquirendum de usu & possessione delegavit. Inquisitione facta compertum est, primùm Reges Christianissimos extra urbem Regalia nunquam potitos, nisi una & altera vice, cum novissimè sedes Episcopalis vacasset, quod ad legitimam possessionem constituendam non sufficiebat; deinde nullas unquam eos Præbendas aut Beneficia vi Regaliæ dedisse; neque etiam Capitulum Aniciensè sui Antistitis mortem Regi denuntiare, facultatèque novi
Episcopi

Episcopi eligendi postulare consuevisse : postremò jam pridem Reges Justitiam temporalem, vectigalia aliòsque certos redditus intra urbem ejusque territorium, exceptis Decimis & oblationibus, ob Regaliam occupasse.

5. Ex hac inquisitione, Parlamentum anno millesimo ducentesimo quinquagesimo nono post Pentecosten congregatum causam diremit; Rex verò solemnì Edicto sancivit, Regaliam in Ecclesia Aniciensi ea solum comprehendere, quæ antiquo usu Regibus quæsita erant, hoc est Jurisdictionem temporalem, vectigalia aliàque nonnulla jura intra urbis territorium, non autem reliquos Episcopi redditus, neque Præbendarum collationem : eodem tamen Decreto sibi suisque successoribus, pro supremo suo dominio, potestatem occupandi manu Regia castella atque arces Episcopi, quoties opus esset, prout jam ab initio fieri solebat, retinuit. Hæc in Edicto suo sanctus Rex, quod Capitulo Aniciensi per Episcopum ejusdem civitatis misit, qua de causâ Capitulum, scripta ad Regem Epistola, humillimas atque uberrimas suæ Majestati gratias egit. Parlamenti Decretum, religiosi Principis Edictum, Capituli Aniciensis Epistola, aliàque hujus celebris controversiæ Acta etiamnum in Regestis Parlamenti Parisiensis habentur, & à D. de Marca summatim relata sunt lib. 8. de Concordia Sac. & Imp. cap. 24. n. 3. itémque à Renato Choppino lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 9. n. 6.

CAPUT XIV.

CAPUT XIV.

*Philippus III. in Regalia eandem quam S. Ludovicus
moderationem adhibet. Concilij Lugdunensis II. Generalis
ea de re Decretum. Nulla in eo de Beneficiorum
collatione mentio.*

I. **P**hilippus III. Rex Christianissimus sancti Ludovici filius
& successor in moderanda Regalia Patris exemplum
secutus, illam in Ecclesijs, quæ ei jam pridem assue-
verant, retinuit, in eas ubi recepta non erat, minimè indu-
cendam existimavit. Hujus rei luculentum testimonium est,
Arrestum Parlamenti anno millesimo ducentesimo septua-
gesimo secundo in causa Ecclesiæ Albiensis latum. Amplissi-
mos viduatæ Ecclesiæ redditus, tanquam Regi jure Regaliæ
debitos Seneschallus Carcassonnensis occupaverat. Capitu-
lum Albiense adversus eum interdicto contendit. Re ad Par-
lamentum delata, ubi compertum est Reges eo jure nunquam
in Ecclesia Albiensi usos fuisse, causam obtinuit Capitulum,
eique fructus à Seneschallo Carcassonnensi occupatos, Philip-
pus Rex, qui tunc Appamijs aderat, reddi jussit. Hæc ex an-
tiquo Parlamenti regesto apud D. de Marca lib. 8. de Concor-
dia Sacerd. & Imp. c. 26. his verbis referuntur: *Sabbato post
Ascensionem Domini restituta fuerunt apud Appamias & reddita
per Dominum Regem Procuratoribus Capituli Albiensis Regalia, quæ
mortuo Episcopo Albiensi Seneschallus Carcassonnensis ad manum Do-
mini Regis ceperat & saisinaverat sine causa, cum Dominus Rex super
hoc alias nunquam usus fuisset, prout ex aliorum & ipsius relatione
fuit inventum.*

2. Verùm cum Regalia etiam in ijs locis, ubi vetusta con-
suetudine nitebatur, sacris Canonibus repugnaret, in tota

G

verò

verò Germania à Frederico II. Imperatore non ita pridem abrogata esset, & in Anglia inter articulos, quos Henricus II. Rex promulgarat, tum à S. Thoma Cantuariensi Archiepiscopo improbata, tum ab Alexandro III. Pontifice Maximo damnata esse videretur; Philippus III. Rex Christianissimus non parum è re sua esse duxit, si ea in Concilio Lugdunensi Generali, cui Gregorius X. Papa præsidebat, Ecclesiæ iudicio atque auctoritate, quoquo modo confirmaretur. In hac itaque celeberrima synodo, coram Philippi Legatis, iisque, ut par est credere, annitentibus, certè non reclamantibus, promulgatum est Decretum, quo severissimè prohibitum est, ne Regalia in eas Ecclesias, ubi usu recepta non erat, induceretur; in ijs verò ubi vel ab ipsa fundatione vel ex antiqua consuetudine locum haberet, non tam probata est, quam tolerata, modo ea adhiberetur moderatio, quæ omnes ex ea abusus atque excessus tolleret. Illud Decretum in sextum Decretalium librum titulo de Electione cap. 12. relatum est his verbis.

3. *Generali Constitutione sancimus, universos & singulos, qui Regalia. Custodiam sive Guardiam, Advocationis seu Defensionis titulum in Ecclesijs, Monasterijs, sive quibuslibet alijs pijs locis, de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, Monasteriorum aut locorum ipsorum vacantium occupare presumunt, quantacumque dignitatis honore præfulgeant; Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos Monasteriorum & personas cæteras locorum eorundem, qui hac fieri procurant, eo ipso Excommunicationis sententiæ subiacere.*

4. *Illos verò Clericos, qui se, ut deberent, talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum seu locorum ipsorum, pro tempore quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere, districtius inhibemus.*

5. *Qui*

5. *Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum caterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine iura sibi huiusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos Ministros in eis soliciud faciant abstinere, quod ea qua non pertinent ad fructus sive redditus provenientes vacationis tempore, non usurpent; nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.*

6. Observandum est, in hoc Decreto commemorari solum bona Ecclesiarum & redditus seu fructus vacationis tempore provenientes, de Beneficiorum verò collationibus altum esse silentium. Quidam Ministri Regij collationes Beneficiorum, fructuum appellatione hic comprehendi volunt, tum quòd eo tempore fructibus à plerisque Canonistis annumerarentur, tum quòd plures Romani Pontifices, nominatimque Gregorius X. qui Concilio præsidebat, ejusmodi collationes ob Regaliâ factas in varijs casibus non ita pridem approbassent. Verùm hic sensus Decreto obtrudi non potest, quod de solis bonis redditibusque temporalibus intelligendum esse, ipsa ejus verba totusque textus demonstrat.

7. Probabilius dici posset, quòd quas sibi notas collationes Concilium expressè non damnavit, eas permisisse ac tacitè approbasse existimandum sit. At non minori probabilitate argumentum retorqueretur, cùm idcirco potius eas silentio præterijisse videatur, quòd rem adeò extraordinariam, tametsi ententibus, ut par est credere, Philippi Legatis, auctoritate sua confirmare noluerit: quamquam non constet, an Reges Beneficia ob Regaliâ pleno jure jam conferrent, fierique potuerit, ut id juris nondum sibi palàm arrogarent, ut supra notatum est.

8. Certè Bonifacius VIII. Pontifex Maximus, qui hoc Concilij Lugdunensis Decretum viginti quinque circiter

post annis in sextum Decretalium librum retulit. minimè existimavit ejusmodi collationes pleno jure factas huic Concilio probatas fuisse. cùm de ijs adversus Philippum IV. Regem Christianissimum tam acriter contenderit, magnòque animo eos damnare non destiterit, qui rem adeò spiritualement & hierarchicam Laicis tribuerent. Verum quidem est, Philippum consuetudine ac possessione sese tutatum esse, neque à Beneficijs pleno jure ob Regaliam conferendis, Bonifacij oppositione ac minis deterritum fuisse. Sed de his fufius libro II. c. 4. & 5.

CAPUT XV.

*Christianissimorum Regum de Regalia Constitutiones,
Decreto Concilij Lugdunensis consentientes.*

1. **N**ULLÆ Christianissimorum Regum de Regalia Constitutiones ante Concilium Lugdunense occurrunt: sed paulò post jus illud, sola antea consuetudine nixum, publicis etiam legibus stabilire cæperunt. Id autem ad normam Decreti Lugdunensis præstitère, sat habentes, si Regaliam in ijs locis, ubi jam pridem usitata erat, Ediçtis suis confirmarent, neque eam ad Ecclesias, ubi recepta non erat, extenderent.

2. Primus inter Galliæ Reges occurrit Philippus IV. cognomine Pulcher. Is Ediçtum anno millesimo trecentesimo secundo publicavit, cujus hæc sunt verba: *Quantum ad Regalias, quas nos & nostri Prædecessores percipere assuevimus & habere, in aliquibus Ecclesijs Regni nostri, quando eas vacare contigerit. Idem Rex ad Bonifacium VIII. Papam, quo cum graviter dissidebat, in ipso disceptationis æstu scribens, Regaliam in aliquibus tantum Regni sui Ecclesijs, ijs videlicet in quibus ex antiqua*

antiqua consuetudinē vigeret, sibi vindicabat : *Aliquarum, inquit, Ecclesiarum & Prabendarum collatio ad nos jure Regio pertinet. Quin & litteris patentibus anno millesimo trecentesimo tertio datis, quibus Occitaniae Privilegia & immunitates confirmantur, Ecclesias hujus Provinciae à Regalia liberas apertè declaravit, suisque ministris prohibuit, ne ullum eis hac in re negotium facerent: Nolumus, inquit, quòd Gentes nostra occupent Regalia Ecclesiarum vacantium Provincia Narbonensis.*

3. Philippus VI. dictus Valesius, in celebri Constitutione anno millesimo trecentesimo trigesimo quarto edita, quæ ab ejus nomine Philippina appellatur, non secus ac Philippus IV. de Regalia loquitur, eamque solum ad aliquas certas Regni Ecclesias pertinere significat : *Cùm, inquit, à nonnullis in dubium revocatum fuerit, utrum jus haberemus & ad nos spectaret conferre Prabendas, dignitates & Beneficia, quæ inventa fuerant aut inveniebantur non occupata . . . tempore Regalia nostra, in Ecclesijs Regni nostri, in quibus Regalia jus habemus, &c.*

4. Idem sensus est Constitutionis, quæ incipit: *Dum Episcopus*, supra memoratis Constitutionibus, ut videtur, ætate suppar, & ab Ægidio le Maître Proto-præsidente in suo de Regalia Tractatu, Stephano Pasquierio in suis Disquisitionibus Francicis, alijsque auctoribus laudata, cujus hæc sunt verba : *Dum Episcopus alicujus Episcopatus, ubi Dominus Rex habet Regaliam, ab humanis decedit, &c.*

5. Id confirmat verus liber Consuetudinum Franciæ, Gallico sermone conscriptus, libro 3. his verbis: *Quando mortem obit Episcopus, potest Rex totum temporale occupare, & Regalia nomine per Oeconomum administrare . . . . Verùm non omnes Episcopatus juri Regalia subiecti sunt.*

CAPUT XVI.

Constitutio continens enumerationem Ecclesiarum, quæ Regalia obnoxia vel ab ea libera sunt. Observationes in hanc Constitutionem. Alia similes Ecclesiarum enumerationes.

I. **Q**Uæ hæcenus de Christianissimorum Regum, in distinguendis, ex antiquo usu, Ecclesijs Regaliæ obnoxiijs, vel non obnoxiijs, instituto dicta sunt, celeberrimæ Constitutionis in Regestis Cameræ Computorum Parisiensis asservatæ præclaro gravissimoque testimonio comprobantur. Hæc Constitutio post Concilium Lugdunense edita est, ineunte decimo quarto sæculo, ut patet ex facto in ea ad annum millesimum trecentesium sextum, adducto. Ab Ægidio le Maître Proto-præsidente & Stephano Pasquiero refertur his verbis.

2. Dominus Rex prout constat per antiqua scripta Camera, consuevit capere Regaliam cum vacaverit in Provincijs, quæ sequuntur.

In tota Provincia Senonensi & ejus suffraganeis, excepta Diocesi Antistodorense, in qua Decanus & Capitulum dicuntur fecisse permutationem cum Rege.

In tota Provincia Remensi, excepta Cameracensi.

In tota Provincia Bituricensi, exceptis Lemovicensi, Cathurcensi, Ruthenensi, Albiensi, Mimatenensi.

In tota Provincia Turonensi, exceptis Maclovienensi, Trecorensi, &c.

In Provincia Burdigalensi solum. Verumtamen de Pictaviensi fuit computatum anno 1306.

In tota Normania habet Regale.

In Provincia Auxitanensi & Arelatenensi, & per consequens in tota lingua Occitana nihil habet.

3. Quis-

3. Quisquis hanc Constitutionem paulo attentius expendit, eam ex auctoritate Decreti Concilij Lugdunensis perfectam, vel saltem ejus occasione conditam esse, facile animadvertet. Nam cum jus Regaliæ dudum vacillans & incertum fuisset, postquam in Ecclesijs, in quibus ex antiqua consuetudine locum habebat, solemni hujus Concilij Decreto toleratum, vel, ut Ministri Regij interpretantur, approbatum fuit, proclive est credere, Reges Christianissimos tam opportunam ejus stabiliendi occasionem arripuisse. Excussis itaque ac perlectis, eorum mandato, Computorum Camera regestis, in qua Regaliæ, sicut & reliqui Regij Patrimonij rationes referebantur, edita est hæc Constitutio, qua nominatim recensentur omnes Ecclesiæ, in quibus Dominus Rex consuevit capere Regaliæ, vel in quibus nihil habet: quæ duo manifestè ad Concilij Lugdunensis Decretum revocantur.

4. Quin etiam pro certo affirmaverim, eam Philippo Pulchro Rege, ejusque jussu perscriptam esse, cum extincto Bonifacio VIII. jam ipsi Regaliæ res magis ex voto fluerent, æquanimittate & indulgentia Clementis V. qui in ejus gratiam Sedem Pontificiam Avenionem transtulerat. Id enim ex hac articuli Provinciæ Burdigalensis clausula evincitur: *Verumtamen de Pictaviensi fuit computatum anno 1306.* quibus ultima Philippi tempora apertè designantur: maxime si hæc verba adjungas: *Sed Rex per litteras precepit totum restitui Episcopo.* quæ apud Stephanum Pasquierum leguntur; icrmque hæc alia, quæ in antiquo Codice M. S. Bibliothecæ Thuanæ reperiuntur: *Tunc conditione habita, quod inquireretur diligenter, si Predecessores Episcopi unquam fecissent homagium Regi; & si sic, quòd recuperaretur super ipsum Episcopum, quod ei fuerat restitutum.* Quis enim hic per Regem, nullo alio nomine addito, nisi Rex qui tum imperabat, significatur? Accedit quòd ea quæ
hic

hic narrantur, non ita pridem contigisse ipsa narrationis series demonstrat, ut non ad alium Regem quam Philippum Pulchrum, qui anno millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, ad finem usque anni millesimi trecentessimi decimi quarti imperavit, referenda videantur.

5. Certè nisi hujus Constitutionis auctores, in ea disponenda ad Concilium Lugdunense animum intendissent, qui tam accuratè Provincias atque Ecclesias, in quibus Regalia locum non haberet, recensuerunt? quis eos ad hanc enumerationem adigebat? cur ea, quæ ex Regis usu esse minimè videbantur, vulgabant; nisi quòd ex Concilij Lugdunensis Decreto satis magnum se fructum capere arbitrarentur, si nihil novantes in Ecclesijs à Regalia liberis, eam in cæteris, ubi antiquo usu recepta erat, publica auctoritate confirmarent?

6. Cum magni momenti sit hæc Constitutio, haud abs re erit eam novis adhuc quibusdam observationibus illustrare.

7. Primò. Nihil in ea de Provincijs Viennensi & Ebre-dunensi: qui nondum ad Christianissimorum Regum dominatum pertinebant, cui Delphinatus anno demum millesimo trecentesimo quadragésimo nono, Philippo VI. Rege, subiectus est. Antea à Dynastis & Delphinis Viennensibus, tanquam feudum Imperij, possidebatur, atque adeò Ecclesiæ in ijs Provincijs Canonica libertate per Fredericum II. Imperatorem restituta fruebantur. Nulla etiam ibi mentio de Provincia Aquæ sextiensi, quòd tum Provincia Ducibus Andegavensibus pareret, neque Regiæ Francorum Coronæ nisi anno millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, tempore Ludovici XI. accreverit.

8. Secundò. In Provinciæ Turonensis articulo Episcopatus Britannia Minoris excipiuntur; quia, ut inquit Pasquierius, quando

quando hæc Constitutio edita est, nondum Regum Galliæ erat Ducatus Britannia, qui eis anno millesimo quadringentesimo nonagesimo primo quaesitus, Regiæ eorum, Coronæ anno demum millesimo quingentesimo trigesimo secundo, adjunctus est. Alioquin Regaliam jam inde à temporibus sancti Ludovici in hac Provincia, saltem quod bonorum Episcopatum administrationem spectat, locum, habuisse supra observavimus ex pactis conventis à Petro Mauclero Duce initis, in quibus hoc jus, ut sibi debitum, nominatim excipit.

9. Tertiò. Subobscurus est articulus Provinciæ Burdigalensis propter verbum *solum*, quod sensu caret. Legendum fortasse *soluti*, hoc est à Regalia liberi sive immunes, videlicet Antistites seu Prælati. Constat enim totam Aquitaniam Regaliæ non subjacuisse, ex quo Canonica ejus libertas Edicto Ludovici VII. anno millesimo centesimo trigesimo septimo, ac deinde Arresto Parlamenti anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, confirmata est: id quod optimè cohereret cum sequentibus verbis: *Verumtamen de Pictaviensi fuit computatum anno 1306.* Cum videlicet à Philippi Pulchri Ministris dilandæ Regaliæ cupidis hujus vacantis Episcopatus fructus occupati sunt, haud scio an eo obtentu, quod etsi Pictaviensis Ecclesia Burdigalensi Metropoli subiceretur, Pictavium tamen Burdigalæ in rebus civilibus nunquam subjacuit, neque, ut Aquitania & Occitania Gothorum Regibus paruit, ex eo tempore, quo Alaricum Clodoveus in agro Pictonico devicit. Certè Stephanus Pasquierius in hunc locum disertè scribit, his verbis significari totam Burdigalensem Provinciam à Regalia liberam esse, quamvis Camerae computorum regesta fidem facerent, de Pictaviensi Episcopatu semel à Regijs Ministris computatum fuisse: qui sensus egre-

giè confirmatur ea clausula, quam à Proto-præsidente *le Maître* omissam, supplevit Pasquierius, quæque in veteri codice Thuano fufius adhuc explicatur, ut supra notatum est.

10. Præter celeberrimam hanc Constitutionem, altera adhuc in iisdem Camera Computorum Parisiensis regestis reperitur cum hoc titulo: *Ecclesia cadentes in Regaliam*. Adscriptum habet annum millesimum trecentesium quinquagesimum secundum, continetque una serie triginta Episcopatum nomina, qui cum enumeratis in superiori Constitutione concurrunt: neque inter illos ullus ex Aquitania, Occitania, Provincia, Delphinatu vicinisque tractibus recensetur. Unus Aniciensis Episcopatus postremo loco, sed minoribus litteris adscribitur, quod Regaliæ ex parte subjaceret, uti ex Arresto Parlamenti, & Edicto sancti Ludovici supra relato patuit. Episcopatus verò Britannicæ Minoris in eadem enumeratione, separatim & ad latus adjunguntur. Hujus posterioris enumerationis mentio fit apud Stephanum Pasquierium, & à D. *Seguin* Episcopo Cathurcensi in ea lite, quam anno millesimo sexcentesimo septuagesimo primo pro Ecclesiæ suæ tuenda libertate in supremo Regis consilio habuit, edita est.

11. Similis quoque Ecclesiarum enumeratio exhibetur in antiquo libro, qui inscribitur: *Stylus suprema Curie Parlamenti Parisiensis*, Tractatu de *Juribus & Privilegijs Regni Francia. §. Quintum Privilegium*. Editus est hic liber Lutetiæ Parisiorum anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo.

CAPUT XVII.

*Alia Regum de Regalia Constitutiones. Regalia redditus
sacra Capella attributi. Parlamenti Parisiensis in hac materia
Juris-prudentia. Auctorumque sententia.*

1. **R**Eges Christianissimi varias deinceps de Regalia Constitutiones ediderunt, quæ supra memoratis consonant, atque eos jus istud in quibusdam tantum Provinciis & Ecclesiis, ubi vetusta consuetudine receptum erat, juxta Lugdunense Concilium, sibi vindicasse ostendunt.

2. Sic Carolus VI. anno millesimo quadringentesimo octavo, & Carolus VII. anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo in suis Edictis his verbis utuntur: *In Episcopatibus, in quibus jus Regalia habemus, quæ restrictè intelligenda sunt, jusque illud in certis tantum Ecclesiis locum habere significant.* Ludovicus verò XII. qui ob bonitatem & æqui justique observantiam Pater populi appellatus est, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, Ministros suos qui Ecclesias à Regalia liberas, occupatis post Episcoporum mortem bonis, vexabant, gravissimis, verbis coercuit, quæ sic latinè sonant: *Inhibemus omnibus Ministris nostris, ne in Archiepiscopatus, Episcopatus aliæque Regni nostri Beneficia, in quibus jus Regalia non habemus, manus injiciant, sub penis contra sacrilegos statutis.*

3. Quamvis autem Christianissimi Reges jam diu Ecclesiarum Regaliæ obnoxiarum fructus, dum Sedes Episcopalis vacaret, nullo contradicente perciperent, redactam tamen exiis pecuniam in proprios usus convertere religioni ducebant. Unde ingenita illos pietas impulit, ut aliquam horum bonorum Ecclesiæ reddendorum viam, illæso suo jure, ini-

rent. Primus omnium Carolus VII. Regaliæ redditus sanctæ Palatii Capellæ dono dedit; quem postea Ludovicus XI. Carolus VII. Ludovicus XII. alijque Reges successores imitati sunt. Primum hæ donationes ad tempus fiebant; deinde ad Regum vitam. Postremo Carolus IX. Constitutione mense Februario anni millesimi quingentesimi sexagesimi quinti edita, omnes hos redditus sanctæ Capellæ perpetuò addixit.

4. Porro observandum est, has singulas donationes, ad eas restringi Ecclesias, *in quibus Reges jus Regaliæ haberent*; quod frustra aliqui ita dictum putant, ut Ecclesiæ titulo oneroso aut peculiaribus Privilegijs à Regalia liberæ, his donationibus eximerentur; si enim tum Regalia universas Regni Ecclesias comprehendisset; cum vix amplius quam quinque aut sex Episcopatus titulo oneroso vel Privilegijs, à Regalia immunes sint, cur his nominatim exceptis, reliquos omnes istis donationibus contineri Reges non explicassent? Deinde ex ista interpretatione grave sequeretur incommodum, Reges videlicet his donationibus infinitum pene in sanctam Capellam censum contulisse, eamque locupletissimam ac potentissimam totius Regni Ecclesiam effecisse. Verum quid attinet hanc interpretationem argumentis refellere, cum certissimum sit, sanctam Capellam, ducentis fere annis, quibus hæ donationes vigerunt, vacantium Ecclesiarum fructibus in Occitania, Aquitania, Provincia, Delphinatu alijsque vicinis tractibus nunquam potitam fuisse; quod tum ex ejus Oeconomorum rationibus, quas penes se habet, tum ex illarum Ecclesiarum tabularijs facile probari potest?

5. Quod Reges Edictis alijsque publicis actis de Regaliæ limitibus statuerunt, hoc Parlamentum Parisiense, cui soli de Regalijs juris dicundi potestas attributa est, suis Arrestis, totos fere trecentos annos sancivit.: jus istud in Ecclesijs, ubi antiqua

antiqua consuetudine receptum erat, confirmavit; ad eas quæ in Canonica sua libertate remanserant, minimè porrigendum judicavit. Unde hac in re eadem ferme Juris prudentia, atque in Decimis, quæ infeodatæ dicuntur, obtinebat. Quemadmodum enim post Concilium Lateranense anno millesimo centesimo septuagesimo nono celebratum, à quo impofterum prohibitæ sunt Decimarum infeodationes, Laici qui has sibi vindicabant, debebant probare eas quadraginta ante illud Concilium annis infeodatas fuisse, quod deinceps ab omnibus Galliæ Judicibus hucusque servatum est: ita post Concilium Lugdunense secundum, quoties de aliqua Ecclesia quæsitum est, an Regaliæ subesset, probare debuit Regius Procurator, jus istud diu ante hoc Concilium in ea locum habuisse.

6. Quin etiam Parlamentum Regaliæ in ijs locis, ubi usu recepta erat, nonnunquam secabat, una tantum parte Regi adjudicata, quòd suam Majestatem reliquarum partium possessionem habuisse non constaret, uti factum esse in causa Ecclesiæ Aniciensis supra demonstratum est. Idem contigit anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo tribus post Concilium Lugdunense annis, cum exorta lis esset inter Procuratorem Generalem Philippi III. & Archiepiscopum Bituricensem de nonnullis Præbendis, quas cum inquisitione facta à Regibus nunquam ob Regaliæ collatas fuisse compertum esset, Archiepiscopo relinquendas pronuntiatum est, ut refertur à Renato Choppino lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 9. n. 5. Similiter, ut narrat idem Choppinus lib. 1. de Sacra Politia c. 7. nonnullorum Beneficiorum collatio Episcopo Ambianensi adjudicata est, postquam, inquisitione à Prætorè Ambianensi facta, ea Regaliæ obnoxia fuisse non paruit. Idem Parlamentum anno millesimo ducentesi-

mo octuagesimo quinto. Decimas in Episcopatu Constantienſi Provincia Rotomagenſis Regaliæ non ſubjacere pronuncia- vit. id quod antea anno milleſimo ducentefimo ſexageſimo ſexto pro Eccleſia Morinorum pariter judicatum fuerat. Anno autem milleſimo ducentefimo trigeſimo nono Regalia in Dioceſi Claromontana, certis quibuſdam bonis, quibus Reges frui conſueverant, reliquis juri communi relictis, Arreſto Parlamenti circumſcripta eſt.

7. Denique Parlamentum quadringentorum fere anno- rum ſpatio innumera de Regalijs Arreſta in varijs Dioceſſi- bus tulit, quorum duo volumina manuſcripta Pariſijs in Bibliotheca Thuana aſſervantur. Omnia verò illa Arreſta ad Provincias Senonenſem, Remenſem, Rotomagenſem, Turonenſem, Bituricenſem de quibus in enumerationibus ſuperiore capitulo allatis, ſpectant; & ne unum quidem ad Eccleſias Occitaniæ, Aquitaniæ, Provinciæ, Delphinatus, aut ad Dioceſes Cathurcenſem, Lemovicenſem, Ruthenenſem aliâſque vicinas. Quin & in regeſtis Parlamenti Pariſienſis, quorum exſcripta exemplaria Pariſijs in aliquibus Bibliothe- cis exſtant, non uno loco diſertè habetur, Regaliæ in qui- buſdam tantum, non verò in omnibus Regni Eccleſijs locum habere.

8. Sin verò aliquando Miniſtri Regij, Eccleſiarum, quæ Regaliæ non ſuberant, bona, mortuis Epiſcopis, occuparent, ea expoſtulantibus Capitulis aut ſucceſſoribus Epiſcopis, Par- lamenti vel Regij conſilij auctoritate reddebantur, ut in Ec- cleſijs Anicienſi, Albienſi, Piſtavienſi. Regibus S. Ludovico, Philippo III. & Philippo IV. factum ſupra memoravimus. Similia duo Arreſta ad annum milleſimum trecentefimum vigefimum ſeptimum, & milleſimum trecentefimum trigeſi- mum quartum pro Eccleſia Carcaſſonenſi & Albienſi citan- tur.

tur, quibus ad se relatis Philippus VI. earum Ecclesiarum, Capitulis occupatos à Seneschallo Carcassonenſi aliſque Miniſtris Regijs fructus, reſtitui præcepit.

9. His nixi fundamentis quotquot Auctores à ducentis annis de Regalia ſcripſerunt, eam non eſſe generalem, ſed in aliquibus tantum Provincijs & Diœceſibus locum habere, uno ore docuerunt. Sic *Ægidius le Maître* Parlamenti Pariſienſis Proto-præſes in ſuode Regalia Tractatu: ſic *Gloſſa* in Pragmaticam Sanctionem Guimerio Inquiſitionum in eodem Parlamento Præſidi adſcripta, tit. de Annatis. §. item. v. Regalia: ſic *Franciſcus Duarenus* lib. 3. de ſacris Eccleſiæ Miniſterijs. c. ult. *Carolus de Graſſalijs* lib. 2. Regalium Franciæ c. 1. *Philippus Probus* Tractatu de Regalia quæſt. 60. 61. *Renatus Choppinus* lib. de ſacra Politia tit. 7. n. 11. lib. Monach. tit. 3. n. 18. *Charondas* in Pandectis, *Petrus Rebuffus* Tract. de Regia ad Prælaturas nominatione v. *ſed tenentur*, *Stephanus Paſquierius* lib. 3. Diſquiſitionum Franciæ cap. 37. *Cardinalis d'Oſſac* epiſt. 293. *Petrus de Marca* Archiepiſcopus Pariſienſis, *Franciſcus Boſquet* Epicoſpus Monſpelienſis. Quos inter *Paſquierius* Antiquitatum Francicarum ſcriptor diligentiffimus & *Regius* in Camera computorum Pariſienſi Advocatus, idadeò certum atque indubitatum habuit, ut contrariam ſententiam, quæ Regaliam generalem eſſe aſſereret, *erroreæam*, ejuſque deſenſores, *Aulicos potius adulatores, quam Gallicos Juris-consultos* appellare non dubitarit. Horum Auctorum verba alibi exſcribemus.

CAPUT XVIII.

Quando primum de Regalia per totum Regnum extendenda deliberatum sit? Quibus id vix tentatum?

1. **R**EBUS ita constitutis, Ecclesiæ in Occitania, Aquitania, Provincia, Delphinatu vicinisque regionibus Canonicam suam libertatem decreto Concilij Lugdunensis, totque Regum Constitutionibus ac Parlamenti Arrestis confirmatam retinebant. Capitula, mortuis Episcopis, bona Episcopalia administrabant, & Oeconomos, qui ea procurarent, futuroque Episcopo de ijs rationem redderent, præficiebant. Si qua autem Beneficia vacarent, vel successori Episcopo, juxta Canones, servabantur, vel ab iisdem Capitulis, ex Indultis à Sede Apostolica obrentis, conferebantur.

2. Verum circa medium superioris Sæculi antiquus hic ordo perturbatus est, nonnullis Ministris Regijs Regaliam ultra consuetos limites extendere conantibus, quippe qui congruere arbitrantur, cum Regia Corona in orbem circumducta sit, jus istud, quod inter præcipua ejus ornamenta esset, non alijs, quam Regni finibus, terminari. Hac opinione imbuti fructus quarundam Ecclesiarum vacantium, quæ nunquam Regaliæ obnoxia fuerant, occupare cæperunt, nacti ea in re adjuutores Canonicos sanctæ Capellæ, qui hanc augendorum reddituum occasionem ultro arripuerunt. De hac Regionum Ministrorum molitione Clerus Gallicanus in Comitij Blesensibus anno millesimo quingentesimo septuagesimo septimo conquestus est, & in libellis ad Henricum, III. Regem porrectis articulo septuagesimo sexto postulavit, ut Episcopatus à Regalia liberi ejusmodi vexationibus amplius non paterent.

3. Guido

3. Guido *Du Fanr* Pibracius Regius in Parlamento Parisiensi Advocatus primus, Pasquierio teste, proposuit, ut hæc novitas publico Edicto confirmaretur. Sed, ut addit idem Pasquierius, repulsam tulit, nec res optatum habuit exitum. Id in Conventu Procerum ad San-Germanum anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio his verbis rogaverat: *Rex jus Regalia habet in omnibus Archiepiscopatibus & Episcopatibus Regni sui.* At delegati Proceres, quibuscum hic articulus communicatus est, sic de eo Henricum III. exhibito libello monuerunt: *Excipiendas primò videri Ecclesias, quæ Regalia vacationem titulo oneroso commutationis causa, aut alio quovis contractu, à sua Majestate vel Decessoribus Regibus consecutæ essent: deinde his adjungendas esse illas, quas post hominum memoriam ab hoc jure liberæ fuisse constaret; præsertim cum in quibusdam Provincijs, antequam Corona adderentur, id juris prorsus ignotum fuerit: eas autem, quod huic Imperio dederint, aut alio quovis modo quasitæ sint, pejoris esse quam antea conditionis, vel suis immunitatibus excidere, hæc æquum fore; maximè cum hanc suam libertatem hæcenus constanter retinnerint.* Proinde si propositus Edicti articulus sic generalis maneret, nec aliæ exciperentur Ecclesiæ præter illas, quæ pacto aut contractu libertatem obtinuisse, reliquas omnes antiqua sua possessione deturbari, & ad hanc iniquam conditionem redigi, ut quod sibi optimo jure debitum sit, & à prima usque origine retentum, repetere atque Actoris more persequi cogerentur: se itaque censere, ut præter Ecclesias pacto aut privilegio à Regalia exemptas, illæ quoque exciperentur, quas ab antiquo tempore & supra hominum memoriam ab ea liberæ esse constaret: hoc modo futurum, ut, perspicua lege, nullique ambiguitate laborante, neque jus Regis imminueretur, neque etiam in aliorum damnum cresceret; quod suam Majestatem pro sua justis sanctique observantia velle, omnes probè norant. Hæc gravis ac nervosa San-Germanensis Pro-

cerum Conventus monitio, Pibracij, ut par est credere, conatum fregit, eumque ab inceptis desistere coegit.

4. Verum antequam ad alia progrediamur, operæ pretium est, ex Regestis Parlamenti Parisiensis observare. Ministros Regios, dum Regaliam longè latèque, qua patet Regnum, extendi oportere contenderent, id initio alio planè sensu, atque postea factum est, accepisse. Primò enim solum Regaliæ nomine, jus Custodiæ, Defensionis seu Tutelæ intelligebant, quo Reges Christianissimi, ut omnium Regni sui Ecclesiarum Protectores ac Patroni, bona earum, sede vacante, tueri, & pro supremo in restemporales dominio, conservare deberent. Hinc duplicem tum Regaliam distinguebant: unam quæ sola bonorum Episcopaliū administratione ac tutela, ut ad successorem Episcopum integra & sine diminutione pervenirent, continebatur: Alteram qua Rex vacantium Ecclesiarum fructus faciebat suos, Beneficiorumque exceptis Parochijs, collationem sibi vindicabat. Hanc autem posteriorem Regaliam non esse generalem, sed in aliquibus tantum Provincijs ac Diocesisibus locum obtinere, pro confesso habebant, ut ex ipsis Parlamenti Regestis planum est, in quibus duplicis hujus Regaliæ frequens mentio fit.

4. Idem manifestè testatur *Ægidius le Maître* Proto-præses in suo de Regalia Tractatu cap. 1. Ubi *Regaliam spiritualem*, quæ Beneficiorum collationem complectitur, apertè distinguit à *Regalia temporali*, quæ Ecclesiarum bona temporalia spectat, quàmque ait *ad Regem pertinere in omnibus Ecclesijs Cathedralibus Regni sui citra & ultra Ligerim*; non quòd vacantium ubique Ecclesiarum fructus suos Reges facerent, cum id solum in quibusdam Regni partibus locum habere postea disertè asserat, vanisque probationibus demonstrat, sed quòd pro supremo suo dominio ac jure Patronatus conservandis Ecclesiarum

Ecclesiarum bonis invigilarent, emergentisque ratione œconomatus controversiæ regionum Magistratuum auctoritate dirimerentur. Eamdem distinctionem refert ac probat Philippus Probus quæst. 1. apertèque agnoscit, Regem vi Regaliæ temporalis fructus suos in Ecclesijs vacantibus non facere, sed eos successoribus Episcopis conservare.

6. Ex hac etiam distinctione, ut id obiter observemus, explicandum est, quo sensu Carolus VII. Rex Christianissimus in Epistola ad Eugenium IV. Papam, quæ refertur tomo. 7. Spicilegii pag. 286. dixerit, omnes Regni Ecclesias *in & sub Regalia contineri*. Id enim intellexit non de propriè dicta illa Regalia, quæ in percipiendis Ecclesiarum vacantium fructibus, & conferendis etiam Beneficijs posita est; sed de quocumque jure utili aut honorario, sive in officio & jurisdictione aut alio quocumque consistat, quod ad Reges ut supremos feudorum Dominos, & Ecclesiarum Regni sui Patronos & Tutores ubique spectat, ut totam Epistolam legenti patet.

7. Cæterum ex hac duplicis Regaliæ distinctione factum est, ut Magistratus regij, centum ac viginti circiter ab hinc annis, jus constituendorum Ecclesijs vacantibus Oeconomorum in Occitania vicinisque Provincijs ad se traxerint, amotis Capitulis Cathedralibus, quæ antea hoc jure, ut ex eorum tabularijs constat, nullo contradicente, utebantur. Postquam autem eo pacto omnium Regni Ecclesiarum fructus vacationis tempore provenientes in Regis regionumque Ministrorum potestatem redacti sunt, haud multum temporis fuit, quin hæc duo Regaliarum genera permiscerentur. Ut enim Principes, ab ipso Regaliæ ortu, Custodiæ seu Advocationis titulo, Decimas cæterosque redditus Ecclesiasticos, feudalibus bonis, quibus speciali quodam jure potiebantur, adjunxerunt; ita etiam postea eodem titulo ad Regiam in Ecclesias

Ecclesias Occitanæ, Aquitanæ, Provinciæ, Delphinatus aliâsque ab ea prorsus liberas extendendam, abusi sunt. Quæ in re, præter adæquandi ubique hujus juris opportunitatem aliâsque similes ex usu & commodo rationes, quæ ijs qui viribus prævalent nunquam desunt, plerique Magistratus sui officij esse duxerunt, & ad ineundam à Rege gratiam per commodum, si jus istud, quod, eorum opinione, Regiæ Coronæ summo usui & ornameto esset, & à quo ipsi etiam non minima auctoritatis & jurisdictionis accessio fieret, pro virili propagarent.

8. Hanc eandem Regaliæ extensionem Thesaurarius & Canonici sanctæ Capellæ, quod maximum ipsis emolumentum allatura esset, non mediocriter adjuverunt. Hinc vacantium Ecclesiarum, quæ Regaliæ nunquam subditæ fuerant, proventus occupare ceperunt, Capitulorum Procuratoribus atque Oeconomis apud Parlamentum Parisiense diem dicere, nonnunquam cum Episcopis à Rege designatis de fructibus vacantium Episcopatuum pacisci, eisque aut Ecclesiarum Capitulis acceptilationes & cessiones, quibus deinde ipsi in confirmationem Regaliæ uterentur, offerre. Ex alia parte plurimi Clerici Beneficiorum consequendorum cupidi, eandem Ecclesiarum Dignitates & Canonicatus aliâque Beneficia à Regibus, Regaliæ nomine, postularunt, variâsque lites ea de re moverunt in Parlamento Parisiensi, in quo sæpe causam obtinebant adversus eos, quibus Beneficia ab Ordinarijs collata fuerant. Denique quantum in eam partem Parlamentum propenderet, jam inde ab anno millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, non obscure significavit, cum edito Arresto, *Archiepiscopatum Burdigalensem Regaliæ obnoxium, ut alios Regni Archiepiscopatus & Episcopatus, pronuntiavit.*

CAPUT XIX.

*Cleri Gallicani querimonia. Edictum Henrici IV.
Arrestum Parlamenti Parisiensis. Generalis de Regalia lisis
initium, & progressus. Edictum Ludovici XIII. Eiusdem
lisis continuatio. Edictum Regis feliciter regnantis,
quo Regalia ad omnes Regni Ecclesias pertinere
declaratur.*

1. **T**urbulentissima civilium bellorum tempestas, quibus, exeunte proximo sæculo, Gallia universa jactata est, impedimento fuit, quo minus Clerus supra memoratis regionum Ministrorum molitionibus occurreret. Ac reddita ab Henrico Magno pace, statim de his apud suam Majestatem Ecclesia Gallicana querelas suas detulit: quibus permotus Rex humanissimus, Edictum anno millesimo sexcentesimo sexto promulgavit, quo inter alia de Regaliæ negotio ex veterum Constitutionum norma statuit his verbis: *Neg, intendimus jure Regalia uti, nisi prout nos Prædecessoresque nostri usi sunt, minimè illud in Ecclesiarum immunitum detrimentum extendendo.*

2. Quidam, quo vim Edicti declinent, per Ecclesias immunes, eas quæ titulo oneroso aut peculiaribus Privilegijs, de quibus fidem facere possint, à Regalia solutæ sunt, interpretantur. Verum inutilis est hæc explicatio. Nemo enim tum Ecclesiarum, quæ Regaliæ vacationem contractu vel privilegio consecutæ erant, immunitatem in dubium vocabat; neque Clerus Gallicanus propriè de his querimoniam ad Regem detulerat, sed de illis, quæ tametsi nativæ & Canonice libertate, jam inde à prima sua institutione Regaliæ non subessent, non ita pridem id oneris subire passim adigebantur, quod

quod vel ex una supra allata Procerum San-Germanensium ad Pibracij propositionem responsione manifestum est. Hunc verò Ediçti sensum esse, Parlamenti Parisiensis Magistratus probè agnoverunt. Cùm enim plerique eorum jam generali Regaliæ extensioni faverent, Ediçti publicationem, seu, ut vocant, verificationem, ratione hujus articuli, diu abnuerunt; ut non nisi duobus post annis, hoc est vigesima die Februarij anni millesimi sexcentessimi octavi ab illis publicata & in tabulas purè ac simpliciter relata sit.

3. Neque etiam diuturnum ex hac Ediçti publicatione fructum percepit Ecclesia. Vix enim mensis elapsus erat, cùm ecce tibi Arrestum ab eodem Parlamento vigesima quarta die Aprilis ejusdem anni, perorante Ludovico Servino Regio Advocato, latum, in causa Canonatus Ecclesiæ Bellicensis Provinciæ Segusianorum vulgo Bressiæ, quæ regiæ Coronæ nuper adjuncta erat, quo in modum generalis constituti decretum est, *in Ecclesiam Bellicensem Regem, sicut & in alias omnes Regni sui Ecclesias, Regalia jus habere, & Advocatis interdictum, nequid imposterum huic Decreto contrarium afferrent.*

4. Clerus Gallicanus de hoc Arresto apud Henricum Magnum tanquam adversus jura libertatésque Ecclesiæ, & in manifestam regij Ediçti violationem lato, statim conquestus est: quibus querelis benignè susceptis Rex per litteras patentes, postulantibus Cleri Procuratoribus, omnibus de Regalia litibus in Ecclesijs, quæ ab eo se jure liberas contendebant, ad annum superfederi jussit, hæcque lites ad se evocavit, atque earum cognitione Parlamento Parisiensi interdixit; quæ quidem evocatio atque interdictio per multos deinceps annos continuata est.

5. Ludovicus XIII. felicitis memoriæ Rex Christianissimus
anno

anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono ad postulatio-
 nes generalium Comitiorum anno millesimo sexcentesimo
 decimo quarto factas, & in Conventu Procerum anno mille-
 simo sexcentesimo decimo septimo, & millesimo sexcentesi-
 mo vigesimo sexto renovatas Constitutionem edidit, quâ
 Henrici IV. Edictum confirmavit his verbis: *Intendimus uti*
jure Regalia, quod ad nos ratione Corona nostra pertinet, prout an-
tea factum est. .... idque juxta Edictum ea de re à Diva memoria
Parente ac Domino nostro anno millesimo sexcentesimo sexto mense
Decembri promulgatum. Cùmque hæc verba: *Prout antea factum*
est, aliquid adhuc obscuritatis haberent, de his Clerus apud
 Majestatem suam exposulavit, cui à Domino Marillaco re-
 gijs sigillis Præfecto alijsque à Rege datis Quæstoribus re-
 sponsum est, his verbis Regem declarasse, nolle se uti Regalia
 in ijs locis, ubi præterito tempore usus non fuisset, huncque
 articulum ad Edictum Henrici IV. referri: quæ quidem re-
 sponsio iterum ab ijsdem regijs Ministris Majestatis suæ no-
 mine reddita est, cùm postea suaforio Cleri libello in scriptis
 responderunt.

6. Idem Ludovicus XIII. anno millesimo sexcentesimo
 quadragesimo primo mense Decembri, pro sua pietate &
 justitia, aliud non parvi momenti in hoc Regaliæ negotio
 præstitit, rescissis Regum Decessorum suorum donationibus,
 quibus Regalium redditus sanctæ Capellæ attributi fuerant,
 atque unita in perpetuum ejusdem sanctæ Capellæ Capitulo
 Abbatia sancti Nicasij Remensis, ut illatum ei ex hac rescis-
 sione damnum sarciretur: ijsdemque litteris jussit, ut vacan-
 tium Ecclesiarum fructus successoribus Episcopis servarentur,
 quibus eos, quatenus opus esset, dono dedit. Quæ quidem
 litteræ in tabulas tum Parlamenti Parisiensis, tum Cameræ
 Computorum relatæ sunt, atque in auctoritatem acceptæ, ap-
 posita

posita tamen hac clausula, seu, ut loquuntur, modificatione, quod huiusmodi fructus Archiepiscopis & Episcopis non acquirerentur, nisi eis à Rege peculiaribus litteris donati essent, quas Camera Computorum exhiberi, & in ejus tabulas referri necesse esset.

7. Hæ Ludovici XIII. litteræ, quatenus Regaliarum proventus successoribus Episcopis relinquebant, anno sequente, paulo post ejus mortem, annitentibus iisdem Parlamenti Parisiensis & Camera Computorum Magistratibus abrogatæ sunt, contraria Constitutione promulgata, Rege Ludovico XIV. tum pupillo, qua edicitur: *Regem ad suam manum jux Regalia temporalis revocare, quod impofterum Corona indivisum unitum hærebit, ut eo ipse ejusque successores plene & cum suprema auctoritate potiantur, prout solebant Prædecessores Reges, antequam sanctæ Capellæ attributum fuisset: Proinde Archiepiscopatum vacantium fructus in manu Regis fore, & per Oeconomos ad postulationem Regij Camera computorum Procuratoris præficiendos administratum iri, deductamque ex ijs pecuniam ad Regaliarum Collectores deferendam, ut, deductis eorundem Archiepiscopatum & Episcopatum oneribus & impensis ordinarijs, quod reliquum fuerit, Rex designatis Archiepiscopis & Episcopis dono det, aut in opera pia, prout opportunius judicaverit, impendat, datis eam in rem patentibus litteris, quæ ad Camera computorum referri debeant.*

8. Cæterum generalis Regaliæ causâ ad supremum Regis consilium, post privatarum sitium evocationes prorogationesque ad Cleri postulationem concessas, delata, eodem statu usque ad annum millesimum sexcentiesimum trigessimum septimum hæsit, cum lato Arresto jussum est, ut singuli Archiepiscopi & Episcopi, qui se Regalia immunes contenderent, ad regij consilij tabularium immunitatis suæ probationes & documenta intra sex menses ederent, utque interea omnibus.

omnibus litibus ea de re motis aut movendis supersederetur. Alterum huic simile Arrestum decima nona die Junij anni millesimi sexcentissimi trigesimali octavi latum est. His Arrestis obsecuti Provinciæ Narbonensis Procurator, nonnullique Antistites & Capitula Provinciæ Aufcitanae, Narbonensis & Tolosanae immunitatis suæ documenta, atque auctoritates apud regij Consilij tabularium ediderunt, denuntiatione tamen prius facta, se id præstare salvo suæ nativæ libertatis jure, ad cujus probationes ac testimonia proferenda minimè obligarentur. Anno millesimo sexcentesimo trigesimo nono, agente Provinciæ Narbonensis Procuratore, quinta die Junij aliud Arrestum latum est, quo denuo omnes de Regalia lites in Occitania moræ vel movendæ, suspensæ sunt atque evocatæ, usque dum aliter de eo à Rege statutum fuisset; vigesima autem die Octobris ejusdem anni, Clericus, qui Canonicatum Ecclesiæ Lombariensis Provinciæ Tolosanae in Curia Romana adeptus erat, causam adversus Regalistam regij Consilij Arresto obtinuit.

9. Quid postea in illa generali de Regalia lite actum sit, non apparet, usque ad duodecimam diem Aprilis anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi primi, cum novo regij Consilij Arresto decretum est, ut intra totos sex proximos menses, qui peremptorij termini loco essent, Præsules Occitaniæ, Provinciæ, Delphinatus, alijque qui se Regalia immunes contenderent, immunitatis suæ documenta & probationes exhiberent: id quod alijs subinde Arrestis secunda die Junij anni millesimi sexcentissimi quadragesimi primi, vigesima prima die Aprilis anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi tertij, & sexta die Junij anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi quarti adhuc decretum est, privatis interim

K

quibuscum-

quibuscumque de Regalia litibus suspensis, & ad regium Consilium evocatis.

10. Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto in generalibus Cleri Comitijis, eruditissimus Franciscus Bosquetus tum Lodovenfis ac postea Montispeffulanus Episcopus coram Eminentissimo Cardinali Julio Mazarino summo tum Regni Administro, qui eo die ad Comiticia venerat, præclaram de hoc Regaliæ negotio orationem habuit, quanti id esset momenti prosecutus, validissimisque argumentis Ecclesiarum Occitanix aliarumque vicinarum jus & libertatem confirmans. Eodem fere tempore D. de Marca tum Tolosanus Archiepiscopus, qui generalis de Regalia litis, dum senatorio munere in regio Consilio fungeretur, relator designatus fuerat, eximium, flagitantibus Comitiorum Patribus, de eodem argumento commentarium edidit; qua etiam occasione paulo post octavum de Concordia Sacerdotij, & Imperij librum composuisse creditur, qui demum post ejus obitum in lucem prodijt, in quo tota hæc materies singulari eruditione & magna orationis facundia explicatur.

11. Dimissis Cleri Comitijis, quæ ad finem anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi sexti duraverant, Rex Arresto duodecima die Aprilis anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi septimi lato edixit, ut generalis de Regalia lis sine mora dirimeretur, declarans interim non esse suæ mentis, ut Præbendas aliæque Beneficia ob Regaliam conferret, *in Ecclesijs, in quibus Reges sui Prædecessores, juxta Edictum anno millesimo sexcentesimo sexto promulgatum, eo jure potiti non fuissent*: Ac deinde quinta die Octobris ejusdem anni, rejecto Regalista, factam ab Ordinario collationem Præbendæ seu Canonica-tus in Ecclesia Tolosana Arresto confirmavit.

12. Observandum autem ad intelligentiam ejusmodi Arrestorum, quòd tametsi post Edictum ab Henrico IV. promulgatum & à Ludovico XIII. renovatum, nulla in Occitania vicinísq; Provinciis Beneficia pendente generali de Regalia lite, à Regibus conferri debuissent, multa tamen identidem, Regiorum Ministrorum opera vel dissimulatione, collata fuisse, non solum post Episcoporum mortem, sed etiam Episcopis viventibus, quòd fidelitatis Sacramentum in tabulas Camerae computorum, obtentis literis Regaliæ absolutorijs, non retulissent: quæ res summam eis in collatione Beneficiorum perturbationem afferebat, adeò ut nonnulli intra quindecim aut viginti Episcopatus annos, ne unum quidem Canonica- tum liberè ac sine lite conferre potuerint. Quam vexationem ut à se propulsarent, plerique, pendente adhuc generali lite, suum fidelitatis Sacramentum in tabulas Camerae computorum retulerunt, rati per hoc de principali causâ præjudicium non fieri, neque quidquam suarum Ecclesiarum juri ac libertati decedere.

13. In Actis Cleri Gallicani anno millesimo sexcentesimo septuagesimo secundo editis, nihil de hoc Regaliæ negotio reperitur ab anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo usque ad annum millesimum sexcentesium septuagesimum, cum à Comitibus generalibus Lutetiæ Parisiorum congregatis, Illustrissimo Carolo de Genlis Archiepiscopo Ebredunensi & alijs quibusdam Prælatis ac viris Ecclesiasticis mandatum est, ut huic causæ examinandæ operam darent; quod ubi illi per multos dies diligenter præstiterunt, Illustrissimus Archiepiscopus Ebredunensis, prolixam ac eruditam de ea orationem ad Comitia habuit, quam rogatus est scriptis tradere, ut in tabularium Cleri reponeretur.

14. Deinceps nonnulla adhuc Arresta à regio Consilio lata sunt, quibus Ecclesiarum libertas firmari, litésque à Regalistis suscitatae cohiberi videbantur. Ast tandem mense Februario anni millesimi sexcentissimi septuagesimi tertij, à Ludovico XIV. feliciter regnante Constitutio prodijt, qua edicitur: *Regem declarare, ius Regalia neque alienationi neque prescriptioni subiacere; idque ad se pertinere generaliter in omnibus Archiepiscopatibus & Episcopatibus Regni sui, nec non Ditiorum ac Provinciarum sibi subditarum, ijs solummodo exceptis, qui ejus immunitatem titulo oneroso consecuti essent; jubere proinde, ut singuli Archiepiscopi intra duos menses post exhibitum fidelitatis Sacramentum adstringantur ad litteras patentes (Regalia) absolutorias impetrandas, easque in Acta Camera computorum Parisiensis referendas: qui autem praestito antea fidelitatis Sacramento ejusmodi litteras nondum impetrarint, eas impetrent, atque intra duos primos menses in Acta supradicta Camera computorum referri curent; quibus duobus mensibus elapsis, si huic praescripto non paruerint, Beneficia Regalia obnoxia, qua ad eorum collationem spectent, ob Regaliam vacatura, atque eo nomine à sua Majestate collatum iri.*

15. Altera Constitutione eodem mense promulgata Rex, confecto Archiepiscopatum & Episcopatum censu, praescripsit, quid pecuniae à singulis Archiepiscopis & Episcopis Occitaniae, Aquitaniae, Provinciae & Delphinatus, pro litteris Regaliae absolutorijs in Acta Camerae computorum Parisiensis referendis, solvendum sit: qua tamen solutione expressè pro hac vice liberantur, quotquot Archiepiscopi & Episcopi jam creati, fidelitatis Sacramentum praestitissent, modo intra duos menses à publicatione hujus Constitutionis easdem litteras Regaliae absolutorias obtineant, atque in Acta ejusdem Camerae computorum referri curent. Utraque Constitutio in tabulas Parlamenti & Camerae computorum Parisiensis statim

statim relata , & ad universos Regni Præsules à generalibus Cleri Actoribus , missa est.

16. Alia quoque Constitutio mense Aprili anni millesimi sexcentissimi septuagesimi quinti, in explicationem cujusdam superiorum Constitutionum clausulæ prodijt, quæ pariter in Acta Parlamenti Parisiensis & Camera computorum relata est.

CAPUT XX.

Progressus Regaliæ in suis effectibus ac prærogativis, præsertim quod ad collationem Beneficiorum attinet.

1. **H**Actenus de Regaliæ ortu, incremento, atque in Galliæ Provincias & Ecclesias propagatione actum est. Jam videndum, quomodo paulatim in effectibus suis creverit, accessione prærogativarum ac regularum, quibus mirum in modum, præsertim quod ad Beneficiorum collationem attinet, quæ una fere hoc tempore in Regalia spectatur, amplificata est.

2. Observatum est supra, qua ratione Reges Christianissimi, cum primum Beneficiorum præsentatione contenti essent, paulatim ad ea pleno jure conferenda progressi sint. At decursu temporis plurima adhuc ejusmodi Collationibus in immensum amplificandis adjuncta sunt, de quibus hic paulo latius agere operæ pretium putamus.

3. Pleræque illæ dotes ac prærogativæ, quibus ejusmodi collationes à Ministris regijs præsertimque Parlamenti Parisiensis Magistratibus auctæ sunt, his veluti generalibus eorum pronuntiatis nituntur: In conferendis ob Regaliam Beneficijs, Regem neque Jure canonico, neque Summorum Pontificum Constitutionibus, neque Ecclesiarum statutis aut consuetudinibus adstringi: Regaliam quippe Jure canonico,

Summorumque Pontificum Decretalibus Epistolis, ac Romanæ Cancellariæ regulis antiquiorem esse: Regem in his collationibus Episcopo succedentem, non solum instar Episcopi, sed excellentiori quadam ratione, quæ Regiæ Majestatis amplitudini respondeat, agere; ut non Episcoporum modo hac in re, sed summi quoque Pontificis potestatem æquet vel etiam superet.

6. Primum igitur Rex, durante Regalia, Beneficiorum resignationes, successore designato, seu, ut vocant, *in favorem*, admittit, tamen si ejusmodi resignationes auctoritate Canonum prohibeantur, nec ab alio quam à Romano Pontifice, ut nunc res disciplinæ se habent, admitti fas sit. Quin & hoc casu quibusdam placet, Regem ad Beneficium ei, in cujus favorem resignatum est, conferendum non obligari, sed posse alteri illud, pro libitu, dare, quod ne Romano quidem Pontifici concessum est.

7. Secundò. Pensiones ab ijs, qui se Beneficijs abdicant, ex pacto constitutas, confirmat: imo in Beneficijs per obitum vacantibus pensiones creat, ipsaque Beneficia cum hoc onere confert; quæ duo cum sacris Canonibus contraria sint, ab alio quam Summo Pontifice, ubi id Ecclesiæ necessitas auctilitas postulat, jure fieri non possunt.

8. Tertiò. *Ætatis*, aliorumque ad Dignitates & reliqua Beneficia obtinenda, à sacris Canonibus præscriptorum, veniam seu dispensationem concedit; quod hodie Episcopis non licet, sed soli Romano Pontifici reservatur.

9. Quartò. Non tenetur regulis, quas in re Beneficiaria Summi Pontifices ex æquitate & ob bonum publicum, ad amovendas fraudes induxerunt: cujusmodi sunt regulæ *de infirmis resignantibus, & de verisimili notitia*: Neque etiam necesse est, ut in diplomate regio exprimatur, quod is cui

Bene-

Beneficium ob Regaliam confertur, alia jam habeat Beneficia, quemadmodum ex Constitutione Bonifaciana in Rescriptis Summorum Pontificum observatur.

10. Quintò. Ut Beneficia ob Regaliam conferantur, sufficit ea *jure vel facto*, vacare, quod ad varios casus novos atque inauditos porrectum est. Primo enim Regalia locum habet, statim atque Beneficium coram Ordinario vel in Curia Romana abdicatum seu resignatum est, tamen si nullum ea resignatio effectum habuerit, vel etiam si expresse mutata fuerit, nisi ea mutatio, antequam existat Regalia, publicetur. Quapropter saepe contingit, Beneficiarios, qui sua in manus Pontificis Beneficia permutationis causa, aut in cujuscumque favorem, cum onere pensionis dimiserint, iisdem Beneficijs, ne servata quidem ijs pensione, spoliari. 2. Regaliæ locus est, si resignatione ab Ordinario aut Summo Pontifice admissa, factaque collatione, is cui collatum est Beneficium, ejus possessionem, antequam existat Regalia, adeptus non fuerit. Quinetiam, resignatione permutationis causa facta, si neuter permutantium Beneficij possessionem ante exortam Regaliam inierit, utrique Beneficium perit, & ad Regis collationem devolvitur; quia Beneficia hoc casu, etiam non jure, saltem de facto vacua censentur, quod satis est, ut Regaliæ locus detur. 3. Si quæ Beneficia, dum Regalia alicubi incipit, seu, ut loquuntur, aperitur, litigiosa occurrant, Regaliæ obnoxia sunt, quod pendente adhuc & dubia lite, vacua de facto existimentur: ea autem Rex non uni ex litigantibus, sed cuicumque voluerit, confert: unde multiplices oriuntur fraudes, suscitatis de industria & per collusionem litibus, sicubi brevi futura Regalia speratur: cui malo ut obviam iretur, apposita est clausula in supra memorata Constitutione anno millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio publicata, quæ cavetur,

cavetur, ut litigij nomine Regaliæ locus non sit, nisi sex ante obitum Episcopi mensibus lis apud Judicem contestata fuerit.

II. Sextò. Rex ob Regaliæ non ea solum Beneficia confert, quæ per obitum, per cessionem aut per sententiam judicis vacant, aut quæ ipso facto vacare censentur, ut cùm Beneficiarius solemnia Religionis vota emittit, aut uxorem ducit, aut palam militiæ nomen dat: verum etiam ea, quæ nisi accedat Judicis sententia & declaratio, minimè vacare existimantur, ut cùm Clericus in censuras vel irregularitatem incurrit, aut aliquod crimen, quod Beneficij abdicationem mereatur, admittit. Idem jus à Rege exercetur, cùm titulus Beneficiarii aliquo vitio laborare arguitur, ut si quis Doctoris gradibus ad Dignitatem Ecclesiasticam aut Beneficium necessarijs careat, Beneficium per simoniam aut confidentiam obtinuerit, aut aliud repugnans seu incompatible adeptus sit. Singulis enim his casibus Rex Beneficia ob Regaliæ, quodam veluti caduci jure, confert; adeò ut sæpe Beneficiarii per ejusmodi collationes, post pacificam viginti & amplius annorum possessionem, suis Beneficijs, nulla, ut plurimum, litis instructione prævia, spoliuntur.

12. Septimò. Jus Regaliæ ad Beneficia Patronatus tum Ecclesiastici, tum Laici, annis abhinc circiter quadraginta extendi cæpit, Rege ad Patronorum nominationem, instar Episcopi, instituyente seu collationem dante, atque etiam Patronos, si nominare superfederint, præveniente. Antea Reges in locum Episcopi in solis collationibus liberis succedebant, sive ob Regaliæ non alia Beneficia conferebant, præter ea, quæ ad Episcopi collationem absolutè ac pleno jure spectabant, ab ijs verò collationibus abstinebant, quæ necessaria & coacta dicuntur, hoc est, quæ ad Patronorum designationem seu nominationem fiunt; quòd priores loco fructuum

Autum habeantur, quo maximè obtentu ad Beneficia primum porrecta est Regalia, posteriores verò fructuum nomine censi absurdum planè sit, cum in ijs Episcopus necessariam ac merè spiritualem functionem, instituendis nimirum ijs, quos à Patronis designatos, dignos atque idoneos esse comperit, obire intelligatur.

13. Octavò. Ad nostra usque tempora observatum fuerat, ut Regalia Præbendæ, Canonicatus, & Beneficia, ut vocant, simplicia solum comprehenderet; ad ea verò minimè extenderetur, quæ animarum curam aut spirituales functiones habent, ut sunt in Capitulis Præbendæ Theologicales. Sed sublato, paucis abhinc annis, hoc discrimine, in Capitulis cuncta promiscuè Beneficia, etiam quibus animarum cura aut spirituales functiones annexæ sunt, jure Regaliæ conferuntur.

14. Nonò. Nuper etiam Rex Dignitates & Canonicatus Capitulum Regularium, ob Regaliæ conferre cæpit, quæ si propius attendantur, nihil aliud sunt, præter Officia & Religiosorum loca, ad quæ nemo promovetur, nisi qui se ad vitam communem & ab omni proprio alienam, voto paupertatis emisso, adstringat.

15. Decimò. Sub finem superioris sæculi Regalia extendi cæpta est ad Beneficia electiva & ad Dignitates, quæ post Pontificalem majores dicuntur, quibus plerumque jurisdictio spiritualis & animarum cura annexa est. Henricus IV. annò millesimo sexcentesimo sexto Edicto suo præcepit, ut ejusmodi Beneficia à Regalia eximerentur; quod quidem in Beneficijs electivis utcumque servatur, in Dignitatibus post Pontificalem Majoribus non item.

16. Undecimò. Non amplius quam duodecim anni sunt, cum in omnibus Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis Beneficia ob Regaliæ conferri cæpta sunt, sine ulla exceptione

Capitulum, quæ Præbendas & Canonicatus una cum Episcopo, vel alternis cum eo vicibus, vel per orbem, seu, ut loquuntur, per turnum conferunt; qualia sunt pleraque Capitula in Occitania vicinisque Provinciis, quæ nuper Regaliæ per regiam Constitutionem subjectæ sunt. Hanc autem gravem manifestamque injuriam Ecclesijs illatam Ministri regij duplici hac ratione defendere conantur: primum quod cum Episcopus omnium suæ Diocesis Beneficiorum collationem ipso jure habeat, id per privatas pactiones cum Capitulis initas, in detrimentum Regaliæ mutari non poterit: deinde quod ea sit Regaliæ excellentia, ut nullum Rex in ea exercenda socium admittat.

17. Duodecimò. Aliud paucis abhinc annis in Ordinariorum fraudem inductum est, ut videlicet Beneficia extra defuncti Episcopi Diocesim posita, quæ ad ejus Patronatum, reservata Episcopo Diocesano institutione seu collatione pertinent, à Rege ob Regaliæ pleno jure conferantur. Unde id absurdi sequitur, ut hoc casu Episcopi, etiamsi Regalia in eorum Diocesi clausa sit, sua spiritali atque hierarchica auctoritate priventur, & ipsis inscijs vel etiam invitis, Beneficiarij, qui in eorum Clerum cooptandi sunt, sola Principis potestate sufficiantur.

18. Decimo tertio. Regalia incipit, & ut vulgari verbo utar, aperitur non solum vacante sede per obitum Episcopi, aut per ejus cessionem vel abdicationem, verum etiam per ejus translationem ad aliam sedem, imo & ad Cardinalatum promotionem.

19. Decimo quarto. Ut Regalia diuturnior sit, tardiusque, ut loquuntur, claudatur, plura à Ministris regijs introducta sunt. Primum requiritur, ut novus Episcopus coram Rege ipso, quocumque loco Regni fuerit, vel etiam extra Regnum,

gnum, fidelitatis Sacramentum edat: deinde ut litteras Regaliæ absolutorias à Rege obtineat, easque una cum fidelitatis Sacramento in acta Camerae computorum Parisiensis, soluta certa pecuniæ summa, referri curet: tum verò ut ab eadem Camera Arrestum ejusdem Regaliæ absolutorium impetret: postremò ut hoc idem Arrestum regiæque litteras Regaliæ absolutorias, Oeconomo ad bonorum vacantis Ecclesiæ procuracionem præposito denuntiet; quæ quidem omnia nisi ad unguem perficiantur, non finitur Regalia.

20. Decimo quintò. Post Constitutionem anno millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio editam, illud etiam ad prorogandum Regaliæ tempus excogitatum est, ut Episcopus coram præsens & per se, non verò per procuratorem Episcopatus sui possessionem adeat: cujus novi juris in grave Episcoporum damnum invehendi non alia ratio fuit, nisi quòd ex sententia Ministrorum regionum, Regalia nullam juris fictionem admittat: ex quo Regalistarum effato nonnulli etiam inferunt, jure ob Regaliam conferri Beneficium, cujus quis possessionem ante obitum Episcopi, per procuratorem, non autem præsens & per se adierit.

21. Decimo sextò. Cum primum Beneficia ob Regaliam dari capta sunt, non alia fere, præter Ecclesiarum Cathedralium Præbendas & Canonicatus, huic juri obnoxia erant. At succedente tempore Regalia ad Dignitates & Canonicatus aliarum Ecclesiarum, ad Capellanas, Prioratus, Personatus ac Beneficia, ut vocantur, simplicia, quæ posterioris ævi usus & disciplinæ corruptela valde auxit, porrecta est, id quod eam mirificè amplificavit. Accedit quòd post extinctas, Concordato Bononiensi, Canonicas electiones, plerumque Episcopatus longè diutius, quam antea, vacent, translationumque usus ex illo tempore frequentior evaserit; quæ di-

sciplinæ mutatio, quantum adhuc collationum, quæ ob Regaliam fiunt, numerum auxerit, satis ipsa experientia docet.

22. Decimo septimò. Parlamentum Parisiense, cui soli Regaliarum jurisdictio attributa est, fiduciarium Beneficij possessionem, quem *Statum* vocant, Regalistræ illico adjudicat, non tantum ubi de Beneficio per obitum vacante agitur, verum etiam cum ob delictum alijsque de causis à jure oriundis vacare præsumitur; unde sæpe accidit, ut antiqui & pacifici Beneficiarii possessione sua, indicta causa, exturbentur, ac plerumque fructuum perceptione interclusi, inopes & rei angustia pressi malint suo jure cedere, quam magnis sumptibus litem dubio eventu, in primario Regni Parlamento, Regalistris ut plurimum favente, persequi.

23. Decimo octavò. Regalia primùm sola triginta annorum præscriptione excludebatur, adeò ut Beneficium, quod semel ob Regaliam vacasset, intra triginta annos à Rege conferri posset, quod infinitis litibus occasionem præbebat, ut vix ullus Beneficiarius de sua sorte certus ac securus esset. Huic incommodo ut occurreret Henricus IV. supramemorato Edicto anni millesimi sexcentissimi sexti præscriptionem trium annorum induxit, quæ alijs postea Edictis confirmata, ægrè à Parlamento Parisiensi recepta est.

24. Decimo nonò. Quamvis jam ab initio receptum sit, ut Parochiæ à Regalia eximantur, non defuerunt tamen hac nostra ætate, qui eas huic oneri, ut reliqua Beneficia subijcere conarentur, quod editis etiam scriptis confirmare ausi sunt, qua in re præterito sæculo præincentem habuerunt Carolum Molinæum in Reg. de Infirmis resignantibus num. 420. cujus tamen audaciam cæteri in hoc Juris-consulti scriptorésque Galli minimè secuti sunt.

25. Vigesimo. Alij etiam jus Regaliæ ad Beneficia vacantium Abbatiarum proferre in animo habuerunt, rati hac via quamplurimum Prioratum ac pinguium Beneficiorum collationes Regi acquirendas, quod unum hodie aulici adulatores summo studio confectantur. Id patet tum ex Commentario ad Libertates Ecclesiæ Gallicanæ à duobus fratribus Puteanis Regiæ Bibliothecæ Præfectis edito, tum ex libello, quem Advocatus nomine *Auberi* nuper de Regalia publicavit. Hoc autem suum consilium ea maximè ratione confirmant, quòd Reges olim in Abbatij Regalia potiti sint, quam alienari, aut ulla temporis præscriptione tolli posse negant.

26. Vigesimo primo. Denique ex supra memorata Regis feliciter regnantis Constitutione sequitur, Regaliam ita generalem esse, ut non solum ad Provincias ac Dioeceses bello partas, aut quovis alio modo regiæ Coronæ unitas extendatur, sed ad eas etiam, quæ ipsi impostertum quoquo modo accrescent, extendenda videatur.

Finis Libri Primi.

L 3

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Quo demonstratur, Regaliam, prout
illam Ministri regij toto Regno propagare
conantur, omni prorsus Juri contrariam esse, nec unquam,
nisi ex Ecclesiæ concessione, idque appositis certis
conditionibus, legitimè exerceri potuisse.

CAPUT SECUNDUM.

*Juri divino & naturali latè sumpto repugnat, ut
Principes propria auctoritate vacantium Ecclesiarum fru-
ctus, & Beneficiorum collationem sibi
vindident.*

I. **R**ostquam primo hujus Tractatus Libro Regaliæ
naturam, ortum, progressumque demonstravi-
mus, disputationis ratio postulat, ut quid de ea
censendum sit, expendamus, an videlicet justa
sit vel injusta, seu an legitimè, vel contra fas à Principibus
exerceatur. Cùm autem duo in se comprehendat, sacrorum
scilicet credituum in Ecclesijs vacantibus perceptionem, & Be-
neficiorum, à quibus abest animarum cura, collationem *pleno*
jure, eam in utroque hoc capite citra Ecclesiæ concessionem,
Jure divino & naturali latè sumpto, atque etiam Juri tum
Canonico, tum civili adversari ostendemus: unde cuius
promptum

promptum erit inferre, illam, remota Ecclesiæ concessione, malam esse atque injustam, adeò ut in ijs etiam locis, ubi ex antiqua consuetudine recepta est, solo hoc Ecclesiæ concessione titulo excusari queat. Qua quidem in re distinguemus ea, quæ Ecclesia vel expresso vel tacito suo consensu permiscit, ab ijs, quæ cum tantum toleret, nequaquam ejus silentio rata ac justa evadere potuerunt.

2. Ad Jus divinum Júsque naturale latè sumptum, quæ hîc pro uno eodémque accipimus, ea referuntur, quæ ex sola rerum consideratione, naturali quodam lumine, justa esse vel injusta perspicimus. Ut itaque pateat, an Regalia hujusmodi juri consentiat vel adversetur, sat erit observare, quænam sit conditio & natura earum rerum, in quibus versatur, & quas eo nomine Reges ac Principes sibi vindicare solent.

3. Primum occurrunt bona facultatésque Ecclesiæ, quibus Reges, sede Episcopali vacante, potiuntur. Quis autem nesciat, bona Ecclesiæ à sacris Concilijs nuncupari *bona Dei*, quòd speciali titulo ad Deum rerum omnium Conditorem ac supremum Dominum spectent; à sanctis verò Patribus appellari, *vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonium pauperum*? Quis etiam ignorat, Episcopos aliòsque Beneficiarios non esse eorum dominos, sed solum dispensatores & Oeconomos, utpote qui ex ijs tantum necessaria ad vitam moderatè sustentandam decerpere, reliqua verò in sacram ædium divinique cultus procuracionem, & in pauperum alimoniam impendere debeant? Hanc autem suam conditionem bona Ecclesiæ post mortem Episcopi amittere nemo unquam dixerit. Cur enim, vacante Episcopali sede in alteram sortem naturamve transirent? Cur minus tum, quam antea, in usus sacros ac religiosos impenderentur? Nonne ejusmodi

eiusmodi bona, aut Decimæ sunt & oblationes, quæ ipsi Deo, cujus personam sustinent Sacerdotes, tanquam supremo Domino rerumque omnium Auctori, per modum tributı offeruntur; aut prædia quæ fidelium pietate & munificentia in perpetuum pauperum, hoc est, Christi membrorum subsidium consecrata sunt? Quis igitur sibi persuadeat, ea, decedente Episcopo, ab hac nativa sua conditione excidere, cumque ante sacra & religiosa existerent, identidem, vacante sede, fieri communia & prophana, quò Principibus eorum redditus assignari, & in fiscum inferri possint? Num minus, mortuo, quam superstite Episcopo, divina Officia celebranda sunt, aut sublevandæ pauperum necessitates?

4. Præterea quæ semel Deo ejusque cultui dedicata sunt, humanis usibus aptari nefas est: quod ita naturali rationi consentaneum est, ut vel ipsi Gentiles, communi quasi spon- sione, quæ numini consecrata erant, ab hominum commercio exemerint, nec præscriptione alijsque de bonorum possessione legibus teneri statuerint. Nihil itaque alienius à bonorum Ecclesiæ natura & conditione, quam ut ea Principes post mortem Episcoporum occupent, fructusque interim suos faciant.

5. Fatendum quidem est, ab hac regula excipi quoddam bonorum genus, Feudorum videlicet, quibus Principes, quamdiu sedes Episcopalis vacaret, potiebantur in Provincijs, ubi id juris circa feuda constitutum erat, uti supra explicatum est. Cum enim primum ejusmodi bona in Ecclesias collata sunt, nisi expressè cautum fuisset ea libera fore, iisdem, atque antea, oneribus & servicijs obnoxia fuisse videntur, adeo ut non alio jure alióve modo à Prælatis, quam à Laicis viris feuda possiderentur. Caterum Christianissimi Reges non semper summo hoc jure erga vacantes Ecclesias uteban-
tur; &

tur; & jampridem illud cum reliquis feudalibus servicijs remississe censerentur, postquam subsidia ipsis à Clero Gallicano in publicis necessitatibus saepe subministrata sunt, quæ postea Decimarum nomine in singulos annos collata, jam ordinarij tributj locum tenent. Deinde, ut hoc jus circa feuda in supra memoratis provincijs legitimum fuerit, ad Demas, oblationes, & alia quæcumque bona, quæ ut plurimum longè majorem reddituum Episcopaliū partem constituunt, sine manifesta injuria extendi nequaquam potuit.

6. Quapropter Reges Christianissimi, etiam postquam Regalia in certis quibusdam Provincijs & Dioccesibus usu recepta & Ecclesia connivente firmata est, ejusmodi redditus in propriam utilitatem converti, & in fiscum deferri noluerunt; sed eos aut sanctæ Palatij Capellæ donarunt, aut in pios usus impenderunt, aut successoribus Episcopis dimiserunt; quasi illos nativa sua pietas & religionis cultus ab exercendo eo jure deterreret, quod divinæ legi & conscientiæ regulis parum consentaneum judicarent. Hoc præcipuè apparet in Edicto Augustæ memoriæ Ludovici XIII. cognomine Justi, anno millesimo sexcentesimo quadragésimo primo publicato, quo Regaliarum donationes à Decessoribus suis in favorem sanctæ Capellæ factas, collatis in eam certis alijs redditibus, rescidit. ut impofterum vacantium Episcopatuum fructus ad successores Episcopos transirent: quam in rem notatu digna sunt verba, quibus sic præfatur: *Quandoquidem nobis propositum est, hos (Regaliarum) redditus, prout ex officio nos teneri existimamus, in opera pia impendere; æquissimum nobis videtur, ut in Ecclesiarum, ad quas ex natura sua pertinent, utilitatem cedant, ipsisque Archiepiscopis & Episcopis relinquuntur.*

7. Quod si rationi & aequitati naturali repugnat, ut Principes vacantium Ecclesiarum redditus ad se trahant, idem

M

potiori

potiori adhuc ratione de collationibus Beneficiorum, quæ altera pars Regaliæ est, dicendum videtur. Quid enim naturali ordini, Christi Domini instituto, ipsique rationi magis consentaneum, quam ut penes Episcopos alióque Ecclesiæ Præpositos sit Dignitatum Officiorum ac Ministeriorum, Ecclesiasticorum distributio? si quidem hierarchica potestas eis ad Ecclesiam administrandam & regendam data, hoc uno maximè continetur: hinc Ministrorum inferiorum, subter Superiores, à quibus Missionem & potestatem mutuati sunt, summissio: hinc Sacerdotij ac Ministerij Ecclesiastici unitas, quod ab Apostolis, in quibus plenum perfectumque fuit, ad Episcopos, Presbyteros alióque Ministros usque in finem sæculi, perpetua successione, transmittitur. Contra verò facultas conferendi Dignitates, Præbendas aliáque Beneficia, quam Principes jure Regaliæ sibi vindicant, hunc naturalem justissimumque ordinem perturbat: regiam potestatem cum Episcoporum summique Pontificis potestate permiscet, ac perpetuam atque inviolabilem Ministerij Ecclesiastici continuationem quodammodo interrumpit. Qui enim hoc modo Ministeria Ecclesiastica à Regibus consequuntur, nonne à sola Potestate sæculari jus ac missionem ad suas functiones obeundas mutuari videntur, tametsi præcipuæ sint Ecclesiarum Cathedralium Dignitates, & Beneficia, quibus tum Jurisdictio in ipsa Canonicorum Collegia, vel etiam per totam Diocesim, tum alia munia spiritualia annexa sunt?

8. Neque respondendum est, duo in Beneficijs distinguenda, spirituales nimirum functiones, & redditum temporalem: Regem autem titulo Regaliæ non ipsam spiritualia obeundi potestatem, sed jus percipiendi redditus temporales conferre; atque ideò Patronatum seu collationem non esse quid merè spirituale, sed tantum spirituali *per antecedentiam*

annexum.

annexum, ut loquitur Joannes de Parisijs Ordinis Fratrum, Prædicatorum Theologus in Opere de Potestate Regia & Papali, quod tempore Bonifacij VIII. Papæ & Philippi Pulchri scripsit. Etsi enim hæc duo differant, alterum tamen ab altero pendere certum est, cum jus percipiendi partem Ecclesiasticæ possessionis sacrique proventus, potestate illa obeundi certas functiones spirituales seu Ecclesiasticas nitatur; unde tritum illud apud antiquos Canonistas: *Beneficium propter officium*, hoc est jus utendi fruendi portione quadam proventus Ecclesiastici, quod Beneficium appellatur, propter obeundas Ministerij Ecclesiastici functiones, quod significat nomen officij, conceditur. Quapropter jamdudum Ecclesiæ auctoritate definitum est, toties admitti Simoniaæ crimen, quoties pretium pro Beneficio, aut solvitur aut accipitur, tamen si non quod in eo spirituale, sed quod temporale est, vel emere vel distrahere in animo habeas; rejecta & damnata nonnullorum Juris-consultorum secus sentientium opinione, quæ si locum haberet, latissimam committendæ Simoniaæ januam aperiret, ut jam pridem observavit B. Petrus Damiani scribens ad Alexandrum II. Pontificem Maximum his verbis lib. I. Epist. 13. *Nonnulli Clericorum vitam per exterioris habitus speciem mentientes, prorsus Deo frigidi, ambitionis Ecclesiastica facibus inflammati, hoc pertinaciter dogmatizant, non ad Simoniacam haresim pertinere, si quis Episcopatum à Rege vel quolibet mundi Principe per intervencum coemptionis acquirat, si tantummodo consecrationem gratis accipiat . . . . videlicet ut jure Simoniacus non dicatur, quisquis absque manus impositione Episcopatum comparasse convincitur. Dicebant enim, quia cum hoc fit, non distrahitur Ecclesia sed facultas; nec emitur Sacerdotium, sed possessio pradiorum. Sub hac enim præstatione pecunia opes tantum, non honoris vel Ecclesia redimitur Sacramentum.*

M 2

sicut

*sicut aiunt, unde sint divites; gratis accipiunt, unde fieri dē-
beant Sacerdotes.*

9. Collationem autem Beneficij rem esse spirituales, adeò certum est, ut Laicus etiam Patronatus jus spirituale habeatur, quod nec pretio comparari aut distrahi, nec in alterum nisi cum universitate castri seu cum ipso fundo, cui unitum est, transferri possit; quo etiam casu castrum seu fundus carius eo nomine æstimari non debet.

10. Ex his liquet, Beneficiorum naturæ atque institutioni repugnare, ut in ijs conferendis jus utendi fruendi redditibus temporalibus, ab ipsa Institutione seu collatione potestatis ad obeunda munia spiritualia requisitæ distingatur. Quæ duo revera in provisionibus Beneficiorum, quæ ob Regaliam fiunt, nullatenus discernuntur; cum ea Rex suo diplomate, absolutè nullòque spiritualis aut temporalis discrimine facto conferat.

CAPUT II.

Regalia contraria est Iuri Canonico.

1. **J**uris Canonici nomine hic intelligimus antiquorum Conciliorum Canones, & his consentanea Romanorum Pontificum Decreta, quibus constabat jus commune, quo res Ecclesiasticæ, quandiu disciplina viguit, administratæ sunt. Quantum autem Regalia, sive vacantium Ecclesiarum fructus, sive collationes Beneficiorum spectes, antiquo huic juri adversetur, ex dictis libro 1. cap. 3. & 4. facile demonstratur.

2. Primum quod bonorum usumfructum attinet, vetustissimus mos fuit, quem proinde ad Traditionem Apostolicam referre licet, ut quidquid defunctus Episcopus in rebus seu mobilibus seu immobilibus reliquisset, ad ejus Ecclesiam pertineret;

pertineret; demptis tamen ejus proprijs ac patrimonialibus bonis, quæ vel testamento legare poterat, vel ab intestato ejus agnatis ac propinquis debebantur. Ea autem bona à defuncto Episcopo relicta, alijs Ecclesiæ facultatibus, jure quodam accretionis, addita, ad Episcopum Successorem, una cum fructibus, qui tempore vacationis obtigerant, deferabantur. Id constat ex canone, qui inter Apostolicos quadagesimus numeratur, ex canone 24. Concilij Antiocheni anno trecentesimo quadagesimo primo celebrati, & ex canone 22. Concilij Calcedonensis generalis, itémque ex vigesimo quinto canone ejusdem Concilij supra à nobis relato, quo expressè cavetur; ut integri viduatæ Ecclesiæ fructus apud Oeconomum, futuro reddendi Episcopo, serventur.

3. Hoc autem Concilij Calcedonensis Decretum, quo non tam novum jus inducitur, quam vetus confirmatur, ubique servatum est: id quod nominatim de Ecclesia Gallicana ex synodis Regensi, Aurelianensi II. Meldensi alijsque auctoritatibus, quæ hanc disciplinam in Gallijs usque ad duodecimum sæculum viguisse testantur, fusè demonstravimus lib. I. cap. 3. 4. & 5. De Italia constat, quòd ubi primùm aliqua Ecclesia Pastore orbata esset, Episcopus Romanus aut Metropolitanus vicinum Episcopum visitatorem delegabat, qui ejus curam in spiritualibus & temporalibus gereret, caveretque inprimis diligenter, ut illius facultates & proventus futuro Episcopo servarentur, ut patet ex varijs Gregorij Magni aliorumque Pontificum Epistolis, & ex antiquis delegatorum Visitatorum formulis apud Jacobum Sirmondum tom. 2. Conciliorum Ecclesiæ Gallicanæ. Hispanias verò hoc eodem jure usas probat Concilium Ilerdense anno quingentesimo vigesimo secundo congregatum, can. 16. dum synodi Regensis canonem laudat, omnibûsque observandum pro-

ponit. Idem de Affricana Ecclesia patet ex canone 8. Concilij Cartaginensis V. Quod autem Ecclesiam Græcam spectat, Concilij Calcedonenfis Decretum in administrandis Ecclesiarum vacantium bonis semper servavit, etiam postquam ab Ecclesia Romana secessit, & ad hanc usque diem servat. Regaliam itaque, quatenus Principibus vacantium Ecclesiarum fructus tribuit, Juri communi canonico veterique Ecclesiæ disciplinæ adversari clarum est.

4. Nec minus certum est, alterum Regaliæ caput, collationem videlicet Beneficiorum, tam antiquo quam novo Juri canonico repugnare. Primum enim ex veteri Ecclesiæ disciplina nullus in Presbyterum, Diaconum aut Clericum ordi-
nabatur, quin simul alicui certæ Ecclesiæ, oratorio aut loco, ubi ordinis sui munus obiret, & ex fidelium oblationibus aut Ecclesiasticis proventibus, quorum dispensatio penes Episcopum erat, ea quæ ad vitam sustentandam necessaræ erant, reciperet, publica auctoritate adscriberetur. Id celeberrimo Concilij Calcedonenfis canone 6. sancitum fuit, quo prohibitum est, ne quis *absolutè* ordinetur, id est, nisi peculiariter alicui Ecclesiæ, loco aut Monasterio additus in ipsa ordinatione pronuntietur. *Μηδὲνα ὁποιοῦμεν ὡς χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τόπῳ, εἰ μὴ ἰδιωτῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίου, ἢ μοναστηρίου ὁ χειροτονούμενος ἐπακηρύττοιο.* [*Nullum absolutè ordinari debere Presbyterum, aut Diaconum, nec quemlibet in gradu Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesia civitatis aut pagi, aut in Martyrio aut Monasterio qui ordinandus est pronuntietur.*] Cum itaque tota ordinandorum Ecclesiæ Ministrorum potestas penes Episcopos esset, accedente tamen Cleri consensu, ipsiusque plebiste testimonio, ut ex sancto Cypriano aliisque SS. Patribus probatur, liquet eorum quoque arbitrio distributa fuisse

fuisse officia & Ministeria, quibus Clerici in ipsa sua ordinatione mancipabantur: unde consequens est, nullum tunc Principem aut Laicum, neminemque alium præter Episcopum ejusmodi officia seu Ministeria dispensasse.

5. Vigefimus nonus Canon inter eos, qui Apostolis tribuuntur, satis indicat, quantum ab Ecclesiæ disciplina abhorreret, ut Dignitatum atque officiorum Ecclesiasticorum dispensatio Potestati sæculari permetteretur: Εἰ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἀρχαῖς χρῆσάμενος δι' αὐτῶν ἐκκλησίαν ἡγήται ἐκκλησίας, καὶ θαυμάσιον, καὶ ἀφορεῖσθαι, καὶ οἱ κοινῶντες αὐτῷ πάντες. [*Si quis Episcopus secularibus Principibus usus, per eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur & segetur, & omnes qui ei communicant.*] Hic canon solos Episcopos commemorat, quod eorum electiones Laici sæpius majorique cum Ecclesiæ damno impedirent. Ceterum generaliter de quocumque officio aut dignitate Ecclesiastica intelligendus est, ut patet ex secunda synodo Nicæna Oecumenica, quæ illum ad quaslibet sacrorum Ministrorum electiones extendit his verbis can. 3. Πᾶσαι ἡφρον, προμήλει, καὶ ἀρχόνται, ἐπισκόποι, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου, ἀκυρον μένειν καὶ τὸ κανὼν καὶ λόγον. Εἰ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἀρχαῖς, &c. [*Omnis electio à Principibus facta Episcopi aut Presbyteri aut Diaconi irrita maneat secundum regulam, qua dicit: si quis Episcopus, &c.*] Quod adhuc severius vetat Oitava synodus generalis, sic de Episcoporum electionibus decernens canone 21. editione latina Anastasij Bibliothecarij: *Neminem Laicorum Principum vel Potentum semet inferere electioni vel promotioni Patriarchæ vel Metropolita aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio, vel contentio: præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam Potestativorum vel caterorum Laicorum habere conveniat, sed potius silere & attendere sibi, usquequo regulariter à Collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio Pontificis.*

6. Concilium Parisiense III. anno quingentesimo quinto quagesimo septimo congregatum, idem pene de electionibus Episcoporum pro Ecclesia Gallicana statuit canone 8. *Nullus, inquit, civibus invitis ordinetur Episcopus, nisi quem Populi & Clericorum electio plenissima quaesierit voluntate, non Principis imperio, neque per quamlibet conditionem, contra Metropolitae voluntatem vel Episcoporum comprovincialium ingeratur. Quod si per ordinationem regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate presumpserit, à comprovincialibus loci illius Episcopis recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoscunt.*

7. Quam primis temporibus in ordinandis atque instituendis Ecclesiae Ministris potestatem Episcopi exercebant, eam postea retinuerunt. cum ejusmodi Ministerijs seu officijs attributa est certa quædam proventuum Ecclesiasticorum portio, qua Clerici ad vitam perpetuò fruerentur: unde Beneficiorum fluxit appellatio, quo nomine apud veteres vocabantur prædia, quæ emeritis militibus assignabantur. Hanc potestatis Episcopalis continuationem probant plurima Concilia, maxime Gallicana, ut Vernense anno septingentesimo quinto celebratum can. 8. Arelatense an. 813. can. 6. Cabillonense an. 813. can. 41. Nannetense an. 900. can. 16. Quæ quidem omnia Conciliorum Gallicanorum statuta, hoc uno celebri Concilij Aurelianensis I. Clodoveo Rege congregati canone nituntur, quem Gratianus in Decretum 16. q. 7. retulit. *Omnes Basilica, qua per diversa loca constructa sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum priorum Canonum regulam, ut in ejus Episcopi, in cujus territorio sita sunt, potestate consistant. Hæc autem singula Carolus Magnus paucis complexus est lib. 7. Capitul. 368. his verbis: Placuit ut omnes Ecclesia cum dotibus & omnibus rebus suis in Episcopi proprij potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant.*

8. Faten-

8. Fatendum quidem, succedente tempore, Laicis qui ex suis facultatibus Ecclesias fundabant, non tantum certos honores, *processionis aditus* nomine in veteri canone apud Gratianum c. Frigentius 16. q. 7. designatos, dum divinis interessent officijs, attributos fuisse, sed eis quoque concessum jus nominandi seu præsentandi Clericos, qui illas Ecclesias administrarent: quod etiam nonnunquam in ipsa Ecclesiarum fundatione expressè sibi, annuente Episcopo, excipiebant; hincque origo Laici Patronatus. At quantum ab hoc Patronatu Regalia differat, nemo non videt. Siquidem Patronus, quantacumque dignitatis fuerit, id solum juri habet, ut Clericum in Beneficio vel ordinandum vel instituendum offerat, quem Episcopus, prævio examine, si dignum & capacem reperiatur, admittit, eique cum titulo Beneficij, jus ac potestatem obeundi muneris Ecclesiastici donat; sin verò, tanquam indignum vel incapacem repudiat: cum econtra Rex Beneficia ob Regaliam absolutè, sine ulla Episcopi, Metropolitæ, aut cujusvis alterius Ecclesiastici Præpositi interveni con-ferat.

9. Denique quantum hac in re sacris Canonibus adversetur Regalia, vel maximè ex ijs, quæ in controversia de Investituris gesta sunt, demonstratur. Non enim alia de causa Romani Pontifices Investituras tam fortiter tamque constanter damnarunt, vibrata etiam non semel in dantes & accipientes excommunicatione, tametsi hi antiquo usu & longa se possessione tuerentur, nisi quòd per eas Principes ministeria Ecclesiastica ipsamque Dignitatem Episcopalem conferre viderentur. Hinc etiam in nonnullis Concilijs ut hæreticæ damnatæ sunt, easque Goffridus Abbas Vindocinensis Ecclesiæ ruinam ac Religionis pestem appellabat; cum tamen si intra legitimos terminos cohibitæ fuissent, ad sola feuda &

N

temporalia

temporalia Ecclesiarum bona spectarent, ut lib. 1. cap. 6. demonstratum est. Quam ob causam Ivo Carnotensis Episcopus, Juris Canonici consultissimus, qui hoc eodem tempore floruit, hæreseos notam in Investituras cadere negabat, tametsi eas tanquam *alieni juris perversionem & sacrilegam presumptionem* reprehenderet, quod nimirum Principes ijs ad opprimendam Ecclesiarum libertatem per summam injuriam abuterentur, de quo vid. Epist. 236. ad Joannem Archiepiscopum Lugdunensem.

10. Verùm quòd Principes alijque Laici tunc non nisi oblique sibi arrogabant, ut videlicet obtentu dandæ feudorum aliorumque bonorum Investituræ, electionum libertatem everterent, ministeriorum ac dignitatum Ecclesiæ dispensationem ad se traherent; id nunc Reges in Dignitatibus & Præbendis Ecclesiarum Cathedralium, cæterisque, præter Parochias, Beneficijs, titulo Regaliæ, conferendis, apertè sibi vindicant: ut Regalia quodammodo Ecclesiæ injuriosior magisque sacris canonibus contraria, quam Investiturarum usus, videatur; cùm per illam Reges quæcumque Beneficia, exceptis Parochijs, pleno jure & sine ullo ad Ecclesiæ Præpositos respectu, conferant; quod nunquam propriè Imperatores alijque Principes in Episcopatibus, Abbatijs cæterisque Beneficijs per Investituram dandis fecisse intelliguntur.

CAPUT III.

Regalia Iuri Civili adversatur.

1. **Q**Uin Regalia Juri civili, hoc est Imperatorum legibus, Regum Christianissimorum Capitularibus, veterumque Principum Edictis contraria sit, nemo dubitaverit. Cùm enim Imperatorum ac Regum officium sit, Ecclesiam tueri,

tueri, & Canones pro sancienda vel instauranda disciplina editos publica legum auctoritate munire; quid mirum, si in antiquis eorum edictis & constitutionibus nihil reperiās, quod Regaliæ, quam Ecclesiastico juri adeò infestam ostendimus, suffragetur?

2. Quod ad primam Regaliæ partem, bonorum videlicet Episcopaliū ulumfructum spectat. Leges civiles cum sacris Canonibus planè consensisse constat, neque aliter ea de re statuisse, quam Concilium Anthiochenum, Concilium Calcedonense Oecumenicum, aliæque supra memorata. Id patet vel ex sola Novella centesima trigesima prima Justiniani cap. 10. Eam in rem Emmanuelis Comneni Imperatoris Constitutionem anno millesimo centesimo quinquagesimo primo promulgatam, hic etiam referre lubet, quæ post damnatum detestabilem & sacrilegum morem mobilia Episcoporum decedentium invadendi fiscoque addicendi, qui paulo ante in Orientem irreplebat, ita generaliter statuit: *Τοῖς ἀπαύτοις μὲν οἱ πῶν χειρῶν ἐκκλησιῶν ἐδὲ πρὸς ὅλας ἐπιβαλεῖ τις τῶν κτ' χορῶν δακῶν, ἢ τινῶν ἰτέρων, ὡς ἱκνται, ἐδὲ τὸ οἶον ἐκδίδειν ὅπου ἂν ἀγαθῆται, ἀλλὰ πάντα ὧδ' αὖ τῶν μερῶν τῶν τοῦτο ἐκκλησιῶν ἐν αὐτοῖς οἰκονομῆσονται, καθὼς ἀεὶ καὶ περὶ τῆς τιμῆς καὶ καποικίως διαγορεύ' μέχρις ἂν δηλαδὴ οἱ μὲν τις τιθησκότας ἀρχιερεῖς ἕως ἐκκλησίας ἐπιχειροῦντομμοι, κτ' ᾗ ὧσιν γυροτότες αὐτοὶ τῶν τῶν οἰκονομίας ἀντίξον'.* [*In fundis verò viduarum Ecclesiarum ne pedem quidem ponet ullus. Dux aut curvis aliis eorum, qui in ea regione degunt, neque quicquam omnino inde auferet: sed omnia ibidem ab Oeconomis Ecclesiarum administrabuntur, quem admodum tum Jure civili, tum sacrorum Canonum constitutionibus definitum est; donec Episcopi in locum demortuorum electi, advenientes eorundem bonorum administrationem ad se receperint.*

3. Huc etiam spectant duæ celebres Frederici III. Imperatoris Constitutiones supra à nobis allatæ, quibus, restituta toto Imperio canonicarum Electionum libertate, bonorum quoque in Ecclesijs vacantibus plenam & liberam administrationem Clero reliquit; ubi notandum, eum dicere, consuetudinem spolia Episcoporum redditusque Ecclesiarum vacantium occupandi, ab Antecessoribus Imperatoribus *promotu propria voluntatis* introductam fuisse, seque in ea abroganda velle, ut sicut *quæ sunt Cesaris, Cesari; ita quæ sunt Dei, Deo recta distributione reddantur.* Denique tot tamque præclara Caroli Magni, Ludovici Pij aliorumque Imperatorum & Regum de bonis ac redditibus Ecclesiarum conservandis Capitularia & Edicta, quorum nonnulla lib. 1. cap. 4. à nobis relata sunt, perfectum Juris civilis & Juris canonici in hac materia concentum abunde probant.

4. Quod autem attinet ad Collationem Beneficiorum, quæ est altera Regaliæ pars, quantum Juri civili, veterumque Imperatorum ac Regum legibus adversetur, vel hoc uno maximè patet, quòd in eorum Constitutionibus, & Rescriptis vel priscis Historicorum monumentis, ne minimum quidem ejusmodi collationum vestigium appareat. Sin verò antiqui Imperatores jam inde usque à quarto & quinto sæculo partes suas in Antistitum electionibus aliquando interponebant, idemque Reges in Gallia, durante potissimum prima Dynastia, facitabant, id toto cœlo ab eo jure, quo nunc Reges in conferendis ob Regaliæ Beneficijs utuntur, differt. Nam præterquam quod collationes, quæ titulo Regaliæ fiunt, non nisi vacante sede Episcopali & ante Antistitis electionem locum habent, longè post primam, imò & secundam Regum Dynastiam, versus finem duodecimi sæculi, cum maximè canonica Episcoporum electiones vigerent, usurpari cæperunt; qua de re alibi fusiùs disseremus.

C A.

CAPUT IV.

*Regalia nullo propriè Privilegio nititur. Qua ratione
eam Concilium Lugdunense II. vel permisi vel probavit.*

Expenditur hujus Concilij Decretum.

HAstenus demonstratum est, Regaliam, si per se consideretur, non solum à jure Divino vel Naturali, itémque Civili vel Canonico auctoritatem non mutuari, sed potius ijs Juribus è regione adversari. Nil autem hic attinet adductis argumentis ostendere, eam nullo Ecclesiæ Privilegio aut peculiari concessione introductam fuisse. Id enim in confesso est apud ipsos Auctores, qui pro Regalia scripserunt, ut apud Renatum Chopinum, qui cum animadverteret ceteros Regaliæ titulos, ad collationem Beneficiorum Regibus vindicandam minus sufficere, optandum ait, ut aliquod ejus juris Privilegium à Pontificibus concessum afferri posset: *Atque ego quidem*, inquit lib. I. de sacra Policia tit. 7. n. 13. *enixè optasse, Regalia hac sacerdotalia attribuisse sanctæ Sedis privilegio posse, si qua fide digna chartula proderetur, sive Pontifici Maximo collibuisse illud certo perpetuòque velut Edicto sancire.* Certè libro superiori fusiè ostendimus, Regaliam primùm ad sola feuda spectasse, deinde verò obtentu Custodiæ, ad alia prædia, etiam ad Decimas, oblationes aliòsque sacros proventus, ac demum ad Beneficiorum collationem porrectam fuisse; unde consequens est, eam in singulis his capitibus, si feudorum usumfructum in Provinciis, quæ hoc jure utebantur, excipias, diu tanquam malam & injustam habitam fuisse, donec tandem à Concilio Lugdunensi II. in ijs locis, ubi ex antiqua consuetudine recepta erat, tolerata est ac permissa; ut frustra quis aliud Regaliæ Privilegium aliàmque ab Ecclesia concessionem, præter hoc Lugdunense Decretum, quaerit.

2. Quapropter haud abs re erit, quæ supra de hoc Decreto dicta sunt, hic retractare, vimque ejus ac sensum paulo attentius expendere, quò clarius eniteat, quid Ecclesia consensu vel expresso vel tacito in Regalia probaverit, quidve solum ita toleret, ut silentio suo & dissimulatione justum ac legitimum nequaquam efficiat.

3. Qui Concilij verba propius attenderit, facile animadvertet, ejus in condendo hoc Decreto scopum non fuisse, ut Regaliam in ijs locis ubi jam introducta erat. confirmaret, sed potius ut impediret, ne ad ea quæ huic nondum subjecta erant, extenderetur; néve Principes aut eorum ministri hoc jure, sicubi ex antiqua consuetudine receptum erat. in Ecclesiarum perniciem abuterentur. Cum enim tribus omnino partibus hoc Decretum constet, in prima quidem graviter ac severè interdicatur, ne quis, quantæcunque dignitatis fuerit, Regaliam, Custodiam sive Gardiam, Advocationis seu Defensionis titulum de novo in Ecclesijs usurpet, eoque prætextu, vacationis tempore, earum bona facultatésque occupet, sub pena excommunicationis ipso facto incurrendæ: néve aliquis Ecclesiarum Clericus aut Beneficiarius id fieri procuret, sub eadem excommunicationis pena. In secunda autem parte, Clerici aliique Beneficij, qui hujusmodi usurpationi pro debito officio non contradixerint, fructuum ex Beneficijs percipiendorum privatione mulctantur, quandiu in illa culpabili negligentia persistierint. Postremo edicatur, ut qui ab ipsa Ecclesiarum fundatione, vel ex antiqua consuetudine ejusmodi sibi jura vindicant, eam moderationem & prudentiam in eorum usu adhibeant, atque à suis ministris adhiberi sollicitè procurent, ut quæ non pertinent ad fructus ac redditus vacationis tempore provenientes, nequaquam usurpent, bonaque

bonaque cætera, quorum se Custodes affirmant, dilabi non permittant, sed in bono statu conservent.

4. Ex quo totius Decreti tenore manifestum est, non aliò propriè spectasse Patres Lugdunenses, nisi ut Regalia noviter in Ecclesias ab ea liberas non induceretur, & omnis ejus abusus, in locis ubi jam recepta erat, prohiberetur. Id etiam docet Guillelmus Durandus, qui Concilio interfuit, in Commentario ad ejusdem Concilij Decreta edito, in quo testatur, *hanc Constitutionem ad clamorem Prælatorum Francia & Angliæ promulgatam fuisse.* Ex hac enim vehementi Episcoporum Galliæ & Angliæ querimonia, quam *clamor* nomine significat Durandus, inferre licet, eos graviter expostulasse adversus Principes eorūque ministros, qui vel Regaliam ad Ecclesias bucūque ab ea liberas extendere conabantur, ut de Aquitanicis ibidem nominatim testatur Durandus, vel multa ejus obtentu in locis ubi recepta erat, in Ecclesiarum damnum moliebantur; ut verisimile sit eos generatim Regaliæ abrogationem flagitasse; Concilium autem eorum postulatis non annuisse, quòd vix obtemperaturos Principes speraret, quorum tunc non exasperandi animi, sed potius demulcendi, cū de ineundo inter illos fædere & suscipienda adversus Sacracenos sacra militia in hoc ipso Concilio ageretur. Unde Patribus satis visum est, si Decretum, ea, quæ dictum est, ratione temperarent, Regaliæ usum obliquè tantum & quasi per occasionem permittentes, in ijs videlicet Ecclesijs, ubi ab ipsarum fundatione vel ex antiqua consuetudine locum habuisset. Qua restrictione satis significarunt, se quasi invitos & ex sola indulgentia rem adeò Ecclesiæ onerosam & sacris canonibus adversam, probare. Hæc tamen Concilij indulgentia Privilegij vim obtinere potuit, & justam ac legitimam præstare Regaliam, in ijs rebus, quæ Ecclesia

suo

etiam bene

suo consensu probavit, & Principes continuata possessione retinuerunt.

5. At cum Regalia duo complectatur, usumfructum videlicet bonorum Episcopaliū, & Beneficiorum collationem, observandum est, de solo bonorum usufructu mentionem fieri in Decreto Concilij Lugdunensis, ut jam superiore libro notatum est, eūque usumfructum appellari jus Custodiæ, Gardiæ, Advocationis seu Defensionis; quibus ex titulis colligi posse videtur, non eam Patrum Lugdunensium mentem fuisse, ut Principes Ecclesiarum Regaliæ obnoxiarum redditus fisco addicerent, ac in proprios usus, cum Ecclesiarum & pauperum detrimento, converterent; sed ut eos, tanquam legitimi Patroni verique Defensores administrarent, deductisque impensis, quidquid reliquum foret, aut futuris servarent Episcopis, aut pro sua pietate & munificentia in pios usus infunderent. Hunc sensum confirmat Durandus in eodem Commentario, verbo *dilabi*, ubi sic habet: *Fidetur autem à contrario sensu, quòd Patroni per se habebunt fructus medio tempore perceptos, quia hic non prohibetur de fructibus, sed solum de his, quæ non pertinent ad fructus: sed non est ita. Imo eos conservabunt successoribus convertendos in utilitatem Ecclesiæ, ut de offic. 1. cum vos. Habent enim custodire, non consumere. ff. ut possid. leg. l. is cui. §. Qui legatorum. Nec valere debet consuetudo contraria, cum sit Ecclesiæ onerosa. ut de consuet. cap. 1.*

6. Certè patet Decretum Lugdunense hoc sensu acceptum esse paucis post annis, hoc est Bonifacio VIII. Summo Pontifice, à quo in sextum Decretalium librum relatum est. Is enim Joanni Monachi Cardinali suo ad Philippum Pulchrum Regem Christianissimum Legato, in mandatis dedit, ut inter alia Regem moneret, ne Custodia vacantium Ecclesiarum seu Regalia abuteretur, sed deductis expensis necessarijs & moderatis,

moderatis, quod fructuum reliquum esset, futuris Prælati-
fideliter reservaretur. Apud Spondanum ad annum millesi-
mum trecentesium secundum.

7. Ne quis autem id Bonifacij offenso in Philippum animo
tribuat, notandum est, hunc Pontificem eodem feretempore
Ferdinando Regi Castellæ & Leonis obtituisse, quò minus
vacantium Ecclesiarum fructus occuparet, suosque in usus
converteret, obtentu Custodiæ, quam se suosque Prædecesso-
res ex antiqua consuetudine habuisse contendebat. Cumque
Ferdinandus Apostolicis monitis non paruisset, in excom-
municationem incidit, cujus absolutionem à Toletano Ar-
chiepiscopo, delegata Bonifacij auctoritate, non ante conse-
cutus est, quam perceptos ejusmodi fructus Ecclesijs resti-
tuisset, & impofterum mandato Pontificis se omnino ob-
temperaturum promississet. Rescriptum Bonifacij ea de re
exscripsit Odericus Raynaldus ad annum millesimum tre-
centesium tertium.

8. Quin & Christianissimi Reges hoc sensu Decretum
Concilij Lugdunensis accepisse videntur, vel saltem hac in re
feudorum redditus, quæ *Regalium* nomine propriè intelligun-
tur, à cæteris sacris Ecclesiarum vacantium redditibus longè
discrevisse. Id probari potest ex Arresto in causa Ecclesiæ
Constantienfis Rotomagensis Provinciæ, lato ad annum mil-
lesimum ducentesium octuagesimum quintum, Philippo III.
Rege, cujus ætate Concilium Lugdunense celebratum fuerat,
quo quidem Arresto Decimas hujus Ecclesiæ tum vacantis,
Regaliæ non subesse judicatum est. Refertur ab Arnulpho
Rufæo in Tractatu de Regalia, Privilegijs. Idem ante adhuc
disertius pronuntiatum fuerat Arresto lato in favorem Eccle-
siæ Morinenfis, anno millesimo ducentesimo sexagesimo
sexto, quo decretum fuit, ut pecunia ex Decimis alijsque sa-
cris

cris ejus Ecclesiæ tunc vacantis proventibus redacta; non ad Regalium Oeconomum, sed ad Capituli Procuratorem deferretur, qui eam futuro servaret Episcopo.

9. Hæc etiam causa esse videtur, cur posteriores Christianissimi Reges, postquam Regalia ad universos Ecclesiarum vacantium fructus porrecta est; eos in regium ararium admittere, aut in suos usus convertere noluerint, sed aut eos Capitulo sanctæ Capellæ donare, aut in pia opera insumere, aut etiam successoribus Prælati dimittere consueverint: quasi ingenita sua pietate & regia magnificentia indignum existimaverint, fiscum ejusmodi sacris redditibus & viduatarum Ecclesiarum spolijs augeri.

CAPUT V.

*Collationes Beneficiorum, quæ ob Regaliam fiunt,
à Concilio Lugdunensi nequaquam approbata sunt.*

1. **D**E Collatione Beneficiorum, quæ est altera Regaliæ pars, ne verbum quidem in Concilio Lugdunensi. Id vel ex ipsa Decreti lectione patet, dum *bona Ecclesiarum, Regalia vel Custodia aut Guardia, Advocationis seu Defensionis nomine occupari prohibet*; dum *fructus sive redditus vacationis tempore provenientes* memorat; dum *cætera bona*, seu fundos aut prædia rectè administrari, & in bono statu conservari jubet: quæ quidem singula ad Beneficiorum collationem, quæ spirituale quid sonat, & alterius ordinis est, nihil omnino attinent. Quapropter Glossa in Pragmaticam Sanctionem, quæ magnam apud Gallos auctoritatem obtinet, disertè pronuntiat, *de hoc jure conferendi, Concilium nihil ibi*, hoc est in Decreto *providisse*. tit. de Annatis §. item fuit v. Regaliæ.

2. Nonnulli

2. Nonnulli tamen contendunt, collationes in hoc Decreto reddituum aut fructuum nomine comprehendì, quòd jam tum invaluisset illud juris axioma, *Collationes Beneficiorum inter fructus computari*. Verum etsi demus jam tum receptum fuisse illud Canonistarum pronuntiatum, quis sibi persua- deat, Concilium jus adeò extraordinarium & singulare confirmasse, eo ipso Decreto, quo sibi unice proposuit Regaliæ extensionem prohibere, ejusque abusus in Ecclesijs jam ei subjectis tollere? non ita obscure locutum fuisset, si de re tanti momenti quicquam statuere voluisset.

3. Accedit, quòd fervente dissidio inter Bonifacium VIII. Pontificem Maximum, & Philippum Pulchrum Regem Galliæ, cùm adhuc recens esset hujus Concilij memoria; neque Rex, neque ejus Ministri aut Legati jus istud, de quo acriter certabant, hujus Decreti auctoritate tuiti sunt: quòd indicio est, eos pro certo habuisse, nihil ibi de collationibus Beneficiorum definitum esse. Neque etiam verisimile est, Bonifacium Juris-consultissimum Pontificem de ejusmodi collationibus tantam Regi Christianissimo litem moturum fuisse, si illas in Lugdunensi Decreto fructuum nomine comprehensas esse jam inter Canonistas increbuisse. Denique Guillelmus Durandus in suo ad istud Concilium Commentario, tametsi in explicanda Regalia de collationibus Beneficiorum meminerit, nequaquam ait illas fructuum nomine à Concilio designatas esse; neque etiam id ullus ex antiquis Doctoribus asseruit, tametsi postea nonnulli jus istud consuetudine introductum, hac ratione, quòd scilicet collationes inter fructus computentur, defendi posse existimaverint, ut patet ex Glossa in c. Generali. de Electione in sexto, quæ in editione Romana auctoritate Gregorij XIII. facta, recisa est.

4. Verùm quantumvis Concilium Lugdunense de collationibus Beneficiorum, quæ ob Regaliam fiunt, nihil expressè statuerit, eas tamen à Principibus frequentatas ignorare non potuit, ut ex pluribus exemplis lib. 1. c. 10. allatis colligitur. Unde eas saltem silentio suo videtur obliquè comprobasse, cùm alioquin illas expressè damnare debuisset in ea Constitutione, quam præcipuè ad corrigendos Regaliæ abusus promulgabat. Id quidem concedi posse videtur, si, ut alibi dictum est, de Præbendarum donatione, ad quas Capitulum nominatos à Regibus instituebat atque installabat, intelligatur; non autem de collatione pleno jure, quæ postea cum tot tantisque prærogativis introducta est, ut jam Reges non Episcoporum solum, sed Summorum Pontificum vices in conferendis ejusmodi Beneficijs impleant vel etiam excedant. Longè enim abest à disciplina & doctrina celeberrimi hujus Concilij, ut hujusmodi collationes, quibus Ecclesiæ auctoritas apertè læditur, & hierarchicus ordo turbatur, vel tacite approbare potuerit: maximè cùm haud dissimile ex ijs incommodum Ecclesiæ immineret, atque ex Investituris, quibus Romani Pontifices in diuturno illo adversus Imperatores conflictu, cujus adhuc recenserat memoria, tam fortiter obstiterant.

5. Erat quidem etiam regia illa ad Præbendas nominatio, cum Ecclesiæ noxia, tum sacris canonibus contraria; cùm jure communi statutum sit, ut sede vacante nihil innovetur, & Beneficiorum collationes futuro Episcopo servari debeant. Verùm Ecclesia in Lugdunensi Concilio videtur id Principibus condonandum judicasse in locis, ubi Regalia recepta erat, tum quòd huic donandarum Præbendarum usui assuevissent, tum quòd paulo ante Investituris cessissent, plenamque in celebrandis electionibus libertatem Clero restituisent. Accedit

dit, quòd paucissima erant tunc temporis regij Patronatus Beneficia, ut facilius hæc Principibus nominatio, sede vacante, concedi potuerit; cùmque Regalia ad solas Præbendas & Dignitates Ecclesiarum Cathedralium se extenderet, rarò accidebat, ut brevi illo intervallo, quod mortem inter Episcopi & electionem successoris intercedebat, ejusmodi Beneficia vacarent.

6. Hanc autem regiam ad Præbendas nominationem, à collationibus, quæ pleno jure fiunt, distinguendam esse egregiè confirmant responsiones Cardinalis Portuensis ad tres Galliæ Episcopos, qui Romam, Bonifacio VIII. Summo Pontifice, reliquos Galliæ Antistites ad synodum ab eo convocatam non accedentes excusatum advenerant. Sic enim hic Cardinalis de collationibus Beneficiorum, quas Philippus IV. Rex Christianissimus sibi ob Regaliam vindicabat, Pontificis nomine respondit: *De collationibus Præbendarum Regem non gravari: esse enim duo in eo considerata, jus Patronatus, & Præsentationem: Collationem & usum ad Laicos nullo jure pertinere posse, nisi forte ministerialiter. Si verò Rex dicat, præscriptionem pro se habere, quare ergo petijt Privilegium ab Ecclesia?* Apud Spondanum ad an. 1302. ex codice M. S. Bibliothecæ Victorinæ Parisiensis. Quibus addunt, quòd ipsemet Bonifacius regijs nuntijs dixerat: *Quantum ad collationem Beneficiorum, se Zelandem salutem Regis frequenter Nuntijs ejus dixisse, cupere se, ut Rex faceret licitè, quòd faciebat illicitè, velleque ei omnem quam posset gratiam impertire: quia omnia jura clamant, collationem Beneficiorum non posse cadere in Laicum, ita quòd habeat jus & auctoritatem spiritualem conferendi.* Ibidem apud Spondanum.

7. Eandem distinctionem probat epistola Gregorij IX. ad Fredericum II. Imperatorem non semel à nobis citata, in qua Pontifex declarat, *jus spirituale, quòd non cadit in Laicum, non*

finere, ut Principes curam animarum Beneficijs annexam committere valeant.

8. Hæc eadem distinctio nominationis ad Præbendas aliâque Beneficia, & collationis pleno jure, in Anglia, quæ jus Regaliæ in usum admiserat, minimè ignota erat, ut patet ex Edicto Henrici III. relato in collectione libertatum Anglicanarum Guillelmi Prynnei lib. 2. pag. 940. cujus hæc sunt verba: *Vacantibus Episcopatibus & Abbatijs, tam nos quam Magnates nostri, ad quos custodia maneriorum, tempore vacationis, pertinet, jus presentandi ad Ecclesias in ipsis manerijs suas obtinemus, instituendi jure apud Metropolitam vel alios, ad quorum devolvitur jus spirituale, remanente. Licet enim Episcopi in Diocæsis, aut etiam Abbates Pontificale jus habentes, Ecclesias maneriorum suorum conferant, eo quod in ipsis jus patronatus & jus instituendi convenient, jus tamen patronatus habent ratione maneriorum suorum, vel Baroniarum suarum; quæ si ab ipsis evincantur, aut si alijs cum pertinentijs suis assignentur, jus presentandi cum ipsis manerijs transit, jure instituendi apud ipsos ratione officij pastoralis ex tunc tantummodo remanente.*

9. Fatendum quidem est, jam inde à temporibus sancti Ludovici & Philippi Augusti, vocabulum *conferendi*, itémque *collationis*, in hoc Regaliæ argumento, ubi de Beneficijs ageretur, usurpatum esse. Sed quis nesciat generalem esse hujus verbi significationem, frequentérque ad designandum solum patronatum seu Beneficiorum nominationem, tum apud ejus ævi Auctores, tum apud recentiores Canonistas, adhiberi, ut pluribus probat Augustinus Barbosa Tractatu de Appellativa verborum utriusque juris significatione, Appellatione §4. Unde nequaquam ex hujus vocabuli usurpatione sequitur, sanctum Ludovicum ejusque Antecessores Beneficia ob Regaliæ pleno jure, ut postea factum est, contulisse.

10. Itaque

10. Itaque quamvis Ecclesia ejusmodi collationes pleno jure à multo jam tempore usitatas toleret, neque eis aperte contradicat, eas tamen nunquam expressè probavit, neque etiamnum probat; multo autem minus ratas habet singulas illas prærogativas, quibus, sola Regum & Parlamenti Parisiensis auctoritate, pene in immensum excreverunt. Id tacita præterit ac dissimulat, remedium allatura, si quando opportunitas se dederit, spēsque affulserit, fore ut Principes ejus decretis morem gerant, velintque contenti esse Patronatu seu Beneficiorum nominatione, quæ revera haud scio an æquè ex illorum usu esset, ac collatio pleno jure; quandoquidem haud secus Beneficia per patronatum & simplicem nominationem, quam per collationes pleno jure, in Regum potestate & arbitrio posita essent, ut planum est ex regia ad Prælaturas nominatione, quam per Concordata cum Pontifice Romano inita adepti sunt. Has quidem pleno jure collationes quidam Ministri regij & plerique Juris-consulti Galli valde extollunt, & quasi excellens quoddam ac singulare privilegium venditant. Sed, si verum amamus, Regibus Christianissimis laudi & honori esse non possunt, cum eorum pietatem offendant, & Ecclesiæ Matri, cujus Primogenitos se gloriantur, quodammodo ignominiosæ, atque Episcoporum auctoritati & hierarchico ordini exitiosæ sint.

CAPUT VI.

*Varia circa collationem Beneficiorum regulæ
expenduntur.*

1. **U**T singulare atque extraordinarium jus conferendorum ob Regiam Beneficiorum, ita quoque singulares sunt prorsus atque extraordinariæ regulæ & prærogativæ,

rogativæ, quibus sensim excrevit, ac mirum in modum amplificatum est. Plerâque illas regulas & prærogativas lib. 1. cap. 20. retulimus, de quibus verissimè dici potest, quòd ex sola privatorum quorundam Galliæ scriptorum, qui etiam non rarò inter se dissentiunt, & parlamenti Parisiensis, cujus varia quoque ea in re juris prudentia fuit, auctoritate pendeat. Nequaquam mihi propositum est, eas penitus discutere, quòd hæc discussio prolixiori tractatione indigeret, nòque ab instituto longius quam par est, abduceret. Nonnullas tantum considerationes afferam, quibus facile patebit, quantum pleraque illa, quæ specioso Regaliæ titulo velantur, justitiæ, æquitati ipsique rationi contraria sint.

2. I. Primum Regaliæ privilegium, quod reliquorum velut fundamentum est, in eo, juxta illos scriptores & senatus Parisiensis placita, consistit, quòd Reges in conferendis ob Regaliæ Beneficijs, neque juris canonici regulis, neque Pontificum constitutionibus, neque etiam Ecclesiarum statutis aut consuetudinibus adstringantur, quippe qui ab omni lege liberi, jus illud summa atque amplissima potestate exercent. Cujus quidem admirandi privilegij hanc illi rationem afferunt, quòd Regalia jure canonico & Pontificum decretalibus antiquior sit, quòdque Rex Episcopo in collationibus Beneficiorum succedens, non instar Episcopi, sed excellentiori quodam ac verè regio modo agat.

3. Quis non statim advertat, quam hæc inaudita sint, & Christianissimorum Regum religione aliena, quàmque infirmis & fragilibus rationibus nitantur? Regaliæ ajunt antiquiorem esse jure canonico. Demus hoc aliquo sensu verum esse, quatenus scilicet per jus canonicum intelligitur Decretum Gratiani, & collectio epistolarum decretalium à Gregorio I. facta. At quis ignorat sacros canones à Gratiano re-

latos,

latos, Summorumque Pontificum decreta Gregorij IX. auctoritate collecta, nequaquam totam vim suam roburque à libris illis, in quos collecta, & sub varijs titulis ordinata sunt, mutuari? Numquid enim ante Gratianum & Gregorium IX. Ecclesia suos non habuit canones suasque leges, quibus tum in distribuendis sacris ministerijs, tum in alijs, quæ ad disciplinam spectant, disponendis, uteretur?

4. Accedit, quòd pleræque illæ de Beneficiorum collationibus regulæ, quas nostra patrùmque memoria Pontifices statuerunt, naturali æquitate nitantur, &, ut se res disciplinæ habent, conservando ordini & abusibus ex privatorum cupiditate atque ambitu proficiscentibus cohibendis, apprimè conducant. Regula, verbi gratia, *de verisimili notitia*, quæ una est ex tribus Cancellariæ Romanæ regulis, quas Gallia in usum fori ad dijudicandas Beneficiorum lites, admisit, eò unicè tendit, ut fraudes dolòsque eorum amoveat, qui Beneficia nondum vacantia, superstiribus adhuc Beneficiarijs, postulant. Quapropter Juris-consulti etiam Gallici, eam ex ipsis naturalis æquitatis fontibus haustam agnoscunt: unde nullis dispensationibus Pontificijs relaxatur, & in quibusvis collationibus etiam Legatorum, imò & Ordinariorum locum habet. Quo igitur obrentu Reges in conferendis ob Regaliam Beneficijs ab hac regula eximuntur? idque tanquam Regaliæ privilegium venditatur?

5. Quòd si Reges Episcopo in ejusmodi collationibus succedunt, qui sit ut major illis ampliòrque potestas, quam defuncto Episcopo ipsique Romano Pontifici tribuatur? *Esto*, inquit Gregorius IX. in epistola ad Fredericum II. Imperatorem, *quod in collatione Beneficiorum morientibus succedas, ut dicis, Episcopis; majorem in hoc ipsis non adipisceris potestatem.* Si de re civili ac temporali ageretur, supremi jus Imperij & regię

Majestatis culmen laudari possent. Nemo, verbi gratia, dubitat, quin Reges, pro suprema, qua pollent, auctoritate, quæ à Præsidibus aut Magistratibus in administrandis Provinciis geruntur, per seipsos excellentiori quodam modo præstare queant; cum tota inferiorum judicum ac ministrorum jurisdictionis à regia Majestate, à qua profluit & in eorum singulos derivatur, pendeat. At Beneficiorum collatio pleno jure, est quid spirituale & hierarchicum, atque adeò ab ijs rebus, quæ regia potestate continentur, prorsus distinctum. Hac potissimum ratione Reges id juris sibi vindicant, quòd hac in parte Episcopis succedere, eorumque vices quodammodo supplere existimentur. Cum itaque singulari privilegio & extraordinario jure spiritualement atque Episcopalem quodammodo obeant functionem, nonne ratio ipsa & æquitas postulat, ut cum debita id moderatione præstent, neque plus sibi, quam Episcopis, licere arbitrentur; nedum canonicis regulis eximi, majorémque, quam Episcopi aut etiam Summus Pontifex, potestatem sibi ea in re sumere velint?

6. II. Hinc etiam patet, à justitia & ratione alienam esse eam potestatem, quæ Regibus in admittendis Beneficiorum resignationibus, quas *in favorem* vocant, durante Regalia, tribuitur. Constat enim ejusmodi resignationes tum veteri, tum novo jure canonico improbari, nec sine aliqua Simonie labe fieri, quæ hodie solius Romani Pontificis auctoritate elui possit. Id in primis Galli negare non possunt, cum Legati Caroli IX. Regis Christianissimi inter alios reformationis articulos hunc de resignationibus Beneficiorum in Concilio Tridentino proposuerint: *Resignationes in favorem extinguantur omnino à Curia Romana. Est enim à sacris canonibus institutum, ne quis sibi sui officij quærat aut eligat successorem.* Quo igitur jure Reges Franciæ id sibi sumunt, quod sacris canonibus contrarium

rium esse ultro agnoscunt, quódque penitus abrogari, etiam in Pontificibus Romanis, postularunt? Certè Philippus Probus Tractatu de Regalia q. 34. n. 1. has resignationes à Regibus jure admitti negat, quód Simonizæ vitio laborent, cujus veniam solus Papa dare valet. At alij Scriptores Probo audaciores, tamen si fateantur ejusmodi resignationes Simonia non carere, à Regibus tamen admitti posse docent, cujus suæ opinionis non aliam afferunt rationem, nisi id ita à Parlamento Parisiensi varijs Arrestis judicatum fuisse.

6. III. Eodem prorsus modo censendum videtur de Pensionibus, quas Reges in Beneficijs ob Regaliam conferendis constituunt. Celebris & antiqua est regula illa Ecclesiastica, ut Beneficia sine diminutione conferantur. *Reditus enim*, ut ajunt Cardinales & alij Prælati à Paulo III. delecti in suo de emendanda Ecclesia Consilio, *sunt annexi Beneficio, ut corpus anima: idè sua natura pertinent ad eum; qui Beneficium habet, ut possit ex eis vivere honestè pro suo ordine, simulque quæat sustinere impensas pro divino cultu & templi sacrarumque adium reparatione, ut quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est enim natura eorum reddituum.* Quamvis itaque in certis quibusdam casibus pensiones justè & legitime super Beneficiorum fructibus constitui possint, neque earum exempla in antiquis sæculis, & ob puriorem disciplinam maximè commendatis desint, fatendum tamen, eas, prout hodie frequentantur, omnino odiosas esse, cum sæpe sine causa, etiam Clericis divitibus concedantur, vixque Beneficiario, unde necessaria Beneficij onera sustineat, relinquatur, quem magnum abusum omnino tollendum censent iidem Cardinales & Prælati in prædicto Consilio.

7. Quin etiam in Concilio Tridentino Legati Caroli IX. Regis Christianissimi, eas penitus abrogari hoc suarum po-

stulationum articulo efflagitarunt: *Pensiones super Beneficijs non constituantur, & quae sunt constituta tollantur, quod redditus Ecclesiastici in alimenta Pastorum & pauperum, aliisque usus pios transferantur.* Non tamen penitus eas sustulit Tridentina synodus; sed quantum optaverit, ut nonnisi moderatè & cum debitis conditionibus constituantur, ex varijs ejus decretis, nec non ex ejus Historia à Cardinali Palavicino edita, facile colligitur. Unde etiam à multis jam sæculis receptum est, ut à solo Romano Pontifice concedantur, qui pro sua suprema potestate generales disciplinae regulas in particularibus causis ex Ecclesiae utilitate moderari debet. Ob eas rationes plerique antiqui Regalists & Juris-consulti hanc constituendarum pensionum facultatem in Regibus non agnoscebant: sed jam pridem sola consuetudinis & Arrestorum Parliamenti Parisiensis auctoritate abducti, in contrariam sententiam abierunt. Non alio solidiori fundamento nituntur ceterae regulæ ad amplificandam Regaliâ circa resignationes Beneficiorum inductæ, quas hic breviter persequemur.

8. IV. Ubi Rex Beneficij resignationem in favorem aliqujus factam, admittit, illud alteri, quam ei in cujus favorem resignatum est, conferre possit, si vellet; quod, inquit, in exercendo jure Regaliæ nullis conditionibus teneatur, ipsûmque Beneficium ad suam Majestatem spectet, ex quo per resignationem de jure saltem vacavit, adeo ut liberè ac pro suo libitu de illo statuere possit. Quid bonæ fidei magis adversum, quam hæc doctrina, quid justitiæ & æquitatis alienius? Qui Beneficium in alterius favorem resignat, nequaquam illud à se abdicat, nisi ea conditione, ut in eum quem designat, conferatur; hæcque conditio ipsi resignationi inest, nec ab ea unquam divelli potest: quæ quidem si respuatur, effectu caret resignatio, nec ullo modo Beneficium vacat, sed illud

illud resignans tanquam verus ac legitimus possessor retinere pergit. Id ita omnium consensu in resignationibus in favorem, quæ apud Curiam Romanam fiunt, observatur, & nulla prorsus atque abusiva haberetur provisio Pontificis, si Beneficium alteri quam ei in cujus favorem resignatum est, conferret. Quis igitur æquo animo ferat, majorem Regibus hac in re quam Pontifici, potestatem tribui, eosque non sacris solum canonibus, sed ipsis rationis atque æquitatis legibus absolvi, quod ab eorum religione, justitia & æquanimitate mirum quantum abhorreat. Certè tam absurdam nonnullorum Regalistarum doctrinam rejecit Carolus Molinaeus Tractatu in Regulam de Infirmis resignantibus num. 10. cujus auctoritas regiis ministris suspecta esse non debet. Atque haud scio an re ipsa ejusmodi Beneficiorum provisiones ob Regaliam, aliquando extiterint: Id unum scio, quod si occurrerent, ut nullæ ac subreptitiæ ab omnibus repudiandæ essent.

¶ V. Ubi aliquod Beneficium sive in manus Ordinarij, sive in manus Summi Pontificis resignatum est, si interim, Sedes Episcopalis vacaverit, Regaliæ subiacet, & à Rege, tanquam de jure vacans, confertur. Unde non rarò accidit, ut Beneficiarij, qui sua Beneficia, aut permutationis causa, aut *in favorem* sub onere pensionis resignant, ea, existente subito Regalia, amittant, atque antiqua & pacifica possessio-
ne exturbati, Regalistis relinquere cogantur; etiam cum facta prius ab eis resignatio cassâ & inutilis remansit, nulla provisione ab Ordinario aut Pontifice Romano data vel expedita: quo quidem casu pensione, de qua sibi caverant, sæpe privantur, atque ita nudi & Beneficio prorsus spoliati relinquuntur. Quin & idem observatur, licet quis procuracionem ad resignandum Beneficium, antequam resignatio à Roma-

no Pontifice admissa sit, resciderit, nisi rescissio, priusquam Regalia existat, in acta publica apud Notarios relata fuerit.

10. Hæc planè iniqua & absurda non alia ratione Ministri regij tuentur, nisi quòd ejusmodi Beneficia per resignationem semel factam, de jure vacent, quod satis esse contendunt, ut Regaliæ locus sit ex Constitutione Philippi Valesij anno millesimo trecentesimo trigesimo quarto data, quæ Philippina vulgo nuncupatur. Sed inutilis & vana est hæc defensio. Quis enim nesciat, procurationibus ad resignandum, quæ Romam mittuntur, hanc semper cautionem adhiberi, ut resignans denuntiet, nolle suo se jure abdicare, nisi cum reipsa resignatarius possessionem Beneficii adibit, idque Judices regios ita intelligere, ipsùmque Parlamentum Parisiense suis passim Arrestis confirmare, ubi de possessorio Beneficiorum coram ipsis litigatur? Cur igitur alio jure in Regaliæ causis utuntur, & admissa semel apud Curiam Romanam resignatione, ita beneficia de jure vacare volunt, ut statim antiquos & pacificos eorum possessores spoliare fas sit, eo solum nomine, quòd illa in manus Pontificis, juxta morem receptum publicasque Regni leges, resignarint? Annon hoc est habere in judicio pondus & pondus, mensuram & mensuram, quod ut abominandum Scriptura detestatur?

11. VI. Ex eadem Constitutione Philippina. si quis obtenta vacantis Beneficii canonica provisione, possessionem, antequam orta sit Regalia, non adierit, idque, ut quidam volunt, coram & personaliter, & non solum per procuratorem, Regaliæ locus est, & Beneficium, ut de facto vacans, à Rege conferretur. Idem servatur in Beneficijs ob permutationem sive apud Ordinarium, sive apud Romanum Pontificem resignatis. Si enim alteruter permutantium aut uterque ante exortum Regaliæ possessionem non adierit, alterutrum Beneficium, aut
utrumque

utrumque ad regem devolvitur, & Regaliæ nomine confer-
tur. His quam apertè violetur jus alienum, quod tamen ne
fiat, Reges Christianissimi in cunctis suis Edictis solemnī for-
mula cavere solent, nemo est qui non statim advertat. Nam
cū in Beneficijs ex titulo jus maximè pendeat, absurdum
omnino & injustum videtur, ut qui titulum canonicum ab
Ordinario aut Romano Pontifice consecutus est, jure suo ex-
cidat, ob defectum rei, quæ quo minus adhiberetur, fortasse
per eum non stetit, utpote qui neque cunctatione neque ne-
gligentiā in adeunda possessione usus sit. Deinde in Benefi-
cijs ob permutationem resignatis, falsum omnino est, ea;
ante aditam possessionem, de jure vacare. Ipsa enim æqui-
tas ac rei conditio postulat, ut nisi perfecta sit permutatio,
Beneficiarij tam de jure, quam de facto prioris Beneficij pos-
sessionem retineant; nihilque absurdius aut iniquius fingi
potest, quam ut uterque permutans, suo beneficio, sine ulla
sua culpa, ob supervenientem casum, quem nec prævidere
nec impedire poterat, spoliatur.

12. VII. Ab eadem Constitutione Philippina profectum
est, ut Rex Beneficia *de jure* solum vacantia conferat, vide-
licet si Beneficiarius aliquod crimen admittat, ob quod Be-
neficio privandus sit; si vitiosum titulum ab initio habuisse
arguatur; si Doctoris gradu ad Dignitatem aut Beneficium
requisito careat; si per Simoniam aut confidentiam illud
obtinuerit. His enim singulis casibus, Beneficia Regaliæ ob-
noxia fiunt, tametsi nulla privationis vel declarationis sen-
tentia per Judicem Ecclesiasticum intervenerit: sicque Bene-
ficiarij post pacificam non trium tantum, sed decem, vi-
ginti & amplius annorum possessionem, sine ullo judicio
Ecclesiastico, imò nulla, ut plurimum, litis instructione
prævia, Beneficijs suis exturbantur.

13. Hæc

13. Hæc quam justitiæ & Ecclesiæ libertati adversentur, quantumque perturbationis Clero afferant, nemo est qui non advertat. Ea autem recenter, ut multa alia, à regijs Ministris inducta esse facile quis suspicaretur, nisi jam inde à temporibus Philippi Valesij usurpata probarentur, tum ex ipsis prædictæ Constitutionis verbis, tum ex gravissimis querelis, quas ea de re Benedictus XII. Pontifex pietate & sapientia insignis ad Philippum deferendas curavit, ut videre est in litteris ad Petrum titulo sanctæ Praxedis Presbyterum, & Bertrandum titulo sanctæ Mariæ in Aquiro Diaconum, Cardinales Sedis Apostolicæ in Gallia Legatos anno millesimo trecentesimo trigesimo septimo datis. Has litteras Odericus Raynaldus ad eundem annum num. 17. exhibet, in quibus inter alia hæc habentur. *Rex quoque præfatus, vacantibus Cathedralibus Ecclesijs Regni sui, in quibus Regalia asserit se habere, Beneficia Ecclesiastica etiam per Romanum Pontificem vel per alias personas Ecclesiasticas, ad quas collatio pertinet eorundem, ante vacationem dictarum Cathedralium Ecclesiarum collata, si ante hujusmodi vacationem non fuerit eorum possessio apprehensa; & quod gravius est, & omni contrarium rationi, Beneficia etiam ex collatione eorum, ad quos provisio fuerat longo tempore possessa pacifice, quæ similiter tempore Regalia non vacarunt: si tamen de jure tempore Regalia dicta Beneficia obtinentes propter crimen vel aliam causam illis potuissent privari, quamvis nulla privationis vel declarationis sententia super tali vacatione per Judicem Ecclesiasticum præcessisset, nititur conferre de facto, & possessione ipsorum absque aliquo judicio Ecclesiastico spoliare & destituere possessores; compellens eosdem ad dimittendum illa personis, quibus de facto illa contulit per bonorum temporarium captionem; & si inter dictos possessores & eos quibus illa præfatus Rex confert, controversia oriatur, ad se seu ad curiam suam nititur cognitionem trahere, & super ijs etiam judicare.*

14. VIII. Juri etiam omnino repugnat, ut Rex litigiosum Beneficium, superveniente Regalia, conferat. Neque enim *de jure* vacat, cum verum ejus titulum saltem aliquis ex litigantibus habeat; neque etiam *de facto*, cum ejus possessionem, quotquot litigant, statim inierint, & plerumque unus ex eis, fiduciaria sententia munitus, illo interim potiatur. At Regalia, inquiunt, nullam juris fictionem admittit. An hæc regionum Ministrorum regula, quam pro libitu finxerunt, aliquo casu vera & justa esse possit, hic non vacat inquirere. Certè in litigiosa Beneficia, de quibus nunc agitur, sine manifesta injustitia quadrare non potest. Cum enim inter plures de Beneficio contententes, is potior esse debeat, qui primus verum & canonicum titulum habuisse compertus fuerit; quis non videat injustum esse, ut quæsito ille jure excidat, quod motam sibi injustè litem sustinere coactus sit, nec ante finire, obtento judicio, potuerit, quam exorta sic Regalia?

15. Verum quidem est, per Arresta Parlamenti Parisiensis ab hac regula exceptas esse lites manifestè injustas, ut refert Annæus Robertus lib. 3. Rerum judicatarum cap. 1. Sed præterquam quòd haud facile est definire, quænam sint lites manifestè injustæ, minimè juri aut rationi consentaneum videtur, ut quoties de Beneficio inter plures contenditur, & quisnam vincere debeat adhuc dubium est, illud æquè omnibus, superveniente Regalia, abjudicetur, & alteri, cui Rex voluerit, conferatur. Quapropter cum multiplices inde oriantur fraudes, suscitatis per collusionem, litibus, sicubi brevi futura sperabatur Regalia, Rex in Declaratione anno millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio edita inter alia statuit, ut litigij nomine Regaliæ locus non sit, nisi lis sex ante obitum Episcopi mensibus contestata fuerit. Verum

cti

etsi hac ratione ejusmodi fraudibus aliquatenus occurratur non tamen penitus tolluntur, cum non per obitum solum, sed cessionibus etiam & translationibus Episcoporum Sedes Episcopales vacent, semperque injustum & à ratione alienum videatur, ut qui Beneficium legitime & canonicè obtinuerit, eo privetur non alia de causa, quam quòd litet sibi injustè motam, intra sex menses, qui hodie vix levioribus controversijs instruendis, nedum terminandis, sufficiunt, absolvere non potuerit.

CAPUT VII.

*Examinantur aliæ regulæ circa collationem
Beneficiorum.*

I. IX. **N**Ostra memoria, hoc est à triginta aut quadraginta annis Regalia ad Beneficia Patronatus Ecclesiastici vel laici porrecta est, eatenus videlicet, ut illa Rex ad Patronorum nominationem, instar Episcopi, conferat. Antea Regaliæ ea tantum Beneficia subjecta erant, quæ ad plenam ac liberam Episcopi collationem spectabant, cum hæ solæ collationes inter fructus haberentur, quo potissimum nomine Regibus attributæ sunt; nequaquam verò id quadraret in collationes, quæ ad Patronorum præsentationem fiunt, in quibus Episcopus necessario & merè spirituali munere fungitur, quatenus videlicet nominatos à Patronis instituit, atque in eos jus & potestatem obeundi munia Ecclesiastica confert, postquam illos, prævio examine, capaces & idoneos repererit. Hinc plerique Juris-consulti Galli, qui superiori sæculo de Regalia scripserunt, hujusmodi necessarias ac merè spirituales Collationes ad Regaliam nihil attinere censuerunt. Id disertè docet Guido Coquille acris vir ingenij &

& in rebus Ecclesiasticis inprimis versatus, atque ita tum publicè usu receptum fuisse testatur Tractatu de lib. Eccles. Gall. pag. 51. Id etiam tenuit Philippus Probus Quæst. ix. n. 2. his verbis: *Conferit (Rex) omnia Beneficia tam simplicia quam duplicia, id est cum alijs incompatibilia ad Archiepiscopi vel Episcopi sub Regalia existentium plenam dispositionem pertinentia. . . & dic plenam dispositionem id est pleno jure, seu in quibus conferendis alterius non requiritur consensus.* Idem ante Probum, non tamen sine aliqua dubitatione, docuerat Arnulfus Rufus Privileg. VIII. n. 9.

2. Caterum quam absurda sit & Ecclesiæ injuriosa nova hæc juris prudentia, quæ hujusmodi Beneficiorum collationes Regibus tribuit, nemo est qui non animadvertat, cum rem merè spiritualem & hierarchicam in Principem Laicum conferat. Certè veteres quidam Regalistæ, ut Beneficiorum collationes quæ ob Regaliam fiunt, defenderent, spirituale à temporali, functiones videlicet Ecclesiasticas à perceptione reddituum, seu officium à beneficio distinguebant; cumque in Beneficijs quæ curam animarum non habent, temporale, ex eorum sententia, spirituali præponderaret, horum collationem à Rege factam, potius quid temporale esse quam spirituale concludebant. At hodie insuper habita hac spiritualis & temporalis distinctione, ipsa nominatorum à Patronis institutio, quæ res merè spiritualis & hierarchica est, palam Regi tribuitur, quod valde inconueniens & absurdum videtur.

3. Deinde hæc antiqui juris mutatio tum Patronos, tum ipsos generatim Beneficiarios non levi incommodo afficit. Patronos enim vel ex remotissimis Regni partibus præsentationes ad Regem mittere oportet: Beneficiarij verò toto Regaliæ tempore facultate abdicandi se Beneficijs aut ea per-

mutandi

mutandi privantur. Postremò Regis conscientiam valde onerat, cum haud alios fas sit in Beneficijs instituere, nisi dignos & capaces repertos; à regia autem conditione omnino alienum sit hujusmodi cognitioni atque examini vacare. Itaque præsentati à Patronis nequaquam Regem ex universis Regni Provincijs adeunt, ut à sua Majestate collationem seu institutionem obtineant. Sat habent litteras præsentationis ad regium Comitatum mittere, quibus acceptis, titulus seu institutio Beneficij, sine ullo prævio examine, eis conceditur: quod quam sit absonum & ab Ecclesiastica regula abhorrens facis per se patet.

4. Ultra adhuc progrediuntur Regalistsæ. Contendunt enim, Patronos, maximè Ecclesiasticos, si præsentare superfederint, à Rege præveniri posse. Atqui Præventionem soli Romano Pontifici, ob potestatis plenitudinem, ut loquuntur Canonistsæ, convenire hætenus creditum est: cumque Canonibus adversetur, & Collatorum ac Patronorum jus violet, eam in Gallia tum Pragmatica sanctio ex Basileensi Concilio excerpta, tum Constitutio Aurelijs in publicis Regni Ordinibus publicata articulo 22. sustulerat; atque ut à Concilio Tridentino abrogaretur, Reges Christianissimi per suos Legatos postulaverant. Qui igitur hodie id juris Regibus, durante Regalia, tribuunt, non ab Ecclesiæ solum regulis, verum etiam à Regni legibus & antiqua Juris prudentia recedere convincuntur. Præterea ex Regalistarum doctrina sequeretur, hujusmodi præventionem perinde erga Laicos Patronos atque erga Ecclesiasticos admittendam; cum, ex eorum sententia, supremum sit atque præcellens Regaliæ jus, cætera omnia jura inferiorum Patronorum, qui Ecclesias vel fundarunt vel dotarunt, longè superans atque in se complectens. Neque verò inter Gallos Juris consultos desunt, qui id juris Regibus pro-

promiscuè in quoscumque Patronos sive Laicos, sive Ecclesiasticos attribuant: quod latam ferendis licibus variisque fraudibus admittendis viam sternit, dum aut præventos à Rege Patronos, aut ob præsentatorum defectum & indignitatem, jus liberè conferendi ad suam Majestatem devolutum regij Ministri causabuntur.

4. X. Parochias hæcenus Regaliæ subduxit tum Jurisconsultorum Gallorum, si unum fortasse Molinæum excipias, communis doctrina, tum constans Parlamenti Parisiensis juris-prudentia: quanquam paucis abhinc annis nonnulli scriptores eas quoque huic oneri subjicerentur, sed irrito conatu; adeò altè omnium mentibus infixum est, pastorale officium curamque animarum sine canonica missione atque Ecclesiastica auctoritate suscipi non posse. Hæc autem ratio etiam locum habere videtur in Decanatibus & Præposituris Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum, cum ejusmodi Dignitatibus ut plurimum annexa sit cura animarum, & jurisdictio spiritualis in Capitulorum Beneficiatos; unde etiam in plerisque locis communi Canonicorum suffragio Decani seu præpositi eliguntur; quo quidem casu eos à Regalia immunes declaravit Edictum Henrici IV. anno millesimo sexcentesimo sexto publicatum. Idem censendum de Archidiaconis, qui ob curam observandi Cleri Episcoporum oculi appellantur, & in plerisque locis, dum Parochias perlustrant, jurisdictionem, adhibitis etiam censuris, exercent. Hæc enim Decanorum & Archidiaconorum munia quis dubitet esse spiritualia, & ipsis Parochorum munijs, si non ratione Ordinis, saltem jurisdictionis dignitate longè antecellere? Cur igitur ejusmodi Beneficia, perinde ac Parochiæ, à Regalia non eximuntur, sed à Rege pleno jure, hoc est sine ullo auctoritatis Ecclesiasticæ interventu, durante Regalia, conferuntur?

§. Id potiori adhuc ratione dicendum de Præbendis Theologalibus. Nam Canonici Theologalis partes sunt, tum Scripturam sacram Clericis interpretari, ut in Concilio Tridentino decretum est, tum iisdem Theologiam singulis hebdomadis semel aut bis prælegere, atque etiam ad populum, diebus Dominicis, aut saltem solemnioribus festis concionari, ut habetur in Concilio Basileensi & Pragmatica Sanctione: quod utrumque Canonici Theologalis munus in multis Galliarum Ecclesijs viget. Itaque is Ministerium verbi, quod proprium est Episcoporum, quodque Apostoli præcipuo jure sibi sumpserunt, non ut reliqui Concionatores peculiari quadam delegatione, sed ipsius Beneficij titulo exercet: ut Episcopi os quodammodo appellari possit. Quapropter juri & rationi omnino consentaneum esset, ut Episcopi Canonicos Theologales, quibuscum præstantissimam sui ministerij partem communicant, per seipsos semper eligerent atque instituerent; idque etiam in Capitulis, quorum Canonici Præbendas & Canonicatus aut soli, aut alternis cum Episcopo vicibus, conferunt: quod nuper pro Episcopo Aginnesi in causa Præbendæ Theologalis tum vacantis à regio Consilio judicatum esse inaudiui. His rationum momentis Theologales Præbendæ, non secus quam Parochiæ, à Regalia immunes hæcenus habitæ sunt: idque Parlamentum Parisiense jampridem perorante Ludovico Servino Advocato regio prædicaverat, alijsque deinde Arrestis confirmaverat, ut videre est apud recentes Arrestorum collectores. Verùm paucis abhinc annis regij Ministri Præbendas Theologales, perinde ac ceteros Canonicatus, Regaliæ subicere cæperunt, idque re ipsa in Diocesi Alestensi & alibi usurpatum est; cujus novi juris inducendi rationes hæcenus ignorantur.

6. Præbendis Theologicalibus adjungendæ sunt *Pœnitentiariæ*, quas Ministri regij Regaliæ quoque subdere non verentur; tametsi earum functio merè sit spiritualis, cum Canonicus Pœnitentiarius titulo sui Beneficii potestatem ligandi ac s^ui vendi in foro interiori, & à casibus Episcopo reservatis absolvendi consequatur.

7. XI. Nuper etiam Regi Christianissimo suggestum est, ut Canonicatus & Dignitates Capitulorum regularium, quæ in paucis adhuc Ecclesijs Cathedralibus aut Collegiatis restant, titulo Regaliæ conferat: tametsi non tam sint Beneficia, quam Monachorum seu Religiosorum loca, ad quæ nullus alterius Monasterij Religiosus ante admittitur, quam Instituti tyrocinium, sub Episcopi vel Præpositi auspicijs posuerit. Sin verò nondum vitam religiosam professus est, post finitum tyrocinium tria Religionis vota nuncupare debet, & ad vitam communem atque ab omni proprio alienam, pro ratione ejusdem instituti, sese adstringere.

8. Jam verò quotus quisque est, qui ejusmodi Beneficia, amplectendæ Religiosæ vitæ desiderio, ob Regaliam obtineat? Juvenes sunt plerumque, quos aut propria ambitio aut parentum cupiditas impellit. Avenit fieri Ecclesiarum Præpositi, Archidiaconi, Canonici. Per votum paupertatis ad divitias aspirant, atque eo animo ad Religiosorum cætum, se conferunt, ut sacros redditus rei divinæ pauperumque alimonij destinatos, in proprios usus convertant, aut in res vanas & omnino noxias profundant. Ut verò demus aliquos ex illis melius affectos fore, quis de illorum ad vitam Religiosam vocatione judicabit? Annon Reges in summum lædendæ conscientiæ discrimen adducunt, qui eis auctores sunt, ut tam difficilem provinciam sibi sumant, cui obeunda peritiores quique Religionum Præfecti ac Novitiorum Magistri, etiam

etiam post accuratam probationem, vix se pares existimant? Dedecet itaque omnino Regiam Majestatem, ut ejusmodi Beneficiorum collationes, sede Episcopali vacante, ad se trahat, idque apertè in magnum Ecclesiæ damnum vergit, cum vix alia res magis illorum Capitulorum pacem turbare, ac stabilitam multo cum labore disciplinam evertere queat.

9. XII. Paucis abhinc annis aliud magni momenti in hac collationum materia introductum est, ut nempe Rex non ea solum Beneficia conferat, quæ ad collationem Episcopi spectant, sed ea etiam, quæ Capitula conjunctim cum Episcopo, aut alternis vicibus, aut per orbem, sive, ut vocant, *per turnum* conferunt: cujusmodi sunt pleraque Capitula in Occitania alijsque vicinis Provincijs Regaliæ nuper subjectis. Quantam id iniquitatem habeat nemo non videt. Si enim Rex Beneficia idè ob Regaliæ confert, quòd Ecclesiæ vacantis fructus, quos inter collationes placuit numerare, vice Episcopi percipiat, annon intra terminos ipsi Episcopo præscriptos sese cohibere debet? Cur Capitulorum jura, quæ Episcopus intacta reliquit, sibi attribuenda existimabit? Certè ut Beneficiorum collationes, ita & reliqua Capitulorum bona eodem jure ad se trahere posset. At, inquiunt, cum ipso jure ad Episcopum omnium suæ Dioceseos Beneficiorum collatio pertineat, id per privatas pactiones cum Capitulis initas in detrimentum juris Regaliæ mutari non potuit. Quid si id juris Capitula non per privatas pactiones, sed ab ipsa Ecclesiarum fundatione aut prima bonorum inter Episcopos & Canonicos divisione, adepta sunt; quod de Ecclesijs Occitaniæ aliarumque vicinarum Provinciarum, quæ alio nunquam jure usæ perhibentur, meritò affirmari potest? Certè in hoc casu Parlamentum Parisiense Capitulis jus suum conservandum, judicavit solemnè Arresto die vigesima tertia Aprilis anni millesimi

millesimi sexcentefimi quadragefimi tertij, in causa Capituli Ecclesiæ Cathedralis Catalaunensis, quod vetusto & peculiari jure omnium Præbendarum & Canonicatum collationem habet; cum in Ecclesia Remensi Metropolitana aliisque vicinarum Provinciarum Ecclesijs, quæ jampridem Regaliæ subjacent, res aliter se habeat, solis ferè Episcopis Præbendæ & Canonicatus Ecclesiarum suarum, liberè ac pleno jure conferentibus.

10. Quin & plerique Regalistæ expressè docent, Regaliam non extendi ad eas collationes, quæ ad Capitula vel seorsim vel conjunctim cum Episcopo pertinent. Ita Arnulfus Rufæus Privileg. viii. n. 3. *Illud, quod dicitur concessum collationi aliqujus, intelligitur, quando collatio ad eum spectat pleno jure: secus, si sit communis cum alio vel alternativè. Tunc enim videtur, quòd non possit uti prerogativa sua Princeps, eo quòd dependet ab alienis vicibus variationis.* Rufæo consensit Philippus Probus Quæst. xii. *Queritur, an Rex jure Regalia Beneficia ad Episcopi & sui Capituli vel alterius tertij dispositionem plenariam conjunctim spectantia conferre valeat? Breviter dic, quòd non confert, tum primò, quia de talibus privilegium Regalia nihil dicit, sed solum simpliciter loquitur de Beneficijs, quæ Episcopus pleno jure confert, id est nulla precedente præsentatione aut alio simili adjuncto.*

11. Neque verò audiendi sunt, qui aliarum rationum inopia, eam Regaliæ præstantiam esse ajunt, ut nullum in ea exercenda socium Rex admittat. Quis enim hanc quam pro libitu suo sibi fingunt regulam, eis concedat? Beneficiorum collatio res est sua conditione spiritualis & Ecclesiastica, ut omnes fatentur. Quid igitur repugnat, eam durante Regaliæ, Canonicis aliisque Ecclesiasticis viris cum Rege communem esse? Nonne in multis locis Reges cum Episcopis, Abbatibus, aliisque Beneficiariis, feuda, jurisdictiones, aliæque tempo-

R

ralia

ralia & civilia partiuntur; ab ijs etiam in similitum jurium societatem vulgo *pariage*, vocati, ut vetera Ecclesiarum tabularia testantur? Præterea falsum est hoc casu, Regem jus suum cum Capitulorum Canonicis communicare. Non illi à Rege jus conferendi Beneficia, Sede Episcopali vacante, mutantur; sed quod prius; vivente Episcopo, habebant, post ejus mortem retinent. Nihil autem magis rationi & æquitati contrarium fingi potest, quam ut jus adeò legitimum & canonicæ disciplinæ consentiens, ab alio jure prorsus extraordinario & Ecclesiasticis regulis contrarium, qualis est Regalia, perimatur atque absorbeat.

12. XIII. Postremò nuper etiam, in magnum Ecclesiarum damnum, tempus Regaliæ prorogatum est, usque dum Episcopus possessionem Episcopatus, coram & præsens, non autem solum per procuratorem adierit: quia, inquiunt Ministri regij, ea est Regaliæ conditio, ut nullam juris fictionem admittat. Sic illi pro libitu suo novas regulas novamque regularum interpretationem comminiscuntur. Cœterum nova illa conditio Episcopis imposita, non tantum juris civilis & canonici regulis perpetuòque Ecclesiarum usui contraria est; verum etiam rationi & æquitati palam repugnat. Nam Episcopum plenam Diœcesis administrationem jam adeptum, collatione Beneficiorum, imò & bonorum Episcopali possessione, nisi eam precariò à Rege obtineat, intercludit, non alia de causa, nisi quòd ea non præstiterit, quæ quominus præstaret, sæpe per eum non stetit, ut cum ad Diœcesim pergens; morbo corripitur, aut pro Ecclesiæ vel Reipublicæ bono tantisper alio in loco detinetur.

13. At, inquiunt, hinc saltem id commodi sequeretur, ut citius Episcopi ad suas Ecclesias se conferant. Verùm præterquam, quòd id ad excusandam rei novitatem & injusticiam
futile

futile atque alienum est. Episcopi, quibus cordi esset Parisiis & in aula diutius commorari, facile impetrarent, ut Beneficia, quæ interim vacarent, ijs, quibus ipsis libuerit, conferrentur. Imò non desunt aulicorum Antistitum exempla, qui dedita opera fidelitatis jusjurandum in acta Camera computorum non referunt, adeoque Regaliæ tempus prorogant, quò plura interim Beneficia, quæ durante Regalia nec resignari nec permutari possunt, distribuant.

14. Hactenus de præcipuis regulis, quas Ministri regij & Parlamenti Parisiensis Magistratus in hac collationum materia invexerunt, quasque eorum auctoritate & usu fori justas ac legitimas evasisse contendunt. Eas quidem Ecclesia tacita præterit ac dissimulat; sed nequaquam suo silentio probat, neque tolerantia sua efficit, quin pleræque earum rationi, justitiæ atque aequitati repugnent. Hæc mala patienter sustinet, ne, si eis mederi vellet, in majora incurreret. Synodi Provinciales jamdiu fieri desierunt, tamen si tot canonibus tum veterum, tum recentium Conciliorum, atque publicis etiam regni legibus imperentur. Porro Episcopi prævis usibus, quibus Ecclesiæ disciplina aut libertas imminuitur, nulli melius aut efficacius obsistunt, quam in Synodis, ubi conjunctis viribus & communi consilio res transiguntur. Dum enim separatim in sua quisque Diocesi consistit, id aut præter officium aut supra vires suas putant, præsertim si Principum Edictis aut regionum Ministrorum molitionibus occurrendum est. Nemo autem ignorat facillimum esse, ubi de juribus & prærogativis Coronæ agitur, Regum animis per fallaciam obrepere, maximè in rebus Ecclesiasticis, quas adeò perspectas habere non solent. Denique ipsa rerum experientia constat, quanto ardore Ministri regij ejusmodi juribus amplificandis & ultra debitos fines porrigendis studeant:

quorum consilijs & molitionibus dum Ecclesia. ob reverentiam regiae Majestatis & publicae pacis amorem non obsistit, minimè eorum usurpationes probare ac suo silentio justas & licitas reddere existimanda est.

CAPUT VIII.

Regalia inter Ecclesiae Gallicanae Libertates nequaquam numeranda.

1. **E**X ijs quae superioribus capitulis diximus, planum est, Regaliam inter Ecclesiae Gallicanae Libertates minimè recensendam esse, etiam ex eorum sententia, qui vel honorificentissimè de his libertatibus scripserunt. Vulgo enim docent, eas jure communi niti, hoc est veterum Conciliorum canonibus, Summorumque Pontificum constitutionibus ex eorundem canonum auctoritate promulgatis: cujus antiqui juristenacior, ut ajunt, Gallia, multa adhuc observat, quae per novum jus in Decreto Gratiani & Pontificum Epistolis decretalibus comprehensum, aut mutata sunt aut abrogata. Unde eas nequaquam Privilegiorum nomine appellandas putant, quasi essent privatae quaedam leges aut praerogativae, quas Ecclesia Gallicana ob sua merita, vel etiam gratuito à Romanis Pontificibus consecuta sit; cum potius, ex eorum opinione, unice in servando jure communi positae sint, neque aliò tendant, nisi ut vetus canonum disciplina, quoad fieri potest, valeat, nec novis constitutionibus aut contrarijs usibus abrogetur.

2. Porro supra à nobis fusè demonstratum est, Regaliam, si eam absolute, & prout à Juris-consultis Gallis & Regijs Ministris describitur, consideremus, tam juri divino & naturali, quam canonico, sive veteri, sive novo contrariam esse. Quod enim

enim vacantium Ecclesiarum proventus spectat, patuit, eam initio sola feuda regiae coronae obnoxia comprehendisse, idque tantum in Provinciis, quae jure consuetudinario reguntur; nec nisi per summam injuriam ad alia Ecclesiarum bona praefertim ad Decimas similisque redditus porrectam fuisse, donec id Ecclesia, succedente tempore, sub certis conditionibus toleravit. Quod autem ad Beneficiorum collationes attinet, ostendimus eas, maxime quatenus pleno jure fiunt, ab Ecclesia nunquam proprie probatas esse. Ex quo manifestè consequitur, Regaliam, si in se spectetur, juri communi & Ecclesiasticis regulis contrariam esse; ut non alio titulo, quam Ecclesiae consensu, quem potissimum in Concilio Lugdunensi sub certis conditionibus declaravit, justa ac legitima evadere potuerit.

3. His ita positis, quis non ultro fateatur, Regaliam inter Ecclesiae Gallicanae libertates minimè recensendam? Quis contra non agnoscat, eam onus esse ac servitutem, cui plurimae in Gallia Ecclesiae praeter suam nativam & canonicam libertatem subjectae sunt; praefertim si varias illas in conferendis Beneficiis regulas attendat, quibus quanto amplius jus istud crevit, tanto à canonum praescripto & ab ipsa justitiae atque aequitatis norma longius recessit, ut supra declaratum est.

4. Quapropter quantumvis Magistratus ac Ministri regii collectionem libertatum Ecclesiae Gallicanae à clarissimo viro Petro Pithæo adornatam laudibus usque in cælum tollant, quid causae fuerit, cur illa Regaliam inter Ecclesiae Gallicanae libertates recenseret, planè non video. Eam potius in Privilegiorum numero, ut Indulta, exemptiones Capitulorum, Decimas infeodatas, aliosque similes Galliae usus à jure communi deflecentes, reponeret: Christianissimorum.

Regum jus, dotem, prerogativam appellaret; ac non inter Ecclesiæ Gallicanæ libertates referret, nisi pugnancia loqui vellet, cum definitioni harum libertatum, quam primo ejusdem collectionis articulo tradit, Regalia penitus advesetur. Idem peccatum in nonnullis alijs ejusdem Collectionis capitibus facile esset ostendere, nisi id à proposito nostro alienum esset. Neque id mirum videri debet, cum Pithæus à prima ætate foro addictus & Parlamenti Parisiensis jurisprudentia imbutus esset, atque in eo opere concinnando id potius spectasse videatur, ut Regis Christianissimi jura & dignitates, regulasque à Magistratibus in judicandis controversijs beneficiarijs & Ecclesiasticis, adhiberi solitas, describeret, quam ut Ecclesiasticæ disciplinæ sacræque regiminis capita ex antiquis canonibus profecta, quibus Ecclesiæ Gallicanæ germanæ libertates continentur, enumeraret.

5. Itaque ne sub tam specioso libertatum nomine pleræque illæ regulæ à Magistratibus regijs, non sine magno Ecclesiasticæ jurisdictionis damno, invectæ, obtrudantur; ubi de Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus agitur, Clerus Gallicanus verbum aliquod addere solet, eas videlicet *veras* aut *germanas* appellando; idemque observant Universitates, ac præsertim sacra Theologiæ Facultas Parisiensis, quò à falsis illis & adulterinis libertatibus distinguantur, quæ non tam Ecclesiam in tuendis suis juribus & immunitatibus juvant, quam eam Laicæ potestati & regijs tribunalibus subjiciunt.

Finis Libri Secundi.

LIBER

LIBER TERTIVS.

In quo ostenditur, quòd cùm Regalia
in aliquibus tantum Galliæ Ecclesijs hætenus
locum habuerit, jure fieri nequit, ut generalis evadat,
atque ad universas Regni Ecclesias extendatur: quòdque
Episcopi & Capitula huic extensioni, quantum
in ipsiseft, debent obfistere.

CAPUT PRIMUM.

*Ex eo, quòd aliquot Galliarum Provinciæ & Eccle-
sia Regalia antea obnoxia non fuerint, rectè inferitur, eas
imposterum huic oneri à Principibus subjici non posse.*

I. **E**X dictis in superioribus Libris, duo, ni fallor, planè
constant: Alterum, Regaliam non solum Francorum
Monarchiæ cœvam non esse, sed longè posteriorem,
utpote quæ post septingentos amplius annos, sub tertia Re-
gum Dynastia, ineunte duodecimo sæculo, exorta sit: Al-
terum, hanc ipsam Regaliam, prout jam tum ac deinceps
invaluit, justam ac legitimam esse non posse, nisi quatenus
eam Ecclesia sub certis quibusdam conditionibus, expressa,
vel saltem tacita, concessione comprobavit. Ex his duobus
autem sic statutis, necessariò concluditur, Regaliam jure ad
cas Provincias aut Ecclesias, quæ hætenus ei obnoxia non fue-
runt,

runt, extendi non posse; in quibus videlicet ex longa & diuturna Regum possessione colligi nequeat. eas à pristina sua libertate excidisse. Quapropter tota harum Ecclesiarum defensio ex hoc uno facto pendet, an in eis Regalia hæcenus locum non habuerit: quod quidem factum ex ijs quæ primo libro adducta sunt, quæque adhuc fusius postea declarabuntur, certum, evidens atque exploratum haberi debet.

2. Neque enim, quod diligenter notandum est, ad tuendam harum Ecclesiarum libertatem, & convincendam eorum iniquitatem, qui novo illas Regaliæ jugo subicere tentant, necesse est ostendere, quandònam aut qua potissimum ratione jus illud incæperit, & quid causæ fuerit, cur in certas tantum Ecclesias, non autem in omnes inductum sit. De hoc actum est lib. 1. cap. 7. ejusque differentię ratio ex vero feudorum jure, quod in Provinciis juris, ut vocant, scripti, & juris municipalis seu consuetudinarij servatur, assignata est. Verum, etsi quæ in eam rem dicta sunt, aliquam adhuc dubitationem haberent, nec planè omnibus satisfacerent, sufficit ad causam, de qua hic agitur, finiendam, nemini dubium, esse posse, quin semper fuerint certæ Galliarum Provinciæ atque Ecclesiæ, in quibus nunquam Regalia locum habuit. Aliud enim omnino est, tradere quodnam fuerit Regaliæ initium, & cur primum non in universas regni Ecclesias, sed in aliquas tantum inducta fuerit; aliud verò ostendere, eam reipsa generalem non fuisse, sed ad certas quasdam Provincias atque Ecclesias cohibitam. Prior illa quæstio non nihil obscuritatis ac dubitationis habere potest: at posterior, cum tota in facto posita sit, tot Historicorum testimonijs, alijsque certissimis atque evidentissimis probationibus confirmatur, ut nullus de ea dubitandi locus superfit.

3. Hic

3. Hic sistendum esse, omiſſa proluxiore cauſæ tractatione, meritò quis dixerit. Quid enim neceſſe eſt, ut Eccleſiæ à Regalia liberæ hanc ſuam libertatem jure communi ſibi debitam, prolatis adhuc titulis & probationibus tueantur? Id potius oneris in eos rejiciendum, qui canonica illas libertate nudare, & graviffimæ atque extraordinariæ ſervituti ſubjicere conantur, ut ſcilicet acta & probationes adducant, quibus juſtius iſtud Regi Chriſtianiffimo quæſitum probent, aut certè longam & diuturno tempore continuatam ejus poſſeſſionem demonſtrent, ex qua Eccleſiæ conſenſus & tacita ſaltem approbatio inferri queat. Alioquin, potiorẽ eſſe Eccleſiarum cauſam, & vindicias pro libertate dandas, quis negaverit? Id quod reipſa ſemper ſervatum, & plurimis tum Chriſtianiffimorum Regum conſtitutionibus, tum Parlamenti Pariſienſis Arreſtis, per trecentos annos fere ad hæc uſque tempora confirmatum fuiſſe ſupra oſtendimus.

4. Verumtamen ut illarum Eccleſiarum juſtius manifeſtius adhuc evadat, operæ pretium exiſtimavi, expreſſas etiam, probationes & publicas auctoritates ac teſtimonia adducere, quibus naturalis & canonica earum libertas, non tam probe-
tur, quam declaretur, & regionum Miniſtrorum eam opprimere conantium injuſticia plenius coarguatur.

CAPUT II.

Decretum Concilij Lugdunenſis II. generalis maximi ponderis eſt ad confirmandam Eccleſiarum à Regalia immunam libertatem; ejusque auctoritate omnes adverſariorum conatus & machina depelluntur. Certum eſt, in eo Decreto agi de Regalia.

1. **T**ale eſt Decretum iſtud ſupra Lib. I. cap. 14. à nobis relatum, ut nihil finiendæ huic controverſiæ aut gravius, aut

vius aut aptius desiderari possit. Fuit hoc Concilium inter ea quæ Generalia dicuntur, maximè amplum ac numerosum; utpote cui, præsidente Gregorio X. Sanctissimo Pontifice, quingenti amplius Episcopi, Abbatum ingens numerus, nec non Doctorum aliorumque Clericorum infinita pene multitudo interfuerit. Tanta autem illius auctoritas fuit, ut omnia ejus Décreta in corpus juris canonici relata sint, præscriptaque ab eo de eligendo in conclavi Summo Pontifice forma, quo diuturnæ vacationis incommoda vitarentur, postea semper servata fuerit, & etiamnum adhuc servetur. In ipsa Gallia habitum est, præsentibus Philippi III. Regis Christianissimi aliorumque pene omnium orbis Christiani Regum legatis; imo & nonnullis etiam supremis Principibus coram assistentibus. In eo actum est de rebus maximi momenti, ut de Græcorum reconciliatione, & de sacra expeditione ad recuperandam Terram sanctam.

2. Quin etiam Illustrissimus D. de Marca probabile existimat, Decretum istud, annitentibus ipsius Philippi legatis editum fuisse, quòd videlicet Christianissimus Princeps exercendi juris Regaliæ adversus canones introducti nonnulla religione moveretur, præclarèque secum acturos Patres existimaret, si prohibita ejus ad Ecclesias, quæ ei obnoxie non erant, extensione, saltem illud in locis ubi jam pridem receptum erat, confirmarent. Ut ut sit, Decretum istud in Gallia acceptum, publicatum & in executionem per totos quadringenros annos admissum fuit, atque ejus potissimum vi & auctoritate factum est, ut Ecclesiæ quæ tum Regaliæ non subjacebant, ad hanc usque ætatem priscam suam libertatem retinuerint.

3. Quæ ad ejusdem Decreti explicationem lib. II. cap. 4. observata sunt, hic non repeto, Concilium videlicet id unum
maximè

maximè providisse, ne jus Regaliæ ad eas Ecclesias, quæ nondum ei subiectæ erant, propagaretur, nève eo in locis ubi jam pridem receptum erat, in Ecclesiarum damnum Principes aut eorum Ministri abuterentur; ideoque tantum oblique & quasi per occasionem ejus usum in Ecclesijs, ubi vel ab ipsarum fundatione vel ex antiqua consuetudine locum habuisset, permisisse; postremò ex ipsis Decreti verbis & ex Durandi testimonio perspicuum esse, in id quoque Patres Lugdunenses haud sua sponte sese demisisse, sed quod nulla spes affligeret, fore ut Principes antiqua sua possessione cederent, atque Ecclesias in pristinam libertatem redintegrari paterentur.

4. Id tantum hîc notari velim, Regaliæ ad Ecclesias ab ea liberæ extensionem gravissimis verbis à Concilio prohiberi, eaque omnia in hac lege reperiri, quæ illam commendare, summamque ei vim atque auctoritatem conciliare possint. Primum enim expressè vetat, ne quis *quantacunque dignitatis honore præsuleat*, in Ecclesijs vacantibus *Regalia, Custodiam, sive Guardiam, Advocacionis seu Defensionis titulum de novo usurpet*, eoque obtentu *earundem Ecclesiarum bona occupare presumat*, sub pæna excommunicationis ipso facto incurrendæ. Deinde Canonicos seu Clericos Ecclesiarum qui id fieri procuraverint, eadem excommunicationis pæna plectit. Demum eosdem, si se talia facientibus non opponant, quandiu in ea negligentia perseveraverint, aliquid de Ecclesiarum seu Beneficiorum suorum proventibus percipere districtius prohibet. Nulla igitur lex sanctior aut solemnior, aut quæ religiosius observari debeat, sive supremam Concilij eam promulgantis auctoritatem attendas, sive causam necessitatèque ejus promulgandæ, sive verba quibus conscripta est, pænæque appositæ, sive denique publicam ejus approbationem, qua per quadringentos fere annos in Gallia constanter est observata.

5. Quapropter nemini dubium esse potest, quin Regi Christianissimo, per hujusce Decreti suppressionem ac reticentiam, obreptum sit ab ijs, qui cum ad extendendam per totum regnum Regaliam induxerunt. Quis enim sibi persuadeat, suam Majestatem, si hæc perspecta habuisset, non statim, pro sua pietate atque innato justitiæ amore, repudiaturam fuisse consilium adeo conscientia suæ noxium, Ecclesiæ tam infestum, ab omni denique justitia & æquitate tam alienum?

6. Hæc non potuerunt non animadvertere extensionis Regaliæ patroni. Quocirca nonnulli, ut hujus Decreti vim auctoritatēque eluderent, eò adducti sunt, ut illud de Regalia, quæ hodie in quæstionem vertitur, intelligendum negarent, citata eam in rem Glossa, quæ hoc loco *Regalia* interpretatur, *jura imperialia*, ut portus, vectigalia aliæque similia, *de quibus in libris feudorum*, vel etiam *collectam, qua fit Regis ratione vel Imperatoris, vel tributum quod debetur Regi*.

7. Verum futilis omnino & vana est hæc defensio. Clarum est enim hanc nonnullorum Interpretum explicationem à Glossatore ita hic adduci, ut eam minimè probet. *Pro intellectu, inquit, hujus Capituli, presupponendum est, secundum veriorē intellectum ipsius, quid propriè iste textus appellet Regalia: Quidam volebant dicere, quod Regalia accipiuntur pro juribus Imperialibus, de quibus in lib. Feudorum Cap. Quasi Regalia: Quibus deinde subjungit: Alij dicunt, quod Regalia accipiuntur pro juribus, qua habet Princeps in aliquibus Ecclesijs, videlicet quod vacante aliqua Ecclesia Rex percipiat fructus & Ecclesiam conferat. Quod autem posteriorem hanc explicationem sequatur Glossa, patet ex casu, qui est veluti quæstionis status & fundamentum, quem statim his verbis proponit: Hoc presuppositum ponamus casum: vacante aliqua Ecclesia, aliquis Comes vel Dux, qui dicebat se habere jura Regalia in ipsa Ecclesia, occupavit custodiam*

diā Ecclesia vacantis, & dicebat quod fructus Ecclesia ad ipsum spectabant, licet non fuisset usus ipso jure, an ille Comes vel Dux usurpans illud jus in Ecclesia vacante, sit puniendus aliqua pena? Respondet Romanus Pontifex, quod sic, &c. Sin verò infra adhuc meminit collecta, quā sit Regis ratione vel Imperatoris, vel tributū quod debetur Regi, id pro more suo facit, ut videlicet data occasione varias vocabuli significationes afferat, eāque, maximè quæ in libris Feudorum celebratur, tametsi proposito minus congrueret, atque adeò inutilis & supervacanea hic videri posset.

8. Caterum ut nulla de Glossatoris mente circa hujus Decreti sensum dubitatio relinquatur, observandum est, Glossam, quæ Gregorij XIII. jussu rescissa est, disertè hic de Regalia, quæ in Gallia usurpatur, mentionem fecisse, ortāque ea de re inter Philippum IV. Regem & Bonifacium VIII. controversiam & scriptas ad invicem litteras commemorasse.

9. Postremo quis Lugdunensis Decreti melior interpres aut veri illius sensus locupletior testis, quam Guillelmus Durandus Mimatensis Episcopus, ob Speculum juris dictus Speculator, qui & Concilio interfuit, & ipsius mandato canones ipsos, ut testantur qui ejus scripta vulgarunt, composuit? At is commentario in Constitutiones hujus Concilij edito, quid hoc loco per *Regalia* intelligendum sit, clarè explicat. *Nota, inquit, quod Regalia hic vocantur jura Regi in quibusdam Ecclesijs & Monasterijs competentia, quia videlicet illis vacantibus Rex sub prætecto custodia facit fructus suos & etiam in quibusdam Præbendas confert, sicut patet in quibusdam Ecclesijs Franciæ. Quin & illud notabile addit, præsentem Constitutionem ad postulationem, seu, ut ipse loquitur, clamorem Prælatorum Franciæ & Angliæ promulgatam fuisse, qui, ut verisimile est, duo efflagitabant: Alterum ut Regaliæ jus, in locis ubi receptum*

erat,

erat, intra legitimos limites cohiberetur, aut etiam penitus abrogaretur: Alterum, ne ad Ecclesias, quæ hæcenus ei obnoxie non erant, quacumque ratione extenderetur. Quamvis autem eorum maximè querimonijs & postulationibus permotum Concilium gravissimam hanc ac celeberrimam Constitutionem ediderit, fateretur tamen ibidem Durandus, qui tribus circiter post annis Commentarium suum scripsit, parum adhuc illam profecisse: *Modicam tamen, inquit, ex ea illic adhuc sequi videmus utilitatem.* Unde patet Principes eorumve Ministros, tum in locis ubi Regalia potiebantur, ab ejus abusu non destitisse; tum etiam nonnullos contra recentem Concilij prohibitionem, ad aliquas Ecclesias hæcenus liberas, eam conatos extendere, ut nominatim de Ecclesijs Aquitaniæ idem Durandus testatur his verbis: *Sicut patet in Ecclesijs Aquitania, in quibus hodie Regalia usurpantur.* Hoc Durandi Commentarium in Concilium Lugdunense Simon Majolus Juris-consultus typis mandavit anno 1569. & Pio V. Summo Pontifici dedicavit.

10. Eandem explicationem disertè tradit hoc loco Guido à Baito Glossator celeberrimus, vulgo dictus Archidiaconus. *Regalia, inquit, id est quæ capiunt Reges vacante Ecclesia, ut patet in regno Francia & Anglia. Nam illic vocantur Regalia, jura Regi in quibusdam Ecclesijs vacantibus competentia.*

11. Denique frustra sunt Glossæ & interpretationes, ubi clarus & apertus est textus. At ex ipsis Concilij verbis totorque Decreti tenore liquet, in eo agi de jure Regaliæ, quo Reges aliq̃ue Dynastæ in multis Provincijs, Franciæ præsertim & Angliæ, vacantium Ecclesiarum fructus sibi tribuebant. Id statim apparet ex ipso *Regaliæ* vocabulo, quod primum ponitur, & cui alia deinde adduntur, nempe, *Custodia sive Guardia, Advocacionis seu Defensionis tituli*, quæ variæ sunt ejus juris appellationes,

pellationes, quia, ut in eodem Commentario observat Durandus, *diversimode illud secundum locorum diversitatem appellabatur*, idque propter varias illius introducendi rationes, vel potius justitiæ titulos, quibus initio Principes ejus usurpationem utcumque obterege conati sunt.

12. Constat itaque Decretum istud ad Regaliam spectare, qualis jam tum recepta erat in aliquibus Galliæ Provinciis, ijs scilicet in quibus ad hæc usque tempora perseveravit, reliquis in antiqua sua & canonica libertate remanentibus. Id quod, antequam regij Ministri de extendenda per totum regnum Regalia consilium inirent, adeo apud omnes certum erat, ut hoc idem Decretum Galli Scriptores & Juris-consulti de Regalia passim interpretarentur, petito etiam ex eo argumento ad ostendendum, jus istud, quo Reges Christianissimi in multis locis utebantur, ab Ecclesia approbatum fuisse; quod videre licet apud Arnulphum Rufæum, Rebuffum, Renatum Choppinum, Guimerium in commentarijs ad Pragmaticam sanctionem, Selvam de Beneficijs, Baunium in summa Beneficiaria, D. de Marca & alios.

CAPUT III.

Veteres ac novæ Regum Christianissimorum Constitutiones, ac Camera computorum, & Parlamenti Parisiensis Senatus. consilia manifestè ostendunt, Regaliam in Gallia non esse generalem.

Nullæ ante Concilium Lugdunense Constitutiones Regum Christianissimorum de Regalia editæ reperiuntur, ut jam alibi observatum est. Scilicet ante id tempus Regaliæ jus sola consuetudine nixum malè audiebat, nec mediocri apud Ecclesiam invidia laborabat. Quod
cùm

cum Reges minimè fugeret, ejus usum in locis ubi jam invaluerat, retinere sat habebant, à publicandis autem de eo edictis & constitutionibus sibi temperabant. At post evulgatum Concilij Lugdunensis Decretum, è re sua arbitrati sunt, jus istud in Ecclesijs, ubi ex antiqua consuetudine receptum erat, publicis edictis sancire & componere, prætermisissis Ecclesijs, quæ ab eo liberæ permanerant, quod eas, sine aperta ejusdem Decreti violatione, huic oneri subijci non posse probè intelligerent.

2. Edictorum verba lib. 1. c. 15. & 16. ubi de origine & progressu Regaliæ actum est, relata sunt. Ex ijs autem constat, Philippum Pulchrum & Philippum Valefium juris Regaliæ conservandi ac promovendi in primis studiosos, palam agnovisse, illud tantum locum habere *in aliquibus Ecclesijs: in quibusdam Ecclesijs*: id quod adhuc ibidem alijs verbis significant. *In Ecclesijs*, inquit, *in quibus Regalia jus habemus*. Quæ etiam restrictione usi sunt Carolus VI. Carolus VII. alijque deinceps Reges Christianissimi in suis de Regalia Edictis, nec non in litteris, quibus Regaliæ redditus sanctæ Palatij Capellæ donarunt. His autem verbis clarum est, eas solum Ecclesias designari, in quibus Regalia ex antiqua consuetudine, secundum Concilij Lugdunensis Decretum, recepta erat.

3. Id adhuc expressius atque enixius notavit Ludovicus XII. Rex optimus, ob justum æquique studium *Pater populi* dictus, in Constitutione anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono edita, cujus verba jam supra citata iterum hic repono: *Inhibemus*, inquit, *omnibus ministris nostris, ne in Archiepiscopatus, Episcopatus aliâque regni nostri Beneficia, in quibus jus Regalia non habemus, manus injiciant, sub pœnis contra sacrilegos statutis. Quæ Constitutio alibi in veteri collectione regiarum Constitutionum, fusius habetur his verbis: Inhibemus omnibus*

omnibus Ministris nostris, ne in Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbacias, aliæque regni nostri Beneficia, in quibus jus Regalia seu Guardia non habemus, sese intromittant, exceptis solum Beneficijs aut castellis in confinio regni nostri positis (quæ, republica ita postulante, occupare poterunt) quo casu pro servandis ac tuendis ejusmodi castellis, nihil ex bonis & fructibus eorundem Beneficiorum, ratione sumptuum, damnorum aut impendiorum sument, sed ad nos confugient, quò eis stipendium pro ejusmodi custodia, secundum quod justum fuerit, assignetur.

4. Has Prædecessorum suorum Constitutiones Henricus Magnus anno millesimo sexcentesimo sexto, publico Edicto renovavit confirmavitque, ad postulationem Cleri Gallicani, qui Ecclesiarum à Regalia immunium libertatem ab Officialibus regijs, turbulentissimo bellorum civilium tempore imminutam, varijs adhuc modis, ab iisdem Officialibus, redita pace, violari conquestus fuerat. Huic malo ut occurreret Rex æquissimus, & Ecclesiarum à Regalia immunium libertatem illasam conservaret, hoc Edicto, quod postea à Parlamento Parisiensi sine ulla exceptione in acta relatum est, sic statuit: *Neque etiam intendimus jure Regalia uti, nisi prout nos Prædecessoresque nostri usi sunt, minime illud in Ecclesiarum immunium detrimentum extendendo.* Idem pariter edixit Ludovicus XIII. ob justitiæ laudem Justi cognomen adeptus, articulo decimo sexto Constitutionis anno millesimo sexcentesimo vigesimo nono editæ, quem tanquam supramemorato Henrici articulo consentaneum Clarissimus vir Dominus Marillacus regij sigilli custos, alijque regij Ministri iterum suæ Majestatis nomine confirmarunt, ut lib. I. c. 19. n. 5. notatum est.

5. Neque verò audiendi sunt, qui ut horum Edictorum auctoritatem declinent, ultro se fateri ajunt, Regaliam ad omnes regni Ecclesias non pertinere, tum quòd nonnullæ titulo

T

oneroso

oneroso & per contractus cum Christianissimis Regibus initos ab ea liberata sint, tum quod plures adhuc per Privilegia & gratuitas eorundem Regum concessiones, eandem immunitatem consecutæ essent. Quis enim statim hujus responsionis vanitatem non advertat? Nihilne amplius citata Edictorum verba severæque Ludovici XII. ad suos Ministros interminationes significant? Nonne satis apertè indicant, fuisse tunc temporis non aliquas tantum parvo numero Ecclesias, titulo oneroso aut peculiaribus Privilegijs à Regalia immunes, sed ingentem Ecclesiarum numerum integrasque Provincias, quæ naturali & canonica libertate, huic nunquam oneri subjacuisent? Videtis quæ lib. 1. cap. 17. num. 4. & cap. 19. num. 3. in eam rem dicta sunt. Quam facile sit istud effugium ex infra dicendis adhuc clarius patebit.

6. Ut ex regijs Edictis firma ducuntur argumenta ad probandum Regaliam non esse generalem; ita acta & enumerationes quæ in regestis Cameræ Computorum asservantur, itemque Arresta Parlamenti Parisiensis idem planè convincunt, & Ecclesiarum à Regalia immunium libertatem egregiè confirmant. Pleraque illa acta & Arresta lib. 1. cap. 16. & cap. 17. retulimus, præsertimque celebrem illam Constitutionem ex tabularijs Cameræ computorum desumptam, quæ incipit: *Dominus Rex*, in qua nominatim recensentur Ecclesiæ, *in quibus Rex consuevit capere Regaliam*, & in quibus *nihil habet*, quam non ita pridem post Concilium Lugdunense factam, tanquam ejus Decreti executionem habendam esse ostendimus. Adjunctæ sunt aliæ similis notæ Constitutiones seu Ecclesiarum Regaliæ obnoxiarum vel non obnoxiarum enumerationes, quæ priorem illam vel explicant vel confirmant. Id unum hic addimus, fieri non posse, ut quis antiqua hæc monumenta in ipsis regijs scrinijs publicisque tabularijs asservata per-

perpendat, quin statim agnoscat, quod sicut per ea jus Christianissimorum Regum in Ecclesias Regaliæ jampridem obnoxias probari asserunt regij Officiales, ita potiori adhuc ratione Ecclesiarum ab eo onere immunium libertas manifestissimè confirmatur. Certè id ante hos ultimos annos Jurisconsultis & Scriptoribus Gallis persuasum fuisse patet, dum antiqua illa monumenta ad utrumque hoc caput probandum attulerunt, quos inter eruditissimus Pasquierius de celebri illa Constitutione quæ incipit: *Dominus Rex*, sic loquitur: *Velut fax est, cujus fulgore, quidquid obscuritatis est in materia Regaliæ, fugatur.*

7. Quod ad Parlamentum Parisiense spectat, lib. I. cap. 18. & 19. demonstratum est, ejus juris-prudentiam in dijudicandis Regaliæ litibus per quadringentos fere annos observatam, omnino pugnare cum illa altera Juris-prudentia, quam à centum circiter annis universalis Regaliæ defensores invchere conati sunt. Inter alia adductum est celeberrimum Arrestum, sancto Ludovico rege, pro Ecclesia Aniciensi latum, cujus acta & probationes in regestis Parlamenti Parisiensis etiamnum habentur: itémque aliud Arrestum anno millesimo ducentesimo septuagesimo secundo, Philippo III. regnante, in causa Ecclesiæ Albiensis pronuntiatum, cujus etiam mentio fit in eisdem regestis. Denique ibidem observatum est, quotquot per trecentos fere annos à Parlamento Parisiensi de hac materia lata sunt Arresta, quæ quidem magno numero sunt, ea omnia ad Ecclesias Provinciarum Senonensis, Remensis, Rothomagensis, Turonensis, Bituricensis spectare; nullum verò de Ecclesijs Occitaniæ, Aquitaniæ, Provinciæ, Delphinatus, aut Diocesi Ruthenensi, Cathurcensi alijsque vicinis reperiri, ut fidem faciunt tum regesta Parlamenti, tum manuscripti Arrestorum codices, tum etiam.

Juris-consulti & auctores Galli, qui de Regalia scripserunt. Quod manifesto indicio est, has ultimas Provincias ac finitimas ijs Diecefes, toto hoc tempore pristinam suam libertatem retinuisse. Sin verò aliquando eam Ministri regij, occupatis nonnullarum Ecclesiarum vacantium bonis, lædebant, conquerentibus Capitulis aut Episcopis successoribus, eorum conatus reprimebantur, suæque Ecclesijs bona reddebantur, ita judicante regio Consilio aut Parlamento Parisiensi, quam in rem varia etiam ibidem exempla prolata sunt.

CAPUT IV.

Quotquot ad hanc nostram etatem de Regalia scripserunt, eam in Gallia generalem non esse, sed ad certum Ecclesiarum numerum coarctari docuerunt.

1. **E**X Historiæ testimonio allatisque hætenus monumentis & probationibus adeò clarum est, Regaliam in Gallia non esse generalem, sed ad certas quasdam Provincias ac Diecefes coarctari, ut id quam plurimi Auctores Galli, qui ante hæc ultima tempora scripserunt, ultro agnoverint palàmque tenuerint; tamen plerumque juri Regaliæ faverent, & ad ejus amplificationem non parum propenderent. Cùm autem tot clarissimorum atque eruditissimorum virorum minimè in hac causa suspectorum summa consensus maximi sit momenti, præcipua eorum loca, in quibus suam ea de re sententiam aperuerunt, placet hic paulo distinctius exscribere.

2. *Ægidius le Maître* Parlamenti Parisiensis Proto-præses in suo de Regalia Tractatu, id non uno loco apertè docet. Capite quarto post allatam ex tabularijs Cameræ computorum Parisiensis Constitutionem, quæ incipit: *Dum Episcopus,*
hæc

hæc statim addit: *In multis notatu digna est hæc Constitutio. Primum observanda sunt hæc verba: Ubi Dominus Rex habet Regalia, quibus expresse significatur, Regem non in omnibus Regni sui Episcopatibus, sed in aliquibus tantum Regaliam habere.* Paulo post allaturus celebrem illam Constitutionem seu enumerationem, quæ incipit: *Dominus Rex*, sic præfatur: *Patet ex registis Camera computorum libro cujus inscriptio est: Qui es in cœlis, quod Rex non habet Regaliam in omnibus Episcopatibus regni sui.* Eodem loco post adducta nonnulla Arresta, quæ idem probant, subjungit: *Hæc demonstrant Regem non habere Regaliam in universo in omnibus Ecclesijs Cathedralibus regni sui.* Observat quidem alibi eodem Tractatu, semel regium Advocatum, perorantem in causa Episcopatus Convenarum Provinciæ Aufcitanæ, dixisse Regem, haud levibus argumentis id sibi juris in universas Regni Ecclesias asserere posse: at statim addit Proto-præses, in hoc eum à decessorum Advocatorum sententia recessisse, qui sæpe contrarium in publico Parlamento auditorio agnoverint ac tenuerint.

3. Renatus Choppinus celebris in Parlamento Parisiensi causarum Patronus, Ecclesiæ juribus & immunitatibus, ut plurimum, non admodum favens, lib: i. de sacra Politia tit. 7. num. 11. ubi hanc quæstionem tractat: an Reges Christianissimi Regaliam aliquo privilegio à Romanis Pontificibus obtinuerint, hæc habet: *Si à Pontificia legum relaxatione penderet hoc Regaliorum genus, magis quam à possessione strictis finibus septa, promiscuus fuisset hic & indefinitus privilegij usus in omnes Episcopatus Gallia (salva rectius opinantium sententia) nulloque discrimine Princeps in cunctas Dioceses, ne dum in aliquas, suum jus exequeretur. Atqui Regalia ista non ubique exercentur à Principe inter suos, multoque arctioribus quam regni limitibus circumscribuntur & terminantur . . . .* Hæc igitur foundationis modo templo-

rum quorundam luculenta sunt vestigia ac longeva possessionis; ut quatenus Regaliorum jus aliquot in Ecclesijs possessum, eatenus prescriptum questumque intelligatur. Idem Choppinus lib. 2. Monasticon tit. 3. num. 18. agens de Sacramento fidelitatis, quo Episcopi omnes Regi sese obstringere debent, postquam observavit multas esse Ecclesias, in quibus Regalia locum habet, statim hæc addit: In multis quidem alijs sacrarum Dioceseon finibus Gallia ignota sunt nec usu trita Regaliorum jura. Sed tamen harum Dioceseon Praefecti tenentur arctissimo in Reges fidelitatis Sacramento, sicut de Auxitano Aquitania Pontificatu fuit praedictum in vetere Parlamento Divalium anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo. Item lib. 2. de Domatio Franciæ tit. 9. num. 5. Haud omnes, inquit, tamen sacre Dioceses sunt Regalibus obnoxiae, sed easola, in quibus initio Reges uti illo jure consueverunt.

4. Rebuffus cuius in rebus Ecclesiasticis & Beneficialibus tanta est existimatio atque auctoritas, Tractatu in Concordata de regia ad Prælaturas nominatione. verbo, *sed teneatur*, ubi observavit, Regem Beneficia, sede vacante, ob Regaliam conferre, duo addit ad declarandam istius juris naturam & conditionem: Alterum quod in aliquibus tantum regni Ecclesijs locum habeat: Alterum quod in his ipsis Ecclesijs solo privilegio & Ecclesiæ concessione nitatur, non verò canonica auctoritate, aut jure communi, cum potius Canonibus & juri communi adversetur.

5. Philippus Probus in Academia Bituricensi Antecessor & in Parlamento Parisiensi Advocatus in suo de Regalia Tractatu Quæstione sexagesima, non solum Regaliam negat esse generalem, sed nominatim enumerat Dioceses ei juri obnoxias & non obnoxias: sequenti verò quæstione varias ejus differentiae causas adducit.

6. Glossa in Pragmaticam Sanctionem, quæ vulgo Guimero in Parlamento Parisiensi Inquisitionum Præfidi tribuitur, tit. de Annatis §. item v. *Regalia*, jus quidem Regaliæ, quo Beneficiorum collatio, sede vacante, continetur, Regum Franciæ & Angliæ esse ait, sed in aliquibus tantum Ecclesijs. Sicut, inquit, *Rex Franciæ & Rex Angliæ vendicant sibi in quibusdam Ecclesijs Cathedralibus.*

7. Idem tradit Glossa in cap. *Generali de Electione in sexto*, quam supra cap. 2. discussimus, dum ait: *Regalia accipiuntur projuribus, quæ habet Princeps in aliquibus Ecclesijs.*

8. Guillelmus Durandus primum Ecclesiæ Carnotensis Decanus ac deinde Episcopus Mimatensis haud aliter loquitur in Commentario supra citato, ubi eadem hæc vocabula sæpe repetit: *Regalia*, inquit, *vocantur jura Regi in quibusdam Ecclesijs & Monasterijs competentia . . . . & etiam in quibusdam Præbendas confert, sicut patet in quibusdam Ecclesijs Franciæ & Angliæ, & alij quidam in aliquibus Ecclesijs.* Similia habet in Speculo juris lib. 4. tit. ne sede vacante aliquid innovetur num. 7. *Reges aliqui dicunt se habere Regalia in quibusdam Ecclesijs, volentes percipere fructus vacantis Ecclesiæ, in aliquibus etiam conferendo Præbendas, sicut Illustris Rex Franciæ in Ecclesiæ Carnotensi, in qua nos Decanatum habemus.* In Commentario autem supra memorato nominatim observat de Aquitania, ex qua eum nonnulli oriundum putant, eam Regaliæ obnoxiam non esse, tamen tunc aliqui illam Provinciam huic oneri subijcere, tentarent.

9. Eodem modo loquitur Guido Baifo Archidiaconus vulgo dictus, inter Canonistas celebris in cap. *Generali de Electione in sexto.* *Vocantur*, inquit, *Regalia*, *jura Regi in quibusdam Ecclesijs competentia.*

10. Joannes

10. Joannes Feraldus Juris-consultus Gallus Tractatu de juribus & privilegijs Regni Franciæ §. *Quintum privilegium*, postquam observavit, privilegium esse Regum Christianissimorum, ut, sede Episcopali vacante, Regalia capiant, quod à Concilio Basileensi tit. de Annatis. v. *item quod*, approbatum ait, eosque antiqua se consuetudine in exercendo eo jure tueri juxta cap. *Generali de Elect. in sexto*, in hujus rei confirmationem citat Speculatorem tit. de Legatis §. nunc tractemus: verb. sed numquid Legatus, qui specialiter loquitur de Rege Francia & ejus jure vindicandi in quibusdam Ecclesijs vacantibus collationem Beneficiorum ad illas spectantium, & quod in illo tempore etiam temporalia illarum recipit. Quæ Durandi verba ponderans sic profequitur: *Et bene dicit Speculator, quibusdam Ecclesijs: & sunt illa Ecclesia, ut ex registris Parlamenti & compositorum accepi, scilicet in Archiepiscopatu Remensi, &c.* In qua Episcopatum Regaliæ obnoxiorum enumeratione à Feraldo relata nulla mentio fit de Episcopatibus Occitaniæ, Aquitaniæ, Provinciæ, Delphinatus & viciniorum tractuum. Addit quidem postea: *Et in alijs Episcopatibus regni potest (Rex) habere jura Regalia & in his tuendus est. quia de novo non usurpat, argumento dicti cap. Generali, sed hic non enumeravi nisi ea, quæ declarata inveni.* Sed his verbis adhuc clarius confirmat, Regaliam ad certum, quendam Ecclesiarum numerum contrahi, neque ad alias in quibus ex antiqua consuetudine locum non habet, nisi per injuriam, & violato Lugdunensis Concilij decreto, extendi posse.

11. Carolus de Grassalio Juris-consultus Tolosanus edidit duos libros, *Regalium Francia, jura omnia, & dignitates Christianissimorum Gallia Regum continentes*, qui anno millesimo quingentesimo quadragésimo quinto Lutetiæ Parisiorum typis vulgati, & Illustrissimo Franciæ Cancellario dedicati sunt.

Posterioris

Posterioris libri capite primo de Regalia tractat. Hanc autem in aliquibus tantum regni Ecclesijs, quas obiter juxta allatas supra à nobis enumerationes recenset, ad Reges Christianissimos pertinere agnoscit. Deinde hujus juris fundamenta, ex varijs Auctorum, qui de eo tractarunt, sententijs, examinat, tandemque concludit, melius sibi videri id referre ad privilegium, quod Regibus Galliae ab Apostolica Sede concessum creditur, etsi de eo, ob vetustatem, jam fidem facere non possint. Quam quidem defendendae Regaliae rationem alijs praefert, quòd aliter collatio Beneficiorum, quae pars est ejus praecipua, ad Reges Christianissimos jure pertinere nequeat, cum sit quid spirituale, quod Laicis nulla unquam vel longissimi temporis praescriptione acquiri possit.

12. Franciscus Duarenus in Academia Bituricensi Antecessor & Juris consultus doctissimus lib. 3. de sacris Ecclesiae Ministerijs, capite ultimo, de Beneficiorum collationibus, quae ob Regaliam fiunt, ita loquitur: *Quaedam sunt in Gallia Cathedrales seu Episcopales Ecclesiae, quibus Rectore Pastoreque destitutis, si qua Beneficia interim vacaverint, dum aliquis in demortui Pontificis locum successus fuerit, Rex noster jure suo, sed certo quodam modo, ea confert ac distribuit. . . . Tantum abest ut jus Regaliorum, quo nunc utitur (Rex) in quibusdam tantum Ecclesijs, nulla auctoritate aut ratione in mores perductum dici debeat.*

13. Stephanus Pasquierius regius in Camera computorum Parisiensi Advocatus, regiorumque jurium ut peritissimus, ita etiam eorundem conservandorum studiosissimus, adeò persuasum habuit, Regaliam intra certum quemdam Ecclesiarum numerum concludendam, non verò ad omnes extendendam, ut postquam id lib. 3. Disquisitionum Franciae cap. 37. fusè declaravit, eos qui contrarium sentirent, potius

Aula adulatores, quam Juris-consultos Gallos appellandos dixerit, ut jam alibi observatum est.

14. Idem tenuit Cardinalis *D'Ossai* diu Romæ in procurandis Regis Christianissimi negotijs cum magna prudentiæ laude versatus. Is epistola ducentesima nonagesima tertia validis rationibus probat, Canonicos sanctæ Capellæ, ad quos tum Regalium ususfructus pertinebat, nullo jure fructus Rhedonensis Episcopatus, quem anno millesimo quingentesimo nonagesimo sexto adeptus fuerat, sibi posse vindicare: *Quia, inquit, Episcopatus Britannia juri Regalia non sunt obnoxij, ut testatur Dominus Le Maître Parlamenti Proto-præses in suo de Regalia Tractatu, aliique omnes Auctores Galli, qui de hac materia tractarunt.* Quod ubi adductis adhuc alijs rationibus & auctoritatibus confirmavit, ita concludit: *En igitur, ut Regalia in Britannia locum non habet, neque etiam habere debet.*

15. Addit quidem vîr consultissimus aliam contra Canonicos sanctæ Capellæ defensionem, quod videlicet, rametsi Rex, his non obstantibus & novis emergentibus occasionibus, Britanniam Regaliæ subesse velleret, idque vel ipse jam decrevisset, vel per alios decerni curasset, nullo pacto inde sequeretur, eis deberi fructus Rhedonensis Ecclesiæ, qua de re lis vertebatur: neque enim Regaliorum donationes sanctæ Capellæ factas à Regibus, extendi debere ad Episcopatus, qui tum Regaliæ non suberant, & ad quos de novo jus illud contra veterem consuetudinem produceretur. Quibus deinde subjungit: *Et revera si Regalia ad omnes Gallia Episcopatus extenderetur, quod perinde jure fieri posset, ac id jam tentatur in Episcopatibus Britannia sancta Capella, qua solum est Ecclesia collegialis, ampliores haberet redditus, quam duo vel tria vel maxima Gallia Capitula, imo quam duo aut tres vel opulentissimi Archiepiscopatus, vel Episcopatus.* Ex his verbis posset forsân quis inferre, hunc
Cardi-

Cardinalem existimasse, in arbitrio Regis Christianissimi positum esse, ut quandocúmque ipsi liberet, Regaliam ad omnes Regni Ecclesias jure extenderet.

16. At primum notari velim, ex hac ejus ratiocinatione planum esse, majorem regni partem ad diem hujus epistolæ, hoc est ad annum millesimum sexcentesium primum, Regaliæ non subjacuisse, idque omnes ut certum atque exploratum habuisse. Deinde affirmare ausim, eos à mente sapientissimi Cardinalis longè aberrare, qui hoc sensu ejus verba interpretantur, ac si absolute voluerit, in Regis arbitrio ac potestate fuisse, ut Regaliam ad universas regni Ecclesias, quando libuerit, extenderet. Loquitur hic tantum ex hypothese, & quasi gratis concedendo, quod meritò negare posset, ut adversarios fortius urgeat, eorúmque petitionem nullo jure niti ostendat. Quando itaque ait: *Si Regalia ad omnes Gallie Episcopatus extenderetur, quòd perinde fieri jure posset, ac id jam tentatur in Episcopatibus Britannia*, non significat id Regem. justè & illaesa Ecclesiæ libertate, facere posse; sed tantum concedit, id pari jure ab eo introduci posse, ac tum in Episcopatibus Britannia introducebatur: quippe qui persuasum haberet, non potiori jure aut ratione hos Britannia Episcopatus Regaliæ subijci potuisse, quam ei subicerentur. quàmplurimi alij Archiepiscopatus & Episcopatus, videlicet Occitania, Aquitania, Provincia & Delphinatus, qui hætenus suam ea in re libertatem canonicam conservabant.

17. Non igitur eo loco prudentissimus Præsul sibi examinandum proponit, an Rex Christianissimus jure posset Regaliam ad universas regni Ecclesias extendere, hoc est, an id salva justitia & sine Ecclesiasticæ libertatis offensione præstare posset. Non illi opus erat hanc quæstionem expendere aut de ea judicium ferre. Sat habebat, ut, quacúmque ratione fie-

ret illa Regaliæ extensio ad Ecclesias antea liberas, hoc est siue justè, siue injustè; earum fructus minimè Canonicis sanctæ Capellæ adjudicandi essent. Id unum illi in hac causa probandum erat; neque aliud revera tota hac sua ratiocinatione spectat. Quod si de altera illa generali quæstione, an Regalia justè ad omnes regni Ecclesias extendi posset, judicium suum interponere debuisset, quid responsurus esset haud obscurè significavit, cum principio hujus disputationis non solum Regaliam in Britannia locum non habere, sed neque etiam habere debere, absolute pronuntiavit.

18. Supra citatis Auctoribus addendus est Illustrissimus Petrus de Marca, cujus judicium eo majoris momenti esse debet, quòd hanc quæstionem diligentissimè excusserit, & pendens ea de re in supremo Regis Consilio liti Relator, antequam ad sacras infulas evectus esset, constitutus fuerit. Videndum de hoc argumento Opusculum anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto, ad postulationem Comitiorum generalium Cleri Gallicani, ab eo compositum; itémque octavus liber de Concordia Sacerdotij & Imperij, quibus in operibus, pro ea, qua pollebat, eruditione & facundia, clarissimè ostendit, Regaliam in aliquibus tantum regni Ecclesijs locum habere, nec posse, nisi violata justitia & Ecclesiastica libertate, ad omnes extendi.

19. Addendus etiam Illustrissimus Franciscus Bosquetus Episcopus Montispeffulani historiæ Ecclesiasticæ & juris canonici peritissimus, qui in iisdem Comitij generalibus anni millesimi, sexcentissimi quinquagesimi quinti pro eadem sententia egregiè peroravit; cujus oratio in Actis Cleri Gallicani habetur.

CAPUT V.

CAPUT V.

Occitania Regalia nunquam obnoxia fuit.

1. **P**ostquam superiore capitulo generatim demonstratum est, Regaliam per totum Gallia regnum non patere, restat ut inquiramus, quænam sint Provinciae & Ecclesiae, quæ huic oneri non subjacent, præcipuâsque probationes ad confirmandam hanc earum libertatem afferamus.

2. Has inter Provincias primo loco numeranda est Occitania, quæ tres hodie Metropoles continet, Narbonensem, Tolosanam & Albiensem. Hæc primùm suos Comites privatôsque Dynastas habuit, & partim anno millesimo ducentesimo secundo, Ludovico VIII. rege, partim anno millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, tempore sancti Ludovici, regis coronæ adjuncta est: cui tandem anno millesimo ducentesimo septuagesimo primo, Philippo III. regnante, tota accrevit, mortuo sine liberis Alphonso sancti Ludovici germano, ejûsque uxore Joannâ Tolosani Comitatus hærede. Testantur autem Historici variique Scriptores, hanc Provinciam ea lege in Christianissimorum Regum dominatum, transisse, ut sua jura suâsque immunitates conservaret, nominatimque, ut legibus Romanis Jurêque scripto, sicut antea, uteretur, neque ei nova Rex tributa, nisi ex consensu Comitiorum, quos status vocant, imperaret, quod semper deinceps observatum est, & etiamnum observatur.

3. Jam verò inter præcipuas ejus immunitates hæc recensetur, quòd Regaliæ obnoxia non sit. Jus quippè Regaliæ quod Investituris successit, & in Provincias Juris consuetudinarij occasione feudorum introductum est, penitus ignotum fuit in Occitania, quæ Jus scriptum semper retinuit, atque ei feudorum usum ita accommodavit, ut nullum introducendæ

Regaliæ aditum reliquerit, prout alibi explicatum est. Sin verò aliquando Comites Tolosani alijque Dynastæ mortuorum Episcoporum spolia & viduatarum Ecclesiarum bona occuparunt, id vi nullóque juris ordine factum est, ut ipsimet Principes agnoverunt, editis ea de re publicis declarationibus, quibus pessimum hunc abusum damnaverunt, ut Alphonfus Comes Tolosanus anno millesimo centesimo trigesimo octavo, Ermengardis Vice-comitissa Narbonensis anno millesimo centesimo quinquagesimo quinto, Raymundus Comes Tolosanus anno millesimo ducentesimo nono, alijque de quibus lib. 1. cap. 12. Hæc autem Ecclesiarum Occitaniæ libertas, quam jam ab ipsa origine hucusque constanter retinuerunt, pluribus documentis probatur.

4. I. Cùm Philippi III. Galliæ Regis Ministri seu Officiales fructus Ecclesiæ Albienfis vacantis, jure Regaliæ occupassent, anno millesimo ducentesimo septuagesimo secundo Parlamentum, solemni Arresto, id perperam factum pronuntiavit, duobus annis ante conditum Lugdunensis Concilij Decretum, uno autem post magnam Occitaniæ partem Christianissimorum Regum coronæ quæsitam. Cui Arresto consentiens Philippus fructus tanquam malè & sine causa occupatos Capitulo Albienfi restitui jussit. Vide lib. 1. cap. 14. num. 1.

5. II. Philippus IV. cognomine Pulcher literis patentibus Nemausi anno millesimo trecentesimo tertio datis ac denno Lutetiæ Parisiorum anno millesimo trecentesimo decimo renovatis varia Provinciæ Narbonensis jura, immunitates ac libertates ibi enumeratas confirmavit; nominatim autem eam à Regalia liberam esse declaravit, inhibens ompibus regis ministris, ne Ecclesiarum vacantium hujus Provinciæ Regalia occuparent. Hæc litteræ maximi sunt ponderis, tum quòd

quòd pactorum conventorum in adjungenda regiae coronae Occitania initorum explicationem & confirmationem continere videantur; tum quòd Philippus Pulcher promovendae Regaliae studiosissimus esset, eaque de causa tunc temporis cum Bonifacio VIII. Summo Pontifice acriter decertaret. Harum litterarum verba alibi jam adducta iterum hic repraesento. *Item nolumus, quòd Gentes nostra occupent Regalia Ecclesiarum vacantium Provincia Narbonensis.*

6. Nonnulli, quos tam ingenua Philippi declaratio perstrinxit, eam unius litterulae immutatione in alium sensum detorquere conati sunt. *Nolumus* enim pro *Nolumus* legendum exhibuerunt, quae revera lectio per errorem in aliquot libros typis editos, in quibus haec litterae referuntur, irrepserrat. Verum praeterquam, quòd haec litterae totae sunt in favorem Provinciae Narbonensis, ipsaque particula *Item*, qua hic articulus cum praecedentibus conjungitur, demonstrat, Philippum jus in gratiam illarum Ecclesiarum confirmare, non sibi in illas tribuere velle; haec qualiscumque difficultas penitus evanuit, prolato ex tabularijs Ecclesiae Metropolitanae Narbonensis litterarum autographo, & ad supremum Regis Consilium misso, in quo distinctè & sine ulla littura scriptum habetur *Nolumus*.

7. III. Longè ante Philippum Pulchrum, anno videlicet millesimo centesimo sexagesimo quinto, Ludovicus VII. dictus Junior in gratiam Ecclesiae Metropolitanae Narbonensis diploma edidit, quod relatum & confirmatum est in litteris patentibus Philippi Valesij anno millesimo trecentesimo quadragésimo quarto datis, quas exhibet Spicilegium Dacherianum tom. XIII. pag. 315. Eo diplomate Ludovicus longum textu catalogum feudorum, praediorum, aliarumque possessionum Ecclesiae Narbonensis, quae omnia in ejusdem Ecclesiae

Ecclesiæ ditione ac potestate vult conservari. Deinde addit : *Quidquid verò ius fisci exinde in omnibus præsatis exigere poterat, hoc est omnia jura Regalia, totum nos pro æterna ejus remuneratione eidem concedimus Ecclesia.* Quæ quidem verba nequaquam de jure Regaliæ prout nunc accipitur, intelligenda sunt, quod nunquam in Ecclesia Narbonensi locum habuit, quòdque vix circa ultimos Ludovici VII. annos in alijs regni Ecclesijs ubi postea receptum est, primis quasi lineis informatum apparebat; sed jurium omnium dominicorum ac feudalium, quæ tum vivente Archiepiscopo, tum sede vacante, Regi deberentur, plenam ac liberam donationem significant. Ex qua Ludovici liberalitate conficitur, Regaliam impofterum in Ecclesiam Narbonensem introducendam non fuisse, quantumvis concederes reliquam Occitaniam huic juri subijci potuisse.

8. IV. His superiorum Regum declarationibus consonant litteræ patentes Caroli V. anno millesimo trecentesimo septuagesimo tertio ad Seneschallum Bellicardi in Occitania missæ, & à Renato Choppino lib. 1. de Politia sacra tit. 5. relata, quibus sapientissimus Rex declarat, se in Episcopatibus & Abbatijs Occitaniæ jus Regaliæ non habere.

9. V. Denique non solum nulla extant Regaliæ vestigia in Occitania, sive cùm peculiare Dynastas haberet, sive postquam Christianissimorum Regum coronæ addita est; verum etiam, præter modo allatas Regum litteras & declarationes, innumera alia documenta in Ecclesiarum ejusdem Provinciæ tabularijs asservantur, quibus patet, eas nunquam huic juri obnoxias fuisse, sed ad Capitula pertinuisse bonorum Episcopaliū, sede vacante, administrationem, ut successoribus Episcopis, ex præscripto canonum, redderentur. Hæc autem documenta sunt aut Bullæ Summorum Pontificum, aut Re-

gum

gum litteræ & diplomata, aut Consilij regij & Parlamentorum Parisiensis & Tolosani Arresta, Judicum Decreta, Arbitrorum sententiæ, transactiones, concordata, Oeconomorum à Capitulis constitutorum rationes, munerum aut officiorum temporalis, ut vocant, Episcoporum jurisdictionis, Canonicatum, Præbendarum, Capellarum aliorumque Beneficiorum factæ à Capitulis, ex privilegio aut indulto Apostolico, collationes seu provisiones. Complura ex illis documentis, pendente apud Regis Consilium hoc Regaliæ negotio, exhibita sunt, & in Arresto ejusdem Consilij lato die duodecima Aprilis anni millesimi sexcentefimi quinquagesimi primi enumerantur, ut videre licet in Actis Cleri Gallicani ultimæ editionis: quorum pleraque jam enuntiata fuerant in Indice seu Inventario Procuratoris Provinciæ Narbonensis edito typis Antonij *Vitray* Typographi Cleri Gallicani anno millesimo sexcentefimo trigesimo nono. Ea omnia hic recensere longum esset ac supervacaneum: sat erit nonnulla infra summam apponere. Bulla Pauli III. 1. Januarij 1535. qua Capitulo Ecclesiæ Narbonensis Beneficiorum ad collationem Archiepiscopi pertinentium collatio, sede vacante, conceditur. Alia Bulla ejusdem Pauli III. an. 1548. qua superior Bulla confirmatur, & ejusdem Capituli Narbonensis de ratione conferendorum, sede vacante, Beneficiorum statutum approbatur. Litteræ patentes Henrici II. mense Majo an. 1532. datæ ad confirmationem & executionem præcedentium Bullarum: similes litteræ patentes à Ludovico XIII. datæ mense Septembri anno 1611. Arrestum Parlamenti Tolosani 10. Septembris anno 1567. latum, quo Beneficiorum collationes à Capitulo Narbonensi sede vacante, factæ, visis prædictis Bullis & litteris patentibus, confirmantur. Vicariorum Generalium Capituli Narbonensis, sede vacante, Mandatum

die 21. Augusti anno 1341. editum, ut prædia & possessiones Archiepiscopatus lustrentur & locentur. Litteræ Seneschalli Carcassonenfis datæ 21. Decembris 1441. quibus declarat, occupatis à se nonnullis castellis Archiepiscopatus Narbonensis in confinio Regni positis, nihil juri Capituli detractum, iri, nullumque per hoc Regaliæ seu custodiæ jus Regi acquiri. Sententia Prætoris Biterrensis 2. Maij 1441. qua bonorum Archiepiscopalium, sede vacante administratio, Capitulo Narbonensi adversus regium Procuratorem adjudicatur. Bullæ Pij IV. & Clementis VIII. datæ altera anno 1560. altera anno 1591. quibus Capitulo Tolosano, Beneficiorum ad collationem Archiepiscopi spectantium, sive curam animarum habeant, sive non habeant, collatio, sede vacante, conceditur; quæ quidem in tabulas Parlamenti Tholosani 11. Octobris anno 1494. relatæ sunt, & Arresto Magni Consilij 30. Septembris 1611. confirmatæ. Arrestum supremi Regis Consilij 22. Octobris 1614. latum, quo collatio Canoniciatus à Capitulo Tolosano, sede vacante, facta, adversus Regalistam, qui eundem Canoniciatum à Rege obtinuerat, confirmatur. Simile Arrestum Magni Consilij latum 31. Martij 1615. in causa Præposituræ Capituli Tolosani. Varia acta vicariorum generalium Capituli Tolosani in administrandis anno 1328. rebus temporalibus Archiepiscopatus, sede vacante. Mandatum Præpositi, Canonice & Capituli Tolosani 21. Maij 1411. datum, quo jubentur Oeconomi alijque administratores bona Archiepiscopalia novo Archiepiscopo relinquere. Judicia ab Arbitris, lata 19. Novembris 1414. & 1450. de fructibus Archiepiscopatus Tolosani, à Capitulo, sede vacante, perceptis, & de rationibus ab Oeconomis novo Archiepiscopo reddendis. Bullæ Innocentij VIII. anno 1491. & Clementis VII. 1537. quibus Capitulo Carcassonenfi Beneficiorum, ad collationem Episcopi spectantium, collatio,

tio, sede vacante, permittitur & confirmatur. Mandatum Philippi Valesij ad Seneschallum Carcassonensem anno 1327. quo jubetur occupata ab eo Episcopatus Carcassonenfis bona, sede vacante, Capitulo ejusdem Ecclesiæ reddere, postquam probatum esset, nunquam in hoc Episcopatu Regaliæ locum fuisse. Arrestum Parlamenti Tolosani latum 16. Septembris 1435. quo Capitulo Nemausensi jus administrandorum bonorum Episcopaliū & conferendorum Beneficiorum, sede vacante, adversus Alanum Cardinalem Vice-legatum Avinionensem, vindicatur. Acta, Arresta, litteræ patentes Philippi Valesij anno 1334. quibus bona Albiensis Episcopatus, à regijs Ministris obtentu Regaliæ occupata. Procuratori Capituli Albiensis restituuntur, postquam probatum fuit, Regaliā in eo Episcopatu nunquam locum habuisse. Bulla qua Capitulum Magalaunense seu Montispeffulanum religiosa disciplina exsolvitur, eique ut, vacante sede, Beneficia ad collationem Episcopi spectantia, conferat, indulgetur: litteræ patentes Francisci I. in confirmationem prædictæ Bullæ. Similis Bulla anno 1612. pro Capitulo sancti Pontij Tomeriarum, litteris patentibus Ludovici XIII. anno 1612. & Arresto Parlamenti Tolosani 12. Maij 1630. confirmata. Omittuntur innumeræ collationes Beneficiorum, variæque acta de administratione bonorum, sede vacante, à Capitulis facta, quòd hæc enumeratio & supervacua esset & nimis proluxa. Illustriora autem, & quæ ad rem maximè faciunt, ea sunt quæ ad Archiepiscopatus Narbonensem & Tolosanum, & ad Episcopatus Carcassonensem, Albiensem, Convenarum, Nemausensem spectant: itémque ad Episcopatus Mimatensem, Ruthenensem, Cathurcensem, & Lemovicensem, qui etsi antequam sedes Albiensis ad Metropolitanam dignitatem, eveheretur, Archiepiscopatus Bituricensis suffraganei essent.

eadem tamen jure iisdemque immunitatibus, maximè quod ad Regaliam attinet, ac Episcopatus Provinciæ Narbonensis, potiebantur.

CAPUT VI.

*De Aquitania, Provincia, Delphinatu, aliisque
Provincijs Regalia non obnoxys.*

I. **P**Ræter Occitaniam aliæ sunt in Gallia Provinciæ, quæ usum Regaliæ nunquam admiserunt. retenta usque ad hanc nostram ætatem pristina sua & canonica libertate. Has inter numeranda Aquitania vulgo Guienna, cujus Metropolis Burdigala, tametsi ab ea ministri regij extendendæ in Ecclesias liberas Regaliæ initium fecerint. Hæc Provincia jam à principio legibus Romanis seu jure scripto usæ est, & ineunte duodecimo sæculo suos Duces privatosque Dynastas habebat, qui eam ut feudum regiæ Francorum coronæ possidebant, quo tempore, post sedatam Investiturarum controversiam, in multas Galliæ Ecclesias Regalia irrepsit. Reversa est ad Christianissimos Reges, eorumque coronæ adjuncta anno millesimo centesimo trigesimo septimo, Eleonora filia & hærede Guillelmi Ducis Aquitaniæ Ludovico Juniori nupta. Unde sequenti anno millesimo centesimo trigesimo octavo Ludovicus Crassus Rex Franciæ ejusque filius Ludovicus Junior ad regiam etiam dignitatem erectus, publico ac solemni diplomate, Ecclesiæ Metropolitanæ Burdigalensis, cæterarumque Aquitaniæ Ecclesiarum, jura, privilegia, dignitates & canonicam in omnibus libertatem confirmarunt. *Regiæ, inquit, Majestatis est, Ecclesiarum quieti-
pia sollicitudine providere, & ex officio suscepta à Domino potestatis,
earum libertates suæ .... Ea propter petitionibus vestris ... duxi-*

mus

*mus annuendum, & in sede Burdigalensi & in prædictis Episcopali-
bus sedibus & Abbatibus ejusdem Provincie. . . in Episcoporum & Ab-
batum suorum electionibus canonicam omnino concedimus liberta-
tem, absque hominij, juramenti seu fidei per manum data obligatione.
Porro decedentis Archiepiscopi & Suffragancorum ipsius Episcoporum
sive Abbatum decedentium res universas, successorum usibus, regia
auctoritate, servari volumus, & concedendo præcipimus illas.
Hoc quoque adjicientes, ut omnes Ecclesie infra denominatam Pro-
vinciam constituta prædia, possessiones & universa ad ipsas jure
pertinentia, secundum privilegia, justitias & bonas consuetudines
suas habeant & possideant illibata. Quinimo Ecclesijs ipsis uni-
versis & earum Ministris cum possessionibus suis canonicam in om-
nibus concedimus libertatem.*

2. Observandum autem cum Illustrissimo ac eruditissimo Petro de Marca, hoc diploma nequaquam ita intelligendum esse, ac si per illud Ecclesiæ Aquitanicæ à Regalia liberarentur, aut ab ea immunes declararentur, cum id juris, regnante Ludovico Crasso, nondum cæpisset, ne quidem in alijs Provincijs, ubi postea usurpatum est; sed in illorantum declarari & confirmari singula jura, dignitates & libertates, quibus Ecclesiæ illæ, dum Aquitania Ducibus ac privatis Dynastis parebat, potitæ erant, quæ illis facta testæ impofterum se, conservaturos Christianissimi Reges pollicentur. Quod quidem, ut notat idem Illustrissimus Præsul, postea obstitit, quo minus Regalia in eam Provinciam introduceretur, non solum quandiu Ludovicus Junior illam penes se retinuit, sed etiam postquam anno millesimo centesimo quinquagesimo secundo eam, repudiata uxore Eleonora, dimisit, atque ad Anglos transire passus est, nupta Eleonora Henrico Normanniæ Duci mox futuro Angliæ Regi ejus nominis secundo.

3. Hanc Ecclesiarum Aquitaniæ libertatem egregiè confirmat Arrestum Parlamenti anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo latum in causa Capituli Ecclesiæ Metropolitanæ Burdigalensis contra Eduardum I. Angliæ Regem & Aquitaniæ Ducem, cujus meminit Chopinus lib. 2. de Domanio Gallico tit. 9. num. 5. & quod refertur à D. de Marca lib. 8. de Concordia Sac. & Imp. cap. 27. Eo Arresto judicatum est, custodiam & administrationem bonorum Archiepiscopaliū, sede vacante, ad Capitulum, non ad Eduardum, pertinere, cū in ea Ecclesia Regaliæ locus non esset. Notandum autem, ex eodem Arresto haberi, quòd pendente lite exhibita fuerit à Procuratore Capituli Burdigalensis epistola, qua Henricus III. Eduardi Pater una cum Eduardo ad Capitulum scribens, nullum sibi Regaliæ jus in ea Ecclesia competere declarabat: cujus cū transcriptum Procuratores Eduardi ad suam Majestatem misissent, nihil se contradicere respondit; qua responsione habita, Parlamentum supra memoratum Arrestum tulit, Ecclesiāque Burdigalensem in pristina sua libertate conservandam decrevit. Hæc verò Henrici III. Epistola & Eduardi I. judicialis declaratio eò majoris ponderis ad confirmandam Burdigalensis Provinciæ immunitatem existimanda est, quòd constat, jam tum Regaliā non in Anglia tantum usu receptam fuisse, verum etiam in Normania, quæ perinde atque Aquitania, Regibus Angliæ diu paruit, nullūque ignoret, quanto studio Henricus II. ejusque successores jura Regalia defenderint ac propagarint.

4. Hinc conficitur, Aquitaniam tempore Concilij Lugdunensis anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto celebrati, id est tribus ante supra memoratum Arrestum, annis, à Regalia omnino liberam fuisse; tametsi Ministri Regis Angliæ, in cujus ditione erat, jam tum hanc ei libertatem inviderent;

inviderent, ut ex hac Capituli Burdigalensis cum Eduardo I. controversia manifestum est. Quam controversiam spectasse videtur Durandus Mimatensis Episcopus in suo ad idem Concilium Commentario hoc eodem tempore edito, ubi queritur, Ecclesiam modicum adhuc ex Concilij Decreto fructum cepisse: *Sicut*, inquit, *patet in Ecclesijs Aquitania, in quibus hodie Regalia usurpantur*. Cæterum postea hæc Provincia, usque ad hanc ætatem libertatem suam constanter retinuit. Id inprimis probatur ex facto Philippi IV. regis Christianissimi jam alibi memorato, cum anno millesimo trecentesimo sexto Capitulo Pictaviensi reditus Episcopatus, sede vacante, à suis Ministris, Regaliæ nomine, occupatos, reddi iussit, eo ipso declarans, Regaliæ locum non esse in Ecclesia Pictaviensi, quæ illi libertas communis erat cum reliquis Burdigalensis Provinciæ Ecclesijs, tamen si Comitatus Pictonicus jam à tempore sancti Ludovici regiæ coronæ additus fuisset, atque ab Aquitania, quod ad civilem administrationem spectat, à prima usque Monarchiæ ætate semper sejunctus fuerit.

§. Reliquo tempore in Ecclesijs Provinciæ Burdigalensis non solum nullum Regaliæ vestigium apparet, sive cum à Regibus Angliæ Aquitania possideretur, sive postquam ad Christianissimorum Regum potestatem redijt, quod regibus Carolo VII. & Ludovico XI. factum est; sed in earum tabularijs varia sunt judicia, Senatus-consulta, aliæque acta, quibus manifestè probatur, huic juri in ea Provincia minimè locum fuisse, bonorumque Episcopaliū, sede vacante, administrationem ad Ecclesiarum Cathedralium Capitula, spectasse, ut fructus, deductis impensis, ex præscripto canonum futuro Episcopo redderentur. Horum actuum nonnulla ab ipsis auctoribus Gallis, qui de Regalia scripserunt, ut Ægidio

Ægidio le Maître Proto-præfide, *Stephano Pasquierio*, *Rena-
to Chopino* & alijs referuntur.

6. Idem statuendum de Metropoli Aufcorum & Ecclesijs ei subjectis, quæ cum in antiqua Galliarum distributione Aquitanicis jungerentur, eodem quoque jure iisdemque legibus regebantur. Accedit quòd cum Auscitana Provincie pars non modica Tolosanæ Comitibus pareret, & etiamnum Jurisdictioni Parlamenti Tolosani subfit, non minus à Regalia immunis & libera fuit, quam ipsa Occitania. Hinc ea Provincia expresse continetur in declaratione, qua Raymundus Comes Tolosanus anno millesimo ducentesimo nono, pessimum usum occupandi tum spolia Præfulum defunctorum, tum fructus vacantium Ecclesiarum, repudiavit, cunctisque ditionum suarum Ecclesijs veterem & canonicam libertatem restituit. Hinc etiam in celebri illa enumeratione Camere computorum, quæ incipit: *Dominus Rex*, inter eas nominatur, in quibus *Rex nihil habet*.

7. Contigit tamen, ut anno millesimo ducentesimo septuagesimo secundo Ministri Eduardi I. Regis Angliæ & Aquitanie Ducis, Ecclesiæ Aquis in Auscitana Provincia fructus, sede Episcopali vacante, ob Regaliam occuparent, quemadmodum sexennio post in Burdigalensi Archiepiscopatu, cui Aquis ager finitimus est, eos fecisse superiori articulo narratum est. Verum eorum conatibus occurrit Aquisense Capitulum, & ad Philippum III. Regem Christianissimum tanquam supremum Dominum querelas suas detulit, per epistolam, quam edidit Stephanus Baluzius in additione ad cap. 28. libri VIII. D. de Marca de Concordia Sac. & Imp. Neque dubitandum, quin auctoritate Philippi repressa fuerit Ministrorum Regis Angliæ cupiditas, & Aquisense Ecclesiæ libertas vindicata.

vindicata, uti postmodum factum est erga Metropolim Burgundalem solemnī illo Arresto à nobis supra memorato.

8. Denique in tabularijs Metropolitanæ Auscorum Ecclesiæ aliarumque Ecclesiarum ejusdem Provinciæ, varia exant monumenta, quibus liquidò constat, eam Provinciam Regaliæ obnoxiam non fuisse. Capitulaque Ecclesiarum Cathedralium bona Episcopalia, sede vacante, administrasse, & Beneficia, facultate sibi per Apostolicum Indultum concessa, donasse. Pleraque illa monumenta supremo Regis Consilio, pendente adhuc lite de extensione Regaliæ, exhibita sunt, & in Arresto die duodecima Aprilis anni millesimi sexcentissimi quinquagesimi primi lato, quod extat in Actis Cleri Galliani, enumerantur.

9. Quod spectat ad Provinciam & Delphinatum, in quibus quatuor Archiepiscopatus, Arelatensis videlicet, Aquis, Ebredunensis & Viennensis continentur, certissimum est eas Provincias Regaliæ nunquam subjacuisse. Arelate primum Burgundiæ Regum fuit: deinde proprios Reges seu Dynastas & Comites habuit. Anno autem millesimo ducentesimo nono Raymundo Comiti Tolosano parebat, cum is declarationem illam edidit, qua omnibus ditionum suarum Ecclesijs canonicam libertatem restituit. Unde etiam in supra citata enumeratione Cameræ computorum Arelatensis Provincia nominatim inter eas refertur, in quibus Rex *nihil habet*.

10. Aquas-sextias, Ebredunum & Viennam tanquam Imperij feuda diutenuerunt Comites Provinciæ & Delphini Viennenses. Necdubium, quin ad has Metropoles pertinerint Constitutiones Frederici II. Imperatoris, quibus cunctis toto Imperio Ecclesijs, canonica in peragendis electionibus & administrandis vacantium Ecclesiarum bonis libertas restituta

restituta est. Cum hac sua libertate sub imperium ditionemque Regum Christianissimorum redactæ sunt, videlicet Vienna cum toto Delphinatu anno millesimo trecentesimo quadragesimo nono, Philippo VI. Rege, per donationem Huberti Viennensis Delphini; & Provincia anno millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, Ludovico X. Rege, per cessionem Caroli Cenomanensis, ultimi Provinciæ Comitis. Unde facile quis intelliget, quid causæ sit, cur in supra citata Camera computorum enumeratione nulla horum trium Archiepiscopatum mentio fiat. Nondum enim ad Francorum sceptrum attinebant, neque de ijs quidquam in regestis Camera computorum, unde hæc enumeratio excerpta est, scriptum continebatur.

11. Idem potiori adhuc ratione dicendum de tribus Episcopatibus, Metensi, Tullensi & Virdunensi. Ij Archiepiscopo Trevirensi subjecti sunt, Romanique Imperij ditiones fuerunt, donec superiori sæculo sub potestatem Henrici II. Regis Galliarum, redacti, hæc nostra ætate, pactis conventis Monasterij de pace initis, Christianissimorum Regum coronæ quæriti sunt. Ad illum diem nobilissimi Episcopatus partem omnibus Ecclesijs Imperij per Constitutionem Frederici II. Imperatoris libertatem retinuerunt: Præsulum quoque electiones ex Concordato, ut vocant, germanico in ijs peragi solebant, nec nisi ultimis his annis Regaliæ jugum subire coacti sunt.

12. Non debeo hic omittere septem Britanniarum minoris Episcopatus. Etsi enim jamdiu in ea Provincia cognitum Regaliæ nomen, ex vetustis tamen certisque monumentis planum est, Regaliam Ducibus Britanniarum id solum juris tribuisse, ut bona Episcopalia, sede vacante, per suos Ministros curarent, eorum fructibus non in fiscum redactis, sed Episcopis successores,

foribus, ex præscripto canonum reservatis; cumque morem perseverasse, postquam illa Provincia Christianissimorum, Regum coronæ adjuncta, id quod anno demum millesimo quingentesimotrigesimo secundo, Francisco I. rege, contigit. Hinc Ecclesiæ Britanniae in supra laudata enumeratione Camera computorum, nominatim tanquam à Regalia immunes excipiuntur, easque Philippus Probus quæst. 60. etiam inter liberas reponit. Haud multo post tamen Ministri regij Metropolitanæ Turonensis aliarumque vicinarum Ecclesiarum, quæ jampridem Regaliæ jugo assueverant, opportunitatem secuti, Episcopatus Britanniae antiqua sua libertate spoliare ceperunt. Id nondum anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto perfecerant, ut patet ex celebri causa pro Ecclesia Nannetensi, de qua Parlamentum Parisiense, auditis Advocatis, amplius deliberandum pronuntiavit, ut legitur apud Choppinum lib. 1. de sacra Politia tit. 7. num. 21. & apud Ægidium *Le Maître* in suo de Regalia Tractatu. Quin & idem Choppinus de Domanio Franc. tit. 19. aliud Arrestum citat pro Ecclesia Venetensi latum decima quinta die Maij anni millesimi sexcentissimi tertij, quo rei disceptatio in consilium seu ampliorem deliberationem missa est. Certè Cardinalis *D'Osat* ineunte hoc sæculo adhuc absolute pronuntiabat, *Regaliam in Britannia locum non habere, neque etiam habere debere*, ut supra relatum est
cap. 4. num. 14.

CAPUT VII.

De mutuo iure Ecclesiæ Lugdunensis in Augustodunensem, & Augustodunensis in Lugdunensem, dum alterutra Pastore orbatur. De Ecclesijs per contractus, aut per privilegia à Regalia liberatis.

1. **L**ugdunensis Ecclesiæ & Heduenfis seu Augustodunensis hoc antiquissimo jure inter se utuntur, ut Archiepiscopus Lugdunensis Ecclesiam Augustodunensem, sede vacante, tam in spiritualibus, quam in temporalibus administret, Beneficia vacantia conferens, & bonorum Episcopaliū fructus, deductis annuis oneribus, suos faciens: vicissimque Augustodunensis Episcopus, iisdem conditionibus, plenam vacantis Ecclesiæ Lugdunensis procuracionem habeat. Quibusdam regijs Ministris visum est, id juris referre ad privilegium & liberalitatem Christianissimorum Regum, qui suo Regaliæ jure in favorem utriusque Ecclesiæ cesserint. At nihil afferunt, quo hanc suam opinionem probent, multoque verisimilius est, Regaliæ nunquam locum fuisse in his Ecclesijs, quæ Delphinatui alijsque Provincijs à Regalia liberis finitimæ sunt, & eo ferè loci positæ, ubi jus civile Romanum, quod scriptum vocant, semper viguit & etiamnum viget.

2. Conjicere licet, id initio fuisse tantum jus quoddam fiduciarium ex antiqua Canonum disciplina ortum, quo Metropolitæ vacantium in sua Provincia Ecclesiarum curam, vicissimque viciniore Episcopi, Ecclesiæ Metropolitanæ, defuncto Metropolitæ, gerebant, ut lib. 1. cap. 3. declaratum est. Videtur autem Antistes Augustodunensis paulatim ad se hanc in Ecclesiam Lugdunensem curam & inspectionem, exclusis

exclusis comprovincialibus Episcopis, traxisse, sive ob peculia-
rem ambarum Ecclesiarum confederationem, sive ob sedis
antiquitatem, aliâve singularem quandam prærogativam.
Cumque prius id unum circa bona Archiepiscopalia ageret,
ut in bono statu conservarentur, ijsque administrandis Oeco-
nomos præficeret, qui fructuum rationem futuro mox Ar-
chiepiscopo redderent; postea, interveniente tempore,
factum est, ut quod fructuum supererat, deductis expensis,
ob curam & custodiam sibi tribueret: id quod potiori jure
Archiepiscopus Lugdunensis in Ecclesiam Augustodunen-
sem sibi licere arbitratus est. Quæ quidem immutatio in his
Ecclesijs eo circiter tempore accidisse videtur, quo Reges
Christianissimi post finitam Investiturarum controversiam,
nonnullarum Ecclesiarum vacantium fructus, titulo Regaliæ,
sibi vindicare ceperunt.

3. Ut sit, vetustissimus est hic usus in Ecclesia Lugdu-
nensi & Augustodunensi, jamque ab anno millesimo cente-
simo octuagesimo nono litteris patentibus Philippi II. confir-
matus est, quibus Rex Augustus Regaliorum fructus, quos
Ministri regij in Episcopatu Augustodunensi occupant,
Joanni Archiepiscopo Lugdunensi restitui jussit, postquam,
inquisitione facta, compertum est, id juris jampridem ad
Archiepiscopos Lugdunenses pertinere. Extat etiam Decre-
tum anno millesimo ducentesimo octuagesimo secundo ab
Aimerico Lugdunensi Archiepiscopo factum, itémque aliud
à Rodulpho ejus successore quinquennio post publicatum,
quibus mutuum illud ambarum Ecclesiarum jus disertè ex-
plicatur, & tanquam diuturno usu roboratum confirmatur.
Utrúmque illud Decretum refertur tom. 8. Spicilegij D'A-
cheriani pag. 253. 255. Idem jus commemoratur & approbatur
in scriptis pro defensione Philippi Pulchri adversus Bonifa-
cium

eium VIII. Summum Pontificem publicatis, ubi inter alia Philippo suprema in Lugdunum Jurisdictio vindicatur. Habentur in Historia disceptationis Bonifacii VIII. Papæ cum Philippo Pulchro Rege, Gallicè scripta, pag. 317.

4. Constat itaque has duas antiquissimas Ecclesias hoc jure usas esse longè ante Concilium Lugdunense II. à quo Reges ac Principes Regaliam in Ecclesias ab ea liberam extendere prohibiti sunt: nec minus certum est, eas postea in hoc eodem usu perseverasse. Sin verò aliquam eis perturbationem regij Ministri attulerunt, publica judiciorum auctoritate repressi sunt, vetustaque harum Ecclesiarum possessio confirmata, præsertim celebri Arresto Parlamenti Parisiensis lato die undecima Maij anni millesimi sexcentissimi trigessimi, quod habetur in Actis Cleri Gallicani.

5. Præter Provincias Ecclesiasticas privatasque Dioceses, de quibus hætenus egimus, quæ nunquam Regaliæ obnoxie fuerunt, non privilegio aliquo aut concessione Regum, sed naturali & canonica libertate, quam hucusque retinuerant, aliæ sunt nonnullæ Dioceses, quæ cum in Provincijs huic juri jampridem subjectis positæ sint, ejus oneris immunitatem vel per contractus cum Regibus initos, vel per privilegia & gratuitas Principum concessionem, consecutæ sunt. Ejusmodi sunt Ecclesiæ Autissiodorensis, Cameracensis, Atrebatensis, Ambianensis, Andegavensis, Nivernensis, & forsàn quædam aliæ, de quibus videtis Egidium *Le Masstre* Proto-præsidem in Tractatu de Regalia, Renatum Choppinum lib. 1. de sacra Politia tit. 6. num. 5. & lib. 2. de Domanio Franc. tit. 9. num. 6. Stephanum Pasquierium in Disquisitionibus rerum Francicarum, Philippum Probum q. 60. aliósque Auctores, qui de Regalia tractarunt. Supervacaneum esset harum Ecclesiarum jus, & privilegia, quibus suam immunitatem tuerentur, longa

longa hic oratione perpendere. Id unum observo, scriptores Gallos, qui vel impensius Regaliæ favent, agnovisse, eam à Regibus remitti & condonari posse, talesque concessionem non odio restringendas, sed potius gratia & favore amplificandas: *Quiares*, inquit Rufæus Tract. de Regalia, Privileg. xi. num. 12. *de saculi revertuntur ad naturam suam . . . Unde quando remittit jus Regaliæ in Ecclesia ipsi Episcopo*, (verba sunt ejusdem Rufæi) *nihil de suo videtur donare, sed in primordiale naturam reduci, & quod Ecclesiæ est, reddit Ecclesiæ.*

6. Deinde cum æquæ bonique ratio postulet, ut rebus politicis & temporalibus, beneficia Regum, collatæque in urbes aut Societates privilegia immota maneant; longè adhuc justius æquiusque videtur, ut hoc eodem jure utatur Ecclesia, præsertim in ijs, quæ non solum sacrorum administrationem bonorum, sed etiam spirituales ejus auctoritatem spectant, in quibus privilegia Regum non aliud ei præstant, nisi ut naturalem ac pristinam suam libertatem recuperet. Hinc Parlamentum Parisiense hanc æquitatis ac pietatis regulam in suis judicijs, plurimum sæculorum spatio, adhibuit, sicut ex innumeris ejus Arrestis patet, quibus ejusmodi Ecclesiarum privilegia & immunitates confirmavit, regiõsque Ministros, qui eas denuo Regaliæ subicere conabantur, repressit. At postrema Regis Declaratio veterem hanc Juris-prudentiam invertit, dum Regaliam statuit, *neque alienationi, neque præscriptioni subjacere*, unde ibidem inferitur, condonationes ejus à Regibus factas, aut nullas fuisse, aut saltem non nisi durante eorum vita, valuisse, atque adeò non obstat, quominus Reges successores suum in Ecclesias jus recuperare potuerint, ijs solum exceptis; quæ suam immunitatem, titulo oneroso obtinuerunt.

CAPUT VIII.

Ex Regalia extensione haud magnum Rex emolumentum capis. Hac extensione non solum iustitia & Ecclesia libertas violatur, sed ex ea multa graviorumque incommoda sequuntur.

1. **Q**uifquis ea, quæ hætenus pro defensione Ecclesiarum à Regalia immunium dicta sunt, attenderit, is non poterit vehementer non mirari, tum regios Ministros juris istius fines longè latèque, qua patet regnum, proferre voluisse, tum verò Regi suasisse, ut rem ita se habere publico Edicto & absoluta sua auctoritate, nullo requisito Ecclesiæ consensu, declararet. At magis magisque admiratione afficietur, ubi perspexerit, hanc Regaliæ extensionem haud magno suæ Majestati emolumento esse, nec solum summam habere iniquitatem, sed magnis difficultatibus atque incommodis implicari.
2. Nam ut à bonorum Episcopalium usufructu, quæ pars est prima Regaliæ, ordiar, num Christianissimorum Regum, quibus Deus tam amplum tamque opulentum regnum contulit, Majestate ac munificentia dignum videtur, ut vacantium Ecclesiarum spolijs redditus suos augeant? Quantum id eorum pietatem regiâque magnificentiam dedecet, ipsimet præjudicaverunt: dum jamdiu à percipiendis ejusmodi fructibus, etiam in locis, ubi ex antiqua consuetudine id juris sibi, Ecclesia non repugnante, tribuere potuissent, penitus abstinerunt. Aut enim eos Canonici sanctæ Capellæ largiti sunt, aut successoribus Episcopis peculiari dono concesserunt, aut in opera pia impenderunt, ut lib. 1. cap. 17. num. 3. observatum est. Cæterum quantumvis, suadente religione & æquitate, nihil apud se ejusmodi reddituum residere patiantur, corum

eorum se tamen dominos exhibent, dum eos arbitratu suo, tamen in opera pia distribuunt. Et ut demus ea opera ad publicum aliquod & generale bonum spectare, ut cum hodie à Ludovico XIV. feliciter regnante tertia horum reddituum pars ijs, qui ex Calviniana hæresi ad fidem Catholicam redeunt, assignatur, negari tamen non potest, quin eo ipso naturalis ac legitimus eorum usus immutetur; cum ea sit Ecclesiasticorum proventuum lex & conditio, ut deductis alijs oneribus, in unaquaque Diœcesi, ad pauperum alimoniâ, aliâque pia opera impendi oporteat.

3. Præterea quis recipere aut polliceri potest, Christianissimos Reges in dispensandis ejusmodi bonis, ea semper æquitate ac moderatione usuros, quam in Ludovico XIV. omnes meritò suspiciunt? Quis scit annon aliquando cujuscpiam, Ministri avari impulsu, ea in fiscum deferri jubebunt, atque in usus minimè sacros impendent? Jam verò nemini dubium, quin ij qui Regaliæ in Ecclesias antea liberâ extendendæ auctores fuerunt, non ea solum mala, quæ ejusmodi extensionem jamjam comitantur, sed & ea quæ posthac, si fortè Reges Ecclesiarum vacantium redditus aliter atque hætenus factum est, dispensent, subsequantur, coram supremo omnium Judice præstituri sint.

4. Quod alteram Regaliæ partem spectat, collationem videlicet Beneficiorum, non dissimulandum, eam à nonnullis, ut rem magni momenti, & cum Regibus valde utilem, tum etiâ perhonorificam, venditari. Hospes sit & peregrinus, qui ignoret esse in aula Ministros, qui magnam se apud Regem gratiam, amplificandis in dies regijs ad Beneficia nominationibus, inire existimant, quique Majestatis suæ in ea parte progressus, victorijs alijsque prosperis eventibus, quibus imperij fines adjectis novis urbibus ac Provincijs, dilatat, æqui-

parant. At planum est ejusmodi politicæ & carnalis sapientiæ consilia injusta esse ac pernicioſa ; tantumque abest, ut solidam veramque gloriam Majestati suæ parere nata sint, ut potius nomini ejus ac virtutum splendori non mediocriter detrabant, imo & injectis conscientiæ laqueis, æternam ejus salutem in magnum discrimen adducant.

5. Certè hæc distribuendorum, quam plurimorum Beneficiorum cupiditas, qua nonnulli Regis animum inflammant, mirum quantum abhorreat à moribus & instituto sancti Ludovici, quem sua Majestas gloriosissimum generis auctorem habet. Id patet ex quodam facto, quod Genebrardus in Chronologia ex Broymaro ejus Cancellario refert. *Cum ei, inquit, instituendi Pastores à Pontifice potestas facta fuisset, ad idque diploma Legatus Roma rediens attulisset; quòd mea, inquit, Roma negotia strenuè obieris, laudo: quòd mihi à Pontifice munus hoc retuleris, non probo. Intelligo enim quanto cum periculo anima mea & regni id susciperem: ac protinus diploma in ignem projecit.*

6. Qua in re sanctissimo Regi præiverat proavus ejus Ludovicus VII. de quo Thomas Walsighan in Hypodigmate Neustriæ narrat, quòd reversus de Hierosolymitana contra Saracenos expeditione, cum quidam Clericus Roma Papale quoddam privilegium attulisset, quo in omni Ecclesia Cathedrali sui regni jus conferendi, cui vellet, primam vacaturam, cum cunctis fructibus medio tempore provenientibus, consequeretur, confestim combustæ litteras, dicens: *Malo illas hic comburere, quam si propter illas in inferno comburerer.*

7. Liqueat etiam ex consilijs & mandatis, quæ idem sanctus Rex filio suo Philippo III. morti jam proximus dedit, quam magnum quamque difficile existimaret ad Dignitates & Beneficia Ecclesiastica nominare. Quin & ejus vitæ scriptores expressè notant, eum summam in ejusmodi nominationibus

tionibus faciendis cautionem ac diligentiam adhibuisse, solitumque dicere: *Nolle se immiscere in collationibus Sacerdotiorum: si quidem, aiebat, sat mihi est coram Deo de temporalibus rationem reddere.* Ex eodem Genebrardo in Chronologia.

8. Quæ etsi verissima sint, mirum tamen videri non debet, Philippum Pulchrum, Philippum Valesium alióque Reges Christianissimos, tanto studio, collationes Præbendarum, jure Regaliæ, in Ecclesijs Cathedralibus, ubi id juris ex antiqua consuetudine inductum erat, sibi vindicasse. Ea erant fere tunc temporis unica, aut saltem præcipua Beneficia, quæ ad Regiam nominationem spectarent, quibúsque Clericos in aula degentes aut de sua Majestatis bene meritos munerarentur. Deinde erant veluti quidam gradus ad Episcopalem Dignitatem, vigentibus tum electionibus, & Capitulis vix alios quam Canonicos & de suo Collegio eligentibus. At cum jam Reges Christianissimi, ex Concordatorum lege, ad Prælaturas, hoc est Episcopatus & Abbatias jus nominandi habeant, aliæque penè innumera Beneficia, ut Patroni, aut alijs ex titulis, jure minimè dubio, distribuant; meritò quis miretur, reperiri homines, qui Regi suadeant, ut suas Beneficiorum nominationes magis magisque multiplicet; quasi verò tanti intersit suæ Majestatis, aliquos Canonicatus aliæque Beneficia in quibusdam Ecclesijs vacantibus conferre, ut eam ob causam positos à majoribus terminos ac perpetua religione conservatos refigere, & Oecumenicorum Conciliorum Decreta, Prædecessorúmque Regum Edicta abrogare debuerit.

9. Quamvis autem in summa illa Francisci Imperij gloria & amplitudine, Christianissimis Regibus nova hæc aliquarum collationum accessio vix aliquo numero habenda videatur, præsertim cum jam tot alijs cumulati sint; gravissimo tamen

lædendæ conscientiæ periculo hac novitate objiciuntur, multaque inde ac magna Ecclesijs inferuntur detrimenta. Cùm enim plerùmque Reges in providendo Episcopatibus alijsque primarijs Dignitatibus aliorum opera non utantur, sed per seipfos eligant, quos Summo Pontifici aut alijs Ecclesiæ Præpositis nominandos duxerint, facilius est, ut dignos bonisque dotibus ornatos proponant; quia illos regia magnanimitas in eo delectu faciendo, privatis, ut alij homines solent, rationibus duci, alienisve occupationibus præventos in transversum agi non sinit. At verò Canoniatuum aliorumque minorum Beneficiorum collationes uni, aut alteri ex suis Ministris permittere solent, qui pro libitu & ad privatas potius rationes, quam ad publicum Ecclesiæ bonum ea plerùmque distribuunt. Unde fit, ut Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium Dignitates ac Beneficia in homines ineptos aut indignos conferantur, qui vel in ijs non resident, vel, si resideant, suis pravis moribus alios offendunt, cùm cæteris virtutum exempla præbere, atque Episcoporum in administranda Diocesi adjuutores & consiliarij esse deberent. Quod quidem malum tunc adhuc difficilior cavetur, cùm ea beneficia in remotioribus Provincijs ac Diocesium posita sunt, quales sunt fere omnes illæ, ad quas modo Regalia producta est. Tunc enim Rex ejusque Ministri, quinam idonei & capaces sint ad ea Beneficia obtinenda, difficilior scire possunt; & qui ea obtinent, ut plurimum sunt Clerici aulæ assueti, qui cùm à residentia & Ecclesiasticis functionibus abhorreant, ea statim cum alijs Beneficijs permutant, aut in favorem cujuscumque, servata majori fructuum parte quotannis sibi pensionis titulo solvenda, ijs se abdicant.

10. Jus Regaliæ, eo quo nunc exercetur modo, alia adhuc habet incommoda, maximè, quod spectat ad Provincias, in
quas

quas recens inductum est. Nam si, ut paucis ante annis Parlamento Parisiensi placuit, Rex non ea solum Beneficia ob Regaliam conferat, quæ ad plenam Episcoporum collationem spectant, sed ea quoque, quæ Patronatus sunt vel Ecclesiastici vel laici, atque etiam Patronos, saltem Ecclesiasticos præveniat; quis non advertat, quantum impedimenti quantamque perturbationem Regalia in illis Provinciis allatura sit? Nullum siquidem Beneficium, exceptis Parochijs, sive per obitum, sive per resignationem, vel permutationem, vel alio quocumque modo vacabit. quin. statim Regem, ut de illo provideat, adire necesse sit. Sin verò Beneficia Patronatui aut Ecclesiastico, aut Laico obnoxia sint, præsentati à Patronis, qui ante à Vicarijs Generalibus Capituli, sede vacante, examinati titulum seu institutionem Beneficii obtinebant, vel ex remotissimis partibus Regi se sistunt, institutionem seu collationem ab eo accepturi: aut saltem litteras præsentationis ad regium comitatum mittent; quo casu, sine ulla prævia probatione, institutio seu titulus Beneficii eis concedetur; quod omnino absurdum, atque ab Ecclesiastica regula alienum videtur. Sic Ministrorum, qui Regi à secretioribus sunt, aut eorum Amanuensium, in expediendis diplomatibus seu litteris Beneficiorum ob Regaliam vacantium, magna & pene continua erit occupatio: cumque gratuitò id ab ijs non fiat, ut omnes norunt, haud scio an brevi futurum sit, ut peculiariora officia, & quoddam velut Cancellarij munus ad ejusmodi diplomatum expeditiones, quæ diffusa per totum regnum Regalia, mirum in modum creverunt, instituantur.

II. Præterea cum frequentes sint lites tum de administrandis, sede vacante, bonis Episcopalibus, tum de Beneficijs, quæ ob Regaliam vacasse dicuntur, quarum omnium

cognitio primaria Parlamenti Parisiensis Camerae, etiam in prima, ut loquuntur, instantia attribuitur: hinc facile est animadvertere, quantum incommodi, quantumque perturbationis in illis Provincijs Regalia, tum litibus multiplicandis, tum sumptibus ad eas instruendas faciendis, allatura sit. Unde etiam saepe accidet, ut qui Beneficia legitimo & canonico cum titulo habuerint, ea Regalistis malint in praedam relinquere, quam cum tanto dispendio procul à patria, in primario Regni Parlamento, Regalistis, ut plurimum favente, litigare.

12. Ante regiam Declarationem anni millesimi sexcentissimi septuagesimi tertij facilius ferri poterat, ut solius Parlamenti Parisiensis esset de causis Regaliae cognoscere, cum tunc jus Regaliae non longè extra hujus Parlamenti territorium excurreret. At postquam ea Declaratione ad omnes regni Provincias productum fuit, grave est omnino ac vix ferendum, ut vel ex remotissimis Galliae partibus, pro quacumque Regaliae lite omnes Jurisdictionem Parlamenti Parisiensis subire cogantur. Sed si id populis molestum, Magistratibus & Advocatis Parlamenti Parisiensis è contrario commodum est, atque acceptum, cum ea ratione eorum jurisdictionis & emolumenta crescant, magnusque primariae ejus Camerae litium, quibus jam nimium plus premitur, cumulus accedat. Unde etiam manifestum fit, quid causae fuerit, cur iidem Magistratus huic Regaliae extensioni tantopere faverint, & quo loco habenda sint Arresta à centum circiter annis ea de re ab ijs lata; cum planum sit, eos in promovenda ejusmodi extensione, ex qua tantum capturi essent emolumentum, litem suam fecisse. Quocirca illos postea Clerus Gallicanus potius ut adversarios, quam ut æquos judices hac in parte habuit, adeoque universas de Regalia lites ad supremum

num Regis Consilium evocari atque earum cognitione Parlamento interdicti obtinuit.

13. Ex supra allatis considerationibus conficitur, extensionem Regaliæ Regi exiguo reipsa emolumento esse, minorémque ex ea fructum provenire, quam ut tot malis & incommodis, quæ illam sequuntur, ullo modo æquiparari possit. Unde etsi in ea causâ jus suæ Majestatis tam certum ac manifestum foret, quam nullum atque inane esse hætenus demonstratum est, pro sua tamen æquitate ac bonitate eo cedere deberet, rémque in pristino statu relinquere, secundum hoc sapientis effatum : *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.* Quod graviter, etiam monuit Illustrissimus D. de Marca, in fine præclari de hac controversia Commentarii, ubi ait : *Hanc Prabendarum collationem (quæ extensionis Regaliæ fructus est) Regi longè minoris esse momenti, quam ut ejus consequendæ gratia antiquas Regni leges, sacroque Conciliorum canones everti oportuerit, quo videlicet jus illud in ea loca introduceretur, ubi post conditam Religionem Christianam nunquam cognitum fuit.*

CAPUT IX.

Episcopi minimè assentiri possunt, ut Regalia in eorum Ecclesias ab eo onere hætenus liberæ inducatur : sed quantum in ipsis est, huic usurpationi debent obistere.

1 **Q**UO major est Regaliæ per totum regnum diffusæ injustitia, majusque damnum, quod inde Ecclesijs hætenus liberis infertur; eò certius videtur, Episcopos non solum assentiri non posse, ut ejusmodi onus Ecclesijs imponatur, verum etiam quantum in ipsis est, quocumque legitimo modo, quominus id fiat, prohibere oportere. Quis enim

enim dicere audeat, licitum eis esse in re adeò gravi Ecclesiarum jus ac salutem prodere, suoque assensu, quod contra justum divinum, tum humanum, in earum perniciem factum est, comprobare? Quis nesciat non fidem solum Ecclesiæ, sed etiam disciplinam, jura immunitatésque eis à Christo commendatas; ut cujus doctrinam adversus Novatores, damnatis eorum erroribus, illibatam semper servare debent, ejus etiam libertatem & disciplinam, pari sollicitudine ac vigilantia, contra injustos Potentum & Principum conatus tueantur? Quis autem negaverit, eam esse Regaliæ causam, in qua meritò id ab Episcopis exigatur: cum videlicet in ea agatur non tantum de bonis Ecclesiæ conservandis, quæ, ut perhibent canones, ipsius Dei bona sunt, & quorum Episcopi non proprietatem aut dominium, sed solam administrationem habent; verum etiam de retinenda facultate dispensandi ministeria, officia & dignitates Ecclesiasticas, quod jus omnino spirituale est, atque ejusmodi, ut eo vel maximè disciplina, atque auctoritas Ecclesiastica contineatur?

2. Sin verò aliquis id adhuc in dubium vocaret, consulat Lugdunensis Concilij decretum, quo quid Episcopis in hac causà agendum sit, tam disertè præscribitur. Neque enim minoris hodie auctoritatis aut ponderis est, istud decretum, quòd ante quadringentos annos conditum sit. Hoc potius ei vim ac robur addit, cum tandiu servatum fuerit, ejusque vim & auctoritate, tot annorum spatio, naturalem & canonicam suam libertatem Ecclesiæ retinuerint. Censuræ adversus eos, qui de novo jus istud usurparent, aut in Ecclesias ab eo liberas induci procurarent, intentatæ, non minus nunc extimescendæ sunt, quam cum illud decretum promulgatum est: & quæ ibidem lex adversus Clericos Ecclesiarum seu Beneficiarios statuta est, ut, nisi talia facientibus, quantum potuerint, obstant,

stant, de fructibus seu proventibus earum Ecclesiarum, pro tempore, quo præmissa sine debita contradictione permiserint, nihil percipere valeant, adhuc vigere debet. Quin etiam hac ipsa lege Episcopi adhuc fortius, quam Canonici aliique Ecclesiarum Beneficiarii obligantur. Clarum est enim, ea tantum de causa Episcopos hic à Concilio nominatos non esse, quod futurum non putaverit, ut quis Regaliam in Ecclesijs ab ea liberis, nisi dum Pastoribus viduatæ essent, usurpare, tentaret, neque Patribus in mentem venerit, id etiam fieri posse, superstite adhuc Episcopo, ac velut in antecessum hanc usurpationem sua approbatione confirmare coacto.

3. Ut autem alias in eam rem veterum Patrum & Conciliorum auctoritates omittam, Oecumenica Synodus Tridentina, quodnam sit Episcoporum in similibus causis officium, manifestè tradit. Nam sess. 25. cap. 20. de reform. generaliter decernit ac præcipit: *Sacros canones & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones in favorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticae, & contra ejus violatores editas, quæ omnia etiam præsentii decreto innovant, & ab omnibus observari debere.* Et magis adhuc speciatim sess. 22. cap. 11. de ref. contra sacrorum bonorum usurpatores ac libertatis Ecclesiasticæ violatores, aut eorum pravis consilijs assentientes hæc sancit: *Si quem Clericorum vel Laicorum, quacumque is dignitate, etiam Imperiali aut Regali præfulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alienius Ecclesie seu cujusvis secularis, vel regularis Beneficij, Montium pietatis, aliorumque locorum piorum jurisdictiones, bona, census ac jura, etiam feudalia & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones, quæ in Ministrorum & pauperum necessitates converti debent, per se vel per alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas Clericorum, aut Laicorum, seu quacumque arte aut quæsito colore*

in proprios usus convertere, illòque usurpare præsumperit, seu impedire ne ab ijs, ad quos jure pertinent, percipiantur: is anathemati tandem subiaceat . . . . . Clericus verò, qui nefanda fraudis & usurpationis hujusmodi fabricator seu consentiens fuerit, eisdem penis subiaceat, nec non quibuscumque Beneficijs privatus sit, & ad quacumque alia Beneficia inhabilis efficiatur. Quod si ex his Tridentinæ Synodi decretis singuli Clerici conservandis Beneficiorum suorum juribus & immunitatibus advigilare debent, potiori adhuc ratione ea cura ad Episcopos spectat, cum Dei atque Ecclesiæ ordinatione Ecclesiarum Patres, Pastores & Sponsi, proindeque earundem jurium, & immunitatum, legitimi tutores ac defensores constituti sint.

4. Cæterum is est causæ, de qua agitur, status, ut Episcopi Ecclesiarum suarum defensionem, salvo officio, decesse non possint. Si enim, ipsis tacentibus, Regalia in eas semel induta fuerit, frustra quis speret, fore ut posthac ei longa possessione ac diuturno usu jam roboratæ, resisti queat: id quod jampridem ipsa experientia in alijs Ecclesijs docuit, quas olim occasione feudorum & Custodiæ fructuum, Regaliæ subjectas fuisse ostendimus, in quibus eam Concilium Lugdunense, quò antiqua consuetudine niteretur, tolerare quodammodo coactum fuit. Itaque singulis Episcopis maximè considerandum est, quòd si contra officium suum, defensionem Ecclesiarum hocce tempore prætermiserint, malorum omnium, quæ ex hac Regaliæ introductione ad finem usque sæculi, accident, culpam in æquissimo Dei judicio sustinebunt.

5. Nam observandum est, plurimum differre, an quis inveteratos abusus, ipsa diuturnitate vim legis quodammodo adeptos, toleret; an verò novos introduci sinat. Nemo quidem ad ministerium Ecclesiasticum, præcipuè verò ad sum-

mm

num ejus gradum, hoc est, Episcopatum accedere debet, nisi ita affectus sit, ut toto animo ad tollendos veteres disciplinae abusus, adeoque ad. pristinum verumque ordinem, quoad fieri potest, restituendum incumbere velit. Quid igitur de abusibus nascentibus, aut etiam nondum introductis: Nonne potiori adhuc ratione jis resistere, atque ut opprimantur vel excludantur totis viribus conati oportet? Unde colligere licet, Episcopos, quorum aetate Regalia primum in eas Dioeceses introducta est, in quibus illam postea consuetudine roboratam Lugdunense Concilium tolerandam duxit, minimè culpa vacasse, nisi ejus introductioni, quantum in ipsis fuit, obstiterint; cum tamen in iisdem Dioecesibus jam planè toleranda sit, neque aliud ab Episcopis exigatur, nisi ut secundum Concilij Lugdunensis præscriptum ejus abusus improbent, atque etiam, si fieri potest, impediant.

6. At secus se res habet in Ecclesijs, quæ Regaliæ nunquam obnoxia fuerunt, & quas haud pridem Ministri regij huic jugo submittere conati sunt. Earum enim Antistites regionum Ministrorum cupiditati & conatibus cedere non debent, sed potius strenuè, quantum in ipsis est, resistere, si Ecclesiam in Concilio Lugdunensi præcipientem audire velint: præsertim cum hujusmodi Ministris sat non sit, silere Episcopos, & Regaliæ non obistere, nisi etiam eam expressè probent, impetratis à Rege litteris absolutorijs, & in tabulas Camerae computorum Parisiensis, una cum fidelitatis Sacramento ab eis præstito, relatis; tametsi hoc Sacramentum ante viginti, triginta, aut quadraginta & amplius annos præstiterint, ac per totum illud temporis spatium in Episcopatus possessione & administratione tam in spiritualibus, quam temporalibus permanserint.

7. Præterea si his in rebus Edicto regio Episcopi paruerit, non solum Ecclesiæ sibi commissæ jus libertatémque produnt, sed ne aliquando ex his malis emergere queat, quantum in ipsis est, efficiunt, validam regijs Ministris exceptionem subministrando ad repellendos tum Ecclesiæ Cathedralis Canonicos, tum successores in Episcopatum, qui ea de re adhuc litem movere vellent. Ponamus enim, fore aliquot Cathedralium, aut Collegialium Ecclesiarum Capitula, quæ, mortuis Episcopis, cum primum Regalia in usum inducenda est, regijs Magistratibus regiôque Edicto adhuc contradicant; quod certè hisce temporibus vix sperandum est: nonne statim opposito defuncti Antistitis consensu rejicerentur? Quod verò ad Successores Episcopos spectat, certum quidem est, eos semper ad tuendam Ecclesiæ suæ libertatem obligatos fore, tametsi decessor Episcopus Regaliæ assensum præbuerit. Si quis itaque existat, qui officio suo satisfacturus litteras Regaliæ absolutorias obtinere, ac fidelitatis Sacramentum in tabulas Cameræ computorum Parisiensis referre abnuat; nonne statim regij Ministri inclamabunt, jamdiu finitum esse negotium, cumque inurbanè & imprudenter omnino agere, qui quæsitum suæ Majestati jus, & à decessore Episcopo jam agnitum frustra in dubium revocare tentet: quamquam, ut nunc se res habent post inita Concordata, quibus Episcoporum nominatio ad reges delata est, quis credat fore, ut qui recens Episcopatu à Rege donatus est, regiæ voluntati atque ordinationi in hac Regaliæ causa contradicat? Certè facilius reperias, qui ne in istud offendendi Regis discrimen veniant, oblatum Episcopatum recusent, quam qui post semel admissum, regiæ voluntati obsistere parati sint. Constat itaque ad Episcopos, qui hocce tempore Ecclesijs præsunt, cum de mittendo in executionem regio Edicto agitur, maximè spectare

stare ut se declarent, ac naturalem & canonicam Ecclesiarum suarum libertatem debito quocumque modo tueantur.

8. Quæ autem de Episcopis dicta sunt, proportionem servata, de Clericis secundi Ordinis intelligi debent, præsertimque de Ecclesiarum Cathedralium Capitulis, quæ cum Episcopo unum quoddam corpus constituunt, ejusque senatus à Tridentino Concilio appellantur. Scilicet hodie Collegia Canonorum præcipuam fere Cleri partem in unaquaque Diœcesi faciunt. Quin & pluribus locis spirituales jurisdictionem, & auctoritatem quasi Episcopalem exercent: in Ecclesijs autem Cathedralibus primariæ Dignitates, Archidiaconi, imo & reliqui Canonici, ex sua institutione, Episcoporum sunt in regenda Diœcesi adjutores, consiliarij ac præcipui administri. Deinde ad eos auctoritas spiritualis jusque administrandæ Diœceseos post obitum Episcopi, quo tempore Regalia locum habet, devolvitur. Patet itaque illos, proportionem habita, non secus atque Episcopos, ad tuendum jus & libertatem Ecclesiæ obligari, maximè in hac Regaliæ causa, in qua eorum res & dignitas speciatim agitur. Unde etiam id eis oneris in Decreto Concilij Lugdunensis, adjuncta quoque in negligentibus pena, nominatim imponitur.

CAPUT X.

Episcopi fidelitatis Sacramentum in tabulas Camera computorum Parisiensis, ex Edicto regio referre non possunt, quin Regaliam agnoscant, eique expresse assentiantur. De Episcopis, qui post Edictum promulgatum, suum fidelitatis Sacramentum, promissa contestatione, in tabulas Camera computorum referri curarunt. Item de ijs, qui ante Edicti promulgationem id prastiterunt. Quid censendum de ijs, quorum Dioceses per Privilegia à Regalia immunes sunt.

1. **N**on desunt, qui cum hanc causam leviter tantum attigerint, mirentur, esse Episcopos, qui prastitum fidelitatis Sacramentum in tabulas Camera computorum Parisiensis, prout regio jubentur Edicto, referre abnuant. Cum enim, inquit, hujus nuncupatione Sacramenti, debito se erga suam Majestatem officio perfunctos agnoscant; quid causæ est, quamobrem tantopere istud Sacramentum in publicas tabulas referre graventur, quandoquidem id tantum, pro recepto more, ad conservandam ejus memoriam fieri videatur? Nonne, ajunt, *sapius esset Regi in tantula re obsequi, quam Ecclesias suas perturbationi, & seipsos multiplici incommodo hac sua morositate objicere?*

2. Hæc ratio quorundam oculos perstrinxit, pluresque Episcopos impulit, ut suum fidelitatis Sacramentum, nondum publicato Regis Edicto, in tabulas Camera computorum Parisiensis referrent. Caterum quam infirma sit ac fragilis, ex supra dictis facile colligitur. Quod ut adhuc clarius pateat, observandum est, omnes quidem Galliarum Episcopos, pro summo gradu ac singulari, quâ etiam in rebus civilibus pollebant auctoritate, fidelitatem Regi, postquam inaugurati sunt, *solemni*

solemni Sacramento promittere, sed eos solos ejusmodi Sacramentum in acta Camerae computorum Parisiensis referre solitos, quorum Dioeceses Regaliæ juri obnoxiae sunt. Neque enim, quod falsò in objectione supponitur, hæc Sacramenti in acta publica relatio, eò propriè tendit, ut posterorum memoriæ commendetur, sed idcirco adhibetur, ut Regaliæ finis imponatur, & novus Episcopus temporalia bona, quæ, durante Regalia, in manu & potestate Regis erant, recipiat, atque eorum plenam & liberam possessionem adipiscatur. Hinc post præstitum fidelitatis Sacramentum litteras Regaliæ absolutorias à Rege obtinere debet, easque Camerae computorum Parisiensi, in qua olim Regalium, ut & aliorum regij Domaniæ reddituum rationes reddebantur, præsentari, & in ejus tabulas referri oportet. Quapropter Edicto regio nihil propriè de fidelitatis Sacramento, sed de hujusmodi litteris Regaliæ absolutorijs cavetur his verbis: *Jubemus proinde, ut singuli Archiepiscopi & Episcopi intra duos menses post exhibitum fidelitatis Sacramentum adstringantur ad litteras patentes (Regaliæ) absolutorias impetrandas, easque in Acta Camerae computorum Parisiensis referendas. Qui autem præstito antea fidelitatis Sacramento ejusmodi litteras nondum impetrarint, eas impetrent, atque intra duos primos menses in Acta supradicta Camera referri curent.*

3. Imò ad claudendam, ut ajunt, Regaliam, non sufficit ejusmodi litteras absolutorias à Rege obtentas, & in Acta Camerae computorum Parisiensis relatas esse, nisi etiam Regaliæ Oeconomo in ipsa Dioecesi redditus Episcopatus procuranti, cum ejusdem Camerae Arresto, quo ei mandatur, ut Episcopatum bonorum possessionem novo Episcopo relinquat, denuntientur: quæ singula nisi ad unguem peracta sint, Regalia semper aperta esse censetur.

4. Ex his planum fit, quid sit, cur Ecclesiarum Regalia non obnoxiarum Antistites, fidelitatis Sacramentum in acta Camerae computorum Parisiensis referre non possint. Certè quantumvis Episcopi in Occitania, Aquitania, Provincia, Delphinatu alijsque tractibus vicinis, ubi Regalia nunquam locum habuit, jampridem id Sacramenti, perinde ac reliqui regni Episcopi, præstarent, ejusmodi tamen litteras absolutorias non obtinebant, neque illis quicquam negotij cum Camera computorum Parisiensi erat; ut non ante de imponendo eis hoc onore, quam de extendenda ad eorum Ecclesias Regalia actum fuerit. Hinc cum Rex Edicto suo Regaliam ubique in Regno locum habere decrevit, consequenter etiam, jussit, ut omnes Archiepiscopi & Episcopi ejusmodi litteras absolutorias impetrarent, & in acta supradictæ Camerae referrent. Quin & altero Edicto eodem tempore promulgato, sua Majestas, post confectum Archiepiscopatum & Episcopatum Occitanie, Aquitanie, Provincie & Delphinatus censum, quid pecunie à singulis harum Provinciarum Archiepiscopis & Episcopis, pro ejusmodi litteris in acta Camerae computorum Parisiensis referendis solvi oporteat, præscripsit: eo ipso satis significans, illos antea ab eo onere fuisse liberos, nec ea de re quidquam à primis usque temporibus in tabularijs Camerae computorum Parisiensis reperiri. Dum itaque isti Antistites eo modo ijsque conditionibus ad ejusmodi litteras obtinendas, & in acta Camerae computorum Parisiensis referendas adiguntur, clarum est, perinde esse, ac si disertè ab eis postuletur, ut Regaliam agnoscant, atque ei expressè assentiantur.

5. Hæc haud scio an satis adverterint complures in Occitania vicinisque Provincijs Antistites, qui hac in re Edicto regio paruerunt. Id unum scio, duplex inde eos emolumentum

tum percepisse: primum, quòd relatis intra tempus præscriptum in acta Camerae computorum Parisiensis litteris Regaliæ absolutorijs, id illis gratis constitit, ex auctoritate regij Edicti, eos pro hac vice ab omni pecuniæ solutione liberos pronuntiantis: Alterum, quòd ea ratione, Regalia in eorum Diocesibus clausa, (quæ tamen nunquam reipsa ibi aperta fuerat) Beneficia ad eorum collationem spectantia, sine ullo Regalistarum impedimento jam eis distribuere licebit. At privatam hanc & temporariam utilitatem, illato gravi ac perpetuo Ecclesijs suis damno, compararunt, dum eas antiqua sua libertate spoliari, & Regaliæ jugo impostherum, quoties Sedes Episcopalis vacaverit, subjacere, suo assensu probarunt.

6. Aliquot fuerunt Antistites, quos ingens istud incommodum non fugit. At se ei mederi posse arbitrati sunt, si litteras Regaliæ absolutorias non nisi præmissa hac contestatione, in acta Camerae computorum Parisiensis referrent, scilicet sola Edicti regij reverentia adactos, & ne majoribus adhuc malis Ecclesias objicerent, id præstare; cæterum non esse suæ mentis Regaltam approbare, ejusve introductioni assensum præbere. Verum quis ejusmodi cautionem vanam atque inutilem esse non agnoscat, cum id unum ea assecuti sint, ut ne quis eos inscios, atque imprudentes peccasse credat? Nonne quod verbis negant, facto adstruunt; cum simul & se nolle Regaliæ assentiri contestentur, & reipsa huic vel maxime assentiantur, obtentis litteris Regaliæ absolutorijs, cæterisque peractis, quæ ad eam claudendam requiruntur? Quid enim ab ea absolvi postulant, nisi quia se ei obnoxios profitentur? Quid eam claudere necesse esset, nisi prius apertam agnoscerent? Deinde facile asseveraverint, hanc qualemcumque eorum contestationem, quam, ut par est credere, in

syngrapho Lutetiam ad eorum Procuratorem misso, apposuerunt, minimè in acta Camerae computorum relatum fuisse, sed de solo fidelitatis Sacramento litterisque Regaliæ absolutorijs mentionem factam; ut perinde sit, ac si nulla contestatione addita, simpliciter & absolute Edicto regio paruissent.

7. Idem potiori adhuc ratione censendum est, de quibusdam alijs Episcopis, qui cum regio Edicto hac in re aperte paruerint, similem contestationem coram tabellione emisserunt, cujus prototypum apud se retentum in tabulario suæ Dioceseos reposuerunt. Cum enim ejusmodi contestatio in lucem non prodierit, perinde est, ac si facta non fuisset, neque obstare potest, quominus litteras Regaliæ absolutorias obtinendo, easque in acta Camerae computorum Parisiensis referendo, jus Regaliæ expressè agnoyerint, eique Ecclesias suas obnoxias esse professi sint: ut omittam quantum hæc agendi ratio ab antiquis Episcoporum moribus & Sanctorum exemplis, qui sæpe in similibus casibus Ecclesiæ jus ac libertatem palam magnòque animo defenderunt, abhorreat.

8. Postremo plures earundem Provinciarum Episcopi regium Edictum, obtentis litteris Regaliæ absolutorijs & in tabulas Camerae computorum Parisiensis relatis, anteverterant, quò Regalistarum fraudibus, qui Beneficia ad eorum collationem spectantia passim obtinebant, veròsque possessores litigando divexabant, occurrerent: idque nonnulli invicè, nec nisi efflagitantibus Canonicorum Capitulis, quos ejusmodi Regalistarum vexationis tædebat, præstiterunt. Qua in re facile adducor, ut credam, hos Episcopos bona fide egisse, & præsentium malorum sollicitos, non satis attendisse, se hoc facto Ecclesiarum suarum jus libertatèque minuere, & introducendæ jamjam Regaliæ viam patefacere. Caterum

quo

quo pacto hæc bona fides post promulgatum Regis Edictum adhuc perseveret, quavē ratione jam excusari possint, quasi præstitum prius Regaliæ assensum suo silentio non configment, planè non video.

9. Quod hæcenus dictum est; de Episcopis, quorum Dioeceses Regaliæ nunquam obnoxia fuerunt, de ijs etiam, proportionē habita, intelligi debet, quorum Dioeceses à Regaliæ jugo per privilegia & concessiones Regum liberatae sunt. Cum enim Ecclesiæ per ejusmodi privilegia & concessiones pristinam suam libertatem recuperaverint, eamque diuturna possessione, & Parlamenti Parisiensis Arrestis confirmatam in hanc usque ætatem retinuerint, non possunt Episcopi permittere, aut assensu suo probare, ut ea excidant, & iterum, Regaliæ jugo per Edictum regium subjiciantur. Quamvis enim ex hoc Edicto ad litteras Regaliæ absolutorias impetrandas, & in acta Camerae computorum Parisiensis referendas, ut Occitaniae aliarumque similium Provinciarum Episcopi, non adstringantur, non idcirco injuriam suis Ecclesijs factam taciti præterire possunt, sed potius ei, quantum in ipsis est, contradicere, & ne denuo Regalia in eorum Dioeceses inducatur, adlaborare debent.

CAPUT XI.

Episcopi Edicto de Regalia recusantes parere, in regiam Majestatem nequaquam peccant, sed potius eo ipso suam Regi fidelitatem egregiè testantur. Quid in similibus factis senserint veteres sanctique Episcopi.

1. **E**piscoporum vel maximè est, ut populis ad fidelitatem & obedientiam Regibus præstandam exemplo suo præeant. Id enim ordinationi divinæ à duobus Aposto-

lis promulgatæ omnino consentaneum est: *Subjēcti*, inquit Petrus epist. 1. v. 13. *estote omni humane creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellentī*. Et Paulus ad Rom. 13. v. 1. generatim sancit, *ut omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*; quia, inquit, *non est potestas nisi à Deo; quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt*. Verum et si Regi æquè omnes subditi obedire, ejusque Majestatem pari honore ac reverentia prosequi debent, fatendum tamen est, id non eodem modo, sed variè pro cuiusque statu, diversisque Ordinum gradibus, ab unoquoque præstari oportere. Sunt, qui jussa Regis, nulla prævia inquisitione, exequi debent, nisi forte divinæ legi apertè repugnarent. Tales sunt duces ac milites in bello. Sunt, quibus jus est adeundi Regem, & sua foria oratione, quid causæ sit, cur ejus mandata exequi non possint, exponere, ut Parlamenta, aliæque, quas supremas vocant, Curiæ. At id singulare in Episcopis, quòd cum subditi Regum sint, primùmque Christianissimi Galliæ regni ordinem constituent, ordinatione tamen divina ac delegatione Christi, cujus in terris vicem obinent, ipsis Regibus Patrum ac Pastorum loco sunt. Quapropter tantum abest, ut quidquid Regis præfert, aut ejus auctoritate ad eos mittitur, maximè ubi res Ecclesiasticæ, aut quæ aliquatenus ad religionem spectant, aguntur, sine ulla inquisitione excipere debeant; ut tales interdum casus incidant, in quibus tum demum suam Regibus fidelitatem atque observantiam optimè probant, si eos, quantum possunt, ab errore ad veritatem traducere conantur, ac de regio officio pari modestia atque animi firmitate admonent.

2. Id præclarè ostendit S. Ambrosius, qui unus vel maximè, tum fidelissimi atque observantissimi erga Imperatores subditi, tum fortissimi ac religiosissimi Antistitis partes egit. Is lib. 5. Epist. 29. à Theodosio Imperatore petens, ut unum
aliquid

aliquid, quod præter fas & non sine gravi Ecclesiæ dedecore fieri jussérat, rescinderet, sic eum alloquitur: *Peto ut patienter sermonem meum audias. Nam si indignus sum, qui à te audiar, indignus sum, qui pro te offeram, cui tua vota, tuas preces committas .... Sed neque imperiale est, libertatem dicendi denegare, neque Sacerdotale quod sentiat non dicere. Nihil enim in vobis Imperatoribus tam populare & tam amabile est, quam libertatem etiam in ijs diligere, qui obsequio militiæ vobis subditi sunt. Si quidem hoc interest inter bonos & malos Principes, quòd boni libertatem amant, servitutem improbi. Nihil etiam in Sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentias, non libere pronuntiare. Siquidem scriptum est: Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar: Cum etiam Imperatoribus non displiceat, suo quemque fungi munere, & patienter audiat unumquemque pro suo suggerentem officio; imo corripatis, si non utatur militiæ sua ordine. Quod ergo libenter in ijs accipitis, qui vobis militant, num hoc in Sacerdotibus potest molestum videri, cum id loquamur, non quod volumus, sed quod jubemur? In causa Dei quem audies, si Sacerdotem non audias? Cujus majore peccatur periculo? Quis tibi audebit verum dicere, si Sacerdos non audeat?*

3. Hincmarus Archiepiscopus Remensis inter suæ ætatis Antistites doctissimus, quique sæpius quatuor Franciæ Regibus, tuendis regni juribus, tum consilijs suis, tum auctoritate magno præsidio fuit, cum uno ex illis, Ludovico videlicet hujus nominis tertio, ita se aliquando gessit, ut facile quivis intelligat, ei persuasum fuisse, Episcopos interdum suam Regibus fidelitatem melius testari non posse, quàm si eis præter fas, aut contra Ecclesiæ regulas aliquid molientibus non obtemperent. Effecerat Ludovicus vi & auctoritate sua, ut vacante Ecclesia Belluacensi, eligeretur à Clero & populo Aulicus quidam Episcopali munere prorsus indignus, quam

electionem ab Hincmaro Metropolita, pro ejus constanti
 rotiesque probata in se ac prædecessores suos Reges fidelitate
 & observantia, confirmari enixè postulabat: cui magno ani-
 mo Hincmarus, tum suo, tum comprovincialium Episco-
 porum nomine in hæc verba rescripsit: *Quod scripsisti, ut sicut
 semper Regibus prædecessoribus vestris in omni utilitate regni profi-
 cius & devotus fui, ita vobis fidelis & devotus existam; quod &
 hæcenus observavi & observare cupio. Vos autem sancta Ecclesia &
 ejus rectoribus atque mihi servate, quod illi conservaverunt: & pro
 devotionis fidelitate, quam vobis cum ceteris fidelibus vestris, non
 sine magno labore ad provocationem regiminis, quo jam nomine dei
 Dominus etiam virtute, potiti estis, nolite mihi retribuere mala pro
 bonis: suadentes, non tamen, auxiliante Domino, persuadentes, ut in
 senecta mea declinem à sacris regulis, quod nec pro cupiditate mun-
 di, nec pro amore vel timore hæcenus feci, ut à gradu Episcopali,
 quo per triginta & sex annos, gratia Dei, usque modo functus sum,
 merito decidam. Non enim exiit mihi à mente sententia Salva-
 toris, qua dicitur: Quid enim proficit homo, si lucretur uni-
 versum mundum, se autem ipsum perdat & animæ suæ
 detrimentum faciat. . . . Et si vobis consensero, ut contra divinas
 & humanas leges, & contra vestram & meam coram pluribus in
 synodo Episcopis professionem faciatis, me perdam & vos non salva-
 bo, dicente Apostolo: Non solum qui faciunt, sed qui consen-
 tiunt facientibus, digni sunt morte. Epist. 12. ad Ludovicum
 Regem tom. 2. pag. 193.*

4. Hincmaro consonant Canonici Carnotenses apud Ful-
 bertum Epist. 132. qua Episcopos Belluacensem & Aurelia-
 nensem, & Archiepiscopum Turonensem rogant, ut Regi
 suadeant, ne excluso Episcopo ab ipsis Canonicis electo,
 alium eo munere prorsus indignum intrudat: *Nec, inquit,
 propter Regis reverentiam hoc agere pigrescimini, quasi hoc pertineat*

ad

ad fidelitatem ejus. Verè etenim illi fideliores eritis, si qua sunt corrigenda in regno ejus, correxeritis, & animum ejus ad eandem correctionem compuleritis.

5. Ivo quoque Carnotensis eruditione & pietate clarissimus, epist. 15. scribens ad Philippum I. Regem Christianissimum, postquam eum, de re, quæ ad æternam ejus salutem, totiusque regni bonum pertinebat, graviter ac liberè monuisset, hæc statim addit: *Nec ista contra fidelitatem vestram, sed pro summa fidelitate dicere arbitror; cum hoc & anima vestra magnum credo fore detrimentum, & Corona regni vestri summum periculum.* Quin & idem religiosissimus Antistes in epist. 35. ad Richerium Senonensem Archiepiscopum, plerorumque Episcoporum regiæ libidini in hoc ipso negotio obsequentium molliem atque ignaviam arguens, sibi ratum fixumque esse declarat. Regi se, eo, quo cæperat, modo, fidelem exhibere, ejus videlicet Majestati salutaria dando monita, libenterque extrema quæque pati malle, quam regium animum indignis ac perniciosis assentationibus delinire: *Quantum, inquit, ex intentatis minis intelligo, non licet mihi in conventu vestro impune dicere veritatem, qui pro jam dicta veritate, tantam sentio severitatem, ut perjurium arguar incurrisse & Majestatem regiam minuisse. Quod, ut pace vestra dicam, rectius in eos retorqueri potest, qui vulnus fomentis incurabile, tanquam pyæmedici cauterijs compententibus dissimulant urere.*

6. Jam verò quis ea, quæ hætenus de toto hoc Regaliæ negotio dicta sunt, attendens, non statim agnoscat eam esse causam, in qua vel maximè Episcopos hanc libertatem, quæ & eorum Ordini inprimis convenit, & regiam Majestatem adeò non minuit, ut potius ipsis Principibus summo usui esse possit, retinere oporteat? Agitur de inducenda in quamplurimas Ecclesias Regalia, hoc est de earum redditibus, quos
divino

divino cultui pauperumque necessitatibus destinatos esse constat. regiae potestati, quandiu sedes vacaverit, addicendis. Agitur de plena ac libera sacrorum Ministeriorum, atque Ecclesiasticorum Beneficiorum distributione, quae res omnino spiritualis & hierarchica est, Regibus, toto illo vacationis tempore, attribuenda: idque contra expressam Concilij generalis prohibitionem, per quadringentos fere annos hucusque observatam; contra publica superiorum omnium Regum Edicta, & contra perpetuam, & constantem earumdem Ecclesiarum possessionem. Quis in tali casu dubiter, Episcoporum partes esse, non solum tam atrocem tamque manifestam Ecclesiarum injuriam, qua earum jus ac libertas pessumdatur, assensu suo non probare, verum etiam ei, pro virili & debito quocumque modo, obistere?

CAPUT XII.

Quid respondendum ijs, qui idcirco parendum Edicto ajunt, quod secus agendo nulla spes sit quidquam proficiendi. Eiusmodi consideratio sanctissimos quosq. Episcopos nequaquam prohibuit, quominus suo officio in similibus casibus fungerentur: & quo pacto eos nunc imitari oporteat.

1. **N**onnulli fortasse opponent, se quidem pedibus in sententiam superiori capite declaratam ituros, si sperare possent, fore ut hoc modo suam Ecclesijs libertatem conservarent: sed cum nulla id obtinendi spes affulgeat, consultius esse tempori cedere, atque id prudenti Oeconomia tolerare, quod frustra impedire tentes: sua oppositione nihil aliud consecuturos, nisi ut Regem regiisque Ministros offendant, variisque difficultatibus seipsum implicant, quibus Ecclesiarum status perturbetur, & quidquid

quid aliunde boni efficere possent, evertatur: satius esse, hac rerum conditione, huic sapientis oraculo auscultare: *Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra iram furvi. Ecclesiastici 4. v. 32.*

2. Hæc vel maximè plausibilis est excusatio eorum, qui in hac causa jus libertatèmq; Ecclesiæ defendere detrectant. At quis non statim advertat ejus excusationis vanitatem, quæ fere utuntur, quotquot timiditate, atque ignavia justitiæ & veritatis patrocinium repudiant? Quis præstare potest, prudentiam illam, quam obtendunt, non esse fallacem & fucatam, atque ex cupiditate carnis & sæculi ambitu potius, quam ex spiritus seu charitatis radice prognatam? Nullusne suspicandi locus, eos id consilij cepisse studio propriæ quietis, ne sibi negotia arcesserent, néve Regis gratia exciderent, eaque omnia incurrerent mala, quibus obnoxij sunt, qui regiam semel benevolentiam amiserunt? Viderint ipsi, ne in eos quadrent, quæ olim Joannes Sarisberienensis acerrimus libertatis Ecclesiasticæ defensor, in causa non dissimili, dixit epist. 231. ad Albertum Cardinalem: *Apostolus in quo loquitur Christus, Argue, inquit, obsecra, increpa; & omnem punire inobedientiam promptus, ipsi Angelo, qui in cælis est anathema denuntiat, si se erigat contra Christum & doceat contra Evangelij veritatem. Et audet homuncio monere & consulere Sacerdoti, ut taceat & dissimulet injuriam Christi, mala faciens, ut veniant bona?*

3. Monet quidem sapiens contra torrentis impetum non conari, neque Potentium offensione negotia sibi arcessere: at huic monito hanc veluti exceptionem statim subjungit: *Pro justitia agonizare pro anima tua. & usque ad mortem certa pro justitia; & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Ecclesiastici 4. v. 35.* Quasi apertius diceret: cum tua res tuumque commodum solum agerur, potentioribus cede, ne obstitendo id unum

C c

confe-

consequaris, ut eorum in te offensionem & invidiam concites. At si periclitantis justitiæ & veritatis patrocinium suscipiendum est, maxime ubi id ex officio ad te spectat, quodvis periculum adi, etiamsi mors oppetenda sit, próque certo habeas, tunc verè tuis te commodis inservire, quia Deus adversus inimicos tuos tibi præsto erit, tuosque labores ipse remunerabit.

4. Hanc semper regulam sancti Antistites servaverunt. Nihil æquè eos commendat, quam quod forti & invicto animo pro justitia & veritate certaverint. Ab hoc eos officio nulla pericula nullæ minæ deterruerunt. Se suâque Ecclesiis Deo commiserunt, in hoc unum intenti, ne iniquis de subversione disciplinæ, & libertatis Ecclesiasticæ oppressione assentirentur. Vel unus Episcopus, qui ea pietate, ea animi magnitudine, eo divitarum contemptu, denique ijs virtutibus præditus sit, quas Episcopalis status perfectio postulat, suffecerit ad sistendam potentium hominum Ecclesiæ juribus imminentium vim & audaciam, ut innumera omnium retro sæculorum exempla testantur.

5. Sin verò plerique hodie Principes, Ecclesiarum jura tam facile invadentes, neminem sibi repugnantem offendunt; quis scit annon id contingat, quod vix unquam in Episcopum incidant, quemadmodum olim sanctus Basilicus Præfecto Cappadociæ ejus constantiam ac loquendi libertatem demiranti respondit: Οὐδὲ γὰρ ἐπισκόπων, φησὶν, ἴσως ἴσμεν, ἢ πάντως ἀντιστῆναι διειλεχθῆναι τρέπον ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενον. Τὰλλα μὲν γὰρ ἐπιεικῆς ἡμεῖς ὑπάρχοντες, καὶ παντὸς ἄλλου ταπεινότεροι, τοῦτο δ' ἐν πολλῇ κλειψύσει, καὶ μὴ ἐν τῷ σθένει κρείττει, ἀλλὰ μὴδὲ τῶν τυχόντων τινὶ τὴν ὀφρυν ἀίροντες. Οὐδὲ Θεὸς τὸ κενδυνοῦμενον καὶ προκείμενον, τὰλλα περιφρονῶντες πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπομεν. [*Neque enim, inquit, fortasse in Episcopum inci-*

disti.

disti. Alioquin hoc prorsus modo differuisset pro hujusmodi rebus in certamen veniens. Nam ceteris quidem in rebus, ô Praefecte, mansueti & placidi sumus atque omnium abjectissimi, quemadmodum hoc nobis lege praescriptum est; ac non dicam adversus Imperatorem tantum, sed ne adversus plebeium quidem quemquam, & infimi ordinis hominem supercilium attollimus. Verum ubi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Gregor. Nazianz. orat. 20. in laud. Basilij.

6. Annon cum de Ecclesijs à gravissimo Regaliæ jugo defendendis agatur, hæc Proverbiorum verba merito quis usurparit: *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Si dixeris: vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem anima tua nihil fallit. reddetque homini juxta opera sua. Prov. 24. v. 11. 12.* Hic Episcopus oportet sperare contra spem; cumque noverint corda Regum in manu Dei esse, de illis ad justitiam flectendis desperare non debent. quodcumque eos Dei nomine compellabunt, ejusque causam, quæ ab Ecclesiæ causa non disjungitur, apud eorum Majestatem agent. Meminerint olim verissimè ac sapientissimè dictum, ubi Antistites constantiæ ac libertatis Ambrosij æmuli fuerint, non defuturos quoque Principes, qui Theodosium pietate & religiosa in Sacerdotes observantia imitentur. Cum econtra nulla alia res magis Principum aliorumque Magnatum vim & audaciam inflammer, eisque ad quidvis audendum stimulos addat, quam ubi vident, ea quæ ab ipsis contra justitiam perpetrata sunt, cum publico applausu excipi, non ab aulicis modo & inferioris ordinis hominibus, sed ab ipsis etiam Episcopis, penes quos legis divinæ rerumque ad salutem spectantium scientia; qui & hujusmodi facinora suo assensu confirmant, &, quod adhuc

indignius est, eos reprehendere & condemnare non vereantur, qui tam injustis potentium, atque aulicorum conatibus resistere sui officij esse putaverint.

7. Verum nihil est, quod Episcopos ad causam Ecclesiæ in hoc Regaliæ negotio suscipiendam æquè excitare debeat, ac Innocentij XI. Sanctissimi Pontificis exemplum, atque auctoritas, utpote qui ea de re litteras flagrantissima charitate & Zelo verè Apostolico refertas ad Regem Christianissimum, pro ea, quam omnium Ecclesiarum gerit, sollicitudine, scripsit. Quis enim jam de hujus causæ exitu non bene speret, præsertim si Galliarum Episcopi suo se Capiti adjungant, ut uno ore conjunctisque animis Regi ostendant, quantum suæ Majestati in hoc negotio obreptum fuerit, & quam pernitosum, atque ab ejus pietate, & justitia alienum ei datum sit consilium? Quid verò eos prohibere debet, quo minus id exequantur? An verentur, ne Regi displiceant, si quæ sunt veritatis & justitiæ, ei indicaverint? Næ potius, si ita sentiant, valde in ejus Majestatem injuriosi sint. Quid enim odiosius, quam existimare Regem ita affectum esse, ut agnitam veritatem sit repudiaturus, & optimos quosque Episcopos, quod ei injustè adulari noluerint, regia, quam eis debet, benevolentia & tutela privaturus, aut etiam tanquam læsæ Majestatis reos puniturus? Quis nesciat, vel optimos ac sapientissimos Principes, ministrorum aliorumque hominum, qui gratia & auctoritate apud eos pollent, malitia & adulationibus, nonnunquam in fraudem impelli? Quis melior aut sapientior Davide, quem scriptura *virum secundum cor Dei* appellat, quique dono prophetiæ excelluit? Falsa tamen delatione deceptus iniquissimam sententiam tulit, insonis viri bona importunissimo nebuloni adjudicans. Quid mirum igitur si Rex Christianissimus tot curis in florentissimi imperij gubernatione

natione distentus, minus æquis quorundam suorum Officiorum consilij aures præbuit; idque in rebus, quas, ut plurimum, Reges per seipsos perspectas habere non solent, quales sunt res Ecclesiasticæ; præsertim cum in hac causa iidem Officiales studium conservandi jura coronæ præ se ferrent?

8. Quid non de hoc negotio sperandum esset, si, cum duo tantum hætenus Antistites, Nicolaus videlicet *Pavillon* felicis memoriæ Episcopus Alestensis, & Illustrissimus ac Reverendissimus Franciscus *Caulet* Episcopus Appamienfis jus ac libertatem Ecclesiæ palam defenderint; ceteri omnes, quorum etiam causa agitur, ad Regem, ea, qua par est, reverentia, ab incæptis dehortandum concurrerent? Quid non merito sibi tum ab ejus justitia & æquitate, tum etiam à singulari illa ingenij vi & perspicacia, quâ, præter alias præclaras dotes, à Deo donatus est, polliceri possent; si una omnes cum debito honore, nihil privatorum studiorum præ se ferentes, sed quiete, modestè & cum pari animi magnitudinis & sapientiæ testificatione, ad suam Majestatem accederent, causas exposituri, cur, salva conscientia, ejus Edicto parere non possint? Quid, illa ejus benignitas, qua vel infimos subditos excipit, quantum animi ac fiduciæ ijs, quos Patrum & Pastorum loco habet, injicere deberet, maximè in causa adeò gravi, justa, & speciali favore digna, quæ unicè ad Ecclesiæ bonum & dignitatem spectet, & de qua, sola officij necessitate compulsi, ad suam Majestatem verba facerent? Quam facile ejus animum permoverent, dum ei in memoriam revocarent solemnem illam promissionem, quâ Deo in ipsa inauguratione pollicitus est, se Episcopis eorumque Ecclesijs *Canonicum Privilegium debitamque legem atque justitiam* servaturum, hoc est jura, immunitates & prærogativas à sacris Canonibus, aut per regia Edicta eis attributas: dum illi exponerent, quid sanctus

Ludovicus morti proximus Philippo filio dixerit, quando eum admonuit, ut imprimis caveret, *ne unquam Clerici suis juribus ac redditibus, aut eleemosynis, quas Prædecessores Reges eis reliquerant, spoliarentur; usque singulis subditis, immunitates, quas hucusque retinuerant, conservaret*: Postremo dum ei explicarent, quod sicut hætenus florentissimi regni prosperitas eximie Christianissimorum Regum pietati, & propenso in Ecclesiam studio accepta referri debet; ita nihil regnis infestius sit, quodque magis benignos cœli influxus ab eis avertat Deique iram provocet, quam si bona Ecclesiæ diripiantur, ejusque jura & immunitates violentur.

CAPUT XIII.

*Episcoporum est, malle extrema quæque pati, quam sinere Ecclesias juribus ac libertatibus suis spoliari.
Sanctorum Patrum, ea de resensu.*

NON sufficit, ut Episcopi apud Reges aliòsque sæculi Magnates Ecclesiæ causam libere agant, nisi etiam parati sint gravissima quæque subire pericula, antequam eam sua libertate ac juribus spoliari patiantur: idque maxime ubi dere gravi agitur, quam Christiana Prudentia dissimulare non sinit, cumque ab eis non tantum exigitur, ut factam Ecclesiæ injuriam silentio prætereant, sed expresso assensu comprobent. Tunc enim ad omnia paratos, & forti atque invicto animo esse oportet, memoria repetentes, monuisse Christum, temporaria hominum mala nihil habenda, præ metu æternorum, quæ sacra Pagina nominatim timidus minatur. Tunc eis istud Apostolorum, quorum in locum, successerunt, usurpandum est: *Si justum est, in conspectu Dei vos potius audire, quam Deum, judicate. Act. 4. v. 19.* Itemque illud

illud: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Act. 5. v. 29.* Tunc denique hanc Principis Apostolorum regulam debent attendere: *Deum time, Regem honorifica. 1. Pet. 2. v. 17.* Qua præcipitur, Reges quidem & eos, qui in sublimitate sunt, debito honore prosequendos, sed primo loco Deum optimum Maximum habendum; ita ut nulla unquam nos ratio pertrahat ad eum offendendum, qui æquè Regum, ac cæterorum hominum supremus est Dominus.

2. Hinc constantia & animi magnitudo propriæ Episcoporum dotes semper habitæ sunt. Eorum personam gessit Jeremias, eisque officio quodammodo præivit, dum illum Deus his verbis affatus est: *Accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia, quæ ego præcipio tibi: ne formides à facie eorum; nec enim timere te faciam vulum eorum. Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum aeneum, super omnem terram. ... Et bellabunt adversum te, & non prævalebunt; quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te. Jer. 1. v. 17. 18. 19.*

3. Neque verò hoc invicti animi robur, quo Christus Episcopos armavit, dum in eos Sacerdotij sui ac potestatis plenitudinem contulit, prioribus duntaxat Ecclesiæ sæculis opus fuit, cum eam Ethnicæ Imperatores incredibili furore persequerentur, ac præcipuè Episcopos tanquam gregis duces medio tollerent. Eadem hæc constantia atque animi fortitudo, reddita Ecclesiæ pace, postquam Imperatores & Reges Christo nomen dederunt, sæpe haud minus ex usu fuit, sive cum aliqui Principes hæreticorum fraudibus decepti, aut erroribus depravati, fidem oppugnarunt, & præclaros quosque ejus defensores exilijs alijsque pœnis mulctarunt: sive cum alij, illæsâ Ecclesiæ fide, ejus libertati & jurisdictioni adversari sunt, vel Episcopos cæterosque sacros Ministros ad

ea quæ justitiæ & legi divinæ apertè repugnabant, cogere voluerunt.

4. Id præclarè ostendit S. Joannes Chrysostomus, qui eo tempore vixit, quo jampridem Ecclesia Imperatores Christianos & religionis amantes habebat, Episcopos docens ita semper affectos esse oportere, ut libenti animo gradus & dignitatis jacturam faciant, potius quam proprio in defendenda veritate & justitia officio desint. Οὐ δειδοῦναι γὰρ τάντης καθαίρεσιν τῆ ἐξουσίας, μετὰ τὴν προσήκουσαν χρεῖαν τοῖς ἐλευθερίαις πάντα πρὸ τῆς δούλει ἀν. Ὡς οἷνε φοβούμενοι καὶ τρέμοντες κατατρεχόμενοι ἐκείθιν, πικρὰν ὑπομνήσιν δαλείαν, καὶ πολλὰν γέμισαν τῶν κακῶν, καὶ ἀνθρώποις καὶ Θεῷ προσκρούον ἀναγκάζονται πολλάκις. Δεῖ δὲ οὐχ ἕτας διακρίσσειν τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὡς ἐν τοῖς πολέμοις τοὺς γενάρους τῶν στρατιωτῶν ὀρεῶν καὶ πολιορκίας περιθύμως καὶ πίπτοντας ἀνδρείως, οὕτως καὶ τοὺς ἐπὶ ταύτῃ ἥκοντας τὴν οἰκονομίαν, καὶ ἰεράσαι χρὴ καὶ παραλύσασθαι ἀρχῆς, ὡς χρεῖαν τοῖς ἐς προσήκον ἀνδράσιν, ἰδόντας ὡς ἡ τοιαύτη καθαίρεσις οὐκ ἐλάττωτα φέρει τῇ ἀρχῇ τῇ εἴφαν. [*Qui enim, inquit, de solio deurbari non formidat, hic cum ea libertate, qua Christianas mentes decet, omnia exequi poterit. Dura autem & acerba, atque adeo multis referta incommodis illorum est servitus, qui honoris hujusmodi casum reformidant; ob quem sapenumero fit, ut & hominum & Dei optimi maximi offensionem subire cogantur. Decet autem affectus nostros tales non esse: sed quemadmodum in pralijs videmus generosissimos quosque milites alacriter manum cum hoste conferre, tum si ita res ferat, fortiter occumbere; ita oportere putō animatos esse, qui ad ministerij hujus functionem se conferunt, ut quod verè Christianos viros decet, & consecrari & summo veri juxta parati sint, cum intelligant summotionem privationemque hujusmodi non inferius pramium asserre solere, quam honor ipse asserat. Lib.3. de Sacerdotio cap. 11.*

5. Similiter

5. Similiter sanctus Hilarius Ecclesiæ Gallicanæ clarissimum decus. Imperatorem Christianum, tametsi Arrianorum fautorem designabat, dum mollem plerorumque Episcoporum erga Principes obsequentiam ita coarguit: *Plerumque nos tanquam pro debita officij religione p̄e adulari Regibus existimamus, quia in corpus nostrum sit his aliquid potestatis .... & propter brevem dolorem, libertatem Ecclesiæ, spei nostræ fiduciam, confessionem Dei addicimus; puniorem perditoremque in igne judicij & corporis & animæ nostræ Deum non timentes. In Psalm. 52.*

6. Facundus Hermianensis in Africa Episcopus, qui sexto post Christum sæculo eruditione celebris fuit, in egregio opere pro defensione trium Capitulorum, quod ipsi Imperatori Justiniano inscripsit, præclare docet, quanam sint in hujusmodi causis Episcoporum partes, ubi ad eos respondens, qui quibuslibet Principum Edictis etiam circa res Ecclesiasticas promulgatis, omnino parendum contendebant, sic loquitur: *Quasi verò propter hoc tantum ordinati simus Episcopi, ut dicemur Principum donis, & cum eis inter maximas potestates consedeamus, tanquam divini Sacerdotij privilegijs fulti: sicubi autem fallacijs malignorum, quæ nullis temporibus defuerunt, aliquid eis inter tantas Respublicæ suæ curas, subreptum fuerit, quod Ecclesiæ Dei præjudicet vel Ecclesiæ pacem turbet, non eis debeamus pro ipsorum salute, quæ sunt vera suggerere, & si necesse fuerit, religionis auctoritate resistere, ac patienter quoque offensionem quoque illorum, si acciderit, sustinere: & ubi erit illud propheticum: Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar? Nisi forte Pastores quidem ad lac & vellera, ad avertendas verò: luporum insidias & tuenda ovilia, desertores. Lib. 4. cap. ult.*

7. At cum ea in re Sanctorum facta plus adhuc ad persuadendum ponderis habeant, quam verba, nonnulla hic Sanctorum Antistitum exempla proferemus, qui magno

D d

animo

animo atque Apostolico pectore, Principibus alijsque sæculi Magnatibus injusta & legi divinæ contraria molientibus, restiterunt. Et ne extra argumenti metas excurramus, ea tantum seligemus, quæ ad sacrorum locorum, aut Ecclesiæ jurium & immunitatum defensionem spectant. Ex quibus etiam exemplis planum fiet, quam verè Christus, juxta promissâ suâ Episcopis assistat, eosque invictos reddat, quoties ejus partes causamque suscipiunt. Facile enim quis adverteret, eorum, quos adducturi sumus, Antistitum fidem & constantiam secundos, ut plurimum, exitus habuisse, Deo corda Principum in eos favientium mitigante, atque ab ira & crudelitate, in mansuetudinem ac benevolentiam convertente.

CAPUT XIV.

Sanctorum Episcoporum exempla, qui ius & immunitatem Ecclesiæ contra vim & usurpationem Principum aliorumve hominum præpotentium defenderunt.

CLarissimum Sacerdotalis constantiæ in vindicandis Ecclesiæ juribus exemplum edidit sanctus Ambrosius, quando Mediolani Ecclesiam Arrianis tradere invito animo recusavit, atque adeo Valentiniani Imperatoris à Justina matre Arriana concitati Edicto, ea de re promulgato, nequaquam parendum judicavit. Quid in hac contentione acciderit, ipsemet narrans testatur, se ad quodlibet periculum adeundum ipsamque mortem oppetendam paratum fuisse, potiusquam ea in re Imperatoris mandato obtemperaret. Tribuno alijsque Officialibus Imperatoris jussu ei in Ecclesia, adstante populo, denuntiantibus, respondit: *Se plus Dominum mundi, quam sæculi hujus Imperatorem timere.* Deinde (verba sunt sancti

sancti Antistitis) me consulere etiam Imperatoris salutem, quia nec mihi expedit tradere, nec illi accipere. Ascipiat enim vocem liberi Sacerdotis: si vult sibi esse consultum, recedat à Christi injuria. Hæc plena humilitatis sunt, & ut arbitror, plena affectus ejus, quem Imperatori debet Sacerdos. Cùmque illi instarent, solitaque Aulicorum adulatione dicerent: Imperatorem suo jure uti, eo quod in potestate ejus essent omnia; respondit his verbis: Si à me peteret (Imperator) quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, me non refragaturum sciat; quamquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum. Verum ea, quæ divina, Imperatoria potestati subjecta non esse. Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, quæ divina sunt, Imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere; sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: quæ Dei, Deo; quæ Caesaris, Casari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesia. Publicorum tibi manium jus commissum est, non sacrorum. Denique cùm vim se facturos minitarentur, ait: Si patrimonium petitur, invadite: si corpus, occurrat. Vultis in vincula rapere, vultis in mortem? Voluptati est mihi. Non ego me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo, vitam obsecrans, sed pro altaribus gratius immolabor. Orat. in Auxentium de Basil. trad. & epist. 33. ad Marcellinam sororem suam. Tres solidos dies duravit hic conflictus, quibus sanctus Ambrosius in Ecclesia permansit innumera fidelis populi multitudine circumfusus, quæ ne quidem per noctem ab eo secessit. Neque hæc generosa ejus perseverantia oprato sine caruit. Valentinianus siquidem ab incæptis destitit, mutatoque consilio nullam amplius sancto Archiepiscopo atque Ecclesiæ molestiam exhibuit.

2. In simili facto sanctus Joannes Chrysostomus Arcadio Imperatori, qui Arrianis, ad postulationem Gainæ Gothorum Ducis Arriani, Ecclesiam Constantinopoli promiserat,

minimè obsequendum putavit. Quin potius suæ Majestati apertè declaravit, se nunquam assensurum, ut in qua æde Catholici Filium Dei coluissent, in eam inducerentur Hæretici, qui illum sacrilega sua impietate offenderent; petivitque, ut sibi coram sua Majestate in Gainæ congressum venire permitteretur. Quod ubi concessum fuit, ea libertate, atque eloquentia barbarum Ducem confutavit, ut ne hiscere quidem ausus fuerit; atque ita Imperator animum recipiens meliùsque consultus, quod Hæretici postulabant, constanter recusavit. Idem sanctus Archiepiscopus in causâ publica cujusdam præpotentis Aulici, qui gratia Imperatoris exciderat, & læsæ Majestatis postulatus ad Ecclesiam confugerat, officij sui esse duxit, jus asyli & sacrorum locorum immunitatem solita sua constantia propugnare: quod ejus factum cum plerique Aulici & optimates valde improbarent, eorum accusationem incredibili animi magnitudine, atque auctoritate depulic.

3. De sancto Injurioso Archiepiscopo Turonensi jam actum est libro 1. cap. 3. Publico Edicto jusserat Clotarius Rex, ut omnes Ecclesiæ tertiam reddituum partem fisco deferrent. Reliqui Episcopi, etsi inviti, jussa Regis se facturos promiserunt. Solus Injuriosus Edicto subscribere recusavit. Clotarium adiit, eaque sapientia, atque animi magnitudine illum allocutus est, ut ejus oratione commotus Rex, peccatum agnoverit, atque Edicto rescisso, etiam munera sancto Archiepiscopo dederit, humiliter ab eo petens, ut precibus sanctum sibi Martinum propitium redderet, quò facilius errati veniam à Deo consequeretur.

4. Plura hujus sacerdotalis constantiæ exempla suppeditat Anglia, cum nullibi frequentius Reges jus libertatèque Ecclesiæ imminuerint. Guillelmus Nothus Normaniæ Dux, qui

qui ob partam armis Angliam *Victor* appellatus est, multa in Ecclesiarum damnum molitus est, atque Episcopos, Abbates alióque Beneficiarios, qui feuda possidebant, insolitis & extraordinarijs servitijs oneravit. Multi, quòd regio Edicto parere nollent, regno excedere, & in exilium abire jussi sunt. Stigandus Cantuariensis Archiepiscopus, & Alexander Episcopus Lincolnienfis violentiam Regis motuentes, ultro in Scotiam secesserunt. Solus Eghelvvinus Dulmenfis Episcopus tametsi exilio pulsus, excommunicationis gladium in eos, qui Ecclesias suæ Diócesis, earumque bona & possessiones invadebant, Zelo Dei accensus, vibravit. Hæc fusè narrantur à Matthæo Paris. ad annum 1070.

5. Ex tot Episcopis, qui Ecclesiæ libertatem per Italiam, Germaniam, Franciam, Angliam in celebri Investiturarum controversia, magna animi constantia defenderunt, sufficiat hic commemorare Beatum Anselmum è Gallia oriundum, & in Anglia Cantuariensem Archiepiscopum totiúsque regni Primatem. Is pari doctrinæ ac pietatis laude insignis, ubi primum in Cantuariensi sede collocatus est, certam pecuniæ summam ratione suæ promotionis, Guillelmo II. Angliæ regi solvere, prout prædecessorum Archiepiscoporum mos fuerat, recusavit. Deinde verò eidem Regi magno animo restitit, quòd occasione Investiturarum multa in Ecclesiarum oppressionem perpetraret; quippe qui earum redditus, quandiu sedes vacaret, ad fiscum deferri juberet, absolutamque Episcoporum & Abbatum nominationem, sublata electionum libertate, ad se traheret. Eam ob causam sanctus Archiepiscopus non secus habitus est, quam si læsæ Majestatis reus peractus fuisset, eoque derelicto, omnes fere Episcopi Regi sese adjunxerunt. Hinc consultius judicavit, relicta Anglia, Romam pergere, ubi ab Urbano II. Summo Pontifice humanissime

nissimè , atque honorificentissimè acceptus est. Inde Lugdunum ad Joannem Archiepiscopum sibi amicissimum secessit, apud quem toto triennio commoratus est, ejus interea bonis ac redditibus in Anglia, Regis jussu, occupatis, & fisco addictis. Mortuo Guillemo II. ab Henrico I. ejus successore revocatus est Anselmus. Sed paulo post nova in eum exorta est tempestas, ob easdem Investituras, quas sibi Henricus, perinde ac Prædecessor, vindicabat, tametsi novissimè in varijs Concilijs à Romanis Pontificibus damnatæ fuissent. Iterum igitur Anselmus exulare cogitur, & Romam confugere, unde in Galliam digressus, totos fere quatuor annos in ea hæsit, ejus bonis ac redditibus in Anglia iterum fisco addictis. Tandem Henricus ad se rediit, & Ecclesiæ Romanorumque Pontificum decretis morem gerens, pristinum Antistites investiendi modum dimisit, sanctumque Anselmum in Angliam revocavit, qui redux Cantuariensem Ecclesiam tres adhuc annos libere & summa cum pace administravit.

6. Illustre verò, & præsentî causæ imprimis aptum est, exemplum sancti Thomæ, qui post aliquot annos in Archiepiscopatu Cantuariensi sancto Anselmo successit, ejusque in defendendis Ecclesiæ juribus, & immunitatibus constantiæ ex asse heres ac perfectus æmulator fuit. Neminem fugit, quanta quàmque diuturna mala eam ob causam subire coactus sit, tandèmq; eum in hoc certamine gloriosam Martyrij coronam adeptum esse. Ex Cancellarij munere ad Archiepiscopatum Cantuariensem nominatione Henrici II. Angliæ Regis assumptus erat. Brevi in ea dignitate Henrici gratia excidit, quod regionum officialium in Ecclesiasticam jurisdictionem molitiones, variòsque usus Ecclesiæ libertati infestos dissimulare non posset. Inter alia solebat Rex universos Episcopatum, atque Abbatiarum vacantium fructus, tanquam
domini-

dominicos seu feudales sibi sumere, atque etiam sæpe dedita opera electiones differre, quò diutius Ecclesiarum spolijs potiretur. Id sanctus Thomas ferendum non putavit, eaque potissimum causa fuit, quæ Henricum in eum concitavit, ut vetus Historicus testatur his verbis :

- *Itaque causa fuit, alijs specialior, ob quam
Ense trucidavit Thomam trux ille beatum,
Qui tam per versos ritus abolere volebat.*
Willelmus Briton. lib. 8. Philippid. apud
Duchefnium tom. 5. pag. 187.

Primùm hæcce regias consuetudines, ut eas Henricus appellabat, in conventu Episcoporum aliorumque Magnatum sanctus Antistes subscriptione sua noluit comprobare. Postea tamen in altero conventu, tum precibus amicorum ac plurimorum Episcoporum, tum etiam lachrymis victus, eas se bona fide observaturum, adhibito iurejurando, promisit. Sed vix è loco conventus recesserat, cum peccatum agnovit, cujus aded eum poenituit, ut vim lachrymarum profundens, statim ad Summum Pontificem tunc in Gallia commorantem miserit, qui errati absolutionem suo nomine peteret, interim ab altari sacrisque functionibus, quibus se indignum reputabat, abstinens. Ex hoc lapsu cautior ac fortior evasit, & incredibili postea animi firmitate jus libertatèque Ecclesiæ, tametsi ab omnibus desertus, propugnavit, cæteris pene Episcopis adversus eum cum Rege conspirantibus. Ex Anglia clam excedens, in Galliam se recepit, ubi à Ludovico VII. Rege Christianissimo summa benignitate exceptus est, qui ei pacem & securitatem in regno suo concessit, præclara hæc verba adjungens: *Hoc de pristina dignitate diadematis*

diadematis Regum Francorum esse, ut exules persona Ecclesiastica; Regum & regni securitate & pace fruantur, & à persecutorum injuria defendantur. Deinde Senonas ad Alexandrum III. Pontificem Maximum, qui tunc in ea civitate morabatur, contendit, & in publico ejus auditorio, assidentibus S. R. E. Cardinalibus, suæ protectionis causas totiùsque negotij summam exposuit. A Pontifice laudatus, & Abbati Pontiniacensi, qui præsens aderat, commendatus, Pontiniacum secessit: unde biennio post, minacibus Henrici regis ad Cisterciensis Ordinis Præpositos litteris exturbatus, Senonas redijt, ubi Ludovici regis favore, & munificentia sustentatus est, ejus bonis & facultatibus jam inde ab initio exilij, Henrici jussu, fisco addictis, cunctisque amicis & cognatis ex Anglia ejectis. In tanta afflictione & calamitate sanctus Archiepiscopus, editis magna cum auctoritate ordinationibus scriptisque egregijs epistolis, suæ Ecclesiæ libertatem tueri non destitit. Quin etiam aliquot Episcopos, aliòsque tum Clericos, tum Laicos, malorum, quibus Cantuariensis Ecclesia vexabatur, præcipuos auctores, vel ministros, excommunicavit. Tandem post septem annos in exilio exactos, cum Henrico, opera Ludovici Regis Christianissimi, in gratiam redijt, & ad propriam Ecclesiam reversus est; ubi paulo post, cum pastorale munus solita sua pietate & constantia obire pergeret, in ipsa Cathedrali Ecclesia à quatuor militibus, qui hoc pacto se Regis gratiam inituros sperabant, trucidatus est. Eum mox tota Ecclesia, ut Martyrem venerata est, variæque ad ejus sepulchrum, aut per ejus implorationem edita sunt miracula, inter quæ non infimum locum tenet ipsa Henrici regis conversio, cui summè doluit, quòd vel imprudens impijs satellitibus, tam immanis sceleris admittendi occasionem dedisset. Quapropter facti poenitens ad sancti Thomæ tumulum, nudis pedibus.

pedibus vilique tunica amictus, magna cum humilitate venerabundus accessit, impositamque sibi à Summo Pontifice per Legatos poenitentiam submisso animo excepit, atque inprimis se consuetudines illas, quæ sanctissimi Præsulis neci occasionem præbuerant, abrogaturum promisit.

7. Sanctus Hugo Episcopus Lincolniensis ex sacro Carthusianorum Ordine assumptus, cum ejusdem Henrici II. Regis Angliæ Officialibus Ecclesiæ Lincolniensis jura imminuentibus acriter contendit, eaque de causa regiarum Sylvarum Magistrum excommunicatione percellit, à qua, etsi Rege causam suscipiente, non ante absolutus est, quam peccatum agnoscens, ex Episcopi præscripto factisfacturum se promississet. Idem Episcopus, Richardo I. Henrici II. filio & hærede, injustis regionum Ministrorum vexationibus, quibus Dioecesis suæ homines premebantur, obstitit, Apparitores, qui cum militum manu ad ejus domum expilandam venerant, excommunicavit, ac deinde, trajecto mari, ad Richardum regem tunc in Normania morantem, perrexerit. Istametsi natura ferox, & ob ea, quæ acciderant, non mediocriter offensus, sanctum Episcopum, præter omnium opinionem, benignè excepit, cujus sapientissimis verbis, & rationum pondere placatus, postquam eum cum pace ac debito honore dimisit, ad astantes aulicos conversus hoc memorabile dictum adjecit: *Si omnes Episcopi tales essent, nihil adversum eos possent, sive Reges, sive Principes.* Apud Surium ad diem 17. Novembris.

8. Sanctus Anthelmus Bellicensis apud Sebusianos Episcopus, ex Ordine Carthusianorum pariter assumptus, haud dissimilem in tuendis Ecclesiæ immunitatibus constantiam præ se tulit. Nam Hubertum Comitem, Cleri facultates ac jura invadentem, anathemate percussit, qui cum per fraudem à Summo Pontifice absolutus esset, Anthelmus Episcopatu se abdicans,

abdicans, in magnam se Carthusiam, uni Deo posthac vacaturus, abdidit. Postmodum, efflagitante populo Bellicensi, à Summo Pontifice revocatus, in obeundo munere pastorali nihil de pristino fervore remisit; nec Hubertum Comitem, qui culpæ conscius obtentæ à Romano Pontifice absolutioni diffidebat, Ecclesiæ prius reconciliavit, quàm præscriptam publicè pœnitentiam, fideliter se peracturum promississet.

9. Bartholomæus à Martyribus Bracharensis Archiepiscopus, & sanctus Carolus Borromæus S. R. E. Presbyter Cardinalis ac Mediolanensis Archiepiscopus, qui superiore sæculo virtutum, & doctrinæ splendore toti Ecclesiæ præluxerunt, magno etiam animo, & sacerdotali constantia Ecclesiasticam jurisdictionem, & Cleri immunitatem tutati sunt, ut in eorum vitis, quæ omnium manibus teruntur, videre licet.

10. His possent adjungi exempla Sanctorum Antistitum Præfecti Claromontensis, apud Bollandum 25. Januarij, Wilfridi Eboracensis, apud Surium 12. Octobris, Guillelmi Bituricensis, apud Surium 10. Januarij, Joannis Vicentiniensis apud Bollandum 10. Martij, Alberti Leodiensis ex gestis Pontificum Leodiensium tom. 1. Engelberti Colonienfis apud Surium 7. Novembris, Antonini Florentini apud Surium 2. Maij, aliorumque plurium, quæ apud Scriptores Annalium Ecclesiasticorum leguntur. Sed lectorum tædio parcendum; cum ex supra memoratis abunde probatum sit, varijs Ecclesiæ temporibus, sanctissimos quosque Episcopos, cum scriptis, tum verò adhuc clarius factis docuisse, præpositorum Ecclesiæ munus esse, ut pro tuenda ejus libertate, quodvis periculum adire, ac, si res ita tulerit, etiam vitam profundere, parati sint.

Finis Libri Tertij.

LIBER

LIBER QVARTVS.

In quo responderetur ad ea, quæ contra doctrinam superiorum Librorum opponuntur, & expenduntur Argumenta, quibus nonnulli Regaliæ ad omnes Regni Ecclesias extensionem, aliâque in hac materia contra pristinum jus ac libertatem Ecclesiæ inducta, defendere conantur.

CAPUT PRIMUM.

Huius libri argumentum. Falsitas duarum propositionum, quibus Regaliæ extensio ad omnes Gallia Ecclesias nititur.

QUæ superioribus libris pro asserenda Ecclesiarum libertate dicta sunt, rationibus tam firmis, tamque inconcussis nituntur, ut quisque ea paulo attentius legerit, vix de jure Ecclesiæ dubitare, aut quidquam, quod ad illud infirmandum alicujus sit momenti, proferre posse videatur. Ut tamen totum hoc argumentum adhuc clarius explicetur, operæ pretium duxi, quarto hoc libro nonnullas regionum Officialium oppositiones diluere, ac præcipuas refellere rationes, quibus sententiæ suæ, atque incaptis aliquam veritatis, & justitiæ speciem conciliare conantur. Ex his autem, ea maximè expendam, quibus Re-

E c 2

galia

galia generalis esse asseritur, ejusque ad omnes Regni Ecclesias regio Edicto facta extensio defenditur, quod præcipuum ac fere unicum est hujus controversiæ caput. Ex qua tractatione Ecclesiarum à Regalia immunium jus ac libertas magis magisque declarabitur, omnibusque planum fiet, quantum Christianissimi Regis religioni in hujusce Edicti promulgatione obreptum fuerit.

2. Qui suam Majestatem ad extendendam per totum regnum Regaliam induxerunt, duo sibi tanquam certa & explorata sumpsisse videntur: Alterum, Regaliam esse jus Coronæ; Alterum jus istud neque alienationi, neque præscriptioni, subiacere. Id vel ipsa Edicti lectione patet, quod apertè his duabus propositionibus, tanquam suis fundamentis innititur. Ut itaque planum fiat, ab istis Officialibus Regi obreptum esse, sat erit, utramque hanc propositionem, prout ab illis traditur, falsam omnino ac inanem ostendere, quod quidem ex ijs, quæ superioribus libris demonstrata sunt, facile confici potest.

3. Quod ad priorem propositionem spectat, qua Regalia jus Coronæ esseditur, observandum id non ita ab eis intelligi, quasi jus Regaliæ, Christianissimis Regibus eorumque Coronæ, per Ecclesiæ concessionem vel antiquam possessionem legitimè quæsitum sit. Alioquin inde non inferrent, illud generale esse oportere; tum quia probè norunt, Reges Franciæ in omnibus regni Ecclesijs eo nequaquam usos fuisse; tum quia nullam aliam Ecclesiæ concessionem proferre possunt, præter Decretum Concilij Lugdunensis, quo tantum abest, ut Regalia generalis declaretur, ut potius ejus ad Ecclesias liberas extensio sub gravissimis pœnis interdicator. Restat itaque, ut hoc dicto significant, Regaliam esse jus coronæ proprium, & naturale, quod Regibus

bus sola vi regiae dignitatis, sine ullo respectu ad Ecclesiae concessionem, aut antiquam possessionem, competat. Rursum non id de quibuslibet Regibus intelligunt. Alioquin Regalia jam à principio in omnibus orbis Christiani regnis locum habere debuisset, & etiamnum ubique exerceretur, cum tamen nusquam hodie nisi in Gallia usurpetur. Necessè est igitur hujus propositionis sensum esse, quòd Regalia Christianissimorum Regum propria sit, eorumque Coronæ peculiaris dos & prærogativa. Id quod reipsa asserere non dubitant, dum aperte ajunt: *Regaliam Francorum Monarchia coævam aut penè coævam esse: eidem Corona insitam esse: peculiare esse Christianissimorum Regum privilegium eis cælis immissum: eorum corona jam ab initio instar pretiosissima gemma insertam esse: eorum osibus infixam herere; qua non magis privari possint, quam sol carere lumine, cum sit quid eis maxime proprium, & quasi naturale.* Hæc videri possunt apud Ludovicum Servinum in forensibus actionibus; apud Guillelmum Benedicti in cap. *Raynuitius v. uxorem* num. 369. In probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ cap. 17. num. 59. In Tractatu de Regalia nuper edito ab Advocato nomine *Auberi*.

4. Jam verò hæc propositio eo sensu accepta, purum putum figmentum est. Quid enim in ejus confirmationem, afferunt isti Officiales? Ecqua vel tenuissima veri speciei dici potest, id Regibus Christianissimis vi solius dignitatis regiae deberi, quod si absolute & remota Ecclesiæ concessione consideretur, tum divino, tum humano juri contrarium esse convincitur? Quid rationis habet, ut Reges quatenus Reges, universos vacantium Ecclesiarum fructus percipere, & Ecclesiasticas dignitates ac ministeria conferre dicantur? Quid seculari potestati cum re adeò spiritali & hierarchica commune? An hic opponent, Reges Franciæ præ omnibus Regibus,

gibus, Christianissimos, atque Ecclesiæ Primogenitos appellari? At præclara hæc nomina, quæ avita eorum pietas & Religionis amor peperit, eos potius admonent, ut à re tam sacris canonibus contraria, & Hierarchico Ordini infesta sibi temperent.

§. Verùm quid in arguenda & confutanda hac propositione diutius immoramur, cum ex ijs, quæ Libro primo hujus Tractatus de natura, origine & progressu Regaliæ dicta sunt, penitus profligata sit? Tria enim ibi demonstrata sunt. Primum, Regaliam non solum Francorum Monarchiæ coævam non esse, sed tardius incæpisse, cum ne minimum quidem ejus vestigium in prima & secunda Regum dynastia, imo imperantibus primis tertiæ dynastiæ Regibus reperiatur, nec nisi circa medium duodecimi sæculi, Ludovico Juniore & Philippo Augusto Regibus, exorta sit; Alterum, semper, ex quo Regalia incæpit, fuisse integras Franciæ Provincias, aliàsque particulares Ecclesias, in quibus locum non habuit: tertium denique, diu Regaliam Regum propriam non fuisse, sed ad Duces quoque, Comites aliòsque privatos dynastas in eorum ditionibus pertinuisse. Deinde quis nesciat Reges Angliæ hoc eodem jure in regno suo, non secus ac Reges Christianissimos in aliquibus Galliæ Provincijs potitos esse? Postremò tantum abest, ut Concilium Lugdunenſe Oecumenicum Regaliam Principibus aut etiam Galliæ Regibus, solo regiæ coronæ titulo, vindicari posse existimaverit, ut solemnè eadè re constitutione vetuerit, ne quis quantacùmque dignitatis honore præfulgeat, eam in Ecclesias ab ea liberarè de novo introducat: in ijs verò ubi vel à fundatione, vel antiqua consuetudine recepta erat, eam ita permiserit, ut abusus illius tolli juberet; quam Constitutionem Philippus III. Rex Christianissimus, atque alij deinceps Reges servaverunt. Hæc libro primo fusè explicata

plicata sunt, ex quibus prior illa regionum Officialium propositio funditus ruit.

6. Nec minus falsa, atque æquivocationis plena est altera propositio, qua male fundatam consiliorum suorum molem fulcire conati sunt, asserentes *Regaliam alienationi aut praescriptioni non subjacere*. Qui primi inter Gallos scriptores hanc propositionem protulerunt, id solum volebant, Regaliam ita Regum Christianissimorum propriam esse, ut eam in alios transferre, aut cujuscumque alterius operâ, quod ad Beneficiorum collationem spectat, exercere non valerent. Etsi enim primis temporibus Reges in hac parte liberiores fuerint, cum nonnulli in subditos ac vassallos suos aliquando jus Regaliæ contulerint, alij verò ut Philippus Augustus & S. Ludovicus ad sacram militiam profecturi, potestatem conferendi Beneficia ob regaliam, Reginae, Delphino aliisque viris in dignitate constitutis dederint: postea tamen Parlamento Parisiensi, & juris-consultis Gallis visum est, quò jus illud augustius & sanctius redderent, hæc veluti axiomata statuere: Regaliam nulli omnino, neque cessione, neque delegatione, communicari posse; in usufructuaria Urbium aut ditionum, quæ liberis Regum dantur, assignatione, aliisve Domanij alienationibus seu oppignorationibus Regaliam nequaquam comprehendi: neque alium omnino præter Regem, ubi de conferendis Beneficijs agitur, non Delphinum, non ipsos, quos vocant, Regni Regentes, jus illud exercere posse. At postquam de extendenda per totum regnum Regalia consilium initum est, hanc propositionem regij Officiales aliò detorserunt. Ex ea enim, duo sequi contenderunt: Alterum, quòd Reges jus Regaliæ, Ecclesijs quæ semel ei subjacerant, perpetuò remittere aut condonare non potuissent: Alterum

Alterum, quòd Ecclesiæ, hætenus à Regalia liberæ, ei de novo regia auctoritate subijci possent.

7. Ut autem ab Ecclesijs hætenus à Regalia liberis ordiar, quis non statim advertit hanc propositionem in eas non quadrare? Ut Regalia alicubi alienationi, & præscriptioni non subiacere dicatur, nonne prius oportet eam ibi aliquando receptam, & usitatam fuisse? Qui enim à Regibus alienari potuit, quod ipsi nunquam habuerunt? Quo pacto dimitterent, quod in eorum potestate nunquam fuisset? Quis præscriptioni locus, ubi res in præscribentis dominio & possessione, nunquam non fuit? Patet itaque hanc regionum Officialium ratiocinationem omnino fallacem esse, cum id supponat, quod probandum erat, scilicet Regaliam aliquando in his Ecclesijs locum habuisse.

8. Fatendum quidem, quòd si Regalia esset jus Coronæ, eo sensu quem supra refellimus, non malè inferrent, illud alienationi aut præscriptioni nequaquam subiacere, cum necessario regię dignitati cohæreret: unde etiam ultra consequeretur, Regibus licere illud in omnes ditionum suarum Ecclesias introducere, nec ulla temporis præscriptione, quominus id facerent, prohiberi posse. Tunc enim eodem loco habenda esset Regalia, ac fides quam vasallus Domino, aut obedientia, quam Regibus subditi debent, quæ ejus sunt conditionis, ut nulla vel longissimæ temporis præscriptione tolli queant. Quippe sunt instar correlativorum, quæ mutuò sese respiciunt, atque hinc vasallum & subditum, inde verò Dominum feudi ac supremum Principem tam necessario afficiunt, ut unum sine altero ne quidem intelligi possit. Tunc de Regalia non secus judicandum esset, ac de summorum Principum potestate in administrando subditis suis jure, in denunciando hostibus bello, in exigendis vectigalibus alijsque simili-

similibus juribus, quæ à supremo dominio non separantur, & quibus Reges non ante privantur, quam regno excident. At si quis ita de Regalia censeat, jam supra demonstratum est, eum planè hallucinari, atque ea in medium proferre, quæ omnino absurda sint, & à communi omnium sensu aliena. Id videntur animadvertisse regij Officiales, qui operam suam in componendo regio Edicto adhibuerunt. Non enim ausi sunt Regaliam supra memorato sensu jus regium apertè nuncupare, sed verba sua ita temperarunt, ut solum dicerent; *Regaliam unum esse ex antiquissimis Coronæ juribus, eamque alienationi, aut præscriptioni non subiacere.* At si ambæ istæ propositiones simul connectantur, & attendatur conclusio, quæ inde statim infertur, Regaliam videlicet *universim ad Regem in omnibus Archiepiscopis & Episcopis regni sui, nec non duionum ac Provinciarum sibi subditarum pertinere*, nemini dubium erit, quin utraque hæc propositio ad alteram illam tam absurdam tamque à sensu communi abhorrentem, qua Regalia jus Regiæ Coronæ insitum & naturale dicitur, revocanda sit.

9. Hac eadem propositione tam absurda niti oportet regios Officiales, dum asserunt, Regaliam ad Provincias, & ditiones recens partas, aut quæ postea regiæ Coronæ adjunguntur, etiamsi ad eam nunquam antea pertinuerint, extendendam esse, id quod satis apertè ex regio Edicto sequitur. *Quia*, inquit novellus quidam Scriptor, *statim atque aliqua Provincia alijs Provincijs Francicis adjungitur, ac præcipui totius Orbis Imperij membrum fit, illius juris & excellentiæ, atque adeò Augusta Monarchiæ amplitudinis particeps evadit: quò fit, ut Regni nomine generatim ditiones & principatus, eaque omnia, qua sacro Corona Domanio Regum nostrorum, vel fortuna, vel fortitudo addit, comprehendantur.* Hæc universalis Regaliæ defensoribus so-

F f.

lida,

lida, & rationi consentanea videntur, cum nihil levius aut ineptius dici queat. Hoc pacto se Francorum Monarchiam ad cœlum ferre existimant, cum revera ei gravissimam imponant contumeliam. Hæc enim vel maxima est Regum Christianissimorum laus, quod præ omnibus Orbis regibus, coronam libertatis portent, ut loquitur Baldus; propriumque regni Franciæ est, ita servitutis inimicum esse, ut nullos patiatur servos, qui si aliunde ad illud quocumque casu devenerint, ubi primum fines ejus attingunt, continuo servitute soluti, libertatem adipiscuntur. At si his scriptoribus fides habeatur, alia est prorsus in hoc regno Ecclesiarum ratio. Nulla, ex eorum sententia, Regaliæ non servit. Si quæ autem ex vicinis regionibus, ubi Regaliæ usus incognitus, Christianissimorum Regum ditioni adjiciatur, statim sine ullo temporis intervallo Regaliæ subijci intelligitur. Quinetiam affirmare non verentur, ea mutatione meliorem fieri harum Ecclesiarum conditionem, cum in eas hoc pacto Francici sceptri gloria & amplitudo derivetur. Æquus lector judicet, an hæc ab ijs aptè dicantur, an Franciam ornent, an Christianissimorum Regum Ecclesiæ Primogenitorum pietati respondeant; quos palam esset ea agendi ratione non Ecclesiam, ut Matrem præcipuo honore prosequi, sed potius injuriâ afficere; neque ejus libertati studere, sed quærere servitutem.

CAPUT II.

De Ecclesiis, quæ per privilegia & Regum concessiones à Regalia liberata sunt: an in eis verum sit, Regaliam alienationi aut præscriptioni non subjacere.

I. **Q**Uod contra fas aliquid moliuntur, solent ad invidiam declinandam generale aliquod dictum pro se afferre, quod

re, quod cum certo quodam sensu verum sit, alio illo sensu, quem obtrudunt, falsissimum esse comperitur. Hujus fallaciæ exemplum hic habemus. Regij Officiales, qui extendendæ per totum regnum Regaliæ Christianissimo Regi auctores fuerunt, id ab eo jure factum contendunt, quod regium patrimonium seu Domanium, & Coronæ jura, alienationi, vel præscriptioni non subjaceant: unde inferunt, Regaliam, quam inter præcipua coronæ jura recensent, per Regum privilegia, & concessiones Ecclesijs remitti aut condonari non potuisse; atque adeò licuisse Regi Christianissimo, jus suum in eas Ecclesias recuperare, & ejusmodi exemptiones, tametsi antiquas & diuturna possessione confirmatas, rescindere.

2. Quin vera sit hæc generalis propositio, quæ Domanium & jura Coronæ alienationi vel præscriptioni subducit, nemo contradixerit. Imò id juris omnibus penè Regnis ac Monarchijs commune est, eique servando Reges Christianissimi olim se in sua inauguratione jurejurando adstringebant, quod & alij quóque Reges faciebant, ut patet ex Epistola decretali Innocentij III. c. *Intellecto. de jure-jurando*, ubi rescribit doctissimus Pontifex, Regem Hungariæ, qui in adeunda regni possessione ejusmodi jus-jurandum emiserat, alienationes postea in regni damnum ab eo factas, posse rescindere, tametsi eas se numquam rescissurum, adhibito jurejurando, promississet. Cæterum facile est ostendere, hanc generalem propositionem, ab Officialibus regijs, particulari de qua agitur quæstioni, frustra & præter rationem, accommodari.

3. Nam primum hæc de non alienandis coronæ juribus regula intelligi debet de juribus superiori capite commemoratis, quæ cum supremæ in subditos potestatis insignia sint, nunquam à regia dignitate separari, aut à regibus dimitti vel alienari possunt. At jam supra demonstratum est, quam ab-

furdum sit & rationis expers, Regaliam, prout nunc accipitur, inter ejusmodi jura reponere; quasi jus sit regię coronę infitum aut profectitium, & non potius extraneum, atque adventitium, quod sine expressa aut saltem tacita Ecclesię concessione nunquam Regibus adquiri possit. Unde consequitur, Reges, si quando alicui Ecclesię concesserunt, ut à Regalia immunis esset, *nihil proprię de suo videri donasse, sed potius res in primordiale naturam reduxisse. & quod Ecclesia est, Ecclesia reddidisse*, ut ait Arnulphus Ruzęus Privileg. ii num. 2. ubi varijs rationibus probat, Regaliam Ecclesijs remitti posse, eamque condonationem non solum odiosam non esse, sed potius favore dignam, *quia, inquit, res de facili revertuntur ad naturam suam.*

4. Deinde si hæc regula juriū coronę alienationem prohibens, de regio patrimonio & ordinarijs Domanijs juri-
bus intelligatur, plures exceptiones, ex sententia Juris-
consultorum etiam Gallorum, admittit, quarum præcipua hæc
est, si in favorem Ecclesię facta sit alienatio. *Tunc enim, inquit Dominus Le Bret de supremo Regis Dominio lib. 3. cap. 1. non alienantur proprię res Domanijs, sed potius in Regem Regum, à quo pendent omnia scepra omniſque mundi corona, transferuntur.* Quod etiam alludit Bartholus his verbis in Proœmio Digestorum : *Licet Imperator non possit dimittere jura Imperij, tamen quando transfert in Ecclesiam, qua representat Deum, censetur dimisisse in manu Superioris, à quo emanavit.* Sin verò hæc doctrina, cū Reges aliquid ex bonis & juribus coronę suę in Ecclesiam contulerunt, pietatis officijs ipsique naturalis æquitati apprime consentanea est; quidni potiori adhuc ratione hic valere debet, cū Reges Christianissimi paucas tantum Ecclesias per privilegia, & concessiones à Regalia liberarunt, qua sua bene-
ficientia

ficentia nihil aliud egere, nisi ut eas gravissima servitute absoluras, in pristinam ac naturalem libertatem vindicarent?

5. Postremo quamvis Regibus non liceat jura coronæ alienare; civitatibus tamen aut privatis hominibus vel familiaribus, sæpe privilegia & immunitates, quibus ejusmodi jura minui aut eorum usus aliquatenus impediri videatur, concedunt: & in eorum Majestatem injurius sit, qui hanc eis potestatem negaverit; cum perinde esset, ac si eorum manibus vincula iniceret, cõsque à beneficijs tribuendis & exercenda in subditos liberalitate, quo uno proximè ad Deum accedunt, prohiberet. Quamvis autem eorum successores pro supremæ suæ auctoritate ejusmodi immunitates & privilegia abrogare valeant, ipsa tamen æquitate & ratione, quò minus id faciant, nisi subsit causâ, idque subditi aliqua gravi culpa meruerint, satis admonentur. Quod si æquum est, ut Principes hanc moderationem in rebus civilibus & temporalibus erga civitates, aut privatos homines adhibeant; quis dubitet eos ad illam servandam adhuc fortius adstringi, ubi Ecclesiæ causâ agitur, & in rebus spiritualibus aut Ecclesiasticis, in quibus privilegia Regum id unum Ecclesijs præstant, ut pristinam ac naturalem suam libertatem recuperent?

6. Hac religiosa in Ecclesias moderatione usi sunt Reges Christianissimi, dum eas ad proferendas jurium atque immunitatum suarum probationes obligari noluerunt, prout articulo decimo septimo Edicti Melodunensis & Constitutionibus anno millesimo sexcentesimo sexto & millesimo sexcentesimo vigesimo nono promulgatis atque in Parlamentorum tabulas relatis, sancitum est; unde patet potiori ratione, noluisse, ut certa & antiqua immunitate publicis auctoritatibus & Parlamenti Parisiensis Arrestis confirmata, qualis est ea, de qua hic agitur, privari possent. Quæ quidem juris-pru-

dentia in Christianissimo regno hætenus observata, hoc celebri canone Concilij octavi Oecumenici confirmatur: *Placuit huic sanctæ & magnæ Synodo, ut res vel privilegia, quæ Dei Ecclesijs ex longa consuetudine pertinent, & sive à Divæ recordationis Imperatoribus, sive ab alijs Dei cultoribus in scriptis vel sine scriptis donata, & ab eis per triginta annos possessa sunt, nequaquam à potestate Præsulis earum, quacumque persona secularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta qualibet auferat. Sed sint omnia in potestate ac usu Præsulis, quacumque intra triginta annorum spatium ab Ecclesijs possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo secularium contra præsentem definitionem egerit, tanquam sacrilegus judicetur, & donec se correxerit, & Ecclesiæ propria privilegia seu res restituerit & reservaverit, anathema sit. Can. 18. ex interpretatione authentica Anastasij Bibliothecarij.*

7. Denique alio adhuc nomine Christianissimi Reges ad servandam hanc regulam obligantur, quòd videlicet in ipsa inauguratione, solemni jurejurando promittant, se Episcopis eorumque Ecclesijs *Privilegium canonicum & debitam legem atque justitiam servaturos.* His enim verbis planum est, non ea solum comprehendì, quæ divino jure Episcopis ad sacra munia obeunda debentur, sed etiam, quæ religiosa Principum liberalitate & munificentia in eorum Ordinem atque in ipsas Ecclesias collata sunt: ut valde metuendum sit, ne qui obtentu conservandorum coronæ jurium, Christianissimo Regi, immunitatem Regaliæ quibusdam Ecclesijs à Prædecessoribus concessam & hætenus retentam, abrogare suaserunt, Majestatem suam in magnum lædendæ conscientiæ discrimen, ob violatam tam sacrosancti jurisjurandi fidem ac religionem, immiserint.

8. Certè in hac materia Galliæ Regibus non alia tutior norma quærenda est, præter eam, quam inter plures alias
sanctus

sanctus Ludovicus morti proximus Philippo filio & hæredi suo præscripsit: *Tuere, inquit, immunitates & libertates subditorum tuorum, quas Majores tui sacras teclas voluerunt, eoque benignitate & favore tibi devinctos habe.* Quoties de juribus & privilegijs Ecclesiarum agitur, ejusdem Sanctissimi Regis Pragmaticam Sanctionem sibi in mentem revocare debent, quam his gravissimis verbis claudit: *Item libertatem, franchisias, immunitates, prerogativas, jura, & privilegia per inchoata recordationis Francorum Reges prædecessores nostros, & successivè per nos, Ecclesijs, Monasterijs, atque locis pijs & religiosjs; nec non personis Ecclesiasticis regni nostri concessas & concessa innovamus, laudamus, approbamus & confirmamus per presentes.* Earum tenore universis justitiarijs, officiarijs & subditis nostris ac loca tenentibus, presentibus & futuris & eorum curilibet, prout ad eum pertinerit, *districte præcipiendo mandamus, quatenus omnia & singula prædicta diligenter & attentè servent, teneant & custodiant, atque servari, teneri & custodiri inviolabiliter faciant.* Nemo non videt, quam longè ab his tam præclaris tamque pijs regulis recesserint, qui Regi Christianissimo auctores fuerunt, ut Regaliæ immunitatem nonnullis Ecclesijs à prædecessoribus suis jam pridem concessam, specioso conservandorum coronæ jurium titulo, abrogaret: nec minus clarum est, eos pari ratione Majestati suæ id consilij dare potuisse, ut singulas Ecclesias omnibus fere juribus suis, præsertim autem Regalibus seu Feudis cæterisque possessionibus, quibus Christianissimorum Regum munificentia ditatæ sunt, spoliaret.

CAPUT III.

Discutitur cuiusdam scriptoris sententia, qui nuper librum de Regalia edidit, in quo eam ex regia nominatione, quam Regibus Christianissimis Concordata tribuerunt, necessario sequi contendit. Refertur summam canoniarum Electionum historia, & quid in eis variatum sit.

1. **V**ix aliud deterioris atque injustæ causæ certius indicium est, quam cum ij, qui ejus patrocinium susceperunt, varias discrepantesque illius defendendæ vias ineunt, diversisque nituntur placitis, quæ pro suo quisque ingenio ac libitu comminiscitur. Cum enim veritas una sit, ejus etiam inveniendæ ac probandæ ratio, ut plurimum unica est & simplex. Varium contra mendacium, diversisque partibus, quas ingenij humani levitas sibi fingit, constans: unde ut tantisper subsistat, & aliquam habeat veri similitudinem, plerumque longo argumentorum circuitu ac multiplici rationatione indiget. Id quidem in hac Regaliæ causa jam non uno loco patuit: at mox clarius adhuc patebit, dum præcipua eorum, qui Regaliæ ad omnes regni Ecclesias extensionem tuentur, argumenta pergemus expendere.

2. Quidam Advocatus nomine *Aubery* in Tractatu, quem anno millesimo sexcentesimo septuagesimo octavo edidit, Regaliæ ex regia ad Prælaturas nominatione, quam jam à principio Reges Franciæ in omnibus regni Ecclesijs habuerint, necessario inferri contendit. Docet siquidem, Christianissimos Reges durante tum prima, tum secunda dynastia, Episcopos & Abbates liberè instituisse; eamque potestatem posteriores Reges per Concordata inter Franciscum primum & Leonem X. Summum Pontificem inita recuperasse. Unde,

ex ejus mente, nullus Episcopatus nullæ Abbatis regis nominationi subest, quin pariter juri Regaliæ subjaceat. Cum autem ex supra citatis Concordatis Rex Christianissimus jus nominandi ad omnes regni Episcopatus, & ad omnes Abbatias, exceptis quæ Capita Ordinum appellantur, adeptus sit, consequens est, ex ejusdem scriptoris sententia, ut Regalia in omnibus Ecclesijs Cathedralibus atque Abbatij, præter Ordinum Capita, ad suam Majestatem spectet.

3. Quæ hic scriptor ad confirmandam opinionem suam assert, adeo debilia sunt & inepta, vix ut responsum mereantur. mirumque videri possit, Officiales regios permisisse, ut pro eorum defensione liber tam veritatis diligentia ac bona fidei expertus in lucem prodierit. Sat est huic Auctori varia congerere facta, nullo ordine, sæpe minus vera, certè plerumque extra rem, & ex ijs conclusiones ac regulas inferre, quas ut certas & indubitatas proponit, cum falsissimæ sint & erroris plenæ. His suam tractationem pronuntiatis exorditur: *Singulos primæ dynastie Reges, plerosque verò secundæ liberam Episcoporum in toto regno institutionem sibi sumpsisse, lib. 1. cap. 1. pag. 3.* Eam esse præcipuam Regum prærogativam, quæ ab eorum sceptro nunquam separari possit: supremum in regno dominium eos nequaquam habituros fuisse, nisi Episcopatus, & Ecclesiasticas dignitates absoluta auctoritate, perinde ac alia regni sui officia & dignitates, distribuissent. Quin etiam constare, Imperatores tum veteris, tum novæ Romæ propria auctoritate Antistites elegisse, & de Episcopatibus & Ecclesiasticis Præfecturis, cuicumque libuisset, gratisatos esse, nec unquam se Electionum necessitati ac iugo subjecisse. pag. 4. Hinc alio loco affirmare non veretur: Cleri electiones à Regibus & Principibus tanquam abusum ac supremam suam auctoritatis violationem habitas esse. pag. 216. Ludovicum Pium Imperatorem aliòsque Principes sacrarum electionum vindices imbecillitatis, atque

imprudentiæ insinuat. Pragmaticam sancti Ludovici sanctionem, qua canonicae electiones restituuntur & confirmantur, ab Auctoribus Gallis hætenus, tanquam verum sancti Regis fatum agnitam & citatam, ut falsam & adulterinam repudiat pag. 22. Eo pariter nomine Concilium Constantiense Occumenicum, itemque Basileense, etiam cum legitimum esset, & ab Eugenio IV. Summo Pontifice approbatum, contumeliosissimis verbis proscindit. pag. 23. 24. 25. Pragmaticam Sanctionem à Carolo VII. Avarici Biturigum conditam, quod canonicas electiones ex communi jure celebrari voluerit, acriter reprehendit. pag. 28. 29. Concordatum verò, ut vocant, Bononiense, quod eas sustulerit, laudibus in cælum effert, atque *opus suis absolutum numeris* appellat, quod *scilicet pristinam distribuendi ministeria & dignitates Ecclesiasticas rationem, qua initio, ac florentissimis Ecclesia temporibus viguit, in usum revocavit*, pag. 70. Unde ibidem ait, putare se, *nunquam satis amplam ejusdem Concordati auctoribus gratiam haberi posse.*

4. Quis unquam horum verborum intemperantiam, temeritatem, atque inscitiam satis castigavit? Quis talia in sacras electiones effluentem patienter ferret? Quis non indignaretur, ea quæ à Christi Domini institutione & Apostolorum traditione profecta sunt, minoris fieri, quam ea, quæ ob morum & disciplinæ depravationem, & pro varia temporum ac locorum conditione, Ecclesia vel permisit vel tolerare coacta est? Id quæ ut tota hæc de canonicis electionibus regisque nominationibus materia, quam hic scriptor alijque nonnulli de industria obscurasse videntur, quæque præsentī Regaliæ quæstioni non parum luminis allatura est, explicetur, operæ pretium existimarem paulo altius repetere, & quidquid temporis decursu, præsertim in Gallijs sub triplici Regum dynastia, ea in re variatum sit, summarim referre.

§. Quis-

5. Quisquis primam electionum originem attenderit, facile agnoscer eas ad divinam institutionem atque Apostolicam traditionem referri oportere. Id patet & sancti Matthiæ septemque primorum Diaconorum electionibus, quæ in Actis Apostolorum cap. i. & 6. habentur, prout sancti Patres observarunt. *Ipsam videmus, inquit S. Cyprianus epist. 68. de divina auctoritate descendere, ut Sacerdos plebe presente sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur.* Quod ubi ex sacris scripturis confirmavit, adducta electione sancti Matthiæ ac septem Diaconorum, itemque Eleasari, quem in publico conventu Moyses, iussu Dei, summum Sacerdotem in locum Aaronis constituit, statim subjungit: *Coram omni Synagoga jubet Deus constitui Sacerdotem, id est, instruit & ostendit, ordinationes Sacerdotales non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere; ut plebe presente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita pradicentur, & sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & iudicio fuerit examinata.* Deinde autem sic concludit: *Diligenter de traditione divina, & Apostolica observatione servandum est, & tenendum, quod apud nos quoque & fere per universas provincias tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem cui propositus ordinatur, Episcopi ejusdem provincie proximi quique conveniant, & Episcopus deligatur plebe presente, quæ singulorum vitam plenissime novit & uniuscujusque actum de conversatione perspexit.* Idem de electionum origine & antiquitate testantur S. Clemens Epist. ad Corinthios, Origenes Homilia 6. in Leviticum & Tertullianus Apologet. cap. 39.

6. Constat itaque primis illis Ecclesiæ temporibus Episcoporum electiones, communibus votis, tum à Clero & populo, tum à Metropolitano aliisque Provinciæ Episcopis, qui ad urbem Pastore orbatam conveniebant, electumque

Episcopum statim ordinabant, celebratas. Tunc enim electionem excipiebat ordinatio, neque ullo temporis intervallo hi duo actus ab invicem, ut postea factum est, separabantur: unde in antiquis canonibus græcum vocabulum χειροτονειν & χειροτονία utrumque illum eligendi & ordinandi actum significat. Quamvis autem in electionibus magni momenti esset Cleri plebique consensus, & de eligendi probitate, doctrina aliisque dotibus testimonium, in ijs tamen Metropolitanis & Episcoporum Provinciæ potiores erant partes, eorumque propriè erat electio, cum ad eos spectaret de Cleri plebique testimonijs iudicium ferre, & sua auctoritate, quisnam eligendus esset, decernere; prout etiam ad eos solos spectabat, electum per impositionem manuum continuo consecrare.

7. Hinc magna Synodus Nicæna, quæ suis canonibus non aliud fere egit, nisi ut quæ communi jam Ecclesiarum usu firmata erant, publica lege sanciret, canone quarto præcipit, ut Episcopus à Metropolitano cæterisque provinciæ Episcopis constituatur, nulla expressa Cleri aut populi mentione facta. *Επίσκοπον θεωρήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθ' ἑκάστην, εἰ δ' ἐπισχέρις τὸ τριῶν, ἢ διὰ κατεπέμψονταν ἀνάγκην, ἢ διὰ μὴν ὁ δ' ἐξ ἅπαντ' ὅτι τρεῖς ὅτι τὸ αὐτὸ συναγομένης, συμφέρον γινώσκων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιπιδύον διὰ γραμμάτων, τότε τίτλ' χειροτονίαν ποιεῖται. τὸ δ' ἐκ τῶν γινώσκων δ' ἰδ' ὁδὸν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ ἐπισκόπῳ. [Episcopum oportet maxime ab omnibus Episcopis, qui in provincia sunt, constitui. Quod si hoc difficile vel ob urgentem aliquam necessitatem, vel ob itineris longitudinem fuerit, certè tres in unum locum convenientes, dummodo, qui absunt consenserint, & per litteras approbaverint, manus impositionem faciant. Confirmatio verò eorum, quæ sunt in singulis provincijs, dari debet à Metropolitano Episcopo. Neque tamen* deinceps

deinceps Episcoporum electio ita penes Metropolitam aliòque provinciæ Episcopos fuit, ut non ad eam peragendam Cleri populique suffragium ac testimonium, uti antea solebant, adhiberent: id quod, ut alias probationes omittam, ex Anatolij Constantinopolitani Patriarchæ in Concilio Chalcedonenſi auctoritate patet, qui cum de eligendo Ephesi Episcopo in locum Stephani & Bassiani Pseudo-Episcoporum à concilio damnatorum ageret, in hæc verba sententiam dixit: *Εμοὶ παρὶς αὐτῶν, εἰ καὶ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ δοκεῖ, ὥς μὴ δὲνα αὐτῶν τῆς Εφεσίων πόλεως εἶναι ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἐπεὶ ἐξ ἐπιλογῆς πάντων τῶν μνημόνων ποιμαίνοντες ὑποφύγοντες, διοικεῖν τὴν ἐπισκοπὴν, διὰ τὸ τῆς δ' οὐκ ἔστι κανόνας ἐαυτοῖς τὴν ἐπισκοπὴν ἀρπάσαι.* [*Mihi videtur, si etiam sanctissimo Concilio placet, ut neuter eorum sit Ephesiorum civitatis Episcopus, sed alius ex electione omnium, qui pascendi sunt, ordinetur ad gubernandum Episcopatum, eo quod ambo præter regulas sibi met Episcopatum usurpaverint.* Concil. Chalced. Act. 12.

8. Ex hac tamen Concilij Nicæni reticentia factum videtur, ut postea in Ecclesia Orientali Episcoporum electiones ad solum Metropolitam simul cum alijs ejusdem provinciæ Episcopis delatæ sint, qui ut plurimum ad urbem Metropolitanam confluentes, ibidem non expectato Cleri, & populi viduatæ Ecclesiæ suffragio aut consensu, Episcopum eligebant & ordinabant. Quod fortasse etiam in mores inductum est, ut turbulentis atque ambitiosis Cleri ac plebis electionibus occurreretur: idque videtur significare Concilium Laodicenum canone xiii. his verbis: *Περὶ τῶν μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτέλλον τὰς ἐκλογὰς ποιεῖν τῶν μνημόνων καθ' αὐτὸς εἰς ἱερεῖον.* [*De eo quod non sit populis concedendum electionem facere eorum, qui altaris ministerio sunt applicandi.* Itemque Concilium Oecumenicum canone xxii. alias à nobis relato, quo expressè Principes,

Magistratus ceterique Laici ab Episcoporum, Presbyterorum aliorumque Ecclesiæ ministrorum electionibus excluduntur.

9. Quod ad Ecclesiam Occidentalem spectat, diutius veterem in electionibus morem servavit. ut scilicet communibus votis, à Metropolitâ alijsque provinciæ Episcopis, una cum Clero ac populo viduatæ Ecclesiæ, celebrarentur; sic tamen ut potiores semper essent Metropolitæ ceterorumque Episcoporum partes. Postea verò in hoc quoque non mediocris facta est mutatio. Cum enim valde molestum esset singulis provinciæ Episcopis in unum locum, quoties de eligendo Episcopo ageretur, convenire, paulatim eo deventum est, ut solus Ecclesiæ viduatæ Clerus cum præstantiorum civium consensu electionem perageret, ejusque decretum ad Metropolitam, ab eo examinandum & confirmandum, mitteret. Neque tamen hæc nova eligendi ratio ita obtinuit, ut non interdum prior illa canonum auctoritate sancita, quoties Metropolitæ ceterisque provinciæ Episcopis placuisset, adhiberetur. Quin etiam hæc antiqua eligendi forma in Archiepiscoporum seu Metropolitanarum electionibus retenta est, quos ab omnibus Episcopis in synodo Provinciali cum Cleri ac populi Metropoleos suffragio eligi solemne fuit. Id patet ex epistolis decretalibus Summorum Pontificum Siricij, Innocentij I. Coelestini & Leonis Magni. Hic, qui Canonum Nicænorum magnum se præconem atque acerrimum vindicem præbuit, de electionibus Episcoporum ita loquitur: *Cum de summi Sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postularit. Epist. 84. cap. 5.* Ibidem conjunctim postulat ad Episcopi electionem, *vota civium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electionem Clericorum.* Alibi apertè declarat, quòd nulla ratio finis, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sint electi, nec à plebibus

*à plebibus expetiti. nec à provincialibus Episcopis cum Metropoli-
tani judicio consecrati. Epist. 92. cap. 1.*

10. Hæc canonicarum electionum disciplina ex Aposto-
lorum traditione profecta, in Ecclesia tum Orientali tum Oc-
cidentalī, postquam Imperatores Christo nomen dederunt,
diu perseveravit. Constantinus Magnus nullius unquam Epi-
scopi nominationem ad se traxisse legitur; sin autem ali-
quando in hoc negotio partes suas interposuit, id nequaquam
fecit, ut jus eligendi sibi tribueret, sed ut eligentium jus sua
auctoritate confirmaret. Constantius Imperator Arriano-
rum fraude circumventus primus Ecclesiæ libertatem hac in
parte violavit, Episcopos per seipsum designando, quos non
è Clero civitatis aut Diœcesis, ut canones præcipiebant, sed
ex alijs locis, ac remotissimis etiam partibus evocatos, cum
Tribunis & militibus, qui populum ad illos recipiendos co-
gerent, mittebat; quam ei violentiam sanctus Athanasius &
sanctus Hilarius, ut impiam & sacrilegam exprobrarunt.
Quod ad Imperatores Orthodoxos spectat, quam à violando
sacrarum electionum jure & distribuendis propria auctori-
tate Episcopatibus abhorrent, declarat Valentiniani I. re-
sponsum ad Episcopos, qui eum rogaverant, ut in locum
demortui Auxentij Pastorem Mediolanensi Ecclesiæ desi-
gnaret: Μεῖζον, inquit, ἢ καὶ ἡμᾶς τὸ ἐγχεῖν μα. ὑμεῖς γὰρ τὸ θεῖον
ἡγιασμένοι, καὶ ἐν τῷ ἀγγέλω ἐκένω ἐν δὲ αὐτοῖς, ἀμεντορ ἡ-
φισίδη. [*Supra vires meas est, istud negotium. Vos quos divina
gratia ornat, quique supremo lumine illustrati estis, melius de eo de-
cernetis.* Theodor Histor. lib. 4. c. 6.

11. Non omnes tamen Imperatores semper eam modera-
tionem tenuerunt. Nonnulli delata ultro ad se eligendi fa-
cultate usi, magnarum civitatum Episcopos, præsertim verò
Constantinopolitanum, postquam Imperij caput facta est
Constantin-

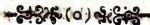
Constantinopolis, designarunt: id quod extraordinariè tantum, & cum in electionibus perturbationes ac dissensiones, quibus aliter occurri non posset, metuebantur, usurpabant. Sic Theodosius Magnus, cum inter secundi Concilij Oecumenici Patres, in eligendo Constantinopolitano Episcopo, postquam ea se dignitate abdicaverat S. Gregorius Nazianzenus, oborituras dissensiones prævideret. Nectarium nominavit, cui nominationi Patres una cum Clero populoque Constantinopolitano assensi sunt. Similiter Arcadius, mortuo Nectario, Joannem Chrysostomum Presbyterum Antiochenum, Constantinopolis Episcopum designavit; id quod cum ad postulationem Cleri ac populi Constantinopolitani fecisse testantur Socrates & Sozomenus. Idem postea Theodosius Junior, Arcadij patris exemplo, præstitit; sed non æquè felicibus auspicijs: quandoquidem Nestorius, quem Antiochia evocatum, in sede Constantinopolitana constituit, postmodum perfidus evasit hæresiarcha.

12. Caterum ab ejusmodi factis alijsque nonnullis similibus, cum extraordinaria essent, peculiarsque suas haberent rationes, exemplum capi non poterat. neque per ea Imperatoribus propriè jus ullum quærebatur, quod canonicis electionibus, quæ in singulis Ecclesijs toto orbe Christiano palam fiebant, impedimento esse posset. Deinde Ecclesia hanc Imperatoribus auctoritatem ultro deferbat. Hoc & eorum religioni, & conservandæ pacis sufficiendorumque bonorum Pastorum studio dabat: magnamque hujus imperatoris tutelæ utilitatem non semel experta, id minimè tanquam alieni juris invasionem habebat; neque sibi metuentum putabat, ne aliquando ea potestate in Ecclesiarum oppressionem abuterentur. Eodem se modo in alijs disciplinæ capitibus erga Imperatores gerebat. Eorum opem in con-

vocandis

vocandis Concilijs, in confirmandis canonibus, in opprimendis hæresibus implorabat. Tantumque abest, ut Romani Pontifices alijque Episcopi ægrè ferrent, Principes in ejusmodi rebus auctoritate sua Ecclesiam adjuvare, ut potius eos ad id præstandum tanquam ad præcipuum onus à Deo sibi impositum hortarentur, eo pacto fieri rati, quod olim apud Esaiam cap. 49. v. 23. de Ecclesia prædictum erat: *Eserunt Reges nutrices tue. Vultu in terram demisso adorabunt te & pulverem pedum tuorum lingent.*

13. Huc etiam referri potest Constitutio Justiniani Imperatoris Novella 123. ad probandum, canonicas electiones diu, postquam Imperatores fidem Christianam professi sunt, tanquam jus commune fuisse servatas. Is cum ad novas leges etiam in rebus Ecclesiasticis condendas propensior esset, hujus Novellæ capite primo sancivit: *Quoties opus fuerit Episcopum ordinari, Clericos & primates civitatis, cujus futurus est Episcopus ordinari, mox in tribus personis decreta facere, ut ex tribus personis pro quibus talia decreta facta sunt, melior ordinetur electione & periculo ordinantis.* Quæ quidem Constitutio an aliquando in Ecclesia sive Orientali sive Occidentali servata fuerit, merito dubitari potest, præsertim quatenus tres personas, quarum unam Metropolitanus optet, à Clero & populo nominari præcipit. At saltem ex ea manifestum est, imperante Justiniano totòque sexti sæculi decursu, canonicas Episcoporum electiones per universam Ecclesiam usurpatas fuisse; id quod etiam deinceps multis post sæculis obtinuit, ut facile esset varijs exemplis ostendere, nisi id supervacuum ac lectoribus molestum foret.

CAPUT IV.

*De Episcoporum electionibus in Ecclesia Gallicana
sub prima & secunda Christianissimorum
Regum dynastia.*

1. **C**onstat hanc eligendorum Episcoporum disciplinam in Ecclesia Gallicana, etiam postquam Clodovæus se cum tota Francorum gente Christo subdidit, servatam fuisse. Nusquam legitur. Clodovæum se in Episcoporum nominationes interpoluisse. Major erat ejus in Ecclesiam pietas, & in sanctum Rhemigium observantia, à quo speciatim monitus fuerat, ut Sacerdotibus honorem deferret. & ad eorum consilia semper recurreret, quam ut de aliquo jure sibi in Episcoporum electionibus tribuendo cogitaret.

2. Refert quidem Gregorius Turonensis lib. 10. Historiarum cap. 30. ubi Episcoporum Turonensium catalogum texit, quod decimo loco Theodorus & Proculus, jubente B. Chrodilde regina subrogati sunt, eo quod de Burgundia jam Episcopi ordinati ipsam secuti fuissent, & ab hostilitate de urbibus suis expulsi fuerant. Sed extraordinarius hic casus fuit. noctam jubente, quam suadente & hortante Clotilde Religiosissima femina id factum intelligi debet; præsertim cum Ecclesiastica regula duos esse in una Ecclesia Episcopos non patiatur. Eaque causa esse videtur, cur statim addat Gregorius: Undecimus Dionysius Episcopus (seu Dinisius, ut alibi ab eodem Gregorio vocatur) & ipse ex Burgundia veniens; per electionem fratrum ad Episcopatum accessit, cui aliquid de fisci ditionibus est largita, deditque ei potestatem faciendi de his rebus, quæ voluisset. Ubi fratrum nomine intelligit vel Coepiscopos, vel Clerum populūque Turonensem, ut significet cum non ut ambos prædecessores Theodorum

dorum & Proculum, jubente seu hortante Clorilde, sed libera planè & canonica electione ad hanc dignitatem assumptum fuisse.

3. Hæc ita leguntur in editione Gregorij Turonensis Parisijs anno millesimo quingentesimo duodecimo à Jodoco Badio & Joanne Parvo typographis cum Privilegio Regis facta, & Guillelmo Parvo Ordinis Prædicatorum Theologo, qui Regi Ludovico XII. à confessionibus erat, dedicata, ubi se *exemplarium impendio*, id est, manuscriptorum codicum diligenti collatione facta, hanc editionem adornasse testantur. Quæ quidem in editione Parisina anni millesimi quingentesimi sexcentissimi primi, itemque apud Duchesnium Historicum aliisque posteriores scriptores aliter leguntur in hunc modum: *Undecimus Dinisius Episcopus & ipse ex Burgundia veniens, qui per electionem præfati regis ad Episcopatum accessit; cui aliquid de fisco ditionibus est largitus, deditque ei potestatem faciendi de his rebus, quæ voluisset.*

4. Sed prior lectio omnino videtur retinenda; tum quòd ad eam mutandam nulla specialis M. SS. Codicum auctoritas in posterioribus editionibus proferatur, tum quòd Clodovæus, qui *præfati regis* nomine intelligitur, eo tempore jam vivere desiisset ex eodem Gregorio Turonensi lib. 2. Historiarum cap. 43. ubi ait eum obiisse undecimo anno Episcopatus Licinij, qui fuit nonus Episcopus Turonensis, Ecclesiámque Turonicam plus quam duodecim annos rexir: unde si ad ultimum annum Licinij, duos annos Theodori & Proculi, qui ei jam valde senes successerant, adjungas, Clodovæum regem jam ante tres annos, cum Dinisius Turonensem Cathedram ascendit, obiisse comperies. Observar autem idem Gregorius citato capite 43. lib. 2. Histor: quòd *Clorildis regina post mortem viri sui, qui Parisijs obierat, Turonum venit, ibique*

ad Basilicam sancti Martini descruens cum summa pudicitia, atque benignitate in hoc loco commorata est, omnibus diebus vite sue, raro Parisios visitans. Quod egregiè confirmat, eam & confugientes ad se Theodorum Proculumque populares suos Turonis excepisse, & post eorum mortem Dinisio Turonensi Episcopo pariter suo populari aliquid de fisci ditionibus, quas ut Regis vidua, vel ob restitutionem dotis possidebat, dono dedisse. Adde hunc de Dinisio articulum ad proximiorum, ubi agitur de Theodoro & Proculo, manifestè referri, ut patet ex his verbis: *Et ipse de Burgundia veniens;* ut parum coherere videantur hæc verba *per electionem præfati Regis*, quæ ad alterum remotiorem articulum, in quo Regis Clodovæi mentio fit, referenda essent. Hæc ad vindicandam veterem Gregorij Turonensis lectionem, quæ nescio quo consilio in posterioribus editionibus mutata sit, & ad confirmandum id quod initio dixi, nusquam legi, Clodovæum se in electiones Episcoporum interposuisse.

5. Fatendum quidem Clodovæi liberos ac pleròsque primæ Dynastiæ Reges hanc ejus moderationem minimè imitatos, se Episcoporum nominationibus nimio plus implicuisse; adeò ut nonnulli Episcopatus aliasque dignitates Ecclesiasticas absoluta auctoritate Aulicis distribuerent, & sæpe etiam accepta pecunia aut muneribus in indignissimos homines conferrent. Quam ejus temporis corruptelam S. Gregorius Turonensis in vita Patrum cap. 3. ait: *Jam tunc germen illud iniquum ceperat pullulare, ut Sacerdotium aut venderetur à Regibus, aut compararetur à Clericis.* Multa autem varijs in locis ejusmodi Simoniacæ exempla profert, eamque ad suam usque ætatem longè latèque grassatam esse ostendit.

6. Huic malo ut occurreret Ecclesia Gallicana, varios canones ad vindicandam Electionum libertatem in suis Synodis

nodis condidit, ut in Concilio Aurelianensi V. can. 10. ad annum quingentesimum quadragesimum nonum: Concilio Parisiensi III. can. 8. ad an. 557. Concilio Parisiensi V. can. 1. ad an. 715. Concilio Cabillonensi can. 10. ad an. 650. Fatebatur tamen æquum esse, ut Episcopi sine assensu ac beneplacito Regis, seu, ut loquitur Concilium Aurelianense V. sine ejus *voluntate* non ordinarentur: quod à prisca disciplina omnino alienum non erat, quæ Magistratus ac Prælati plebis ad electiones peragendas admittebat. Reges enim tanquam, populorum capita, quidquid juris in plebe residet, excellenter in se continere existimantur. Deinde cum Episcoporum sit, subditorum mentes in ijs quæ ad Deum spectant, regere, atque etiam in rebus civilibus publicæque regni administratione, haud mediocri auctoritate polleant; Regum vel maximè intererat, ut ad eam dignitatem ij solum assumerentur, quorum fidelitatem perspectam haberent: idque præsertim postquam Ecclesiæ, regia eorum munificentiæ, ditatæ sunt, & Episcopi urbes, castella, ac nobiliora feuda, quibus viris Principibus, atque Aulæ optimatibus cœquarentur, possidere ceperunt.

7. Hæc Conciliorum Gallicanorum decreta ad conservandas electiones canonicas, quæ cum assensu & voluntate Regis fiebant promulgata anno sexcentesimo decimo quinto, Clotarius II. solemniter Edicto confirmavit, ubi inter alia sic statuit: *Definitionis nostra est, ut canonum statuta in omnibus conserventur, & quod per tempora ex hoc prætermisum est, vel de hinc perpetualiter observetur. Ita ut Episcopo decedente, in loco ipsius, qui à Metropolitano ordinari debet cum Provincialibus, à Clero & populo eligatur. Et si persona condigna fuerit, per ordinationem Principis ordinetur. Vel cerè si de Palatio eligatur, per meritum persona & doctrina ordinetur. Apud Sirmond. tom. 2. Concil.*

Gallic. Hæc ultima Edicti verba sic Dominus de Marca interpretatur, ut Clotarius sibi facultatem eligendi nonnumquam è Palatio viros quosdam ad Episcopatum, non expectato Cleri plebisque suffragio, retinuerit. At probabilius videtur, id tantum voluisse Clotarium, ut si electus à Clero & populo de palatio seu aula Regis fuisset, cum Metropolitano alijque Episcopi Ordinare non gravarentur, nec ei negotium facesserent, quòd esset neophytus, hoc est è curia & Laico Magistratu ad sacras infulas evocatus; dummodo ijs morum & doctrinæ dotibus esset ornatus, quæ hujus defectus veniam impetrarent. Quam cautionem verisimile est à Clotario adhibitam fuisse, quòd per id tempus Romani Pontifices graviter de ejusmodi neophytorum ordinationibus conquesti essent, eosque ab Episcopatu penitus arcendos censuissent, ut videre licet apud Gregorium Magnum lib. 7. Epist. 113. 114.

8. Ut ut sit, constat Reges Christianissimos intra hos Conciliorum Gallicanorum & Edicti Clotarij limites non stetisse. Totam quippe eligendi auctoritatem sapissime ad se trahebant, sive designando quem vellent eligi, sive scribendo literas commendatitias, aut preces, quæ præcepti loco essent, adhibendo. Interdum etiam habito Episcoporum & Magnatum Aulae suæ consilio Clericum è Palatio nominabant, ac regio diplomate munitum ad Clerum & plebem vacantis Ecclesiæ, quò ab eis in Episcopum reciperetur, ablegabant. Hujusmodi regiae nominationes, quæ primis Mervingianæ stirpis Regibus ceperant, postea ultimis ejusdem stirpis Regibus, maximè autem regij Palatij Præfectis rerum potentibus, passim usurpabantur, & ambitioni ac Simonia, quibus misere afflicta est Ecclesia Gallicana, latum aditum patefecerunt.

9. His malis cumulum attulit Carolus Martellus, dum Laicis ac militibus, quorum opera in bello usus erat, Episcopatus & Abbacias ad fruendum concessit. Grassanti per omnes Ecclesias pesti Carolomanus & Pipinus Caroli filij & successores, consilio & monitis Beati Bonifacij Archiepiscopi Moguntini, occurrere tentarunt. Expulsis Laicis, qui Episcopatus occupaverant, Episcopos, qui pastorum officio fungerentur, cum Prælatorum atque optimatum suæ aula consilio, nominarunt. Ut autem ritè & ordine id fieret, uberiorèque inde fructum Ecclesia caperet, non solum varias Synodos ad confirmandas ejusmodi nominationes congregarunt, verum etiam ut eis consensus, atque auctoritas Sedis Apostolicæ accederet, obtinuerunt: quod religiosissimis Principibus Zacharias Summus Pontifex, ob urgentem necessitatem & Ecclesiæ Gallicanæ miserrimum statum libenter concessit, ut testatur Lupus Ferrariensis Abbas epist. 81. quæ est ad Amulium Archiepiscopum Lugdunensem. *Pipinus, inquit, exposita necessitate hujus regni Zacharia Romano Papa, in Synodo cui Martyr Bonifacius interfuit, ejus accepit consensum, ut acerbitati temporis industria sibi probatissimorum decedentibus Episcopis mederetur.* Unde inferre licet, temporarium fuisse illud Zachariæ privilegium, donec videlicet res in meliorem statum reducerentur, neque ad Carolomanni ac Pipini Successores transiisse.

10. Pipino successit Carolus Magnus, non minus ejus sceptri regnorumque hæres, quam pietatis ac religiosæ in instauranda disciplina solitudinis æmulator. Qui Investituras à regijs nominationibus non distinguunt, atque ab Adriano I. in Concilio Romæ habito anno septingentesimo septuagesimo tertio jus eligendi Summum Pontificem & investiendi Episcopos in Carolum collatum esse existimant, ut habetur in can. *Adrianus*, apud Gratianum Dist. 63. ij consequenter etiam putant

putant hunc Imperatorem, sublata penitus electionum libertate, Episcopos summa auctoritate nominasse. Verum, præterquam quod regiæ ad Episcopatus nominationes ab Investituris omnino distinguendæ sunt, cum Principes ut plurimum Investituram non nisi canonicè electo darent, ut lib. i. cap. 6. demonstratum est: clarissimus Annalium Ecclesiasticorum conditor Baronius aliique doctissimi viri, hunc canonem, quem Gratianus in suum Decretum inconsultè retulit, falsum atque adulterinum esse probarunt. Ea hic argumenta summam referri lectoribus haud ingratum erit.

II. I. Romani hujus Concilij nullus meminit ante Sigbertum Gemblacensem Monachum Henricianis partibus in causa Investiturarum adversus Romanos Pontifices addictissimum, qui anno circiter millesimo centesimo duodecimo, hoc est trecentos amplius annos, postquam celebratum dicitur istud Concilium, fervente Investiturarum dissidio inter Romanum Pontificem & Henricum V. Chronologiam suam scripsit; ut magna sit suspicio, hanc de Romano Concilio narrationem, partium studio ab eo confictam esse.

II. Eginardus, qui Carolo Magno à secretis, & in peragrandis varijs regionibus assidens Comes, ejus vitæ diarium scripsit, expressè notat, cum quatuor tantum vices Romam profectum esse, annum ac diem cujusque ejus in Urbem adventus distinguens: quarum peregrinationum rationem si subduxeris, nullam in annum aut tempus prædicti Concilij, cui Carolus interfuisse dicitur, quadrare comperies.

III. Romani Pontifices, imperante Carolo, liberè & citra sacularium Potestatum auctoritatem eligebantur, idque postea, Ludovico Pio Imperatore, continuatum est, ut testatur Florus Magister Ecclesiæ Lugdunensis Diaconus, ejus

ævi clarissimus Scriptor, in fragmento de electionibus Episcoporum ad annum 813.

14. IV. Eo canone nomen ac dignitas Patritij in Carolum confertur, cum tamen constet, eum longè antea hoc dignitatis gradu, quem veluti hæreditario jure à Pipino Patre acceperat, insignitum fuisse. Idque patet ex Epistolis Pauli I. & Stephani III. Summorum Pontificum, Adriani I. prædecessorum, in quibus Carolus hoc eodem Patritij nomine cohoneatur.

15. V. Florus modò laudatus soli consuetudini tribuit, quòd ad electiones vel ordinationes Episcoporum, in quibusdam regnis consensus, & voluntas Principis accedat. Et Lupus Ferrariensis in Epistola jam citata, cum auctoritatem regijs nominationibus conciliare vellet, nullum alium Pontificem Romanum, quasi illarum approbatorem, adducit, præter Zachariam, qui eas Carlomanno & Pipino ad tempus, uti supra notatum est, concessit. Unde manifestè sequitur, utrumque hunc eruditissimum Scriptorem nihil de illo canone, aut legisse unquam aut inaudisse.

16. VI. Patet ex duabus epistolis ab Adriano I. post Romanum illud, de quo agitur, Concilium, scriptis, electiones & ordinationes Episcoporum in Longobardia, citra consensum atque auctoritatem Caroli Magni celebratas fuisse. Cum enim hic Ravennam legatos, qui suo nomine electioni Episcopi interessent, misisset; Adrianus ad eum scripsit, id contra antiquum morem ab eo tentari, quandoquidem ejus Ecclesiæ Episcopus à Clero & populo civitatis, sine ullo Potestatis sæcularis interventu hætenus semper electus fuisset. Hæc ex Baronio ad an. 774. Labbæo in edit. Concil. tom. 18. pag. 46. Carolo *Le Coigne* Annal. Eccles. Franc. tom. 6. ad an. 774. num. 113. Christiano Lupo in canones Concil. tom. 3. Dis-

sertat. 4. c. 1. Ludovico Thomassino de Disciplina Eccles.
Part. 3. lib. 2. c. 24.

17. Repudiato itaque hoc Canone, tanquam falso & adulterino, non desunt viri eruditione insignes, ut Christianus Lupus tom. 3. in Canones Conciliorum, Dissertat. 3. cap. 9. & Ludovicus Thomassinus de Disciplina Ecclesiastica Part. 3. lib. 2. c. 24. qui longius adhuc progrediuntur, & à Carolo Magno canonicas electiones publica lege restitutas affirmant. Eam in rem citant caput 84. libri primi Capitularium ab Ansegiso Abbate collectorum, qui in Præfatione Operis significat, se in hunc librum primum ea sola Capitularia coniecisse, quæ à Carolo Magno condita fuissent. Nituntur etiam auctoritate Hincmari Rhemensis Archiepiscopi & Ivonis Carnotensis, qui huic Imperatori memoratum Capitulare inscripserunt. Alij tamen non minus eruditione ac doctrina celebres, quos inter Jacobus Sirmondus tom. 2. Conciliorum Gallic. in notis ad Capitular. Ludovici Pij, & Petrus de Marca lib. 8. de Concord. Sac. & Imp. c. 13. istud Capitulare Ludovico Pio Caroli Magni filio adjudicant, atque ab Ansegiso cum nonnullis alijs in librum primum imprudenter relatum putant, cum in secundum librum rejici debuisset. Ut ut sit, si Carolus Magnus nonnunquam cum Prælatorum, atque Optimatum Aulae suæ consilio Episcopos, prætermissa Cleri & populi electione, nominavit, quod quibusdam exemplis atque auctoritatibus clarius est, quam ut negari possit; id non aliter fecit, quam Carlomannus & Pipinus, id est, ex auctoritate & consensu Ecclesiæ, ut gravissimis ejus malis mederetur, ac perditam disciplinam, substitutis bonis pastoribus, resarciret. Quin etiam constat, eum pluribus Ecclesijs electionum libertatem per rescripta ac diplomata expressè reddidisse; ut Ludovicus Pius ejus filius, & successor, celebri illo Capitulari Aquisgrani ad

ad annum octingentesimum decimum sextum de restituendis electionibus promulgato, nihil aliud effecisse videatur, nisi ut quod à Patre caprum, atque adumbratum fuerat, completet ac perficeret.

18. Hoc itaque memorando Capitulari, quod Ansegisus lib. 1. suæ collectionis num. 84. retulit, Ludovicus Pius declarat se in reddenda Ecclesiastico ordini electionum libertate, sacris canonibus obtemperare: *Sacrorum, inquit, canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum Ordini Ecclesiastico prabuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & populi, secundum statuta canonum, de propria Diocesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vite meritum & sapientia donum eligantur, ut verbo & exemplo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant.* Clara & aperta est hæc Ludovici Constitutio, qua electiones Episcoporum, Clero & populo, secundum statuta canonum, nulla secularis potestatis mentione facta, permittuntur. Non tamen deinceps ab ipso Ludovico ita religiosè servata est, quin sæpe in electionibus se interponeret, aut electos à Clero & populo consensu atque auctoritate sua confirmando, aut etiam, quosnam eligi vellet, per rescriptum electoribus significando. Hinc anno octingentesimo vigesimo nono Concilium Parisiense VI. eum graviter monuit, ut pro sua pietate de constituendis in Ecclesiæ bonis Pastoribus magnopere curaret: *Monendo, inquit Concilij Patres can. 22. Magnitudini vestra suppliciter suggerimus, ut deinceps in bonis Pastoribus rectoribusque in Ecclesijs Dei constituendis magnum studium, atque solertissimam adhibeatis curam.*

19. Hic mos celebrandarum electionum cum nutu & assensu Principum, Carolo Calvo Imperatore alijsque deinceps Regibus Christianissimis, in Ecclesia Gallicana perseveravit, ut patet ex Epistolis Hincmari Rhemensis Archiepiscopi,

quas alibi citavimus, varijsque exemplis & auctoritatibus, quæ passim apud illius ævi scriptores occurrunt. Florus id temporis Ecclesiæ Lugdunensis magnum decus in fragmento jam citato, optimè explicat, quatenus in electionibus Episcoporum, salva earum libertate, Principes auctoritatem suam interponerent. Primum electiones canonicas, quæ communi Cleri ac populi suffragio fiebant, ex Apostolica traditione perfectas ostendit, ac multis deinceps sæculis in Ecclesia sine ullo sæcularis Potestatis interventu, celebratas esse confirmat. Deinde statim subjungit: *Quod verò in quibusdam regnis postea consuetudo obtinuit, ut consultu Principis ordinatio fieret Episcopalis, valet utique ad cumulum fraternitatis propter pacem, & concordiam mundana potestatis; non tamen ad complendam veritatem, vel auctoritatem sacre ordinationis, qua nequaquam regis potentatu, sed solo Dei nutu & Ecclesiæ fidei consensu cuique conferri potest. Quoniam Episcopatus non est munus humanum, sed Spiritus Sancti donum, sicut ostendit Apostolus . . . Unde graviter quilibet Princeps delinquit, si ut hoc beneficio suo largiri possit existimat, quod sola gratia divina dispensat: cum ministerium sue potestatis in huiusmodi negotium peragendo adungere debeat, non præferre. . . Qua omnia non idèò dicimus, quasi potestatem Principum in aliquo minuendam putemus, vel contra religiosum morem regni aliquid sentiendum persuadeamus, sed ut clarissimè demonstretur, in re huiusmodi divinam gratiam sufficere, humanam verò potestatem nisi illi consonet, nihil valere.*

20. Verùm cum vix fieri possit, ut in ejusmodi rebus Principes intra legis metas se contineant, parta sibi ex solo usu & consuetudine in Episcoporum electionibus auctoritate sæpe abutiebantur. Aut enim quem ipsi vellent, in Episcopum eligi curabant, aut aliquem ex aula sua per seipsos eligeabant, quem ad Metropolitanum aliòsque provinciales Episcopos,

ut

ut ab ijs ordinaretur, mittebant. Cùm autem sic ex aula emissi, sæpe ad sacrum Episcopatus munus capeßendum minus idonei reperirentur, Concilium Valentinum III. anno octingentesimo quinquagesimo quinto, Imperatoribus Lothario & Carolo Calvo, congregatum, primum quidem statuit, ut à Rege plena canonicarum electionum restitutio postularetur; deinde verò addit can. 7. *Sed & si à servitio p̃ij Principis nostri aliquis Clericorum venerit, ut alicui civitati præponatur Episcopus, timore casto sollicitè examinetur, primum cujus vita sit, deinde cujus scientia; & vigore Ecclesiastico sub oculis omnipotentis Dei agat in hac parte Metropolitanus, Episcopis sicut Dei ministris adiutorium ferentibus, ne maculata vita & pompis sæculi turbidus, & Simoniaca hæresi pollutus humilibus, & mundis Christi Ecclesiæ, ipsius superponatur Episcopus. Nec præsumas illiteratum & cupiditate nimia cacatum, redditurus facti sui rationem, populo Dei præficere.*

21. Sic se habuerunt electiones canonicæ in Ecclesia Gallicana usque ad finem secundæ Regum dynastiæ. Plerùmque Principes suum regium ministerium ad eas probandas, & confirmandas adjungebant: nonnunquam eas præcurrebant, aliquem ex aula sua per seipsos nominando; quòd Ecclesia dissimulandum judicabat, de eo solum sollicita, ut ne in Ecclesiarum perniciem ejusmodi nominationibus abuterentur.

CAPUT V.

De electionibus canonicis sub tertiâ Regum dynastiâ, usque ad Concordatum Bononiensè. Ex hoc Concordato falso & temere insertur, Regaliâ generalem esse oportere.

1. **Q**uod electiones canonicæ per totum tertiâ Regum dynastiæ tempus usque ad Concordatum, ut vocant, Bononiensè

Bononiense in Ecclesia Gallicana viguerint, ostendere nihil attinet. Id enim inter omnes constat, nec ab ipso, quem hic examinamus, auctore in dubium revocatur. Hugo Capetus tertiæ hujus stirpis Princeps, ejusque filius & successor Robertus optimè de Ecclesia, in conservandis Cleri juribus ac privilegijs, meriti sunt; ut huic eorum pietati, atque in Ordinem Ecclesiasticum propenso animo jure merito accepta ferri debeat singularis illa prosperitas, qua stirpem, quæ etiamnum in Augustissima Borboniorum familia regnat, in prope septingentesimum annum propagavit.

2. Henrico I. rege aliisque deinceps regibus continuatæ sunt electiones, eaque S. Ludovicus, ut regijs omnibus dotibus, ita Christiana pietate præcellens: Edicto suo seu Pragmatica Sanctione anno millesimo ducentesimo sexagesimo octavo publicata confirmavit his verbis: *Statuimus & ordinamus primò, ut Ecclesiarum regni nostri Prælati, Patroni & Beneficiorum collatores ordinarij jus suum plenariè habeant, & unicuique sua jurisdictio servetur. Item Ecclesia Cathedralis & alia regni nostri liberas electiones & earum effectum integraliter habeant. Item promotiones, collationes, provisiones & dispositiones Prælatuum, Dignitatum & aliorum Beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum regni nostri secundum dispositionem, ordinationem & determinationem juris communis, sacrorum Conciliorum Ecclesia Dei, atque institutorum antiquorum Sanctorum Patrum fieri volumus & ordinamus.*

3. Verùm utcumque primis istis tertiæ dynastiæ regibus probatæ sint electiones canonicæ, in eas tamen duplici se ratione interponebant. Primum enim in multis Ecclesijs mors Episcoporum eis denunciabatur, novique Episcopi eligendi licentia ab ijs obtinebatur. Deinde verò electo Episcopo, antequam ordinaretur, feudorum aliorumque bonorum temporalium.

temporalium investituram dabant, atque ab eo clientelaris obsequij professionem, aut fidelitatis iuramentum exigebant. At postea ejusmodi Investituræ, cum annuli virgæque pastoralis traditione ante Episcoporum inaugurationem fierent, earumque occasione Principes sæpe electiones impedirent, atque Ecclesiarum vacantium redditus occuparent, plurimis Conciliorum ac Summorum Pontificum decretis damnatæ sunt. Quæ in re Christianissimorum Regum pietas, & in Sedem Apostolicam reverentia enituit, cum in dimittenda ex præscripto Romanorum Pontificum ejusmodi Investitura cæteris Principibus præiverint. de quo vide lib. I. cap. 6. & 7. ubi de Investituris fusè actum est.

7. Porro observandum est, sub initium hujus terræ Regum dynastiæ Episcoporum electiones ad sola Cathedralium Ecclesiarum Capitula, excluso reliquo Clero, delatas esse; id quod deinde Pontificij juris auctoritate confirmatum fuit, ut toto titulo de electione & electi potestate apud Gregorium IX. patet. Frequentes autem in his Capitulorum electionibus lites, quæ ad Sedem Apostolicam per appellationem deferbantur, postea Summis Pontificibus occasionem præbuerunt, ut electionum, cognitionem ad se traherent, ipsique, si quid vitij occurreret, in irritum missis, ipsi per se Episcopos designarent. Quin & interdum, ut ejusmodi Capitulorum dissensionibus occurrerent, aliisve de causis, Ecclesiarum Cathedralium, ubi eas vacare contingeret, provisionem atque Antistitum nominationem sibi reservarunt, interdicta Capitulis aut ad tempus sublata electione: idque frequentius ac palam usurpari capiteo tempore, quo Romani Pontifices Avinionem sedem suam fixerunt, præsertimque in fœdo illo, ac diuturno schismate, quo Ecclesia, post Gregorij XI. qui Romam redierat, obitum, laboravit. Ea rerum Ecclesiasticarum per-

perturbatione, Christianissimi Reges varia Edicta promulgarunt, ad tuendum jura & libertates Ecclesiæ Gallicanæ, nominatimque electiones canonicas, ut Carolus VI. qui ex Principum atque aulæ Magnatum, Antistitum, Capitulorum, Universitatum ac Studiorum regni sui consilio duas Constitutiones edidit: Alteram mense Februario anni millesimi quadringentesimi decimi octavi, quibus inter plura alia jubet, ut electiones Episcoporum aliorumque Ecclesiæ Præpositorum ex jure communi fiant.

5. Concilium Basileense Sessione 21. & 23. antequam auctoritate Eugenij IV. Ferrariam translatum esset, uno atque altero decreto canonicas electiones solemniter approbavit confirmavitque: quæ quidem decreta postmodum Carolus VII. Avarici Biturigum, Pragmaticæ Sanctioni in conventu Principum & Magnatum, Antistitum, Doctorum ac legatorum omnium fere Capitulorum & Universitatum regni sui promulgatæ, inseruit. Verùm hanc Sanctionem Pragmaticam regia auctoritate conditam, & ex Basileensis Synodi decretis penè ad verbum expressam Romani Pontifices tanquam auctoritati suæ infestam averfati sunt, utque abrogaretur, per sexaginta circiter annos à Christianissimis Regibus vehementer contenderunt: qua ex concertatione tandem anno millesimo quingentesimo decimo septimo prodijt famosum illud Concordatum, quod Bononiense appellant. à Leone X. Summo Pontifice, & Francisco I. Francorum Rege initum, quo, abrogatis electionibus, Regi Christianissimo conceditur jus nominandi ad Episcopatus & Abbatias vacantes, nominandorum confirmatione seu institutione Summo Pontifici reservata.

6. Supervacaneum esset hic particulatim referre ea omnia, quæ in Gallijs ad impediendam Concordati executionem
acta

acta sunt, videlicet Cleri Gallicani, Academia Parisiensis, ac Parliamentorum intercessionibus, interpositam ad futurum Occumenicum Concilium appellationem, ac demum ad obtinendam ejus abrogationem & electionum instaurationem Regibus Christianissimis porrectas fere in hanc usque diem supplicationes. Sufficit ejusmodi Concordatum ab Ecclesia tolerari, sacroque Concilio Tridentino visum non esse quicquam ea in re innovare. Ecclesiae fides & doctrina immutabilis est: disciplina non item. Sape ut pia mater, filiorum infirmitati servire cogitur, multaque ob morum depravationem non ex proprio sensu aut primigeniae suae disciplinae regulis introducta, prudenti Oeconomia tolerat; tamen pristinae perfectionis desiderio semper teneatur, & ad eam quoslibet fidelium, quoad fieri potest, impellere non desistat. Unde foris actum mutans, intus sensum non mutat, utpote quae eodem semper Christi Domini spiritu, qui secum ea usque ad finem saeculi permansurum promisit, gubernetur.

7. In hac eligendorum Ecclesiae Pastorum mutatione videtur Deus haud secus se erga populum Christianum gessisse, atque olim se gessit erga Israelitas, quibus permisit, ut priorem Republicae formam, cujus ipse institutor, & juxta quam eorum Dux ac Princeps erat, immutarent, Regemque sibi, pro more vicinarum gentium, constituerent. Quamvis enim hoc eorum consilium vehementer ei displicuerit, quemadmodum per Samuelem 1. Reg. 8. v. 7. 8. ac multo post per Oseam Prophetam 9. v. 15. testificatus est, eis tamen obsequendum judicavit. Quin & hac eorum infidelitate & inconstantia usus est ad exequenda aeternae suae Providentiae decreta, & ad ea, quae eorum Patribus pollicitus erat, efficienda, dando illis Reges, qui Amorrhæorum aliorumque Gentilium reli-

K k

quias

quias extinguerent, & ex quibus, post multorum sæculorum decursum, Christus nasceretur.

8. Hæc paulo fufius, ut pateat, quam infcien- ter, atque affentatoriè in hoc argumento verfatus fit Auctor, quem hætenus refutavimus, dum facras electiones, ut extraordinarias, & ab Ecclefia quodammodo ufurpatas, regias verò nominationes tanquam ex jure communi Chriftianiffimis regibus debitas, quarum ufum aliquando intermiſſum ſuperiore ſæculo per Concordatum Bononiènſe recuperaverint, proponere non dubitavit. At poſtquam ejus doctrinæ falſitas patefacta eſt, reſtat ut etiam demonſtremus eum falſò ac ineptè ex illa concludere, Regaliam in regno generalem eſſe oportere.

9. Primum enim eſi quis ei gratuitò concedat, Chriftianiffimos Reges idem jus, quod olim in nominandis Episcopis habuerunt, per Concordatum Bononiènſe recuperaffe, nequaquam inde ſequeretur, eos nunc jure ſibi Regaliam per totum regnum vindicare. Id quam falſum ſit velex eo patet, quòd Regalia nuſquam in regno locum habuerit ſub prima & ſecunda Regum dynaſtia, hoc eſt, cùm Episcopos, ex mente iſtius ſcriptoris, ſumma auctoritate nominarent; ſub finem verò duodecimi ſæculi in certis quibuſdam Provincijs incæperit, hoc eſt eo tempore, quo electiones canonica palam toto regno vigerent, ut omnes fatentur: quòd utrũque caput fuſè primo Libro, tum ex Hiſtoria, tum alijs validiſſimis argumentis, demonſtratum eſt. Unde manifeſtè ſequitur, Regaliam ex nominationibus regijs non penderè, fruſtràque ac perperam Auctorem contendere, duo hæc ita mutuò copulari, ut unum ab altero diſjungi non poſſit.

10. Id unum effecit Concordatum, ut Regibus Chriftianiffimis jus nominandi ſeu præſentandi ad Episcopatus & Abbantias

Abbatias tribueretur, sublatis electionibus, quæ prius à Capitulis Ecclesiarum Cathedralium, atque Abbatiarum Monachis celebrabantur, reservata verò Summo Pontifici nominatorum institutione seu provisione, quæ per Bullas conceditur, quæque confirmationis Metropolitanorum, quam electi antea obtinebant, vicem supplet. Cum autem ejusmodi Concordatum vim pacti conventi inter duas Summas Potestates, regiam scilicet ac Pontificiam habeat, nemini dubium, quin strictè & juxta appositam verborum formam accipendum sit. Unde absurdum omninò & iniquum est, ut ad rem maximi momenti, qualis est Regalia, de qua ne verbum quidem in eo fit, extendatur: quasi verò Leo X. concessio Regibus Christianissimis jure nominandi Episcopos, & Abbates, eisdem quoque jus Regaliæ in universis regni Episcopatibus & Abbatibus concesserit; tametsi ea de re altum sit in Concordato silentium, atque etiam constet Provincias & Ecclesias, quæ ante Concordatum Regaliæ obnoxie non erant, suam postea libertatem, usque ad hanc nostram ætatem constanter retinuisse.

II. Denique omnes hujus Scriptoris argumentationes, ut vanæ ac futes concidunt, simul ac eis opponitur Decretum Concilij Lugdunensis generalis, quo prohibetur, ne quis, quantacumque dignitatis fuerit: Regaliæ in Ecclesijs antea ei non obnoxijis usurpet. Fatetur quidem ille pag. 99. hoc Concilij Lugdunensis decreto prohibitas esse *novas Regalias*, hoc est, quæ in Ecclesias, ubi antea locum non haberent, de novo inducerentur. Sed statim pugnancia loquens addit: Christianissimos Reges, hoc solo Christianissimorum Regum nomine, quod hæreditario jure possident, Regaliæ usum sibi vindicare posse: *Qua quidem, inquit, ipsis tam non potest negari, quam soli suum lumen, aut quidquid vel maxime regia eorum digni-*

dignitati proprium, atque instum est. Totus ejus liber similibus inter se pugnancibus sententijs, & viciosis atque ineptis argumentationibus scater, quibus refellendis frustra tempus teneremus.

12. Lubet tantum hic observare. quam misere ac pueriliter ad argumenta, quibus Ecclesiarum Occitanie vicinarumque Provinciarum libertas confirmata est, respondeat. Nihil, verbi gratia, eam in rem validius aut illustrius afferri potest, quam Arrestum Parlamenti pro Ecclesia Aniciensi anno millesimo ducentesimo quinquagesimo nono latum, & sancti Ludovici Edictum in ejusdem Arresti confirmationem datum, de quibus lib. 1. cap. 13. Attamen ille ex ijs (quis credat?) Regaliam generalem esse debere sic probare nititur pag. 198. *Qui hanc, inquit, Diocesim (Aniciensem) à Regalia immunem esse contendebant, hoc uno maxime nitentur, quod nusquam legeretur, Capitulum post mortem Episcopi, licentiam eligendi ad vacantem sedem successoris à Rege obtinuisse.* Id falsò sibi sumit. Neque enim verum est, Capitulum Aniciense, ad suam Regaliae immunitatem asserendam, hoc nixum argumento. Paret solum ex inquisitione, quæ ab Archiepiscopo Bituricensi instructa est, nunquam re ipsa Capitulum Aniciense à Regibus ejusmodi licentiam ad novum Episcopum eligendum postulasse, idque fuisse unum ex capitibus per Arrestum Parlamenti & Edictum Regis Capitulo adjudicatis. Hoc tamen ubi falsò sibi sumpsit Auctor, sic pergit: *Atque ita ex lege contrariorum, Episcopus Aniciensis ejusque Capitulum juri Regalia necessario subjici fatebantur eas Dioceses, in quibus consensus ac voluntas Regis ad Episcopi electionem peragendam requireretur.* Unde ultra infert, quòd, cum Reges Christianissimi ex Concordato, non jam eligendorum Episcoporum licentiam Capitulis concedant, sed, quod multo fortius est, Episcopos, sicut olim ab eis facti-

-atum

tatum existimat. per seipfos eligant, consequens sit, ut Regaliam ubique potiori jure jam sibi vindicare possint.

13. Alibi de hac Ecclesiæ Aniciensis controversia loquens, ait: *Episcopum & Capitulum agnovisse, Episcopatum bonorum intra civitatem positorum Regaliam ad Regem cerio pertinere; an verò secus res se haberet in bonis extra civitatem positis, id judicio atque arbitrio Archiepiscopi Bituricensis permisisse.* Deinde verò Inquisitionem ab eodem Archiepiscopo Bituricensi institutam, Parlamenti Arrestum post inspectam hanc Inquisitionem latum, & Edictum à sancto Ludovico in ejusdem Arresti confirmationem promulgatum, silentio obvolvens, ex hac Episcopi & Capituli Aniciensis circa bona intra civitatem posita confessione, concludit, Ecclesiam Aniciensem Regaliæ obnoxiam esse.

14. Quòdque magis mireris, postquam tam futili ratiocinatione probavit Aniciensem Diocesim absolucè juri Regaliæ subjacere, sic pergit: *Cum autem hac Diæcesis nunc intra fines Jurisdictionis Parlamenti Tolosani posita sit, ab ea exercenda in reliquis Occitania Diæceses Regalia exemplum duci potest.* Deinde addit. *Certe cum Occitania inter eas numeretur Provincias, quæ primùm bello parta Francorum imperio addita sunt, nulla esse ratio videtur, cur ejus juris, quod cæteris commune est, immunitatem sibi vindicet.* Tum postquam ait, eam Paris dignitate in Comitibus Tolosanis insignitam esse, supremamque Regum auctoritatem præcipua quadam ac singulari reverentia semper coluisse, sic tandem concludit: *Qua cum ita sint, vix aliquis momenti esse possunt rationes, quibus Occitania Ecclesiæ à Regalia immunes esse quis contenderet.*

15. En qua ratione hic scriptor ab adversariorum argumentis se expediat, quàmque leviter ad eas probationes respondeat, quibus perpetua & constans Ecclesiarum Occitanicæ

libertas demonstratur. Neque verò accuratius responder ad eas, quæ pro Ecclesijs Aquitanix, Provinciæ, Delphinatus aliisque, de quibus supra actum est, afferuntur. Denique ea est hominis in toto hoc argumento levitas, ea inscitia atque inconsiderantia, ut lectoribus molestum me praberem, si in eo refutando diutius immorarer.

CAPUT VI.

Expenduntur & refelluntur ea, quæ idem Auctor de extendenda in Abbatis Regalia scripsit.

1. **A**Ntequam tamen aliò sermonem convertam, operæ pretium erit ea, quæ hic Auctor ad extendendam in Abbatis Regaliâ adduxit, leviter perstringere. Id jam alij quidam Scriptores attigerant, sed modestè ac dubitanter, conscij se rem novam ipsaque sua novitate valdè odiosam tentare. At hic eam ut certam, atque indubitatam palam & confidenter proponit. Primum asserit, Abbatis eodem prorsus jure in hac quæstione censendas esse, ac ipsos Episcopatus, atque adeò ex Regalia Episcopatum rectè inferri Abbatiarum Regaliâ. Sat illi est quibusdam exemplis ostendere, Reges olim in nonnullis Abbatij Regaliâ exercuisse, ut inde concludat, eos id juris, postquam in ijs Abbatij per plura sæcula desijt, iterum sibi vindicare, imò & in universas regni Abbatis proferre posse. Quæ quidem ejus doctrinâ non alio fundamento nititur, nisi quòd Regalia alienationi aut præscriptioni non subiaceat, quòdque Reges Christianissimi, postquam ex Concordato pristinam, ut ipse existimat, donandarum Abbatiarum facultatem recuperaverunt, eas quoque Regaliæ, quæ regiæ ad Prælaturas nominationis effectus quidam & necessaria consecutio sit, subjicere debeant.

2. Non

2. Non multum nobis in examinanda ejusmodi opinione hærendum est. Jam abunde refutata est, cum superioribus capitulis ad ea, quæ pro Regaliæ in universos Episcopatus extensione allata sunt, respondimus. Deinde lib. I. cap. II. ostendimus Regaliæ quidem olim in quibusdam Abbatijis à Regibus, Ducibus, Comitibus alijsque Dynastis usurpatam fuisse; verum id tum contigisse, cum solo feudorum usufructu contineretur. Sin verò in paucis quibusdam Abbatijis ad omnes redditus producta est, quod aliquando factum esse vix crediderim, id parum duravit, & à multis jam sæculis Regaliæ jus in Abbatijis penitus obsolevit. Ex quo conficitur, omnino à ratione & justitia alienum fore, ut denuò revocaretur, & cum omnibus suis dotibus ac prærogativis in universas Abbatis induceretur, obtentu Concordati, in quo nihil de illa habetur, & contra expressum Concilij Lugdunensis Decretum, quo anathemate feriuntur, quicumque eam de novo in Ecclesijs & Monasterijs usurpare tentaverint.

3. Præterea nusquam apparet, Reges Officia claustralia, Prioratus aliæque vacantium Abbatiarum Beneficia ob Regaliæ contulisse, quæ tamen hodie præcipua est pars Regaliæ, ut ipsi Officiales regij fatentur. Qui enim fieri potuit, ut Reges de conferendis ejusmodi Beneficijs cogitarent, quæ nihil aliud erant, nisi Monachorum seu Religiosorum loca, delegationes vel officia, quæ nec perpetuò, nec in titulum, sed ad tempus tantum ab Archimandritis seu Abbatibus concedebantur, prout ipsis tum ad subditorum sibi Monachorum perfectionem ac spirituale bonum, tum ad propriam Monasteriorum utilitatem expedire videbatur? Vide tamen Auctoris confidentiam, qui palam pronuntiet: *Neminem unquam dubitasse, quin Officia & Beneficia ad Abbatum collationem spectantia, Regaliæ obnoxia fuerint, & à Rege, quando Abbatia vacaret, conferren-*

Bononiense in Ecclesia Gallicana viguerint, ostendere nihil attinet. Id enim inter omnes constat, nec ab ipso, quem hic examinamus, auctore in dubium revocatur. Hugo Capetus tertiæ hujus stirpis Princeps, ejusque filius & successor Robertus optimè de Ecclesia, in conservandis Cleri juribus ac privilegijs, meriti sunt; ut huic eorum pietati, atque in Ordinem Ecclesiasticum propenso animo jure merito accepta ferri debeat singularis illa prosperitas, qua stirpem, quæ etiamnum in Augustissima Borboniorum familia regnat, in prope septingentesimum annum propagavit.

2. Henrico I. rege aliisque deinceps regibus continuatæ sunt electiones, easque S. Ludovicus, ut regijs omnibus dotibus, ita Christiana pietate præcellens, Edicto suo seu Pragmatica Sanctione anno millesimo ducentesimo sexagesimo octavo publicata confirmavit his verbis: *Statuimus & ordinamus primò, ut Ecclesiarum regni nostri Prælati, Patroni & Beneficiorum collatores ordinarij jus suum plenariè habeant, & unicuique sua jurisdictio servetur. Item Ecclesia Cathedrales & alia regni nostri liberas electiones & earum effectum integraliter habeant. Item promotiones, collationes, provisiones & dispositiones Prælatuum, Dignitatum & aliorum Beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum regni nostri secundum dispositionem, ordinationem & determinationem juris communis, sacrorum Conciliorum Ecclesia Dei, atque institutorum antiquorum Sanctorum Patrum fieri volumus & ordinamus.*

3. Verùm utcumque primis istis tertiæ dynastiæ regibus probatæ sint electiones canonicæ, in eas tamen duplici se ratione interponebant. Primùm enim in multis Ecclesijs mors Episcoporum eis denuntiabatur, novique Episcopi eligendi licentia ab ijs obtinebatur. Deinde verò electo Episcopo, antequam ordinaretur, feudorum aliorumque bonorum temporalium.

temporalium investituram dabant, atque ab eo clientelaris obsequij professionem, aut fidelitatis iuramentum exigebant. At postea ejusmodi Investitura, cum annuli virgæque pastoralis traditione ante Episcoporum inaugurationem fierent, earumque occasione Principes sæpe electiones impedirent, atque Ecclesiarum vacantium redditus occuparent. plurimis Conciliorum ac Summorum Pontificum decretis damnatae sunt. Qua in re Christianissimorum Regum pietas, & in Sedem Apostolicam reverentia enituit, cum in dimittenda ex præscripto Romanorum Pontificum ejusmodi Investitura cæteris Principibus præverint. de quo vide lib. 1. cap. 6. & 7. ubi de de Investituris fusè actum est.

7. Porro observandum est, sub initium hujus ætatis Regum dynastiae Episcoporum electiones ad sola Cathedralium Ecclesiarum Capitula, excluso reliquo Clero, delatas esse; id quod deinde Pontificij juris auctoritate confirmatum fuit, ut toto titulo de electione & electi potestate apud Gregorium IX. patet. Frequentes autem in his Capitulorum electionibus lites, quæ ad Sedem Apostolicam per appellationem deferrebantur, postea Summis Pontificibus occasionem præbuerunt, ut electionum cognitionem ad se traherent, ipsique, siquid vitij occurreret, in irritum missis, ipsi per se Episcopos designarent. Quin & interdum, ut ejusmodi Capitulorum dissensionibus occurrerent, aliisve de causis, Ecclesiarum Cathedralium, ubi eas vacare contingeret, provisionem atque Antistitum nominationem sibi reservarunt, interdicta Capitulis aut ad tempus sublata electione: idque frequentius ac palam usurpari capiteo tempore, quo Romani Pontifices Avignione sedem suam fixerunt, præsertimque in fœdo illo, ac diuturno schismate, quo Ecclesia, post Gregorij XI. qui Romam redierat, obitum, laboravit. Ea rerum Ecclesiasticarum per-

perturbatione, Christianissimi Reges varia Edicta promulgarunt, ad tuendum jura & libertates Ecclesiæ Gallicanæ, nominatimque electiones canonicas, ut Carolus VI. qui ex Principum atque aulæ Magnatum, Antistitum, Capitulorum, Universitatum ac Studiorum regni sui consilio duas Constitutiones edidit: Alteram mense Februario anni millesimi quadringentesimi decimi octavi, quibus inter plura alia jubet, ut electiones Episcoporum aliorumque Ecclesiæ Præpositorum ex jure communi fiant.

5. Concilium Basileense Sessione 21. & 23. antequam auctoritate Eugenij IV. Ferrariam translatum esset, uno atque altero decreto canonicas electiones solemniter approbavit confirmavitque: quæ quidem decreta postmodum Carolus VII. Avarici Biturigum, Pragmaticæ Sanctioni in conventu Principum & Magnatum, Antistitum, Doctorum ac legatorum omnium fere Capitulorum & Universitatum regni sui promulgatæ, inseruit. Verum hanc Sanctionem Pragmaticam regia auctoritate conditam, & ex Basileensis Synodi decretis penè ad verbum expressam Romani Pontifices tanquam auctoritati suæ infestam aversati sunt, utque abrogaretur, per sexaginta circiter annos à Christianissimis Regibus vehementer contenderunt: qua ex concertatione tandem anno millesimo quingentesimo decimo septimo prodijt famosum illud Concordatum, quod Bononiense appellant, à Leone X. Summo Pontifice, & Francisco I. Francorum Rege initum, quo, abrogatis electionibus, Regi Christianissimo conceditur jus nominandi ad Episcopatus & Abbatias vacantes. nominandorum confirmatione seu institutione Summo Pontifici reservata.

6. Supervacaneum esset hic particulatim referre cæc omnia, quæ in Gallijs ad impediendam Concordati executionem acta

acta sunt, videlicet Cleri Gallicani, Academia Parisiensis, ac Parliamentorum intercessionibus, interpositam ad futurum Oecumenicum Concilium appellationem, ac demum ad obtinendam ejus abrogationem & electionum instaurationem Regibus Christianissimis porrectas fere in hanc usque diem supplicationes. Sufficit ejusmodi Concordatum ab Ecclesia tolerari, sacroque Concilio Tridentino visum non esse quicquam ea in re innovare. Ecclesiae fides & doctrina immutabilis est: disciplina non item. Sape ut pia mater, filiorum infirmitati servire cogitur, multaque ob morum depravationem non ex proprio sensu aut primigeniae suae disciplinae regulis introducta, prudenti Oeconomia tolerat; tamen pristinae perfectionis desiderio semper teneatur, & ad eam quoslibet fidelium, quoad fieri potest, impellere non desistat. Unde foris actum mutans, intus sensum non mutat, utpote quae eodem semper Christi Domini spiritu, qui secum ea usque ad finem saeculi permansurum promisit, gubernetur.

7. In hac eligendorum Ecclesiae Pastorum mutatione videtur Deus haud secus se erga populum Christianum gessisse, atque olim se gessit erga Israelitas, quibus permisit, ut priorem Republicae formam, cujus ipse institutor, & juxta quam eorum Dux ac Princeps erat, immutarent, Regemque sibi, pro more vicinarum gentium, constituerent. Quamvis enim hoc eorum consilium vehementer ei displicuerit, quemadmodum per Samuelem 1. Reg. 8. v. 7. 8. ac multo post per Oseam Prophetam 9. v. 15. testificatus est, eis tamen obsequendum judicavit. Quin & hac eorum infidelitate & inconstantia usus est ad exequenda aeternae suae Providentiae decreta, & ad ea, quae eorum Patribus pollicitus erat, efficienda, dando illis Reges, qui Amorrhæorum aliorumque Gentilium reli-

K k

quias

quias extinguerent, & ex quibus, post multorum sæculorum decursum, Christus nasceretur.

8. Hæc paulo fufius, ut pateat, quam infcien-ter, atque affentatoriè in hoc argumento verfatus fit Auctor, quem hæcenus refutavimus, dum facras electiones, ut extraordinarias, & ab Ecclesia quodammodo ufurpatas, regias verò nominationes tanquam ex jure communi Chriftianiffimis regibus debitas, quarum ufum aliquando intermiſſum ſuperiore ſæculo per Concordatum Bononiènſe recuperaverint, proponere non dubitavit. At poſtquam ejus doctrinæ falſitas patefacta eſt, reſtat ut etiam demonſtremus eum falſò ac ineptè ex illa concludere, Regaliam in regno generalem eſſe oportere.

9. Primum enim eſi quis ei gratuito concedat, Chriftianiffimos Reges idem jus, quod olim in nominandis Episcopis habuerunt, per Concordatum Bononiènſe recuperaffe, nequaquam inde ſequeretur, eos nunc jure ſibi Regaliam per totum regnum vindicare. Id quam falſum ſit vel ex eo patet, quòd Regalia nuſquam in regno locum habuerit ſub prima & ſecunda Regum dynaſtia, hoc eſt, cum Episcopos, ex mente iſtius ſcriptoris, ſumma auctoritate nominarent; ſub ſinem verò duodecimi ſæculi in certis quibuſdam Provinciis incæperit, hoc eſt eo tempore, quo electiones canonice palam toto regno vigerent, ut omnes fatentur: quod utrũque caput fuſè primo Libro, tum ex Hiſtoria, tum alijs validiſſimis argumentis, demonſtratum eſt. Unde manifeſtè ſequitur, Regaliam ex nominationibus regijs non pendere, fruſtraque ac perperam Auctorem contendere, duo hæc ita mutuò copulari, ut unum ab altero diſjungi non poſſit.

10. Id unum effecit Concordatum, ut Regibus Chriftianiffimis jus nominandi ſeu præſentandi ad Episcopatus &

Abbatias

Abbatias tribueretur, sublatis electionibus, quæ prius à Capitulis Ecclesiarum Cathedralium, atque Abbatiarum Monachis celebrabantur, reservata verò Summo Pontifici nominatorum institutione seu provisione, quæ per Bullas conceditur, quæque confirmationis Metropolitanorum, quam electi antea obtinebant, vicem supplet. Cum autem ejusmodi Concordatum vim pacti conventi inter duas Summas Potestates, regiam scilicet ac Pontificiam habeat, nemini dubium, quin strictè & juxta appositam verborum formam accipiendum sit. Unde absurdum omninò & iniquum est, ut ad rem maximi momenti, qualis est Regalia, de qua ne verbum quidem in eo fit, extendatur: quasi verò Leo X. concessio Regibus Christianissimis jure nominandi Episcopos, & Abbates, eisdem quoque jus Regaliæ in universis regni Episcopatibus & Abbatibus concesserit; tamen ea de re alium sit in Concordato silentium, atque etiam constet Provincias & Ecclesias, quæ ante Concordatum Regaliæ obnoxie non erant, suam postea libertatem, usque ad hanc nostram ætatem constanter retinuisse.

II. Denique omnes hujus Scriptoris argumentationes, ut vanæ ac futes concidunt, simul ac eis opponitur Decretum Concilij Lugdunensis generalis, quo prohibetur, ne quis, quantacumque dignitatis fuerit, Regaliæ in Ecclesijs antea ei non obnoxii usurpet. Fatetur quidem ille pag. 99. hoc Concilij Lugdunensis decreto prohibitas esse *novas Regalias*, hoc est, quæ in Ecclesias, ubi antea locum non haberent, de novo inducerentur. Sed statim pugnancia loquens addit: Christianissimos Reges, hoc solo Christianissimorum Regum nomine, quod hæreditario jure possident, Regaliæ usum sibi vindicare posse: *Qua quidem, inquit, ipsis tam non potest negari, quam soli suum lumen, aut quidquid vel maxime regia eorum digni-*

dignitati proprium, atque institum est. Tocus ejus liber similibus inter se pugnancibus sententijs, & viciosis atque ineptis argumentationibus scatet, quibus refellendis frustra tempus tereremus.

12. Lubet tantum hic observare, quam miserè ac pueriliter ad argumenta, quibus Ecclesiarum Occitanix vicinarumque Provinciarum libertas confirmata est, respondeat. Nihil, verbi gratia, eam in rem validius aut illustrius afferri potest, quam Arrestum Parlamenti pro Ecclesia Aniciensi anno millesimo ducentesimo quinquagesimo nono latum, & sancti Ludovici Edictum in ejusdem Arresti confirmationem datum, de quibus lib. 1. cap. 13. Attramen ille ex ijs (quis credat?) Regaliam generalem esse debere sic probare nititur pag. 198. *Qui hanc, inquit, Diocesim (Aniciensem) à Regalia immunem esse contendebant, hoc uno maximè nitebantur, quòd nusquam legeretur, Capitulum post mortem Episcopi, licentiam eligendi ad vacantem sedem successoris à Rege obtinuisse. Id falsò sibi sumit. Neque enim verum est, Capitulum Aniciense, ad suam Regaliæ immunitatem asserendam, hoc nixum argumento. Patet solum ex inquisitione, quæ ab Archiepiscopo Bituricensi instructa est, nunquam re ipsa Capitulum Aniciense à Regibus ejusmodi licentiam ad novum Episcopum eligendum postulasse, idque fuisse unum ex capitibus per Arrestum Parlamenti & Edictum Regis Capitulo adjudicatis. Hoc tamen ubi falsò sibi sumpsit Auctor, sic pergit: Atque ita ex lege contrariorum, Episcopus Aniciensis ejusque Capitulum juri Regalia necessario subiaci fatebantur eas Diocesim, in quibus consensus ac voluntas Regis ad Episcopi electionem peragendam requireretur. Unde ultra infert, quòd, cum Reges Christianissimi ex Concordato, non jam eligendorum Episcoporum licentiam Capitulis concedant, sed, quòd multo fortius est, Episcopos, sicut olim ab eis facti-*
catum

tatum existimat, per seipsos eligant, consequens sit, ut Regaliam ubique potiori jure jam sibi vindicare possint.

13. Alibi de hac Ecclesiæ Aniciensis controversia loquens, ait: *Episcopum & Capitulum agnovisse, Episcopatum bonorum intra civitatem positorum Regaliam ad Regem cerio pertinere; an verò secus res se haberet in bonis extra civitatem positis, id judicio atque arbitrio Archiepiscopi Bituricensis permisisse.* Deinde verò Inquisitionem ab eodem Archiepiscopo Bituricensi instructam, Parlamenti Arrestum post inspectam hanc Inquisitionem latum, & Edictum à sancto Ludovico in ejusdem Arresti confirmationem promulgatum, silentio obvolvens, ex hac Episcopi & Capituli Aniciensis circa bona intra civitatem posita confessione, concludit, Ecclesiam Aniciensem Regaliæ obnoxiam esse.

14. Quòdque magis mireris, postquam tam futili ratiocinatione probavit Aniciensem Diocesim absolucè juri Regaliæ subiacere, sic pergit: *Cum autem hac Diæcesis nunc intra fines Jurisdictionis Parlamenti Tolosani posita sit, ab ea exercenda in reliquis Occitania Diæceses Regalia exemplum duci potest.* Deinde addit. *Certe cum Occitania inter eas numeretur Provincias, quæ primùm bello parte Francorum imperio addita sunt, nulla esse ratio videtur, cur ejus juris, quod cæteris commune est, immunitatem sibi vindicet.* Tum postquam ait, eam Paris dignitate in Comitibus Tolosanis insignitam esse, supremamque Regum auctoritatem præcipua quadam ac singulari reverentia semper coluisse, sic tandem concludit: *Quæ cum ita sint, vix aliquis momenti esse possunt rationes, quibus Occitania Ecclesias à Regalia immunes esse quis contenderet.*

15. En qua ratione hic scriptor ab adversariorum argumentis se expediat, quàmque leviter ad eas probationes respondeat, quibus perpetua & constans Ecclesiarum Occitanie

libertas demonstratur. Neque verò accuratius responder ad eas, quæ pro Ecclesijs Aquitaniæ, Provinciæ, Delphinatus aliisque, de quibus supra actum est, afferuntur. Denique ea est hominis in toto hoc argumento levitas, ea inscitia atque inconsiderantia, ut lectoribus molestum me præberem, si in eo refutando diutius immorarer.

CAPUT VI.

Expenduntur & refelluntur ea, quæ idem Auctor de extendenda in Abbatis Regalia scripsit.

1. **A**Ntequam tamen aliò sermonem convertam, operæ pretium erit ea, quæ hic Auctor ad extendendam in Abbatis Regaliâ adduxit, leviter perstringere. Id jam alij quidam Scriptores attigerant, sed modeste ac dubitanter, conscij se rem novam ipsaque sua novitate valdè odiosam tentare. At hic eam ut certam, atque indubitatam palam & confidenter proponit. Primum asserit, Abbatis eodem prorsus jure in hac quæstione censendas esse, ac ipsos Episcopatus, atque adeò ex Regalia Episcopatum rectè inferri Abbatiarum Regaliâ. Sat illi est quibusdam exemplis ostendere, Reges olim in nonnullis Abbatij Regaliâ, exercuisse, ut inde concludat, eos id juris, postquam in ijs Abbatij per plura sæcula desij, iterum sibi vindicare, imò & in universas regni Abbatis proferre posse. Quæ quidem ejus doctrina non alio fundamento nititur, nisi quòd Regalia alienationi aut præscriptioni non subiaceat, quòdque Reges Christianissimi, postquam ex Concordato pristinam, ut ipse existimat, donandarum Abbatiarum facultatem recuperaverunt, eas quoque Regaliæ, quæ regiæ ad Prælaturas nominationis effectus quidam & necessaria consecutio sit, subicere debeant.

2. Non

2. Non multum nobis in examinanda ejusmodi opinione hærendum est. Jam abunde refutata est, cùm superioribus capitulis ad ea, quæ pro Regaliæ in universos Episcopatus extensione allata sunt, respondimus. Deinde lib. I. cap. II. ostendimus Regaliæ quidem olim in quibusdam Abbatijis à Regibus, Ducibus, Comitibus alijsque Dynastis usurpatam fuisse; verùm id tum contigisse, cùm solo feudorum usufructu contineretur. Sin verò in paucis quibusdam Abbatijis ad omnes redditus producta est, quod aliquando factum esse vix crediderim, id parum duravit, & à multis jam sæculis Regaliæ jus in Abbatijis penitus obsolevit. Ex quo conficitur, omnino à ratione & justitia alienum fore, ut denuò revocaretur, & cùm omnibus suis dotibus ac prærogativis in universas Abbatis induceretur, obtentu Concordari, in quo nihil de illa habetur, & contra expressum Concilij Lugdunensis Decretum, quo anathemate feriuntur, quicumque eam de novo in Ecclesijs & Monasterijs usurpare tentaverint.

3. Præterea nusquam apparet, Reges Officia claustralia, Prioratus aliâque vacantium Abbatiarum Beneficia ob Regaliæ contulisse, quæ tamen hodie præcipua est pars Regaliæ, ut ipsi Officiales regij fatentur. Qui enim fieri potuit, ut Reges de conferendis ejusmodi Beneficijs cogitarent, quæ nihil aliud erant, nisi Monachorum seu Religiosorum loca, delegationes vel officia, quæ nec perpetuò, nec in titulum, sed ad tempus tantum ab Archimandritis seu Abbatibus concedebantur, prout ipsis tum ad subditorum sibi Monachorum perfectionem ac spirituale bonum, tum ad propriam Monasteriorum utilitatem expedire videbatur? Vide tamen Auctoris confidentiam, qui palam pronuntiet: *Neminem unquam dubitasse, quin Officia & Beneficia ad Abbatum collationem spectantia, Regalia obnoxia fuerint, & à Rege, quando Abbatia vacaret, conferren-*

conferrentur. quemadmodum ab eo conferuntur Ecclesiarum Cathedralium Præbenda, donec novus Episcopus constituatur. lib. 4. cap. 2. pag. 249. Neque hic gradum sistit, sed ultra progreditur his verbis: Cum autem vetus ordo per fiduciarias Abbatiarum concessiones, quas Commendas vocant, turbatus sit, frequentesque de Beneficiorum collationibus lites inter varios Collatores vel competitores exoriantur, utrisque eam sibi collationem vindicantibus, tamen si neutris verè competat: magis ex usu & ratione esset, ut deficientibus veris Abbatibus, hoc est, ut vocant, Titularibus, Regalia, quod ad Beneficiorum collationem spectat, semper durare censeretur. sicque Rex ejusmodi Abbatiarum Officia & Beneficia pro supremo suo jure, quovis tempore, conferret.

4. Itaque cum à Juris-consultis hodie dubitetur, ad quem, post fiduciariorum Abbatum mortem, spectet collatio Beneficiorum, an videlicet ad Monachorum conventum, an ad Episcopum, an ad Summum Pontificem, neque hactenus ea de re certum jus in Gallia constitutum sit; hic Auctor ad solvendum hunc nodum litésque sopiendas optimum factu existimat, ut Rex ejusmodi Beneficiorum collationem quovis tempore, hoc est tam fiduciarijs Abbatibus mortuis, quam superstitibus, sibi vindicet. *Qua in re, inquit, ut ut res se habeat, nihil incommodi occurrere potest, cum ea ratione vero atque indubitato Patrono & fundatori honos, & clientelare quoddam obsequium redderetur. En præclaram ratiocinationem hujus Causidici aliorumque ejus similium, quos Stephanus Pasquierius *Aulicos Adulatores* appellat, qui tum egregiam se laudem referre arbitrantur, si novas semper vias excogitent, quibus regiae potestati plures Ecclesiasticas dignitates, pluraque Officia ac Beneficia subijciant.*

5. Cæterum hocce de Beneficijs vacantium Abbatiarum Regaliæ subijciendis consilium, Gallis etiam Juris-consultis, qui

qui de hac materia ante hos ultimos annos scripserunt, adeo iniquum & rationis expers visum est, ut Philippus Probus in suo Tractatu de Regalia, hanc quaestionem proponens, aperte doceat, Regaliam in Abbatij locum habere non posse, quod his rationum momentis confirmat: primum quod de ejusmodi Regalia nihil habeatur in regestis Camerae computorum; (id quod maxime de spirituali Regalia seu de collatione Beneficiorum intelligendum est) tum quia Regalia jus est extraordinarium, quod proinde, tanquam odiosum potius restringendum est, quam extendendum: denique quia vel privilegio vel antiqua consuetudine niti debet, quorum neutrum hic reperitur. *Licet*, inquit quaest. 62. *plura Monasteria & alia pia loca olim per Reges Francia reperiantur fundata, dotata & constructa, tamen illa non dicuntur juri Regalia affecta; tum quia quod sint, non reperiuntur in libris Camerae computorum, in quibus jura Regalia sunt scripta & describi solent, qua dicitur probatio urgens . . . tum quia postquam non reperitur cantum, non dicemus subesse; maxime cum jus illud, tanquam odiosum non sit extendendum, etiam à jure communi exorbitans . . . tum praeterea, quia jus Regalia est extraordinarium, à privilegio, consuetudine, aut immemoriali tempore procedens, quae omnia non reperiuntur in alijs ab Archiepiscopatibus & Episcopatibus. Ergo ad ea non sunt extendenda, cum privilegia, consuetudo & praescriptio extra terminos suos extensionem non patiantur.*

6. Denique cum non ita pridem in publicum Parlamenti Parisiensis auditorium delata lis esset, in qua hujusmodi Regaliae extensio in Abbatias tentabatur, is qui Beneficium, vacante Abbatia, Regaliae nomine à Rege obtinuerat, regio etiam Advocato consentiente, causa excidit; ut refertur in Commentarijs ad Tractatum de libertatibus Ecclesiae Gallicanae, quos edidit Clarissimus vir Puteanus regiae Bibliothecae

Præfectus: adeò Curia hoc quorundam privatorum hominum de subjiaciendis Regaliæ Abbatijs consilium, tanquam temerarium veterique suæ Jurisprudentiæ adversum impro-
bavit.

CAPUT VII.

*Expenduntur ea, quæ à Ludovico Maimbourgo
Societatis Jesu, pro extensione Regalia in universos
Regni Episcopatus afferuntur.*

1. **H**ic Scriptor multorum opusculorum editione non tam celebris, quam famosus, nuper controversiæ de Investituris historiam vernacula lingua edidit, in qua Imperij Occidentalis in deteriorem statum declinantis imminutionem ex hac maximè Investiturarum contentione arcessit, & Imperatorum partes adversus Romanos Pontifices pene ubique suscipit: quam quidem occasionem, nactus opportunum existimavit, suam quoque de præsentì Regaliæ quæstione sententiam aperire. Etsi autem nihil penè novi afferat, quod superioribus capitulis explicatum non fuerit, adductas tamen jam ab alijs rationes novo quodam verborum lenocinio majorique arte versat, ut non inutile fuerit institutum ab eo sermonem hic breviter expendere.

2. Ait itaque „ Episcoporum electiones summa cum libertate tandiu celebratas, quandiu Ecclesiæ divitijs caruerunt, nullósque alios proventus præter fidelium oblationes „ & eleemosynas habuerunt, quod ferme per quadringentos „ annos duravit: ait, pretiosa hac sua libertate, quam pauper- „ tati acceptam ferebant, excidisse. simul ac divitijs abunda- „ runt, maximè verò postquam Imperatorum ac Regum „ Christianorum munificentiæ ad terrenas dignitates eveditæ
sunt,

„ sunt, & nobilissima regionum feuda, arces, castella & civi-
 „ tates possidere ceperunt. Hanc enim terrenam dignitatem,
 „ atque opulentiam, duo consecuta esse: primum, quod
 „ Reges jus conferendorum Episcopatuum sibi tribuerunt,
 „ sive preces Cleri ac populi aliquem in Episcopum postulan-
 „ tis, benignè excipiendo; sive quem vellent eligi, designan-
 „ do; sive eum ex consilio Episcoporum & Optimatum in
 „ Aula degentium, per seipfos eligendo; nonnunquam etiam
 „ ad Metropolitanum, quem ab eo vellent ordinari, mitten-
 „ do; denique rem ita semper moderando, ut nullus unquam
 „ Episcopus, nisi ex eorum nutu ac præscripto renunciaretur,
 „ vi, & auctoritate rescripti seu decreti haud multum dissimi-
 „ lis illi diplomati, quod hodie à regibus conceditur. Deinde,
 „ ut narrat idem Auctor, Episcopo sic ab eis designato, aut
 „ ad Cleri populi que preces renunciato, feudorum aliorum-
 „ que Episcopatus bonorum Investituram concedere sole-
 „ bant, annulum ac virgam pastorem ei in manus dando,
 „ antequam à Metropolitano alijsque Episcopis ordinari
 „ posset.

„ 3. Secundus divitiarum in Ecclesijs effectus (verba sunt
 „ ejusdem Scriptoris) ex priore quasi naturaliter sequens, est,
 „ ut Principes, qui Episcopatus conferebant, bonorumque
 „ Episcopatum investituram dabant, consequenter etiam
 „ eorundem bonorum, sede vacante, usumfructum caperent,
 „ ac Præbendas aliæque Beneficia conferrent, donec novus
 „ existeret Episcopus, qui & Investituram susceperet, & Sacra-
 „ mento se fidelitatis eis obstringeret. Idque, inquit, Regalia
 „ jus appellatur, quod ita Investituris conjunctum est, ut utrumque
 „ jus unum atque idem esse videatur. Sicut enim, qui feudum non
 „ hereditarium concedit, illud post mortem vassalli jure recipit, cum-
 „ fructusque suos facit, donec illud alteri concesserit, quis illi clien-

ulari iurejurando obstringat: ita etiam Reges alijque Principes quibus jus donandi Episcopatus competat, eo ipso naturali quadam consequentia, post mortem Episcopi omnium ejusdem Episcopatus patrimonialium bonorum usumfructum jure sibi vindicant: quæ quidem bona eo ipso quod Episcopatus conjuncta sunt, nobilita fiunt, atque ad feudi conditionem evolvuntur. Quapropter eorum fructus, sede vacante, pro suo jure percipiunt, atque ea omnia, quæ fructuum nomine censentur, conferunt, donec novus constituatur Episcopus, qui solenne fidelitatis Sacramentum apud eos dicat.

4. Ex his omnibus idem Scriptor concludit, quod cum Regalia Investituras necessario comiteretur, & ad jus donandorum Episcopatum, quo Reges potiuntur, attineat, consequens sit eam ad omnes Episcopatus, qui regiarum collationis sunt, extendi. Unde ultra inferendum relinquit, quod cum Reges Galliarum vi & auctoritate Concordati jus nominandi ad omnes regni Episcopatus habeant, Regalia quoque eis generatim in omnibus Episcopatibus concedenda sit. Quamvis autem, his enarrandis, se aliorum tantum sententiam referre, non verò suam proferre significet, satis liquet, non alium eis scopum fuisse, nisi ut, quæ tum ad conciliandam Regaliæ auctoritatem, tum ad illius in omnes regni Ecclesias extensionem defendendam, aptiora & validiora ei visa sunt, in publicam lucem proferret.

5. Quisquis ea quæ lib. i. de natura, origine & progressu Regaliæ, & proximis capitulis de sacris electionibus dicta sunt, attenderit, statim quid verum, quid falsum sit in hujus Scriptoris ratiocinatione distinguet, nihilque planè ex ea in extensionis Regaliæ confirmationem effici, facile animadvertet. Ut tamen id adhuc magis eniteat, visum est hic sequentes has breves animadversiones adjungere.

6. I. Pro

6. I. Pro certo ponit hic Auctor, electiones canonicas, simul ac Ecclesiæ Imperatorum & Principum liberalitate, prædijs ac ditionibus auctæ fuerunt, nominandorum Præsum jure in Principes translato, perijsse. Atqui hoc falsissimum esse superioribus capitulis demonstratum est. Canonica siquidem electiones, Imperatoribus jampridem Christianam religionem professis, viguerunt, & per longa sæcula in omnibus Orbis partibus continuatæ sunt. Sin verò ex primis Imperatoribus aliqui nonnunquam Episcopos designarunt, maxime in ijs urbibus, ubi imperij sedem fixerant, id extraordinariè & pro rerum ac temporum conditione, annuente etiam Ecclesia, & hanc eis prærogativam quodammodo deferente, præstiterunt: vel sunt privata facta, ex quibus nulum jus Principibus quærebat, & quæ in exemplum trahi non poterant, ut supra observatum est.

7. II. Præterea contendit, Reges Christianissimos jam ab initio Monarchiæ Episcopatus contulisse, eumque usum deinceps in Ecclesia Gallicana perseverasse. Qua in re primum ea, quæ nonnulli injustè ac per vim contra Ecclesiam perpetrarunt, confundit cum ijs, quæ justè & ex legitima auctoritate gesta sunt, dum videlicet Principes aut electos à Clero & populo suo assensu confirmabant, aut regiam suam operam in difficillimis Ecclesiæ temporibus, cum Apostolica Sedis consilio & licentia, ad constituendos bonos Episcopos, impendebant. Deinde silentio præterit, Carolum Magnum vel potius Ludovicum Pium Imperatores sacras electiones aliquando interruptas publico diplomate in usum revocasse. Nihil de Hugone Capeto cæterisque tertiæ dynastiæ regibus, quibus imperantibus electiones viguerunt, varijsque Edictis ac Pragmaticis Sanctionibus, nec non plurimorum Conciliorum & Summorum Pontificum decretis confirmatæ sunt. Quin

potius significare videtur, Antistitum electiones penes Christianissimos reges jure quodam proprio, quod ab eorum, corona divelli nequeat, semper fuisse, quod & falsissimum, & eorum pietati valde injuriosum esse supra demonstratum est.

8. III. Neque verò in explicandis Investituris verior, aut accuratior apparet. Libro primo ejusdem Historiæ duo illa celebrata privilegia, quæ vulgo in confirmationem Investiturarum afferuntur, expendit, quorum alterum Carolo Magno Adrianus I. Pontifex Maximus, alterum Othoni I. Leo VIII. concessisse dicitur. Quod ad prius attinet, allatas à doctissimis viris rationes, quibus adulterinum esse convincitur, quam maximè potest, extenuat: posterius verò tanquam certum atque indubitatum proponit, tamen non ignoraverit, illud tanquam falsum à Doctissimo Cardinali Baronio rejectum esse ob multas rationes, quæ saltem ejus fidem dubiam & incertam reddunt. Quin & hocce privilegium de industria magnopere venditatur & extollit, cum et si poneretur illud esse verum, eo rerum statu à Leone VIII. Othoni concessum fuerit, ut apud æquos judices exigua vel potius nullius auctoritatis esse debeat, de quo videsis lib. I. cap. 6. §. 5. Unde neque ipse postea Imperatorum jus in dandis Investituris hoc utroque Privilegio confirmat, sed satis apertè docet, id juris ad eos non tam ex privilegio aut Ecclesiæ concessione, quam vi atque auctoritate Imperatoriæ dignitatis pertinuisse.

9. IV. Si naturam & conditionem Investiturarum attendas, sola feuda afficiebant, quæ videlicet Principes post Episcoporum mortem ad se recipiebant, ea futuris mox successoribus reddituri. Postea autem jus istud ad alia Ecclesiarum bona, etiam ad decimas, oblationes aliósque proventus merè spirituales productum est, dum ea omnia Principes quandiu sedes vacaret, una cum feudis custodiæ nomine occuparent,

&

& electo postmodum Episcopo per Investituram traderent. Itaque vulgo Investitura non solum electionibus non obstabat, sed potius eas excipiebat, cum ritè electo, antequam inauguraretur, concedi soleret. Id quod vel ex ipso qualicumque Leonis VIII. privilegio, prout à Gratiano refertur, manifestum est. *Quod si, inquit, à Clero & populo quis eligatur Episcopus, nisi à supradicto rege laudetur & investiat, non consecratur.* Apud Grat. Dist. 63. Hæc ita se in Ecclesia Gallicana habuisse sub finem undecimi sæculi, imperantibus tertiæ dynastiæ regibus, cum de Investituris acriter certatum est, testantur quotquot ea ætate de Investituris scripserunt. Sæpe tamen Imperatores alijque Principes sese intra legitimos Investiturarum terminos non continebant, sed earum occasione Episcopos aliósq; Ecclesiæ Præpositos, sublata electionum libertate, nominabant; quod latam ambitioni & Simonizæ portam aperuit, multósq; indignos ac nefarios homines in Ecclesiasticas dignitates introduxit. Unde Romani Pontifices tam pernitiósa usurpatione commoti, ejusmodi Investituris vehementer obstiterunt, easq; intentato anathemate in multis Concilijs damnarunt, ut alibi explicatum est. Hæc singula Maimburgus permiscet, contenditque Reges & Imperatores, simul atque collatis in Ecclesias feudis ac ditionibus Episcopos sibi feudatarios habuerunt, pro suo jure Episcopatus, nulla electionum habita ratione, contulisse. Atque ea causa est, cur in hac sua Historia tantopere ad Imperatorum partes propendeat, Summósq; Pontifices, tanquam minus justè in damnandis Investituris se gesserint, accusare, non vereatur.

IO. V. Demus Regaliam Investituris, in eo quod juri & rationi consentaneum habuerunt, successisse, vel potius ex illis tanquam è fonte rivum, aut ex arbore surculum emerxisse;

ut

ut lib. i. declaratum est: numquid inde sequitur, eam, prout nunc se habet, justam ac legitimam esse, aut ad Reges, præter Ecclesiæ concessionem, pertinere posse? Id quam falsum sit statim patet, si observes, qualis primùm Regalia fuerit, & qualis deinde, temporis progressu, evaserit. Per me justa ac legitima fuerit, licet, quandiu solo feudorum usufructu continebatur, in ijs videlicet provincijs, in quibus ex consuetudine Dominus, mortuo vasallo, recepti ad se feudi fructus faciebat suos. At postquam ad alia Ecclesiarum bona, decimas etiam ceterosque proventus sacros, demum ad ipsam Beneficiorum collationem producta fuit, in aliam quodammodo conversa est, tuncque accessionibus aucta, vitium contraxit, ut non aliter, quam expressa aut tacita Ecclesiæ concessionem, justa & legitima censi possit.

II. VI. Neque verò ad excusandum ejusmodi Regaliæ incrementum Auctor sine gravissimo errore, aut nisi per ludibrium dicere potuit, universa alicujus Episcopatus bona, eo ipso quo ei adjuncta sunt, nobilia fieri atque ad feudorum conditionem evehi. Ut quid enim ea hoc vano nobilitatis titulo donat, nisi ut vero servitutis jugo subjiciat? Decimæ & oblationes, quæ Ministris Ecclesiæ assignantur, tributi loco sunt, quod Deo tanquam supremo bonorum omnium auctori à fidelibus persolvitur. Ecclesiæ bona à sacris canonibus solum *oblationes fidelium, pretium peccatorum, patrimonium pauperum*, sed & *ipsius Dei bona* appellantur. Histitulis ab alijs quibuscumque bonis distinguuntur, & apud omnes sacra & inviolata habentur. Contra verò ab hoc scriptore non aliam ob causam novo hoc nobilitatis titulo ornantur, nisi ut; vacantibus Ecclesijs, Laicorum prædæ pateant. Idem potiori adhuc ratione de collationibus Beneficiorum, quæ præcipua est hodie Regaliæ pars, dicendum videtur. Quid enim Bene-
ficiorum

ficiorum collationibus cum feudorum caterorumque Ecclesiæ bonorum usufructu commune? Cumque, ex omnium sententia spirituale quid ac merè Ecclesiasticum sonent, qui fieri potest, ut Regibus ex sola vi atque auctoritate regię coronę adscribantur, eo vano colore quasito, quòd inter vacantis Episcopatus fructus numerentur?

12. VII. Hinc etiam obiter solvitur, quod à nonnullis Officialibus regijs opponi solet, Regaliam generali feudorum servitate niti, nec solum feudorum, post Episcoporum mortem, usufructui successisse, sed plurimis alijs servitijs, quibus olim Antistites ratione feudorum obstringebantur, qualia sunt, Regem ad castra proficiscentem comitari, certum ei militum numerum suppeditare, ejus Majestatem, aut missos ab ea Officiales hospitio excipere. Quid enim inde conficitur? Esto, ad feudorum servitutem Regalię ortus vel etiam progressus, ut supra explicatum est, referatur: an idcirco, præter Ecclesię concessionem vel consensionem, justa & legitima haberi potest in eo statu, in quo jampridem quasi in infinitum aucta conspicitur? Deinde Regem ad castra comitari, certum ei militum numerum suppeditare, ejus Majestatem aut regios Officiales hospitio excipere, similésque antiquę feudorum obligationes, quę quovis tempore obstringebant, nullam peculiarem affinitatem habent cum Regalia, quę solum, vacante sede, existit; imo neque etiam ullam proportionem, si ea omnia consideres, quę hodie Regalię jure continentur. Præterea Feudorum vacantium usufructus, quę res propius ad Regaliam accedit, in solis juris consuetudinarij provincijs locum habere posset, non verò in provincijs juris scripti, ubi ejusmodi feudorum vacantium usufructus ad Dominum, mortuo vasallo, non pertinet, neque *jus Relevij*, quod huic usufructui successit, cognitum est, ut alibi explicavimus.

M m

Denique

Denique jamdudum Christianissimi Reges ejusmodi feudalibus servitijs atque oneribus Ecclesias liberarunt, atque ijs, simulque jure caduci, relevij, alijsque similibus obligationibus Clerus Gallicanus ob annuam decimarum solutionem relaxatur, ut expresse cautum est in contractibus, quos singulis quinquennijs Comitia generalia eo nomine cum regijs Procuratoribus ineunt.

13. VIII. Perperam hic Auctor contendit. Reges Christianissimos per Bononiense, ut vocant, Concordatum, pristinum jus nominandi ad Episcopatus, quod ex Investituris olim habebant, recuperasse. Quis enim nesciat, quantum Investituris dissimilis sit regia nominatio, quam ex Concordato adepti sunt Reges Christianissimi? Jam supra observatum est. Investituram initio sola feuda comprehendisse; deinde ad reliqua Ecclesiarum bona prolatam esse: ceterum nemini solitam dari, quin antea canonico more à Clero & populo, aut à Capitulo Ecclesiæ Cathedralis electus fuisset. Contra verò per illud Concordatum, sublati electionibus, jus nominationis seu Patronatus vel præsentationis ad Episcopatus & Abbatias Regibus Galliæ concessum est. institutione seu collatione ejusmodi Dignitatum Summo Pontifici reservata. Itaque Investiturarum jus civile quid ac humanum erat, in ipsa scilicet feudorum conditione fundatum, atque ad solas res temporales pertinens: regia autem nominatio ex Concordato introducta, jus spirituale est aut quasi spirituale. quod Regibus nisi ex concessione Ecclesiæ attribui non potest. Unde etiam Reges, postquam ea nominatione perfuncti sunt, Sacramentum fidelitatis, quod Investituræ atque hominio successit, ab Episcopis, antequam Episcopatus possessionem adeant, exigere solent. Præterea istud Concordatum pactum conventum est inter duas supremas Potestates, adeoque

adeoque, ut jam supra notatum est, utrinque secundum conditiones & formas verborum appositas servari debet, neque in eo quicquam, nisi ex mutuo partium consensu, immutari aut novari potest. Cumque in eo nihil de Regalia neque directe neque oblique habeatur, omnino à ratione abhorret, ut ejus verba per vanas consequentias ad ejusmodi jus in universas regni Ecclesias propagandum detorqueantur.

14. IX. Postremò cujusmodi fuerit Regaliæ origo & natura, (de hoc enim licet unicuique quod probabilius existimaverit, defendere) pro certo haberi debet, jam tum ab initio eam non in omnes regni provincias atque Ecclesias, sed in aliquas tantum introductam fuisse. Deinde constat Concilium Lugdunense Oecumenicum, de quo mirum est hunc Auctorem nusquam meminisse, tolerata in ijs locis Regalia, ubi ex antiqua consuetudine recepta erat, gravissimis verbis prohibuisse, ne in eas Ecclesias de novo induceretur, quæ ei hæcenus non subjacuerant: neque etiam negari potest, quin vi & auctoritate hujus decreti certæ quædam provinciæ ac Dioceses per quadringentos fere annos ad hanc usque ætatem canonicam suam libertatem retinuerint. His ita pro confesso habitis, proferatur, si libet, priorum Regum in eligendis Episcopis auctoritas; adjungatur jus Investiturarum, itémque regia ad Prælaturas nominatio ijs ex Concordato attributa: certè nunquam inde conficietur, justum æquumque esse, utrot Ecclesiæ sua antiqua libertate priventur, producta regio Edicto per totum regnum Regalia, contra expressam Concilij Oecumenici in Gallia celebrati & recepti prohibitionem, contra ipsa priorum Edictorum, tum veterum, tum recentium verba, & contra constantem ac perpetuam harum Ecclesiarum possessionem.

CAPUT VIII.

Frustra aliqui contendunt, Regaliam idcirco generalem esse oportere, quòd Reges Christianissimi omnium regni sui Ecclesiarum Cathedralium Patroni habeantur.

1. **R**egiorum Officialium nonnulli Regaliam generalem esse oportere hoc præcipuè argumento probare conantur, quòd Rex omnium in regno suo Ecclesiarum Cathedralium generalis Patronus habeatur. Si enim, ut ipsi putant, Regalia Patronatus jure maximè nititur; cum omnes Ecclesiæ Cathedrales Regem Patronum agnoscant, consequens est, ut etiam omnes Regaliæ subsint; nec quicquam hic inter illas distinguendum videtur, quasi aliæ alijs minus regiæ auctoritati ac tutelæ subjacerent.

2. Ut huic argumento satisfiat, duo Patronorum generum cum Canonistis distinguenda sunt. Alij ita appellantur, quòd Ecclesiam suis sumptibus extruxerint ac dotaverint, quibus præter honoris gradum in ea Ecclesia, qui in veteri canone apud Gratianum caus. 16. q. 16. *aditus processionis* nuncupatur, jus etiam competit nominandi seu præsentandi aliquem idoneum & capacem, qui ab Episcopo ad eam administrandam ordinetur, atque instituatur. Deinde ejus etiam partes sunt, ut ejusdem Ecclesiæ bona ac jura conservet, eamque pro virili tueatur, ut in multis canonibus cautum est. Aliud autem genus Patronorum est, qui vel ob propriam dignitatem, vel ad id speciatim electi, Ecclesiæ alicujus Ministros ac bona tueri, & contra Potentium vim & injurias defendere ex officio debent; qui quidem in jure non solum Ecclesiarum Patroni, sed & Defensores, seu Guardiani, atque Advocati appellantur, de quibus videsis lib. 1. hujus Tractatus cap. ix.

3. Jam

3. Jam verò Christianissimi Reges priore sensu multarum in regno suo Ecclesiarum Patroni sunt, quas suis sumptibus aut ex regij Domanij bonis magnificentissimè dotarunt, & in quibus proinde jus habent præsentandi ad Beneficia, vel etiam absolute conferendi. Sed falsum est eos hoc modo omnium Ecclesiarum Cathedralium Patronos esse, cum non omnes, sed aliquas tantum ab eis constructas, aut regijs bonis auctas esse constet. Alioquin sequeretur, eos nominationem ad omnes Præbendas, Canonicatus aliâque ejusmodi Ecclesiarum Beneficia habere, non solum sede Episcopali vacante, sed quovis tempore: quod ne isti quidem Officiales regij audent asserere; nisi forte erroneæ atque impiæ eorum opinioni accedere velint, qui scribere non dubitarunt, Reges ut supremos rerum temporalium dominos, proprio quodam ac regio jure, non solum Episcopatus, sed & Dignitates, Canonicatus, Præbendas, Parochias, omnia denique Ecclesiastica regni sui Beneficia conferre ac donare posse, de quo vid. Ferdinand. Vasques. lib. 2. Illust. controvers. cap. 51.

4. Præterea hujusmodi Ecclesiarum Patroni seu fundatores, siue Ecclesiastici sint, siue Laici, siue Principes, siue privati, Beneficia sui patronatus pleno jure non conferunt, nisi ex particulari privilegio, sed tantum ad ea Clericos ab Episcopo examinandos, & si capaces atque idonei reperti sint, ab eo ordinandos & instituendos, præsentant. Unde quantumlibet jurisdictionis spiritualis habeant Decani, Præpositi, Archidiaconi vel aliæ Capitulorum Dignitates, Beneficia sui patronatus pleno jure non conferunt, cum id proprium sit Episcoporum, ut multis canonibus definitum est, ut c. Laici. c. Inventum 16. q. 1. Cap. Quod autem. Cap. Transmisso, apud Greg. ix. De Jure Patronatus. Atqui Christianissimi Reges non simpliciter ad Beneficia ob Regaliam vacantia

nominant, sed ea pleno jure conferunt, atque ipsum titulum & institutionem Regalisticis donant, ea auctoritate & prerogativa, qua nec Episcopus, nec Summus etiam Pontifex donaret.

5. Postremo cum is Patronatus, de quo hic agimus, servitus sit à jure communi deflectens, ac legitimæ Ordinariorum, auctoritatis usum impediens, certis ac publicis testimonijs probari debet; quæ si deficient, pro Ecclesiarum libertate pronuntiandum est, ut habetur can. Piæ mentis, cum sequentibus 16. q. 7. Cap. Nobis, de jure Patronatus, & in Concilio Tridentino Sess. 14. cap. 12. de reform. & Sess. 25. cap. 9. de ref.

6. Neque verò dixeris Reges ipso jure fundatores Ecclesiarum Cathedralium regni sui reputari. Utenim hoc gratis detur, quid tam alienum à ratione juris, quam ut hæc qualiscumque juris præsumptio introducendæ rei adeò extraordinariæ, atque enormi, qualis est Regalia, causam præbere intelligatur? Probandum esset, Reges id juris in ipsa fundatione, consentiente Ecclesia, sibi retinuisse, aut certè eis, ex antiqua possessione, quam Ecclesia permiserit ac probaverit, quæsitum esse, quemadmodum in Concilio Lugdunensi statutum est. Alioquin justitiæ, religioni ac rectæ rationi repugnat, ut Rex, eo solo nomine, quòd Ecclesiarum Cathedralium fundator reputetur, sola sua auctoritate ac præter Ecclesiæ consensum Regaliam generalem efficere possit, atque eam in multas provincias & Ecclesias, quæ nunquam ei obnoxia fuerunt, extendere, insuper habito Concilij Lugdunensis decreto, cui tot Reges suæ Majestatis prædecessores paruerunt, quòdque hætenus summa religione in Gallia observatum est.

7. Itaque posteriori tantum sensu Reges Christianissimi omnium Gallia Ecclesiarum, maximè verò Cathedralium Patroni

Patroni dici possunt, quatenus videlicet eis consulere, atque earum bona & possessiones à vi & rapina potentiorum tutari debent, præsertim dum sedes Episcopalis vacat, cum tunc Pastoribus orbata, regia tutela magis indigeant. At cum ejusmodi Patronorum proprium munus sit Ecclesiarum bona & jura facta tecta præstare; quis non videt ex tali Regum Christianissimorum in omnes Ecclesias Cathedralis patronatu, frustra ac perperam inferri, eos, vacante sede Episcopali, aliquod jus sibi in redditus sacros atque in collationes Beneficiorum vindicare posse? Cæterum hæc duorum Patronatum distinctio, quorum alterum Rex in universas regni Ecclesias, alterum verò in aliquantulum habeat, cum per se clara est & minimè dubia, tum gravissimorum etiam inter Gallos Juris-consultorum & Canonistarum testimonio confirmatur. Vid. Rebuff. in Concordat. tit. de regia ad Prælaturas nominat. §. 1. v. Cathedralibus.

8. Neque tamen discredendum, quin id genus Patronatus, quo Reges Christianissimi Ecclesiarum Cathedralium Protectores, Custodes ac defensores habentur, magno eis adjumento fuerit ad stabiliendam, atque amplificandam Regaliam, in ijs locis, ubi occasione feudorum, introducta fuerat, ut lib. 1. cap. 9. demonstratum est. Sed inde non sequitur, quòd hæc prima ac præcipua ejus causa fuerit. Alioqui, cum Reges æquè omnium in regno Ecclesiarum Cathedralium Patroni sint, id est Protectores, Custodes & Tutores, cur non ubique locum habuit Regalia? Cur ab initio in certas quasdam provincias, atque Ecclesias tantum inducta est? Cur quæ ab illa primùm immunes fuerunt, hæcenus in sua naturali & canonica libertate relictae sunt?

9. Qua quidem in re plerique hallucinantur, quòd ea, unde Regalia ortum, atque incrementum habuit, qualia sunt feudorum

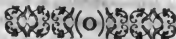
feudorum servitus, jus spoliij, Ecclesiarum patronatus seu custodia, non satis distinguunt ab ijs, quæ Regaliam, ut nunc se habet, hoc est quatenus vacantium Ecclesiarum usumfructum ac Beneficiorum, præter parochias, collationem pleno jure comprehendit, justam ac legitimam efficere potuerunt. Singula illa modo memorata, quæ introducendæ & amplificandæ Regaliæ occasionem præbuerunt, nequaquam efficiere, ut justa ac licita esset, neque obstiterè, quominus initio ac multo etiam post tempore, tanquam abusus, atque alieni juris usurpatio reprobari debuerit. Sola diuturna possessio, accedente expresso vel saltem tacito Ecclesiæ consensu, præstitit, ut ejus usus justus ac licitus evaderet. Quod ut peculiari-ter juri Patronatus, Custodiæ seu Defensionis, de quo hic agitur, accomodemus, illud quidem Reges ad introducendam vel potius augendam Regaliam non parum adjuvit. At id contra rei naturam accidit, cum proprium Patroni, Custodis, Defensoris officium sit, tuendis Ecclesiarum bonis ac juribus invigilare, atque, ubi Pastoribus orbata sunt, Oeconomos, qui earum bona administrent, & futuro mox Episcopo rationem reddant, vel præficere, vel sua auctoritate fulcire; non verò Ecclesiarum vacantium fructus sibi vindicare.

10. Et revera quid Christianissimorum Regum Majestate ac pietate indignius, quam vacantium Ecclesiarum tutelam eo fine eaque conditione suscipere, ut earum redditus sibi tribuant; quasi propriij commodi causa, & ad fiscum augendum, id illis officij præstarent? Oeconomi & Custodis munus, si per seipsum consideretur, abjectum est, & regiam dedecet Majestatem, neque ullo modo respondet dignitati, atque excellentiæ, quam vulgò Officiales regij Regaliæ adscribunt, dum eam Jus Illustre & eximium, ac singularem Regum Christianissimorum prærogativam appellant. Possunt quidem Principes,

Principes, ut modò dictum est, Officialium suorum ope Oeconomios vacantibus Ecclesijs præficere, suâque auctoritate & præsidio munire: at alienum omnino ab eorum dignitate, ut ejusmodi bona nullo alio intermedio, curent & administrent; quod tamen ab eis præstandum videretur, quo Ecclesiarum fructus aliqua juris specie sibi vindicarent. Imprimis verò nihil tam ab officio Patroni, Custodis & Defensoris Ecclesiarum abhorret, quam ut ijs nominibus ad arrogandam sibi Beneficiorum collationem abutatur, cùm majus in eodamnum Ecclesia faciat, quam si quancumque reddituum temporalium partem amitteret.

II. Unde tametsi alij quoque Reges ac Principes, in suis quisque regnis ac ditionibus, Ecclesiarum Cathedralium sine Patroni, Custodes seu Defensores, nequaquam tamen sibi jus Regaliæ vindicant, quod nusquam hodie in toto Orbe Catholico, præterquam in Gallia, usurpatur. Sin verò Reges Christianissimi jam ab initio Regaliam, eo nomine, quòd Ecclesiarum Patroni & Custodes sint, sibi jure tribuere nequaquam potuerunt, etiam in ijs locis, ubi postea longo usu confirmata, à Concilio Lugdunensi tolerata, & quodammodo probata est; quid rationis atque æquitatis habet, ut nunc idem hic titulus proferatur, ad Regaliam in Ecclesias, quæ ei nunquam obnoxia fuerunt, extendendam, contra ejusdem Concilij Lugdunensis prohibitionem, & contra perpetuam & constantem harum Ecclesiarum possessionem, tot Christianissimorum Regum edictis, & Parlamenti Parisiensis.

Arrestis per quadringentos fere annos confirmatam?

CAPUT IX.

Ratio ex rotunditate Coronæ adducta, aliæque similes rationes ad Regis utilitatem in hac Regalia causa accommodata, vana sunt ac futiles.

ITa debilis ac frivola est ratio, quam nonnulli, ad probandam Regaliæ universitatem ex regiæ coronæ rotunditate ducunt, ut vix responsione digna videatur. Quid enim orbicularis Coronæ figura ad Regaliæ amplitudinem confert? An Regum qui præteritis sæculis in Gallia imperarunt, corona rotunda non erat? aut aliquid eis ad summum imperium defuit, quod Regaliæ in omnibus Ecclesijs non exercuerint? Quis non advertit, hujusmodi ratiocinationibus Regum Majestatem violari, & immoderata extendendi eorum jura cupiditate, incertam quodammodo ac dubiam reddi supremam illam potestatem, quam ad subditorum sibi populorum rectionem à Deo optimo maximo acceperunt? Hæc tam absurda opinatio eis relinquenda est, qui sibi in animum induxerunt, Regaliæ esse regiæ Coronæ cœvam, atque ab ipso Monarchiæ exordio ei insitam, quod quam ineptum sit & chimæricum, supra demonstratum est. Certè Renatus Choppinus, qui plerumque impensius regij juribus amplificandis, quam conservandis Ecclesiæ libertatibus studet, hanc generalis Regaliæ defensorum rationem ex Coronæ rotunditate desumptam explodit. *Regalia ista, inquit lib. 1. de sacra Politia tit. 7. n. 16. non ubique exercentur à Principe inter suos, multoque ætioribus, quam regni limitibus circumscribuntur & terminantur: licet aliquin regij diadematis spherica formæ sit, in quo nihil incisum angulis, nihil sinuosum, æqualitæmque motus ac constantiam in omnibus suis partibus figura servet hujusmodi.*

IN TITULO

IN

a. Sunt

2. Sunt qui eadem alijs verbis, & quidem aliquanto probabilius, proponunt. Ajunt enim, cùm pleræque in Gallia provinciæ pridem Regaliæ assueverint, haudquaquam conveniens videri, ut reliquæ ab ea immunes sint: quandoquidem regiam dignitatem omnes pariter colant, eas in Regalia, quæ supremi Regum Dominij signum est, & prærogativa nobilissima, dissimiles esse non oportere: ex hac disciplinæ varietate, plura oriri incommoda: nunc, prout se res habent, minimè expedire, ut, vacante sede, bonorum Episcopaliū administratio Capitulis relinquatur, Beneficiæque tandiu vacua dimittantur, quoad novus Anstites possessionem Episcopatus adeat: Curiam Romanam jure præventionis ejusmodi Beneficia interim collaturam, variâsque lites orituras inter illos, qui ea vel à Romano Pontifice, vel à Capitulis, Patronis aliisque Ecclesiarum Præpositis obtinuerint.

3. Sed quam fuitiles sint, atque imbecillæ ejusmodi rationes, facile est animadvertere. Certè Concilium Lugdunense, dum Regaliā in ijs locis, ubi ex antiqua consuetudine vigebat, tolerandam, in alijs verò, ubi hætenus in usu non erat, minimè intròducendam statuit, ex hac diversitate aliquos offendi debere non judicavit. Hucusque per Reges licuit, ut singulæ in regno provinciæ, urbes, oppida suis quæque legibus, consuetudinibus ac moribus uterentur. Ad Francorum Monarchiæ gloriam & amplitudinem pertinet, quòd tot provinciæ populòsque moribus, atque ingenio diversos sub unius Principatus potestatem redegerit. Sunt quædam provinciæ, quæ consuetudinario, ut vocant, jure reguntur: aliæ verò, quæ jure scripto seu civili-Romano. Sunt quæ Ordinum comitia unoquoque anno, vel singulis trienniis celebrant, aliæ verò quibus comitiorum juss non est. Sunt quæ tributum, salarium, aliæque certa vestigalia pendunt, à quibus

aliæ eximie, atque immunes hætenus exstiterunt. Notum est Caroli Molinæi celeberrimi superiore sæculo Juris-consulti consilium de abrogandis varijs provinciarum consuetudinibus, novoque juris Francici codice condendo, qui imposterum ubique ab omnibus observaretur. Verum ejusmodi consilium, tametsi aliquatenus plausibile, minimè probatum fuit. Christianissimi Reges, cum supremam suam auctoritatem pari justitiæ & clementiæ studio moderentur, subditorumque saluti & tranquillitati inprimis serviant, præclare se agere arbitrantur, si sua singulis provincijs, atque urbibus jura, suos usus, sua privilegia conservent, & ab ejusmodi consilijs, quæ æqualitatis obtentu, Potentiorum libidini, atque injustitiæ plerumque famulantur, longè abhorrent.

4. Sin verò Reges in rebus civilibus & temporalibus, in quibus plena, atque absoluta auctoritate pollent, ita sibi agendum existimant; æquis potiori adhuc ratione parem ab eis moderationem in ijs, quæ ad Ecclesiæ jura & dignitatem pertinent, non expectet? Ecquis unquam putet, eis licuisse ob hujusmodi convenientiæ & commoditatis rationes, Regaliam efficere generalem, hoc est, jus adeò extraordinarium & majorem sui partem spirituale, & Ecclesiasticum, propria auctoritate in multas provincias, atque Ecclesias sibi de novo tribuere, non solum sine assensu Ecclesiæ, sed contra ejus prohibitionem in Concilio Lugdunensi promulgatam, & hætenus in regno observatam, & contra propriam religionem jurisjurandi, quo in ipsa inauguratione singulis Ecclesijs sua jura suæque immunitates se conservaturos promiserunt?

5. Quod autem spectat ad ea, quæ afferuntur, incommoda, si Regalia non ubique locum habeat, haud difficile est, eis illata Ecclesiarum libertate, occurrere. Capitula Ecclesiarum Cathedralium ex jure communi, Diocesces, vacante sede.

sede, in spiritualibus administrant: quidni igitur & in temporalibus administrare poterunt, præficiendo videlicet Oeconomus, qui Episcopaliū bonorum curam gerant, & futuro Episcopo rationem suæ procurationis reddant; ut non ita pridem adhuc in Occitania alijsque vicinis Provincijs observabatur? Sin verò id suspectum ac periculosum videatur, quòd aliquorum Capitulorum Canonici hacce administratione abuti possent, unde inter eos & successores Episcopos dissidia & lites orirentur; regij Magistratus in unaquaque Diocesi Oeconomus, rationem futuris Episcopis reddituros, sua auctoritate præficere possent: id quod à centum circiter annis in Occitania alijsque Provincijs Regaliæ non obnoxij, observabatur; in quibus Prætores alijsque Officiales regij nominandorum Oeconomorum, sede Episcopali vacante, potestatem ad se exclusis Capitulis, traxerant: quod etsi immunitati Ecclesiasticæ minus consentaneum videatur, tolerari posset. At nequaquam inde sequitur vacantium Ecclesiarum fructus Regi tribuendos esse. Quod autem attinet ad Beneficia, quæ interim vacarent, vel ea Cathedralium Ecclesiarum Capitula, ex Apostolicæ Sedis Indulto, ut antea in plerisque Ecclesijs mos erat, conferrent; vel futuro Successori ex Canonum, nequid sede vacante innovetur, vetantium, præscripto, servarentur; quo quidem casu Romanæ Curiae præventioni subjacere nequaquam deberent. Uno verbo, omnes faciliè animadvertunt leviora esse ejusmodi incommoda, quam ut ad defendendam Regaliæ extensionem sufficere possint, atque idcirco tantum ab Officialibus regijs hic afferri, quòd veris ac solidis ad eam probandam rationibus careant.

CAPUT X.

*Alia obiectio Officialium regiorum proponitur,
& dissolvitur.*

1. **N**onnulli Officiales regij adductis contra extensionem Regaliæ rationibus, atque ipsa rerum evidentia convicti huc confugiunt, ut dicant operæ pretium esse attendere, quos in usus Christianissimi Reges vacantium Ecclesiarum, in quibus Regalia ex antiqua possessione locum habet, proventus impenderint, atque etiamnum sua Majestas impendat: utpote, qui eos vel futuris Episcopis reliquerint, vel in Ecclesiæ utilitatem, & in opera pia insumpserint: proinde, etsi daretur extensionem Regaliæ in Ecclesias antea ei non obnoxias, minus justam esse, prudentiam tamen, & æquitatem postulare, ut Edicto ea de re promulgato omnes obtemperent, quandoquidem si sua Majestas illud ad postulationem Episcoporum rescinderet, suo jure in alijs omnibus Ecclesijs Regaliæ jampridem obnoxij uti posset, adeoque earum redditus, quamdiu sedes vacat, ad ærarium deferrentur, uti solebat fieri ante Carolum VII. qui primus Regaliorum proventus sanctæ Palatii Capellæ donavit: quod certe Ecclesiæ Gallicanæ majori damno, atque oneri esset, quam illa Regaliæ extensio, ex qua Regi sola paucorum Beneficiorum in aliquibus Ecclesijs collatio accedit.

2. Quam debilis sit hæc postrema extensionis Regaliæ defensio, ad quam regij Officiales alijs omnibus exclusi confugiant, statim apparet, cum revera potius expressa sit ejus condemnatio. Deinde eam defensionem falso niti fundamento facile est demonstrare. Nam observandum has reddituum Regaliæ in gratiam novorum Episcoporum donationes à Regibus fieri per peculiaria diplomata, quæ Camera computorum exhiberi,

exhiberi; & ab ea examinari, seu, ut vocant, verificari, ut & reliqua regiarum donationum diplomata, necesse est. Unde patet, jus percipiendorum ejusmodi reddituum semper penes Regem esse, eosque suam Majestatem, quoties libuerit, retinere posse: quod etsi hocce tempore, tanquam ab ejus pietate & magnificentia alienum, minimè timendum est; quis tamen sibi idem imposterum ab ejus successoribus eorumve Ministris jure merito pollicebitur?

3. Certè Ludovicus XIII. gloriose memoriæ Rex Christianissimus litteris suis anno millesimo sexcentesimo quadagesimo primo mense Decembri datis omnes redditus Ecclesiarum Regaliæ subiectarum, dum vacarent, futuris Episcopis in perpetuum dimiserat; idque, ut proficetur, quia cum illos in pios usus convertere deberet, utilius ac justius duxerat eos Episcopis futuris relinquere, quò singulæ Ecclesiæ, ad quas, ut ipse loquitur, *naturaliter* pertinebant, inde juvarentur. At hæ Literæ juri atque Ecclesiasticæ disciplinæ adeò consentaneæ, postmodum Ludovici XIV. feliciter regnantis, dum adhuc minoris ætatis esset, nomine rescissæ sunt per alias Literas patentes, quibus edicitur, suam Majestatem Regaliarum fructus ad se suosque successores revocare, ut eos, quoties aliqua Ecclesia vacaverit, *Futuro Episcopo dimittat, aut in alia opera, prout opportunum existimaverit, dispense, per litteras patentes, quæ eam ob rem Camera computorum inscribentur.* Unde etiam haud pridem sua Majestas reddituum Regaliæ tertiam partem in subsidium novorum Catholicorum, qui ab Hæresi Calviniana ad fidem redeunt, assignavit, peculiari quodam Quæstore, qui ejusmodi pecuniam ex ejus præscripto ac jussione distribuat, constituto: quod certè indicio est, suam Majestatem ejusmodi fructus, ut suos habere, ac de ijs tanquam de re sua statuere.

4. Falsa itaque & planè incerta est illa compensatio, quæ ad defendendam Regaliæ in universas Galliæ Ecclesias extensionem hic affertur. Siquidem Rex, cum jus istud in Ecclesias ei antea non obnoxias produxit, integrum illud, ac sine diminutione in alijs, ubi jam pridem locum habebat, servavit, reddituumque temporalium dominium, & dispensationem in Ecclesijs vacantibus retinens, in iisdem Dignitates, Præbendas, Prioratus, cæteraque, præter Parochias, Beneficia pleno jure confert: quod unum hodie in Regalia vel maximè spectatur; quòdque reipsa gravius Ecclesijs damnum infert, quam si vel quamlibet reddituum suorum, sede vacante, jacturam facerent.

5. Præterea, qui aliarum defensionum inopia hanc qualemcumque compensationem proponunt, eam Simoniaè vicio laborare fortè non advertunt. Vellent enim, ut Christianissimo in varijs Ecclesijs quando eas vacare contigerit, Beneficiorum ac Ministeriorum Ecclesiasticorum collatio, quæ res planè spiritualis & hierarchica est, relinqueretur, ratione habita temporalium reddituum, quos in alijs Ecclesijs ita suo jure percipit, ut tamèn futuris Episcopis partim dimittat, partim in opera pia impendat; quantumvis eos, ut ipsi existimant, perinde ac alios Domanijs proventus, in ærarium transmittere, & in suam utilitatem convertere posset.

6. Denique etsi impostero Christianissimi Reges, ex illorum Officialium sententia, universos Ecclesiarum Regaliæ obnoxiarum redditus, sibi tribuere, & in proprios usus convertere, summo jure, possent: id tamen vix unquam futurum persuadet, tum regij magnitudo animi, tum spectata Christianissimorum Principum in res divino cultui mæcipatas religio. Itaque aut Reges Prædecessores suos sibi imitandos proponunt, qui postquam Regalia à feudorum usufructu,

ad

ad alia omnia Ecclesiarum bona producta est. ejusmodi sacro-
reditus in opera pia insumpserunt; aut eos Episcopis Suc-
cessoribus singulisque Ecclesijs, ad quas *naturaliter* pertinent,
ut loquitur in suo Edicto Ludovicus XIII donabant. Atque
adeo in eorum Majestatem injurius sit, qui eos non aliter tam
justo officio perfuncturos existimet, nisi Regaliæ usum ad
innumeras Ecclesias, quæ nunquam ei obnoxia fuerunt, pro-
ferre sinantur, insuper habito Concilij Lugdunensis Decreto,
hactenus in Gallijs tam religiosè observato.

CAPUT XI.

*Expenduntur quidam Iuris canonici textus, aliæque
argumenta, quibus Regalia usus in ijs, quæ ad Beneficio-
rum collationem spectant, defenditur.*

1. **Q**uomodo Regalia ab usufructu bonorum tempora-
lium ad collationem Beneficiorum producta fuerit,
lib. i. c. x. explicatum est. Tantæ autem novationis
præcipua, ut fatentur Regalistæ, ratio fuit, quòd collationes
Beneficiorum inter fructus Ecclesiarum, Regibus, titulo
Regaliæ, jam debitos, numerari placuerit. Quam debile sit
ac ruinosum istud fundamentum frustra hic operosius osten-
derem, cum nulli dubium sit, quin collatio Beneficiorum
res sit spiritualis & hierarchica, quæ inter temporales Epi-
scopatus redditus censi non queat.

2. Neque obstat Glossa in cap. *Cum olim. De Majoritate
& obed.* qua Regalistæ hanc suam propositionem de collatio-
nibus inter fructus computandis maximè confirmant. Quis
enim non statim advertat, quam indignum sit, eum juris
textum ad collationes Beneficiorum Potestati sæculari vindicandas
afferre, in quo id unum agitur, ut ejusmodi collatio-

nes à Canonicis Ecclesiarum Cathedralium, ad quos, sede vacante, jurisdictio spiritualis devolvitur, non usurpentur, sed futuris relinquantur Episcopis? Ideò quippe hoc loco à Glossatore collationes fructibus comparantur, ut sicut isti quorum custodiam, & administrationem Capitula tempore vacationis habent, ita & illæ potiori adhuc ratione futuro reserventur Episcopo. *Capitulum*, inquit Glossa, *non potest conferre Beneficia, qua pertinent ad Episcopum, vacante Ecclesia; quia omnes fructus. & jura Episcopatus debent fideliter custodiri & reservari successori..... Sed collatio Beneficiorum inter bona Episcopalia & fructus computantur, & magnum fieret præjudicium Episcopo successori per talem collationem: & idè non potest (Capitulum) conferre, nec distrahere tales fructus, sicut nec alios.* Quis igitur unquam putet hic Glossatorem aliòsque Canonistas, dum collationes Beneficiorum cum fructibus similitudinariè tantum, & quasi abusivè recensent, ut utraque futuro serventur Episcopo, intellexisse, quod si quandoque Laici quacumque dignitate præfulgentes, temporales vacantium Ecclesiarum fructus, vel ex concessione Ecclesiæ, vel alio quovis titulo sibi vindicarent, inter illos fructus connumerandæ etiam essent Beneficiorum collationes? Quis nesciat communem esse Canonistarum doctrinam, quod Beneficiorum collatio maximè si fiat pleno jure, jus sit merè spirituale & Ecclesiasticum? Unde tametsi inter illos invaluisse generatim istud Axioma: collationes Beneficiorum computantur in fructu: cum Laici, secundum canones, ex propria conditione & statu, sint jurium spiritualium incapaces, nequaquam inde sequeretur, quod si Ecclesia Regibus Christianissimis vacantium Ecclesiarum fructus ob Regaliam concessisset, ipsis quoque collationem Beneficiorum concessisse censenda foret. Neque enim, ut habet regula juris: *In gene-*
rali

rali concessione veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. De Reg. jur. in sexto. reg. 81.

3. Frustra itaque Officiales regij hanc Glossam similisque auctoritates adducunt, ad probandum Reges Christianissimos jure Beneficia ob Regaliam distribuere posse. Si enim cum primùm Regalia introducta est, ne quidem temporales omnes bonorum Episcopaliū fructus, ob Custodiam, Defensionem aut alio quocumque titulo sibi jure vindicarunt; ut nonnisi accedente postea Ecclesiæ consensu, hic usus justus ac legitimus evadere potuerit, quod alibi demonstratum est: potiori adhuc ratione idem statuendum de collationibus Beneficiorum, quas idcirco tantum sibi Reges tribuerunt, quòd eas fructuum temporalium loco habere placuerit. Hanc manifestam rei spiritualis & Ecclesiasticæ usurpationem, tam infirmo nixam fundamento, sola, quæ postea accessit, Ecclesiæ tacita consensio vicio purgare, veteremque Regum Christianissimorum possessionem legitimam efficere potuit. Quod tamen intelligendum est de generali distribuendorum Beneficiorum facultate, non verò de collationibus pleno jure, cum adjunctis illis extraordinarijs prerogativis, de quibus actum est lib. I. cap. xx. & lib. II. c. v. VI. VII.

4. His ita constitutis, supervacaneum esset hic expendere varias Juris Canonici auctoritates, quibus nonnulli collationes, quæ ob Regaliam pleno jure fiunt, defendere conantur, ut cap. *Cum inter vos. De consuetudine*, in antiqua collectione. Cap. *Dilectus 3. De Prabendis. Cap. Ex diligenti. De jure Patronatus*, in antiqua collectione. Can. *Eleniberius 18. q. 2.* Primum enim *collationis & conferendi* vox, quæ in illis Canonibus occurrit, pro quavis dispositione, seu concessione Beneficiorum sumi potest, ut Canonistæ observant. Cum autem Patroni sive Ecclesiastici sive Laici regulariter solam ad Be-

beneficia præsentationem seu nominationem habeant; quoties in jure dicuntur Beneficia conferre, id de præsentandi seu nominandi facultate intelligendum est, nisi expressè pleno jure ac sine ullo præpositorum Ecclesiæ interventu conferre, atque instituere declarentur; quòd an alicubi in Jure canonico legatur, mihi compertum non est. Deinde in supra memoratis canonibus nusquam Regalia nominatur. Significant tantum fuisse certa quædam Beneficia, quæ ad Principum aliorumque Laicorum collationem, quovis tempore, hoc est, sive superstite Episcopo, sive Sede Episcopali vacante, pertinerent; quod etsi quis de collatione pleno jure ipsaque institutione sine ullo Ecclesiastica potestatis interventu intelligendum contenderet, peculiaria essent facta, quæ ad Regaliam nulla legitima ac necessaria consequentia trahi possent.

5. Sunt qui aliud afferunt argumentum ad confirmandas collationes, quæ ob Regaliam pleno jure fiunt, ut Ruzæus l. Parte Præfat. n. 7. ubi ait, quòd *si inferiores ratione foundationis habent jus præsentandi, à fortiori Principes superiores, qui majora contulerunt, debent in remunerationem habere ampliorem prærogativam.* Sed præterquam, quòd nimis probet istiusmodi argumentum, quandoquidem ex eo sequeretur, Reges quæcumque Beneficia ad eorum Patronatum spectantia pleno jure conferre debere; gravi etiam Simonie errore implicatur, dum pro certo sumit, quòd si quis Princeps magna & ampla in Ecclesias contulerit, eo ipso jus spirituale & hierarchicum, quale est collatio Beneficiorum, qua ministri in Ecclesia instituuntur, & missionem canonitam ad obeundum munus suum consequuntur, sibi vindicare possit.

6. Neque etiam à turpi adulatione excusari potest idem Ruzæus, dum ibidem num. 8. hæc ait: *Idco inferiores præsentant dumtaxat, quia non habent peritiam discernendi capacem à*

minus idoneo .... Secus in Principibus, qui habent omnem peritiam in serinio pectoris, & idcirco jure conferunt. Si enim hic nonnullorum Juris-consultorum loquendi modus, in rebus & civilibus, & mundanis, in quibus Principes suprema auctoritate pollent, vix ferendus videtur; quis eum tanquam ineptum & impium non repudiet in spiritualibus & Ecclesiasticis, quæ diversi planè sunt ordinis, & sæculari nequaquam subsunt potestati? Quemadmodum autem nemo sine religionis offensa dixerit, quidquam auctoritati Principum sæcularium cum sacris & spiritualibus Pontificum functionibus commune esse; ita nullus nisi perperam contenderit, Reges tot gravissimis in administranda republica curis occupatos, melius atque opportunius, quam alios inferiores Patronos, de promovendis ad Canonicatus & Præbendas cæteraque Ecclesiæ ministeria judicatuos.

7. Negari quidem non potest, quin Reges Christianissimi Beneficia in sanctis Capellis alijsque nonnullis Ecclesijs, quarum fundatores sunt, pleno jure conferant, & quin alij quoque Patroni Laici idem jus sibi vindicent. At vel non sunt propriè Beneficia Ecclesiastica, juxta sententiam Canonistarum à Beneficijs distinguendum Capellania seu officia quædam, quos *Personatus* appellant: aut ea conferunt ex speciali privilegio & facultate eis ab Ecclesia in ipsa fundatione concessa. Quo casu *ministerialiter* tantum spirituali & Ecclesiasticæ functioni operam suam impendunt: cumque id extraordinarium sit & juri communi adversum, intra privilegij terminos coercendum est, non verò ad alia trahendum, & ad universa Dioeceseon Beneficia, titulo Regaliæ, dilatandum.

8. Siquidem, ut id obiter hic observem, duo hæc maxime inter se diversa sunt: Alterum, ut Rex Christianissimus ex ipsa fundatione & speciali privilegio quædam Beneficia,

ut vocant, simplicia, vel Canonicatus in sanctis Capellis, aut alijs quibusdam Ecclesijs pleno jure conferat: Alterum, ut generali quodam jure regiae Coronae insito, vacantibus Ecclesijs Cathedralibus, Dignitates, Præbendas & Canonicatus, quibus Ecclesiastica jurisdictio & facultas munera spiritualia obeundi annexa est, denique omnia per totam Dioecesim, præter Parochias, Beneficia, conferat; idque non solum si ad plenam Episcoporum collationem spectent, verum etiam etiamsi Patronatui vel Ecclesiastico vel Laico subiecta sint, ita ut Rex ad Patronorum præsentationem det titulum, atque institutionem, quod omnino spirituale & hierarchicum est; atque hæc omnia agat nullis adstrictus juris Canonici regulis, & ea auctoritatis prærogativa, quæ neque Episcopis neque etiam Summo Pontifici, in rebus beneficiarijs conceditur. In priori casu nihil Ecclesiæ dignitati detrahitur, neque inde grave aliquod incommodum oriri potest: at in posteriori, confunditur hierarchicus ordo, & Ecclesiastica jurisdictio ac disciplina grave vulnus infligitur. Cum autem hæc omnia, quæ ob Regaliam fiunt, adeo extraordinaria sint, & à jure communi aliena, nullaque Ecclesiæ concessione vel expressa vel tacita, sed sola Arrestorum Parlamenti Parisiensis ac privatorum quorundam Juris-consultorum auctoritate nitantur; haud scio qua ratione justa & legitima esse possint, tametsi hætenus ea quodammodo Ecclesia tolerarit.

CAPUT XII.

Refelluntur, qui Regibus Christianissimis conferendum pleno jure Beneficiorum potestatem tribuunt, quod in sua inauguratione sacro delibuti oleo Laicis excellere videantur.

I. **C**ollatio Beneficiorum & Ministrorum Ecclesiæ institutio res est adeò spiritualis & hierarchica, ut communi rationis ac religionis sensui repugnet, si alijs quam Episcopis atque Ecclesiæ Præpositis tribuatur. Hinc nonnulli Auctores Galli, ut id juris Christianissimis Regibus vindicent, eos ex Laicorum conditione eximunt, & sacra inaugurationis unctione nonnihil Sacerdotalis dignitatis participare asseverant. Eam in rem Salomonis aliorumque Regum Juda exemplum proferunt, qui nonnunquam Summum Pontificem præfecisse, ac Sacerdotum Levitarumque, qui templo ministrarent, numerum definivisse ac vices distribuivisse leguntur. Alij denique ultra adhuc progressi Romanorum aliorumque Gentilium morem laudant, qui regnum Sacerdotio conjungebant, ita ut eorum Reges & Imperatores, iidem etiam Summi Pontifices, id est, rerum, quæ Deorum cultum spectabant, præcipui arbitri ac supremi moderatores essent.

2. Hæc aliæque similia Regalistarum dicta vix responsionem merentur; cum statim, quam falsa sint & inepta, appareat, idque unum probent, eos ad tam frivolas rationes confugere, quod veris ac solidis careant. Quid enim, ut à Romanorum aliorumque Gentilium exemplo ordiar, similitudinis aut cognationis habent prophanae ac superstitionis idolorum ceremoniæ, cum Dei veri & viventis cultus & populorum impietate occurrunt leges, cum divinis ac sanctissimis

sanctissimis regulis, quibus Ecclesia gubernatur? Quis etiam ignorat institutam à Deo Reipublicæ Israeliticæ formam, Judæorum propriam fuisse, atque una cum ceremonialibus præceptis desisse, simulac Christus Dominus Ecclesiam suam fundavit, atque in ea tanquam supremus Rex & Pastor, Apostolos eorumque successores, qui eam suo nomine ac vicaria potestate gubernarent, constituit?

3. Quod autem eam opinionem spectat, quæ Christianissimos Reges ex Laicorum conditione eximit, & ad sacerdotalem quodammodo evehit dignitatem, ne verisimilis quidem videtur. Absit ut præstantissimæ eorum dignitati, quæ tanquam Ecclesiæ Primogeniti cunctis Regibus antecellunt, quidquam detractum velim. Sed parum eorum Majestatem revereri mihi videntur, qui falsis eos titulis & ab ipsorum pietate alienis ornare tentant. Sacrosancti quidem & inviolati unctione illa solemniter evadunt, qua suprema in eis potestas, quam à Deo habent, & hæreditario jure consecuti sunt, quodammodo obsignantur. Verùm id solum intelligendum in rebus ad civilem statum pertinentibus, neque ista unctione ullum propriè jus vel auctoritatem in res sacras & spirituales adipiscuntur. Præterea quis nesciat, eam unctionem Christianissimorum Regum propriam non esse, sed in aliorum, quoque Regum inauguratione adhiberi? Nihil hic de sacra Ampulla cælitus delapsa, de morbis quos contactu suo curare perhibentur. Christianissimi Reges, aliisque eorum dignitatibus & prærogativis, quippe quæ extra rem sint, nihilque ad questionem Regaliæ conferant, tametsi à nonnullis Scriptoribus hic proponantur.

4. Denique constans est Canonistarum doctrina, Reges & Imperatores, dum oleo sacro unguntur, nequaquam Laicorum nomen amittere. Glossator in Can. *Valentiniani*.

simil. cas.

dist. 63.

dist. 62. observat, Imperatores, tametsi subdiaconi officio nonnunquam fungantur, minimè subdiaconorum ordine insignitos esse. Francorum Reges pro sua pietate in præcipuis quibusdam Ecclesijs Cathedralibus inter Canonicos recentieri voluerunt, atque interdum Canonicorum vestem indui divinis officijs in choro interfuerunt, ut ex Annalibus Franciæ aliisque veteribus monumentis probatur: neque tamen idcirco aliquam auctoritatem spirituales in rebus Ecclesiasticis, aut sacris functionibus sibi arrogarunt.

§, Pater itaque ineptè omnino, atque insulsè dici, quòd Reges Christianissimi ex inauguratione, vel unctione sua vim aliquam, aut potestatem ad conferendum pleno jure Beneficia, quæ ob Regaliam vacant, consequantur. Id videntur agnovisse plerique Auctores, qui recens de hoc Regaliæ argumento scripserunt. Quasi enim eos istius rationis puderet, aut eam planè prætermittunt, aut obiter tantum attingunt, eo ipso satis significantes sibi eam futilem & frigidam videri.

CAPUT XIII.

Exceptioni regiorum Officialium occurritur, quæ opponunt causam Regaliæ, auditis partibus, primùm Parlamenti Parisiensis ac regij Consilij Arrestis dyjudicatam; deinde verò Ludovici XIV. feliciter regnantis Edicto finitam esse: huic Edicto Clerum Gallicanum paruisse; unde non amplius audiendos, qui ea de re litem movere vellent.

- I. **O**fficiales regij propriæ causæ diffidentes, nec quid rationibus hætenus pro Ecclesiarum libertate allatis opponant, reperientes, alia breviori & quasi compendiaris via se expediunt. Ajunt frustra jam de hoc negotio disceptari, quod non solum Arresto Parlamenti Parisiensis

anno millesimo sexcentesimo octavo lato præjudicatum est, verum etiam solemnè regij Consilij iudicio definitum, post litem triginta amplius annis instructam, cui Cleri Gallicani generales, ut vocant, Agentes, Provincia Narbonensis Procurator, plurisque Antistites, & Capitula-Ecclesiarum, quæ se à Regalia immunes contendebant, intervenerunt, titulos & documenta suæ immunitatis ediderunt, eaque omnia, quæ ad sui juris defensionem spectabant, protulerunt: cumque tot modis Clerus Gallicanus in ea causa regium tribunal regique Concilij jurisdictionem agnoverit; minimè nunc audiendos esse pauculos quosdam Episcopos, qui decisioni jam factæ refragantur, Edictoque regio parere abnuunt: maximè cum generalia Cleri Gallicani Comitia anno millesimo sexcentesimo septuagesimo quinto congregata de hoc gravi negotio nullam deliberationem habuerint, atque ita suo silentio se rebus judicatis stare, & Edicto regio duobus ante annis publicato parere velle satis significarint.

2. Ut huic objectioni satisfiat, respondent Ecclesiarum libertatis defensores, quidquid vel Parlamentum Parisiense, vel Regis Consilium in hac causa gessit, minimè vim atque auctoritatem rei judicatæ habere, siue causæ ipsius naturam, si velitis instructionem consideres: ac proinde ea Arresta & Judicia non obstare, quominus Antistites & Capitula sese eorum executioni opponant, regio Edicto tanquam per subreptionem à Sua Majestate obtento parere abnuant, atque Ecclesiarum suarum libertatem omni legitimo, quo potuerint modo, propugnare pergant. Hanc suam responsionem sequentibus observationibus confirmant.

I.

3. Negant in terminanda hac causa jurisdictionem Parlamento Parisiensis & regij Consilij à Clero Gallicano agnitam fuisse.

fuisse. De Parlamento res clara est. Quidquid enim hujus Curia: Officiales à centum circiter annis, postquam de extendenda per totum regnum Regalia consilium initum est, in hoc negotio præstiterunt, non ad legitimum judiciorum ordinem, sed potius ad alieni juris & Ecclesiasticæ libertatis violationem referri debet. Quapropter ex illo tempore Clerus Gallicanus eos non ut judices, sed ut adversarios habuit; nec eorum Arrestis tanquam legitimis judicijs parendum sibi, sed tanquam apertæ adversus immunitates suas injuriæ resistendum existimavit; quod maximè patuit, cum adversus Arrestum anno millesimo sexcentesimo octavo latum, quo Henrici Magni Edictum paulo ante publicatum abrogare tentaverunt, interposita contestatione reclamavit.

4. Quod ad regium Consilium spectat, Clerus quidem contra modo memoratum Parlamenti Parisiensis Arrestum querelas suas ad Henricum IV. detulit: sed id suâ foria oratione ad suam Majestatem habita, non verò porrecto ad regium Consilium libello factum est: qua de re iterum ad Ludovicum XIII. gloriosæ memoriæ Principem, & ad Ludovicum XIV. hodie feliciter regnantem non semel ea, qua par est, reverentia Episcopi verba habuerunt. Sin verò Regaliæ lis ad regium Consilium delata est, ibique diu hæsit, id non alia ratione factum est, nisi ut litibus occasione Regaliæ in eos, qui Beneficia Ordinarij collatione adepti erant, suscitatis occurreretur; quas lites ad Cleri postulationem Rex Christianissimus, interdicta Parlamento Parisiensi earum cognitione, ad suum Consilium evocaverat. Quamvis enim, ut alias notatum est, post admissas Cleri adversus supra memoratum Parlamenti Arrestum expostulationes, Beneficia interim in Provinciis & Diocæsisbus hætenus liberis, ob Regaliæ conferri fas non esset: & si quæ collata forent, id tanquam per

subreptionem factum nullius esset roboris, ipsosque Regalistas ab omni actione statim à limine iudicii repelli oporteret: multa tamen Beneficia identidem, siue ambientium efflagitatione, siue Ministrorum regionum dissimulatione, vel etiam opera, conferebantur, variæque lites in Parlamento Parisiensi ea de causa instruebantur, quas ad regium Consilium evocare necesse erat.

3. Sin verò huic liti Agentes Cleri intervenerunt, ac Provinciæ Narbonensis Procurator nonnullique Antistites, & Capitula Ecclesiarum à Regalia immunium titulos & documenta suæ libertatis in ea ediderunt; id non alio fine factum est, nisi ut subreptitijs illis Regalistarum provisionibus, quibus legitimi & pacifici Beneficiorum possessores passim vexabantur, occurrerent; nec alio id animo præstitisse censendi sunt, quam olim Bertrandus Augustodunensis Episcopus, dum Ecclesiasticæ jurisdictionis causam coram Philippo Vallesio agens, protestatus est, se verba facere, *non ad finem subeundi quodcumque iudicium, sed solum ad Domini Regis & aliorum assistentium conscientiam informandam.* Hinc ea litis instructione nequaquam Clerus Gallicanus delatas ad suam Majestatem de ipso Regaliæ negotio querelas & expostulationes sustulit, aut Ecclesiarum jus libertatémque regij Consilij cognitioni & jurisdictioni subiecit. Semper enim persuasum habuit nullum hic litigandi locum esse, adeoque Regem ipsum conveniendum esse, ut indebitos Officialium suorum in Ecclesias à Regalia liberas conatus reprimeret, quarum videlicet jus ita certum & manifestum esset, ut illud multum debilitare, imo & prodere videretur, quisquis ejus discepcionem, tanquam incertum & litigiosum foret, regij Concilij cognitioni permetteret.

6. Præterea cùm hæc causa jampridem totius Ecclesiæ judicio in Concilio generali Lugdunensi dirempta esset, Beneficiorumque collatio, quæ præcipua Regaliæ pars est, res sit merè Ecclesiastica & spiritualis, nunquam ejus cognitio, nisi per manifestam Ecclesiasticæ auctoritatis injuriam, sæculari curiæ, & regijs Officialibus permissa fuisset: ut mittam id à Clero fieri non potuisse, sine summa imprudentia & maximo Ecclesiarum damno, cùm facilè esset perspicere, regios Officiales ad amplificanda suæ Majestatis jura valde pronos in hac causa eo suspectiores esse, quòd in extendenda Regalia suæ quoque jurisdictionis fines proferrent, atque adeò in confirmationem Arresti jam à Parlamento lati sua sponte propenderent.

7. Quantum ab hoc consilio Clerus Gallicanus abfuerit, quàmque constanter eam Defensionis rationem secutus fuerit, quam inierant Episcopi, qui adversus illud Parlamenti Arrestum querelas ad Henricum Magnum detulerant, patet ex ijs, quæ acta sunt in Comitijs generalibus anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo, & anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto, cùm regij Officiales extensionem Regaliæ in regio Concilio urgerent. Nam cùm posterioribus Comitijs, quæ toto fere biennio duraverunt, certo quodam die Eminentissimus Cardinalis Mazarinus, penes quem suprematum rerum administratio erat, interfuisset, egregiam ad eum orationem habuit Illustrissimus Franciscus Bosquetus Lodovensis Episcopus, quæ in actis Cleri Gallicani adhuc legitur, ex qua planum fit, quantum Clerus Gallicanus ab agnoscenda in hoc negotio ordinaria regij Consilij jurisdictione abhorreret. Præterea sub idem fere tempus Eruditissimus Dominus Petrus de Marca eorundem Comitiorum rogatu, præclarum Commentarium edidit, quo & jus Eccle-

sæ in ea causa, & regionum Officialium, qui ejus cognitionem ad se trahere conabantur, fraus & dolus, firmissimis & invictis rationibus ostenditur. Quin & generalia Comitria anno millesimo sexcentesimo septuagesimo Parisijs congregata, aliquot Aristites alióque viros Ecclesiasticos delegarunt, qui hanc Regaliæ causam discuterent, & quid opportunius sibi ad eam finiendam videretur, referrent: quod cum diligentissimè præstitissent, Illustrissimus Carolus de Genlis Archiepiscopus Ebredunensis suo aliorumque delegatorum nomine, ea de re, plenis Comitrij cum ingenti omnium applausu peroravit; ejusque oratio postea scriptis tradita in tabulario Cleri reposita est.

8. Denique frustra contendunt regij Officiales, Comitria Cleri Gallicani anno millesimo sexcentesimo septuagesimo quinto congregata regium Edictum ante duos annos promulgatum ratum habuisse, suóque silentio sufficienter comprobasse. Contrarium patet, vel ex Epistola, quam ad ea Comitria Illustrissimus bonæ memoriæ Nicolaus *Pavillon* Alectensis Episcopus scripsit, in qua apertè, quantam ex hoc Edicto injuriam Ecclesia acciperet, ostendebat, & Episcopos aliósq; Comitiorum delegatos, ut ea de re ad suam Majestatem querelas deferrent, incitabat. Hæc enim cum plenis Comitrij legerentur, summa omnium attentione excepta sunt, nec obscure plerique delegati, quam sibi probarentur, significarunt. Quod ubi animadvertit Illustrissimus Franciscus *De Harlay* Archiepiscopus Parisiensis Comitiorum Præses, se ad Regem relaturum recepit ac ultro pollicitus est; hac sua pollicitatione, ne res in consilium mitteretur, aut expressius definiretur, perficiens. Sin autem postea is quid cum Rege egerit, ad Comitria minimè retulit, neque ultra passus est, ut reliquo Comitiorum tempore, quod quidem breve fuit, ea de

de re mentio fieret; quis inde rectè inferat, Clerum Gallicanum in his Comitij Regaliæ causam tacitum præterisse ac suo silentio regium Edictum sufficienter comprobasse?

II.

9. Quantumvis Agentes Cleri, ex generalium Comitiorum mandato regij Consilij jurisdictionem in hac causa agnovissent, nihilque ad Ecclesiarum à Regalia immunitum defensionem omisissent; id nequaquam istis Ecclesijs fraudi esse posset, cum delegati ad Comiticia generalia speciale ad id mandatum ab Episcopis & Capitulis non habuerint; quod tamen omnino necessarium erat, ut Comiticia de hoc negotio aliquid decernerent, & ex eorum auctoritate Cleri Agentes ordinariam regij Consilij jurisdictionem agnoscerent. Quis enim nesciat Comiticia Cleri singulis quinquennijs non alia de causa convocari, nisi ut pecunias in Regem à Clero subsidij nomine conferendas præscribant, & Quæstorum quos his pecunijs colligendis præposuerunt, rationes accipiant & ratas habeant. Sin verò ibi quidpiam aliud, quod Ecclesiarum jura aut immunitates spectet, proponatur, id prius in singularum Provinciarum Comitij proponi, & per speciale mandatum delegatis ad Comiticia generalia committi debuit. Alioquin, quidquid in his Comitij ea de re definitum fuerit, cassum est atque irritum, neque ullatenus Episcopos aut Ecclesias obligat.

10. Receptum quidem est ob publicam utilitatem, ut Cleri Agentes litibus seu controversijs, quæ in regio Consilio disceptantur, si quid Provinciarum Ecclesiasticarum aut Dioeceseon referre viderint, interveniant. At periculosissimum esset, ut hæc eorum interventio Episcopis, Capitulis alijsque à Clero, à quibus nullum mandatum acceperunt, fraudi esset, maximè in publicis & extraordinarijs causis, qualis est hæc Regaliæ causa, in qua de Episcoporum jurebus

&c

& canonica plurimarum Ecclesiarum libertate agitur. Unde nemo negaverit, quin eo casu Episcopi & Capitula Agentium interventionem, quæ tantum ipsis damni afferret, improbare possint: præsertim cum ex omnium Juris-consultorum sententia Ecclesia Minorum privilegio gaudeat, qui si aliquo iudicio, aut contractu læsi fuerint, in integrum beneficio legis restituuntur, maximè cum id Procuratorum culpa accidit; quæ quidem Minorum restitutio nulla *rei judicate* exceptione, aut alia quacumque simili opposizione impeditur.

III.

¶ II. Varia regij Consilij Arresta, quibus Episcopi & Capitula suæ exemptionis titulos & documenta edere intra præfinitum tempus jubebantur, irreparabilem noxam Ecclesijs à Regalia liberis inferebant, easque gravi præjudicio afficiebant. Quapropter ijs minimè parendum erat, sed potius eorum executioni obsistendum, & ad Regis justitiam per legitimas querelas, ea, qua par erat, reverentia, confugiendum. Cum enim ante ejusmodi Arresta constanter post hominum memoriam observatum fuisset, ut quoties quæreretur, an Regalia in aliqua Ecclesia locum haberet, toties onus probandi possessionem in regium Procuratorem rejiceretur, qua in probatione si deficeret, vindiciæ pro Ecclesiarum libertate dabantur: his contra Arrestis generaliter Ecclesijs impositum est; ut suæ immunitatis titulos & documenta proferrent, nulla distinctione facta inter eas, quæ huic juri nunquam subjacuerunt, & nativam ac canonicam suam libertatem à prima usque origine retinuerant, & eas quæ suam immunitatem titulo oneroso, aut privatis privilegijs consecutæ fuerant. At cum ex Edicto Melodunensi alijsque regijs Edictis cap. II. hujus libri num. 6. relatis, fas non fuerit has etiam posteriores Ecclesias ad præferendos titulos & probationes suæ

suæ exemptionis cogere; potiori adhuc ratione id juris erga priores illas observandum fuit. Sat illis erat perpetuam & constantem suæ libertatis possessionem laudare. Sin verò regius eas Procurator Regaliæ subicere vellet, eum Actoris partes sustinere, & Majestatis suæ possessionem, ut hætenus factum fuerat, probare oportuit: adeò ut jure merito hoc rerum statu hæc clarissimi viri Petri Pithæi verba, quæ initio Tractatus de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ leguntur, usurpare potuerint: *Suam in hac re libertatem minimè esse singularem aliquam prærogativam aut extraordinarium privilegium, sed naturam quandam ingenuitatem, & ex jure communi profectam vacationem, cui nulla unquam contraria definitione derogatum fuisse; idèoque non alium ejus retinenda titulum proferri oportere, nisi ipsam naturalem & liberam possessionem.*

12. Hoc probè intellexit Procurator Provinciæ Narbonensis, cum vi & auctoritate ejusmodi Arrestorum titulos suos & documenta prolaturus, hanc contestatam denuntiationem, quæ suo in Indice à Typographo Cleri anno millesimo sexcentesimo trigesimo nono edito, legitur, præmisit: *His Arrestis ladi immunitatem Cleri, & antiquum morem jam à principio in Occitania observatum inverti. cum quo hæc Provincia regia Corona adjuncta est, ut videlicet nequaquam adstringatur ad proferendum titulos seu probationes naturarum suarum libertatum & eorum omnium, quæ ex jure communi retinet: proinde contestato se declarare, quod hos titulos, atque hæc documenta solum coactus vi Arrestorum, & ob Consilij reverentiam, proferat, contra eadem Arresta, quam primum fuerit opportunum, & si se facultas dederit, reclamaturus: interim nolle, ut hæc qualiscumque titulorum ac documentorum prolatio veterem illum morem; quo hætenus usa est Provincia Ecclesiastica Narbonensis, violare, interrompere, aut quacumque ratione debilitare possit.*

13. Idem anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo in Comitijis generalibus Cleri Antistites omnium Provinciarum à Regalia immunium nomine præstiterunt, porrecto Regi supplice libello, quo suam Majestatem orabant, *ut nulla habita ratione Arrestorum Consilij 17. Octobris 1637. & 9. Martij 1638. aliorumque similium, Archiepiscopos, Episcopos & Capitula à prolatione titulorum & documentorum, quam exigebant illa Arresta, absolveret, eosque in libertate & immunitate Regalia, quam hætenus resinuerant conservare, & confirmare vellet, exceptis solum Ecclesijs, in quibus sua Majestas antiquam, & legitimam ejus juris possessionem obtinebat.*

IV.

14. Tota hæc litis instructio, quæ per tot annos adornata est, ad regionum Officialium, qui Regaliam per totum regnum extendere jam pridem conabantur, consilium referenda est. Iisdem Arrestis Ecclesias, quæ nunquam Regaliæ obnoxie fuerant, & naturalem canonicamque suam libertatem perpetuò retinuerant, cum Ecclesijs, quæ immunitatem suam privilegijs aut privatis contractibus debebant, dedita opera, comprehendi curarunt. Deinde Agentes Cleri nonnulloque Antistites & Capitula, ut huic liti intervenirent & titulos ac probationes suas ederent, pellexerunt, spe quidem eos eximendi à vexatione Regalistarum, qui Beneficia per subreptionem in eorum Ecclesijs obtinuerant; reipsa autem, ut postea ansam inde sumerent affirmandi, quemadmodum nunc faciunt, regij Consilij jurisdictionem ab Episcopis & Capitulis totoque Clero Gallicano agnitam esse, & causam, auditis hinc inde partibus, dijudicatam ac finitam; proindeque repellendos, qui rebus judicatis stare adhuc pertinaciter detrectant. Hoc fraudulentum eorum consilium adhuc clarius patebit, si quis solemnem ipsorum doctrinam attenderit,

derit, quam capite I. hujus Libri explicavimus, & cui totam extensionis Regaliæ molem superstructam ostendimus, Regaliæ videlicet jus esse Christianissimorum Regum coronæ insitum, & ipsi Francorum Monarchiæ coævum, proindeque nulli alienationi aut præscriptioni obnoxium. Hac enim doctrina semel imbutis, quidquid proferrent Ecclesiæ ad demonstrandam constantem & perpetuam suæ libertatis possessionem, certum erat illas huic oneri subicere, ac pari loco habere, atque eas in quibus Rex ex antiqua consuetudine, quæ Concilij Lugdunensis tempora præcessisset, jus illud obtinebat.

V.

15. Ab iisdem Officialibus varijs adhuc modis Regi Christianissimo, sive res ipsa, sive agendi ratio spectetur, obreptum est. 1. Jam à principio suæ causæ fundamentum in his effatis posuerunt: Regaliæ regiæ Coronæ ita propriam esse, ut ei jam ab ipso Monarchiæ principio insita fuerit, ac proinde sua natura neque alienationi neque præscriptioni subjacere: hisque propositionibus tum ambiguis, tum falsitatis plenis, ut capite I. hujus libri demonstratum est, innixi, Regaliæ usum in Occitaniam aliasque Provincias ei minimè obnoxias introduxerunt. Beneficia in eis, tum sede vacante, tum etiam supersticibus Episcopis, quod suum fidelitatis jusjurandum in tabulas Camerae computorum Parisiensis non retulissent, ob Regaliæ à Rege conferri curantes. Ubi autem hoc pactio in Episcopos & Capitula petendi in judicio atque exposculandi partes transtulerunt, eosdem ad exhibendas immunitatis suæ probationes Arrestis adegerunt; quasi verò privilegijs aut privatis pactioibus à Regaliæ jugo se immunes contendissent, non verò naturali & canonica libertate, quam hætenus retinuissent, ut jam supra observatum est. 2. Apud

Regem studiosè diffimularunt, hanc in universas Regni Ecclesias Regaliæ extensionem, quam urgebant, expressè damnatam ac prohibitam fuisse decreto Concilij generalis Lugdunensis, quod à quadringentis fere annis in Gallia observatum fuisset, & cui cum Reges in suis Edictis, tum Parlamentum Parisiense in suis Arrestis hætenus consensissent. 3. Ut hanc novitatem atque apertam justitiæ & libertatis Ecclesiasticæ violationem obtegerent, jus præponendorum Oeconomorum, qui vacantium Ecclesiarum redditus administrarent, futurisque Episcopis rationem suæ administrationis redderent, à regijs Magistratibus ante centum circiter annos in Occitania vicinisque Provincijs usurpatum, cum jure ipso Regaliæ, quo Reges vacantium Ecclesiarum redditus & Beneficiorum collationes sibi vindicant, permiscuerunt. 4. Ultra adhuc progressi sunt. Famofum Parlamenti Parisiensis Arrestum anni millesimi sexcentissimi octavi, quæque illud Arrestum in Ecclesiarum fraudem consecuta sunt, sibi in legitimæ possessionis argumentum sumpserunt: *Nihil*, inquit, *novimus: quod à majoribus nostris in hac materia accepimus, tenere ac servare contenti fuimus, id unum solliciti, ut in omnibus causis, quæ occurrerent, executioni mandaretur Arrestum anno millesimo sexcentesimo octavo latum, quo Regaliæ in omnes regni Ecclesias extendi declaratum est.* At illud ipsum Arrestum est, cui Clerus Gallicanus intercessit, querelis ad Henricum IV. delatis, quibus Rex æquissimus annuens, rei cognitione Parlamento Parisiensi interdixit, totamque ad se causam evocavit. Tantum igitur abest, ut istud Arrestum, & quæ postea ejus vi atque auctoritate in Parlamento Parisiensi acta sunt, legitimam aliquam suæ Majestati possessionem compararint, ut potius iniquam regionum Officialium in oppugnanda Ecclesiarum libertate pertinaciam solum demonstrent.

16. Enimverò ecquod unquam Arrestum hocce Arresto magis cassum, atque irritum fuit? Nisi enim Parlamenta auctoritate Regibus in Gallia præstent, qui fieri potuit, ut Officiales Parlamenti Parisiensis tantam sibi in hoc negotio arrogaverint, ut quod Rex solemnè Edicto ab ipsis etiam in tabulas purè & simpliciter relato, statuerat. mox contrario prorsus Arresto rescinderent? Quis itaque non miretur, eos adhuc ejusmodi Arrestum tanquam legitimum extensionis Regaliæ titulum proferre, neque eis in mentem venire, quam idtum ab omni æquitate alienum, tum etiam in ipsos invidiosum sit; cum palam sit eos adhuc velle, ut regium Edictum de canonicâ plurimarum Ecclesiarum libertate promulgatum, & ab ipsis in tabulas nuper relato, extemporali Arresto in privata quadam lite lato rescindere. atque abrogare licuerit.

VI.

17. His maturè consideratis, nihil attinet fufius hic ostendere, lata in Consilio Regis pro hujus negotij decisione judicia, contestata lite ac dicta utrimque causa minimè pronuntiatâ fuisse, nec proinde talia esse, quibus ex legitimo juris ordine necessariò standum sit. Id enim ex supradictis clarè evincitur. Adde nunquam judicium dicta utrimque causa latum censerî, nisi mutuo adversæ partes juris sui tum documenta, tum rationes protulerint, quò uterque adversario suo respondere ejusque rationes diluere possit. Si quis verbi gratia, fundum meum petitoria actione sibi vindicet, non sufficit, ut quo cum titulo possideam, quærat, ac juris mei tabulas & auctoritates exhiberi postulet. Debet præterea ipse petitionis suæ titulos ac fundamenta proferre. Sin verò nequidem post explicatum jus meum & exhibitas possessionis meæ tabulas, petitionis suæ rationes aperuerit, nemo est qui latam

contra me sententiam, tanquam dicta utrimque causa, ratam ac legitimam esse putet, cum adversarij mei rationes sive justas, sive injustas, examinandi aut ad eas respondendi facultas mihi data non sit, utpote quas in instructione litis nemo aperuerit, aut exhibuerit. At illud ipsum est, quod in hoc negotio contigit. Regij Officiales nonnullos Ecclesiarum à Regalia immunium Antistites, quod à Beneficiorum collatione nullo jure impedirentur, ad proferendos immunitatis suæ titulos adegerunt. At nunquam ipsis explicarunt petitionis suæ fundamenta seu rationes, ob quas eos naturali & canonica libertate spoliare contendebant. Nullum generalibus Cleri Procuratoribus, quos Agentes vocant, traditum est scriptum, quo jus Regis exponeretur: nunquam illis significatum est, illud non alio fundamento niti, nisi quod Regalia regiae coronae propria sit atque insita; quod Francorum, Monarchiae coarva sit aut pene coarva; quod ex sua natura neque alienationi neque praescriptioni subjaceat: unde Agentibus Cleri aut Antistitibus minimè licuit harum propositionum, quas nemo eis objecit, falsitatem coarguere: ex quo planum est, hocce judicium dicta utrimque causa latum, non fuisse, ac proinde pro contradictorio, ut vocant, haberi non posse.

18. Denique non sat est, aliquod judicium dicta utrimque causa latum fuisse, ut inde inferas ei necessario standum esse. Jampridem homines vel ipsa experientia edocti sunt, se in ijs etiam, quibus examinandis magnam diligentiam adhibuerunt, errore labi posse. Unde ratione & æquitate suadente, varia remedia, quibus illatae per suprema etiam judicia injuriae sarcirentur, adinventae sunt. Ea diversis nominibus appellantur, Revisiones, supplices libelli ad novam rei judicatae disceptationem impetrandam, erroris Propositiones. Nullum

verò

verò mitius, aut in regiam Majestatem reverentius, quàm earum quæ vocantur Suasiones seu Admonitiones, cum aut verbo, aut porrectis supplicibus libellis Reges de gravi aliqua injuria in judicijs illata admonentur. Quò enim Principes supremo illo, quem à Deo consecuti sunt, gradu digniores sunt, eò religiosius sibi cavendum putant: ne in ijs maximè judicijs, quibus controversa eis jura adjudicantur, plus obsequio quam veritati datum fuerit: nec quicquam majori sibi laudi esse ducunt, si quando contigisse agnoverint, quam ut se faciles & promptos ad refarciendam injuriam exhibeant.

CAPUT XIV.

Refelluntur regij Officiales, qui contendunt hanc Regalia causam ad solam Parliamenti Parisiensis, aut Consilij Regis jurisdictionem spectasse; atque ideò lata ab eis judicia rata esse oportere.

1. **I**N allatam superiori capitulo objectionem adhuc incumbunt Officiales regij, qui Regaliæ per totum regnum extendendæ auctores fuerunt. Contendunt scilicet, hujus causæ cognitionem ad solum Parlamentum Parisiense aut Regis Consilium spectasse; quandoquidem in ea de jure regio seu Coronæ quæreretur: porro certissimæ esse apud Gallos juris-prudentiæ, idque ad publicum regni statum pertinere, ut solus Rex aut ejus Officiales de Coronæ juribus, prærogativis & privilegijs, si quid in controversiam venerit, dijudicent: deinde speciatim Regaliorum cognitionem, primariæ Parliamenti Parisiensis Exhedræ jamdudum attributam esse.

2. Hæc objectio, quam tantopere urgent adversarij, vana esse dignoscitur, simul ac ea, quæ in hoc argumento confundere

dere conantur, accuratè distinxeris. Duo enim genera controversiarum hic discernenda sunt: Aliud cùm de Regaliæ executione agitur ijs in locis, ubi jam ante Concilium Lugdunense jus illud invaluit, & ad hæc usque tempora continuatum est: aliud cùm ejus introductio in Ecclesias, quæ nunquam ei obnoxia fuerunt, tentatur. Priores illæ controversiæ à primaria Parlamenti Parisiensis Exhedra etiam in prima, ut vocant, instantia, vel à Regis Consilio, si ad illud evocata fuerint, disceptari ac dijudicari solent; neque hic usus in dubium vocatur, tamen si ex eo Parlamentum Parisiense amplificandæ in immensum Regaliæ, præsertim quod ad Beneficiorum collationes spectat, occasionem sumpserit, ut alias observatum est. At si de ipsa Regaliæ substantia controversitur, an videlicet de novo, in multas Ecclesias, imo in integras Provincias, quæ ei hætenus non subjacuerunt, introducenda sit, pernegatur id à Parlamento Parisiensi, aut ordinario Regis Consilio judicari posse; unde sequitur, Arrestum Parlamenti Parisiensis anni 1608. cujus quæstionis decisio tentata est, tanquam adversus Ecclesiæ jus ac libertatem latum, omni prorsus auctoritate carere. Id jam superiori capitulo demonstratum est; sed ex sequentibus considerationibus adhuc planius fiet.

3. Hæc ipsa quæstio, quæ hodie controversitur, jam ante quadringentos annos à Concilio generali Lugdunensi definita est, in ipsa Gallia, præsentibus omnium penè Principum Christianorum, nominatim verò Philippi III. regis Christianissimi Legatis. Quæ quidem definitio Concilij Oecumenici, sum Patrum numero & amplitudine, tum rerum gestarum dignitate celeberrimi, non solum in Corpus juris canonici relata est, sed in Gallia recepta, multisque tum Christianis-

simorum

simorum Regum constitutionibus, tum Parlamenti Parisiensis Arrestis per quadringentos fere annos confirmata fuit. Quigitur fieri potuit, ut Parlamentum Parisiense, aut Consilium Regis ejusdem quæstionis iterum definiendæ potestatem hocce tempore sibi tribueret, eamque reipsa contrario prorsus modo, ac Lugdunense Concilium, definiret, abjecta veteri & perpetua juris-prudentia, quæ hactenus servata fuerat? Id cerè cum in Ecclesiam valde injuriosum, tum verò à Christianissimi Regis pietate & religione omnino alienum videtur.

II.

4. Si Regalia jus merè regium esset; si coronæ jam à principio insitum foret; si ad Reges prout Reges sunt, absque ulla Ecclesiæ vel expressa vel tacita concessione spectaret, haud frustra nec sine causa Parlamentum Parisiense & ordinarij Officiales regij Consilij hanc ad se quæstionem traxissent, eamque suis Arrestis, porrecta per totum regnum Regalia, definiissent. At has propositiones, quibus eorum Arresta niti debuerunt, ne minimam quidem probabilitatem habere, sed rationi repugnantes, falsitatis plenas, & in Ecclesiam, injurias esse supra fusè demonstravimus. Enimverò quis unquam in animum inducat suum, jus percipiendi decimas cæterósque vacantium Ecclesiarum proventus, & conferendi Dignitates, Canonicatus aliâque Beneficia esse quid merè regium, & temporale, quod Principibus sine ulla Ecclesiæ concessione vindicari possit? Sin autem adhuc alicui dubium id esse posset; nonne ei hujus opinionis falsitatem præteritorum temporum historia, Concilij Lugdunensis decretum, tot Regum constitutiones huic decreto consentientes, ipsa denique constans & perpetua Parlamenti Parisiensis per trecentos amplius annos juris-prudentia demonstrabit? Jam

R r

verò

verò si concedatur, Regaliam non esse jus regium eo sensu, quem modò retulimus, neque Regibus sine Ecclesiæ vel expressa vel tacita concessione vindicari posse, necessariò sequitur, nequaquam penes Parlamentum Parisiense aut regium Consilium fuisse, ut suis Arrestis illam generalem efficere, hoc est in octo aut novem Provincias Ecclesiasticas, quæ plus quam dimidiam regni partem constituunt; extenderent, cum certum sit, Reges nullam ejus juris ab Ecclesia concessionem, aut legitimam possessionem in earum Provinciarum Ecclesijs hæcenus habuisse.

III.

5. Quod ajunt, certissimæ esse apud Gallos juris-prudentiæ, de Coronæ juribus, prærogativis aut privilegijs apud solum Regem aut suos proprios Officiales litigari, coerceri debet ad jura regij Dominiij seu merè temporalia, de quibus Rex, ut vulgo docent Juris-consulti Galli, non nisi in propria curia litigat, quod altero hoc effato confirmant: Regem in temporalibus nullum in terris, præter Deum, sibi superiorem agnoscere. At secus se res habet in spiritualibus, aut quasi spiritualibus, quæ ad disciplinam, aut rectionem Ecclesiarum spectant, & Principibus ex concessione Ecclesiæ aliquatenus conceduntur. Cum enim circa hujusmodi jura quæstiones oriuntur, non ad sola Parlamenta, aut regium Consilium referri debent, maximè si in ijs non simpliciter de possessorio agatur, hoc est, an revera sua Majestas horum jurium possessionem habeat; sed de petitorio, hoc est, an de novo ea sibi contra veterem & perpetuam Ecclesiarum possessionem vindicare possit, quod in hac Regaliæ causa tentatum est. Id quippe Principibus concedere, quid aliud esset, quam Ecclesiæ auctoritatem sæcularium Magistratuum potestati subicere, & violandis ejus juribus, atque opprimendæ libertati iuram

viam sternere? Hinc in ejusmodi quæstionibus Christiani ac religiosi Principes Ecclesiæ, cujus se filios profitentur, judicium expectant, nec quicquam, nisi ipsa consentiente & approbante, & ex Canonum præscripto, statuere solent, ut in hac ipsa causa ex Decreto Concilij Lugdunensis, cui hætenus paruerant, comprobatur.

IV.

6. Decumæ quas modo Clerus Gallicanus fisco pendit, nihil aliud sunt, nisi extraordinaria pecuniarum contributio ex proventibus Ecclesiasticis in subsidium Reipublicæ delibata. Neque tamen ejusmodi tributum Reges sua auctoritate imperant, sed illud gratuiti doni nomine, & totius Cleri consensu exigi volunt: atque idcirco singulis quinquenniis Provinciarum Ecclesiasticarum delegati procuratores in unum locum, regio permissu, conveniunt. Cum ergo Rex Christianissimus in re pecuniaria, & solum temporaria eam adversus Clerum moderationem adhibeat; quis sibi persuadeat illum, propria auctoritate & solo suorum Officialium, judicio, tot Ecclesias Regaliæ in perpetuum subicere, hoc est, jus Ecclesiasticum, & longè majorem partem spirituale, quo videlicet præter vacantium Ecclesiarum proventus, collatio etiam Beneficiorum continetur, sibi vindicare voluisse?

V.

7. Constat Episcopos jam à prisca temporibus in Christianissimorum Regum Consilijs primum dignitatis, atque auctoritatis locum tenuisse. Pipino, Carolo Magno eorumque successoribus imperantibus, quo tempore maximè res Gallicæ florebant, primi assidebant in ijs Ordinum conventibus, qui singulis annis ad disceptanda ac præfinienda maxima, quæque cum Reipublicæ, tum etiam Ecclesiasticæ disciplinæ negotia congregabantur. Quibus in conventibus Co-

mites alijque primores Laici, qui secundo loco sedebant, Antistitibus alijsque Prælatiſ eam venerationem deferrebant, ut in ijs, quæ Eccleſiaſtica diſciplinam, & Cleri adminiſtrationem ſpectabant, judicium ſuum nequaquam interponerent. Hæc à ſolis Epiſcopis, Abbatibus, alijsque primoribus Clericis diſceptrabantur, factaque ab eis decifio, accedente Regis conſenſu, publico poſtea conſeſſu promulgabatur. Atque in hunc modum conſecta ſunt pleraque Caroli Magni, Ludovici Pij, & Caroli Calvi Capitularia. Id maxime patet ex actis Concilij Francofordienſis ad Mænum anno ſeptingenteſimo nonageſimo quarto celebrati, & teſtimonio Hincmari, qui ejuſmodi Conventuum ordinem his verbis deſcribit epiſt. 31. num. 35. *Utraque Seniorum ſuſceptacula ſic diſviſa erant in duobus, ut primo omnes Epiſcopi, Abbates, vel huiusmodi honorificentiores Clerici abſque ulla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, cum ſeparati à cæteris eſſent, in eorum manebat poteſtate, quando ſimul vel quando ſeparati reſiderent, prout eoſ tractanda rei qualitas decebat, de ſpiritualibus, ſive de ſecularibus, ſive etiam de commixtis.*

8. Jam verò ſi qua unquam incidit occaſio, in qua Epiſcopis hæc conſeſſus ac ſuffragij prærogativa conſervanda eſſet, ea certè fuit hæc Regaliæ cauſa, quæ vix alia major, aut gravior Clero totique Ordini Eccleſiaſtico accidere poteſt. Idque Ludovicum XIII. glorioſæ memoriæ Principem non fugit, qui ad illam examinandam extraordinarios cognitores ac iudices, quos inter non pauci diverſarum Provinciæ Epiſcopi ac Prælati fuiſſent, delegare decreverat. Verùm poſtea regij Officiales, quibus pia & æqua Ludovici XIII. in hoc negotio conſilia minimè probabantur, aliam illius finiendi viam inierunt. Scilicet Ludovico XIV. feliciter regnanti perſuaſerunt, hæc cauſam, inſtar aliarum litium, ab ordinarijs

Conſilij

Consilij Officialibus dirimendam esse, vel potius ad illam, finiendam sat fore, si latum jam à Parlamento Parisiensi anno millesimo sexcentesimo octavo Arrestum publico Edicto sua Majestas confirmaret: in cujus Edicti proemio ita præfati sunt: *Regalia jus universim ad suam Majestatem pertinere Arresto Parlamenti Parisiensis anni 1608. præjudicatum fuisse: quocirca placuisse sua Majestati, ut sui in eodem Parlamento Advocati & Procurator generalis, quinam eorum esset ea de re sensus, sibi significarent; deinde verò facta ad se per delegatos Consilij sui iudices totius rei relatione, judicatum esse, Regalia jus, neque alienationi, neque præscriptioni subiacere, & ad suam Majestatem in omnibus regni Archiepiscopatibus & Episcopatibus pertinere. Qua semel decisione facta regij illi Officiales contendunt, non solum Episcopis totique Clero nullam reclamandi facultatem relictam esse, sed cuilibet necessarium huic judicio stare, atque illud expresso consensu admittere, & executioni mandare.*

9. Quod si quotiescumque Principes aut pravis Aulicorum consilijs circumventi, aut adulatorum fallacijs induciti infesta Ecclesiæ Edicta promulgant, singuli Episcopi ad ea exequenda obligantur, quod in ijs de juribus Coronæ agi dicatur, quorum cognitio & judicium ad solos Officiales regios spectet: quis non advertat, eo pacto ejusmodi Officialibus latissimum ad invadenda Ecclesiæ jura ejusque libertatem & auctoritatem profligandam aditum pandi? An Concilia Summæque Pontifices ab Investituris, quæ in maximam Ecclesiæ injuriam vergebant, condemnandis prohibiti sunt, quod eas Imperatores alijque Principes ad jura Coronæ publicis Edictis revocarent? Nonne etiam Henricus II. Angliæ Rex famosa illa capita, quæ sancto Thomæ subscribenda proposuit, quæque Ecclesiasticæ libertati tam grave vulnus infligebant, *regias consuetudines & Corona jura* palam nuncupa-

bat; quo nomine ea in publico Ordinum conventu approbari curaverat, adeo ut Episcopi omnes & Prælati qui aderant, in eorum observationem sese etiam jurejurando obstringerent? Quibus minimè permotus S. Thomas sui officij effudit, regis libidini obistere; unde illi exilium longaque illa malorum series, quæ ei tandem Martyrij coronam attulit. Denique à nullo unquam tentata est Ecclesiæ libertas, aut jura usurpata, quin aliquam justitiæ speciem factis suis prætexuerit, quâ si se deludi passi essent Episcopi, nunquam contra violenta iniquorum consilia, atque usurpationes pro Ecclesia decertassent.

CAPUT XV.

Episcopi, qui regio de Regalia Edicto parere detrectant, nequaquam propria causa judicium sibi sumunt. Hac est una de Causis Majoribus, de quibus frequens in Jure canonico mentio. Idem Episcopi hac agendi ratione regni disciplinam ac publicas leges minimè perturbant, neque debitam ab omnibus regis Majestati fidelitatem aut reverentiam violant.

1. **O**fficiales regij, quò Episcopos Ecclesiarum suarum jus & libertatem propugnantes, in invidiam vocent, eos ajunt, *latis de Regalia decretis parere abnuentes, in propria causa seiplos judices constituere. & perinde se gerere, ac litigatorem, qui damnatus in judicio, sibi ipsi jus diceret, latamque in se sententiam propria auctoritate rescinderet.* Addunt, *hac eorum agendi ratione regni disciplinam ac publicas leges perturbari, debitamque ab omnibus subditis regis Majestati obtemperacionem ac reverentiam violari.*

2. Hac

2. Hæc immeritò ac temère ab ijs obijci, ex supradictis jam patet. Duo quippe Episcoporum officia hic necessariò distinguenda sunt: Alterum, quòd jurium Ecclesiæ custodes & defensores sint: Alterum, quòd Patres ac Pastores sint fidelium. Ut jurium atque auctoritatis Ecclesiæ defensores & custodes, Regaliæ usum in eorum Ecclesias nunc primum, introducere conantibus obstare debent; id quod eis decreto Concilij generalis Lugdunensis expressè præcipitur. Ut Patres verò ac Pastores fidelium, eos, sine ullo dignitatis, aut conditionis discrimine, docere debent, & quacùmque possunt ratione, ab ijs consilijs, quæ & Ecclesiæ dignitati & propriæ animarum saluti infesta forent, detertere. Quotiescùmque autem hæc præstant, tantum abest, ut propriæ causæ judicium sibi arrogent, ut potius proprio munere fungantur, & commissarum sibi ovium saluti invigilent.

3. Deinde Episcopi non solum defensorum Ecclesiasticæ libertatis ac Pastorum Dominici gregis personam sustinent; *Apostolorum etiam successores* sunt, ut eos ipsimet Officiales regij alicubi vocant. Unde, juxta monitum Pauli debent *bonum depositum custodire*, hoc est, doctrinam fidei ac disciplinæ regulas, quo utroque capite veræ opes Ecclesiæ constant, totiusque ejus thesaurus continetur, summa diligentia conservare. Cùm itaque Ecclesia in uno aut altero horum capitum oppugnatur, id est, aut ejus fides falsis doctrinis violatur, aut disciplina perniciosis novitatibus, imminuta ejus juriisdictione ac libertate, labefactatur, Episcoporum est, damnatis Novatorum erroribus, cohibitisque audacium hominum in Ecclesiam molitionibus, grassanti malo occurrere.

4. Ejusmodi controversiæ ad totum Ecclesiæ corpus spectant, quarum proprij, & ut ita dicam, naturales judices sunt Episcopi; cùm *unus sit Episcopatus*, ut agebat S. Cyprianus,

Episco-

*Episcoporum multorum numerositate diffusas cujus à singulis in solidum pars tenetur, utpote eodem charitatis vinculo, atque Ecclesiasticæ communionis societate conjunctis. Unde Ecclesiæ disciplina, & institutum postulat, ut ejusmodi quæstiones primum in Provinciarum, ubi exortæ sunt, Concilijs, quorum celebrationem, ut omnino necessariam, nunquam non commendavit, definiantur; deinde verò ad Romanum Pontificem tanquam ad Collegij Episcopalis Principem, & communionis Ecclesiasticæ Præsidentem, Apostolica ejus auctoritate terminandæ, referantur. Id quod jam pridem Innocentius I. sanxit in celebri Epistola sua decretali ad Victricium, Rotomagensem Episcopum cap. 3. ubi *Causas Majores* memorat, quæ, inquit, *si in medium fuerint devolutæ, ad Sedem Apostolicam, sicut synodus statuit, & vetus consuetudo exigit, post judicium Episcopale referri debent.* Cui consentit Pelagius II. epist. 8. his verbis: *Majores verò & difficiles quæstiones, ut sancta Synodus statuit, & beata consuetudo exigit, ad Sedem Apostolicam referantur.* Hæ autem *Majores Causæ & difficiles Quæstiones* sunt quæ vel fidem spectant, vel generalia disciplinæ capita, quando varia de his dubia & graves ac difficiles concertationes existunt, de quibus solemnis mos erat, ut ex omnibus Ecclesiæ partibus Sedes Apostolica consulereetur; vel ad eam Relationes, postquam in synodis provincialibus res adjudicata fuerat, mitterentur; vel definitivum ejus judicium expectaretur, si ij quorum intererat, Episcoporum judicio non stantes, Summum Pontificem appellassent. Hæc fusè explicat Illustrissimus Petrus de Marca lib. I. de Concordia Sac. & Imp. c. 10. & lib. VII. c. 12. 13. ostenditque in ijs potissimum causis nunquam non enituisse Apostolicæ Sedis Primatum, atque eam auctoritatem, quæ à Christo Domino in Petrum Romanosque Episcopos ejus successores ad Ecclesiæ gubernationem collata est.*

s. Jam

5. Jam verò planum est, Regaliæ causam, de qua hic quaeritur, inter eas *Majores Causas* referendam, quæ ad præcipua, & generalia disciplinæ capita spectant; cum in ea agatur de canonica libertate octo. aut novem Provinciarum Ecclesiasticarum, quæ si Regaliæ jugo subdantur, tum redditibus temporalibus, tum collatione Dignitatum, Canonicatum aliorumque Beneficiorum, quandiu Sedes Episcopalis vacabit, spoliabuntur. Quis enim negaverit, duo hæc, quibus Regalia constat, præsertimque Beneficiorum collationem magni esse momenti; cum vix quicquam in Ecclesiæ disciplina & administratione gravius sit, quam sacrorum Ministrorum delectus, quin & officiorum Ecclesiasticorum distributio? Quæ cum ita sint, Antistites hoc in negotio non partium, sed potius judicum personam, tanquam sacrorum arbitri, sustinent. Accedit, quod introductionem Regaliæ recusando, id unum agant, ut Concilij generalis Lugdunensis mandato obtemperent; cumque eos qui se inducendæ in eorum Ecclesias Regaliæ auctores, aut adjuutores, vel etiam administratos præbent, Ecclesiasticis censuris percellunt, non tam novas in eos pænas statuunt, quam ab eodem Concilio Lugdunensi jam pridem statutas decernunt, atque exequuntur. Quamvis autem ea in re nihil nisi ordine, nihil quod non manifestè justum & legitimum sit, præstent, hæc tamen causa inter Majores & difficiliore, quæ unquam accidere possint, tum ob rei dignitatem, tum ob varia ei adjuncta, merito recensenda est.

6. Hinc etiam sequitur, latas ab Episcopis ea de resententias, quæ hætenus vim suam, ob adversariorum contumaciam, obtinere non potuerunt, ex antiqua & constanti Ecclesiæ disciplina, non nisi in Concilio provinciali, aut nationali, vel certè apud sanctam Sedem Apostolicam recogno-

sci ac denique examinari potuisse. Cumque jam pridem Ecclesia à convocandis provincialibus Synodis, tamen si publica tum sacerorum Canonum, tum civilium legum auctoritate sancitis, prohibeatur; deinde verò ea sit hujus controversiæ conditio & adjunctorum ratio, ut vix spes sit fore, ut tam canonicum, tamque justum ac necessarium synodalis auctoritatis remedium adhibere liceat: quid reliquum erat Episcopis, qui jam nihil sua intercessione, atque intentatis censuris profecissent, quominus Regaliæ usus in eorum Ecclesias introduceretur, nisi ut ad Apostolicam Sedem confugerent, ac totam rem ad sanctissimum Pontificem Romanum, juxta Ecclesiasticam regulam & antiquum morem, referrent?

7. Sin verò, postquam iidem Antistites vi & auctoritate Concilij generalis Lugdunensis freti, censuras in aliquot Regalistas promulgarunt, hos solus Metropolitanus, ad primam reorum postulationem, non citatis neque auditis Episcopis, aut eorum Procuratoribus, nullòque servato juris ordine, absolvit: quis meritò illos Episcopos reprehendat, quod ejusmodi absolutionem nullam, atque irritam esse contestati, & interposita, quantum opus fuerat, ad Summum Pontificem appellatione, jus ac libertatem Ecclesiarum suarum, ex præscripto ejusdem Concilij generalis, contra Regalistarum vim & contumaciam defendere perrexerint? Quis eos jure incusaverit, quasi ea agendi ratione *jurisdictionis tum Ecclesiasticæ, tum civilis gradus perturbarint, atque Archiepiscopos ex hierarchie albo sustulerint?* Quis arguendos putet, quòd in hoc rerum statu negaverint, eam fuisse Archiepiscopo potestatem, ut latus ab eis sententias & censuras, solus rescinderet, contendereque id ab eo tentari non potuisse, nisi usurpata in Collegas jurisdictione, & violato Ecclesiasticæ disciplinæ ordine? deniqueò jam deductam esse hanc controversiam, ut inconsulta
sancta

sancta Sede & absque Romani Pontificis auctoritate terminari non possit?

8. Qui secus de his statuunt, haud satis hujusce quaestionis conditionem & statum attendere videntur, dum eam, perinde ac privatam aliquam litem, ex communibus contentiosae jurisdictionis formulis dirimi vellent; cum tamen causa sit prorsus publica, atque extraordinaria, quae nequaquam ex apicibus juris ac forensi usu, sed ex canonum praescripto, Ecclesiastica traditione, & Sanctorum Antistitum exemplis, qui varijs temporibus Ecclesiae fidem, vel ejus disciplinam, & jurisdictionem propugnarunt, aestimari, & dijudicari debeat. Uno verbo, una est ex illis Majoribus Causis apud antiquos canones celebratis, quas etiam Concordatorum lex ab alijs communibus & ordinarijs causis clarè distinxit, & sanctae Sedi Apostolicae nominatim reservavit; ita ut quoties ad eam delatae fuerint, illas non ex communi usu per judices in partibus delegatos, terminari, sed ab ipso Summo Pontifice speciatim cognosci, & juxta veterem canonum formam, prout ex Apostolica sua prudentia convenientius judicaverit, decidi ac definiri oporteat.

9. Denique sicut immerito illi Episcopi ab Officialibus regijs vapulant, quasi propriae jurisdictionis fines transgressi publicam pacem ac regni disciplinam perturbarint; ita falso ab eis in suspensionem vocantur, quasi debitam ab omnibus Regi fidelitatem, & reverentiam violarint. Hujus criminationis invidiam jam satis propulsavimus, cum supra fusè ostendimus, eos sola officij necessitate adactos in eam contentionem venisse, atque hoc unum in propugnanda Ecclesiarum suarum libertate egisse, ut generalis Concilij mandatum perficerent. Bonis Principibus nunquam displicet, ut suo quisque munere fungatur: imo si quis obsequij causa, &

ad eorum gratiam aucupandam, officio deesset, potius succenserent. Quandoquidem Reges pravis Ministrorum consilijs & adulationibus ad ea induci possunt, quæ & eorum conscientiam lædant, & communi Ecclesiæ bono officiant; eorum maximè interest, ut si quando id contigerit, eam in Episcopis libertatem, & animi constantiam reperiant, quæ animarum Pastoribus imprimis convenit, neque ei potestati subiacere dedignentur, quam Christus Ecclesiæ Ministris *in adificationem, & non in destructionem* tribuit, quæque ipsis etiam Principibus utilis est & salutaris, si prudenter ad Spiritus Sancti normam exerceatur, neque extra veros fines ab ipso Domino & ab Ecclesia præstitutos, extendatur. Hanc agendi rationem omnibus retro sæculis sanctissimi quique Episcopi tenuerunt, ut alibi à nobis demonstratum est; quos non solum eo nomine nemo reprehendit, quasi debitam regię majestati fidelitatem, atque observantiam violassent, sed sæpissime ipsi Principes ob Zelum & præclaram in obeundo munere fidem, magnis laudibus ornarunt. Sin verò aliquando accidit, ut in aliquorum hominum reprehensionem incurrerent, ipsemet Deus illos à culpa liberos declaravit, quos videlicet ut sanctos miraculis fulgere, & publica Ecclesiæ veneratione celebrari voluit.

CAPUT XVI.

*Refelluntur, qui opponunt, unum tantum aut alterum
Episcopum regio Edicto non obtemperasse, atque inde inferunt,
eos culpa non carere. Epilogus totius operis.*

1. **P**lerumque accidit, ut homines perperam de aliqua causa ex quibusdam exterioribus adjunctis ac fallacibus præjudicijs decernant, quod eam vel ob tarditatem ingenij ponderare nequeant, vel ob ignaviam, ea, quæ par est, diligentia perscrutari negligant. Hujus inconsiderantiæ insigne exemplum est, in hac Regaliæ controversia, quam tractamus. Multos reperias, qui cum longè majorem Episcoporum partem regio Edicto paruisse viderint, illico concludunt, nihil hic esse, quod aut justiciam aut Ecclesiæ libertatem offendant, atque idcirco eos, qui parere detrectant, hoc solo præjudicio, damnandos putent. Num, inquiunt, tot inter Præsules, quorum in hac causa res agitur, unus tantum aut alter inventus esset, vel ita perspicax, ut quod verum justumque sit, agnosceret, vel ita animo fortis, ut agnitum solus defenderet? Nonne hæc singularis agendi ratio, qua seipsum à cæteris secernunt, meritò suspecta est? Nonne potius vanitati, pervicaciæ ac superbiæ, quam vero ac prudenti Zelo tribui debet?

2. Facilis est ad hanc objectionem responsio. Primum enim falso nititur, dum ponit paucos tantum esse Episcopos, qui regium Edictum improbarint. Duo quidem Zelo & pietate præstantes, Nicolaus videlicet *Pavillon* bonæ memoriæ Episcopus Alestensis, & Reverendissimus Franciscus *Caullet* Appamiensis Episcopus suum fidelitatis Sacramentum in tabulas Cameræ computorum Parisiensis, ex hujus Edicti

præscripto, referre renuerunt: Regi, quid eos, quominus hac in re Majestati suæ morem gererent, prohiberet, per litteras significarunt, & decreta additis censuris, promulgarunt, ut Regalistas ab invadendis Ecclesiarum suarum Beneficijs arcerent. At plurimi alij Antistites, quid de hoc negotio sentirent, & quam ægrè regium Edictum ferrent, satis apertè declararunt. Alij in ipso syngrapho, quo fidelitatis Sacramenti in tabulas Camerae computorum referendi potestatem tribuerunt, de conservando Ecclesiarum suarum jure contestati sunt. Alij in eam rem apud Tabelliones litteras publicas perscripserunt, quas in tabularijs suæ Diœcesis ad posterorum memoriam reliquerunt. Alij cum idem fidelitatis Sacramentum in tabulas Camerae computorum per seipsos referre recusassent, quominus Capitulum Ecclesiæ Cathedralis eorum nomine id faceret, obsistendum non putaverunt. Plerique jam ante promulgatum Edictum, pendente adhuc lite, id præstiterant, quò ab injusta Regalistarum vexatione in usurpandis Beneficijs suarum Diœceson liberarentur, haud rati eo pacto principali liti præjudicium fieri, aut quicquam Ecclesiarum suarum immunitati derogari. Nonnulli ingenuè fatentur, se cum Edicto paruerunt, hujus causæ dignitatem, & momenta nondum satis expendisse. Denique tot inter Antistites, qui relato in tabulas Camerae computorum fidelitatis Sacramento suas Ecclesias novo Regaliæ jugo subijci passi sunt, nemo fere est, quin, ubi se occasio dederit, declaret, sibi persuasum esse, magnam hoc Edicto Ecclesijs illatam esse injuriam, tamen illam ob varias rationes dissimulent, neque regiæ voluntati obsistere integrum jam sibi esse putent.

III 3. Verùm etsi daremus, omnes quotquot Edicto paruere, Antistites, id liberè ac suo judicio fecisse; an inde sequitur, si qui

qui hoc rerum statu causam Ecclesiæ defendendam ac tuendam susceperint, hoc ipso damnandos esse, quod pauci fuerint, atque alios, qui numero vincebant, sibi ad imitandum non proposuerint? Pessimè quis ex hac regula de hoc negotio decerneret. Revocandum hic in mentem divinum illud oraculum: *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententia, ut à vero devies. Exod. 23. v. 2.* Quis nesciat, prius etiam sæculis ac florentissima Ecclesiæ ætate, sæpe contigisse, ut majoris Episcoporum, numeri patrocinium meliori causæ defuerit, maximè cum ad hanc defendendam civili potestati resistendum ac Principum gratia excidendum fuit? Id patuit in ijs quoque controversijs, ubi de Summa religionis agebatur. Sic Arrianis, postquam Constantium Imperatorem ad suas partes traxissent, omnia miscerentibus, solus in oriente S. Athanasius Alexandria Episcopus, in Gallijs S. Hilarius Pictaviensis, in Italia, S. Eusebius Vercellensis, alijque pauci apertè orthodoxam fidem propugnarunt. Neque melius se res habuit in toto Oriente, Heraclio Imperatore alijsque ejus successoribus Monothelitarum hæresim potentia, & auctoritate confirmantibus; itemque Leone Isaurico, Constantino copronymo alijsque Imperatoribus sacras Imagines oppugnantibus: cum, utroque hoc tempore pauci admodum Episcopi Episcopatum amittere, in exilium pelli, aut alias subire poenas maluerint, quam hæreticis communicare, atque Imperatorum Edictis subscribere, ut observat doctissimus Annalium Ecclesiasticorum Conditor ad an. 639. & seq. & ad an. 750. n. 34. & 816. n. 49.

4. Idem planè accidit, cum jus ac libertatem Ecclesiæ contra vim Potestatum civilium defendere necesse fuit. Plura hujus rei exempla jam lib. 3. c. 14. probata sunt, quæ hic summarim

summatim repetam. Solus ex Gallicanis Episcopis S. Injuriosus Turonensis Archiepiscopus Clotario II. redditus Ecclesiasticos usurpanti restitit. In Anglia, Guillelmo Notho Rege, solus inter omnes Prælatos Egelwinus Dunelmensis Episcopus exul & proscriptus Zelum Dei habens excommunicavit universos Ecclesiæ invasores & rerum Ecclesiasticarum raptores, inquit Matthæus Paris. ad an. 1070. Solus in eodem regno S. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus contra Guillelmum II. & Henricum I. Reges jus ac libertatem Ecclesiæ defendit, reliquis Angliæ Episcopis, præter unum Gondulphum Roffensem Episcopum, Archiepiscopi & Primatis sui partes deferentibus, quod idem Matthæus Paris. ad an. 1094. his verbis narrat: *Anselmus à Rege ut læsa Majestatis reus postulatur. Hinc accusationi & plurimi Episcopi, præter Gondulphum Roffensem Episcopum, suum calculum adjiciebant, & facti sunt ut canes latrare non audentes.* Denique S. Thomas Cantuariensis quoque Archiepiscopus longam illam pro Ecclesiæ defensione vexationem, in qua martyrio coronatus est, solus pertulit; omnibus fere Angliæ Episcopis non solum cum deferentibus, sed Henrici II. cum oppugnantis partes apertè suscipientibus, quæ de re pluribus in epistolis graviter queritur. Adcò verum est, quibuslibet Ecclesiæ temporibus, magnitudinem animi, rerum humanarum despicientiam, & invictam constantiam rarò reperiri etiam in Episcopis, quoties pro justitia & veritate adversus civiles Potestates decertandum est.

5. Non ab humilitate Christiana discedit, qui in ejusmodi causis officij fidem servat, tametsi solus relictus sit, memor hujus divinæ admonitionis: *Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.* Eccli. 13. v. 11. Vera humilitas, quæ Christianorum propria virtus est, eos, ubi Dei res agitur, & conscientiæ satisfaciendum est, firmos atque immobi-

immobile reddit: contra autem falsa humilitas, ut unus ex sanctissimis & humillimis priscorum temporum Episcopis verba usurpem, *qua non ex fide, sed ex ignavia mentis hominibus adducitur, & humanam gratiam magis, quam suam salutem curat, mendacij famula, veritatis inimica, libertatis expers, iniquitati obnoxia est.* S. Paulinus Epist. 21. ad Amandum. Quibus addendum, quod de vera humilitate scripsit S. Bernardus serm. 1. de Virgine Deipara num. 13. *Agit hoc nimirum, inquit, in cordibus electorum gratia prerogativa divina, ut eos nec humilitas pusillanimes reddat, nec magnanimitas arrogantes; magis autem cooperentur sibi, ut non solum nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maxime provebatur humilitas; ut inveniantur eo amplius timorati, & largitori munerum non ingrati: ac vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas nulla subrepat, sed quominus de sua quisque vel in minimis presumere consuevit, eo amplius etiam in magnis quibusque de divina virtute confidat.*

6. Si quis Episcopus hæc, Deo adjuvante, suum in animum induxerit, in defendenda veritate, & justitia constanter persistabit, tamen si in ea defensione solus remanserit: neque verebitur, ne sua hæc animi firmitas, tanquam singularis, & à communi usu aliena cuiquam offenculo sit. Uno eodemque tempore diligenter & religiosè, tum proprio in Deum & Ecclesiam officio satisfaciet, tum debitam ordinatione divina Regibus obedientiam, fidelitatem ac reverentiam præstabit. Præterea cum reliquis Episcopis collegis suis, etiamsi aliam in hac ipsa causa agendi rationem sequantur, perfectam in vinculo pacis concordiam servabit. Sin verò adhuc aliqui ex ejus proposito offendantur, hanc eorum offensionem minimè sibi curandam putabit, neque idcirco ab officio desistet, hoc Sanctorum dictum memoria repetens:

Si de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. S. Greg. in Ezech. hom. 7.

7. Neque etiam flecti se sinet malignis nonnullorum iudicijs & suspitionibus, qui palam eum accusarent: *Quod Sacerdotij & Imperij concordiam dissolvere in animo habeat: quod iurium Ecclesiasticorum adversus temporales Potestates defensoris nomen & gloriam capiet: quod nemini subesse affectet; quodque ita se gerat, ut plus in eo acerbis & perversis, quam sinceris ac bona fidei esse videatur.* Contra ejusmodi temerarias & injustas accusationes apud Deum solo suæ conscientie testimonio sese tuebitur: quod verò ad homines spectat, apud æquos rerum æstimatores, & præjudicijs non occupatos, satis eum defender, tum clara & evidens ipsius causæ justitia, tum verò imposita sibi illius, prout hætenus fecit, tuendæ necessitas.

EPILOGUS OPERIS.

8. Antequam hunc Tractatum absolvo, omni, qua possum, asseveratione confirmo, in eo id solum mihi propositum fuisse, ut veritatem indagarem, Ecclesiæ jus in publica, & gravissima causa defenderem: duorumque Episcoporum religione præstantissimorum, quorum alter vitam sanctissimè nuper clausit, alter pastoralis Zelo, vigilantia, charitate alijsque præclaris virtutibus, jampridem apud omnes commendatur, in hac ipsa causa defendenda integritatem, & innocentiam probarem.

9. Eadem sinceritate declaro, à mea mente longè abfuisse; ut veris Coronæ juribus quidquam detraherem, aut Episcopos alijsque Regis subditos à debita suæ Majestati obedientia ac reverentia tantulum abducerem. Quin potius persuasum habeo, ad hanc ipsam obedientiam ac reverentiam

ciam

tiam maximè pertinuisse, ut suæ Majestati patefieret, quam certum & perspicuum sit in hac causa jus Ecclesiæ, quod illi studiosè dissimulatum est, quantumque per illam dissimulationem ejus Religioni obreptum fuerit.

10. Præterea tantum abest, ut ejus cum Apostolica Sede concordiam dirimere, quod D E U S avertat, his scribendis voluerim; ut potius pro certo mihi sit, nullum hujus concordie arctius vinculum esse, quam si dissidijs, quæ ex juris & immunitatis Ecclesiarum violatione, cujus nonnulli Officiales regij auctores & adjutores fuerunt, oriri necesse est, quamprimum occurratur. Ambarum Potestatum conjunctio, qua maximè publica pax & felicitas continetur, nunquam major est, aut diuturnior, quam cum justitia nititur; quod tunc fit, quando finibus à Deo præstitutis contentæ mutuam sibi operantur, nihilque altera in alteram contra jus molitur, aut sibi usurpat. Deinde innumeris præteritorum temporum exemplis manifestum est, cum hæc jurium & libertatis Ecclesiæ violatio regnis, atque imperijs semper funesta, & perniciofa fuerit, nihil contra Francorum Monarchiæ tantum decus tantamque firmitatem attulisse, quam eximiam Christianissimorum Regum pietatem propensumque in res sacras, & Ecclesiæ dignitatem animum.

11. Hæc cum Innocentius XI. Pontifex Maximus ad Regem gravissimis, atque ad permovendum ejus animum aptissimis verbis non semel scripserit, sperandum est fore, ut hæc causa felicem exitum habitura sit. Id spondet Regis prudentia, justitia, magnanimitas, religio, aliæque heroicæ dotes: cumque hætenus pro sua singulari moderatione in hoc negotio quorundam hominum impotentium violenta consilia repudiavit, atque etiam nuperrimè pro sua summa æquitate.

æquitate, in alia causa ad Consilium ejus delata, secundum Antistitem illum, quem tam invidiosè apud Eam criminantur, dissentientibus plerisque judicibus delegatis, pronuntia-rit; hinc novum adhuc argumentum sumere licet, quidnam ab ejus pietate & justitia expectandum sit, simul ac in hac Regaliæ causa rei veritatem penitus cognitam habuerit. Tunc enim nequaquam dubitandum, quin suapte natura eam finiendæ hujus controversiæ rationem ineat, ex qua cuncti ejus subditi, imò universa Dei Ecclesia agnoscat, quam verum sit hoc divinæ Sapientiæ oraculum: *Rex qui sedet*

in folio judicij, dissipat omne malum intuitu suo.

Proverb. 15. v. 8.

F I N I S.

APPEN-

APPENDIX. MONITVM.

N *Vic Tractatus confutationem unius, aut alterius scripti in defensionem extensionis Regaliæ publicati adiungendam duxi. Ex qua quivis poterit animadvertere, quam infirma sit & complorata regionum Officialium causa; quandoquidem ex tot eruditissimis scriptoribus, quibus Gallia abundat, nemo hucusque calamum arripuerit, nullaque alia, post editum priorem Reverendissimi Episcopi Appamiensis Tractatum, scripta in defensionem regij Edicti prodierint, præter hæc duo anonyma, quæ talia sunt, ut hoc ipso vel maximè pateat, quam firmæ & invictæ sint rationes, quibus Ecclesiarum à Regalia immunium libertas hætenus defensa est.*

CONFUTATIO

Cujusdam Scripti, quo Regaliæ ad omnes Galliarum Ecclesias extensio defenditur.

Verba Scripti.

N *On ex consuetudine aut usu dijudicandum est, an Rex jus habeat Regaliæ in omnibus regni sui Ecclesijs.*

T 1 3

Responsio.

Responsio.

Hoc exordio ingenuè fatetur Auctor Scripti, consuetudinem vel usum in Gallia generali Regaliæ adversari. adeoque Ecclesias, quæ huic juri per Edictum anni 1673. subiectæ sunt, usque ad Edicti promulgationem veteris suæ libertatis possessionem retinuisse. Neque etiam ait fieri posse, ut Regaliæ olim subjacuerint, Regemque Edicto suo id solum effecisse, ut jus aliquando vel omissum, vel interruptum in usum revocaretur. Candidè agnoscit jus istud nunquam in ijs locum habuisse. Ex quo consequens est, meram fuisse novationem, cum ex regij Edicti auctoritate in eas introductum est. Id revera certius & notius est, quam ut ulla tergiversatione negari possit.

Verba Scripti.

Quamvis ex consuetudine & possessione, qua hominum memoriam excedit, aut qua ad prescriptionem sufficit, jus acquiratur, non tamen hæc sola regula adhibenda est, in Supremorum Principum juribus, ut & in ijs quæ ad Ecclesiam spectant. Quod enim ab initio justum non fuit, succedente tempore justum non evadit, nisi accedente aliquo novo jure juxta hanc regulam: Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

Responsio.

Hæc quidem valere possunt ad defendendam Regaliam in locis, ubi antiquæ ejus consuetudini expressa, vel saltem tacita Ecclesiæ concessio accessit, qui unicus est titulus, quo justa & legitima evadere potuit. Cum enim Regalia jus sit prorsus extraordinarium, & à jure communi deflectens, nulla unquam etiam longissimi temporis præscriptione legitimum

timum posset evadere: cui apprimè quadrat hæc regula: *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Verùm quid hæc attinent ad Ecclesias, in quibus Auctor scripti nullum Regaliæ usum fuisse agnoscit, sed potius eas fatetur in pristina sua libertate, & juris communis observatione, usque ad hanc nostram ætatem perseverasse?

Verba Scripti.

C*ujusque itaque juris origo inspicienda est. Ejus fundamenta & titulos expendi oportet, ut quis djudicare possit, an legitimum sit. Qui secus egerit, in gravissimorum errorum delictum se conjicit.*

Responsio.

IN examinando jure Regaliæ, quid observandum esset, non ignoravit Concilium Lugdunense. Ejus originem inspicere ac fundamenta expendere facile potuit, cum adhuc recens & novellum esset. At suo decreto districtè sub pœna excommunicationis prohibuit, nequis, quantacùmque dignitatis honore præfulgens, illud de novo in Ecclesias ab eo liberas introduceret, solùmque permisit, ut in ijs, in quibus vel ab ipsa fundatione, vel ex antiqua consuetudine receptum erat, adhibita moderatione legitima, continuaretur. Idque ita, præsentibus Galliæ Legatis, statutum est, ac postea in regno per quadringentos fere annos constanter observatum. Hoc uno celeberrimi Concilij decreto omnes Auctoris rationes depelluntur, ac vanæ futilisque esse arguuntur. Hoc velut opposito obice hæret immotus. Ad hunc veluti scopulum allisa ejus argumenta dissolvuntur. Unde hujus decreti auctoritati respondere nequaquam est ausus, satius ratus, ut plerique alij ejusdem causæ patroni, nullam ejus mentionem facere.

Verba

QUOT res in Ecclesia ad hæreticis impugnantur, quòd in ferendo de ijs iudicio solam primi, secundi, tertij vel quarti sæculi consuetudinem attendant. Prioribus, inquam, illis sæculis ignota erant imagines: nulla populi structo agmine prodeuntis supplicationes memorantur: nulla ad implorandam Sanctorum opem litania, nulli erant Monachorum seu Religiosorum ordines: à divinatorum mysteriorum celebratione multiplices aberant ceremonia, quas posterior ætas ad venerandam illam primigenia Ecclesia simplicitatem adjunxit: mille quadringentos annos continuos fideles sub utraque specie Sacramentum Eucharistia sumpserunt. Igitur, concludunt Novatores, evertenda imagines, prohibenda Sanctorum invocatio, supprimenda publica supplicationes & litania: Monachorum ac Religiosorum ordines tollendi: minuenda ceremonia: laicis restituendus calicis usus. Absurda & risu digna hæc ratiocinatio; quia non ex sola consuetudine jus Ecclesia in ijs rebus expendendum est. Videndum enim prius, annon jus potestatemque habuerit erigendi in adibus sacris Christi Sanctorumque imagines, quas pio honore prosequeretur: similiter an solemnes quasdam supplicandorum Sanctorum formulas approbare, Religiosos ordines instituere, ceremonias augere, calicis usum Laicis adimere potuerit. Cum autem validissimis rationibus probemus, Ecclesiam in his omnibus jure sibi à Christo concessio usam fuisse, nihilque prestitisse, quod legi divina adversetur, aut supremo numinis cultui officiat, imo quod non valde aptum sit ad excitandam fidelium pietatem eorumque salutem procurandam, aut tollendas irreverentias, quæ in distribuendo Eucharistia Sacramento vix aliter evitari poterant; frustra jam hæretici præscam nobis Ecclesia consuetudinem objiciunt.

Responsio.

Responsio.

NOva certè & miranda hæc comparatio, jus Regaliæ cum rebus fidei, aut ad Sacramentorum administrationem, & Ecclesiæ ceremonias spectantibus conferretur. Quis enim hæc planè diversâ nullâmq; inter se habere similitudinem non intelligit? At magis adhuc miranda Auctoris conclusio, qua infert, eos qui Regaliæ in Ecclesias ab ea hucusque liberas introduci vetant, non potiori jure niti, quam hæreticos, qui supra memoratas Ecclesiæ ceremonias & consuetudines oppugnant. Nam, ut alias hujus ratiocinationis absurditates omittam, certè hæretici has consuetudines & ceremonias in Ecclesia reppererunt, easque admittere hoc solo nomine recusarunt, quòd nullum per quadringentos post Christum annos eis locum in Ecclesia fuisse contenderent. Quibus responderunt Catholici, aut eas jam à primis usque sæculis in usu fuisse, aut, si quid in eis novatum est, id non ad substantiam dogmatis pertinere, sed in ijs versari, quæ Christus Dominus Ecclesiæ potestati, atque ordinationi permisit. Contra verò, qui Regaliæ in Ecclesias ab ea hucusque liberas introductionem damnant, ea potissimum ratione nituntur, quòd id contra canonicam earum libertatem, Concilij generalis Lugdunensis Decreto sancitam, & hucusque perpetua & constanti possessione retentam, per Officiales regios, in magnum Ecclesiasticæ immunitatis damnum, tentari confirmant.

Verba Scripti.

SI ex sola consuetudine jura Papa expenderentur, pessimè se haberent Sedes Apostolica Summiq; Pontifices. Ante Concilium Sardicense usus appellandi Romanum Pontificem in causis Ecclesiasticis nondum inoleverat. Episcoporum electiones non in tota Ecclesia

Ecclesia, sed ne quidem in toto Occidente ab eo confirmabantur: id juris solum exercebat in provincijs Suburbicarijs, hoc est in decem illis provincijs, quæ jurisdictioni Vicarij Præfecti Prætorio in Urbe constituti parebant. Electis ad Episcopatus & Abbantias non ita pridem imposita est necessitas obtinendi Bullas à Pontifice, eique Annatas solvendi. Olim translationes Episcoporum ab una Diœcesi in alteram sola auctoritate Metropolitanæ & Synodorum provincialium fiebant. Penes Episcopum erat cum quibuslibet Diœcesis sue hominibus dispensare, quorumlibet delictorum absolutionem eis dare, itemque indulgentias non ad quadraginta tantum dies, sed indistinctè pœnitentibus concedere. Non solius Papa erat aliquos in Sanctorum numero adscribere. Nulla erant Ecclesiarum prædia ante Constantini Magni ætatem. Urbis Roma aliarumque civitatum, & provinciarum, quibus Ecclesiastica ditio constat, supremum Dominium ad Pontificem non spectabat ante tempora Christianissimorum Regum Pipini, Caroli Magni, Ludovici Pij, Caroli Calvi, quorum pietati & munificentie, quidquid habet temporalis amplitudinis, Romana debet Ecclesia. Si quis singula hæc Romanorum Pontificum jura, quòd adèd vetusta non sint, tanquam minus justa & legitima damnare auderet, num audiendus esset? Nonne ejus temeritas ab omnibus exploderetur? Quid ita? Quia videlicet in ijs rebus jus suum Ecclesia Romana Summique Pontifices non ad solam consuetudinem revocant. Siquidem ex ipso Primatu, quem Christus Petro ejusque successoribus contulit, proficiscitur jus definiendi Causas Majores, quæ ad Sedem Apostolicam per appellationem deferuntur. Romani Episcopi ut totius Occidentis Patriarchæ jus confirmandorum Episcoporum habent, tamen eo jure non semper usi sint. Ob utramque verò & primatus & Patriarchatus dignitatem multa sibi in Ecclesia administratione excipere potuerunt. Unde hodie ad eos solos pertinet cum consanguineis & affinibus ad contrahenda matrimonia in gradibus jure Ecclesiastico seu positivo prohibitis dispensare, voto

rum simplicium obligationem relaxare, quorundam atrocium criminum absolutionem penitentibus concedere, cum pietatis laude, vita functos in Sanctorum numerum referre, Religiosos ordines sua auctoritate confirmare. Neque enim, verbi gratia, à Christo Domino interdictum est Ecclesia, ne fundos, castella, aut ditiones, etiam cum supremo dominio, possideret, si quando ei à fidelibus aut Principibus Christianis donarentur.

Responsio.

Non magis quadrat hæc comparatio, quam quæ superiori articulo allata est: sed hoc vitiosior est, quòd in maiorem adhuc offensionem, & invidiam incurrat. Omnes Catholici Primatum Romani Pontificis, ut certum, & instar illius Petræ, cui, juxta Evangelicum verbum, Ecclesia innititur, firmum atque inconcussum agnoscunt. At non ita de singulis ejus dignitatibus seu prærogativis loquuntur. Ut enim aliquas ei proprias, &, ut ita dicam, innatas, adeoque juris divini, ita etiam alias ei deinceps additas, atque ideo juris tantum, ut vocant, positivi esse statuunt. Has autem posteriores fatentur nonnunquam mutari ac minui, aut etiam, quòd ad exercitium spectat, prorsus intermitteri, pro varia temporum & locorum conditione, & pro ipsius Reipublicæ Christianæ utilitate, & commodo, cui omnis, quæ hominibus à Deo data est, potestas servire debet. Hujusmodi sunt multa jura, quibus hodie utitur Romanus Pontifex. Neque revera audiendi essent, qui ea hoc solo nomine reprobarent, quòd non semper eodem modo viguerint, imò eorum aliqua non ita pridem in usum recepta sint. Sufficit enim ad eorum defensionem, ut bene advertit Auctor scripti, quòd in ipso Primatu à Christo in Petrum ejusque successores collato fundata sint, cujus Primatus vis, & potestas ad ea

U u a   omnia

omnia, quæ Ecclesiæ regimen bonumque spectant, extenditur. At quid hæc ad Regaliæ jus, quod, ut jamdiu sese habet, Regibus acquiri, nisi ex Ecclesiæ concessione non potest; & quod tamen Officiales regij ad quam plurimas Ecclesias, sine ullo Ecclesiæ consensu, imo contra expressam Concilij generalis prohibitionem, perpetuamque earundem Ecclesiarum possessionem, sola auctoritate regia extendere, adeoque generale efficere attentarunt?

Verba Scripti.

Eodem itaque modo de Regum juribus ratiocinandum est; ut rectè quis & convenienter ratiocinetur. Neutiquam ex sola consuetudine aut solo usu dyndicandum est, an ad eos Regalia in universis regni Ecclesijs pertineat.

Responsio.

AD confutandam hac ratiocinationem sat erit, si ei opponatur decretum Concilij generalis Lugdunensis, Regaliam in Ecclesijs, ubi ex antiqua consuetudine recepta erat, permittentis, & ne ad alias de novo inducatur, sub anathemate prohibentis; quod quidem ita ab eo, præsentibus Regis Christianissimi Legatis statutum est, ac deinde constanter hucusque in Gallia observatum.

Verba Scripti.

Neque enim Reges suo semper jure utuntur: sed prout eis libuerit, multa Ecclesijs, & Episcopis, quemadmodum & reliquis subditis suis, gratificantur, eisque interdum immunitates & privilegia concedunt.

Responsio.

His verbis Auctor sibi sumit, quod in quæstionem vertitur, quam ratiocinandi fallaciam Logici *petitionem principij*

principij appellant. Supponit enim Regaliam ita Regum propriam esse, ut ad eos sola vi regiae Coronæ pertineat; quod falsissimum esse toto hoc Tractatu patuit, ubi clarissimè demonstratum est, Regalæ jus, nisi accedente Ecclesiæ concessionem, justum ac legitimum fieri non posse: quod adeò certum & evidens est, ut sine gravissimo errore negari non possit. Eadem fallacia Auctor gratis supponit, Ecclesias quæ per regium Edictum Regalæ subjectæ sunt, antea per privilegium & gratiam ab ea immunes fuisse; cum certum sit, hanc fuisse naturalem & canonicam earum libertatem, quam hætenus constanter retinuerant.

Verba Scripti.

Quia quidem privilegia non ita Successores obligant, quin justè exigere possint ea, quæ à prædecessoribus suis gratuita, & ex benignitate condonata sunt.

Responsio.

Hoc nihil omnino facit contra Ecclesias, quæ nunquam Regalæ jugo, ob suam naturalem & canonicam libertatem ex auctoritate Concilij Lugdunensis, variarumque Constitutionum regiarum; nominatim verò Edicti ab Henrico Magno anno 1606. promulgati, & à Ludovico XIII. anno 1629. confirmati, constanter retinuerunt; de quibus Ecclesijs propriè in hac disceptatione agitur. Quin etiam non valet hæc ratio contra Ecclesias, quæ cum in Provincijs Regalæ obnoxijis positæ sint, ab hoc jugo per Christianissimorum Regum privilegia, & concessionem liberatæ sunt. Si enim justæ æquique ratio postulat, ut Principes privilegia urbibus, societatibus, imò & privatis hominibus à Prædecessoribus suis concessa servent, neminemque parta sibi immunitate

privari patiantur, nisi forte gravi aliquo delicto ab eis excidere meruerint: quanto adhuc æquius iustiusque, ut Christianissimi Reges hanc eandem juris regulam erga Ecclesias observent, in ea præsertim materia, ubi per privilegia Regum nil aliud consecutæ sunt, nisi ut in pristinam naturalemque libertatem restituerentur? Quod cum per se iustitiæ & pietati consentaneum videatur, tum verò ad id specialius Reges Christianissimi adstringuntur ob religionem Sacramenti, quo in ipsa inauguratione pollicentur, se Prælatos eorumque Ecclesijs *Canonicum Privilegium* conservaturos, hoc est, ea omnia jura, quæ ex beneficio & concessione Regum obtinent, & quibus antea potiti sunt.

Verba Scripti.

AD Regalia originem redeundum, ejusque fundamenta inspicenda; sicque facile patebit, eam ad Regem in omnibus sui imperij Ecclesijs duplici jure minimèque dubio pertinere, feudorum scilicet servitutis, bonorumque Ecclesia Custodia, quam custodiam inter præcipua sua corona jura Reges Christianissimi reponunt.

Responsio.

QUis non existimaret Auctorem scripti longum exordiri sermonem ad stabilenda Regaliæ fundamenta, ejusque in omnes Galliæ Ecclesias extensionem probandam? At uno verbo rem absolvit. Vult quippe omnibus persuasum esse, illam ad regem in universis regni Ecclesijs, duplici jure minimèque dubio, pertinere, servitutis videlicet feudorum, & bonorum Ecclesiasticorum custodiæ, quam Augustum jus Coronæ appellat. Quis non advertat, adhuc eum, nullis rationibus adductis, tanquam certum sibi sumere, quod in controversiam vocatur? Pernegatur enim, Regaliam

liam, ut nunc sese habet, Christianissimis Regibus vel ratione feudorum, vel ob regiam bonorum Ecclesiæ tutelam jure vindicari posse. Fatendum quidem, eam ex duplici hoc capite præcipuè ortam videri, ac deinde in aliquibus Ecclesijs stabilitam vires & incrementum sumpsisse. Sed nequaquam inde sequitur, illam hoc solo nomine justam & legitimam censi posse, eo maximè statu, quo jamdiu est, & quatenus, sede vacante, tum universorum bonorum Episcopaliū usumfructum, tum Beneficiorum omnium, præter parochias collationem pleno jure comprehendit. Hæc Domini feudalis bonorūque Ecclesiasticorum Custodis nomina, quibus Reges ornantur, ob stare non potuerunt, quominus Regalia eo modo accepta, diu tanquam abusus & alieni juris usurpatio habenda fuerit; adeò ut non nisi post diuturnam Regum possessionem, accedente Ecclesiæ consensu in Concilio Lugdunensi, justa & legitima evaserit, in ijs videlicet rebus, quas certum est ab Ecclesia approbatas ac permissas fuisse.

Ut autem id adhuc manifestius probetur, simulque pateat, utrūque hunc feudalis Domini bonorūque Ecclesiasticorum Custodis titulum non sufficere, ut Regi in universas imperij sui Ecclesias Regaliæ jus tribuatur, qui est præcipuus hujus controversiæ cardo, sequentes hic considerationes breviter adjungam.

1. Hos duos titulos attendit Concilium Lugdunense: Alterum quidem, dum *Regalia* plurali numero in decreto suo nominavit, quo vocabulo significantur tum feuda, quibus Ecclesiæ Regum ac Principum munificentia ditatæ sunt, tum jura, quæ ratione ejusmodi feudorum Regibus ac Principibus debentur: Alterum verò dum geminatis verbis *Custodiam* sive *Guardiam*, *Advocationis* seu *Defensionis* titulum appellavit. Caterum tantum æbet, ut ex duplici hoc titulo jus, quod Regalia

galia dicitur, Regibus aut Principibus attribui posse existimaverit, ut potius hoc decreto sub poena excommunicationis prohibeat, ne quis, quantacumque dignitatis honore praefulgeat, illud de novo in Ecclesijs, quæ hætenus ei obnoxia non fuerunt, usurpet, permittens solum, ut continetur in Ecclesijs, in quibus vel ab ipsa fundatione, vel ex antiqua consuetudine introductum est, modo ejus abusus tollantur.

II. Hoc utroque feudalis Domini bonorumque Ecclesiasticorum Custodis titulo Reges Christianissimi jam ab initio ornati fuerunt. Cur igitur Regalia primæ & secundæ Regum dynastia incognita fuit, nec ullum ejus vestigium nisi post dimidium duodecimi sæculi, imperante Ludovico septimo & Philippo Augusto, apparet?

III. Editum est supramemoratum Concilij Lugdunensis decretum in Gallia, præsentibus Philippi Regis Christianissimi Legatis, eique Philippus alijque Reges postea paruerunt, Regaliam exercere contenti in locis, ubi ex antiqua consuetudine vigebat, eam verò nequaquam producentes ad ea loca, quæ hætenus ei obnoxia non fuerant, ut patet ex innumeris eorum Edictis & Constitutionibus, ex Cameræ computorum Parisiensis registis, & ex varijs Arrestis per trecentos circiter annos à Parlamento Parisiensi in hac materia latis. Num igitur tot Reges, eorumque Consiliarij, & Officiales duplicis hujus tituli, Domini scilicet feudalis, & Ecclesiasticorum bonorum Custodis vim ac momentum ignorarunt? An jurium Coronæ adeo rudes & imperiti erant, ut quæ hodie tanquam certa & manifesta proponuntur, eis prorsus incognita fuerint?

IV. Non soli Gallia Reges, sed alij etiam Reges & Principes feuda in Ecclesias contulerunt, bonorumque Ecclesiasticorum in suis ditionibus custodes, & defensores sunt, ut
Christia-

Christianissimi Reges in suo regno. Qui fit igitur, ut Regalia non utantur? Cur id juris, præter Angliam, ubi olim locum habuit, in cæteris orbis Christiani partibus, excepta Gallia, penitus ignoratur? Nonne generale esse, & ubique vigere, oporteret, si duplicem hunc feudalis Domini, & bonorum Ecclesiasticorum Custodis titulum, qui cunctis Principibus Christianis communis est, necessario consequitur?

V. Christianissimus Rex, ut supremus feudorum Episcopatum Coronæ nullo medio subjectorum Dominus, id tantum juris, sede vacante, sibi ad summum vindicare posset, ut ejusmodi feudorum fructus suos faceret; idque tantum in provinciis juris consuetudinariis, ubi hunc usumfructum feudales Domini, mortuo vasallo, vel ejus loco jus, quod Relevij vocant, capere consueverunt. Verum præterquam quod Clerus ob solutionem decumarum & doni, ut vocant, gratuiti quibuscumque relevij aut caduci aliisque feudalibus oneribus expresse liberatur; quid inde juris Regi acquiritur in alia Ecclesiarum prædia variis que redditus, maximè verò in Decimas, Primitias, cæterasque ejus generis oblationes, quod quidem bonorum genus plerumque majorem reddituum Episcopatum partem, in aliquibus verò Ecclesiis, quæ nulla aut paucissima feuda habent, totum Episcopi redditum constituit? Deinde quid huic feudorum juri commune cum Beneficiorum collationibus, quæ res spiritualis est, & merè hierarchica, & quæ præcipuam Regaliæ partem hodie constituit, ut ejus unius rationem habuisse videantur, qui de Regalia per totum regnum extendenda consilium inierunt? Denique jus istud feudale locum non habet in provinciis juris scripti seu civilis Romani, quales sunt Occitania aliæque vicinæ, ad quas de novo Regalia per Edictum regium producta sunt. In ijs enim feudorum fructus, mortuo vasallo, Dominus suos

non facit. noménque Relevij, quod in locum hujus Ususfructus substitutum est, hæcenus ignoratur : quæ ratio esse videtur, cur jam à principio Regalia, quæ tunc solo vacantium feudorum usufructu continebatur, in eas provincias introducta non fuerit, ut alibi explicatum est.

VI. Custodis, Defensoris ac Patroni Ecclesiarum partes sunt, ut conservandis earum bonis invigilet, maximè dum Pastoribus orbatae sunt, potentium hominum ea usurpare conantium violentiam cohibendo, & Oeconomos ijs administrandis præpositos, qui mox futuris Episcopis, ex canonum præscripto, rationem reddant, sua auctoritate muniendo. Itaque Christianissimi Reges, ut Ecclesiarum vacantium Patroni, & Custodes non solum earum fructus suos facere, non debuerunt; sed potius hoc nomine, ut futuris eos Episcopis conservarent, admonebantur: nihilque eorum dignitate & munificencia magis alienum, quam ut hinc sacrorum proventuum sibi arrogandorum ansam sumerent; quasi verò Ecclesiarum viduatarum tutelam eo solùm fine susceperent, ut earum spolijs ditarentur. Sed imprimis ab officio Custodis & Tutoris omnino abhorrebat, Beneficiorum collationes ad se trahere, non alio colore, nisi quòd eas fructibus Episcopatus annumerare placuit; cùm sint quid spirituale, & merè hierarchicum, majusque ex eo damnum Ecclesia faciat, quam si quamlibet reddituum temporalium partem amitteret.

Verba Scripti.

Ultra adhuc progredior. Quemadmodum enim Romani Pontifices, inconsultis Principibus, neque expectato eorum judicio, aut consensu, plurima jura, tanquam ex sua Sedis Primatu profecta, sibi tribuerunt, eaque vel editis decretalibus epistolis ad se

se pertinere declararunt, vel etiam, nulla premissa declaratione, in usum induxerunt, tametsi Prædecessoribus usurpata non fuissent, & multorum sæculorum perpetua consuetudini adversarentur: ita confirmo Christianissimum Regem non dissimili jure, Regalia usum, inconsulto Romano Pontifice, in universas regni sui Ecclesias inducere potuisse.

Responsio.

Quid est, cur Pontifices de ejusmodi juribus, quæ spirituale regimen & Ecclesiasticam disciplinam spectant, & ad Sedis Apostolicæ Principatum, quem non ab hominibus, neque per homines, sed à Christo Domino consecuti sunt, revocantur, Christianos Principes consulere, aut eorum judicium expectarent? Non eadem ratio Regaliæ in Principibus: quia Regalia, ut à multo tempore sese habet, jus est maximam sui partem Ecclesiasticum, aut quasi Ecclesiasticum, quo Collatio Beneficiorum, quæ res est merè spiritualis & hierarchica, comprehenditur: ac proinde Regibus non vi regiæ coronæ vindicari, sed sola Ecclesiæ concessionem acquiri potest. Itaque non licet Principibus aliquid in eo novare, aut illud in Ecclesias, in quibus hætenus locum non habuit, sine Ecclesiæ consensu & inconsulta sancta Sede, inducere: maximè cum id eis expressè decreto Concilij generalis prohibeatur, cujus executionem Papa, pro suo Apostolico munere, urgere debet.

Verba Scripti.

Sufficit ut postquam jus suum examinavit, & à doctissimis quibuslibet Juris-consultis, qui in suo Consilio, & Parlamento Parisiensi versantur, examinari curavit, ubi comperit Regaliæ nullis certis locorum terminis cohiberi, eam in universis regni sui Ecclesijs

Ecclesijs ad se pertinere, publico Edicto declaraveris, atque ad eam ejus possessionem reipsa ubique aueris.

Responsio.

Mirum certè, quantum doctissimi hi Juris-consulti, quos sua Majestas consuluisse dicitur, sensu & doctrina discrepent ab antiquis Gallia Juris-consultis celeberrimisque Auctoribus, qui de hoc Regaliae argumento scripserunt, quales sunt *Ægidius Le Maître* Proto-præses Parlamenti Parisiensis, *Guimerius* Inquisitionum Præses in eodem Parlamento, *Franciscus Duarenus*, *Philippus Probus*, *Renatus Choppinus*, *Rebuffus*, *Carondas*, *Feraldus*, *Degrassalio*, *Pasquierius*, qui uno omnes ore Regaliam non esse generalem docuerunt. Quos inter *Pasquierius*, qui regij Advocati munere in Camera computorum Parisiensiungebatur, & rerum Gallicanarum jurisque Francici peritissimus erat, contrarium sentientes *Aulicos adulatores*, potius quam *Jurisconsultos Gallos* appellare non dubitavit. Illustrissimus *Petrus de Marca*, qui primùm cum adhuc in regio Consilio senator esset, hujus causæ Relator designatus fuerat, non solum postea suum ea de re sensum aperuit, sed varijs eum validissimisque argumentis in commentario in hanc quæstionem edito, & in octavo libro de Concordia Sacerdotij, & Imperij confirmavit. Idem præstitit Illustrissimus *Franciscus Bosquetus* Monspeliensis Episcopus juris & antiquitatum Ecclesiasticarum, scientissimus in præclara illa oratione, quam de hoc argumento habuit in publicis Cleri comitijs anni 1656. Præterea à viris fide dignis didici, Dominum *De Boucherat* in regio Consilio Senatorem hujusque causæ Relatorem, cum de ea in Consilio coram Rege retulit, ejus fuisse sententiæ, ut Regalia generalis esse non declararetur, sed Ecclesiæ hætenus ab ea liberæ

beræ in sua immunitate conservarentur. Quin & compertum est, consultiſſimos quosque Parlamenti Parisiensis Advocatos etiamnum hanc sententiam tenere, tametsi tum in responsionibus, tum in publicis actionibus, ob regij Edicti auctoritatem, contrarium sequantur. Sin verò Procurator & Advocati regij, qui in Edicti proëmio memorantur, aliique nonnulli Parlamenti Parisiensis Officiales, Regaliam esse debere generalem censuerunt, meritò ut suspecti habendi erant, eorumque judicium recusandum, tum quòd in dilatanda Regalia suam quoque jurisdictionem & auctoritatem dilatarent, tum quòd res amplius eis integra non esset post Arrestum anno 1608. ab eis latum, quo Edictum Henrici Magni ante biennium publicatum, & ab ipsis paulo ante in tabulas relationum quodammodo rescindentes, de hac ipsa Regaliæ dilata-tione præjudicaverant.

Verba Scripti.

UT Papa de juribus Primatus sui suprema auctoritate à Christo sibi tradita judicat, ita etiam Rex supremam judicandi de juribus coronæ suæ potestatem immediatè ab eodem Christo sibi traditam habet. Christianissimi Reges non alios rerum suarum, aut causarum judices agnoscunt, quam seipsos aut Consilij sui, vel Parlamenti Officiales, quibus earum cognitionem & judicium tribuunt. Constitutionum, Declarationum, Edictorum, aut Arrestorum, qua ipsi de rebus, aut promulgant, aut ferunt, nemini rationem nisi soli Deo reddere coguntur.

Responsio.

Non accuratè loquitur, qui Regum potestatem eis immediatè à Christo traditam ait. Id rectè dicitur de potestate Papæ, Episcoporum aliorumque Ecclesiæ Præpositorum, cujus potestatis auctor & institutor Christus

Dominus verus Deus verusque homo. At Regum potestas, cum Apostolo Paulo, ad Deum Optimum Maximum, cujus vivæ quædam effigies sunt, referri debet, cum longe antenatum Christum homines suos Reges suosque Principes habuerint. Hæc obiter, ut pateat, Autorem Scripti non accuratiorem agere Theologum, quam Canonistam aut Jurisconsultum. Quod autem ait, Christianissimos Reges non alios suarum rerum, aut causarum judices agnoscere, nisi seipsos, aut Consilij sui vel Parlamenti Officiales, id solum concedi debet in rebus regij patrimonij & merè civilibus, quæ ad reipublicæ statum, & gubernationem spectant. At secus sentiendum, ubi agitur de rebus spiritualibus, aut quasi spiritualibus, quæ ad Ecclesiæ regimen & disciplinam pertinent, in quibus Reges & Principes, concedente vel consentiente Ecclesia, certa quædam jura exercent. In his enim, si quid in controversiam venit, Principes Matris Ecclesiæ, cujus se filios gloriantur, judicium expectant, non anteverunt; nihilque nisi ex præscripto Canonum, & cum Episcoporum consensu & approbatione statuendum sibi arrogat, ut in hoc ipso Regaliæ negotio patuit, quod ante quadringentos annos in Concilio generali Lugdunensi, præsentibus Regis Christianissimi Legatis, tractatum ac definitum fuit; quam definitionem in Corpus juris relata omnes postea admiserunt, & hæcenus observarunt. Alioquin, si ut hujusmodi causarum cognitio & judicium Regi ejusve Officialibus tribuatur, sufficit, quòd in ijs de coronæ juribus agi dicatur, quis non videat eo pacto Ecclesiæ auctoritatem Laicorum Principum potestati subijci, regijsque Officialibus latum ad invadenda ejus jura & dignitatem opprimendam adicum pandi? Unde hac facili ratione nequaquam prohibiti sunt Romani Pontifices alijque Episcopi, quominus contra iniquam quorumcunque consilia

confilia, & usurpationes Ecclesiæ jus ac libertatem defenderent, ut ex Investiturarum controversia, & diuturna sancti Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi cum Henrico II. Angliæ Rege concertatione manifestum est.

Verba Scripti.

IN his materijs Reges Pontificia jurisdictioni non subjiciuntur: tametsi in ijs, qua ad eorum Majestatem privatim spectant, hinc se jurisdictioni ulro subicere possint; non verò in ijs, qua ad regia corona jura pertinent, utpote qua integra & sine diminutione ad successores transmittere debeant.

Responsio.

PRincipes jurisdictionem Ecclesiæ in hac Regaliæ materia jam ante quadringentos annos in Concilio Lugdunensi agnoverunt. Nunc autem nil novi statuit Innocentius XI. Summus Pontifex, sed solum Decreti ab eodem generali Concilio promulgati executionem urget; qua in re cum suo Apostolici Primatus munere fungi nemo negaverit. Deinde hæc causa ad ejus tribunal legitimis appellationibus delata est, post Metropolitanorum Narbonensis & Tolosani sententias, quos Regalistæ adierant, ut à censuris in eos à felici memoriæ Episcopis Alecteni & Appamiensi, ex ejusdem Concilij Lugdunensis præscripto, promulgatis, absolverentur. Nil itaque attinet, ut Rex Pontificis jurisdictionem in hoc negotio, speciali quadam summessione, agnoscat. Causa est per se Ecclesiastica & spiritualis, quæ ordinaria appellationum via ad Sedem Apostolicam devoluta est, & quæ semper ad eam deferri debuit, cum sit ex ijs *Majoribus Causis*, quæ cum generalia & gravia disciplinæ ac libertatis Ecclesiasticæ capita spectent, specialiter Romano Pontifici, etiam in Concordato

cordato Bononiensi, reservantur: unde necessario ad eum referri debent, neque ejus injussu aut sine ejus auctoritate ab Episcopis in Conventibus & Synodis provincialibus terminari possunt.

Verba Scripti.

I D ut certum agnovit ac docuit Innocentius III. unus ex doctissimis Pontificibus, qui unquam Ecclesia præsuerunt. Cum Rex, inquit, superiorem in temporalibus minimè recognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subjicere potuit. *Hac habentur lib. 4. Decretal. tit. 17. cap. Per venerabilem.*

Responsio.

C Asum hujus Epistolæ Decretalis & verba Innocentij hic allata nihil prorsus ad præsentem quæstionem pertinere ex sola hujus Decretalis lectione patet. Caterum Auctor scripti consultò omisit id, quod eodem loco ab eruditissimo Pontifice traditur, scilicet Romanos Pontifices in certis casibus posse *casualiter* temporalem jurisdictionem exercere etiam in locis extra ditionem Ecclesiasticam positis. Nihil autem necesse est, ut hanc doctrinam hic usurpem, aut **expandam**, quandoquidem Innocentius XI. Pontifex Maximus non *casualiter*, aut quasi ex occasione, sed per se & pro suo jure de hac Regaliæ causa cognoscit, quæ videlicet cum sit una ex Majoribus Causis Apostolicæ Sedi speciatim reservatis, ad eam quoque per legitimam & ordinariam appellationis viam deducta est, ut supra observavi.

RESPONSIO

RESPONSIO

Ad alterum Scriptum.

Hanc prioris Scripti confutationem absolveram, cū aliud Italico idiomate compositum ad me missum est, quod Romæ Eminentissimis ac Reverendissimis Cardinalibus oblatum esse dicitur. In hoc nihil novi, quod peculiari responsione indigeat, occurrit, maxime si quis Tractatum generalem legerit, ubi ea quæ aliquam difficultatem parere possent, fusè disputata sunt, & ad ea quæ in hoc scripto opponuntur, jam antea abunde responsum est. Ne itaque eadem repetere cogar, sat erit sequentes observationes hic attexere.

I. Arrestum Parlamenti Parisiensis anno 1608. die 24. Aprilis latum, quod Auctor hujus Scripti tanquam eorum, quæ in hac causa gesta sunt, fundamentum statuit, aperte violabat Edictum ab Henrico Magno ante biennium promulgatum, & ab ipso Parlamento duobus ante mensibus, hoc est die 29. mensis Februarii in tabulas relatum. Quod quidem Arrestum in causarum auditorio, occasione privatæ cujusdam litis de Canonicatu Ecclesiæ Bellicensis latum est, principali generalis Regaliæ quæstione, consueto ex more & partibus auditis nequaquam excussa aut instructa; quo uno defectu cassum redderetur istud Arrestum, tametsi dares Parlamento legitimam dirimendæ huic controversiæ jurisdictionem non defuisse. Unde huic Arresto statim Clerus Gallicanus intercessit, delatisque ad Henricum IV. querelis, quod usurpata à Parlamento jurisdictione, & in apertam Ecclesiasticæ libertatis violationem latum esset, non solum ut ejus executione supersederetur, sed ut eo penitus rescisso, Edictum suæ Majestatis in executionem mitteretur, postulavit: quod

Y y

deinceps

deinceps; iteratis supplicationibus, tam à Ludovico XIII. quam à Ludovico XIV. feliciter hodie regnante, flagitare non destitit.

. II. Ad solum Parlamentum Parisiense, inquit Auctor scripti, pertinet de materijs Regaliæ cognoscere. Conceditur, si per materias Regaliæ intelligas lites, quæ occasione Regaliæ in locis, ubi jamdiu in usum recepta est, oriuntur. Sed pernegatur eam fuisse Parlamenti auctoritatem, ut Regaliæ esse generalem decerneret, ac in multas Ecclesias, & integras Provincias, quæ nunquam ei obnoxie fuerant, suo Arresto extenderet; maximè cum ea extensio prohibita esset, tum decreto Concilij generalis Lugdunensis, tum Henrici Magni Edicto ab ipsis Officialibus Parlamenti nuper in tabulas relato. Deinde meritò suspecti erant hujus curiæ Officiales, & à disceptatione hujusce causæ summovendi, quòd eorum non parum interesset jurisdictionem suam in tot Ecclesias, & Provincias, quoties de Regalia ageretur, producere. Imò neque etiam Clerus Gallicanus ordinarios Consilij regij Officiales in hac causa judices agnovit. Ad ipsum Regem querelas suas & expostulationes detulit. Sin autem diu generalis causa Regaliæ in regio Consilio hæsit, id solum factum est ratione litium, quas Regalistæ Beneficiarijs Ecclesiarum à Regalia immunitum suscitabant, & quæ, interdicta Parlamento Parisiensi earum cognitione, ad regium Consilium evocate fuerant, donec de exequendo Henrici IV. Edicto regia auctoritate caveretur.

. III. Singula hæc nomina Patroni vel Fundatoris, Domini feudalis, Custodis seu Defensoris bonorum Ecclesiæ, quæ hoc loco commemorat Auctor Scripti, esto causam ortus Regaliæ dederint, ac deinde ejus amplificandæ in certis quibusdam Ecclesijs ansam præbuerint: at eam, prout jamdiu in multis

multis locis exercetur, justam & legitimam efficere nequam potuerunt. Id solum præstare potuit Ecclesiæ concessio, vel saltem consensus, in ijs scilicet, quæ ab ea probata, aut permissa esse constant. Jam ab initio Reges supra memoratis titulis ornati fuerunt, neque tamen semper jus Regaliæ, de quo hic agitur, obtinuerunt. Illud enim duodecimo demum sæculo capisse, nec nisi in certis quibusdam Ecclesijs & Provincijs, juxta decretum Concilij Lugdunensis, hætenus locum habuisse, compertum est. Quod deinde in scripto additur de feudalibus servitijs, quibus olim Episcopi ratione feudorum obstringebantur, qualia sunt Regem ad castra comitari, certum ei militum numerum suppeditare, ejus Majestatem aut Officiales hospitio excipere; hæc omnia nihil peculiaris affinitatis habent cum jure Regaliæ, neque ullatenus ad præsentem de ejus extensione quæstionem dirimendam pertinent. Mitto quòd jamdiu omnibus illis servitijs liberatæ sunt, atque etiamnum Clerus Gallicanus eorum immunitatem, ob decumarum & doni gratuiti solutionem, singulis quinquennijs expressè à regijs procuratoribus stipulatur.

IV. Jam verò nil opus est, ut hic felicitis memoriæ Reverendissimos Episcopos Alecensem & Appamiensem ab hujus scripti maledicentia & convitijs vindicem. Sat illos ab ejus criminationibus absolvit tum perspecta omnibus eorum sapientia, tum vigilantia, æquanimitas, Zelus, charitas & indefessus labor, quo uterque in Ecclesiæ sibi commissæ administratione, & procuranda animarum salute, ille per quadraginta, hic verò per triginta sex annos, desudavit. Qui Alecensem familiarius noverunt, testantur eum recto ad veritatem cognitionem ingenio à natura præditum fuisse, tum judicio plurimum valuisse, singularique in rebus discernendis ac di-

judicandis prudentia: quas naturæ dotes dona gratiæ illustrabant, maximè verò spiritus ille precum, quem in eum Deus largiter effuderat, & continua mentis Deo inhaerentis applicatio, quam in eo omnes suspiciebant: ut omittam studiorum cursum, quem Parisijs, unde oriundus erat. & in Sorbona peregerat, singularémque illam experientiam, quam longo, & assiduo Episcopalis officij usu quæsierat. Hinc illum ex omnibus Galliæ partibus viri dignitate, scientia, pietate insignes consulebant. Multi etiam ex remotissimis regionibus ad eum in ultimis Galliæ finibus intra Pyrenæorum juga commorantem se contulerunt, ut coram de rebus ad conscientiam, aut Ecclesiæ disciplinam spectantibus cum illo communicarent. Quos inter Armandus Borbonius Princeps *De Conti*, cujus singularem ingenij præstantiam, multo verò adhuc magis eximiam pietatem morésque religiosissimos, postquam prioris vitæ poenitens ad meliorem se frugem recepit, omnes admirari sunt, præclarum illum Antistitem, cujus ope Deus eum ad piam vitæ rationem traduxerat, semper loco parentis & consiliorum suorum moderatoris habuit, ejus monitis cum admirabili animi demissione obtemperans, eumque summa observantia ad ultimum usque spiritum prosecutus, ut ex ejus testamento typis vulgato manifestum est. Multa quoque, si opus esset, afferri possent de docibus, tum naturæ, tum gratiæ, quibus Reverendissimus Episcopus Appamiensis ornatus erat; unde meritò ab omnibus inter præstantissimos Galliæ Episcopos semper habitus est. Quæ cum ita sint, quis non cum stomacho legat in hoc scripto, ambos hos Episcopos minus intelligentes ac peritos fuisse, quam ut hanc Regaliæ quæstionem caperent, neque etiam satis eam examinasse, ut quid sibi in hac causa gerendum esset, per seipfos statuerent? Contrà verò hujus quæstionis cuivis

-obvia

obvia & facilis est intelligentia, modò eam cum aliqua diligentia, & animo à præjudicijs vacuo examinet. Duobus autem his Episcopis sat erat ad eam probè intelligendam, ut quæ de hoc argumento in ultima Actorum Cleri Gallicani collectione, cujus exemplaria ad singulos Antistites paulo antea missa erant, perlegerent. Deinde per tempus eis licuit hanc quæstionem excutere, & quid in hoc negotio sibi agendum esset, perpendere, utpote qui non nisi anno 1675. editis contra Regalistas sententijs suam ea de re mentem aperire cæperint, hoc est, biennio postquam Edictum Regis, cujus exempla statim à Cleri Procuratoribus missa acceperant, promulgatum fuisset.

V. Quod ad Jansenianam causam spectat, quæ cum Regaliæ causa, etsi nihil huic cum illa commune sit, de industria hic permista est, patet id non alio consilio factum, nisi ut Romæ, quoad fieri posset, horum Episcoporum famæ, & existimationi detraheretur, eorùmque nomen in causa justissima & summo favore digna, tanquam suspectum & odiosum, injecta hac criminatione, traduceretur. Ut tam fraudulento consilio occurratur, quæ occasione libri Cornelij Jansenij Iprensis Episcopi acta sunt, nequaquam hic refricanda existimo. Id unum observo, Reverendissimos Episcopos Aletensem & Appamiensem formulam à Comitij Cleri Gallicani anno 1656. conditam admittere noluisse; tum quòd eam in Comitij Cleri auctoritatem non agnoscerent, ut formulas fidei ab omnibus Episcopis publicandas condere possent; tum quòd regium Edictum, quo ejusdem formulæ subscriptio jubebatur, gravissimum spiritali Episcoporum auctoritati vulnus inferret, quatenus videlicet in eo cautum erat, ut si quis Episcopus hujus formulæ subscriptionem exigere detrectaret, ejus Dioceseos Clerici alijque in Edicto

nominati coram vicinioribus Magistratibus regijs eandem formulam subscriberent. Caterum quod Constitutiones Summorum Pontificum præscriptamque ab Alexandro VII. fidei formulam attinet, has omni, qua par est, observantia exceperunt, & in suis Diocesis ab omnibus excipi & observari curarunt; ut planè compertum habuit Clemens IX. Pontifex maximus, cum ejus Sapientia & æquitate, post epistolam suæ Sanctitati ab undeviginti ex præstantissimis Galliarum Antistitibus ea de re scriptam, tota hæc controversia sedata est, id etiam Rege Christianissimo postulante & efflagrantibus præcipuis suæ Majestatis Ministris: quam in rem tunc non parum operæ contulisse Eminentissimum Cardinalem Estræum notum est. Idem dicendum de Ritualis Alestensis causa, quam hic etiam obijciendam putavit Auctor scripti. Felicis memoriæ Episcopus Alestensis, quam sincerè Sedis Apostolicæ auctoritatem çoleret, in hoc ipso negotio satiste status est; quandoquidem morti proximus, ejusdem Sedis censuræ ac judicio iterum hunc librum subjecit, per Epistolam ad Sanctissimum Pontificem Innocentium XI. scriptam, in qua suam Beatitudinem reverenter oravit, ut librum illum denuo examinare, aut alijs speciali suo mandato examinandum committere dignaretur.

VI. Denique ineptè observat Auctor Scripti, Reverendissimum Episcopum Appamiensem in Seminario sancti Sulpitij Parisiensis, Jansenianis, ut vocant, non parum infenso; Ecclesiasticis disciplinis imbutum fuisse. Potuisset addere, Reverendissimum quoque Antistitem Alestensem, antequam ordinatus esset Episcopus, & longo adhuc post tempore, cum aliter Societatis Presbyteris Parisiensibus erga eosdem Jansenianos male affectis, amicitia & consuetudine conjunctum fuisse. At quid hæc observatio sibi vult, quæ, præter
ejus

ejus sententiam, id unum probat, hos Episcopos propriæ opinionioni plus æquo addictos non fuisse, & à falsis præjudicijs, quibus fortè præoccupati erant, ubi verum cognovissent, facilè recessisse? Cùm enim pro suo Episcopali officio ad hanc Theologorum concertationem diligentius examinandam animum adjecissent; ubi perspexerunt eos, qui odio hoc Jansenianorum nomine afficiebantur, erroribus, quibus insimulabantur, esse alienos, fidemque Catholicam, sive in defendenda, juxta sanctos Augustinum & Thomam, auxiliorum divinorum efficacia, sive in doctrina Morali à laxiorum Casuistarum flagitijs vindicanda, sive in alijs Ecclesiasticæ disciplinæ capitibus propugnandis, egregiè adjuvare, denique Ecclesiæ auctoritati inprimis obedientes, & subjectos esse; à priori opinione & præconceptis in eos suspicionibus sibi recedendum duxerunt: unde postmodum ea in hoc negotio gesserunt, quæ nemini ignota sunt, cùm hoc quidem statu res esset, ut quantum ea agendi ratione sibi apud nonnullos invidia ac molestiæ arcesserent, facile esset animadvertere. Quo clarius est, eos tunc solius veritatis ac justitiæ amore impulsos, proque officij sui fidè & studio placendi Deo potius quam hominibus, in tantas se difficultates conjecisse; quod utique semper proprium fuit sanctorum Episcoporum, qui Zelo fidei & animi magnitudine hætenus in Ecclesia floruerunt. Quin & manifestum est, non alio illos spiritu aliisve de causis, negotium Regaliæ ingressos esse, propria commoda, facultates, vitæ tranquillitatem, & quidquid illis carius fuit, libertatis Ecclesiarum suarum defensionem postponentes: in qua difficillima cum Aula regiisque Officialibus concertatione, post multos labores exantlatos, ætate & ærumnis confecti gloriôsè occubuerunt: ut omnino indignum sit hodie apud Sanctam Sedem ejusmodi accusationibus

bus

bus & maledictis eorum memoriam proscindi. Quæ in re tum hujus scripti Auctores, tum ejus distributores non satis advertisse videntur, sese apertè contradicere, non solum, felicitis memoriæ Clementi IX. qui invidiosam illam de Jansenij doctrinâ controversiam sapientissimè diremit, sed etiam Sanctissimo Pontifici nostro Innocentio XI. qui hos duos Antistites sua approbatione ac benevolentia dignissimos, non semel ad eos perhonorificè rescribendo declaravit. Verùm ordinaria est hodie, & quasi ad manum hæc accusatio. Ei obnoxius est, quisquis laxam novorum Casuistarum doctrinam non sequitur, aut Satrapis minus placet: & ut sedatæ jam pridem Janseniani sensus quæstiones, Romæ ad obscurandam duorum præstantissimorum Antistitum gloriam refricantur; ita in Gallia passim in eos, qui Janseniani audiunt, tota præsentis de Regalia contentionis invidia confertur, quasi eorum consilij & instigatione duo illi Episcopi in hoc se certamen dederint; cùm tamen proprio id motu fecerint, neque antequam manum operi admoverent. Theologos illos consuluerint, aut eorum opera usi sint in componendis vel retractandis scriptis, quæ de hoc argumento ediderunt, prout in alijs quibusdam materijs antea fecisse perhibentur.

EX TESTAMENTO POLITICO

Armandi Richelij S. E. R. Cardinalis Gallicè

scripto ad Ludovicum XIII. Regem Christianissimum, hæc latinè reddita excerptimus.

SECTIO VI. *Ostendit, quanti sit momenti Regalia, quam sanctæ Capellæ Parisiensis sibi vindicat, ejusque tollenda vias suppeditat.*

QUantumvis Canonici sanctæ Capellæ Parisiensis Regaliam ab ipso sancto Ludovico fundatore suo sibi dono collatam contendant, tamen verum est, hujus donationis originem non altius referendam, quam ad Carolum VII. qui primus eis fructus Episcopatum vacantium, in quibus Regalia locum haberet, concessit, idque in tres tantum annos, quibus elapsis, tres alios, ac deinde quatuor addidit; ea semper conditione apposita, ut dimidia pars pecuniæ ex ijs fructibus redactæ in Cantorum divina ibi officia celebrantium victum cultumque cederet, altera verò pars in Capellæ facta testæ, fenestrarum vitrea claustra, ornamenta, & nutriendos pueros Clericos choro addictos, ex præscripto Cameræ computorum Parisiensis, impenderetur. Hoc quippe beneficium Carolus VII. præfatis Canonici, in locum residuæ pecuniæ quarumcunque rationum à Camera exceptarum, quam olim eis Carolus V. in facta testæ rum, Palatij, tum sanctæ Capellæ expendendam donaverat, succedere voluit.

Post Caroli VII. obitum Ludovicus XI. ejus filius eundem Regaliæ usum fructum sanctæ Capellæ, quoad ipse viveret, concessit: id quod tunc temporis tam extraordinarium visum est, ut donationis litteras Camera computorum in no-

ven tantum annos suo decreto confirmandas judicaverit. Mortuo Ludovico, Carolus VIII. ejus successor ac deinceps Ludovicus XII. Franciscus I. & Henricus II. in suum quisque vitæ tempus, idem beneficium in sanctam Capellam contulerunt.

Carolus IX. ultra progressus, quod reges prædecessores sanctæ Capellæ ad tempus concesserant, eidem in perpetuum concessit per edictum anno millesimo quingentesimo sexagesimo quinto publicatum.

Laudandi sunt illi Principes, quod quæsitum sibi juxta bono ac pio consilio in alios transtulerint: at valde vituperandi sanctæ Capellæ Canonici, quod concessio jure non contenti, illud ultra debitos fines producere, atque universos Galliæ Episcopatus Regaliæ subijcere conati sint.

Parlamentum Parisiense, quod sibi uni Regalium cognitionem vindicat, *ita propriæ commodi studio hac in causa occurrat, ut ejusmodi servituti etiam Episcopatus hac nostra ætate corona adjunctos, subijcere non dubitavit*; imò & conceptis verbis Advocatis præceperit, ne posthæc in dubium revocarent, quin Regalia tam latè pateret, quam ipsum regnum.

Hæc juris Ecclesiarum violatio apertior erat, quam ut dissimulari posset: unde Ecclesiæ à Regalia immunes, ejurata Parlamenti jurisdictione, à Rege obtinuerunt, ut quascumque ea de re lites ad suum Consilium evocaret.

Hanc per totum regnum Regaliæ extensionem nullo planè jure niti vel ex uno patet instrumento, cujus autographum in tabulis Cameræ computorum asservatum, ab Ægidio Le Maître Proto-præside editum est, in quo nominatim Episcopatus tum Regaliæ obnoxij, tum ab ea immunes enumerantur.

Quondam erat communis sententia, Regaliam in solis provincijs citra Ligerim positis locum habere.

Ludovicus

Ludovicus Crassus & Ludovicus Junior ejus filius Archiepiscopatum Burdigalensem ejusque suffraganeos Episcopatus immunes à Regalia declararunt.

Raymundus Comes Tolosanus eamdem Episcopis Occitanie & Provincie immunitatem concessit, quam deinde Philippus Pulcher confirmavit. Sanctus verò Ludovicus in pactis conventis cum Petro Mauclero Britannie Duce initis, Regaliam in tota hac provincia Ducibus reliquit; unde liquet hanc minimè ab eo sanctæ Capellæ in ipsa ejus fundatione donatam, ut volunt ejusdem Capellæ canonici.

Plures alios Episcopatus, ut Lugdunensem, Augustodunensem, Autissiodorensem multosque alios ab ea servitute liberos esse ita certum est, ut id minimè in dubium revocetur.

Regiæ constitutiones varijs temporibus editæ clarè demonstrant, nunquam Christianissimis Regibus propositum fuisse Regaliam in universis Episcopatibus, sed in aliquibus tantum exercere: id quod tam certi tamque manifesti juris est, ut Stephanus Pasquierius regius in Camera computorum Advocatus coactus sit secus sentientes non tam *Juris-consultos, quam anticos adulatores* appellare. Hanc in rem plures citantur constitutiones, quas inter celebris est illa quæ incipit: *Dum Episcopus alienius Episcopatus, ubi Rex habet Regaliam.* Eodem modo loquuntur Philippus IV. & Philippus VI. in constitutionibus, quæ ab ijs dictæ sunt Philippinæ: *In Episcopatibus, inquit, in quibus habemus Regaliam.* Ludovicus XII. in Edicto anni millesimi quadringentesimi nonagesimi noni relato apud Ægidium Le Maître Proto-præsidem: *Inhibemus, inquit, singulis Officialibus nostris, ne in Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatis aliave Beneficia, in quibus jus Regaliæ aut custodie non habemus, se intromittant; quod si secus fecerint, tanquam sacrilegi puniuntur.*

[*Citatur deinde ad marginem editum ab Henrico IV. publicatum anno 1606. Itémque aliud Edictum Ludovici XIII. anno 1629. promulgatum, atque ejusdem Regis nomine à commissarijs facta ad Clerum declaratio circa posterius istud Edictum, de quibus vide supra Tract. lib. 1. cap. 19.]*

Quam modò perturbationem experiuntur Ecclesiæ, non parum auxit quorundam Episcoporum incitia vel potius ignavia, ac propriæ utilitatis studium, dum privati incommodi causa oblatas à Canonicis sanctæ Capellæ acceptilationes, quasi Regaliæ nomine pecunias eis solvissent, admitterunt: quam quidem culpam hoc leviorẽ fore arbitrati sunt, quòd nulla eis spes obtinendæ causæ superesset, si eam apud judices, quos adversariorum loco habebant, disceptarent; cùm tamen ex hoc eorum facto maximum Ecclesijs damnum impendeat, nisi eorum imbecillitati atque imprudentiæ regia vestra benignitas succurrat.

Jure communi cautum est, ut fructus vacantis beneficii futuro serventur successori: unde nemo in eis alio jure uti potest, nisi ex authentico titulo, qui hanc ei tribuat facultatem. At nullus ejusmodi titulus adducitur, ex quo cum aliqua evidentiâ probetur, Reges de his fructibus pro suo libitu statuere posse: quocirca ad consuetudinem confugere coguntur.

* Id tam exploratum est, ut in omnibus constitutionibus ea de re promulgatis, solam possessionem suam commemorent.

Verùm cùm pronum sit, Principes multa sibi contra jus, varijs coloribus quæstis, tribuere, proindèque quod initio ab eis per vim ac præter justitiam introductum est, successu temporis, ob continuatam possessionem, tanquam legitimum haberi incipiat, meritò dubitari posset, an in regibus ac supereminis dominis sola possessio, aut consuetudo vim tituli authentici obtineat.

Cæterum

Cæterum cùm de juribus Vestræ Majestatis disputare, nequaquam velim, sed solum eorum moderationem ita suadere, ut nullum ex ijs animarum saluti detrimentum inferatur, Regaliæ ortum ac fundamenta, quæ hic pro firmis & validis habere libet, diligentius examinare supersedeo. Quippe non aliud mihi propositum est, nisi ostendere, quid sanctæ Capellæ à Prædecessoribus vestris concessum fuerit, & qua ratione providendum, ne hac regia liberalitate in damnum Ecclesiarum abuti pergat.

[*Proponit deinde idem Cardinalis, ut ad tollendum hunc abusum, & Episcopis subveniendum, qui in adeundo Episcopali munere, tum solvendis Romæ annatis, tum alijs necessarijs sumptibus magnum sape ex alienum contrahunt, Abbatia aliqua Capella sancta loco Regaliarum assignetur, ratione habita ejus redditus, quem ex Regalijs tempore donationis à Carolo IX. facta percipiebat, quò fructus Ecclesiarum vacantium successoribus Episcopis, prout canones præcipiunt, relinquantur. Huic consilio parvis Ludovicus XIII. adjuncta sancta Capella ex auctoritate Romani Pontificis Abbatia sancti Nicasis Regiæ mensis, ut habetur in ejus constitutione, de qua Tract. lib. 1. c. 19.*

Cæterum ut curta est omnis humana providentia, & erroris obnoxia, quod consilium à solertissimo viro ad Ecclesiarum utilitatem datum est, summo illis postea damno fuit. Postquam enim Rex ad se Regaliæ recepit, nova spe ducti sunt regij Officiales, fore ut per totum regnum facilius extenderetur, neque ante ab incaptis destiterunt, quam publico Edicto Ludovicus XIV. eam extensionem confirmaret.]

DE DISSERTATIONE

*R. P. F. Natalis Alexandri Ordinis Prædicatorum ad
canonem XII. Concilij Lugdunensis II. Generalis, quæ habetur
inter ejus selecta Historia Ecclesiastica capita ad sæculum 13. & 14.
Parte III. tom. XXII.*

I. **P**ostquam Dissertationem R. P. Natalis Alexandri de Jure Regaliæ ad can. XII. Concilij Lugdunensis II. generalis diligenter evolvi, vix aliud animo occurrit, nisi eum potius in illa causidici, quem quis ad injustam licem defendendam ampla mercede conduxisset, quam Theologi, in gravissima Ecclesiæ causa, quid verum justumque sit, investigantis, partes agere. Quin & facile est suspicari, non aliam hic operam ab eo collatam esse, nisi ut ea, quæ à quibusdam Advocatis & Officialibus regijs, in extensionis Regaliæ patrociniū, hinc inde collecta erant, latinè redderet, suoque nomine in Ecclesiastico opere evulgaret: cum alioquin verisimile non sit, virum Theologum & Religiosum propria sponte eò processurum fuisse, ut in hoc argumento tot propositiones, quarum falsitatem ipsi etiam Episcopi paulo ante regio jussu, Parisijs congregati, agnoverant, in medium proferret ac defendendas susciperet.

II. Harum autem propositionum summa huc redit.

1. Regaliam regium jus esse, Francicæ Monarchiæ cœvum, Christianissimis regibus jam inde à temporibus Clodovæi perpetua & constanti possessione quæsitum.

2. Collationes Beneficiorum, quæ ob Regaliam pleno jure sunt, citra ullam Ecclesiæ concessionem, ad reges Christianissimos pertinere.

3. Ad regem regiósque Officiales omnium Regaliæ causarum

farum cognitionem spectare, etiam ubi de Regalia ad Ecclesias antea liberatas extendenda agitur.

III. In confirmanda prima propositione P. Alexander lectori aperte illudit, dum ea omnia, quæ regibus eorumque ministris introducendæ Regaliæ ansam occasionemque præbuerunt, pro ipsamet Regalia sumit. Itaque postquam statuit, reges Christianissimos, duplici potissimum nomine, videlicet, tum ut Ecclesiarum custodes ac defensores, tum ut supremos feudorum dominos Regaliam sibi vindicare, in prioris illius tituli confirmationem id unum agit, ut collectis hinc inde testimonijs probet, reges Christianissimos Ecclesiarum regni sui, præsertim quamdiu pastoribus orbatæ sunt, custodiam & defensionem suscepisse, atque id muneris etiam sub prima & secunda dynastia, consentientibus imo & exhortantibus Episcopis, exercuisse; ut inde concludat, Regaliæ jam tum fuisse locum. Quod quam vanum sit, nemo non videt, cum custodis, & defensoris Ecclesiarum proprium munus fuerit, earum fundos, jura & facultates, quocumque tempore, maximè verò dum sedes vacaret, adversus iniquorum vim tueri, atque adeò curare, ut redditus eo temporis intervallo provenientes, futuris successoribus, juxta Ecclesiasticam regulam, servarentur: Regaliæ autem jus in eo positum sit, ut Reges universos vacantium Ecclesiarum redditus suos faciant, iisque haud secus ac reliquis dominij sui fructibus utantur, aut saltem uti possint.

IV. Præterea manifestum est, reges in tuendis Ecclesiarum bonis, & facultatibus, non tam privato custodum seu defensorum, quam publico Principum officio fungi, cum ad hoc primum reges constituti videantur, ut per eos justitia inter subditos regnet, & suum cuique habere liceat, quo maximè publica pax continetur.

V. Adde

V. Adde hunc custodis ac defensoris Ecclesiarum titulum nulli Christiano Principi non convenire: unde ex P. Alexandro concludendum esset, jam olim quoslibet reges Christianos in suarum ditionum Ecclesijs Regaliam exercuisse, atque etiamnum posse exercere; etsi alibi solis regibus Christianissimis id juris tribuat, atque jam initio Monarchiæ in Gallia locum habuisse contendat.

VI. Neque ille aptiora aut magis inter se coherentia de altero Regaliæ titulo, videlicet feudorum jure profert. Fusè probat, Ecclesias sub prima & secunda regum dynastia possedisse feuda, ut inde inferat, jam tum eos Regalia potitos esse. Cum autem plerumque Ecclesiæ, præter feuda, alios etiam fundos, aliâque prædia habeant, quæ adjunctis decimis, primitijs caterisque oblationibus majorem reddituum Episcopaliumpartem, aut etiam alibi fere totam constituunt; ut huic incommodo occurrat, fingit universa illa bona, ne exceptis quidem decimis alijsque oblationibus, quas fideles in templorum cultum sacrorumque ministrorum stipendium Deo dicant, nobilia fieri. & ad feudorum conditionem evehi. non quò sic nobilitata sanctiora evadant. magisque in tuto sint, sed ut Laicorum Principum, quamdiu Sedes Episcopalis vacat, dominio mancipientur, quo nihil iniquius, aut absurdius excogitari potest.

VII. Deinde studiosè dissimulat, distinguendas esse cum Illustrissimo Domino Petro de Marca, Provincias *juris consuetudinarij*, in quibus olim Dominus, mortuo vasallo, feudi fructus interim capiebat, donec novus vasallus, accepta investitura, fidem ei hominumque præstisset, cui juri deinde successit jus *Relevij*, quod etiamnum in plerisque illis Consuetudinibus, locum habet; & Provincias *juris*, ut vocant, *Scripti*, in quibus Dominus, post mortem vasalli, feudo non potiebatur,

potiebatur, unde factum est, ut hucusque in ijs jus Relevij incognitum sit: qua ex distinctione eruditissimus Præsul causam afferri posse existimat, cur primum Regalia in illas Provincias, non autem in has introducta fuerit.

VIII. Neque etiam advertere voluit Auctor Dissertationis, jampridem Clerum Gallicanum, ob decumas, quas regio fisco pendit, omnibus servitijs & oneribus, quæ ab eo ratione feudorum exigi possent, esse liberatum, ut conceptis verbis cavetur in contractibus, quos singulis quinquennijs in Comitibus generalibus cum regis Procuratoribus inire solet.

IX. Postremò cum Ecclesiæ jampridem in alijs etiam, regnis & provincijs, præsertim verò in Anglia varia feuda ex Principum munificentia obtinuerint, sequeretur, Regaliam olim cum feudis in eas introductam fuisse; quod tamen negat P. Alexander, id regum Christianissimorum proprium peculiare esse contendens, qui hoc jure nunquam non potiti sint; cum in Anglia non ante undecimum sæculum, Guillelmo Notho ac Guillelmo secundo regibus, usurpatum fateatur.

X. Non erit abs re hic obiter refutare aliam falsam nonnullorum Scriptorum sumptionem, qua ponunt Reges Franciæ jam à principio habuisse dominium plenum, tam directum quam utile bonorum omnium sive nobilium sive ignobilium in Gallijs, ut inde concludant, nequaquam mirandum esse, si pecuniaria jura, etiam in Ecclesiarum facultates, sibi vindicent. Hanc rationem reperi in Scriptura celebris Canonistæ, cujus nomini ac purpuræ parco. *Cum gens Francorum, inquit, sub Pharamundo eorum duce seu primo rege expulsi Romanis dominantibus, aliquas Galliarum provincias vel regiones vi bellica occupasset, illudque obtinisset dominium, quod præbet jus belli, eodem modo quo Romani expulsi occupaverant*

& obtinuerant: usus inolevit, ut hoc dominium non esset solum jurisdictionale & simpliciter territoriale, sed esset plenum tam directum, quam utilitarium omnium bonorum, tam nobilium & jurisdictionalium consistentium in civitatibus, oppidis & villis vel castris, sed etiam ignobilium & de sui natura privatorum, consistentium in pradijs, campis, sylvis, forestis alijsque similibus, quorum omnium dominium directum est penes regem, penes autem privatos incolae & possessores ex titulo, vel jure feudi, sive emphyteusis, aut perpetua colonia, est dominium utile & subalternum, cum obligatione alicujus servitij vel alicujus prestationis erga regem in recognitionem directi domini. Eadem doctrina, diversa licet occasione, traditur à Leonardo Duaro in Commentarijs ad Bullam Pauli V. lectam in die Coenae Domini can. 35. q. 19. n. 73. his verbis: *Nec ex eo, quod in Gallia Ecclesia non possunt edificari extra regis consensum, sequitur quod alij Principes similiter id sancire possint; quia in Gallia Rex habet directum dominium super omnia stabilia illius regni: quapropter non modo est Princeps, sed etiam privatus dominus feudorum, & ideo cum illorum dominium habeat, potest de illis ad sui libitum disponere, cum quilibet rei sua sit moderator & arbiter.*

Ignoscendum exteris Scriptoribus, quod de rebus Galliarum parum accuratè loquantur. Nam i. falsum est & inauditum apud rerum Francicarum historicos, Pharamundum aliòsque prioris illius ævi reges ita Galliarum terras subegisse, ut omnes antiquos possessores earum proprietate exturbarent, concessio eis postea solo utili dominio, novòque jure inducto possidendis quibuslibet prædijs legibus Romanis penitus incognito: quasi verò jam tum universa Galliæ bona feudalia, aut feudorum conditionibus obnoxia evaserint: cum tamen ex historia certum sit, totam illam feudaliū bonorum rationem, quæ in multis Galliæ provincijs recepta est.

est, non nisi circa finem secundæ dynastiæ, hoc est exeunte nono sæculo constitutam fuisse. Deinde pro varijs regionibus varia etiam fuit feudorum aliorumque bonorum conditio, ut patet ex varijs legibus & consuetudinibus, quæ hodie circa feuda & bona allodialia vel plebeia observantur. Non enim in quibuslibet provincijs receptum est, ut nulla terra à feudorum lege libera, seu ut loquuntur, *sine domino*, censetur: imò plures sunt etiam ex ijs, quæ jure consuetudinario reguntur, in quibus prædia optimo jure possidentur, & à quocumque servitio habentur immunia, nisi contrarium ex actis & titulis proberur, quæ quidem *provincia liberi allodij* vocantur: quo etiam jure utuntur omnes provinciæ *juris scripti*, seu Romani civilis, quales sunt Occitania, Provincia, Delphinatus aliæque vicinæ, quæ fere dimidiam regni partem constituunt, ut constat ex varijs autoribus, qui de hoc argumento tractatus ediderunt, & publica judiciorum auctoritate in Parliamentis alijsque tribunalibus earum provinciarum quotidie confirmatur. Postremò præcipuum, & quod magis ad rem facit, provinciarum Galliæ discrimen, illud est, à nobis paulo ante memoratum, quòd in plerisque provincijs juris consuetudinarij, ut Normania, Picardia, Campania alijsque vicinioribus jus *Relevij* circa feuda locum habeat; in provincijs verò juris scripti, hoc est Occitania alijsque finitimis, prorsus ignoretur; quæ quidem differentia, etsi alia deessent argumenta, ad evertendam supradicti scriptoris pro Regalia ratiocinationem sufficeret.

XI. Altera Patris Alexandri propositio, videlicet Beneficiorum collationes, quæ ob Regaliam pleno jure sunt, citra ullam Ecclesiæ concessionem Christianissimis regibus competere, vel hoc ipso falsa esse convincitur, quòd aperte repugnet declarationi Episcoporum, qui anno millesimo sex-

centesimo octuagesimo secundo Lutetiæ convenerunt. ut in eorum actis refertur. *Semper* inquiunt, *nobis persuasum fuit, jus Regaliæ esse servitutem, quæ maximè quod spectat ad collationem Beneficiorum, nunquam nisi ab Ecclesiâ, aut ejus consensu introduci potuit.*

XII. Eam Dissertator probare cõnatur hoc vulgari Canonistarum axioma: *Collationes Beneficiorum computantur in fructu.* At eum minimè fugit, primos hujus axiomatis auctores idcirco illud protulisse, ut sede Episcopali vacante, Capitula à Beneficiorum collationibus arcerent, easque futuris Episcopis reservarent, ut latè explicatur in Glossâ *ad c. cum olim. de Majoritate & obed.* Unde nihil à canonica ratione alienius, quam ut hoc eodem effato quis utatur ad ejusmodi collationes in Reges conferendas.

XIII. Deinde eandem propositionem confirmat Auctoritate Joannis Parisiensis Ordinis Prædicatorum Theologi, quem sibi ad imitandum videtur proposuisse. Is famoso illo tractatu de Potestate Regia & Papali, quem pro Philippo Pulchro contra Bönifacium VIII. scripsit, haud veritus est docere, collationem Beneficiorum non esse rem propriè spiritua-lem, sed tantum spirituali annexam per antecedentiam, ut ipse loquitur, quatenus videlicet ex collatione Beneficij sequitur jus celebrandi divina officia in aliqua Ecclesiâ, aliâque munia spiritualia obeundi. Quæ quidem doctrina hic à P. Alexandro adoptata apertè Simoniaæ favet, Beneficijque pretio addicendis viam sternit. Quanquam fortassis cum primùm Regalia ad Beneficiorum collationes extensa est, hæc explicatio aliquatenus defendi potuisset, quòd tum Reges collatione Præbendarum in Ecclesijs Cathedralibus contenti, Clericos ad vacantes Præbendas, id est, portiones fructuum singulis canonicis assignatas nominarent, quos deinde
Capitulum

Capitulum ipsum admittebat, atque installabat, eoque ipso canonicam eis institutionem, & ad obeunda spiritualia officia potestatem conferebat. At postquam, succedente tempore, non solum Canonicatus, & Dignitates tam in Ecclesijs Cathedralibus, quam in Collegialibus, verum etiam in tota Dioecesi Prioratus, Capellanas, omnia denique Beneficia præter Parochias, conferre ceperunt, idque ea auctoritate ac prærogativa, quæ Episcoporum, imò & Summi Pontificis in conferendis Beneficijs jus potestatemque superet; qui jam ejusmodi collationes non esse rem propriè spiritualem, sed solum per antecedentiam asserat, quæ Regi citra ullam Ecclesiæ concessionem possit competere, vix gravissimi erroris non tam ac hierarchiæ haud mediocriter violatæ crimen effugiat;

XIV. Quapropter plerique Jurisconsulti Galli, ut Aufferius, Chassaneus, de Grassalio, Choppinus, relicta hac Joannis Parisiensis doctrina tanquam fucili & falsa, aliam inierunt viam ad ejusmodi Beneficiorum collationes defendendas; Siquidem eas ex Apostolico privilegio, adeoque ipsius Ecclesiæ concessione, quam vetustus & constans earum usus argueret, proficisci docuerunt. At hæc sententia Patri Alexandro minimè placuit. Probè enim vidit, ei locum non esse in Ecclesijs Occitanæ, aliarumque provinciarum, ad quas regio Edicto producta est Regalia, & in quibus constat Reges nullam conferendorum Beneficiorum possessionem habuisse. Unde ad illam Joannis Parisiensis doctrinam, etsi erroribus implicatam, & ab ipsis Episcopis Luteriæ congregatis nuper damnatam confugere coactus est.

XV. Tertia propositio, quæ omnium Regaliæ causarum cognitionem Regi ac regijs Magistratibus tribuit, captiosa est, & falsa ratiocinatione nititur. Satis enim putavit P. Alexander, ostendere Regaliam, si ejus ortum attendas, rem esse

feudalem, unde inferret solum Regem ejusque Curiam de ea cognoscere. Huc redit longa multorum ejus paragra-
phorum disputatio. At ignorare non potuit, Regaliam, quæ
primum solis feudis continebatur, postea ad alia quaecum-
que Ecclesiarum bona, etiam ad decimas, primitias & obla-
tiones, quibus nihil cum feudis commune, imò ad Beneficio-
rum collationes pleno jure esse prolatam. Cum itaque ratio
& æquitas postulet, ut si quis de re præsertim civili & morali
velit decernere, non ea solum spectet, quæ ejus ortus causam
vel occasionem præbuerunt, aut aliquam tantum partem
eamque minus principalem, sed ut totum quod ipsa est, præ-
cipuasque partes, quibus præsens ejus status constituitur, con-
sideret; quis æquo animo ferat, Dissertatorem aliam omni-
no hie rationem inire, ijsque omnibus omisiss, ex quibus nunc
maximè jus Regaliæ conflatur, sola feuda attendere?

XVI. Neque verò magis urget altera ejus ratiocinatio,
qua probare nritur, cum Parlamenti Parisiensis sit de singulis
Regaliæ controversijs, etiam in prima, ut vocant, instantia,
cognoscere, ad ejus quoque jurisdictionem spectasse, ut Re-
galiam in universas Regni Ecclesias extenderet. Aliud est
enim de privatis litibus circa Regaliæ exercitium, in locis
ubi ex antiqua consuetudine recepta est, jus dicere, aliud
Regaliam ipsam declarare universalem, hoc est ad dimidiam
fere regni partem, quæ nunquam ei obnoxia fuerat, proferre;
quam auctoritatem privato Arresto sibi Parlamentum arro-
gavit contra expressa Christianissimorum Regum edicta,
præsertimque Edictum Henrici IV. duobus ante annis pro-
mulgatum, & ab ipso Parlamento in tabulas relatum. Prius
ab Ecclesia toleratum est, etiam ubi de collationibus Benefi-
ciorum agitur, tamen id nunquam expressè probaverit. At
posterius omni prorsus ratione caret, nec nisi usurpata juris-
dictione

ditione. & contra Ecclesiæ jus ac libertatem tentari potuit. Quapropter huic Arresto statim Clerus Gallicanus reclamavit, querelis ad Henricum regem delatis, qui rei cognitione Parlamento interdicta, totum ad se negotium evocavit.

XVII. Jam verò nihil æquè hic P. Alexandrum molestum impeditumque habet, ac decretum Concilij Lugdunensis generalis, quo vetatur, ne quis Regaliam de novo usurpet, aut ea, in locis ubi jam recepta erat, abutatur. Quis enim post tam solemne decretum asserere audeat, ad solum regem regiòsque Officiales Regaliæ cognitionem spectare, aut etiam eorum auctoritate ad Ecclesias ab ea liberas extendi potuisse? Ad hunc scopulum adversariorum navis affligitur. Nec eos quidquam juvare possunt nonnulla Glossæ verba, quibus in dubium revocari videtur, an istud decretum de Regalia interpretandum sit. Hanc enim dubitationem sequentia Glossæ verba statim tollunt. Deinde tum ex ipso textu decreti, tum ex testimonio Guillelmi Durandi Mimatensis Episcopi, qui Concilio interfuit, ejusque canonibus componendis operam adhibuisse creditur, cæterorumque Interpretum consensu, adeò clarum est in eo agi de Regalia, quæ jam tum in aliquibus Ecclesijs, Galliæ præsertim & Angliæ inoleverat, ut qui secus sentiat, non tam argumentis confutandus, quam sibilis excipiendus videatur. Quid igitur consilij capient regij Officiales in has compulsi angustias? En præsto est opportunè eorum Advocatus. Negandum, inquit, reges hoc decreto comprehendere, cum in eo expressè non nominentur, & audacter dicendum, illam de non usurpanda Regalia legem solos duces aliòsque privatos dynastas ac viros nobiles spectare.

XVIII. Atqui, reponent libertatis Ecclesiarum defensores, Regalia, ut vos ipsi sæpe asseritis, jus est merè regium, quod

quod Ducibus alijsque Dynastis nisi ex peculiari regum concessione, communicari nunquam potuit. Cùm itaque Concilium his verbis statuit: *Generali constitutione sancimus universos & singulos, qui Regalia, custodiam sive gardiam, Advocationis seu Defensionis titulum in Ecclesijs, Monasterijs seu quibuscumque alijs locis de novo usurpare conantes, &c.* Quis unquam dubitet, quin *Regalia* vocabulo jus ad Reges ac supremos Principes potissimum spectans designarit?

XIX. Deinde supra laudatus Durandus, in Commentario ad hujus Concilij Canones edito, disertè ait, quòd *Regalia hic vocantur jura Regi, in quibusdam Ecclesijs & Monasterijs competentia, quia videlicet illis vacantibus Rex sub, pretextu custodia facit fructus suos, & etiam in quibusdam Præbendas confert, sicut patet in quibusdam Ecclesijs Franciæ.* Quibus addit, præsentem constitutionem fuisse ad clamorem Prælatorum Franciæ & Angliæ promulgatam, qui scilicet apud Concilium graviter conquesti essent, tum quòd regij Ministri jus istud ad Ecclesias ab eo liberar, proferre niterentur, tum quòd circa ejus exercitium in locis ubi jamdiu receptum erat, multa præter modum in detrimentum Ecclesiarum committerent. Denique ad hæc verba decreti: *Quantatimque dignitatis honore præfulgeant, omne prorsus effugium intercludit: sive regia, inquit, sive comitativa, vel cujuscumque alterius, quia reatus hominum bonorem excludit.*

XX. Idem planè declarant Archidiaconus Joannes Andreas & Joannes Monachi Cardinalis in glossis ad hunc locum: *Regalia, id est, quæ capiunt Reges vacante Ecclesia, ut patet in regno Franciæ & Angliæ.* Nam illic vocantur *Regalia jura Regi in quibusdam Ecclesijs vacantibus competentia.*

XXI. Postremò Edicta Christianissimorum Regum, quæ de *Regalia* paulo post hanc Concilij Lugdunensis constitutionem

tionem, ac deinceps promulgata sunt, monumenta Camerae computorum Parisiensis, variâque Parlamenti Parisiensis Arresta per trecentos amplius annos lata, manifestè probant id juris locum obtinuisse tantum in certis quibusdam Ecclesijs, ijs videlicet, in quibus, juxta definitionem Concilij, ex antiqua consuetudine jam introductum erat.

XXII. Ut ut hæc sint, ajunt regij Officiales eorûmque Advocatus: neque enim hæc, quæ in factò posita sunt, inficiari possumus; tamen ne nos Regi fucum fecisse fateamur, quando ei suavisimus, ut Regaliam propria auctoritate, & inconsulta, vel etiam renitente Ecclesia, per totum regnum dilataret, potius asseremus Legatos Philippi Regis aliorûmque Principum in Concilio Lugdunensi pessimè se gessisse, qui Patribus hujus rei cognitionem permiserint, ejusque non intercesserint decreto: cæteros quôque Christianissimos reges eorûmque Ministros & Consiliarios, ipsosque Parlamenti Parisiensis Officiales, qui trecentos amplius annos huic decreto parendum putarunt, graviter errasse, nec satis jura regis in hoc negotio habuisse perspecta. Deinde verò, cum jura regia nulli alienationi, aut præscriptioni subjaceant, quæ regula nobis certissima est, ac pro status publici fundamento, contendemus Regem, simul ac jus suum melius cognitum, atque exploratum habuit, ritè edixisse. Regaliæ in universis regni Ecclesijs locum esse, abrogatis etiam privilegijs, quibus nonnullæ hujus oneris immunitatem obtinuerant, quantumvis antiqua essent ejusmodi privilegia, & longo usu ac perpetua possessione confirmata.

XXIII. Sin verò quis objiciat, id videri pugnare cum solemni jurejurando, quo Rex in ipsa inauguratione Episcopis eorûmque Ecclesijs *canonicum privilegium debitamque legem ac justitiam* servaturum se promisit; facileque inde consecutu-

B b b

rum,

rum, ut simili ratione penes eum esset, amplissima feuda, fundos aliâque bona à regibus jam à temporibus Clodovei in Ecclesias collata ad se recipere, atque ad dominium suum revocare; fidenter respondebunt, his se objectionibus & consequentijs minimè moveri, dummodo huic quæstioni tenebras offundant, & quod ipsis auctoribus à rege factum est, quacûmque ratione tueantur. Certè si sincerè & ex animo velint loqui, ita necesse est eos ad objecta respondere.

XXIV. Hæc eadem immoderata augendorum regiæ coronæ jurium cupiditas, vel potius turpis assentatio sæpe eos obcecât; ut contrarias aut parum cohærentes in hac materia sententias proferant. Verbi gratiâ, postquam ut inconcussum axioma statuerunt, jura coronæ nulli alienationi, aut præscriptioni subjacere, quo Edictum regis de extendenda ad universas Ecclesias Regalia tueantur, statim summis laudibus ejus benignitatem extollunt; quod altero Edicto mense Januario anni millesimi sexcentissimi octuagesimi secundi publicato nonnulla circa Regaliæ usum ad Episcoporum postulationem remiserit, quibus certum sit reges prædecessores ipsûmque sanctum Ludovicum potitos fuisse; quasi verò jam eis exciderit, ea omnia quæ ad coronæ jura, maximè verò ad Regaliam pertinent, nunquam alienari, aut præscriptione amitti posse?

XXV. Similiter regem valde commendant, quòd ultro agnoverit, Regaliam sibi in Abbatias non competere, & Parochias à collationibus, quæ ob Regaliam fiunt, esse immunes. At quid hoc Ecclesiam juvat, si semel admittas, Regaliam, ut eximium ac præcellens jus coronæ, cum singulis suis dignitatibus, & prærogativis, alienationi aut præscriptioni non subesse? Quid enim obstat, quominus aliquando Rex ipse aut aliquis ex ejus successoribus, illam ad omnes Abbatias.

tias, quarum olim nonnullæ huic oneri subjacuerunt, imò & ad Conventuales Prioratus, aliæque insignia Beneficia extendat? Quis etiam præstabit Parochias à collationibus regijs semper exemptas fore, cum etiam hodie non desint, qui editis libris eas huic jugo subicere tentaverint? id quod jam regijs Ministris non adeò difficile videri poterit, si nominati à rege, ad obtinendam à Vicarijs generalibus Capituli missionem canonicam atque institutionem adstringantur, uti sanctissimo Regis Edicto (ita illud vocat P. Alexander) anno 1682. publicato circa Decanos, Archidiaconos, Canonicos Theologales aliòsque Beneficiarios, qui jurisdictionem, aut munia spiritualia exercent, præscriptum est. Certè has in Ecclesiam molitiones aliàsque similes eadem prorsus ratione defendere poterunt, ac hodie extensionem Regaliæ in omnes Ecclesias Cathedrales defendunt. Quis enim eos prohiberet dicere, cum de jure coronæ agatur, ejus rei cognitionem ad regem regiòsque Officiales spectare, contrariàsque superiorum regum declarationes non ultra eorum vitam valuisse, neque reges ligare successores? Quorsum hæc evadant, facile est prospicere, quæ si semel admittas, latum regijs Officialibus aditum ad evertendam Ecclesiæ libertatem, ejusque bona usurpanda, aperueris.

XXVI. Hæc sufficiat breviter ad P. Alexandri de Regalia Dissertationem annotasse, quam si quis diligenter & animo præjudicijs libero expenderit, facile agnosceret, eum causâ, quam defendendam suscepit, nihil ponderis aut momenti addidisse; multum verò proprio nomini atque estimationi apud bonos omnes detraxisse.

es (X) es

Bbb 2

ANIMAD.

ANIMADVERSIONES

*In Tractatum singularem de Regalijs, seu de iuribus Regis
in Beneficia Ecclesiastica, Gallicè editum à Francisco Pinsson*

Advocato Parisiensi anno 1688.

I. **C**UM inter Advocatos Parisienses Franciscus Pinsson Juri canonico, & rei Beneficiariæ maximè animum adjecerit, vixque alius nostrâ ætate plures de hoc argumento libros ediderit, facilè omnes sperabant, fore ut in hac Regaliæ quæstione tot jam disputationibus ventilata, nihil esset nisi solidum ac summa cura elaboratum allaturus; præsertim in Tractatu quem & Regi inscripsit, & *Singularem*, hoc est, omnium, qui hæctenus in lucem prodierunt, præstantissimum, nuncupavit. At mirum quantum ea in re omnium expectationem fefellit. Vix enim aliud apud illum in hac materia reperias, quam propositiones falsas ac vanas ratiocinationes, quibus tota ejus disputatio nititur: imò & sæpe in apertam dictorum labitur repugnantiam, hoc uno sibi constans, quod regias Beneficiorum Ecclesiasticorum collationes, nulla æqui ac justî ratione habita, sed solo placendi Aulæ desiderio, magis magisque studeat dilatare.

II. Omitto ea, quæ spectant nominationes regias ad Episcopatus aliâque Beneficia ex vi Concordatorum, jus Patronatus in sanctas Capellas aliâsve Ecclesias à regibus fundatas, Indulta, aliâque similia jura, quæ generali Regaliarum nomine comprehendit, in quibus passim ardentissimum hoc suum dilatandi regias collationes studium prodir. Ea solum mihi propositum est expendere, quæ attinent ad *Regaliâ* propriè dictam, quod argumentum ita tractat, ut non tantum in confirmanda Regaliæ per totum regnum *extensione*, verum

verum etiam in augenda vi & multiplicandis effectibus nemini concedere velle videatur.

III. Id patet vel ex una *Dissertatione historica*, quam anno millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo ante promulgationem regij edicti de usu Regaliæ elucubratam, nunc demum edidit hujus Operistom. 2. pag. 396. In hac quippe Dissertatione, jam universis Episcopatibus Regaliæ jugo per Declarationes regias subjectis, duo suscipit probanda: Alterum, in Abbacias, Prioratus Conventuales aliæque insignia Beneficia eam extendi oportere: Alterum verò, Parochias, haud secus ac reliqua Beneficia, à rege conferri posse, hoc solum adhibito temperamento, ut regiæ collationi *insinuat* auctorisabilis, seu missio canonica Vicariorum Capituli, aut aliorum Ecclesiæ Præfulum accedat. Quod utrumque caput, cum hætenus inauditum esset, atque ipsi Parisiensis Parlamenti, tam veteri quam novæ jurisprudentiæ contrarium, in regio Consilio minimè probatum est, ut conjicere licet ex Edicto paulo post publicato, in quo alium ea de re silentium: de quibus videri possunt, quæ dicta sunt in Tractatu generali lib. IV. c. 6. & supra in Appendice contra P. Alexandrum pag. 374.

IV. Veniendum ad propriam ac principalem hujus loci quæstionem, quæ est de extensione Regaliæ in universas regni Ecclesias; cui adjungitur altera minus principalis de collationibus Beneficiorum pleno jure. Utrumque hoc caput Pinssoniustractat tum in Præfatione historica Operis, tum in quinque primis capitulis prioristomi, quibus addendâ, quæ posteriore tomo exhibet in recensione documentorum à pag. 345. usque ad pag. 516. Nihil quidem ille in tam longa disputatione affert, quod in Tractatu generali alijsque scriptis pro defensione juris Ecclesiæ hætenus publicatis non fuerit confutatum. Id unum singulare ac proprium habet, quòd scripta

illa omnia dissimulans, facta habuerit eorum Auctores, etsi illi incognitos, injurijs onerare, eos *publicos jurium regionum hostes* passim appellans: deinde verò, quasi hic convivij non rationibus res ageretur, incredibili confidentia ea omnia iterum, tanquam certa & inconcussa, profert, quæ funditus in eisdem scriptis eversa sunt, res clarissimas, atque in omnium oculis positas falsissimis explicationibus & cavillis obscurat, multa denique non coherencia & erroris ac fallaciæ plena, nullo veri ac honesti studio, effundit.

V. Hæc breviter ostendere sufficiet, ne alibi sæpe dicta usque ad nausæam repetantur: ejus autem verba latinè reddica ut plurimum afferam, ne quis me illum calumniari, aut ejus rationibus, quo nullius ponderis, vel etiam risu dignæ appareant, aliquid detraxisse aut addidisse existimet.

VI. Quod spectat ad Regaliæ extensionem, quæ est præcipuum ac fere unicum totius controversiæ caput, probè animadvertit Pinssonus, nihil æquè universalis Regaliæ patronis officere, ac decretum Concilij Lugdunensis. Itaque ut aliquid novi in hac parte, pro suo singulari in Regaliam studio, præstaret, non satis duxit negare eam fuisse Concilij auctoritatem, ut regio juri certos aliquos limites præscriberet; vel hoc ejus decretum in regno unquam receptum, aut in executionem missum; vel denique cum reges speciatim non nominet, ad solos privatos dynastas spectare. Has aliorum exceptiones tanquam nimis vulgares aspernatus, majus aliquid molitur. Decretum ipsum ad suas partes trahere conatur, ac per illud Regaliam Christianissimorum regum in toto regno confirmatam contendit. Quanam, inquires, ratione id probare tentat? Nimirum decreti verba ad alienum prorsus & absurdum sensum detorquet, quod jam videndum est.

VII. Primum duas decreti partes distinguit; alteram, qua interdicatur, ne quis Regaliam de novo usurpet, & in Ecclesias ab ea immunes introducat; alteram, qua abusus, qui in ea exercenda irreperant, damnatur: quam quidem distinctionem, satis per se claram, Durandi Episcopi Mimatensis auctoritate confirmat. Deinde verò jam de suo addit, priorem illam partem non alios quam privatos Dominos spectare; imò & Philippum III. Regem Christianissimum hoc in eos interdictum per suos Legatos à Concilio impetrasse: ceterum in posteriore parte Regaliam regibus, tum ex fundatione Ecclesiarum, tum ex antiqua consuetudine debitam, eo ipso confirmari, quòd solum eis denuntietur, ne quem in ea exercenda abusum admittant, aut à ministris suis admitti patiantur.

VIII. In Concilio, inquit, generali Lugdunensi anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, Præsidente Gregorio X. Summo Pontifice congregato, Philippus Audax sancti Ludovici filius & successor, privatos regni dynastas volens cohibere, qui obtentu Regalia, custodia, advocacionis seu defensionis Ecclesiarum ac Monasteriorum vacantium fructus usurpabant & dissipabant, de illis apud Concilium generale per Legatos suos conquestus est; cui rei à Concilio provisum est per decretum quod incipit: Generali. De Elect. in sexto. Quam constitutionem, ut & reliquas ejusdem Concilij Guillelmus Durandus Mimatensis Episcopus iusto commentario illustravit, in quo duas hujus decreti partes distinguit. In priore damnantur privati Domini, qui prætextu Regalia, custodia, advocacions seu defensionis Ecclesiarum, & Monasteriorum vacantium bona usurpabant, eisque sub pena excommunicationis interdicatur, ne imposterum id perpetrare audeant.

IX. At in secunda parte ejusdem decreti confirmatur usus & possessio Regalia in ijs, quibus id juris ex foundationibus, vel antiqua consuetudine competeat, eosque solum exhortatur Concilium, ut à Regalia abusu abstineant, suosque Officiales abstinere faciant, hoc est, ut intacta relinquant, quaecumque ad fructus ac redditus vacantium Ecclesiarum non pertinerent. *Præfatione historica pag. 6.*

X. Idem repetit in Tractatu cap. iv. n. 7. pag. 61. & cap. v. n. ii. pag. 76. ubi significat Concilium in priore statuti parte id unum egisse, ut regibus Franciæ & Angliæ Regaliam à privatis dynastis usurpatam ad se revocantibus opem ferret. Eodem verò capite v. n. 3. p. 70. *Non amplius, inquit, dubitari potest, quin Gregorius X. Pont. Max. Regalia usum in eis (Regibus Christianissimis) confirmaverit constitutione, qua incipit Generali, in Concilio generali Lugdunensi, postquam in priori parte privatos Dominos, qui illam de novo obientu custodia Ecclesiarum, seu Dignitatum Antistitum tam secularium, quam Regularium usurpabant, damnavit.* Quæ verba, quasi essent ipsius Concilij, italicis characteribus exprimenda curavit; quibus statim, iisdem characteribus, adjungit: *Neque etiam dubium, quin pariter eundem usum approbaverit secunda ejusdem Decreti parte, in ijs qui Regalia jus fundatum habebant in ipsa Ecclesiarum fundatione, & antiqua consuetudine, eis solum interdicens, ne eo abuterentur, videlicet ea sibi tribuentes, qua ad fructus tempore vacationis provenientes non pertinebant.*

XI. Denique cap. i. n. 4. pag. 27. plerisque Canonum interpretes vel malitiæ vel ignorantiae arguit, quod hoc decretum pessimè intellexerint, quasi Regaliam damnet, cum potius ejus confirmationem à Gregorio X. in Concilio generali editam exhibeat.

XII. Hæc autem omnia in eam semper partem accipit, ut Pontifex Regaliam ubique in Gallia, quod ad Reges spectat, locum

locum habere agnoverit. *Neque enim*, inquit pag. 77. *antiquam consuetudinem commemoravit, ut jus illud intra aliquas tantum Ecclesias coërceret, cum adhuc hujusmodi circumscriptioni locus non esset, sed tantum ut legitimum & canonicum Regaliæ Francicæ staueret fundamentum, eamque minimè certis Ecclesijs addiceret.*

XIII. Jam verò, ut hanc tam novam, atque ex ejus cerebro natam interpretationem confirmet, gravissimam dicam ijs impingit, qui Romæ correctioni Juris canonici Gregorio XIII. Summo Pontifice, operam dederunt, quasi de industria multa ex hujus decreti glossa rescârint; primùm videlicet ea, quæ in ipsa casus propositione ab Elia Reinerio Pictaviensi Juris-consulto allata erant de dissidio Bonifacij VIII. Pontificis maximi & Philippi Pulchri, quibus adjuncta erant verba epistolarum, quas in ipso dissensionis æstu sibi invicem scripsisse dicebantur: deinde clausulam hanc, quæ in nota Joannis Monachi Cardinalis, verbo *Regaliæ*, prius legabatur; *Vel dic Regalia illa, quæ Rex capit Ecclesia vacante, quæ plena, id est, non vacante. Prælati percipiunt illa.* Non alio autem consilio hæc ab eis sublata contendit, nisi ut Regaliæ, qualis jam in usum recepta erat, & etiamnum in Gallia usurpatur, *sacra vestigia in ipso Juris canonici corpore impressa oblitterarent.* cap. I. n. 7. & 8. pag. 28. 29.

XIV. En præclaram decreti Lugdunensis interpretationem, quam obtrudit Pinssonus. At primùm ab eo quærere vellem, quo jure sibi tantum arroget, ut sola sua auctoritate tam novam ipsique decreti verbis tam repugnantem explanationem lectoribus se persuasurum putaverit? Quid enim? Nonne ipsum *Regaliæ* nomen, quod in ipso decreti limine legitur, juxta etymologiam, id propriè juris significat, quod Reges in feuda regiæ coronæ obnoxia retinuerant? Nonne etiam vulgo Regalistæ docent, Regaliæ esse jus merè regium,

gium, quod solis Regibus ac supremis Principibus sua natura conveniat? Cùm igitur hæc verba Concilij: *Universos & singulos, quantacùmque dignitatis honore præfulgeant*, generalia sint, cur Reges ac supremos Dominos, in re quæ ad illos potissimum spectat, non comprehenderent? Aut quis unquam putet sic locuturos fuisse Patres Concilij, si solos privatos feudorum dominos, non verò Reges notare voluissent?

XV. Præterea quisunquam sibi persuadeat, eos non alio finetam solemne tamque severum decretum edidisse, nisi ut privatos dynastas ab usurpandis Ecclesiarum vacantium bonis arcerent, quò Reges ea sibi liberius & impunius vindicare possent? An Regibus deerat vis & potestas ad cohibendos privatos feudorum dominos, ne vacantium Ecclesiarum bona diriperent, ut necesse fuerit ad Gregorij X. Pontificis maximi & Concilij generalis opem confugere, *jus suum vindicatos*? ut loquitur Pinssonius. Num tanti Ecclesiarum intererat, redditus suos, mortuis Pastoribus, potius in Regum potestate ac Dominio esse, quam Ducum, Comitum aliorumque privatorum Dynastarum, ut hac de causa publicam constitutionem, adjuncta gravissima excommunicationis poena, condiderit, quo Reges hac in re à vasallorum subditorumque injuria & usurpatione tutos redderet?

XVI. Denique ecquis potius hic audiendus, an Durandus Mimatensis Episcopus, qui Concilio interfuit, & ejus canones conscripsisse dicitur, eosque amplissimo commentario illustravit, an verò causidicus Parisiensis, qui post quadringentos annos novam & hætenus inauditam hujus decreti interpretationem commentus est? Atqui Durandus in hoc ipso commentario, verbo *quantacùmque dignitatis*, disertè ait, *sive Regia sive comitativa, vel cujuscumque alterius sit*: Ibidemque testatur, hanc constitutionem *ad clamorem Prelatorum Francia & Anglia*
pro-

promulgatam fuisse: Non igitur ad postulationem Legatorum Philippi Regis, qui hoc jus privatis Dominis de novo illud usurpantibus invideret, ut somniavit Pinssonius.

XVII. Deinde tum Reinerius in propositione casus, tum Joannes Monachi Cardinalis in Glossa, nec non Joannes Andreas & Archidiaconus in commentarijs V. *Regalia*, non solos Duces aut Comites, sed & supremos Principes ac nominatim Reges Franciæ & Angliæ commemorant. *Alij dicunt*, inquit Reinerius, *quod Regalia accipiuntur pro juribus, quæ habet Princeps, in aliquibus Ecclesijs, videlicet quod vacante aliqua Ecclesia Rex percipiat fructus & Ecclesiam conferat*. Joannes autem Cardinalis ad idem verbum *Regalia*: *Dic Regalia illa, quæ Rex capit Ecclesia vacante, quæ plena, id est, non vacante, Prælati percipiunt illa*. Joannes verò Andreas & Archidiaconus ad idem verbum: *Dic*, inquit, *Regalia, id est, quæ capiunt Reges vacante Ecclesia, ut patet in regno Franciæ & Angliæ*. Nam illic vocantur *Regalia jura Regi*, in quibusdam Ecclesijs vacantibus competentia, quibus Prælati ordinatis, illa percipiunt Prælati & non Rex. Unde ipsa luce clarius est, unumquemque eorum, tam in priori hujus decreti parte, quam in posteriori, Regaliam eodem sensu accepisse, atque utramque partem tum de Regibus, tum de Ducibus alijsque privatis dominis interpretatos, ut videlicet Concilium pariter omnes & ab usurpanda de novo Regalia in Ecclesijs ei nondum subjectis, & ab ejus abusu in locis ubi jam recepta erat, prohibuisse intelligatur: vixque à crimine falsi excusari potest Pinssonius, qui hæc eorum verba à priori decreti parte avulsa, ad posteriorem partem transferre, eique soli aptare non dubitavit, Præfatione histor. n. 6. p. 6.

XVIII. Hinc etiam patet, quam temere Correctores Romanos in crimen vocet, quasi idcirco has Glossas amputarint,

rint, quod tam expressa vetusti Regaliæ usus momenta in corpore juris restare nollent. Cùm enim Glossæ illæ priorem Decreti partem spectent, qua prohibetur, ne quis Regaliam de novo in Ecclesias introducat, cur tantopere Pinssonio dolet, quòd sublata sint, aut quid emolumenti caperet, si restituerentur? Nonne ex ijs adhuc clarius pateret, regium de propugnanda in omnes Ecclesias Regalia Edictum Concilio adversari? Quocirca de hac Glossæ emendatione sic in eum argui posset: aut in priori Decreti Lugdunensis parte de Regibus non agitur; & tunc glossas illas meritò refecarunt Romani Correctores, neque ea de causa eis succensere debet, sed potius gratulari: aut revera ea decreti parte etiam Reges notantur, ut declarant Glossæ illæ; & tunc fateri debet regium edictum de proferenda in omnes Ecclesias Regalia apertè Concilio repugnare.

XIX. Injusta ergo ac futilis est hæc Pinssonij in Correctores Romanos accusatio. Et certè quantum ab eo, quod eis affingit, consilio abfuerint, vel inde patet, quòd in casus propositione, ut vocant, hæc Reinerij verba reliquerint: *Alij dicunt quod Regalia accipiuntur pro juribus, quæ habet Princeps in aliquibus Ecclesijs, videlicet quod vacante aliqua Ecclesia, Rex percipiat fructus & Ecclesiam conferat*, quibus clarè exprimitur Regalia, de qua inter nos quæritur. Sin verò ea, quæ de dissidio Bonifacij VIII. cum Philippo Pulchro sequebantur, expunxerunt, manifestum est non alia id mente ab eis factum, nisi quòd tam odiosam tamque lugendam contentionem, in qua multa utrîmque potius ex concitato animi motu, quam ex rationis consilio perpetrata erant, oblivione perpetua obruendam judicarunt. Unde Boetius Epo Juris-consultus Belgicus à Pinssonio citatus pag. 30. jampridem observavit, glossema istud non immeritò à Gregorio XIII. prorsus oblitteratum.

tum. Imò & idem illud glossema jam aberat ab editionibus Juris canonici anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, & millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, hoc est triginta circiter annos ante correctionem Romanam evulgatis, qua observatione Franciscus Florens Antecessor Aurelianensis, longè Pinssonio æquior, ad liberandos à culpa Romanos Correctores utitur.

XX. Præterea iisdem Correctoribus convenientius magisque ad mentem Concilij visum est, nullam de collationibus Beneficiorum, quam velut præcipuam ejus dissidij causam Glossa illa afferebat, mentionem fieri. Etsi enim ejusmodi collationum aliqua jam exempla præcessissent, Patres Lugdunenses eas in decreto suo silentio præterierunt, solòque redditus ac proventus temporales, quibus propriè constabat jus Regaliæ, commemorarunt. Qua etiam ratione videntur iisdem Correctores ex Glossa Joannis Monachi hanc clausulam refecasse: *Vel dic Regalia illa, qua Rex capit Ecclesia vacante, qua plena, id est, non vacante, Prælatus percipit illa; quod generalior esset, & nullo discrimine ea omnia Regi vacante Ecclesia, tribueret, quæ Prælato convenissent.*

XXI. Neque verò melior Pinssonij fides in explicanda posteriori decreti Lugdunensis parte, dum eam ad solos Reges, rejectis privatis Dominis, referendam contendit; quasi ipso jure ad illos Regalia, in omnibus ditionum suarum Ecclesijs, tum titulo foundationis, tum ex antiqua consuetudine, pertineat, idque Concilium significare voluerit, dum eos solum ab ejus abusu temperare, & redditibus vacationis tempore provenientibus contentos, bona reliqua, tanquam patronos ac tutores, conservare præcepit. Hæc quam parum cohæreant nemo non videt. Neque enim vel minimam veri speciem habent, nisi cum Pinssonio admittas, Concilium de

alia Regalia in priori decreti parte, de alia verò in posteriori agere, prorsusque diversos esse, quibus primum interdicat, ne eam de novo usurpent, ac deinde ne ea abutantur: quod ex ipso decreti textu commentitium esse convincitur. Siquidem fingendum foret, easdem voces vario ac diverso planè sensu à Concilio esse usurpatas, nulla adhibita hujus variæ significationis nota, quo nihil vitiosius in oratione, aut obscurius excogitari potest; ut omittam consentientem omnium Interpretum expositionem, qui posteriorem decreti partem prioris exceptionem esse docent, ita ut primum generaliter damnentur, quotquot Regaliam de novo usurpassent, aut imposterum usurpare tentarent; deinde verò ab hac damnatione illi excipiantur, qui vel ex titulo foundationis Ecclesiarum, vel saltem ex antiqua consuetudine hoc jus sibi vindicabant, dummodo posthac ab omni ejus abusu sese continerent.

XXII. Quo loco Pinssónius alia adhuc ratione Decretum depravasse convincitur cap. v. n. 4. pag. 70. ejus verba sic interpretatus, quasi eo ipso quo Reges Ecclesiam aliquam fundaverint, jus in ea Regaliæ obtinere censendi sint. Neque enim id docet Concilium, sed solum statuit, ut si quis ex ipso foundationis instrumento jus istud se habere ostendat, aut jam ab ipsa Ecclesiarum fundatione, vel saltem ex antiqua consuetudine id obtineat, eo se abdicare non cogatur, dummodo imposterum ab omni temperet abusu. Quippe vetus illa & per longum continuata possessio tacitum saltem Ecclesiæ consensum arguebat, cujus vi res etsi primum minus justa, postea vitio quodammodo exui, & licita evadere potuerat.

XXIII. Post decretum Concilij Lugdunensis tam fœdè corruptum, pergit Pinssónius confidenter affirmare, jam à tempore Concilij ac deinceps Reges Christianissimos Regaliam

hiam in omnibus Gallia Ecclesijs Cathedralibus exercuisse. Philippus Audax, inquit cap. v. n. 12. p. 77. cum Regaliam jure hereditario è manibus puris ac sanctissimis Divi Ludovici parentis sui, ab avis Philippo Augusto, Ludovico Crasso, & Ludovico Juniore traditam accepisset, eodem illam modo exercere perrexit, minimè ad certas quasdam Ecclesias coercens, nec de legitima ejus possessione quidquam dubitans: unde toto cælo aberrant, qui dicunt eum in aliquibus tantum Ecclesijs Regalia positum esse, aut de ea dubitantem ad Patres Concilij Lugdunensis, qui eam sua auctoritate probarent, confugisse, ut ausi sunt affirmare infensi hostes Regalia. Hæc ultima verba Illustrissimum Petrum de Marca maximè petunt, qui de Philippo III. Rege Christianissimo ejusque legatis ad Concilium Lugdunense in eam sententiam differuit. Verùm omissis Pinssonij convicijs, rem ipsam intueamur. Cum tam audacter confirmat, Philippum Regaliam in omnes Gallia Ecclesias exercuisse, num ei exciderat solemne Arrestum ab eodem Philippo duobus ante Lugdunense Concilium annis pro Ecclesia Albiensi latum, quod ab eodem Petro de Marca refertur his verbis lib. viii. Concordia Sacerdotij & Imperij cap. 26. *Sabbato post Ascensionem Domini restituta fuerunt apud Appamias, & redditæ per Dominum Regem Procuratoribus Capituli Albiensis Regalia, quæ mortuo Episcopo Albiensi, Seneschallus Cartassonnensis ad manum Domini Regis ceperat & saisinaverat sine causa, cum Dominus Rex super hoc alias nunquam usus fuisset, prout ex aliorum & ipsius relatione fuit inventum?* An è memoria evanuerat aliud Arrestum Parlamenti & Edictum sancti Ludovici, quo, in causa Capituli Ecclesiæ Cathedralis Aniciensis, post diligentem ac legitimam inquisitionem, pro ejus Ecclesiæ libertate, tum in collatione Præbendarum, tum in plerisque alijs Regaliæ capitibus pronuntiatum est, cujus controversiæ acta etiamnum apud regesta Parlamenti leguntur, & à Domi-

à Domino de Marca citantur? An hæc nullius esse ponderis contendet, quòd ab ijs, quos jurium Regis apertos hostes appellat, ad confirmandum jus Ecclesiæ proferantur?

XXIV. At quid objiciet Durando, Joanni Andrea, Archidiacono, Reinerio alijsque Glossatoribus, qui una voce Regaliam, *in aliquibus tantum Francia Ecclesijs* locum habere testificantur? An eis fidem in re, quæ omnium oculis subiecta erat, derogabit? Quid verò opponet longè vetustissimis de Regalia Ediçtis Philippi Pulchri & Philippi Valesij, tòtque alijs deinceps à Regibus promulgatis, in quibus perpetuò Regalia ad *aliquas Ecclesias* coercetur? Volupe est videre, quo pacto hac se difficultate expediat. *Hic loquendi modus*, inquit loco supra citato, *in aliquibus Ecclesijs regni nostri; in Ecclesijs, in quibus jus Regalia habemus, quo Reges in Ediçtis utuntur, cepit tantum usurpari tempore Philippi Pulchri & Philippi Valesij, à quibus illum postea mutuati sunt Reges successores, qui quidem hac in re alij aliorum verba, duorum Philipporum exemplo, exscripserunt. Caterum nemini eorum hac loquendi formula propositum fuit, Regalia usum ad certas quasdam Ecclesias Cathedralas, quasi reliqua immunes essent, coercere; sed solum significare, Cathedralas Ecclesias huic juri obnoxias esse, Collegiales verò aliasque privatas Ecclesias, qua ad Episcoporum collationem & procuracionem non spectabant, intactas relinqui.*

XXV. Hæc ubi legeris, frustra expectes, quidnam respondeat ad recensiones Camerae computorum Parisiensis Concilio Lugdunensi penè suppres, in quibus Ecclesiæ Cathedralæ stum Regaliæ obnoxia, tum ab ea immunes singulatim enumerantur; ad Ediçtum Ludovici XII. quo sacrilegij pœna in Ministros & Officiales regios decernitur, qui in Archiepiscopatus, Episcopatus, aliâque Beneficia Regaliæ, nequaquam obnoxia sese intromiserint; ad auctoritates
Ægidij

Ægidij Magistri Proto-præsidis, Renati Choppini, Philippi Probi, Joannis Feraldi, Caroli de Grassalio, Francisci Duarenii, Stephani Pasquerij cæterorumque Juris-consultorum Galliæ, qui constanter docent Regaliâ in aliquibus tantum regni Ecclesijs Cathedralibus locum habere. Certum est illi hæc minimè curare. Itaque hæc omnia dissimulans sic loquitur Præfatione historica n. 6. p. 16. *Per omne illud tempus* (quod Concilium Lugdunense subsequutum est) *nunquam Regalia certis locis circumscripta est, sive ex auctoritate constitutionum Philippinarum, sive alterius constitutionis, quæ incipit: Dum Episcopus, quæ in regestis Camera computorum asservatur, tametsi videantur negare eam esse generalem, & de aliquibus tantum Ecclesijs, in quibus locum haberet, mentionem injiciant. Regis quippe auctoritas ex æquo ubique viget; & si qui olim Reges huic se circumscriptioni sponte & sine causa subjecerunt, non idcirco hanc legem ad successores, qui idem cum illis imperium eandemque potestatem obtinent, transmiserunt. Quo loco observandum est, cum agnoscere, Reges sponte se ad Regaliâ circumscriptionem accommodasse, tametsi alibi id planè neget, ut supra vidimus.*

XXVI. Denique, si ei credimus, non ante Regalia intra certos terminos cohiberi cæpta est, quam latum fuit à Parlamento Parisiensi Arrestum, die 24. Aprilis anni 1608. in causa Ecclesiæ Bellicensis, quo pronuntiatum est: *Regem habere jus Regalia sancti Joannis Bellicensis, quemadmodum in alijs omnibus regni sui, & Advocatis ac Procuratoribus interdictum, nequid in contrariam partem auderent asserere. Quapropter, inquit cap. v. n. 12. pag. 77. cum ad solos Reges pertineat propria edicta interpretari, meritò Ludovicus Magnus in ultimis suis de Regalia constitutionibus anno 1673. 1675. & 1682. publicatis edixit his verbis: Declaramus jus Regalia nobis universim competere in omnibus Archie-*
D d d *piscopatibus*

piscopatibus, & Episcopatibus regni nostri, Terrarum ac disionum nostro imperio subjectarum.

XXVII. Sanè qui susceptam à se causam non aliter defendit, quam res in facto positas, tam claras tótque evidentissimis testimonijs confirmatas inficiando, satis prodit se non quid verum æquúmque postulet, investigare, sed hoc unum in animo habere, ut quæstioni per se facili tenebras offundat. & quod à Principe pravis consilijs circumvento præter jus perpetratum est, quocúmque modo tueatur.

XXVIII. Nunc veniendum ad alteram hujus disputationis partem, quam minus principalem, & prioris quasi additamentum libet appellare, in qua de collationibus Beneficiorum agitur. Principio probare contendit Pinffonius Regem *Beneficiorum collationem pro suo jure sibi vindicare, citra ullam Apostolicam aut aliam cujuscumque generis concessionem, quòd, inquit, collatio Beneficiorum non sit merè spiritualis, sed necessario mixta, id est, ex spirituali & corporali compacta, atque idè inter fructus recenseatur: unde certis casibus ad Regem pertinet, quandoquidem Dominus est fructuum Beneficiorum Ecclesiasticorum. Præstat. hist. n. 3. p. 3.* Primùm ab eo quæri posset, quo nixus fundamento tam confidenter asserat, Regem esse dominum fructuum Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ propositio hæreticorum propria est, & apud nullum bonæ notæ Jurisconsultum, aut Canonistam reperitur. Verùm privato caudico ex falso principio falsam inferenti consequentiam; sufficit opponere judicium Antistitum, qui anno 1682. Parisijs congregati, perorante Illustrissimo Remensi Archiepiscopo declararunt, *semper se persuasum habuisse, jus Regalia esse servitutem, quæ, maxime quod spectat ad collationem Beneficiorum, nunquam nisi ab Ecclesia aut ejus consensu, introduci potuit:* Quod quidem eos sola vi veritatis adactos in ejusmodi conventu declarasse, nemo dubitaverit.

XXIX.

XXIX. Cùm verò Pinssonij doctrina planè absurda sit, & Juris canonici regulis repugnans, tum verò ex ea pessimè adhuc argumentatur. Neque enim ausus est absolutè pronuntiare collationem Beneficiorum rem esse merè civilem & temporalem, sed mixtam seu ex spiritali & temporali conflata. Verùm quia inde inferre non poterat, eam Regibus, jure coronæ, sine ulla Ecclesiæ concessione competere, alio loco addit: *Tametsi Beneficia ex anima & corpore, hoc est ex spiritali & corporali consent, mixtum illud aequè esse corporale, ac spirituale.* cap. III. n. 1. p. 46. Falsa omnino videtur hæc consequentia. Cùm enim agatur de toto morali seu civili, quod ex pluribus partibus coalescit, ratio & æquitas postulant, ut ejus denominatio sumatur à potiori ac principali parte. At certo certius est hic temporali præponderare spirituale, cùm alterum ex altero pendeat, & propter hoc detur illud, juxta celebre Canonistarum axioma: *Beneficium datur propter officium.* Sed Pinssonio concedamus, Beneficium rem esse æquè temporalem, ac spiritualement; quâ ratiocinatione inde inferet, eam Regibus, solum jure coronæ, nulla accedente Ecclesiæ concessione, tribuendam?

XXX. Neque eum juvat, ordinationem, quæ jus & potestas exercendi munia Ecclesiastica confertur, rem scilicet merè spiritualement, distingui à concessione tituli, seu additione Clerici ad aliquem locum peculiarem, ubi munia illa exerceat, quam rem contendit esse merè civilem ac temporalem, quando præsertim utrumque illud, non ut olim simul eodémque tempore, sed seorsim ac diversis actibus peragitur, quam distinctionem fusè explicat cap. III. n. 2. & 3. p. 46. & sequentibus. Hæc enim tituli Ecclesiastici concessio, seu additio Clerici ad Ecclesiastica munia alicubi obvianda, non potest non esse quid hierarchicum & spirituale,

etiam postquam ab ordinatione sejuncta est, ac separatim per Beneficij collationem fieri cæpit, ut multis ab hinc sæculis in morem receptum est. Quod quidem adeò certum est ac juris canonici regulis consonum, ut ne quidem Patronatus aut simplex præsentatio ad Beneficia res merè civilis, aut temporalis habeatur. Unde contraria, quam hic sequitur Pinssonius, doctrina, omnino rejicienda est, utpote quæ latam Simoniz ac Beneficiorum nundinationi viam aperiat.

XXXI. Nihil autem attinet hic repetere, quâ ratione collationes ob Regaliam primum introductæ sint, Rege ad vacantes Ecclesiarum Cathedralium Præbendas Clericos nominante, Capitulo verò eos admittente. hocque ipso canonice eis institutionem, & ad obeunda munia Ecclesiastica potestatem conferente. De hoc videri potest Tract. gener. lib. 1. c. x. & supra contra Patrem Alexandrum num. xii. Sanè hoc eodem modo explicandæ videntur absolutæ Beneficiorum collationes Patronis Laicis, imò & foeminis peculiari privilegio concessæ, quas multum hic venditat Pinssonius, nonnulla ex antiqua collectione citans capitula, quæ in nova editione Romani correctores expunxerunt.

XXXII. Ut ut sit, absolutas Beneficiorum collationes ob Regaliam, nulla accedente Ecclesiæ auctoritate, quales hic à Pinssonio describuntur, ab ipsa Ecclesiâ expressè unquam approbatas esse pernegamus. Id patet ex facto Bonifacij VIII. ejusmodi Beneficiorum collationes ea maximè de causa damnantis, quòd Philippus Pulcher eas sibi pleno jure nullòque habito ad Ecclesiam respectu vindicaret, quasi res fuisset merè humana & civilis: qua in re Bonifacij causam jure & ratione potiozem fuisse vix aliquis negaverit. Verùm cum de multis alijs capitibus dissiderent, jamque invicem exulcerati essent animi, Philippus de ipsa Regalia sibi controversiam

siam moveri ratus, admonitiones & minas Bonifacij respuit, & ne quidem dignatus rationes afferre, quibus ejusmodi Beneficiorum collationes defendi potuissent, sibi eas regio jure deberi, atque à Prædecessoribus acceptas se velle retinere respondit.

XXXIII. Falsò autem asserit Pinffonius cap. i. n. 11. p. 3. & c. 111. n. 9. p. 52. ea omnia, quæ à Bonifacio adversus Philippum Pulchrum gesta sunt, ita rescissa esse à Benedicto XI. & Clemente V. ejus Successoribus, ut Beneficiorum collationes absolutè ac citra ullam Ecclesiæ concessionem à Regibus fieri probaverint. De hoc enim nihil in eorum resccriptis ad Philippum legitur, tametsi eum Beneficia, more anteriorum Regum, donare siverint: id quod postea secuti sunt alij Romani Pontifices, Ecclesia ejusmodi collationibus connivente, quòd non ita eas Regum proprias crederet, ut non etiam in ijs Capitulum aut Vicarij generales, nominatos à Rege suscipiendo & in Beneficiorum possessionem mittendo, suas partes interponere censerentur. Quam defensionem nisi hac in causa admittas, dicendum erit ejusmodi Beneficiorum collationes tantum ab Ecclesia tollerari, nequaquam verò ut licitas ac verè legitimas probari, ut revera minimè ab ea probantur tot earum dignitates & prærogativæ à Parlamento Parisiensi inductæ, quibus factum est, ut Reges Christianissimi in donandis Beneficijs, majori auctoritate, quam Episcopi quorum vices supplent, imò quam ipsi Romani Pontifices, potiantur.

XXXIV. Alia occurrit Pinffonij hallucinatio cap. i. n. 13. p. 31. & cap. 111. n. 12. pag. 54. Ubi adducta Joannis Monachi glossa in cap. *Licet*. de Prabendis in sexto, docet hanc de collationibus Beneficiorum quæstionem à Bonifacio VIII. excitatam, iterum Nicolao III. Summo Pontifice, Romæ exami-

natam fuisse, & rejecta Bonifacii sententia, pro Regibus pronuntiatum. Neque enim hæc quæstio agitata est tempore Nicolai, sed tantum an Beneficia Regaliæ obnoxia, si in curia vacare contingeret, ad Pontificis collationem spectarent vi supra memorati capituli, quo generaliter Beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia Romano Pontifici reservantur: & visum est non spectare, quod hujus peculiaris casus Clemens IV. capituli conditor expressè non meminerit. Id clarum ex glossa Joannis Monachi, qui unicus locus est, in quo hujus controversiæ mentio habeatur. *Hæc quæstio, inquit, tempore Nicolai III. fuit tractata, & subsequenter tempore plurium Romanorum Pontificum, præsertim in illo casu, quo Rex Franciæ & Angliæ in nonnullis Ecclesijs suorum regnorum dicunt se habere collationem Præbendarum, sede vacante, & sunt usi pacificè ante istam constitutionem, & non plus, cum hac constitutio consuetudinem, seu jus istorum non tangat expressè, videtur remanere intactum.* Hanc glossam hoc sensu etiam ipse Pinssonus explicat Præfat. hist. n. II. p. 7. quam postea à seipso discedens, in alium prorsus sensum detorset.

XXXV. Non meliore ejus fides in explicanda Glossa Pragmaticæ sanctionis, qua dicitur Concilium Lugdunense *nihil in decreto suo de jure conferendi Beneficia ob Regaliæ providisse.* Quæ verba cap. III. n. II. pag. 52. & c. IV. n. 7. p. 61. ita interpretatur, quasi Glossator docuerit, generaliter à Concilio approbatam esse Regaliæ spiritualem, quæ in collatione Beneficiorum posita est, neque certos illi terminos præscriptos, aut ullam conditionem appositam, ut in Regalia temporali, quæ fructuum perceptione constat, quam vetuit de novo in Ecclesijs ab ea liberis usurpari, aut ad fructus tempore vacationis non provenientes per abusum extendi. Quis verò ex ipsa Glossæ lectione hujus explanationis falsitatem non statim advertat?

veritas. Neque enim, ut legenti patet, Glossator significat, Concilium jus conferendi Beneficia, tanquam legitimum, aut Regibus in omnibus Ecclesijs Cathedralibus quæsitum approbasse, cum expresse dicat, Reges Franciæ & Angliæ *in quibusdam tantum Ecclesijs* id sibi juris vindicare; sed tantum declarat, cum de Regalia statuit, de sola fructuum perceptione verba fecisse, omnino autem siluisse de collationibus Beneficiorum.

XXXVI. Cæterum ubi Glossam Pragmaticæ sanctionis, qua discrete collationes Beneficiorum à fructuum perceptione distinguuntur, tam falsa interpretatione adulteravit, haud multo post ex auctoritate Glossæ in cap. *Cum olim. De Majoritate & obed.* contendit easdem Beneficiorum collationes inter fructus vacantium Episcopatum computari, quo inferat eas jure merito, durante Regalia, Regibus attribui, dictorum repugnantiam parum curans, dummodo causæ serviat; quantumvis etiam eum minimè fugerit, Glossam eo loco Beneficiorum collationes non alia de causa inter fructus reponere, nisi ut probet eas ad Capitula, sede vacante, non spectare, sed futuris reservandas Episcopis; unde nihil ab ejus mente alienius, quam ut inde quis inferat, eas Laicis Principibus posse attribui.

XXXVII. Aliam orationis contradictionem in Pinssonio libet hic observare. Cap. i. n. 16. p. 33. docet Regaliâ ita Regum Christianissimorum propriam esse, *ut sit veluti peculiaris eorum prerogativa, qua nullis alijs Principibus communicari queat, quemadmodum & plures alia sacra illorum ac mirificæ unionis dotes, ut ex contactu, aut ducta in crucem manu infirmos curare.* Idem habet c. iv. n. 59. ubi ait, *Regaliâ Regum Francia propriam ac singularem dotem esse nullo cum alio Rege communicandam: Itemque c. v. n. 7. p. 73. Francorum Regum corona*

corona ita propriam esse, ut cum alio nemine communicari possit. At varijs locis ipsemetplures citat Auctores, ut Guillelmum Durandum, Joannem Cardinalem, Archidiaconum, Glossam Pragmaticæ Sanctionis, qui disertis verbis jus istud æquè in Regibus Angliæ, atque in Franciæ Regibus agnoscunt. Quis hanc verborum pugnam conciliet? Quilibet alius præter Pinssonium hic sudaret. Verùm nullo ille negotio rem conficit. Hoc eodem loco videlicet cap. 5. p. 73. pronuntiat: *Si quid unquam Regalia Reges Angliæ participarint, id totum à Gallia quasi mutuo accepisse, aut quodam vicinitalis jure, vel cerè quando in regno Francia pedem posuerunt. Quasi verò Regalia Anglis incognita fuerit ante Carolum VI. Regem, Franciæ, quo tempore totam fere Galliam subegerunt, neque ab eis jam in usum recepta esset Henrico II. & Richardo I. Regibus, qui simul Normaniæ Duces fuerunt, eodémque tempore Regaliam in Episcopatibus Angliæ & Normaniæ exercebant, ut ex Matthæo Parisiensi alijsque Auctoribus constat.*

XXXVIII. Temeraria Pinssonij in hoc argumento confidentia iterum se prodit cap. v. n. 1. p. 69. cùm antiquissimam esse Regaliam, maximè in conferendis Beneficijs, & jam à principio Monarchiæ Francorum obtinuisse, confirmat: tamen si hæcenus omnes agnoverint, ne levissimum quidem ejusmodi collationum vestigium reperiri sub prima & secunda Regum dynastia, neque etiam initio tertiæ dynastiæ, sed solum Ludovico Juniore & Philippo Augusto regnantibus, post sedatam gravissimam Romanos inter Pontifices & Imperatores de Investituris controversiam. At, inquit, *quid non iam certa & expressa ejus (Regaliæ) documenta in prima & secunda Regum dynastia, ac in tertia occurrant, id tribuendum liberiori illi & absoluta superiorum Regum in conferendis quibuscumque Dignitatibus*

ratibus & Beneficijs Ecclesiasticis potentia, quæ jus Regalia quodammodo absorbebat. Quis non miretur hominis solertiam in confirmanda Regaliæ antiquitate? Quis tam subtili ratione non sibi persuadeat, eam à primis usque temporibus in tota Gallia usurpatam?

XXXIX. Eadem illa amplificandæ per fas & nefas Regaliæ cupiditas cum impulit, ut contraria prorsus & secum pugnantia de Beneficijs Patronatui Ecclesiastico vel Laico obnoxij differeret. Nam postquam cap. iv. n. 3. p. 57. varijs auctoritatibus ostendit, collationes Beneficiorum inter fructus Episcopatum vacantium computari, sequentibus paragraphis pag. 58. 59. cogitur fateri, id solum intelligendum de collationibus liberis & absolutis, quæ pleno jure ad Episcopos spectant, non verò de collationibus necessarijs & coactis, quæ ad nominationem seu præsentationem Patronorum fiunt: itaque priores ex præscripto canonum & jure communi futuris Episcopis reservari, non verò posteriores, quæ Capitulis, sede vacante, seu eorum Vicarijs permittuntur. Quis non inde statim inferat, solas illas priores collationes, quæ inter fructus numerantur, Regaliæ jure comprehendendi, quod re ipsa diu certa & constanti juris-prudentia ab ipso Parlamento Parisiensi servatum est, ut testantur duo non infimi subsellij Juris-consulti Philippus Probus & Guido Coquillius, qui superiori sæculo floruerunt? At cum quadraginta abhinc annis Parlamento Parisiensi placuerit, abjecta veteri juris-prudentia, Regaliam ad quaslibet collationes Beneficiorum extendere, (quam quidem novitatem mirum est Hieronymo Bignonio Advocato regio summæ eruditionis ac singularis pietatis viro probatam fuisse) Pinssonus pro suo amplificandæ Regaliæ studio, cap. v. n. 19. 20. p. 83. duo illa collationum genera, quæ prius distinxerat, in unum permiscens, disertè docet,

E e e

docet, Regem ad præsentationem Patronorum, imò etiam spretis Patrono Ecclesiastico, instar Pontificis Romani, Beneficia conferre. Cujus tam novæ tàmque extraordinariæ doctrinæ non aliam affert rationem, nisi quòd ita Parlamenti Parisiensis Arrestis definitum est: *Quæ, inquit, regula in hac materia nequaquam rejicienda est, cum Regalia tota constet præjudicatis*: Quibus verbis apertè fatetur, Regaliam hocce in capite, ut & in pluribus alijs, nullo jure niti, sed totam à beneplacito & arbitrio Officialium Parlamenti Parisiensis pendere. Unde sequenti paragrapho pag. 84. agnoscit, nondum in usum receptas ejusmodi regias collationes ad præsentationem Patronorum, aut etiam spretis Patronis Ecclesiasticis; quapropter optandum ait, *ut ea de re voluntatem suam Rex publico edicto declaret.*

XL. Per Pinssonium aliòsque similes adulatores non stetit, quominus Parlamentum Parisiense absoluta illa & planè libera potestate, regias collationes extenderet in Canonicatus & Beneficia, quæ ad Capitulorum collationem spectant, id est, quæ aut Capitulum solum, aut alternis vicibus, aut per orbem, seu, ut loquuntur, per turnum cum Episcopis confert, ut sunt pleraque Capitula quatuor Provinciarum per regium edictum jugo Regaliæ subjectarum. Quin & jam pridem regij Ministri id in praxim deduxerant, rati præcipuum esse hunc fructum, quem in quatuor illis Provincijs ex regio edicto capere possent. Sanè ea res jam ante quadraginta annos ipsi Parlamento Parisiensi adeò injusta, atque intolerabilis visa erat, in causa Capituli Catalaunensis, quæ Diocesis una est ex ijs, quæ jamdiu Regaliæ assueverunt, ut solemnem Arresto, assentiente etiam D. Briquet regio Advocato, secundum Capitulum pronuntiaverit. Veruntamen D. Talon regius Advocatus, in procuranda Regaliæ extensione, non tam celebris,

bris, quam famosus, haud ita pridem in causa Ecclesiæ Sanctonensis, quæ una est ex Ecclesijs de novo Regaliæ subiectis, proluxa oratione ejusmodi collationes, in Capitulorum damnum, Regi vindicare conatus est. At parum ei commodè accidit, ut rem cum duobus suis collegis, regio videlicet Procuratore D. *Du Harlay*, & altero Advocato D. *De Lamoignon*, minimè communicarit. Unde, cùm decretum esset à Parlamento, causam ex ipsis actis in secreto secessu cognoscendam esse, contigit aliquanto post tempore, ut regius Procurator ex scripto in contrariam prorsus sententiam abierit, non sine magna fori admiratione; cùm prius regij Triumviri unius semper labij fuissent, prout ajebat Proto-Præses *De Molé* relatus à Pinssonio, qui se hac regij Procuratoris & Advocati discrepantia obstupefactum significat. Cæterum Curia Capitulum Sanctonense, juxta assensum & postulationem regij Procuratoris, atque adeò reliqua penè quatuor Provinciarum Capitula, à Regalistarum petitione suo Arresto absolvit die 16. Januarij an. 1680. Id quod biennio post, regio edicto, flagrantibus Episcopis Lutetiæ congregatis, generaliter circa reliqua ejusdem generis Capitula, sancitum est.

XLI. Postremò idem Pinssonius in definienda Regalia cap. v. n. 5. p. 71. adhuc secum pugnat. Cùm enim superiori capitulo fusè ostendisset, collationes Beneficiorum inter fructus vacantium Episcopatum computari, eoque nomine ad Reges, durante Regalia, spectare, hoc loco alterum ab altero tanquam res prorsus diversas, distinguit: cùmque hætenus celeberrimi quique Galliæ Juris-consulti spirituales Regalias, quæ collatione Beneficiorum continetur, in temporali Regalia, hoc est, in fructuum perceptione fundatam esse, docuerint, adeò ut Petrus Pithæus ambas necessariò conjunctas esse, atque unum idémque jus conflare voluerit: hic

tanquam cæteris Regaliæ defensoribus consultior & perspicacior, eas inter se dividit, & inverso ordine spirituales Regaliam temporali præponit, quasi hæc illius tantum appendicula, ac velut quoddam additamentum foret. *Regalia. inquit, optimè definiti potest, jus regium Francia ad omnes Ecclesias Cathedralis pertinens, quod positum est in collatione Beneficiorum simplicium & sine animarum cura, quæ ad collationem Episcoporum spectant, dum ea, sede Episcopali vacante, contigerit vacare, aut vacantia reperiri: cui Beneficiorum collationi adjuncta est administratio fructuum temporalium.* Quibus verbis eam Regaliæ partem in ejus definitione prætulit, quæ ipsi cæterisque universalis Regaliæ Patronis longè cariore est; vel potius rationem habuit explicationis decreti Lugdunensis, quam supra attulerat, quæ funditus corrueret, nisi Regaliam spirituales omnino à temporali sejunxisset.

XLII. Alia hujus Auctoris *dotata*, hallucinationes, falsæque consequentias persequi, tum quia per se satis parent, tum quia in Tractatu generali, præsertim verò libro IV. ubi ad oppositiones adversariorum responsum est, quadam veluti anticipatione confutantur. Quæ hic animadversa sunt, sufficient, ut omnes intelligant, inprimis huic scriptori convenire verissimum Stephani Pasquierij elogium, quo jamdiu universalis Regaliæ patronos non tam *Juris-consultos Gallicos*, quam *aulicos adulatores* nuncupavit.

• CONSTI-

CONSTITUTIO *Dominus Rex*, de qua

supra lib. I. cap. 16. ex Codice manuscripto Arrestorum, qui fuit primùm Domini *Ruſſe* Consiliarij Parlamenti Parisiensis, deinde Domini *Petau* ejusdem Parlamenti Consiliarij, nunc verò dicitur extare Romæ in bibliotheca Christinae Augustæ Suecorum Reginae. Quæ hic Italico charactere exhibentur, desiderantur in eadem Constitutione relata ab *Ægidio Le Maître* & alijs scriptoribus.

Dominus Rex, prout constat per antiqua scripta cameræ, consuevit capere Regalia, cum vacaverint in Provincijs & Diocæsibus, quæ sequuntur, videlicet.

In tota Provincia Senonensi, & ejus suffraganeis, excepta Diocæsi Autissiodorensi, in qua Décanus & Capitulum dicuntur fecisse communicationem cum Rege.

In tota Provincia Remensi, excepta Diocæsi Cameracensi.

In tota Provincia Bituricensi, excepta Lemovicensi, Caithurcensi, Ruthenensi, Albiensi, Mimatenensi. *Rex habet Regaliam in duobus castris dictæ Diocæsis Albiensis.*

In tota Provincia Turonensi, excepta Maclovienſi, Trecorenſi, Corisopitenſi, Briocenſi, Venetenſi, Nannetenſi & Dolensi.

In Provincia Burdigalensi solum, veruntamen de Pictaviensi computatum fuit anno 1306. *Sed Rex per litteras præcepit totum restitui Episcopo, tunc conditione habita, quod inquireretur diligenter, si prædecessores Episcopi fecissent homagium Regi, & si sic, quod recuperaretur super ipsum Episcopum, quod ei fuerat restitutum.*

In tota Normania habet Regale.

In Provincia Auxitanensi & Arelatenſi & per consequens in tota lingua Occitana nihil habet.

Extractum à Regiſtris Camera computorum Domini nostri Regis, cum quibus per ordinationem Dominorum ibi collatum per me Le Blanc,

CATALOGUS

*Ecclesiarum, quæ in Gallia vel Regaliæ obnoxia
sunt, vel ab ea libera.*

IN Gallia aliæ sunt Ecclesiæ Regaliæ jam à longo tempore obnoxia: aliæ quæ cum huic juri subiectæ olim essent, pristinam libertatem per privilegia Regum, aut per contractus cum ijs initos recuperarunt: aliæ verò, quæ ab hac servitute omnino liberæ, nunquam ei ante nostra hæc tempora subditæ sunt. Eas omnes præsens catalogus exhibebit.

*Ecclesiæ Juri Regalia
ex antiqua consuetudine obnoxia.*

In Provincia Senonensi.

I. Senonensis.

II. Trecentis.

Extat tamen in promptuario antiquitatum Trecentis Camusati, Declaratio Philippi Augusti, quod Prabenda, Archidiaconatus, & alia beneficia, tempore vacantis sedis, futuro Episcopo reservarentur, ad conferendum quibus vellet.

In Provincia Parisiensi.

III. Parisiensis.

IV. Carnotensis.

V. Meldensis.

VI. Aurelianensis.

*Ecclesiæ per privilegia,
& concessionem Regum à Regalia libera.*

I. Antissiodorensis, ex contractu & titulo oneroso, ut patet ex Regesto Camera computorum.

II. Nivernensis, similiter, ut creditur, ex titulo oneroso.

In Pro-

In Provincia Remensi.

VII. Remensis.

VIII. Bellovacensis.

IX. Bononiensis.

X. Catalaunensis.

In Ecclesia Cathedrali Catalaunensi Regalia locum non habet in collationibus Prabendarum, ut judicatum est Arresto Parlamenti Parisiensis die 23. Aprilis anno 1643. quod illas non conferat Episcopus, sed Capitulum: id quod peculiare est huic Ecclesia, cum in alijs juri Regalia ex antiqua consuetudine obnoxij, soli fere Antistites Canonicatus & Prabendas Ecclesiarum Cathedralium conferant.

XI. Laudunensis.

XII. Noviodunensis.

XIII. Silvaneſtenſis.

XIV. Sueſſoniensis.

In Provincia Rothomagensi.

XV. Rothomagensis.

XVI. Ebroicensis.

XVII. Lexoviensis.

XVIII. Sagiensis.

XIX. Bajocensis.

XX. Constantiensis.

XXI. Abrincensis.

In Provincia Turonensi.

XXII. Turonensis.

In Provincia Bituricensi.

XXIII. Bituricensis.

Olim Regalia in hac Ecclesia locum non habebat, saltem in collatione Prabendarum,

III. Ambianensis. *Ex privilegio Caroli IV. an. 1327. quod varijs Arrestis Parlamenti Parisiensis confirmatum est apud Choppinum lib. 1. de sacra Polit. tit. 6. & Egidium Le Maître Tract. de Regalia.*

IV. Andegavensis, *saltem quod ad collationem Beneficiorum attinet. apud Egidium Le Maître.*

V. Cenomanensis, *quod spectat ad collationem Beneficiorum. Apud eundem Le Maître, & ex instrumento inter Probationes Libertatum Ecclesia Gallicana edito cap. 15. n. 7.*

datum,

408 Ecclesiæ Regaliæ obnoxia. Ecclesiæ à Regalia immunes.

darum, ut patet ex Arresto tribus post Concilium Lugdunense annis lato.

XXIV. Claromontana.

Quondam libera erat à Regalia in collatione Præbendarum, & potiori parte reddituum, ut probat Arrestum anno 1309. latum.

XXV. San-Floriacensis.

Primum Regalia non subiciebatur, tum quod ante annum 1317. quo ad titulum Episcopatus erecta est, Abbatia esset à Toparchis illius regionis fundata; tum quod posita sit in superiore Arvernia, qua tota jure civili scripto regitur, uti Occitania, & alia finitima Provincia, in quibus incognitum fuit jus Regalia.

In Provincia Lugdunensi.

XXVI. Lingonensis.

À Regalia immunis erat ex declaratione Philippi Augusti ante Concilium Lugdunense edita. Sed à longo jam tempore huic oneri subiecta est.

XXVII. Cabillonensis.

XXVIII. Matisconensis.

Probabile est utramque hanc Ecclesiam olim à Regalia immunem fuisse, cum nulla earum mentio fiat in regesto Camera computorum. De Matisconensi extat diploma Philippi Augusti an. 1209. tom. 3. Gallia Christiana, quo Pontio de Thoire Episcopo ejusque successoribus in perpetuum Regaliæ remittit.

In Provincia Cameracensi.

XXIX. Tornacensis.

VI. Cameracensis. Ex regesto Camera computorum,

XXX

XXX. Santaudomarenfis.

Episcopalis dignitate donata est praterito seculo, ad postulationem Regis Hispaniarum, in cujus dominio erat: unde ab origine sua Regalia non subiacuit. Sed cum avulsa sit ex antiqua Morinensium Diocesi, Regaliæ jampridem obnoxia, ei subdita est ab Officialibus regis, postquam Sanctaudomarum in potestatem Regis Christianissimi redactum est.

VII. Atrebatensis. Ex privilegio, quod concessit Philippus Augustus anno 1203. apud Choppinum lib. 1. de sac. Polit. tit. 6. Idem confirmarunt per suas declarationes Philippus Pulcher anno 1302. & Carolus VI. anno 1392. & Parlamentum Parisiense per sua Arresta.

Ecclesiæ à Regalia libera,

Neque huic unquam juri ante hac nostra tempora subdita.

In Provincia Narbonensi.

- I. Narbonensis.
- II. Agathensis.
- III. Alecensis.
- IV. Biterrensis.
- V. Carcassonensis.
- VI. Lodoensis.
- VII. Monspelienfis.
- VIII. Nemaufensis.
- IX. Sancti Pontij de Tomerij.
- X. Uceticensis.

Ex regeſto Camera computorum: ex constitutione Philippi Pulchri anno 1303. ex declaratione Raymundi Comititis Tolofani anno 1209. longe ante Concilium Lugdunense facta; & ex perpetuo usu.

XI. Elnensis seu Perpiniacensis.

Ex eadem declaratione Raymundi Comititis, & ex perpetuo usu; cum jus

Regalia incognitum fuerit in Provincia Tarracoenſi, ad quam pertinebat Elnensis Ecclesia, antequam Comitatus Rustinensis in dominium Regis Christianissimi devenisset.

In Provincia Tolofana.

- XII. Tolofana.
- XIII. Vaurenſis.
- XIV. Lombarienſis.
- XV. Mirapicenſis.
- XVI. Montalbanenſis.
- XVII. Sancti Papuli.
- XVIII. Rivenſis.
- XIX. Appamienſis.

Ex iſdem titulis, quibus Provincia Narbonenſis, ex qua Tolosa cum ſuis ſuffraganeis elibata est, & ad Metropolis dignitatem elevata à Joanne XXII. Pontifice Maximo.

In Provincia Aufcitana.

- XX. Aufcitana.
- XXII. Adurenfis.
- XXII. Aquensis.
- XXIII. Baionensis.
- XXIV. Bajatenfis.
- XXV. Convenensis.
- XXVI. Conseratenfis.
- XXVII. Lectoratenfis.
- XXVIII. Lascariensis.
- XXIX. Oleronenfis.
- XXX. Tarbienfis.

Ex iisdem titulis ac præcedentes Provincia, & ex usu perpetuo.

In Bituricensi Provincia.

- XXXI. Albienfis, nunc Metropolis.
- XXXII. Cadurcensis.
- XXXIII. Castrenfis.
- XXXIV. Ruthenenfis.
- XXXV. Mimatenfis.

Ex regeſto Camera computorum : ex declaratione Raymundi Comititis Tolofani; ex Arreſto Parlamenti lato anno 1272. hoc eſt, duobus annis ante Concilium Lugdunenſe, in cauſa Capituli Eccleſiæ Albienſis, ſede vacante; & ex uſu perpetua.

XXXVI. Lemovicenſis.

Ex regeſto Camera computorum, & ex perpetuo uſu.

XXXVII. Tutellenſis.

Eodem titulo, cum diſtracta fuerit ex

Dioceſi Lemovicenſi & Episcopatus honorè donata à Joanne XXII.

XXXVIII. Vabrenſis.

Ex iſdem titulis, cum diſtracta fuerit ex Dioceſi Ruthenenſi, & ad dignitatem Episcopalem eveſta ab eodem Joanne XXII.

XXXIX. Anicienſis.

Ex iſdem titulis ac præcedentes, & ex celebri Arreſto Parlamenti lato tempore ſancti Ludovici, & litteris patenſibus ejuſdem ſancti Regis confirmato, quo, poſt legitimam inqueſitionem factam, certorum quorundam bonorum redditus Regi adjudicati ſunt; in reliquis verò nominatim in collationibus Præbendarum, pro libertate Eccleſiæ pronuntiatum eſt.

In Provincia Arelatenſi.

- XL. Arelatenſis.
- XLI. Maſſilienſis.
- XLII. S. Pauli Tricaſtinenſis.
- XLIII. Tolonenſis.
- XLIV. Arauſicana.

Ex regeſto Camera computorum : ex declaratione Raymundi Comititis Tolofani, & ex conſtitutionibus Frederici II. Imperatoris; cui ſuberat Arelas titulo regni decorata; & ex perpetuo uſu.

In Provincia Aquæ-Sextienſi.

- XLV. Aquæ-sextienſis.
- XLVI. Aptenſis.
- XLVII. Forojulienſis.

XLVIII.

XLVIII. Vappincensis.

XLIX. Regiensis.

L. Cistariensis.

*Ex hysdem Constitutionibus Frederici II.
Imperatoris, & ex perpetuo usu.*

In Provincia Viennensi.

LI. Viennensis.

LII. Valentiniensis, & Dienfis.

LIII. Gratianopolitana.

LIV. Vivariensis.

*Ex hysdem Constitutionibus Frederici
Imperatoris, cum Delphinatus feudum
esset Imperij, antequam donatione ab
Humberto facta anno 1349. Christianissi-
morum Regum corona accessisset: & ex
usu perpetuo.*

In Provincia Ebrodunensi.

LV. Ebrodunensis.

LVI. Dinienfis.

LVII. Glandatenfis.

LVIII. Grassensis.

LIX. Vencienfis.

LX. Senecensis.

Ex hysdem titulis, ac provincia Viennensi.

In Provincia Burdigalensi.

LXI. Burdigalensis.

LXII. Agennensis.

LXIII. Engolismensis.

LXIV. Condomienfis.

LXV. Lucionensis.

LXVI. Rupellenfis.

LXVII. Petracoricensis.

LXVIII. Pistaviensis.

LXIX. Sanctonensis.

LXX. Sarlatensis.

*Ex regesto camera computorum: ex
declaratione Ludovici VI. Ludovici VII.
anno 1138. ex solemnibus Arresto Parlamenti
lato anno 1277. pro Capitulo & canonicis
Ecclesiæ Burdigalensis, sede vacante, ad-
versus Officiales Eduardi I. Regis Angliæ
& Ducis Aquitania; & ex usu perpetuo
usque ad annum 1596. quo Gallia civilibus
bellis adhuc flagrante, Parlamentum suo
Arresto pronuntiavit: Archiepiscopatu-
m Burdigalensem obnoxium
esse juri Regaliæ, haud secus, at-
que alios Archiepiscopatus &
Episcopatus regni. Qua de re
Clerus Gallicanus, reddita pace, apud
Henricum IV. conquestus est, qui anno
1606. publico Edicto declaravit: Nol-
le se uti jure Regaliæ, nisi ea
forma, qua ipse Regesque præde-
cessores usi fuerant, nullatenus
illud producendo in damnum
Ecclesiarum, quæ illi non erant
obnoxie.*

In Provincia Turonensi.

LXXI. Redonensis.

LXXII. Nannetenfis.

LXXIII. Vannetenfis.

LXXIV. Macloviensis.

LXXV. Dolensis.

LXXVI. Leonensis.

LXXVII. Trecorensis.

F ff a

LXXVIII.

LXXVIII. Briocensis.

LXXIX. Corofopitenfis.

Hi novem Episcopatus Britannia minoris, seu Armorica eatenus Regalia primum obnoxij erant, ut Ecclesiarum vacantium redditus à Ducibus Britannia, aut eorum Officialibus administrarentur, & deductis impensis, successoribus redderentur Episcopis. Unde in registro Camera computorum inter Ecclesias à Regalia liberas nominatim recensentur. Excipiuntur etiam ab Ægidio Le Maistre in Tractatu de Regalia; & à Philippo Probo quest. 60. art. 37. De ijs vide Choppinum lib. 1. de sacra Polit. num. 20. Cardinalem D'Offat Ep. 293. Caterum tota hac Provincia Arresto Parlamenti Parisiensis die 23. Decemb. anno. 1598. lato Regalia onus subire coacta est: qua de re Clerus Gallicanus postmodum querelas suas detulit ad Henricum Magnum, à quo supra memoratum edictum anno 1606. ad tuendam Ecclesiarum libertatem impetravit.

In Provincia Trevirensi.

LXXX. Metensis.

LXXXI. Tullensis.

LXXXII. Virdunensis.

Ex Constitutionibus Frederici Imperatoris, & perpetuo usu, etiam postquam praterito seculo regno Francia addita sunt: à qua libertate tantum paucis abhinc annis exciderunt.

In Provincia Moguntinensi.

LXXXIII. Argentinenfis.

Ex Constitutionibus Frederici Imp. & perpetuo usu.

In Provincia Vefuntionensi.

LXXXIV. Vefuntionensis.

LXXXV. Bellicensis.

Ex eodem titulo ac præcedentes Ecclesia, & ex perpetuo usu, qui in Ecclesia Bellicensi abruptus est anno 1608. famosa illo Arresto Parlamenti Parisiensis, quo occasione cujusdam litis in publicum auditorium deductæ, sine alia causa cognitione, nec citatis vel auditis Cleri Gallicani Procuratoribus, ad requisitionem Advocati generalis fisci regij, pronuntiatum est, jus Regalia competere Regi in Ecclesia Bellicensi, quemadmodum & in alijs omnibus Ecclesijs Cathedralibus sui regni, interdictumque Advocatis, ne quid posthac huic decisioni contrarium proponerent. Qua de re conquærente Clero Gallicano, Henricus IV. vetuit, ne illud Arrestum executioni mandaretur, & Parlamento ejusmodi causarum cognitione interdixit, quas ad supremum regij Consistorij tribunal evocavit.

In Provincia Mechliniensi.

LXXXVI. Iprensis.

Evelta est ad dignitatem Episcopalem à Paulo IV. anno 1559. ad postulationem Regis Hispania. Unde ab origine libera fuit à jugo Regalia, quod tamen jam subire cogitur, postquam anno 1678. Francia bello quasita est.

In Pro-

In Provincia Lugdunensi.

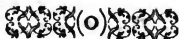
LXXXVII. Lugdunensis.

LXXXVIII. Augustodunensis.

He duæ Ecclesiæ mutuo hoc jure utuntur, ut vacante sede Episcopali Augustodunensi, Archiepiscopus Lugdunensis plenam ejus administrationem habeat, tam in spiritualibus, quam in temporalibus,

atque etiam in collationibus Beneficiorum; & vicissim Episcopus Augustodunensis in Ecclesia Lugdunensi, ubi vacaverit sedes Archiepiscopalis: idque à quingentis fere annis Philippi Augusti diplomate sancitum est, ac duobus Parlamentis Parisiensis Arrestis nostrâ hæc ætate latis, videlicet die 11. Maij anno 1630. & 1. Augusti 1667. confirmatum.

Ex hac enumeratione patet, in dominio Regis Christianissimi non amplius, quam triginta esse Ecclesias, in quibus Regalia ex antiqua consuetudine locum habeat; novem verò esse Provincias Ecclesiasticas solidas, nempe Narbonensem, Tolosanam, Ausitanam, Albiensem, Arelatensem, Aquæsextiensem, Viennensem, Ebrodunensem, Burdigalensem; Ecclesias autem universim octoginta octo à Regalia prorsus liberæ: quibus si septem illas adjicias, quæ per privilegia Regum, aut contractus cum ijs initos ab eo onere liberatæ sunt, nonaginta quinque liberæ reperies. Unde si omnium Ecclesiarum, prout nunc regnum se habet, rationem inieris, ex asse dodrantem, hoc est, ex quatuor partibus totam Ecclesiarum summam conficientibus, tres fermè invenies, quæ cùm à Regalia essent immunes, huic oneri suppositæ sunt per regiam declarationem anni 1673. quâ jus istud ad omnes regni Ecclesias productum est, insuper habito Concilij Lugdunensis decreto, quo ejusmodi Regaliæ extensio seu usurpatio sub excommunicationis pœna prohibetur.

PRÆCIPVA DOCUMENTA

A D

*Hanc Regaliæ causam spectantia, quæ superstitionibus adhuc
Reverendissimis Episcopis Alecænsi, & Appamienfi edita sunt,
quorum pleraque ex Gallico idiomate translata sunt
in Latinum.*

Documentum I.

**Mandatum Illustrissimi & Reverendissimi Do-
mini Nicolai Pavillon Episcopi Alecænsis contra eos,
qui obtentu Regaliæ Alecænsis Ecclesiæ Beneficia
occupabant.**

Nicolaus DEI miseratione Episcopus Alecænsis, Charis-
simis & Dilectissimis Fratribus Ecclesiæ nostræ Cathedra-
lis, & collegij S. Pauli Canonicis, Archipresbyteris,
Rectoribus, Vicarijs, alijsque Personis Ecclesiasticis Salutem
& Benedictionem. Quoniam ex querelis, à Promotore hujus
Diocesis ad aures nostras delatis, intelleximus, quamplures
subreptitiè, titulòque Regaliæ, non pauca Beneficia, sive Di-
gnitates illæ sint, sive Canonatus, tam in Cathedrali, quàm
in Collegiata S. Pauli Ecclesia obtinuisse, imò conatos insuper
esse, ut obtentu dictæ Regaliæ eorundem Beneficiorum Pos-
sessionem

sessionem caperent; idque non attento, quòd major præfatorum Beneficiorum pars per Canonicam legitimamque Institutionem, jam in alios sit collata, iisque longo annorum cursu pacificè eorundem Possessione fruuntur; id verò ad manifestam invasionem, & usurpationem jurium Ecclesiasticorum pertineat, ac antiquis juribus, Canonicaque libertati adversetur Provinciæ Narbonensis, quæ non solum cum proprijs privatisque Dominis serviret, verùm etiam posteaquam imperante Ludovico sancto Coronæ Gallicæ juncta est, nunquam Regaliæ subjacuit; imò ejusdem Ludovici, ejusque Successorum Regum patrocinio, antiquas suas immunitates ac jura retinuit, præsertim quoad illa, quæ Regaliam spectant, ac etiam per litteras patentes Philippi Pulchri de anno 1303. earundem immunitatum ac Privilegiorum confirmationem accepit, & diuturnâ, ac immemoriali possessione libertatem suam præscripsit; imò quantumvis hujus Provinciæ jura minùs firma essent, minùsque fundata, quàm reipsâ sint, cui tamen mirum novumque, & hætenus inauditum non accadat, post sex & triginta annos, quibus huic Episcopatu præesse cœpimus, eoque pacificè totidem annorum cursu potiti sumus, ac omnia Beneficia contulimus, nullo Regaliæ impedimento, eandem Regaliam perinde ac vacante Ecclesiâ in nostra Diœcesi aperiri? Quanto ergo hujusmodi attentata plus habent novitatis, magisque in Ecclesiæ præjudicium vergunt, tanto magis nostrarum partium est, ut illa in ipsis initijs suffocemus, præsertim cum titulo Regaliæ jam sibi videantur possessionem vendicasse in aliquibus Ecclesiæ nostræ Beneficijs, videlicet, Cimmeliarchatûs nostræ Cathedralis, quem Clericus aliquis Tholosanus resignandum sibi curavit Regaliæ obtentu, ac insuper fructus usurpare conatur, non obstante Mandato & Interdicto nostro, quo, ne deinceps vir-

ture

ture Regaliæ, secutaque Possessionis functionibus illius Beneficii se ingerere præsumeret, sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ districtè prohibuimus. Alterum Beneficium est, cui cùm à sua fundatione cura animarum annexa sit, habeatque aliquos Parochianos, quantumvis parvo numero subjectos, jam tamen per aliquos annos à Persona laicæ conditionis possessum est, & ab hac ad aliam transijt, ne nomine quidem notam. Quæ omnia, nisi remedio aliquo opportuno corrigantur, necesse tandem est, ut in maximum Ecclesiæ, dictorumque Capitulorum, ac Dioeceseon damnum & confusionem redundant. Quæ cùm ita se habeant, præfatus Dioecesis nostræ Promotor instanter rogavit, ut ad hunc effectum auctoritatem nostram interponere dignaremur.

Nos ergo precibus ejusdem Promotoris permoti, & præsertim hujusmodi Regalistarum injustis conatibus obviare, ijs verò, qui de præfatis Beneficijs canonicè investiti sunt, ne quidquam molestiæ patiantur, providere cupientes, ac insuper, quantum in nobis est, ac juxta obligationem nobis ex Divinæ Legis, sacrorumque Canonum præscripto impositam, jura & libertates Ecclesiæ nostræ illibata conservare; Capitulis Ecclesiæ nostræ Cathedralis, ac Collegiatæ S. Pauli iterum inhibemus, prout jam aliàs inhibuimus, ne quemquam eorum, qui subreptitiè, ac prætextu Regaliæ Collationes, aut nominationes impetrârunt, in præfata Beneficia recipiant, in chorum, aut capitulum, aliàsve functiones eorundem Beneficiorum admittant, sub pœna suspensionis, quam ipso facto incurrant, quicumque ad hujusmodi receptionem aut installationem auxilio, aut consilio, aut alio quocunque modo cooperati fuerint. Ipsis verò, ita ut præactum est, Provisis, ne se dictis Beneficijs ingerant, sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ. Omnibus etiam Per-

sonis

sonis Ecclesiasticis æquè prohibentes, ne quocunque modo, ut præfatum est, Provisis, consilium, aut auxilium præstent in capienda Possessione, idque sub pœna suspensionis æquè ipso facto incurrendæ. Mandamus etiam Sacerdoti, ad quem noticia istarum primò pervenerit, aut aliàs cuicunque Clerico tonsurâ insignito, ut omnes actus, aut aliàs quidquid ad hujus Mandati nostri promulgationem necessarium fuerit, diligenter expediat, aut expediri faciat. Datum Aleçti in nostris Ædibus Episcopalibus die 5. Martij Anno 1675.

(L. S.)

Nicolaus Episcopus Aleçtensis.

& infra

Ad Mandatum Illustrissimi
Mercier.

Documentum II.

Epistola Illustrissimi & Reverendissimi Domini
Nicolai Pavillon Episcopi Aleçtensis ad Conventum
Generalem Cleri Gallicani.

2. Julij Anno 1675.

Illustrissimi & Reverendissimi Domini.

Quia certum & persuasum omnino habeo, nihil vobis antiquius, ac æquè cordi esse, quàm ut jura & disciplinam Ecclesiasticam illibata conservetis, ideò imperare mihi non possum, quin in sinum vestrum querelas meas effundam, doceámque, quæ hisce diebus immunitati ac disciplinæ Ecclesiasticæ æquè funesta contingere. Primum est, Tholosanum quemdam Clericum ausum esse, me absente, Ecclesias Diocesis meæ Visitationis causâ obeunte, obtentu Regaliæ in unam hujus Cathedralis Ecclesiæ Dignitatum irrupere, ejus-

G g g

••

que

que possessionem captare. Equidem dissimulare hanc invasionem non potui, nisi officio ac partibus meis deesse vellem; & ideò edita in prætersum hunc Regalistam Inhibitione, (cujus hic copias adjungo) & illi, ne se in illius Beneficij functiones ac munia ingerat; & Capitulo Ecclesiæ meæ Cathedrali, ne illum recipiat, seriò ac enixè præcepi. Nec opus est, credo, ut vobis, Illustrissimi & Reverendissimi Domini, hujus Inhibitionis meæ causas & momenta enumerem; sunt enim illa ipsa, quæ lapsis retrò annis Cleri Gallicani Conventus impulerunt, ut ad conservandas in hac re non solum Provinciæ Narbonensis, sed aliarum etiam Provinciarum, ac particularium Ecclesiarum immunitates tanto Zelo tantæque contentione incumberent. Et ego impetrare à me non potui, ut non imitarer ejusdem Cleri exempla, eodémque Spiritu animarer, cujus tot notas ac insignia monumenta, leguntur in ultima Compilatione, jussu Cleri impressa. Optâssem ego quidem, ne cogerer hanc glaciem primus rumpere; quamvis enim maximi momenti sit Regaliæ causa, nec ad meam tantum Dioecesim, sed ad plures integrasque Provincias, ac etiam Ecclesias particulares pertineat; nondum tamen mecum planè statueram, quam in hac causa oporteret me faciem induere: idque solum agebam, ut inter tacitas preces lacrymasque Deo rem totam commendarem, utpote qui omnium Principum corda, in sua potestate ac arbitrio habet, quique Concilijs Episcoporum præsidet, ut is videlicet & Regi sensa inspiraret illius justitiâ & pietate digna: & Conventui vestro media & rationes ostenderet, jura ac libertates Ecclesiæ fortiter asserendi. Sed ecce! ab hac animi ambiguitate inopinatus me eventus liberavit; novus enim ille Regalista ausus est unam ex Ecclesiæ meæ Cathedralis Dignitatibus occupare, ejusque possessionem, perinde,

ac si Sedes Episcopalis vacaret, invadere; neque hoc solum, verum etiam asserere, hanc Provinciam non obstante antiquâ libertate, & possessione memoriam hominum excedente, aliisque tot authenticis titulis, Regaliæ obnoxiam esse, imò Regaliâ in mea Diœcesi jam esse apertam, quam tamen triginta sex annos pacificè gubernaveram, ac Beneficia omnia potestati meæ obnoxia, nullo repugnante contuleram.

En Illustrissimi & Reverendissimi Domini, primum querelarum mearum caput, quod necessariò insinuandum illis credidi, eosque supplicare, ut suam mihi auctoritatem, ac protectionem dignarentur impertiri.

Alterum est, quòd D. Baro, & Vicarius Generalis Domini Episcopi *Mirapicensis* non dubitaverit Provisionem Regaliæ cujusdam ad Canonatum Ecclesiæ Collegiatæ Diœcesis meæ ratam habere, cui tamen haud ignorabat, nec me, nec Vicarium Generalem Domini Cardinalis Bonziji Archiepiscopi Narbonensis subscribere voluisse. Simile exemplum in monumentis Conventûs Anni 1660. reperire est Vicarij Generalis *Mirapicensis*, ob similem omnino errorem notati. Et quia in quamplurimis Cleri Gallicani Conventibus contra hujusmodi conatus remedia quæ sita sunt, ac Decreta sancita; credidi incumbere mihi necessitatem, casum, qui nuper in hac materia contigerat, quique ex circumstantiis, quæ illum comitata sunt, multo gravior evasit, vobis insinuandi; spero enim, nec curam, nec remedia vobis defutura, quibus hujusmodi excessibus impostero caveatur. Supererant alia quædam Vobis communicanda, sed ea Domino Episcopo *de Beziers*, aliàs hujus nostræ Provinciæ Deputato confidenter aperui, rogaviq; ut in Comitibus exponeret. Nolo Vos amplius morari, finioque has meas inter preces ac vota, quas pro

omnibus illis, qui illustrem hunc Senatum componunt, incessanter effundo, simulque, quâ maximâ possum, demissione, ac reverentiâ, sum, erôque semper.

Aleçti 8. Julij 1675.

Humilissimus ac Obedientissimus

Servus

Nicolaus Episcopus Aleçtenfis.

Documentum III.

Epistola Episcopi Aleçtenfis ad Eminentissimum
Cardinalem Petrum de Bonzy Archiepiscopum
Narbonensem.

8. Julij Anno 1675.

Bini eventus, qui paucos ante dies Apamiensem Ecclesiam turbavere, impulerunt me, ut ad Comititia Generalia Parisijs congregata litteras darem, meâsque illic querelas deponerem. Unus est Tholosani cujusdam Clerici, qui titulo Regaliâ unam ex Ecclesiâ nostrâ Cathedralis Dignitatibus obtinuit, ejusque Beneficij possessionem cepit. Alter verò Carcassonenfis Clerici, cujus provisionem æquè titulo Regaliâ obtentam Vicarius Generalis Mirapicensis ratam habuit, quam tamen constabat & à me rejectam fuisse, & à D. Dumas Vicario Generali Eminentia Vestra. Quia verò utrumque hoc factum ad publicam quietem, ac utilitatem spectat, & præsertim Narbonensem Ecclesiam tangit, cui præest Eminentia Vestra, credidi mearum esse partium, Eam omnium, quæ occurrunt, reddere certiorum. Et quidem nunquam opportunior se obtulit occasio, quàm quæ modò affulget; cum nemini dubium sit, Episcopis, qui ad Comititia Generalia

Generalia convenère, non modò justissimos titulos, verùm etiam auctoritatem suppetere, efficaciter magnòque cum fructu in hac causâ laborandi; quod si modò facere omittant, verendum est, ne malum irreparabile evadat, ac remedij expers. Idipsum DD. Episcopis de Montpellier, & de Beziers hujus Provinciæ Deputatis per litteras insinuandum duxi, à quibus plura, quæ ad hujus causæ statum ac necessitatem, pertinent, Eminentia Vestra intelliget. Cui ego à Deo gratiam, luménque exposco, ea omnia intelligendi, peragendique, quæ ad majorem ejus gloriam, ac Ecclesiæ Suae utilitatem conducere poterunt, ac pari reverentiæ, & sinceri amoris sensu in æternum persevero. Alesti 8. Julij 1675.

Humilissimus & Obedientissimus Servus

Nicolaus Episcopus Alestensis.

Documentum IV.

Epistola Reverendissimi Episcopi Alestensis ad
Dominum de Bezons Consiliarium Statûs.

30. Maij. Anno 1676.

Litteras quinto Maij ad me datas, elapsâ retrò hebdomadâ accepi, cum domum ex itinere in Dioecesim meam suscepit rediissem; illæ quidem novum titulum addidère antiquis obligationibus meis, ob memoriam curamque mei, quam in illis prolixè abundèque ostenditis. Id ergo agitis, ut quam mihi olim exhibuistis humanitatem, cum Jus in hac Provincia diceretis, & cujus pretiosam adhuc memoriam retinco, nunc quoque exercere pergatis; quæ enim in causâ Regaliæ, meæque nuper editæ Constitutionis tam sollicitè

G g 3

suggeritis,

suggeritis, novum mihi præbent benevolentia vestra argumentum, & à me pari veneratione, & attentione accepta, atque expensa sunt. In ipso epistolæ primo limine profiteamini, non esse intentionis vestrae, merita hujus causæ, & an Diocesis nostra Regaliæ subjaceat, discutere; illud tamen videri vobis, posse ac debere nos curare, ut Sacramentum fidelitatis in acta publica referatur; sic enim omnem, quæ nobis impender, tempestatem, discussum, ac possessionem Episcopatus octo & triginta annos à nobis obtenti firmatum iri. Optâssem equidem, ut postulatis tam sincero animo factis acquiescere, & causam Regaliæ à nova hac forma, & solemnitate juramenti fidelitatis separare licuisset; sed hoc ipsum est, cujus modum & rationem nunquam hætenus reperi; adeò enim unum cum altero connexum est, ut eodem momento, quo in juramentum consensero, cogar etiam in Regaliæ, Regiæque Declarationem consentire, quæ ad meam quoque Diocesis Regaliæ extendit. Ego, à quo tempore examinandam hanc quæstionem suscepi, ut tanto securior videlicet, expersque periculi in hac causâ progrederer, Deoque, ac conscientia meâ satisfacerem, fateor ingenuè, adeò me certum persuasumque esse redditum, Diocesis meam à Regaliæ immunem esse, ut non ampliùs de illius libertate, dubitaverim; nèque id tantum de particulari Ecclesia mea, sed de tota Narbonensi Provincia, cujus quoque immunitas non privilegio, non contractu aliquo nititur, sed innatâ & coævâ, atque ab ipsa fundatione, in hanc usque diem acceptâ productâque libertate. Ipsa Metropolitana Narbonensis Ecclesia, quæ omnium in hoc Regno ferè antiquissima est, & à qua mea Aletensis originem duxit, cum hac libertate nata est, eamque & priùs quam Coronæ uniretur, & postquam unita est, Ludovico sancto regnante Regum patrocinio retinuit,

nuit, præsertim post Lugdunense Concilium, quo Regalia prohibebatur in alia loca, quàm quæ illam usu receperissent, extendi; nec exemplum ullum ostendi poterit, violatæ tam sacræ, & antiquæ possessionis. Id quod Dominus de Marca tam in quadam Deductione ad preces Conventûs Cleri Gallicani de anno 1655. edita, quàm in octavo libro de Concordia Regni, & Sacerdotij præclare ostendit; suppetuntque quàm plurima istius rei monumenta in actis Cleri Gallicani. Hæ, præter alias, sunt rationes, quæ moratæ me sunt, ne paterer juramentum fidelitatis in acta publica referri, nèque Regiæ Declarationi acquiescerem; cum id facere haud possem, nisi conscientiæ, ac officio meo deesse vellem. Sed nec animus mihi erat ulteriùs progredi, si modò per aliorum importunitatem licuisset. Ij enim eâ usi occasione, quòd juramentum fidelitatis inscribi noluissem, perinde ac si Sedes vacaret, quam tamen triginta & octo annos jam impleo, Beneficia Diocesis meæ, titulo Regaliæ obrinere conati sunt, eorùmque capiendæ Possessionis certatim advolârunt. Id me in necessitatem inevitabilem conjecit, mentis meæ enixiùs declarandæ; idem quippe futurum erat in hoc rerum statu, silentium tenere, quod Regaliam agnoscere, meamque Ecclesiam prodere. Statui ergo ad Comitìa Cleri Generalia, quæ in oppido S. Germani convenerant, litteras exarare, ut exemplo videlicet aliorum retrò Comitiorum hanc causam amplexarentur, Regiamque Majestatem convenirent, Eique rei momenta exponerent. Scio quidem Conventum Cleri solutum esse, Rege super causa tam justa tamque necessaria nunquam adito; nec immoror examinandis causis, quæ Clerum retinuerint, ne Regem convenirent, discederentque re infectâ, remedijs non solùm non applicitis, sed fortè ne quidem tentatis. Id solùm dicam, cum paucos post menses in-

intellexissem, plura Diocesis, & Cathedralis Ecclesiæ meæ Beneficia titulo Regaliæ collata esse, atque hujus Provisionis intuitu legitimos, canonicèque institutos Possessores expulsum iri, credidi necessitatem mihi incumbere, hujusmodi usurpatores arcendi, editâ nuper Constitutione, quæ sola supererat ad jura Ecclesiæ meæ defendenda, impediendâsque tam irregulares injustâsque Provisiones; nec ego ad hoc remedium priùs deveni, quàm reliquis destitutus, & necessitate adaçtus justæ defensionis, & si rationes ac momenta expendantur, quæ ad id faciendum me impulerunt, nemo non fatebitur, nihil eâ Constitutione Regijs juribus detractum esse, sed Ecclesiæ tantùm provisum, ne læderetur; neque enim mihi animus fuit Regaliam, quatenus, & in quibus locis usu recepta est, impugnare: illud tantùm contendi, non posse salvis justitiâ, & immunitate Ecclesiarum ad loca extendi hujus hætenus servitutis expertia, credidique neminem ægro animo laturum, si necessitati, & obligationi meæ obsequer, & libertati Ecclesiæ meæ tuendæ ea remedia impenderem, quæ à Deo acceperam, præsertim cùm de jure ageretur tanti momenti, & tot annorum possessione firmato. Neque hæc persuasio privata tantùm, & mea est, sed omnium ferè Episcoporum, qui non verentur, ubi occasio tulerit, eam palàm explicare, quanquam ob varias rationes passi sint juramentum fidelitatis inscribi; imò nec defuerint, qui ut juri- bus Ecclesiarum suarum caverent, protestati sint, eamque protestationem in archivia condiderint, parato in futurum præsidio. Denique jus hoc Immunitatis à Regaliæ servitute adeò clarum & perspicuum est, ut nihil aliud credi dicique possit, quàm nunquam illud, quale reverà est, Regi exhibitum propositumque fuisse: quin potius, ut ex Regia Declaratione constat, Regi persuaserunt, Regaliam juse esse Coronæ Gallicæ

Gallicæ coævum innatúmque, sicque non minús, quàm Regia ipsa potestas, totâ Galliâ extensum; & tamen hæc, quæ pro certis supponuntur, adeo à vero aliena sunt, ut & historiæ, & Lugdunensis Concilij, & antiquorum, ac recentium Galliæ Regum edictorum, & rationum Cameræ Parisiensis, & sententiarum tripm ferè sæculorum cursu in Parliamentis dictarum, & denique Celebriorum, qui de hoc argumento scripsère, auctorum testimonijs contrarium manifestè ostendatur.

Sed & illud perperàm factum, quòd Ecclesias obstrinxerint ad producendos titulos, & rationes suarum Exemptionum, perinde ac si alijs Ecclesijs similes essent, quæ cum olim Regaliæ subjacerent, essentque in Provincijs huic servituti obnoxij, libertatem tamen suam, aut contractibus onerosis, aut Regum privilegijs redemère; & tamen, uti sæpe notatum à me est, Diocesis Appamiensis, aliæque Narbonensis Provinciæ Ecclesiæ, non privilegijs, aut contractibus, quòd Regaliæ sint expertes, sed immunitati, ac libertati naturali debent, nunquam hæcenus interruptæ. Postquam ergo Ecclesias naturâ, & origine suâ liberas cum ijs confuderunt, quæ hanc libertatem titulo aliquo particulari adeptæ sunt, illud postea adjecere, ut eas ipsas Ecclesias, non obstante immemoriali, ac continuâ possessione, Regaliæ eo prætextu submitterent, quasi Regalia ex ijs juribus esset, quæ nec præscribi, nec alienari possunt; hæc verò ratio id omnino supponit, quod priùs probandum erat; priùs enim probandum erat omnes Regni Ecclesias Regaliæ subiectas esse, & tunc modò quærendum, an hoc jus præscribi ab Ecclesijs contra Regem, & à Rege in Ecclesias alienari potuerit. Hæc si Regi suggesta fuissent, nimium ille justitiæ ac religionis habebat, ut Ecclesias eâ libertate, quam ab origine & fundatione sua, omnium-

H h h

que

que Gallia Regum patrocínio obtinuerant, privatas vellet. Hæc ego tanto libentiùs, majorique fiduciâ vobis commemo, quòd cum multis annis huic Provinciæ gubernandæ præfueritis, ejusdem jura, morésque, præsertim in ijs, quæ Regiam spectant, comperta habeatis. Nec credo hanc meam agendi scribendique libertatem ingratham ipsi Regi futuram; imò ubi intima hujus causæ momenta, sinumque perspexerit, credo equidem, quæ hætenus à me peracta sunt, rata habiturum, adscripturumque inviolabili in Ejus Majestatem obsequio, immensoque desiderio solidæ veræque Ejus gloriæ proferendæ. Finio, meque amicitia vestra, quam perpetuam cupio, enixè commendo, plenûque reverentiæ. ac gratitudinis æternum persevero.

Aleſti 30. Maij. 1676.

*Humillimus & Obedientissimus
Servus*

Nicolaus Episcopus Aleſtensis.

Documentum V.

Secunda epistola ejusdem Aleſtensis Episcopi
ad Eminentissimum Cardinalem de Bonzij Archie-
piscopum Narbonensem.

Die 8. Junij. Anno 1676.

Monita, quæ Eminentia Vestra placuit circa nuperam Constitutionem meam ad Regiam spectantem per unum è Vicarijs suis mihi suggerere, cum ingenti animi ac reverentiæ sensu accepi, eundemque rogavi, ut meo nomine Eminentia Vestra gratias referret; dum interim ego maturè, ac coram Deo re omni expensâ statuere mecum possem;

possem; quid ad proposita respondere oporteret, idque postea Eminentiam Vestram per litteras edocerem. Et verò postquam omnia ad animum revocavi, & quidquid in utramque partem afferri dicique poterat, accuratè ac lentè discussi; fateor mihi nihil ex omnibus, quæ afferebantur, dignum occurrisse, quo ad mutandam primam sententiam, meamque Constitutionem revocandam moveri possem. Igitur de Canonica libertate non meæ tantum, sed omnium hujus Provinciæ Ecclesiarum, si ea, quæ in præfata mea Constitutione exposui, vera sunt, satis hoc erit, ut omnibus, qui modò judicio aliquo pollent, nec partibus addicti sunt, iusta valensque appareat; & planè, si quis examinandæ huic quæstioni animum adjiciat, fatebitur omnia, quæ à me illic producta sunt, non vera tantum, sed & clarissima, & certissima esse, nec alijs rationibus opus est, quàm ijs, quæ à Domino de Marca ad preces Conventus Gallicani anno 1656. conscripta, ac memoriæ commendata, quæque in libris de Concordia Imperij & Sacerdotij fusiùs ab eodem producta sunt, adjunctâ dissertatione Domini Episcopi Montispeffulani (quam in una sessionum ejusdem Conventus peroravit) alijsque documentis titulisque, quos inter acta & annales Cleri Gallicani reperire est. In his omnibus hujus Provinciæ libertas & exemptio clarissimè apparet, non privilegijs, non Regum favore & beneficio quæsita, sed naturali innatâque ac canonicâ, ipsaque fundatione ductâ libertate. Hanc sibi adjunctam habuit, cum ad coronam Gallicam pervenit, eodémque ferè tempore hanc ei Concilium Lugdunense confirmavit, quo sub pœna excommunicationis omnibus, quantacunque dignitate florentibus, prohibitum est, ne Regaliâ ad Ecclesias extenderent, hujus servitutis hæcenus infuctas; néve Prælati alijque gubernandis Ecclesijs admoti auxilio aut consilio eam

promoverent, quin potius quantum pro virili obniterentur; sed & Galliæ Reges Christianissimi Decretis Concilij Lugdunensis obsecuti, hanc ipsam libertatem intactam illibatamque Ecclesijs voluere. Nam Philippus Pulcher, quamvis jus Regaliæ pro ijs Ecclesijs, in quibus hætenus usu receptum, fuerat, acerrimè tueretur, eâ tamen dato Diplomate (cujus Autographum in Archivij Ecclesiæ Metropolitanæ Narbonensis asservatur) hanc ipsam Ecclesiam minimè voluit; tantùmque abest, in hac libertatis suæ possessione quatuor ferè seculorum decursu, quæ à Concilio fluxere, turbatam esse, ut potius quamplurimis authenticis titulis legitimisque documentis confirmata & stabilita sit. Ecce, Eminentissime Cardinalis, Constitutionis à me editæ fundamenta. Ea verò nihil aliud complectitur, quàm quæ à jure communi Concilioque Occumenico quadringentis jam ferè annis totâ Galliâ recepto decreta sunt. Hoc cum animo reputarem, nunquam difficultates & pericula, quæ ex hac Regaliæ causa, consecutura prævidebam, tanti mihi visa sunt, ut remove me ab inceptis deberent. Explevi quæ conscientia meæ ac officio pastoralis debui, cætera Divinæ providentiæ committo. Non sum equidem rerum hujus Mundi adeò ignarus, ut non omnino occurrerint, quàm multa & gravia instarent mihi, si pergerem Regijs mandatis oblectari, cæterum quoties Dei & justitiæ ac Ecclesiarum causa agitur, nihil est tam magnum arduumque, quod morari ac perterrere nos debeat, præsertim cum non ego me periculis ac pugnae objecerim, sed potius provocatus coactusque in aciem processerim, nec prius loqui cœperim, quàm cum ampliùs tacere non licuit; & tunc quoque, cum loqui ac repugnare necessitas fuit, id solum commisi, ut Sacramentum fidelitatis non permiserim in acta publica referri, id enim si permisisset, hoc ipso videbar in

Regaliæ

Regaliam consentire. Cùm verò ob neglectam hanc solemnitatem Regaliam in hac mea Ecclesia, cui quadraginta jam annis præfueram, apertam esse contenderent, scripsi ad Comitum Cleri generalia, rogaviq̃ue, ut in hoc Regaliæ negotio causam Ecclesiæ sustinerent, ac Regi supplicarent, id enim ab alijs Cleri Conventibus semper hæcenus observatum esse, eodẽque tempore ad Eminentiam Vestram ac hujus Provinciæ Deputatos litteras exaravi. Non immoror equidem examinandis causis, quæ Patres illius sacri Senatûs permoverint, ut nec Rege admonito, nec provisus remedijs Conventum absolverint, cùm tamen ea causa esset, quæ præcipuè ad Clerum spectaret. Non ideo tamen minorem mihi credidi obligationem incumbere jura Ecclesiæ meæ defendendæ, quin potius tanto majorem eam esse censui, quanto minus auxilij ab alijs sperarem, & cùm paulò post certior redditus essem, quamplura ac præcipua Ecclesiæ Cathedralis ac Diocesis nostræ beneficia titulo Regaliæ collata esse, consilium tandem cepi, Constitutionem meam in publicum edendi, cùm hoc unicum remedium superesset, quo libertatem ejusdem Ecclesiæ tueri, turbasq̃ue, quæ instare videbantur, avertere liceret. Scio objici mihi, quod etiã Eminentia Vestra dignata est insinuare, hanc causam à Regio Senatu in Judicio Contradictorio præsentibus Cleri Deputatis judicatam esse, ipsũque Clerum agnovisse Regium tribunal, sèque illi submisisse, non ergo licere amplius reclamare. Hæc oppositio quàm est speciosa, tam fundamento ac soliditate caret. Nec enim in hac causa, si loqui propriè velimus, Regium forum Clerus agnovit, quippe qui Henricum IV. imploravit, suasq̃ue apud eum querelas deposuit adversus Parlamenti Parisiensis anno 1608. pronuntiatam sententiam, quam Ecclesiæ libertatibus gravem, Regioque Henrici Edicto duos ante,

annos vulgato, & cui Parisiense Parlamentum aliquandiu repugnavit, contrariam affirmabant; easdémque postea querelas apud Ludovicum XIII. gloriosæ memoriæ, ac regnantis Ludovici Patrem repetijt; isque, ut publicis Cleri documentis constat, manum huic negotio finémq; per extraordinarios Commissarios (inter quos quamplures Antistites) apponere destinaverat, fecissetque, nisi mors destinata prævertisset. Lites ac contestationes, quæ postea coram Senatu Regio agitatæ sunt, vertebantur solum inter particulares Regalistas ex una, promotósque ab Ordinarijs ex altera partibus; non ideo tamen Clerus Gallicanus aut finem implorandi Regem fecit, aut libertatem Ecclesiarum Compromisso submittere voluit, quam semper ut certam, nullique dubio, aut liti expositam agnovit. Poterant ergo sententiæ à Regio Consilio latæ, & quibus Procuratores intervenerant, privatorum negotia litésque finire; quippe cum de dubijs incertisque causis ageretur. Id verò ut ad omnia indistinctè negotia extendatur, etiam ad illa, quæ spirituales Episcoporum auctoritatem ac Ecclesiarum immunitatem tangunt, quæque nullum prorsus dubium aut litem patiuntur; enimverò indignum id esset, plenúmque periculi. Nec verò Procuratorum interventus obligare Episcopos eorúmque Dioceses potuit, cum in hujusmodi materijs nullam habeant Deputati, imò ne ipsa quidem Cleri Comitia, concludendi potestatem. Causa Regaliæ publica est, respicitque quinque aut sex Ecclesiasticas Provincias, complurésque particulares Dioceses, agiturque de conservandis Ecclesiæ non solum redditibus temporalibus, sed præsertim Dignitatum, Canonicatum, aliorúmque principalium beneficiorum Collatione, quæ spirituale ac Hierarchicum quoddam jus est, nec libertas aut possessio, quâ Ecclesiæ hac in parte fruuntur, dubia aut incerta

incerta est. sed certa, notoria, ac omnino comperta; malè ergo Ecclesiæ negotium gessissent, si illud iudicio foróque submitterent Regij Senatûs, & si demus id factum esse, semper tamen Episcopis, quorum interest, potestas fuit reclamandi revocandique contra jus & canones gesta. Clero coram Regio tribunali nihil aliud præstare licuit, quàm ut causæ momenta Principi exhiberet, ejusque contra Regios Ministros libertati Ecclesiarum infestos opem invocaret, id quod præteritis etiam annis ab eodem Clero factitatum est, quando contra Parisiensis Parlamenti sententiam, Henrico IV. & Ludovico XIII. gloriosæ memoriæ Regibus supplicavit; intelligebat enim, juribus & libertatibus Ecclesiæ quamplurimum detrahi, imò aliquâ ratione ea deferi prodique, si, cum certa, & indubia essent, pro incertis & indecisus haberi pateretur, ac cognitioni Regiorum Ministrorum submitteret, qui aliàs naturali quâdam propensione feruntur Regum jura ultra terminos proferendi, & tunc præsertim, cum non de Regis solùm, sed etiam ipsorummet commodo & auctoritate agitur, ut in præsentī Regaliæ causa. Non ergo formalitates aliquæ, quas dicunt in præsentī negotio observatas esse, Episcopis opponi possunt, quò minùs reclamare, suarumque Ecclesiarum jura sustinere debeant, præsertim cum Regijs Ministris jam solemne usúque receptum sit, ut quoties bellum Ecclesijs & earum immunitatibus fecerint, semper speciem aliquam formæque justitiæ obtenderint; quam si morari Episcopi voluissent, nunquam causa Ecclesiæ contra eos, qui opprimere eam nitebantur, defensa esset. Imò rem attentè considerantibus palàm est, hoc unum ex eorum artificijs fuisse, qui Ecclesijs Regaliam imponere moliebantur; sensim enim placidéque plures Procuratores, Prælatos & Capitulo induxère, ut iudicio se sisterent Regij Senatûs, suæque

que libertatis titulos & acta producerent, ac postea reclamare
volentibus opponerent; causam hanc jam examinatam deci-
samque in judicio Contradictorio fuisse; prævidebant enim,
nisi hisce compendijs uterentur, & aliquam justitiæ for-
mam præferrent, nunquam ad optatum finem perventuros,
& hanc ipsam justitiæ speciem Regis animum occupârunt, effece-
runtque ut in suas partes transfiret; nec lucrari aliâ ratione
eum poterant, quippe æqui justique amantem; ac etiam cum
de ipsius commodis agitur, earum regularum, quæ semel
constitutæ sunt, observantem. Sed nec contenti in ijs, quæ
ad formam modumque pertinent, Regi imponere, id
multò magis quoad substantiam ipsam fecere; suggererunt
enim Majestati Suæ, Regaliam jus esse Gallicæ coronæ cœ-
vum, eique necessariò annexum, ac naturâ suâ universale,
ac uniforme, totumque Regnum complecti: quæ omnia
planè nova dogmata sunt, recensque inducta, ac historiæ
testimonijs, Oecumenici Concilij toto Regno recepti Decisio-
nibus, novis antiquisque Regum edictis, authenticis Cameræ
Parisiensis documentis, Parlamentorum ab aliquot jam
seculis arrestis, ac denique Auctorum, qui de hoc Argumen-
to scripsere, quique inter præcipuos Senatores Regisque Mi-
nistros numerabantur, sententijs ac doctrinæ contraria.
Præterea in hoc ipso, quod nobis objiciunt, Regij Consilij
judicio Prælatos & Capitula ad producendos titulos, & alia
suæ exemptionis documenta compulerunt, perinde ac si pri-
vatis privilegijs ac Contractibus (quemadmodum aliæ quæ-
dam Ecclesiæ Regaliæ olim subjectæ, & in Provincijs sitæ
huic oneri assuetis) libertatem suam debeant, cum tamen ea
potius ex natura Ecclesiasticorum Beneficiorum, non aliun-
de proveniat, nec proinde alio titulo aut probatione, quàm
naturalis suæ possessionis indigeat. Has verò Ecclesias post-
quam

quam in earum classem redegerunt, quæ particulari titulo à Regalia exemptæ sunt, continuò adjecerunt, eas nihilominus Regaliæ subiectas esse, nec defendi posse continuâ & immemoriali possessione; quippe jus Regaliæ adeò coronæ annexum esse, ut nec alienari nec præscribi possit: qua in rationatione illud ipsum supponunt, quod probari, non supponi debuit; si enim jus Regaliæ nec alienari nec præscribi potuit, ergo jus Regaliæ jam constitutum & stabilitum esse oportuit, id verò probari debuit, cùm in hoc ipso tota lis & cardo hujus quæstionis vertatur. Hæc si explicata Regi fuissent, nostrarumque Ecclesiarum jura & libertas, uti par erat, exposita, nimium haberet ille æquitatis, ut umquam pari posset libertatem & prærogativam Ecclesijs adimi, quibus à prima fundatione fruebantur, quasque alij retrò Reges intactas semper illibatâsque voluerunt. Id ergo unum superest, ut Regi videres tota, ejusque fundamenta & rationes, uti se habent, ante oculos ponantur, nec verò aptior alius est, qui præstare id possit, quàm Eminentia Vestra; character quippe & dignitas Metropolitanæ, ac præsertim gratia, quâ apud Regiam Majestatem floret, Eminentia Vestra ante alios id præstabit, ut vid. & loqui de hac causa liberè audeat, & à Principe libenter gratèque audiat. Dignata est jam aliquoties Eminentia Vestra mihi significare, gratum sibi acceptumque fore, si cùm necessaria aliqua occurrent, non omitterem eam submonere; at verò nihil magis necessarium majorisque momenti occurreret, quàm quod præsens occasio monendum offert. Libertas nostrarum Ecclesiarum, quâ immunes à Regalia constituuntur, Deposita quoddam est fidei Episcoporum, commissum, nobisque obligatio incumbit integrum illud intactumque Christo Jesu supremo Ecclesiarum Pastori restituendi. Ego cā jam ætate sum, ut reddendis villicationis

meæ rationibus vicinum me sentiam, nec aliud magis conscientiam meam prægravaverit, quàm si contra officij mei debitum apertamque veritatem jura ac libertates Ecclesiæ meæ prodam. Nec ego sum solus, cui hæc causa tantopere cordi ac coræ sit; nam Eminentiam Vestram non latet, quid plerique Episcoporum sentiant, & quàm apertè, dum occasio se offert, in hac causa loquantur. Compertum quoque mihi est, nonnullos Episcoporum scriptis protestatos esse, easque protestationes in Archivia suarum Dioceseon condidisse, ut hæc saltem ratione suarum Ecclesiarum juribus consulere. Me quod attinet, Deum enixè & ex intimo cordis precabor, ut quæ ad majorem sui nominis gloriam, Ecclesiæ utilitatem, ac Conscientiæ quietem faciunt, Eminentia Vestra inspirare dignetur; ipsa interim dignabitur eodem, ut hæcenus, affectu & benevolentia me prosequi; interim Reverentiæ ac veneracionis plenus sum, & ero semper. Aleæti 6. Junij 1676.

Eminentia Vestra

*Humillimus ac Obedientissimus
Servus*

Nicolaus Episcopus Aleætensis.

Documen-

Documentum VI.

Prima epistola Illustrissimi & Reverendissimi
Domini Nicolai Pavillon Episcopi Alecstensis ad
Regem Christianissimum.

28. Junij Anno 1676.

Ingens reverentia, quam Majestati Vestræ profiteor, ac etiam metus Eam, quo tempore gravissimis Regni curis distinctetur, intempestivè adeundi, me in hanc diem remorata est, ne, quod jam dudum animo destinaveram, exequer, Eamque in causa Regaliæ spectante litteris convenirem. Nunc verò posteaquam eò res devenit, ut cogerer pro officij mei instituto super hoc ipso Regaliæ negotio decretum quoddam emittere, & illud vulgatum jam sit, perveneritque ad aures Majestatis Vestræ; credidi non amplius calamum cohibendum esse; præsertim cùm mihi sapientiam justiciam clementiamque Majestatis Vestræ accuratè æstimanti dubitare non liceat, benignè pronisque auribus auditum meiri, Eamque æqui bonique consulturam, siquâ par est libertate ea in medium protulero, quæ huic materiæ elucidandæ servire possunt.

Enimverò in hac Regaliæ causa Ecclesiæ meæ, totiûsque Narbonensis Provinciæ (quæ nunquam huic servituti subiecta fuit) præcipuum jus vertitur, idque non Regum privilegio concessum, sed naturali libertate, sacrisque Canonibus nixum, & ipsi Ecclesiarum foundationi congenitum, quodque sub primo, secundoque Regum Francorum stemmate Ecclesijs adhæsit, & tunc etiam, cùm ea Provincia suis, propriisque Principibus subderetur; eandemque libertatem retinuit Ludovico LX. rerum potito, confectoque celebri illo de investi-

turis certamine, quod quinquaginta & amplius annos Ecclesiam juxta, Imperiumque collisit; & dum illud præsertim flagraret, insinuari paulatim Regalia cœpit, vicinâsque Parisiis Ecclesias corripere, eas præcipuè, in quibus non tam legibus, quàm consuetudine, usûque præscripto vivebatur; nectamen Ludovicus Sanctus Ecclesiarum Septimanæ libertatem hac in re minui passus est, Rex videlicet, ut vitæ illius scriptores memorant, Ecclesiæ immunitatum observantissimus. Eadem Philippo Audaci Ludovici filio cura & studium fuit, sub cujus imperio, ejûsque legatiscoram, in Lugdunensi Concilio, solemni decreto sancitum, vetitumque est, ne quis Regaliam ijs Ecclesijs inferre auderet, quæ hætenus liberæ, exemptæque fuissent; præceptumque Ecclesiarum Sacerdotibus, ut Regaliam proferre conantibus omni studio, viribûsque obniterentur. Hoc Lugdunensis Concilij decretum, receptum in hoc Regno esse, observatumque Majestas Vestra haud ignorat, illique regiâ auctoritate fulciendo Philippi Regis, aliórumque ejus successorum diplomata, & edicta accessêre; quippe Galliæ Reges contenti tunc temporis erant ijs locis privilegio Regaliæ frui, ubi hætenus usu recepta fuerat; alijs verò abstinebant hujus servitutis expertibus. Et ipse quoque Philippus Pulcher quamvis acerrimè obstitisset Bonifacio VIII. Regaliam evertere festinanti, intra tamen terminos stetit à majoribus suis observatos, imò libertatem hujus Ecclesiæ Narbonensis ipse datis patentibus litteris, quarum autographa in ejusdem Ecclesiæ Archivij detinentur, agnovit, approbavitque. Ab eo verò tempore usque ad Majestatis Vestræ imperium id semper observatum est, videlicet ut cum dubitaretur, an aliqua Ecclesiæ subjacerent Regaliæ, an verò liberæ essent, ad consuetudinem velut ad Lydium lapidem respiceretur. Et denique ut difficultatibus indies emer-

emergentibus occurri posset, designatio quædam in modum Ediæti, aut Regiæ constitutionis prodita est, quæ omnes Ecclesias subiectas, liberásque complectebatur; inter liberas verò ultimo illius constitutionis articulo Septimanix Ecclesias videre est. Eandem Regulam Carolus VI. Carolus VII. Ludovicus XI. & Ludovicus XII. Francorum Reges, & Majestatis Vestræ antecessores secuti sunt, qui omnes non ex alijs provincijs, aut Diocesisibus Regaliæ jus vendicare sibi audebant, quàm ubi antiqua Consuetudine jus illud inoleverat. Imò Ludovicus XII. (cui ob insignem in suos clementiam, justiciamque Patris Patriæ cognomentum accessit) ministris suis sub pœna sacrilegij prohibuit, ne fructus Archiepiscopatum, Episcopatum, aliarumque Ecclesiarum occuparent, in quibus Regaliæ locus non esset.

Parisiense quoque Parlamentum in suis Senatûs-Consultis seu Arrestis jam supra trecentos annos hæc ipsâ moderatione usum est, omnésque Auctores, quotquot de hac materia, scripsere, quamvis Coronæ ministri, ac præcipuis in Senatu officijs fungerentur, id semper pro Maxima, certoque axioma tradidere, videlicet: Regaliæ non esse jus aliquod universale, totòque Regno extensum, sed intra certos limites, numerumque Ecclesiarum coerceri, quarum aliqua exemptæ sint, præsertim verò Provinciæ Narbonensis, quæ jam à Concilij Lugdunensis temporibus intactæ perdurârunt, illibataque, & antiquæ libertati relicta.

Hæc sunt strictim momenta rationésque, quibus Ecclesiæ meæ aliarumque istarum Provinciarum libertas innitur, quæque mihi animus fuit Majestati Vestræ suggerere; explicavitque jam dudum in celebri libro de Concordia Regni & Sacerdotij (ubi libertates & jura Gallicanæ Ecclesiæ eruditissimè vindicantur) D. de Marca, cujus virtutem Majestas

Vestra amavit unâ suspexitque; & ausim Majestati Vestræ affirmare, quæ ab hoc præstantissimo Antistite eo in libro de Regalia disputantur, talia esse, tamque compertæ veritatis, ut cui vacaverit ea cum aliqua cura evolvere, de Ecclesiarum nostrarum libertate dubitare amplius non possit.

Hæc cum mecum perpendo, cogor omnino credere, nunquam Majestati Vestræ explicatum, ostensumque fuisse, quibus momentis hæc causâ niteretur. Imò potius Majestatis Vestræ, quod ex nupera ejus Declaratione apparuit, Regaliam jus esse Coronæ innexum, atque coævum, ideoque naturâ suâ æqualis toto Regno similisque conditionis. Quæ tamen aliena omnino sunt ab omni Historia, Concilijque Lugdunensis decretis: ab antiquis, novisque Regum constitutionibus, & Parlamentorum Arrestis, omniumque Auctorum placitis, qui de hac materia scripsere; ut mirum omnino sit, Majestatis Vestræ ministros ex principiis adeo falsis Ecclesiarum nostrarum libertatem convellere aggressos esse.

Jisdem nec melioribus fundamentis permoti sunt, ut in ultima instantia, quæ in Regio Majestatis Vestræ Senatu agitata est, Episcopis, & capitulis hujus Provinciæ necessitatem imponent expromendi, proferendique titulos suæ à Regalia exemptionis, perinde ac si ista privilegijs, indultisque Principum, aut contractibus quæsitæ esset, & non potius naturali ac Canonica, & in hunc usque diem productâ libertate niteretur. Quo artificio palam est, voluisse eos Ecclesias suâ naturâ liberas cum ijs confundere, quæ hanc libertatem titulo, & ratione aliquâ particulari adeptæ sunt, ut deinde inferrent, nullâ possessione, nullâque præscriptione, quantumvis longissimâ, & memoriam excedente, excuti jugum Regaliæ potuisse, quippe juris nec alienabilis nec præscriptibilis; qua in re nemo non videt eos id supponere, quod maximè in
quæstione

quæstione versatur, probandumque non supponendum erat; prius enim ostendi oportuit substituisse, agnitumque Jus Regaliæ, quàm nec alienari, nec præscribi posse. Imò nequidem contra eas Ecclesias hæc ratio procedit, quæ à Regalia Principis privilegio liberatæ sunt, ut videlicet spoliari eâ libertate possint, quâ tot annorum decursu potiuntur; si enim nulla ratio, nulla æquitas permittit privilegia civitatibus, subditisque concessa, & pacto firmata infringi, quanto minùs infringi poterunt Ecclesijs concessa, præsertim cum ijs privilegijs id tantum agatur, ut antiquæ & naturali libertati Ecclesiæ reddantur. Id planè Majestas Vestra agnovit, quando paucis retrò annis prohibuit, ne Ecclesiæ Atrebatensis exemptioni, quæ in his ipsis terminis versabatur, quidquam detraheretur; palàm ergo est, Majestatem Vestram si veritatem docta fuisset, multo minùs id circa Ecclesias permissuram, quæ totâ retrò antiquitate, & tam multis Regum edictis ac diplomatibus libertate fruebantur. Jam verò Majestatis Vestræ aures Ejusque religionem planè deceperunt, idque non tantum ea ex parte, quæ substantiam, sed etiam quæ modum spectat, hanc causam in judicio disceptandi; eam quippe Majestatis Vestræ Senatui obrulère, Sententiam illic, legesque accepturam, idque obtentu quarundam contentionum, quæ inter Regalistas vertebantur, legitimisque beneficiorum possessores. At verò non est hæc causa, quam ex communibus Regij Consilij regulis metiri oporteat; nec Clerus in eo Senatu aut Actoris, aut Rei partes, sed supplicantis tantum induerat, ut videlicet placeret Majestati Vestræ, Suis ministris prohibere, ne porrò Ecclesias divexarent Regaliæ immunes. Hanc quoque viam sub Henrico Magno item Clerus institerat, quando porrecto Principi libello, Parlamenti Parisiensis Arresto, quod anno 1606. vulgatum fuit, adversati sunt: querebantur enim illo

non libertatem tantum Ecclesiarum, sed etiam Regum edictum duobus ante annis emissum, & cui subscribere Parlamentum recusaverat, oppugnari, perrexitque Clerus Patrem Majestatis Vestrae ipsidem querelis pulsare, à quo anno 1629. declaratio prodijt, quàm profitebatur, nolle se Regaliâ frui, nisi intra limites, usumque elapsorum retrò annorum, hoc est juxta Henrici IV. edictum; nec illud jus ad loca proferre hujus servitutis hactenus expertia; id quod Principis jussu Cleri deputatis à Gallia Cancellario D. de Marillac expositum est. Sperabatque jam Clerus à tam pio, justoque Principe decretoriam tandem, ultimamque sententiam, quæque pacem juxta & libertatem Ecclesijs sanciret Regaliæ immunibus; sed quæ tam gloriose Rex Christianissimus animo conceperat, mors intercepit.

Hæc & alia plura si Majestati Vestrae quàm oportuit integritate exposita essent, quid aliud ab Ejus æquitate & clementia expectari potuit, quàm ut tam antiquam & Ecclesijs coævam libertatem, atque à Regibus prædecessoribus toties defensam, Ipsa quoque conservatam vellet, illibatamque? & quis dubitet non Eam id acturam, ut quod jam fecerat Ludovicus Justus, edicto Magni Henrici inhereret potius, quàm Parlamenti Parisiensis Arresto, omnibus retrò Principum edictis, quadringentorumque annorum Jurisprudentiæ planè adversanti.

Enimverò omnibus hisce rationibus adductus sum, ut crederem nihil contra Ejus voluntatem, rectasque intentiones facturum me esse, si eâ solemnitate abstinerem, quàm Juramentum fidelitatis in Acta publica referre jubebamur; & cum postea hanc ipsam omissionem causarentur ministri Regij, juberentque in Ecclesia mea velut vacante (cum tamen 40. fere annis illi præfedissem) Regaliam aperiri; fateor Majestati Vestrae, in eam me conjectum esse necessitatem, ut cogerer, quantum

quantum vires meæ ferrent, Ecclesiam tueri, ejusque juribus propugnandis ijs medijs experiri, quæ sacri Canones suppeditabant; quid enim aliud poteram, nisi partibus meis deesse vellem? Præsertim cum averti aliàs non possent ingentes illæ turbæ, rerumque confusio, quam beneficiorum provisiones obtentu Regaliæ, dolisque expressæ Ecclesiæ meæ inferebant, legitimis quietisque, & tot annorum possessoribus expulsis. Id verò cum egi, palàm profiteor nihil aliud à me factum spectatumque esse, quàm ut Ecclesiæ legibus, decretisque Oecumenici Concilij totâ Galliâ recepti cultique, & quatuor sæculorum observantiæ parerem. Quod si alij Episcopi nihil simile moliti sunt, non id fuit, quòd in hac causa Regaliæ aliter, quàm ego sentirent; imò ubi se occasio obtulit, satis suam mentem prodidère, ac etiam scriptis libellis contra Regaliæ extensionem protestati sunt, eosque inter Ecclesiarum suarum documenta recondi voluerunt, testes aliquando futuros impugnatae ac frustra defensæ libertatis. Mihi equidem conscientia meæ stimulos sentienti parùm id esse videbatur, nec aliud superesse medium credebam, quo Canonicae cadentique Ecclesiæ meæ libertati subvenirem, quàm ut nuperum decretum conciperem, vulgaremque, sicque Jura, proventusque temporales Ecclesiæ meæ, quâ licuit ratione tuerer, multoque magis ut collationibus beneficiorum consulerem, quæ planè effectus sunt spiritualis & Hierarchicæ potestatis.

Cum Apostolus Paulus Judæorum Regi assisteret, & pro fidei ac Evangelij veritate inter catenas causam suam peroraret, non potuit imperare sibi, quin in illas voces prorumperet Apostolici Spiritus, Sanctæque libertatis plenas: *O Rex non credis Prophetis? scio quia credis.* Placeat Majestati Vestræ mihi quoque Episcoporum hujus Gallici Regni minimo, sed Christianissimum Regem alloquenti, easdem voces permit-

K k k

tere,

tere, clementique animo ferre, si dicam: Non ergo credit Majestas Vestra auctoritati Ecclesiae in Oecumenico Concilio collectae? scio, quia credit; quippe inter tot alia insignia, titulosque Gallicae Majestatis eum inter primos ac pretiosissimos ponit, quo primogenitum Ecclesiae, sacrorumque Canonum protectorem compellari se audit. Scio quam altè Regio illius animo memoria sedeat solemnise ejus Sacramenti, quo cum Regio diademate cingeretur, ad aram se devinxit, promisitque Ecclesiam, ejusque ministros, ac Episcopos, privilegia, immunitatesque omnes, eorum sacrae dignitati annexas, & vel sacrorum Canonum, vel Regum auctoritate attributas, conservaturam. Scio etiam, quantum amor, studiumque justitiae Majestati Vestrae cordi sit, quam si ne uni quidem ex minimis subditorum unquam negavit, egone credam, negaturam esse Ecclesijs? idque in re tanti momenti, eorumque libertatem adeò vulnerante? Scio denique Majestatem Vestram exemplo D. Ludovici, ex cujus Regio sanguine prognata est, animo Secum aestimare, nihil aequè necessarium esse, sed nec magis arduum, quàm idoneos Ecclesiae ministros deligere, sicque tantum abesse, ut augendi, proferendique ultra limites concessos hoc munus, curamque periculi adeò plenam contendat, quin potius pavidè anxieque cogitatura sit, quomodo de illis beneficijs DEO sit responsura, quorum, nominationibus jam dudum onerata est.

Ignoscat Majestas Vestra hanc libertatem Episcopo annis gravi, & tanto jam tempore Pastorales curas sustinenti, quique religioni sibi & conscientiae omnino duceret, silentium tenere in tanti momenti negotio.

Equidem nihil adeò in votis mihi est, quàm ut Majestas Vestra intelligat, me omnem Ei reverentiam, obsequiumque ex animo profiteri, & si dignata fuerit ad ea animo advertere, quae

quæ hucusque in Ejus sinum effudi, fatebitur Ipsa, nihil à me dictum, scriptumque esse. quod venerationem minuere possit Ejus Majestati debitam, sed tantum Ecclesiæ meæ liberatæ providisse: hanc in manus meas Christus deposuit, hanc à me reposcet; & cum tempus accedet reddendarum rationum, meæque villicationis finiendæ, inter tam multa alia, quæ animum meum angunt, illudque tribunal formidandum reddunt, præcipuum planè id est, quodque nullâ excusatione purgari posset. si contra conscientiæ meæ voces, apertamque veritatem, causam Ecclesiæ Christi Sponsæ hoc temporis defererem. Recordor à sapiente dictum esse, corda Regum in manibus Dei versari, & ab hoc quocumque voluerit, inflecti. Hunc igitur enixissimis precibus imploro, precorque; ut Spiritum sapientiæ, pietatis, justitiæque in animum Majestatis Vestræ effundat, Eamque suis benedictionibus, ac gratiâ illustret, doceâtque quid in præsentî causa fieri oporteat, ac etiam in alijs omnibus juxta divini sui cordis voluntatem Regem efficiat. Hæc sunt animi mei sensa, hæc vora, quibus in meis ad aram sacrificijs, precibusque pro Majestate Vestra incessanter defungor, nec enim majus aliud pignus invenio, quo meam erga Majestatem Vestram fidelitatem, obsequium, verumque Ejus gloriæ promovendæ desiderium, ac profundam venerationem contester, cum qua vivo, perennoque.

Alexti 28. Junij 1676.

Majestatis Vestræ

*Humilissimus, Obsequentissimus & fidelissimus
Servus & Subditus*

Nicolaus Episcopus Alextensis.

K k k 2

Documen-

Documentum VII.

Mandatum Episcopi Alestenfis contra Dominum
De Foix, quo monitiones canonicæ decernuntur ad effe-
ctum ad Declarationem Excommunicationis
procedendi.

Nicolaus Dei miseratione Episcopus Alestenfis, omni-
bus Diœcesis nostræ fidelibus Salutem & Benedictio-
nem à Domino nostro Jesu Christo. Quoniam intel-
leximus Joannem Petrum Gaston de Foix Diœcesis Couté-
racensis Presbyterum, Decaniam & Canonicatum Ecclesiæ
nostræ Cathedralis titulo Regaliæ obtinuisse, spatio decem
& suprà annorum à Petro Pommier Capituli dictæ Ecclesiæ
Decano pacificè possessum, seque in Possessionem ejusdem
Beneficij ingessisse, ac etiam Nonæ, & Vesperarum Divinis
officijs sub ea qualitate & charactere interfuisse, prætendatque
omnes deinceps sæpèfati Beneficij functiones peragere; id
verò manifesta sit Mandati nostri infractio die 5. Maij Anno
1676. emissi, eique hesternâ die debito modo legitimèque in-
finuati; quo eidem alijsque omnibus districtè prohibuimus,
ne se Beneficij nostræ Diœcesis, obtentu Regaliæ ingerere
auderent, idque sub pœna Excommunicationis ipso facto
incurrendæ. Ipse verò Joannes Petrus saluberrimas exhorta-
tiones nostras neglexit, quibus, dum heri nos conveniret, in
spiritu lenitatis, & charitatis delinire eum conati sumus. Id
autem, cum non solum in Ecclesiæ contemptum cedat, ve-
rùm etiam sacrorum Canonum Decretis, receptisque in hoc
Regno legibus adversetur, quibus sancitum est, neminem
solum Regaliæ titulo, suis Beneficijs, quibus pacificè frueba-
tur, spoliari posse, nisi prius coram legitimo Judice conven-
tum

tum damnatumque, adeò ut hujusmodi violentis conatibus non solum jura libertatisque Ecclesiæ nostræ pessumdentur, ac Censuræ in Lugdunensi Concilio super hac re fulminatæ ludibrio habeantur, (cujus quidem Concilij Decreta declarata solum nupero Mandato à nobis sunt, ac præsentì casui applicata) verum etiam, ut diximus, legibus in nostro Regno receptis observatisque injuria fiat. Has inquam ob causas, utque Mandato nostro, Decretoque Concilij Lugdunensis, cujus initium est: *Generali Constitutione*: satisfiat. monitiones Canonicas contra sæpeditum D. de Foix expediri jubemus; eique virtute earundem monitionum, ne se præfato ingerat Beneficio, sed Decretis Concilij Lugdunensis, nostroque nupero Mandato primum obtemperet, seriò injungimus. Si verò obtemperare neglexerit, declaramus eum publicè fore denunciandum, atque Excommunicandum; imò Excommunicationem à Lugdunensi Concilio, nostroque Mandato impositam, ipso facto incurrisse. Quæ quidem monitiones de tertia in tertiam diem eidem insinuabuntur, ita videlicet, ut præsentès nostræ, postquam ei significatæ fuerint, locum primarum monitionum obtineant. Injungimus etiam primo Presbytero, aut Clerico tonsurâ insignito, quidquid ad insinuationem, aut executionem præsentis hujus nostri Mandati necessarium fuerit, diligenter, atque incunctanter expediat. Datæ Aleçti in Ædibus nostris Episcopalibus 17. Octob. 1676.

(L. S.)

Nicolaus Episcopus Aleçtensis.

Et infra.

Ex Mandato Illustrissimi
Mercier.

K k k 3

Documen-

Documentum VIII.

Secunda epistola ejusdem Episcopi Alecſtenſis ad
Regem Chriſtianiſſimum.

Domine, &c.

VEreor equidem, ne Maieſtatem Veſtram importunè moleſtèque conveniam; tamen cohiberi non poſſum, ut non omnium reddam certiorem, quæ contra quemdam Eccleſiaſticum Decanatum, ejusque officia in Eccleſia noſtra Cathedrali captantem, me neceſſitas coegit experiri. Et verò tantum mihi audeo de clementia & æquitate Maieſtatis Veſtræ polliceri, ut perſuaſum habeam, Eam potiùs ijs fidem præſtituram, quæ in Maieſtatis Veſtræ ſinum pari libertate ac reverentiâ effundam, quàm illorum vocibus, qui non omittent me reddere ſuſpectum Maieſtati Veſtræ, meâſque actiones in pejus interpretari. Narrabunt illi, Mandatum à me prodiiſſe, quo, non obſtante Regij Senatus Decreto, Eccleſiaſticum illum ſubmovebam, commonebâmq; ne Regijs præceptis acquieſceret; cùmque perſuaderi à me non poſſet, ut cœptis abſiſteret, aliud Mandatum ſecutum eſſe, quo ex Diſciplinæ Eccleſiaſticae legibus premi illum, arcerique jubebam. At verò, ſi, quod ſupplex demiffuſque, ac quâ poſſum reverentiâ, expoſco, Maieſtati Veſtræ placuerit hanc cauſam examinare, fatebitur Ipſa; id à me tantum factum eſſe, quod fieri omnino oportuit. Nondum exciderit Maieſtati Veſtræ, me jam ſemel datis ad Eandem litteris, quibus rationibus jura & libertates Eccleſiæ meæ contra Regiam munirentur, ſuggeſſiſſe: nec Ipſa, ſi modò dignata fuerit animum ad ea advertere, inſicias iverit, aut Eccleſiam meam à me prodi debuiſſe; aut ejus libertati tuendæ, nihil, quod
modò

modò in viribus meis esset, intentatum relinqui. Quid enim aliud poteram, quàm ut Ecclesiæ parerem, ejusque me legibus dederem? At illa in Concilio Generali, quid in hisce angustiis agerem, quémque portum subirem, jam facem præluxerat. Testor veritatem, me nihil aliud egisse, quàm ut Ecclesiæ Mandata exequerer, néque sive me filium, sive ministrum Ecclesiæ cogitarem, parendi necessitate solvi potuisset. Et hoc ipsum est illud, quo me angi vehementer contestor, in eam videlicet me adductum necessitatem, ut videri possem Majestatis Vestræ mandatis oblucri, & tamen nemo illam demissiùs veneratur; &, cui libuerit, actiones meas in hac causâ metiri, fateri cogetur, nihil à me magis minúscule peractum esse, quàm necessitas urgeret, ac remedia morbo aptasse, nec priùs ad acerba poenâsque Ecclesiæ deventum, quàm spe omni consumptâ, & cum mitiora non proficerent. Nihil aliorum consilij, nihil exterorum suggestionibus debeo; & si quidem Majestati Vestræ placeat hoc culpæ adscribere, totum id crimen meum est, sine complice, sine magistro deliqui, nec ullum admisi erroris socium. Ego hanc causam intimè, lentèque discussi, cum videlicet eam cognoscendi me necessitas & officium premeret. Ego illam omni studio expendi: ego non cursim, nec obiter libavi, sed multa cum cura morâque, non mecum tantùm, sed etiam cum ipso D E O contuli, ejusque gratiam ac lumen, ne fortè errore aliquo abriperer, demissè imploravi. Nec verò in hoc stadium tanti sudoris ac pulveris plenum, aliam ob causam decurri, quàm quòd persuasum haberem; nisi id agerem, præcipuis mei muneris partibus defuturum; atque hæc opinio nunquam deleri ex animo meo potuit, imò semper invaluit. Cùm enim gravissimo morbo ultimis annis conflictarer, meque jam morti accingerem, vehementer animum meum

cogitatio pulsare coepit, quâ tangi me, permoverique sentiebam, ut ultimos hujus vitæ meæ annos, ac pauca, quæ supererant, momenta, Deo unicè addicerem, impigrèque officio meo perfunderer, ac præcipuè in causâ Regaliæ, quâ implicatum me cernebam, novum fidelitatis exemplum post me relinquerem. Et quia causæ rationesque, quæ animum meum primò imbuerunt, semper eadem, ac immutatae persistunt, fieri quoque non potest, ut propositum mutem, aliâque viam insistam. Recordetur Majestas Vestra, me in ea ætate versari, quâ nihil aliud, quàm vicinam mortem, reddendâque Deo rationes cogitare jam lubet. Infelicissimus ergo, & miserrimus fuerim, si, ut quiete ac malaciâ fruar brevissimi temporis, conscientia meâ vim faciam, ac stimulis, quibus agi me sentio, lubens prudensque obnitar, periturus videlicet momenti amore. Id verò si agam, fateor me hac unâ culpâ indignum eo gradu ac Dignitate reddi, in quam me DEUS provexit, nullâque mihi ampliùs fiduciam fore pro Majestatis Vestrae, Ejusque Regiæ Familiæ sospitate cœlestem gratiam implorandi. Equidem persuasum semper habui, neminem Principi suo fidelem fore, qui DEO infidelis esset, eâque semper regulam observandam duxi, quam ab Apostolo hisce verbis consignatam didiceram, videlicet: *Deum time, & regem honora*. Hæc sunt adversus Majestatem Vestram animi mei sensa, hæc mecum, uti spero, in extrema durabunt, qui tamen gloriari audeo, me nec fide in Majestatem Vestram, nec reverentiâ ulli alteri palmam concedere.

Alexti 20. Octob. Anno 1676.

Majestatis Vestrae

*Humillimus, Obsequentissimus & Fidelissimus
Servus & subditus*

Nicolaus Episcopus Alextensis.

Docu-

Documentum IX.

Prima epistola ejusdem Episcopi Alestensis ad
S. D. N. Innocentium XI. Pontif. Max. Super Theologiæ
Moralis, & Regaliæ corruptelis.

30. Julij Anno 1677.

BEATISSIME PATER,

PRæstitum ab humilitate nostra, Vestræ in Petri Cathedram exaltationi, gratulationis ac devotionis officium benignè adeò & peramanter excepit Sanctitas Vestra, ut hoc ipso animatus majori cum fiducia iterum ad illam de gravissimis Ecclesiæ Gallicanæ malis, nec nisi ab Apostolica auctoritate & charitate sublevandis, scribere instituerim. Quid epistolæ à pluribus hujusce regni Episcopis ad Sedem Apostolicam de perversis recentiorum Casuistarum dogmatibus destinatæ nuper acciderit, jam, credo, Beatissime Pater, Sanctitas Vestra, cum sui apud Christianissimum Regem, Nuntij relatione, tum aliorum fortè querelis inaudivit. Quæ de re pluribus hic agere minimè opus fuerit, cum universam historiæ seriem harum dator litterarum auribus vestris referre poterit. Sanè vulnus istud Episcopali dignitati inflatum, Beatissime Pater, sentiet, & graviter nobiscum feret Charitas Vestra omnium Ecclesiarum sollicitudine anxia, & ad Episcoporum voces eò propensius sese inclinabit, quò eas indignissimis modis & artibus interclusas fuisse perspexerit. Nec verò alienis egebat hortatoribus Beatitudo Vestra ad Ethicæ Christianæ corruptores cohibendos. Sat illam stimulat morum instituendorum, & disciplinæ in melius informandæ zelus à familiarissimis sibi sacre Synodi Tridentinæ

decretis, domesticoque sancti Caroli exemplo excitatus. Unde planè confidimus fore, ut omnes illas doctrinæ corruptelas tanto districtius configat, quanto eas à fautoribus audaciùs disseminari intellexerit. Doloressiquidem, imò & indignatione afficietur Sanctitas Vestra, Beatissime Pater, in tantum illos Christianissimi Regis religioni obrepisse, ut quæsitis coloribus nostrum de scribenda ad Sedem Apostolicam epistola consilium crimini verterint, Episcoposque, abrogato jam pridem contra fas omne provincialium Synodorumusu, etiam de rebus Ecclesiasticis inter se communicandi, & ad Sedem Apostolicam communi nomine referendi antiquo & præcipuo jure interdicare tentaverint. Quod quid est aliud, Beatissime Pater, quàm Ecclesiastici regiminis à Christo Domino instituti, & omnium retrò sæculorum usu comprobati formam pessumdare, unius per totum orbem Episcopatus vinculum solvere, & ipsius, quo Romæna gaudet Ecclesia, Primatus jura convellere? Nova hæc, & hucusque apud nos inaudita, minùs tamen quis fortasse mirabitur, si frequentes & penè quotidianas in Ecclesiæ libertatem molitiones attenderit, quibus aulici homines Ecclesiasticæ disciplinæ & doctrinæ causas, sæcularibus magistratibus ac Regiæ potestati addicere conantur. Harum dator litterarum plura tum verbis, tum etiam scripto proferet, quibus Sanctitas Vestra, quæ & quanta in Ecclesiastici ordinis labem quotidie gerantur, intelliget. Inter alia verò, Beatissime Pater, turbas occasione juris, ut vocant, Regaliæ, huic nostræ Dioecesi in-
 vectas addiscet Sanctitas Vestra; cujus juris ultra antiquas metas extensione, aliquot abhinc annis, Narbonensis nostræ & aliarum quatuor aut quinque Ecclesiasticarum Provinciarum, & nonnullarum præterea Dioeceseon nativam & canonicam libertatem evertere iidem assentatores moliantur.

Equidem

Equidem cùm edicto Regio hac de re promulgato parere, conscientia prohibente, renuerim, præcipua nostræ Dioecesis beneficia in Regalia, ut volunt, vacantia, per Regium diploma, pleno jure, pulsus legitimis & pacificis possessoribus, collata sunt: quod etiam in Appamienfi, & fortè alijs quibusdam, sicubi Episcopi non parvè edicto, factum est. Cùm autem, Beatissime Pater, ex Decreto Concilij Generalis Lugdunensis secundi, quod incipit, Generali constitutione, & pro solemni Sacramento à me in Episcopali consecratione præstito, jura & libertates Ecclesiæ mihi commissæ per censuras Ecclesiasticas tueri vellem; eò res adducta est, ut duorum Ecclesiæ Cathedralis Canoniorum è familiaribus nostris, Archidiaconi scilicet & Promotoris, indictâ per sigilli Regij litteras relegatione, uno abhinc anno multatus fuerim. Etenim mihi hanc Epistolam meditati, & præ manibus habenti, nova advenit multa, nova orbitas; dum simili jussione longè amandatur Canonicus noster Theologus, quem in priorum locum suffeceram, & in ministerij Episcopalis subsidium lateri meo adsciveram. Imò & mihi eadem fors jam hinc à priore anno impendebat, adversarijs Ecclesiæ Regiam auctoritatem ad id enixè sollicitantibus, nisi eorum consilium nativâ suâ æquitate & moderatione Christianissimus Rex posthabuisset. Sed de hoc, quantumcunque gravi negotio, plura Sanctitati Vestræ proloqui supersedeo, tum ne longiori privatæ calamitatis querimoniâ molestus fiam, tum quia hujus vexationis adhuc vigentis acta à nobis transmissa, quo pacto res tota gesta sit, declarabunt. Itaque, Beatissime Pater, ad corrupta morum dogmata redeo, quod malum latius patet, & plerisque animabus adhuc nocentius est. Huic curando quantum ab initio Pontificatus studium Sanctitas Vestra adhibuerit, universi nôrunt: quod ut ipsa brevi assequeretur,

queretur, nihil demùm utilius aut promptius occurrit, quàm ut præcipua laxioris doctrinæ capita, jam dudum à plerisque Ecclesiæ Gallicanæ Præsulibus in famoso Casuistarum Apologistâ damnata, iterum ad eorundem Episcoporum relationem, à Sede Apostolica solemnî Decreto damnarentur. Id autem ut ad optatum exitum, obfistentibus licet Casuistica corruptelæ patronis, perducatur, optamus vovemusque. Verùm, Beatissime Pater, rerum nostrarum experimentis edoctus, & paternâ Vestrâ benignitate fretus, ausim dicere, nihil penè in damnandis Casuistarum erroribus operæ pretij fore, nisi Eâdem Vestrâ Auctoritate Jansenianæ hæreseos phantasma, quo jamdiu plurimi in his partibus ludificantur, evanescat. Confidentius fortasse quis hoc dictum existimaverit: verissimum tamen est, Beatissime Pater, & nobis res cominùs intuentibus quotidianâ experienciâ certissimum. Apostolicas Constitutiones prædecessorum Vestrorum Innocentij X. & Alexandri VII. submissâ omnes mente accipiunt: nec ullus est, qui cum Ecclesia Romana & Catholica perversos atque hæreticos sensus in quinque propositionibus damnatis contentos non ex animo damnet, quod prædictarum Constitutionum præcipuum est caput: & in cæteris etiam nemo est, qui illis perpetuo Ecclesiæ usu debitam reverentiam non præstet. Id quod probè intellexit Clemens IX. Alexandri VII. Successor, dum Galliæ Episcopis ac Theologis jamdiu vexatis pacem tandem pro Apostolica sapientia & æquitate concessit. Verùm, Beatissime Pater, hujus tam optatæ pacis fructum hætenus nobis invidit, & vanis artibus subripuit pertinax adversariorum factio, & imperitus ac præposterus nonnullorum zelus. Jansenianæ siquidem hæreseos nomen prorsus jam vanum & inane summo studio retinuerunt: nec illis præsentius aut validius telum, quo se tueantur, & cujuslibet

libet ordinis homines sibi adversantes disturbent. Hâc facili accusatione sanctiorem quàmque de moribus doctrinam, exsufflant, viros pietate & doctrinâ præstantes traducunt, atque Ecclesiæ ministerijs submovent, non Theologos modò, sed Episcopos populis suspectos efficiunt, pios eorum labores, & saluberrima instaurandæ disciplinæ consilia intervertunt, libros informandis moribus aptissimos, fidelium manibus excutiant, omnem denique instituendæ Christianorum vitæ, & ad normam Evangelij componendæ viam occludunt. Illud verò, Beatissime Pater, summo perè animadvertendum est, non solum hujus fictitiæ hæreseos prætextu grassantem ubique morum corruptelam foveri, sed fidei quòque solidissima dogmata convelli. Quis enim non doleat castissimam & saluberrimam Sanctorum Augustini & Thomæ de gratuita Dei prædestinatione & gratia Christi ad singulos pietatis actus necessaria doctrinam sub invidioso Jansenij nomine à plerisque repudiari, & tanquam erroneam, & hæreseos notâ dignam in cathedris, in pulpitis, in colloquijs traduci? Ita doctrina, quam à multis Pontificibus acriter assertam ac vindicatam hæreditario quasi jure Ecclesia possidet, ut aiebat doctissimus Clemens Papa Octavus, passim hodie conculcatur. Ita dogmata, quæ inconcussa tutissimæque nuncupavit Alexander VII. temerario ausu à multis impetuntur. En, Beatissime Pater, Ecclesiæ Gallicanæ vario morborum genere laborantis status breviter Sanctitatis Vestræ oculis delineatus. Solet quidem ægrotantium dolor multas mendendi artes excogitare, sed non omnes æquè commodas & utiles. Unde satius erit, patefactis jam nostris vulneribus totos nos Apostolicæ Vestræ charitati & prudentiæ committere: nisi fortè etiam nostros ea de re sensus cognoscere Vestra Sanctitas opportunum duxerit. Certè fausta omnia à

Vestra Beatitudine expectamus, maximè pro tuendis divi-
næ Gratiæ dogmatibus, pro stabiliendis Ethicæ Christianæ
regulis, pro sancienda veteri, & canonica Ecclesiarum liber-
tate. Hæret enim cordi Ejus impressa hæc unius ex suis de-
cessoribus sententia: *Optamus, si fieri potest, in diebus nostris
Apostolicam fidem, & Ecclesiæ regulas cum subjectis nobis populis
custodire, & omnem novam doctrinam sepire.* Equidem, Bea-
tissime Pater, eò ætatis provectus sum, ut hæc, antequam
moriar, in Ecclesia videndi vix spes supersit: peregrinationis
tamen meæ cursum jam majori cum alacritate, Pontificatûs
Vestri specie recreatus, & confirmatus persequor; quæ &
quanta in Ecclesiam universam bona Sanctitatis Vestræ ope-
râ diffundenda sint, animo prospiciens: quod ut pro singu-
lari sua pietate, & ardenti zelo fructuosius præstare queat,
diuturnam Ipsi Pontificatûs administrationem exopto, & post
hujus ævi labores cumulatissimam in cœlo felicitatem appro-
cor. Alecti die 30. Julij 1677.

BEATISSIME PATER,

Sanctitatis Vestræ

*Humilissimus & Obsequentissimus
Filius & Servus*

Nicolaus Episcopus Alectensis.

Documen-

Documentum X.

Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII PP. XI. ad
Illustrissimum ac Reverendissimum Episcopum
Alectensem,

19. Septemb. Anno. 1677.

INNOCENTIUS PP. XI.

Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam Benedictionem. Susceptam à nobis de pastoralis, in Alectensi Ecclesia regenda, ac Ecclesiastica disciplina instauranda, Fraternitatis tuæ zelo opinionem mirificè confirmarunt Litteræ, quas 30. Julij ad Nos dedisti. Ijs enim refertæ sunt cum pij, tum vigilantis animi sensibus, ut nullum Nobis de eo dubitandi locum relinquant. Pro comperto autem te habere volumus, religiosi studijs tuis constanti Nos præsidio atque auctoritate affuturos, libentèrque occasiones omnes amplexuros, ex quibus propensam erga te voluntatem Nostram agnoscere valeas. Quod attinet ad ea, quæ fusè Nobis tum per litteras, tum per earum exhibitorem signifi- casti, tanti profectò momenti sunt, iisque implicata difficultatibus, ut diligenti, & maturâ discussione prorsus indigeant. Pro muneris itaque Nostri debito accuratè eadem examinari mandabimus, illudque super his consilium capiemus, quod in Domino expedire judicaverimus. Assiduis interim apud supremum Patrem luminum juvari precibus vehementer à te petimus, dum Nos dilectionis Nostræ pignus Fraternitati tuæ Apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

19. Septemb. 1677.

Marius Spinula.

Documen-

Documentum XI.

Epistola encyclica Reverendissimi Episcopi
Alectensis.

NUllus dubito, sententias Vicarij & Officialis Narbonensis tantâ curâ studiôque ubique locorum vulgatas, & quibus bina à me edita Mandata evertere conatur, in manus vestras devenisse. Enimverò persuasum ego habeo, eodem temporis momento, quo illam recepistis, unâ etiam recordatos vos esse, quanta mihi incumberet necessitas, jura libertatésque Ecclesiæ meæ, ac Dignitatem Episcopalem, quæ in hac causa æquè periclitantur, impigrè tuendi. Id ego conatus sum efficere Constitutione, quam hisce meis annexam legeris, & ex qua faciliè colligere licebit, non unius tantum, sed communem, omniumque hujus Provinciæ Ecclesiarum causam, ac periculum verti. Vos ergo, uti spero, nec partibus vestris defuturi estis, nec omitteris in vestris quisque Dioecesibus ea omnia curare, quæ huic sententiæ remorandæ, ejusque effectui suspendendo necessaria fuerint. Tantum id agite, ut sociatis junctisque viribus communem causam amplexemini, vosque Dignitatem Auctoritatémque nostram oppugnantibus, Sacerdotali libertate occurratis, & quod hactenus nimia fortè indulgentiâ peccatum est, pari Zelo, oblatâque occasione oblitteretis. Ego interim Venerabundus perenno. Alecti 23. Octob. 1677.

*Humilissimus ac Obsequiosissimus
Servus*

Nicolaus Episcopus Alectensis.

Docu-

Documentum XII.

Actus Appellationis ab Illustrissimo & Reverendissimo Episcopo Aleſtensi ad Summum Pontificem & Sacram Apostolicam Sedem interpositæ contra Eminentissimi Cardinalis Petri de Bonzj Archiepiscopi Narbonensis Constitutionem in favorem Regalistarum editam.

12. Novemb. Anno 1677.

ANno 1677. die duodecimâ mensis Novembris in Civitate Episcopali Palatio Aleſtensi coram me Regio Notario & testibus infra nominandis personaliter constitutus Illustrissimus & Reverendissimus Dominus Nicolaus Pavillon, Episcopus Aleſtensis (ab integro jam mense morbo decumbens) postquam intellexit, famulum suum, carceribus detentum esse, quem Narbonam miserat ad insinuandum actum, & declarationem Appellationis, suo jussu interpositæ à Stephano Durand, ædium Episcopaliū Ostiario, contra ultimam Ordinationem seu Mandatum Eminentissimi Cardinalis Bonzj Archiepiscopi Narbonensis quinto currentis datam; cūmq; bajulus, qui præfatum Mandatum pertulerat, responsum, uti promiserat, non expectasset, imò nec tantum temporis morari sustinisset, quantum opus erat, ut id Mandatum Domino Episcopo innotesceret, & ipse lecto affixus à solis Domesticis conveniri pateretur, multoque minùs virium defectu actum Appellationis expedire posset, injunxit præfato Durando, ut ipse appellaret, quippe quem bajulus Archiepiscopi convenerat, eique Mandatum insinuaverat, promiseratque responsum præstolari. Has ergo ob causas sæpè nominatus D. Episcopus præsentì hoc actu approbat ratamque habet Appellationem

M m m

à præ-

à præfato Durand interpositam, declarátque famulum, qui modò carceribus detinetur, suo jussu Narbonam profectum esse, ut illic demandatam Appellationem insinueret; & proin immeritò tam durè & inclementer acceptum esse, cum nihil aliud commiserit, quàm ut actum justitiæ à Domino suo imperatum, quique nullo modo ei culpæ imputari poterat, exqueretur. Declarat ergo præfatus D. Episcopus, à Mandato seu Constitutione D. Archiepiscopi Narbonensis, quinto currentis datâ, tam per viam nullitatis & incompetentiæ, quàm alio quovis legitimo justoque titulo ad Sacram Sedem appellare ac protestari, sicut jam tum protestatus est, & adhuc protestatur contra injustam detentionem sæpè dicti famuli sui, & appellationis ab Episcopo imperatæ executoris, utpote qui ex debito officij sui non potuerit impositum appellationis deferendæ Mandatum recusare. Méque Notarium requisivit, ut, &c. Actum die & loco ut suprâ, &c.

Nicolaus Episcopus Alecënsis.

Documentum XIII.

Projectum Appellationis & Protestationis contra Mandatum seu Constitutionem Eminentissimi Cardinalis de Bonzij Archiepiscopi Narbonensis, quod tamen expediti non potuit ob mortem Illustrissimi Episcopi Alecënsis.

ANno 1677. Illustrissimus & Reverendissimus Dominus Nicolaus Pavillon Episcopus Alecënsis coram me Notario constitutus Eminentissimum Cardinalem Bonzij Archiepiscopum Narbonensem, nec non Dominos Candelon, ejusdem Dioecesis Promotorem, & Joannem Petrum

trum Gaston de Foix Presbyterum alloquens dixit, se cum protuenda sacra Episcopali dignitate Constitutionem quamdam sub data vigesima secundæ elapsi Octobris emittere, eaque licentiam Officialis Narbonensis, Magistri Bernardi du Mas coercere compulsus esset (qui non sine omnium Episcoporum gravi injuria constitutiones quinto Martij, & decimo septimo Octobris Anni 1676. à Reverendissimo & Illustrissimo Domino Episcopo Alecensi Exemptionis & libertatis Ecclesiasticæ tuendæ gratiâ publicatas ausus esset infirmare, irritasque declarare) non potuit præfatus Dominus Episcopus Alecensis non vehementer mirari, Eminentissimum Cardinalem de Bonzj Archiepiscopum Narbonensem non solum communem omnium Episcoporum causam noluisse amplecti (quorum jura in persona Episcopi Alecensis omnium in ea Provincia Episcoporum antiquissimi aperte violata sunt) verum etiam Officiali suo se adjunxisse, ab eoque audacter peracta, editâ die quintâ Novembris Constitutione, sustinere aggressum esse, quâ Domini Episcopi Alecensis priorem Constitutionem sacris Canonibus Regni que legibus ab Ecclesia Gallicana hætenus observatis, nec non quieti Conscientiarum ac Hierarchicæ Disciplinæ contrariam, & censuras in eadem Constitutione latas, irritas nullasque declarat, ac omni effectu cassas. Prohibet insuper inhibetque præfato Domino Episcopo Alecensi, ne deinceps hujusmodi Constitutiones promulget, nisi velit Canonicâ districtione puniri. Jubet deinde sententiam ab Officiali suo pronuntiatam Eidem Domino Episcopo & Capitulis tam Cathedralis quam Collegiatæ S. Pauli Ecclesiarum iteratò insinuari, illique sub pœna Excommunicationis ipso facto ab omnibus Canonicis aliisque Ecclesiasticis personis, quæ directè vel indirectè executionem præfatæ sententiæ impedirent, incur-

rendæ, exactè promptèque obediri. Hæc Eminentissimi Cardinalis & Archiepiscopi Narbonensis sententiâ ut primum ad noticiam pervenit sæpè dicti Domini Episcopi Aleſtensis, continuò ab ea appellandum duxit, prout etiam appellavit; tantòque plures dolendi causas conquerendique se habere credidit, quòd exaratis ad eundem Eminentissimum Cardinalem litteris (quarum copiæ huic Appellationis actui adjunctæ sunt) rationes & causas prolixè notaverit, ob quas conscientiæ & obligationi suæ defuturum se credidit, nisi Constitutionem suam, quinto Martij anno 1676. datam, in lucem emitteret, eaque canonicam & naturalem, omnisque Regaliæ expertem Ecclesiæ Aleſtensis libertatem pro virili sua parte sustineret, tamen præfatus Dominus Cardinalis ne dignatus quidem ad ea respondere, quæ ab Aleſtensi Episcopo proposita fuerant, eumque, si qua in re à vero aberrasset, præmonere, contra omnes æqui honestique regulas, Constitutionem suam non vulgandam tantùm, sed etiam typis imprimendam curavit, ut videlicet tanto spectabilius characterem ac dignitatem Episcopalem fœdaret, cum id potiùs præstare debuisset, ut Officialis sui temeritatem coerceret, ac injuriam reparandam curaret, quam in persona Aleſtensis Episcopi toti Episcopali Collegio audacter inuſſerat. Hæc sunt, quæ præfatum Episcopum Aleſtensem impellunt, ut ad rationes respondeat, quæ in Constitutione seu Mandato Narbonensi continentur, illibatâ tamen integrâque reverentiâ sacrae Purpuræ debitâ.

Primò ergo allegatur, sententiâ à Domino de Mas pronuntiatam legitimæ potestati inniti; eum quippe cum sit Domini Archiepiscopi Narbonensis Vicarius Generalis & Officialis, ejusque auctoritate & potestate fungatur, potuisse omnia, quæ idem D. Archiepiscopus poterat; nam ex juriur
quoque

quoque dispositione Judicis delegati & delegantis eandem esse jurisdictionem & potestatem. Ad quod confirmandum sæpè dictus Dominus Archiepiscopus multas congerit Jurium auctoritates, quæ Delegatis favere videantur, additque: *Olim nunc Presbyteros Comitij Generalibus, nunc Diaconos præfuisse, idque non tam propriâ, quàm aliorum auctoritate, quorum videlicet personam sustinebant; sua quoque in Comitij suffragia contulisse, quibus Episcopos, Archiepiscopos & Patriarchas damna-* bant. Cæterùm, omnia hæc argumenta & auctoritates, quæ Domino Archiepiscopo congerere placuit, planè inutilia sunt, nulliusque momenti, atque in alienum sensum detorta, idque multis ex causis. Nam *primò* pro fundamento id supponunt, quod apertè falsum est; neque enim Officialis est Judex propriè delegatus, sed ordinarius. & ordinariâ fungens jurisdictione, æquè ac alij ejusdem D. Archiepiscopi Judices, & ita quidquid de judicibus delegatis dicitur, nullo modo aptari potest præsentì argumento. *Secundò*. Quamvis negari haud possit, causas Episcoporum aliquando à Presbyteris & Diaconis judicatas esse, idque auctoritate Antistitum, à quibus delegati erant; nunquam tamen exemplum ostendi potuit, id à solis Presbyteris & Diaconis factum esse, sed semper unà cum alijs Episcopis, ita ut semper verum sit, causas Episcoporum ab alijs & competenti numero Episcopis judicatas esse. Casus ergo, de quo in præsentì agimus, toto cælo ab eo differt, qui à Domino Archiepiscopo nobis opponitur. Quippe unicus & solus Presbyter est, qui nulli alteri Episcopo junctus ausus est auctoritatem sibi sumere Episcopum judicandi, ejusque Constitutiones irritas nullasque declarandi, id quod nullo antiquitatis exemplo purgari unquam poterit. *Tertiò*. Si principia & rationes Domini Archiepiscopi aliquid convincerent, sequeretur in causis, quæ personas etiam Epi-

M m m 3

scoporum

scoporum eorumque depositiones spectant, posse ab aliquo Diaconis, quos Episcopi delegassent, Episcopos judicari, quamvis interim nullus Episcoporum aut Archiepiscoporum dignaretur eas causas cognoscere; quo nihil potest dignitate Episcopali indignius dici, magisque sacris Canonibus adversum. Hæc omnia satis superque ostendunt, quàm vana sint nullòque fundamento nixa, quæ ab Officiali Narbonensi prætexuntur, & hæc sola sufficerent stabiliendis Episcoporum juribus. Verùm ut hæc ipsa certissima reddantur, utque nullâ tergiversatione negari possint, ad principium reducemus, quo in Ecclesiastica Disciplina nullum certius firmiusque. Illud verò est, quòd jus ab antiquis Canonibus inductum aboleri destruique non potest, nisi auctoritate, quæ aut major, aut par sit Concilijs jus illud constituentibus, aut saltem legitimâ consuetudine & possessione, ob quam illud jus præscriptum, eique à partibus voluntariè renunciatum esse dici possit. Jam verò certum est, antiquos Canones statuisse, ut causæ Episcoporum à Metropolitano, Conciliove Provinciali, non verò à sacris Canonibus judicarentur. Quærimus ergo, quis hunc morem à sacris Canonibus inductum abrogaverit? Aut forsân Concilium aliquod Oecumenicum ostendi potest, quod aliam judicandi formam præscripserit, & Episcopos sententiæ ac judicio Officialium submiserit? Planè si D. Archiepiscopus Narbonensis hujusmodi aliquas auctoritates causæ suæ fulciendæ habuisset, omnino haud dissimulasset; cum ergo nullas alleget, constat id non oblivioni, sed indigentia adscribendum esse. Multò minùs dici potest consensisse Episcopos, ut hoc jure à Canonibus stabilitò privarentur, cum potiùs auctoritates à Domino Archiepiscopo allegatæ contrarium probent; Ipse enim fatetur, Suffraganeos Diocesis Narbonensis contendisse, non posse

Officialem

Officalem Archiepiscopalem de Episcoporum Constitutionibus judicare, imò totum Clerum Gallicanum super hoc puncto suas querelas Regi obtulisse. Nec etiam dici potest, Officiales in pacifica hujus juris possessione esse, illudque beneficio longævæ consuetudinis præscripsisse: cum è contrario potius, quoties hoc jure uti voluerunt, Parlamentorum Arrestis comprehensi sint, hujusmodi appellationes abusûs damnantium; quanto ergo minùs permisissent non judicari tantùm, sed etiam condemnari Episcopos non citatos inauditòsque? Celebre est Arrestum, præsertim de anno 1577. in favorem Carnotensis & Melitensis Episcoporum à Citatione Senonensis Officialis tamquam ab abusu appellantium; edixitque Curia, Officiale potestate suâ abusum esse; citationem verò ipsam irritam nullâmque declaravit, decrevitque, nè Suffraganei Episcopi juxta sacrorum Canonum dispositionem in ijs, quæ ad disciplinam correctionemque Ecclesiasticam pertinent, coram Vicarijs Generalibus, sed solùm & immediatè coram Archiepiscopo respondere, eique obedire teneantur. Reperiuntur apud du Luc in Collectione Arrestorum, quæ in publicum edidit, duo alia & antiquiora Arresta, de annis vid. 1550. & 1553. in favorem Nivernensis & Triacassensis Episcoporum, qui cum ab Officiali Senonensi citati essent, Parlamentum pronuntiavit, hujusmodi citationes nullas & abusivas esse, additque præfatus du Luc hæc verba digna memoratu: *Potest quidem Archiepiscopus Provincialis Episcopum in jus adse vocari jubere, in eumque jus dicere; sed neque perjuridicum, quem Officiale appellanti, neque per Vicarium quacumque pradiatum potestate. Qui ergo? Sanè per semetipsum & alios Provinciales Episcopos, quos in Concilio adhibere habet necesse; cujus contrarium cum Senonensis Archiepiscopus in Nivernensem & Trecentem*

Trecensem Episcopos usurpâset, & ij abusum causati provocâssent, & forensi pralio superiores evaserunt.

Hæc verò à præfato Auctore insinuata jurisprudentia adeò certa & indubia est, ut inauditum sit, careâtque exemplo, fuisse Metropolitanum aliquem, qui paria ausus fuerit Narbonensi Officiali, quem proinde coërceri efficaciter oportet. Præsertim cum ne quidem ipsi Domino Archiepiscopo potestas fuerit, ut de Constitutione Domini Episcopi Alecënsis solus judicaret, eaque ratione & modo, quem ejus Officialis sibi usurpavit, idque non solum ex rationibus ab Illustrissimo Domino Episcopo Appamiensi insinuat (quia videlicet id sine cognitione causæ factum, nec partibus quarum intererat, vocatis, id quod planè Ecclesiæ sacrorumq; Canonum spiritui contrarium est, ut videre licet apud S. Gregorium Magnum *lib. 7. epist. 62.* Apud Adrianum in Capitularibus *capite 22. & 16.* In Concilio Aquisgranensi *anno 816. lib. 1. cap. 35.*) Verum etiam ex eo capite, quòd licet Archiepiscopus Metropolitanus sit omnium suorum Suffraganeorum superior, non ideò tamen judicare de illorum causis potest, nisi in casibus speciatim à Jure permissis; & tunc quoque non solus, sed tantum in Synodo Provinciali, sic enim in Antiocheno *anno 341. cap. 14.* & Constantinopolitano Concilijs *anno 382.* & in Capitularibus *capite 29.* apertè statuitur.

Conqueritur quidem Dominus Archiepiscopus Narbonensis, nolle Dominum Episcopum Alecënsensem Appellationes tamquam ab abusu in Diocesi sua tolerare. Cæterum hæc ipsa criminatio abundè ostendit, non satis de moribus Episcopi Alecënsis, ejusque agendi ratione, Domino Archiepiscopo constare. Enimverò ejusmodi Appellationes semper ille admisit, & tunc solum rejecit, quando dolo malo ac justitiæ eludendæ adhibebantur; & quando omnes simul
Episcopi

Episcopi contra illa declamabant; tunc enim omnium Episcoporum querelis suas quoque sociavit, & illæ à Parliamentis Regiòque Senatu pro justis acceptæ sunt.

Minus etiam præfatum Episcopum Alectensem morari debet, quod sæpe memoratus Dominus Archiepiscopus in defensionem Officialis sui allegat, eum videlicet, cum dixisset Constitutionem Domini Episcopi Alectensis *Legibus Regni Gallici adversari*, continuò adjecisse: *Quæ in Ecclesia Gallicana hæcenus observata sunt*, ut videlicet innueret, se de illis tantum legibus loqui, quæ ab Ecclesia receptæ observatæque, de prophanis & politicis in Ecclesiasticas transierunt. Ceterum intelligi haud potest, de quibus Legibus Officialis loquatur, quænam illæ Ecclesiasticæ & Politicæ leges sint, quas ab Episcopo Alectensi violatas esse conqueritur. Videri poterat de Regia loqui Declaratione, quæ in favorem Regaliæ conscripta & prodita est; sed cum constet eam ab Ecclesia receptam non esse, idque non lateat Dominum Archiepiscopum, qui verba Officialis in alium sensum detorquet, & ea intelligenda esse dicit de nescio qua lege, Episcopis prohibente, ne in causis, de quibus Judices competentes jam aliàs judicârunt, quidquam disponant decernantque, sed supplicare tantum ijs liceat. Sed ad hoc prompta est responsio, videlicet nullam esse aut Regiam, aut Ecclesiasticam legem, quæ prohibeat Episcopis, quò minus Personis Ecclesiasticis, & manifestis Concilij Oecumenici violatoribus Excommunicationem à Concilio indictam denuntient, quod solum & unicum est, quod Domino Episcopo Alectensi imputari potest, & ne ad hoc quidem progressus est, nisi ad Conven-tum Cleri Generalem, ipsûmque Dominum Archiepiscopum Narbonensem datis prius litteris, quibus rogabantur, ut super hac causa Regiam Majestatem convenirent; quod cum im-

N n n

petrare

petrare à Clero non potuisset, ipsemet litteras ad Regem exaravit, exposuitque rationes, quibus obstrictum se credidit, ut ijs, qui Beneficia suæ Diœcesis Regaliæ obtentu adepti erant, sese opponeret. Quæ omnia clarè ostendunt, Episcopo Aledensi semper curæ fuissè, ut in hoc negotio omnes partes reverentiæ expleret Principi suo debitæ; & quæ coercendis Regalistis hætenus fecit, à sola necessitate debitæque officij sui fluxissè.

Illud quoque nullo fundamento nititur, quod addunt, *Regalia negotium fuisse à Judicibus competentibus jam judicatum decisumque.* Cum enim Regalia ex juribus spiritualibus constet, quale est jus Beneficia conferendi, certum est, non potuisse nisi duobus modis Regibus acquiri, aut expresso vid. Ecclesiæ privilegio, in Oecumenico Concilio illis concessò, aut perpetuâ & immemoriali possessione, ex qua Ecclesiæ consensus præsumi possit. Jam verò certissimum est, nec legem ullam Ecclesiasticam, nec legitimam possessionem ostendi posse, ob quæ in Provincia Septimaniæ hoc jus sibi Princeps vindicare possit. Quid ergo in negotio hujus naturæ Regia Declaratio operetur? Nec enim ea Declaratio dici potest esse lex Ecclesiastica, nec etiam esse probatio legitimæ Possessionis; imò ex ea potius convincitur, nullam hætenus Possessionem penès Regem fuissè; nam hæc Declaratio eò unice pertinet, ut Regem in possessionem juris inducat, quam hætenus non habuit. Nullum ergo alium effectum ea Declaratio habet, quàm ut sit argumentum Regiæ voluntatis; at verò innata Regi pietas & justitia nunquam permiserint, ut is suas voluntates pro Ecclesiasticis Legibus, se verò in causis spiritualibus pro Judice competenti haberi velit. Ad solam ergo Ecclesiam spectat, de jure & privilegio cognoscere, quod sola dare potuit; nec unquam salvâ veritate dici poterit, hanc causam

causam à competenti Judice decisam esse, quandiu à solo profano Tribunali sententia fluxerit, Ecclesiastico tacente.

Neque illud verum est, agnovisse in hac causa Clerum Gallicanum Regij Senatûs jurisdictionem; id enim falsum est, si loquamur de universali ea quæstione, videlicet: *An Jus Regalia illimitatè ad Regem pertineat?* Solùm enim particulares privatæque controversiæ, inter Regalistas videlicet ex una, & legitimè ab Ordinarijs provisos ex altera partibus coram Senatu Regio agitæ sunt, & in Parlamentis advocatæ, juxta Henrici IV. & Ludovici XIII. Ediçta, quæ contra sententiam Parlamenti anno 1608. ad Cleri Gallicani preces impetrata sunt, id quod Dominus Episcopus Alecënsis litteris ad Dominum Archiepiscopum Narbonensem, die 6. Junij Anno 1676. exaratis, prolixè ostendit.

Nec enim aliquid probat, quod idem D. Archiepiscopus Narbonensis adjungit de potestate Officialis, aut Vicarij Generalis admittendi Ecclesiasticos (qui se in Curia Romana provisos esse asserunt) ab Episcopo rejectos, quo exemplo conatur ostendere, etiam ab Officiali suo potuisse Constitutionem Episcopi Alecënsis damnari, Episcopo non citato. Cæterùm nemo non videt, quantum inter utrùmque casum discriminis intercedat; præter enim illa, quæ in simili causa ab Illustrissimo & Reverendissimo Episcopo Apamiensi notata sunt, ea etiam substantialis omnino differentia accedit, quòd, cum Officialis, seu Vicarius Generalis ratas habet provisiones in Curia Romana factas, quamvis ab Episcopo rejectas, non de Potestate, quam circa hujusmodi provisiones Pontifex habet, judicium sibi sumit, sed tantùm de provisi qualitativibus personalibus; quo fit, ut hujusmodi Vicarij sententia nec legis vim habeat, nec ullum Pontificiæ Potestati præjudicium pariat. Secus foret, si non tam de qualitativibus per-

sonalibus, quàm de ipso jure conferendi lis moveretur, tunc enim quàm maximè referret Ecclesiæ, ne hoc jus ab ijs, qui illud non habent, usurpari permetteret; sicque hæc causa, propriè ad Ecclesiam pertineret, cujus defensor legitimus & naturalis Episcopus est; non ergo judicari de illa causa potuit, Episcopo non audito: planè res nova & mira est, potuisse Officiale Narbonensem sibi persuadere, coram tribunalis suo velut Judicis competentis non disceptari tantùm, sed decerni etiam debuisse, an tota Narbonensis Provincia Regaliæ (de qua omnibus retrò annis exempta fuerat) subjaceret? Idque ne vocatis quidem auditisque Episcopis, quorum utique intererat, ne in novam servitutem illæ Ecclesiæ raperentur. Si ergo hanc novam miramque formam judicandi admittamus, quoscunque deinceps violandi Ecclesiastica jura cupido incesserit, id tantùm curabunt, ut primò Religionem Principis circumveniant: deinde ut Officiales Episcoporum lucrentur, eosque suarum voluntatum executores faciant; isti verò omnes Episcopos, qui injustis eorum conatibus obsistent, tamquam qui leges in Regno Gallico stabilitas, & ab Ecclesia receptas violassent, postulabunt. Sed mihi animus non est, perniciosos omnes effectus, nec minùs Ecclesiasticæ Disciplinæ, quàm Religioni ipsi fatales recensere, qui ex hac agendi ratione procul dubio provenient. Ob has igitur aliàsque hujus generis rationes suo loco & tempore producendas præfatus Dominus Episcopus Alectensis declarat, notùmque facit Eminentissimo Domino Cardinali & Archiepiscopo Narbonensi, nec non suprà nominatis Domino Promotori, & Joanni Petro Gaston de Foix, se in appellatione persistere jam semel ad Sanctissimum Dominum nostrum Innocentium XI. Sedémque Apostolicam à dicta Eminentissimi Cardinalis Archiepiscopi Ordinatione interposita, ac in

ac in optima forma protestatur, quidquid in præjudicium præfatæ appellationis fieri aut attentari contigerit, nullum irritumque fore (quippe juxta Canonicas Regulas, pendente appellatione nihil fieri, aut innovari oportet) suâque Constitutiones 5. Martij & 17. Octobris anno 1676. datas executioni interim dandas esse, donec à sua Sanctitate & Sacra Apostolica Sede aliter disponatur.

Documentum XIV.

Tertia epistola ejusdem Episcopi Alecænsis ad
Regem Christianissimum.

25. Octob. 1677.

Mihi ultima vitæ meæ momenta numeranti, & quid faciendum super sit, ut Divino Tribunali securus sistar, animo repetenti, occurrit illa Christi Domini nostri sententia, quâ jubemur: *Præquam Sacrificium ad Altare offeramus, fratri nostro, qui aliquid adversum nos habet, reconciliari.* Cum ergo jam tempus accedat, ultimum Sacrificium; hoc est, vitam meam Deo immolandi, credidi necessitatem mihi præcipuè incumbere, placandi animum Majestatis Vestræ, quam ab aliquo jam tempore, ob ea, quæ circa Regaliam contingere, offensam mihi, averſamque experior; tamen possum Majestati Vestræ asseverare, me semper eo sensu animoque fuisse, quæ fidelissimum subditum deceant; quantumvis Regaliam quod attinet, officij, ac Dignitatis meæ ratio eò impulerint, ut cogerer aliqua facere, voluntati, ac Mandatis Majestatis Vestræ minùs, quàm cuperem, accepta; & tamen id ipsum per litteras meas ausus sum Eidem significare, idque

eâ libertate, quæ Episcopos decet, Sacrorum Jurium Depositarios: & nunc quôque in hoc vitæ mortisque meæ confinio Majestati Vestræ profiteor, me nihil aliud egisse, quàm quod crederem Conscientiæ, ac officio meo deberi; idque unicum esse dolori meo solatium, & quo spero Deum non esse mihi eam indignationem adscripturum, quam in pectore Majestatis Vestræ dolens mærensque experior; nec ideo tamen has ultimas obligationis meæ partes explere omittam, simulque hanc ultimam à Majestate Vestra gratiam expetere, dignetur illis ex familia mea Ecclesiasticis Personis, ejusque Mandato proscriptis veniam clementer impertiri, quippe nullius culpæ reis, quàm quòd Episcopi, legitimi superioris sui, quémque Divinæ voluntatis interpretem agnoscebant, præceptis obediverint. Non diffido, si modò Majestati Vestræ placuerit, id secum reputare, veniam merituros, ac præsentibus angustiis, quibus conflantur, ereptum iri. Impleat Deus Majestatem Vestram cœlestibus Suis Beneficijs, Eamque ad amissum Divini sui cordis, & voluntatis Regem efficiat. Id unicum est ejus votum, qui plenus venerationis, ac reverentiæ est, eritque semper. Aleſti 25. Octob. 1677.

Majestatis Vestræ

*Humillimus, Obsequentiſſimus & Fideliſſimus
Servus ac ſubditus*

Nicolaus Episcopus Aleſtenſis.

Docu-

Documentum XV.

Secunda epistola ejusdem Episcopi Alecſensis
ad Innocentium XI. Summum Pontificem.

IN hac confectæ ætatis & affectionis paralytica sinistram corporis partem occupantis invalescente ægritudine, arctissimam meam cum Apostolica Sede communionem, & singularem erga Pontificatum Sanctitatis Vestræ reverentiam & devotionem hoc monimento testatam volui: simul & extrema Ecclesiæ mihi commissæ amoris officia exhibere satagens, ad auctoritatem & tutelam Vestram, quâ maximè modò indiget, confugio. Nativam illius & perpetuam à Regaliæ jure immunitatem, quæ illi cum tota Provincia Ecclesiastica Narbonensi, & alijs quibusdam communis est, juxta Concilij generalis Lugdunensis Constitutionem pro parte mea hucusque tuitus sum. At eam novo & insolito Regaliæ juri post discessum meum jam instantem penitus subiectum iri prospicio, nisi intercessionem summæ Vestræ Autoritatis apud Christianissimum Regem ab ejusmodi jugo vindicetur. Quare hoc unum restat, Beatissime Pater, ut ipsam in eadem libertate & immunitate, cum qua quadraginta abhinc annis eam suscepi, Beatitudini Vestræ custodiendam commendem. Est & aliud grave mihi, Beatissime Pater, quippe quòd meæ cum Apostolica Sede communioni umbram aliquam offundere videatur, censura scilicet à Romanis Inquisitoribus Rituali libro, qui à me ad usum nostræ Diœcesis editus est, inusta. Libri illius à plurimis licet fratribus Coepiscopis solemni approbatione laudati novum examen subire non detrecto: imò peropto, si modo Sanctitas Vestra per se pro Sua benignitate

benignitate oculos & animum advertere dignata fuerit. Quidquid in eo emendandum pro Sua sapientia duxerit, hoc pro reverentia mea emendandum duco. At pristinum Inquisitorum judicium, acerbum nimis & injuriosum eò magis deprecor, quò pleraque Ethicæ Christianæ dogmata, tanquam sub Generali Ritualis nostri censura damnata, à viris illuforibus, qui supra populum, juxta Prophetam, dominantur, passim traduci doleo. Hanc labem à me, hanc sanctissimis dogmatibus fraudem & calumniam ut amoliatu Sanctitas Vestra, ultimùm obsecro & supplico. Itaque votorum tum hujus, tum superioris Epistolæ summa in sinu Sanctitatis Vestræ repositâ, mortem expecto. Apostolicâ Vestrâ benedictione jam mihi concessâ munitus, & necessario maximè precum Vestrarum præsidio apud summum Judicem adjuvandus. Alecti die 25. Octob. Anno 1677.

BEATISSIME PATER,

Sanctitatis Vestræ

*Humillimus & Obsequiosissimus,
Filius & Servus*

Nicolaus Episcopus Alectensis.

Documentum XVI.

Mandatum Illustrissimi & Reverendissimi
D. Francisci Caulet Episcopi Appamiensis.

FRANCISCUS miseratione Divinâ Episcopus Appamiensis, Charissimis & Dilectissimis Fratribus & Canonicis Ecclesiarum nostrarum Cathedralis, & Collegiæ Beatissimæ Virginis Campensis, Archipresbyteris, Rectoribus, Vicariis, aliisque

aliisque Ecclesiasticis Personis Salutem & Benedictionem. Intelleximus Dominum Paucet Diocesis Leonensis Presbyterum obtentu Regaliæ, cui Diocesis nostra Appamiensis nunquam subiacuit, Canonicatûs & Archidiaconatûs Regularium Capituli nostri Cathedralis possessionem captare. Et quia tam Episcopale ipsum officium, quo, licet indigni, perfungimur; quam etiam Oecumenici Lugdunensis Concilij Decretum, cujus initium est: *Generali Constitutione*: gravem nobis imponunt necessitatem, Ecclesiæ nostræ jura tuendi, impediendique, ne Regalia in eas Ecclesias ac Provincias irrepant, quæ huic servituti nunquam obnoxia fuere; ideo nisi Censuras à præfato Concilio intentatas incurrere, ac insuper gravi conscientiam nostram delicto obstringere vellemus, non potuimus ullo pacto permittere, ut silentibus nobis, ac turpi connivencia defixis, idem Jus Regaliæ in hanc nostram Diocesim induceretur; tantoque magis, quia licet in hac nostra Diocesi Regaliæ locus aliquis esse posset, quod tamen minime concedimus, tamen ad Cathedralē Ecclesiam extendi haud posset; quippe quæ ex sua Institutione Regularis est, ac Reformata; adeoque nisi à Deo ad Religiosum statum evocati, probatique diuturno ac consueto tyrocinio, ad nullum Canonicatum, aut Dignitatem aliam ejusdem Ecclesiæ nostræ Cathedralis promoveri possunt; quod etiam Pontificio Alexandri VII. Regiōque Diplomate cautum est. Ac tandem tototriginta trium annorum cursu, quibus huic nostræ Ecclesiæ præfuimus, quamvis indigni, omnia Eiusdem Ecclesiæ vacantia Beneficia, sine contradictione, liberèque contulimus. Ex his igitur aliisque causis, utque partibus à Deo nobis impositis deesse ne videamur, hisce nostris præsentibus litteris Capitulis Cathedralis. & Collegiæ Dominae nostræ Ecclesiarum districtè inhibemus, ne ad Beneficia, locumque in Cho-

ro, aut Capitulo recipiendum, aliásque prætactis Beneficijs annexas functiones exercendas hujusmodi ex titulo Regaliæ provisos admittere præsumant, idque sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ; quâ omnes illi obstricti teneantur, qui quovis modo, aut quæsito colore hujusmodi Beneficiorum usurpatores consilio, aut auxilio adjuverint, aut aliàs eorum conatus promoverint. Ipsos verò, ita ut præfertur, titulo ac colore Regaliæ provisos ac Beneficiarios, ne se hujusmodi Beneficijs ingerant, sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ, æquè prohibemus. Præcipimus etiam omnibus Personis Ecclesiasticis, ne ullum auxilium, consilium, aut assistentiam ad capiendam, aut ineundam possessionem hujusmodi Usurpatoribus præstent, idque sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, &c. Appamijs in Ædibus Episcopalibus 27. April. Anno 1677.

Franciscus Episcopus
Appamienſis,

Documentum XVII.

Epistola ejusdem Episcopi Appamienſis ad
Regem Christianissimum.

Domine, &c.

INter tot Regias virtutes, quas in sacram Majestatis Vestræ Personam Divina manus effudit, persuasum semper habui, nullam æquè Christianissimo Principe dignam esse, ut facilitatem clementiâque, quâ subditorum, ac præsertim Episcoporum preces plenâque reverentiæ voces benignè admittit. Id mihi animos fiduciâque addidit, ut crederem
haud

haud fore ingratum Majestati Vestræ, si quam mihi conati sunt calumniam aspergere, quæque tanto altius in animum meum descendit, quòd fidelitatem, obedientiamque Principi meo debitas, fœdare conentur, ad pedes Majestatis Vestræ supplex purgarem. Persuadere conati sunt Majestati Vestræ, me non morari tantum, sed nec ferre eos posse, qui militiam profitentur: ac Sacerdotibus Sacramenti Poenitentiae ministris in mandatis dedisse, ne quemquam, qui eam vitam amplexi essent, nec illi abnuntiassent, peccatis expiarent. Facile equidem mihi esset, tam foedæ calumniæ diluendæ, eorum numerum recensere, qui ex mea Diocœsi sub auspicijs Majestatis Vestræ, aut Ducum, aut gregariorum militum, conditione nomen militiæ dederunt; sed vereor, ut Majestatis Vestræ patientiâ abutar. Possem etiam attestationes ac chirographa exhibere quàm plurium Confessariorum ex locis, ubi miles hyberna egit, asseverantium Sacramenta quam plurimis administrata esse, imò omnibus, modò illis rite accipiendis animum aptaverant; & ego nonnullos Sacramento Confirmationis initiavi. Non potui igitur non vehementer mirari, fuisse ex inimicis meis, qui ut animum Majestatis Vestræ à me averterent, auderent illum tam falsis juxta; & inverecundis criminationibus imbuere. Num ergo ignorare Episcopus potui, artem vitamque militarem non solum innoxiam esse, nisi aliunde inquinetur, sed etiam tuendæ augendæque Reipublicæ necessariam? Quòd si aliquando cum militum nonnullis hac in causa locutus sum, id solum fuit, ut eos exemplo Joannis Baptistæ cohortarer ad innocenter militiam exercendam, ac jussa Majestatis Vestræ observanda, quæ à nonnullis calcata videbam, dolebamque, populo varijs exactionibus injuriisque vexato; adeò ut opus fuerit in eorum nonnullos animadvertere.

Patietur quoque Majestas Vestra, ut hâc ipsâ occasione, rationem ei omnium reddam, quæ inter me, & Ecclesiasticum quendam peracta sunt. cum prætextu Regaliæ Archidiaconatu Appamiensis Ecclesiæ potiri veller; ego illum Mandato, ac Censuris Ecclesiasticis procul arcendum duxi; idque ut agerem, non alias planè ob causas permotus sum, quam ut conscientiæ meæ, ac juramento satisfacere, quo cum Episcopalem Cathedram conscendi, ad Ecclesiæ meæ jura ac libertates conservandas sanctè me obstrinxi. Ecclesia Appamiensis, cujus ego curam quamvis indignus sustineo, nunquam Regaliæ subjacuit, idque non tam privilegio, Principum liberalitate accepto, quàm naturali, & à prima fundatione coævâ libertate. Qui ergo connivere ego possem, ut illa Diocæsin meam inveheretur, nisi & Dignitate, quâ fungor, indignum me redderem, & Decretis Lugdunensis Concilij quatuor sæculorum observantiâ subnixis, & Regum Galliæ Edictis præsertim Henrici Magni, gloriosæque memoriæ Ludovici Majestatis Vestræ Patris adversarer? Accedit, quod novi hujus juris investio, ne totam eam Reformationem Ecclesiæ meæ penitus everti contingeret, quam pari felicitate & favore cum Pontificis Alexandri VII. tum Majestatis Vestræ eam Regio Diplomate protegentis ad metas perduxit; nec enim sperare licet, eum, qui Archidiaconatum nuper obtinuit (primam videlicet Ecclesiæ meæ Dignitatem) qui que illum deinceps sequentur, eo animo huc festinasse, ut sacræ militiæ tyrocinium facerent, communique bonorum societate contenti, mundum, ejusque cupiditates deponerent. Si ergo, qui jam Deo vocante Religionem amplexi sunt, professione suâ, votisque absistere cogantur, accertum animarum suarum adire naufragium, alijs videlicet, alienisque Beneficia sua, quibus sustentabantur, relicturi, illud quoque

&

& necessario consequeretur, ut Divinis officijs Ecclesia mea destituatur; nec enim, ut Majestati Vestræ suggestum fuit, ea Congregationi sanctæ Genovevæ unita est, sed suis, ac particularibus statutis & legibus gubernatur. Caterum dignetur Majestas Vestra mihi credere, nihil uspiam terrarum esse, quod fidelitatem ac obedientiam meam, quas Eidem profiteor, ulla ex parte minuere, aut inquinare possit, imò nihil æquè mihi cordi ac curæ est, easque inter præcipua capitularum obligationum colloco. Nec credo, me aliâ re magis eas Majestati Vestræ probare, testarique potuisse, quàm si eodem tempore me DEO, ejusque Divinis præceptis æquè fidum promptumque ostenderem; quam enim fidem ab illis Principes expectent, qui eam DEO negârunt? Enimverò pro Majestate Vestra nullum finem sacrificandi precandique faciam, quo coelestem Ei, totique Regiæ stirpi Benedictio- nem, ac Gratiâ à DEO efflagitem, ac interim, quâ majori possum veneratione, & obsequio sum erôque semper.

Appamiis 29. Junij 1677.

Majestatis Vestræ

*Humilimus, Obsequenssimus & fidelissimus
Servus & Subditus*

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XVIII.

Actus Capitularis Ecclesiæ Appamiensis contra
Procuratorem Domini Paucet Regalistæ.

ANno Domini 1677. die vigesimâ Junij comparuerunt in Civitate Appamiensi coram me notario Regio P. Franciscus Carlat Archipresbyter Ecclesiæ Cathedralis Appamiensis, & Prior Claustralis ex una; Dominus Joannes Ludovicus la Caze Diœcesis Convenensis, D. Petri Paucet Presbyteri legitimus Procurator ex altera partibus: qui ultimus exposuit, se circa horam nonam ante meridiem compariturum, atque Chirographum Regium exhibiturum, vigore cujus Archidiaconatus, & Canonicatus Regularis, olim à Domino Mascarone possessus, præfato Domino Petro Presbytero confertur; rogare proinde, ut nomine ac vice sapediſti Domini Petri ac Regij Chirograhi intuitu, ut in Archidiaconatum ac Canonicatum Appamiensem recipere eum vellent. Cui petitioni per eundem Dominum Franciscum Carlat Archipresbyterum responsum est, se post solemne Sacræ Missæ officium Capitulares convocaturum. Convocatis ergo, atque in unum collectis Cathedralis Ecclesiæ Canonicis, post communem maturamque deliberationem, ex omnium unanimi, atque concordia sententia responsum est: se videlicet, salvo interim omni respectu Majestati Sux debito, non posse, nomine quo supra, dictum Dominum la Caze recipere, idque ex sequentibus rationibus. Primò. Quia per expressam Alexandri VII. Bullam, Diplomate quoque Regio confirmatam, enixè sancitum est, ne quis, nisi post inchoatum, expletumque jussu Episcopi Tyrocinium, sequi-

sequutámque deinceps Professionem ad Beneficia Ecclesiæ Appamiensis recipiatur. Secundò. Quia ab Illustrissimo & Reverendissimo Episcopo suo Cathedrali Capitulo prohibitum est, ne quemquam titulo Regaliæ ad Beneficia prænominata Ecclesiæ admitterent, locum in Choro, aut Capitulo darent, aut aliàs fungi permetterent dictorum Beneficiorum officijs, idque sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ. Tertiò. Quia Decreto tum Generalis Concilij Lugdunensis, cujus initium: *Generali Constitutione*, tum etiam Oecumenici Tridentini *Sess. 22. cap. 11.* inhibetur, ne ullâ ratione, consilio, seu auxilio Regaliæ promoveant (quæ in Ecclesia Appamiensi locum nunquam habuit) néque sub pœna anathematis jura Ecclesiarum violari, ac labefactari permittant. Utque prædicta Capitularis Declaratio ignorari à nemine possit, &c.

Documentum XIX.

Actus Reverendissimi Episcopi Appamiensis ad
Reverendissimum Archiepiscopum Tholosanum
directus.

ANno 1677. die 18. Octob. In Civitate & Palatio Episcopali Appamiensi, Regnante Christianissimo Principe Ludovico, Gallia & Navarra Rege, coram me Notario publico & Regio, ac testibus infra notandis, Illustrissimus & Reverendissimus Franciscus Stephanus Episcopus Appamiensis personaliter constitutus, atque per hunc actum à me legitimè conscriptum, verba sua dirigens ad Illustrissimum & Reverendissimum Dominum Josephum de Monpezat Archiepiscopum Tholosanum; nec non ad Dominos Guilielmum

mum Cazamagion Presbyterum & Promotorem Ecclesiæ
 ac Provinciæ Tholosanæ, & Petrum Paucet Presbyterum,
 Diœcesis Leonensis, protestatur, declaratque: se ejusdem
 D. Archiepiscopi Kalendis Septembris proximè elapsi pro-
 nuntiata sententiæ nullo modo acquiescere ac deferre posse,
 quâ nuperum, hoc est, vigesimâ septimâ Aprilis emissum ab
 eodem D. Episcopo Appamiensi Mandatum Legibus Regni
 Gallicani, communiqué tranquillitati, ac hujus Provinciæ
 Ecclesiasticæ Disciplinae adversum, ac proinde unâ cum Cen-
 suris ibidem intentatis, nullum viribûsque cassum declarat,
 prohibetque insuper, ne quis hujusmodi Censuris, aut Man-
 datis deferat, eisque obediat, aut illa executioni mandet;
 multoque magis ipsi Domino Episcopo Appamiensi, ne
 hujusmodi Mandata deinceps publicari, ac executioni dari
 permittat, seriò injungit. Præcepit insuper Capitulo Appa-
 miensi sub poenis à Jure præscriptis, ut præfatum Dominum
 Paucet in Canonicum ejusdem Ecclesiæ recipiant, installent,
 inque possessionem immittant, ita tamen, & non aliter, quàm
 si juxta formam à sacris Canonibus, ac litteris Provisionis
 traditam, vora Religionis, sacrâque Professionem emisserit.
 Denique Promotori suæ Archidiœcesis imponit, ut præfa-
 tam sententiam in ipsa Civitate Metropolitana, nec non Urbe
 Appamiensi, aliisque Archiepiscopatus sui Diœcesibus legi,
 affigi, promulgarique faciat.

Huic ergo à Domino Archiepiscopo Tholosano lata
 sententiæ, declarat præfatus D. Episcopus Appamiensis, se
 acquiescere ac deferre non posse, eamque tam secundum
 formam, quàm rem ac substantiam ipsam, nullam irritam-
 que esse pronuntiat. *Primò* enim secundum formam nulla
 est; quia omni jure etiam naturali cautum est, ne sententia
 à Judice aliquo feratur, nisi auditis priùs, aut saltem citatis
 partibus,

partibus, quarum interest; id quod innumeris ferè auctoritatibus probare liceret, nisi res esset adeò nota, ac in jure tam clare decisa, ut ne quidem ullà probatione indigeat. Sufficiat canon 22. Concilij Nicæni: *Caveant Judices Ecclesia, ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit.* Et Decretis Innocentij IV. in Capitulo: *Venerabilibus.* De sententia Excommunicationis. In qua casus, de quo agimus, ferè in terminis definitus est, ita enim habet: *Attamen si suffraganeus, vel extra judicium pro suorum jurium defensione: vel etiam in judicio, ex suo procedens officio, inquirendo videlicet, vel simile quid agendo aliquem excommunicet; in hoc casu conveniendus est ipse suffraganeus coram Archiepiscopo, vel ejus officiali; quia ipsius interest, defendere causam suam.* Planè inauditum est, fuisse à Metropolitano contra suffraganeum in causa appellationis, ad solam instantiam partis, nec vocatis, quarum intererat, partibus, pronuntiatum. Nec ipse D. Paucet hunc adeò essentialem errorem inficiari potuit, imò illi quavis ratione obtegendo colores ac prætextus collegit. Ait enim, posse à Metropolitano contra Suffraganeos Episcopos; titulo denegatæ justitiæ, & si Archiepiscopo de causis constat, cur suffraganei administrare justitiam noluerint, sententiam dici. Cæterùm præterquam contra hujusmodi abusum sæpe multùmque ab Episcopis declamatum est, oporteretque eum corrigi aliquando; confundit insuper idem D. Paucet voluntariam ac contentiosam Jurisdictionem, & ea, quæ ad gratiam, quæque ad justitiam pertinent. Si quis enim Apostolicâ autoritate Romæ provisorius compareat, ac virtute hujusmodi Provisionis Beneficium ab Ordinario petat, is meram gratiam, ejusque executionem, & nihil aliud petitisque nullâ partium citatione opus esse videtur. Si verò ab Episcopo aut Metropolitano sententia aliqua in Petitório

P p p

feratur.

feratur, quis unquam dubitavit, vocandas esse partes, de quarum jure ac præjudicio agitur? & nisi vocentur, sententiam esse nullam irritamque? Idemque dicendum est de sententia Judicis sæcularis, quando de mera Possessione Beneficij controversia agitur; si enim hæc formalitate careat, & partes, quarum intererat, vocatæ non sint, nemo negaverit hujusmodi sententiam nullam fuisse. Denique in omni judicio tres distinctæ Personæ reperiri debent, videlicet: Actoris, Rei, Judicisque; ideò quamvis fortè Metropolitanigratias impetiri soleant à suffraganeis recusatas, nunquam tamen exemplum aliquod produci poterit, fuisse eorundem suffraganeorum sententias & Decreta à Metropolitanis sublata, & pro irritis casisque declarata, partibus non vocatis.

Multo minùs sustineri potest, quod in hujus tam manifesti erroris defensionem idem D. Paucet allegat, videlicet: Mandatum Reverendissimi D. Episcopi Appamiensis in eadem Appamiensi Diocesi ubique locorum publicatum dispersumque fuisse, sicque omnes juxtà rationes & argumenta, quæ eundem D. Episcopum ad hoc Mandatum expedientium permoverant, in omnium notitiam perlatas esse: non ergo citandas fuisse necessariò partes ad respondendum, cum jam constaret, ac palàm omnibus foret, quid essent responsuræ. Verùm qui sciri potuit, omnes Episcopi Appamiensis rationes eo Mandato contineri, & non plures alias in scrinio pectoris occultari, suo tempore exponendas? Et planè ex industria nonnullæ suppressæ sunt, ac in commodiorem occasionem servatæ. Sed quidquid de hoc sit, novum omnino, & inauditum, ac sine exemplo est, fuisse Reum à Tribunali, ac judiciali defensione exclusum, quia extrajudicialiter, privatimque causam dixerat; quasi verò quis nesciat, in ipso Contradictorio judicio, Litisque Contestatione, partibus ultro citroque

citróque proponentibus, ac respondentibus multo clariùs veritatem micare, ac partium jura palàm fieri. Sed nec ipse D. Paucet unquam mundo persuadebit, aliam ei causam, fuisse tam necessariæ Citationis declinandæ, quàm quòd jura rationesque Episcopi Appamiensis adeò ei clara, omníque exceptione majora videbantur, ut puderet obluètari. Denique si nihil aliud, illud saltèm oportebat ab Episcopo intelligere, an opinioni suæ, Mandatóque jam semel vulgato insistere, ac inhærere vellet.

Secundò. Ex eo etiam capite Sententia Tholosana quoad formam nulla & irrita est, quòd in illa dicatur: *Mandatum D. Episcopi Appamiensis Legibus Regni Gallicani adversari.*

Quasi verò Archiepiscopi partes sint, de Legibus Regni; earumque contraventionibus judicare, aut Ecclesiastica Jurisdictio alium finem habeat, quàm Canonum Ecclesiasticorum observantiam; aut aliquis etiam Judicum sæcularium sit, qui non omnino sibi persuadeat, hujusmodi sententias defectu Jurisdictionis suos limites excedentis, nullas esse irritasque. Præter hos, & essentielles defectus circa formam judicij commissos, alij nec pauci numero accessere, ab honestate ac decoro inter homines observari solito alieni. Demus enim Mandato Episcopi Appamiensis aliquid defuisse, quo rejici mereretur; at honestas saltèm exposcebat, & veneratio Dignitati ac Characteri Episcopali debita, ut priùs moneretur Appamiensis Episcopus (primus videlicet, & antiquissimus in Archidiocesi Tholosana Antistes) & aliqua componendæ liti ratio tentaretur, quàm ut liceret in extrema, ac sententiam procedere multis injurijs sparsam; qualis ea est, quam D. Archiepiscopus nuper pronuntiavit, quæque Domini Paucet supplicationem contemptus falsique plenam

non admittit tantum, sed etiam recitavit, ac publico exposuit.
In ea siquidem dicitur

Primo. Promisisse Regi Episcopum Appamiensem, se iuramentum fidelitatis in publica acta referendum præstiturum. Id verò falsum omnino est, nec aliâ intentione à Domino Paucet confictum vulgatumque, quàm ut invidiam odiûmque Episcopo conflaret, perinde ac si ipse fidem violâset Regi obligatam; cùm tamen super hac causa neque Rex sit aliquando cum Episcopo collocutus, neque ipsi Episcopo unquam in mentem venerit, Regi aliquid simile aut immediate per se, aut per alios polliceri.

Secundo. Idem D. Paucet Episcopo Appamiensi objectat, malè sententiam ac Decreta Lugdunensis Concilij ab eo esse intellecta, idque ex verbis Concilij, ac Glossa constare. Cæterum hæc cùm dicit, palàm omnibus facit, se illum ipsum esse, qui mentem Concilij Lugdunensis malè affectus est, quique prius de veritate edoceri, instruique certiùs debuisset, quàm ut Episcopo hæc exprobraret non sine dedecore, injuriæque sacræ Dignitatis: & præterea quàm hæc objectio à vero abludat, idem Episcopus Appamiensis, cùm ad hujus quæstionis cardinem ac substantiam sermo perveniet, clariùs ostendet, quàm ut negari ab aliquo possit.

Tertiò. Conatur idem D. Paucet notam læsæ Majestatis Domino Episcopo adspargere, quando adjungit, Censuras ab eo intentatas nullum alium finem spectare, quàm ut Populum concitent, ac legibus Edictisque Regijs rebellem faciant. Id verò quàm est à veritate ac mente ejusdem Domini Episcopi alienum, quàmque ejus moribus huc usque inculpatis adversum, tam graves poenæ debentur temeritati ista scribentis; enimverò Episcopus Appamiensis nulli Galliæ Antistitem, aut fidelitatis, obsequij, aut curæ & observantiæ in Regem.

gem, ac publicum Galliæ bonum palmam concedet. Quòd si in præsentì Regaliæ controversia minùs ad Regiam voluntatem accessit, quàm Aula speravit; erit aliquando tempus, cum Majestati Sux constabit, id ex solo metu provenisse Dei offendendi, quem unum Petrus Apostolus honori ac reverentiæ Regibus debitæ præmisit: *Deum*, inquit, *timete, Regem honorate*. Imò tanto firmitus est vinculum, quod eundem, Episcopum Regio servitio adstringit, quanto magis nulli adulationi mixtum, solóque Dei præcepto, Reges honorari jubentis, obligatione subditorum in Principem, Regiisque virtutibus nixum, quibus Majestas Sua abundat, & dignam Se omni obedientiâ ac fidelitate reddit. Sed nec magis curæ ac Religioni fuit, Provinciæ & Diocesis Tholosanæ Promotori in regulas decori ac æquitatis offendere, Episcopo Appamiensi debitæ. Dicit enim, hujus Decreto & Mandato multorum conscientias ac Ordinem Ecclesiasticum turbatum esse; pèrinde, ac si turbas & motus vereri nos oporteat, quæ in dyscolorum animis veritatis & justitiæ leges excitare solent. Nec enim Episcopi Appamiensis Mandatum aliò spectavit, quàm ne Canones Ecclesiæ violarentur, neque per alias vias ad Beneficia accessus pateret, quàm per illas, quæ ab iisdem sacris Canonibus præscribuntur. Nec ab illo novæ poenæ dictatæ sunt, sed antiquæ, quæ sacrorum Canonum violatoribus debentur, tantùm declaratæ. Atque utinam secum perpenderet Tholosanus Promotor, pacem, pro qua in hac materia adeò laborat, multo animabus fore perniciosiorem, quàm quidquid turbatum & inquietis ex Episcopi Appamiensis Decreto profectum esse dicitur; nihil quippe aliud ab Appamiensi Episcopo factum est, quàm ut Decreta exqueretur Lugdunensis Concilij. Cùm ergo anathemata ab hoc Concilio illata Tholosanus Episcopus frustra

conetur elidere ; sequitur , ut qui illis obstricti sunt , tanto infelicius periclitentur , quanto minus periculum suum sentiunt , eoque liberari haud curant , dicentes : *Pax pax , & non erat pax.*

Id quod postea idem Promotor adjungit , nihil contra Edicta , Declarationes , ac Mandata Regia posse à quoquam sine culpa tentata Majestatis decerni ; una ex ijs Regulis ac Maximis est , quæ si absque debita limitatione intelligatur , totam evertere Religionem possit.

Sed & illud admiratione dignum : ausum videlicet esse ministrum Archiepiscopalem , cui præcipue sacros Canones observandi cura incumbit , Archiepiscopo suo supplicare , ut aboleri Decretum faceret , quo executio Lugdunensis Concilij unice urgetur , utque Appamiensi Episcopo prohiberet , ut deinceps similibus Mandatis faciendis vulgandisque abstineret. Id verò Jurisdictionem Appamiensis Episcopi aperte lædit ; cum Metropolitani partes ac officium non sit , leges pro aliena Diocesi statuere ; multoque minus , ne mandatis suffraganei obtemperetur , prohibere.

Prohibet idem Promotor , ne à quopiam mortalium hujusmodi Mandatis ac Censuris deferatur , perinde , ac si obedientia illis præstita , vitio culpæque adscribi debeat : & ne forte Promotoris hæc sensa in occulto lateant , aut potius , ut tanto plus habeant doloris , vulgatum ludibrium , curat urgétque , ut sententia Tolosana , quâ Episcopi Appamiensis Mandatum irritum cassumque decernitur , totâ Provinciâ publicetur , omnibusque valvis Urbis Metropolitanæ affigatur , ut videlicet tanto hoc apparatu , pompæque severitatis
 • omnes Suffraganei Episcopi , quamvis nunquam auditi , Tholosanæ sententiæ se quamprimùm submittant ; perinde videlicet , ac si ea non unius Archiepiscopi , sed totius Provincialis

cialis Concilij sententia foret, in quo tamen æquum esset, eos non consuli tantum, sed etiam Personam Judicum sustinere. Sed neque hoc satis fuit, ut ad fores Ecclesiæ tam insignis sententia penderet, illud quoque adjunctum est, ut inter publicas solemnésque preces ac Conciones, quæ Missæ Sacrificium comitantur, etiam extra Tholosanam Provinciam promulgaretur.

Ipsæ verò D. Archiepiscopus, à cujus tamen æquitate sperari debuit fore, ut istorum Clericorum audaciam suâ auctoritate coerceret, tantum abfuit, ut id ageret, ut potius ipse in Mandatum Appamiense manus immittat fædétque, impositis criminationibus, perinde ac Conscientiarum tranquillitati, Ecclesiasticæ Disciplinæ, ac Gallicis Legibus adversum; si & Promotoris Tholosani querelis per omnia ac verbatim ferè consentit, unde complures nullitates defectusque non contra formam solum, quod modò ostensum, sed etiam contra substantiam ipsius causæ, quod deinceps manifestum faciam.

Tertio. Tholosana Sententiâ etiam quod substantiam, ac mérita causæ ipsius spectat, nulla & irrita est; Episcopi enim Appamiensis Mandatum nihil aliud complectitur, quàm executionem Lugdunensis & Oecumenici Concilij totâ Galliâ recepti, & quatuor ferè sæculorum observantiâ firmati; ex quo sequitur, Dominum Archiepiscopum Tholosanum in præsentī materia incompetentem Judicem esse; cùm enim de causâ agatur maximi ac præcipui momenti, totâque Ecclesiâ spectante, deque Generalis Concilij executione; qui potest prohiberi Episcopus, ne id agat observétque, quod à tota Ecclesia observari oportet? aut quâ ratione ei adimi, aut restringi potestas, quam ab Ecclesia recepit? Quidquid ergo hac in re ab Archiepiscopo Tholosano fieri poterat, illud

illud fuit, ut Synodum Provinciale[m] convocaret, in eaque examinari curaret, an Episcopus Appamiensis terminos transgressus esset à Concilio Lugdunensi præscriptos; eâ ferè ratione, quâ in materia civili non potest Judex subalternus de ijs cognoscere, quæ inferior Judex ex Mandato Superioris, utque *merus executor* decrevit peregitque, nisi forsan excessisset fines Mandati. Ipsimet Archiepiscopi & Metropolitani, si ex Conciliorum sententia loqui velimus, nihil aliud sunt, quàm sacrorum Canonum executores, nec in Episcoporum Suffraganeorum Dioceses jus ullum habent, exceptis casibus certis in jure expressis. Nec dici potest, spectasse saltem ad dictum D. Archiepiscopum jus cognoscendi judicandique, an Appamiense Mandatum conforme esset Lugdunensi Concilio; præterquam enim quòd nil clarius est, quàm ut examine aliquo, aut sententiâ indigeat, accedit insuper, materiam & causam hanc tanti esse momenti, ut à solo Archiepiscopo sine Concilio Provinciali decidi non possit; & tamen non solum sine Provinciali Concilio, sed etiam, uti apparet, sine omni alio, etiam privato Concilio decisa est. In Chalcedonensi Generali Synodo ita decretum est. *Can. 9. Si Clericus adversus suum, vel alium Episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi Provincia ejus conquatur.* Quod tunc maximè necessarium est, habetque locum, cum non unius tantum Episcopi, sed totius Provinciæ causa ac negotium vertitur.

Sed utcumque hæc se habeant, illud saltem certum est, non posse Mandatum Appamiense, ac Censuras in eo contentas pro nullis irritisque haberi, nisi dicamus, aut Lugdunense Concilium de Regalia non loqui, aut non esse illud Concilium in Gallijs receptum, aut denique Dioccesin Appamiensem ex illis esse, ubi Regalia jam usu ac consuetudine invaluerat. Sed quidquid ex his dicas, manifestè falsitatis convinci

vinci potest. Primum enim quod attinet, ex verbis ipsius Lugdunensis Decreti, ac Glossæ illud explicantis res totalam fiet. Verba ergo Decreti Lugdunensis ita habent: *Generali Constitutione sancimus, universos & singulos, qui Regalia, Custodiam, sive Guardiam, Advocationis, sive defensionis titulum in Ecclesijs, Monasterijs, seu quibuslibet alijs locis pijs, de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, Monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt, quantacunque Dignitatis honore præfulgeant: Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos Monasteriorum, & Personas ceteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipso Excommunicationis sententia decernimus subjacere. Illos verò, qui se, ut deberent, talia facientibus non opponunt, de proventus Ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore, quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere, districtius prohibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum, ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine jura sibi hujusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter absterneant, & suos ministros in eis faciant sollicitè abstinere, quòd ea, qua non pertinent ad fructus sive redditus provenientes vacationis tempore, non usurpent, nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent. De elect. & electi potest. in 6.* Hactenus Concilij verba, nunc Glossam audiamus. Pro intellectu hujus Capituli supponendum est, secundum veriorum intellectum ipsius, quid propriè textus appellet Regalia. Quidam volebant dicere, (His verbis ostendit Auctor Glossæ, se non probare primam hanc Regaliæ acceptionem) quòd Regalia accipiantur pro juribus Imperialibus, de quibus in libris Feudorum. capit. qua sint Regalia. Uti si Rex donaverit Regalia Ecclesia, & aliquis ea usurpat, de facto sit excommunicatus. Alij dicunt, quòd Regalia accipiantur pro juribus, qua habet Princeps in aliquibus Ecclesijs, videlicet: quòd vacante aliquà Ecclesià aliquis Comes, vel Dux,

qui dicebat, se habere jura Regalia, in ipsa Ecclesia occupavit Custodiam Ecclesia vacantis, & dicebat, quod fructus ipsius Ecclesie ad ipsum spectabant, licet non fuisset usus ipso jure. Glossa, quam D. Paucet in sui patrocinium adducit, notat quidem nomine Regaliæ, nova tributa, novas collectas, nova vectigalia intelligi. Sed Archidiaconus hujus Glossæ Auctor adjungit: *Regalia, id est, qua capiunt Reges vacante Ecclesiâ, ut patet in Francie Regno, & Anglia; nam illic vocantur Regalia jura Regis, quibusdam Ecclesijs vacantibus competentia.*

Id, quod postea eadem Glossa adjungit ad verbum, *Custodiat*, satis ostendit, fuisse Concilij Lugdunensis mentem universim de juribus vacantium Ecclesiarum disponere, & non solum prohibere, ne novis tributis, aut collectis gravarentur, sed etiam ne illarum seu temporalia, seu spiritualia jura, quale est Jus Patronatûs, usurparentur; sic enim loquitur Glossa: *Quocumque ergo nomine censcantur usurpantes de novo tale jus in Ecclesijs, & alijs locis pÿs, & bona ipsorum locorum vacantium occupantes, excommunicati sint.*

Constat ergo etiam ex sententia ipsius Glossæ, Concilium Lugdunense de jure Regaliæ locutum esse, sive quia illius Constitutionis finis ac intentio fuit, Regaliæ extensionem, impedire: sive quia illis verbis: *Regalia, Custodia, seu Guardia*, hoc ipsum jus expressum voluit; & ideò D. Paucet graviter hallucinatus est, cum dixit, constare ex Concilij Lugdunensis, ac Glossæ lectione, malè illius Decreta ab Episcopo Ap-pamiensi fuisse intellecta.

Apparet etiam non solum ex illis Concilij verbis: *De novo usurpare conantes*, sed etiam ex illis Glossæ: *Usurpantes de novo jus*. Et illis: *Licet non fuisset usus ipso jure*. Et præcipuè illis: *De novo à quadraginta annis citra*, Concilij mentem ac intentionem fuisse, ne Regalia ad alias Ecclesias, quàm quæ illi

illi jam assueverant, extenderetur. Id quod tam verum certumque est, ut quamplures Galli scriptores, qui de hoc argumento libros edidère, videlicet, Ruzæus, Rebuffus, Le Maître, Baunius Jesuita, alijque, pro primo ac præcipuo fundamento Regaliæ sustinendæ tacitam Concilij approbationem ponerent, quam à Concilio factam volunt circa eas Ecclesias, quæ ab immemoriali jam tempore Regaliæ subjacuerunt. Ipse Dominus de Marca Archiepiscopus Tholosanus in una suarum Dissertationum, quæ monumentis Ecclesiæ Gallicanæ inserta est, doctè solidèque demonstrat, Patres Lugdunensis Concilij de Regalia, & juxta sensum Appamiensis Episcopi locutos, illudque Decretum totâ Galliâ receptum fuisse: nec Reges aliter Regaliâ gavisos, quàm limitatè, & in ijs tantum Ecclesijs, quæ ab immemoriali tempore huic juri, an servituti? submissæ fuerant. Id quod apprimè concordat cum illis Glossæ verbis: *In quibusdam Ecclesijs: in aliquibus Ecclesijs.* Et cum illis Rebuffi: *In aliquibus Episcopatibus;* adeò, ut optimo jure Pasquierus *Aula assentatores* vocaverit, qui ad omnes Regni Gallici Ecclesias Regaliam extendere conati sint. Sed audiendus est Dominus de Marca, qui cùm Decretum Lugdunensis Concilij produxisset, hæc verba subjungit: *Philippus ergo Pulcher, hujus nominis quartus auctoritate Lugdunensis Concilij subnixus, Jus Regalia, quod prius solis moribus usque ceptum erat, Ediçto quoque suo de Anno 1302. firmavit, ita tamen verba mentemque suam, verbis ac mente Concilij metitur, ut Regaliam intra terminos solius Consuetudinis restringat, nec ad Ecclesias extendi velit, hujus Consuetudinis expertes; sic enim loquitur. Item quantum ad Regalias, quas nos, & nostri Prædecessores percipere assuevimus, & habere in aliquibus Ecclesijs Regni nostri, quando eas vacare contingit. Additque eandem Clausulam Restrictivam inveniri in Ediçto Philippi Valesij de anno 1334. Ex quo*

hæc verba producit: *Pro Ecclesijs Regni nostri, in quibus Regaliam possidemus.* Et adhuc clariùs in Ediçto Ludovici XII. 1499. cujus hæc verba sunt: *Inhibemus omnibus ministris, & officialibus nostris, ne in Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbacias, & alia hujus nostri Regni Beneficia, Regaliam usurpent, ubi hætenus eam non habuimus, sub pœna suspensionis, &c.* Et in Ediçto Henrici IV. de anno 1606. *Non intendimus Regalia juribus gaudere, nisi eo modo & formâ, quâ nos nostrique Antecessores illis hætenus gavisi sunt, nec eam extendi volumus in præjudicium earum Ecclesiarum, quæ hætenus exempta fuerunt.* Id Henrici Ediçtum alio Ludovici XIII. confirmatum est de anno 1629. articulo 16. *Non est, inquit, voluntatis nostræ, Regaliam titulo Corona possessam alio modo quàm lapsis retrò annis, ac juxta Ediçtum gloriosa memoria Genitoris nostri, nobis vindicare.* Et magis adhuc specialiter in litteris patentibus Philippi Pulchri de anno 1303. in favorem Narbonensis Provinciæ, hoc est, teste Petro de Marca, totius Septimanix: *Nolumus, quòd gentes nostræ occupent Regalia Ecclesiarum vacantium Provincia Narbonensis.* In qua Narbonensi Provincia semper hætenus Diocesis Appamiensis numerata est; quippe ab origine, & fundatione sua Episcopus Appamiensis Suffraganeus Narbonensis Archiepiscopi fuit, ut nunc Tholosani.

Tertium punctum non minùs certum est. videlicet, nunquam in Ecclesia Appamiensi Regaliæ locum fuisse, nec ullum allegari exemplum in contrarium poterit. Et quanquam juxta notam receptamque Juris Utriusque Regulam, *Actoris, & affirmantis, non Rei, sit probare*; percurram tamen notam, indicemque Cameræ Computorum, relatam in acta Cleri Gallicani, & cujus Galli scriptores meminere, qui de hoc argumento scripserunt, quales sunt Ruffee, Le Maître, & Palquier; ex quo indice simul patebit, Regem in nulla ista-

rum

rum Ecclesiarum Regaliæ juribus potitum esse; nam nihil potuit improbabilius dici, minúsque consentaneum veritati, quàm illud à Domino Paucet tam confidenter ac impavidè assertum, videlicet hoc Jus Regaliæ etiam in Ecclesijs Septimaniæ illis à prima fundatione coævum esse, totaque retrò antiquitate Coronæ innexum. Si enim ita est, ut Jus Regaliæ sit Regiæ Coronæ adjunctum, nec ab ea separari possit, sequetur omnes Reges hoc jure gaudere, eoque semper gavisos esse, quod tamen falsum omnino est, constatque multis hætenus sæculis inauditum ignotumque fuisse; nec fundatio, aut dotatio Ecclesiarum aliud jus, quàm Patronatûs tribuit; id verò multo minús onerosum est, multoque minús quàm Regalia, jura Ecclesiarum offendit. Sed ipsi Galliæ Reges longè aliter de Regalia sensere, quàm Dominus Paucet in eorum gratiam scribat; id quod ex eorum Edictis jam aliàs productis patet, præsertim ex sententia à Philippo III. sancti Ludovici Regis filio data anno 1272. quam Dominus de Marca in antiquo Parlamenti Protocollo reperiri ait in hæc verba: *Sabbato post Ascensionem Domini restituta fuerunt apud Appamias, & redditæ per Dominum Regem Procuratoribus Capituli Albiensis Regalia Ecclesie Albiensis, qua mortuo Episcopo Albiensi Seneschallus Carcassonnensis ad manum Domini Regis ceperat, & saisinaverat sine causa; cum Dominus Rex super hoc aliàs nunquam usus fuisset, prout ex aliorum, & ipsius relatione fuit inventum.*

Idem Dominus Paucet in sua supplicatione Regiam Declarationem producit, quæ Cleri postulationem consecuta est à Rege petentis: *Ut ad se, suumque Consilium hanc causam evocaret, auditis prius, examinatisque Cleri, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Capitulorum actis & Documentis, qui se à Regalia immunes esse crederent.* Huic objectioni præter alia multa, quæ dici super hoc argumento possent, quæque sibi imposterum

dicenda reservat, respondet præfatus D. Episcopus Appamiensis, sibi eam Declarationem, Clerique in Regium Tribunal submissionem nullo modo opponi posse; cum ipse nunquam titulos & Documenta suæ Exemptionis Regio Senatui examinanda subjecerit; nec Generales Cleri Procuratores, imò ne totus quidem Gallicani Cleri Conventus Jus compromittere potuerit, quod ad spiritualement Episcoporum Auctoritatem, omniumque Ecclesiarum Exemptionem pertinet; nec Deputati ullum super hoc Mandatum à Clero habuere.

Adde, quòd, cum Diplomate Alexandri VII. ac litteris patentibus Regis feliciter regnantis cautum sit, ne ad Beneficia, Dignitates Cathedralis Ecclesiæ Appamiensis quispiam recipiatur, qui post accuratum ex Mandato Episcopi tyrocinium, emissamque Professionem Regularem statum non sit amplexus; sequitur Regem neque huic particulari statuto, neque juri Communi (quod habet, Dignitates nulli, nisi qui degremio sit, conferendas esse, nec ex gremio censer, qui Professionem non emisierit) suam Declaratione derogatum voluisse.

Æquum igitur fuit, ut super his aliisque, quæ allegari poterant, prius audiretur Episcopus Appamiensis, quam ejus Mandatum irritum, nullumque declararetur; quæq; si audita & perpenfa fuissent, sperari omnino poterat, multo aliter à Domino Archiepiscopo Tholosano pronuntiatum fore.

Ex his ergo, aliisque suo tempore, & loco productis, & producendis rationibus, protestatur Episcopus Appamiensis, declarâque præfatis Dominis Archiepiscopo, Promotori, & Paucet, se nullo modo potuisse, aut debuisse illi sententiæ deferre, sed, &c.

Docu-

Documentum XX.

Mandatum ejusdem Episcopi Appamiensis, quo declarat, nuper à se editas Constitutiones contra Regalistas, non obstante sententiâ Domini Archiepiscopi Tholosani, executioni dandas esse,

Die 27. Octob. Anno 1677.

Franciscus miseratione Divinâ Episcopus Appamiensis, Charissimis & Dilectissimis Fratribus Ecclesiarum Cathedralis & Collegiatae Dominæ nostræ de Campo, Canonicis, Archipresbyteris, Rectoribus, Vicarijs, aliisque Personis Ecclesiasticis Salutem & Benedictionem. Intelleximus, quod non obstante inhibitione sub poena Excommunicationis ipso facto incurrendæ, contra Fratrem Joannem Franciscum Le Juge (qui se Sacerdotem ac Religiosum Ord. S. Augustini Professum nominari facit, prætenditque Canonicatum, ac Eleemosynarij officium in Ecclesia nostra Cathedrali, titulo Regaliæ) à nobis edita, ne se in prædicti Canonicatus, ac Eleemosynarij officia, eorumque possessionem virtute Regij Chirographi ingerere præsumeret, eique insuper intimari fecerimus, nos interim omnia Juris media parare, ac experiri velle, quibus prætensa sententia D. Archiepiscopi Tholosani Constitutionem nostram die 28. Aprilis nullam pronuntiantis, pro irrita cassaque declaretur: imò quamvis de nullitate hujusmodi assertæ Tholosanæ sententiæ, tam quoad formam, quàm quoad ipsam substantiam, aliàs evidenter constet. Quoad formam quidem, quia nobis nec auditis, imò ne citatis quidem pronuntiata est, in eaque declaretur, Constitutionem nostram præfatam legibus Regni contrariam esse; quod declarari ab eodem D. Archiepiscopo

po non potuit, cùm limites ejus potestatis excedat. Quoad substantiam verò, quia non licuit eidem D. Archiepiscopo Constitutionem revocare, aut irritam pronuntiare, quæ nihil aliud, quàm mera executio fuit Generalis Concilij toto Gallia Regno recepti, nec non Diplomatis ab Alexandro VII. dati, Regiisq; litteris confirmati, ac maximè conformis naturæ ac qualitati Beneficiorum Ecclesiæ nostræ, quæ à primæva Institutione, ac fundatione sua Regularis fuit. Et tamen his omnibus non attentis præfatus Le Juge non omisit præfatorum Beneficiorum possessionem usurpare, cujus exemplum plures alij imitari forsan possent, eo prætextu, quòd præfata Tholosana sententia, donec per Appellationem ejus effectus suspendatur, vires obtineat, obligetque. Nos igitur ob has similésque causas ordinamus, ut tam dicto Le Juge, quàm alijs omnibus, quorum intererit, intimetur, nos à præfensa illa sententia Tholosana legitimè appellasse, eamque Appellationem tam præfato Domino Archiepiscopo, quàm etiam Tholosano Promotori, vigesimâ sextâ currentis mensis insinuasse, atque ex Tholosana Cancellaria litteras obtinuisse, quibus certi reddebamur, actum Appellationis nostræ tam dicto Le Juge, quàm alijs omnibus, quibus necesse fuerit, insinuatum iri, ne videlicet ignorantiam prætereundere possint, eoque prætextu immunes se credere, liberósque à Censuris, in Constitutione nostra prolatis, quas sub poenis ibidem contentis (ob notorios videlicet defectus, & nullitates in ea commissas, & alibi fusiùs à nobis deductas) iterum, quatenus opus fuerit, innovamus. Inhibemus etiam, iterumque interdiciamus, prout in nostris Constitutionibus die 26. Aprilis, & 23. Octobris, jam inhibuimus, atque interdiximus Capitulis Cathedralis & Collegiatæ B. Virginis de Campo Ecclesiarum, ne quemquam obtentu Regaliæ in dicta Beneficia

Beneficia recipiant, installent, &c. Sub poena suspensionis ipso facto, &c. Ipsos verò taliter provisos sub poena Excommunicationis ipso facto incurrendæ, &c. Data in Aedibus nostris Episcopolibus die 27. Octob. Anno 1677.

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Notandum est, Anno 1677. die 22. Octob. similem ferè Constitutionem à Reverendissimo & Illustrissimo Episcopo Alecensis editam fuisse contra sententiam Officialis Metropolitanì Narbonensis, qui ejusdem Episcopi Mandata, Constitutiones, ac Censuras contra Magistrum Petrum Gaston irritas declaraverat.

Documentum XXI.

Epistola Eminentissimi Cardinalis Cibo ad Reverendissimum Episcopum Appamiensem.

Data 8. Decembris, Anno 1677.

Illustrissime & Reverendissime Domine.

Accepi unà cum humanissimis litteris tuis, instrumentum appellationis interpositæ à Sententia Archiepiscopi Tholofani: in quo Sanctitas Sua non permittet; ut à paterna sua erga te, & Appamiensem Ecclesiam charitate quicquam diù desideres, sicuti, occasione sedante. certius cognoscēs. Tibi Illustrissime & Reverendissime Domine, læta faustaque omnia à Deo auguror. Romæ, die 8. Decemb. Anno 1677.

Illustrissime & R. D.

Servitor

A. Cardinalis Cibo.

R r r

Docu-

Documentum XXII.

Secunda epistola ejusdem Episcopi Appamienſis
ad Regem Chriſtianiſſimum.

20. Januarij. Anno 1678.

Accepi quàm maximâ potui veneratione Arrestum, Consilij 28. elapsi Novembris latum, quo Majestas Vestra injungit mihi, ut intra duos menses Sacramentum fidelitatis in acta publica referri faciam, admittamque de quibusdam Canonicis alijsque Beneficijs Regularibus Ecclesiæ Appamienſis, titulo Regaliæ provisos, idque sub poena privationis omnium fructuum & proventuum temporalium. Pariatur Majestas Vestra humillimas preces meas, quas videlicet necessitas hujus causæ expressit, Sibi deferri, quasque tantò confidentiùs spero auditum iri, quòd ab Episcopo. & in causâ Ecclesiæ prolatis; cùm aliàs semper magnorum Principum fuerit, etiam in negotijs merè temporalibus querelas subditorum gemitùsque excipere. Enimverò si liceret ante oculos Majestatis Vestræ cor meum intimasque cogitationes expromere, videret Ipsa id, quod animum meum perstringit, non esse metum proventus temporales amittendi; cùm enim in sacris Canonibus didicim, Ecclesiasticos fructus esse bona Deo consecrata, nihil aliud ex ijs reservatum mihi volui, quàm curam administrationemque mei Oeconomi: sicque meam Personam ac particulare commodum quod attinet, quidquid Divina Providentia permiserit, pacatissimè feram. Id solum à Majestate Vestra petere mihi liceat, ut si quidem alicujus me culpæ reum poenæque dignum crediderit, dignetur eâ tantùm fructuum parte multare.

multare, quæ sustentandæ Personæ ac necessitati meæ parcè adhibetur, nec enim me pudebit Fidelium pietatem ac elemosynas implorare; tantùm ne hâc poenâ & calamitate meâ quamplures alij ac innocentes involvantur. Cogor enim, Majestati Vestræ significare proventus illos, qui ex Consilij sententia subdukti mihi sunt, ad alenda duo seminaria, in quibus Clerici animarum saluti ac curæ addikti, magnôque numero sustentantur, ad fabricandam ædem Cathedralem hæreticorum furore planè destructam, ad reparandas orandasque reliquas Diœcesis Ecclesias, ad alendos regendosque pauperes, qui plurimi sunt, & qui hoc subsidio destituti in extremam necessitatem adiguntur, & denique ad exolvendum æ alienum, quod ut omnibus hisce expensis par essem, contrabere necessariò debui. Quod ergo ante hæc omnia, animum meum intimè ferit, illud est, melicèt ardentissimo desiderio ferar nihil agendi, quod Majestatem Vestram vel levissimè offendant, non posse salvâ, quam Deo ejûsque Sponsæ debeo, fidelitate. Arresto mihi nuper significato obtemperare. Neque enim, nisi anathemata à sacris Concilijs vibrata experiri velim, cooperari, imò ne consentire quidem possum, ut Ecclesia juribus spoliatur fidei meæ commissis. Inter ea verò jura unum è præcipuis maximèque spiritualibus est libertas conferendi Beneficia Ecclesiastica, quam libertatem Regalia omnino demolitur: hæc verò in quamplurimis Regni Gallici Provincijs nunquam locum habuit, id quod ex Edictis Galliæ Regum, Majestatis Vestræ Prædecessorum, & Parlamentorum, & Cameræ Parisiensis Protocollis, & ex doctrina Auctorum, qui ante Arrestum Parlamenti Parisiensis de anno 1608. de hoc argumento scripsêre, & quorum aliqui in præfata Camera Computorum publicis officijs fungebantur, manifestè probari potest. Philippus Probus, vir in-

signis probatæque doctrinæ, & cui Regalia odio esse non poterat (nam Regaliæ titulo in Ecclesia huic servituti obnoxia Beneficium obtinuerat) non contentus Ecclesias in genere designasse Regaliæ immunes, Episcopatus quoque in particulari enumerat, exemptos liberósque, & præsertim Tholosanæ Provinciæ, quorum primum hunc Appamiensem constituit.

Enimverò non potest hoc jus Regaliæ ad Majestatem Vestram pertinere, nisi uno ex sequentibustitulis, videlicet aut præcisè, *Jure Regio*: aut titulo Universalis omnium *Ecclesiarum Fundatoris*: aut beneficio *Possessionis, memoriam hominum excedentis*: aut denique *Ecclesia Privilegio*.

Qui conati sunt persuadere Majestati Vestræ, jus Regaliæ totâ Galliâ extendi, id principium assumpserunt, ut dicerent. Regaliam jus esse Coronæ annexum, ideóque inalienabile & impræscriptibile; quo fundamento nixi adjecerunt, quemadmodum Regium Diadema rotundum est, eaque figura designat, Coronam Regiam completi omnia; sic quoque Regaliam ad omnes Regni Ecclesias proferri, nullâ exceptâ. Sed permittat Majestas Vestra, ut liberè dicam, nihil cogitari posse hâc Maximâ inanius, minúsque fundatum. Qui enim fieri potest, ut jus Beneficia Ecclesiastica conferendi, quod spirituale omnino est, à Regia Potestate & Corona dependeat? Planè nihil aliud hoc est, quàm spirituales ac temporales confundere potestatem, Ecclesiarum ac Principum jura commiscere: & verò si hoc tantique momenti jus ad eod Regiæ Dignitati adjunctum est, qui fieri potest, ut Ministri Regum Majestatis Vestræ Prædecessorum tot sæculorum decursu illud ignoraverint? an verò aut negligebant, aut nesciebant, quid Regibus deberetur? & ipsum Parisiense Parliamentum, si hanc Maximam veritati consentaneam esse credidisset.

credidisset, num ausum aliquando esset (quod tamen aliquoties fecit) Regibus onus hanc possessionem probandi impo-
nere, cum de nonnullis Ecclesijs controversia moveretur? Sed nec solum hoc Galliæ Regum esset privilegium, sed omnium omnino coronam gestantium, qui eodem jure eadẽque ratione Regaliam, quã latè dominantur, vendicare sibi possent; ideo Lugdunense Concilium, cum titulos recenset, ob quos permitti Regalia possit, solius foundationis, & antiquæ Possessionis mentionem facit.

Alij ergo, qui fallacis hujus Maximæ inanitatem cernunt, diffiduntque tam fragili fundamento, ad alia se vertunt, & Majestati Vestræ tanquam omnium Regni Ecclesiarum Fundatori Regaliam attribuunt. Cæterum si Majestas Vestra observare dignata fuerit, Ecclesiæ Appamiensis proventus in solis merisque Decimis (quas Deus sibi reservavit, & quarum dispensationem Ecclesiæ Ministris reliquit) consistere, Ipsamet faciliè concludet, non fuisse Ecclesiam Appamiensem à Regibus Ejus Majoribus dotatam. Quod verò supra Decimas est, tam parvi est momenti, ut non credam tam modicæ rei intuitu voluisse Reges hujus Ecclesiæ fundatores appellari. Quamquam, etsi demus Fundatores appellandos esse, quis nescit, solam Dotationem, si Privilegium Ecclesiæ absit, non sufficere, ut quis possit Beneficia Ecclesiastica conferre, ac Ministros Ecclesijs constituere?

Possessionem quod attinet, certissimum est, nunquam hoc jus à Majestate Vestra in Appamiensi Ecclesia exercitum esse, nec ullum exemplum ostendi poterit.

Denique tantum abest, Ecclesiam hoc jus extendendæ Regaliæ Principibus concessisse, ut potius se illis enixè opposuerit, tunc videlicet, cum in Concilio Lugdunensi statuit, ne Regalia ad loca extenderetur, in quibus recepta hæcenus

non fuerat : & quamvis Clerus Gallicanus sæpè Majestatis Vestræ protectionem imploravit adversus eorum molitiones, qui contra antiquam nativamque Ecclesiarum libertatem Regaliam inducere conabantur, non ideò tamen libertati ac juribus suis renunciare volebant, imò ne Conventus quidem Cleri Generales, quantumvis maximè vellent, præstare id poterant, tum quia Concilio Oecumenico à quatuor jam seculis in Gallijs recepto derogare non poterant ; tum etiam quia in causa communi, & quando agitur de jure & præjudicio singulorum, ex regulis utròque jure receptis oportet singulos, quorum interest, consentire. Jam verò constat, neque me, neque aliquem meorum Prædecessorum consensisse, aut Procuratoribus, aut Deputatis ad Conventus Generales missis mandatum in hac causa transigendi dedisse. Neque etiam credidi, me Declarationibus à Majestate Vestra in hac causa editis posse acquiescere; multòque minùs earum executionem pollicitus sum, nec umquam adduci passus, ut juramentum fidelitatis in acta publica referri permitterem, quod argumentum erat admittæ servitutis. Non ergo intelligere possum, quâ veritate dicatur, universalem Regaliæ causam fuisse in Contradictorio judicio, plenâque cognitione judicatam. Sed præsertim particulares pro Appamienfi Ecclesia rationes sunt, ob quas Regaliæ subdi non potest; cum enim & Alexandro VII. Pontifici Maximo, & Majestati Vestræ placuerit Pontificijs Regijsque Diplomatis vitam Regularem, ac bonorum communionem juxta Regulam S. Augustini in hac Ecclesia stabilire, idque etiam quamplurimis Arrestis in Parisiensi Parlamento, ac Judicijs Contradictorijs confirmatum fuerit, admittâ semel Regaliâ necessariò consequitur, fructum operis tam pij, & ex quo in publicum bonum tantum emolumentum ac ædificationis processit, planè corruptum

corruptum iri, cùm illi, qui titulo Regaliæ Beneficia occupavère, pumquam persuadendi sint, ut se exacto Tyrocinio, & ex sententia Episcopi submittant. Multo minùs excludi se à sacra Professione, si inhabiles reperiantur, patientur, quod unum omnem viam disciplinæ solidæque pietati occludet. Sed nec illud sperare ab ijs licet, ut videlicet privatis se facultatibus abdicent, vivântque in communi, & rationes Episcopo reddant; utque Priori Claustrali se subdant, quæ tamen adeò necessaria sunt, ut Paupertatis & Obedientiæ vota in Ecclesia Appamiensi hætenus inviolabiliter observata, & Arrestis etiam Majestatis Vestræ munita consistere sine illis haud possint. Imò hujusmodi, ut vocant, Regalistæ illis potiùs alimenta vitæ necessaria subducent, qui bonâ fide titulôque Canonico subnixi solemnem in hac Ecclesia Professionem emiservunt, sèque insuper juxta perpetuam & antiquissimam hujus loci consuetudinem voto stabilitatis obstrinxerunt; nunc verò & domicilio exclusi, ubi votorum suorum observantiam expleant, & alimentis privati, quibus sustententur, contra jus & fas, magnôque cum animarum suarum discrimine, parique scandalo Religionis vagari cogentur.

Hæc sunt quæ Majestati Vestræ necessariò indicanda credidi, quorum pondus ac solidam veritatem si Ipsa dignata fuerit secum expendere, tantum mihi de Majestatis Vestræ justitia polliceor, ut omnino credam, non solum approbaturam, quæ in hac causa hætenus à me gesta sunt, verùm, etiam tanquam muneri ac ministerio meo fideliter explendo necessaria vehementer commendaturam, Suâque Regiâ auctoritate pondus ac vires addituram. Et quamvis videri possim solus ego hanc causam ab alijs desertam sustinere, placeat Majestati Vestræ persuasissimum habere, quotquot istarum

istarum rerum notitiam, honestique curam aliquam habent, neo privatis commodis tanguntur, omnes ferè in hoc convenire, ut fateantur justissimam à me causam foveri, & inter illos ipsos, qui Majestatis Vestræ Declarationibus & Edictis detulère, alij aut jurium suorum ignorantia, aut nimio studio gratificandi Majestati Vestræ decepti sunt. Nec desunt, quos pudet poenitèrque admissi. Illi verò, qui licèt timidè anxieque mihi persuadere conati sunt, ut contra Concilij Lugdunensis Decreta Majestati Vestræ obtemperarem, nullam aliam rationem adducebant permovendo mihi, quàm metum majoris mali. perinde ac si Regia Majestatis Vestræ potestas veritati ac justitiæ opprimendis serviret, cùm potiùs sperare debuissent, nunquam permissuram esse Majestatem Vestram jura Ecclesiæ violari, si modò illi ausi essent Ecclesiarum causam suscipere, tantùmque fiduciæ habuissent, quantum Majestas Vestra æquitatis.

Ceterùm eos quod attinet, qui Regaliam toto Regno extendere voluerunt, prònum est cogitare, non aliam ob causam aggressos esse hoc jus Regium ultra antiquos legitimòsque terminos proferre, quàm ut Principis favorem comparerent, aut augerent, aut etiam in distribuendis Beneficijs, quæ ad Majestatis Vestræ Collationem pertinent, majori auctoritate fungerentur.

Quidquid istorum sit, ego interim non omitto lacrymis precibusque Deum Majestati Vestræ propitium reddere, utque in Sacram ejus Personam ac Regna suarum gratiarum thesauros abundè profundat, enixè postulare, & præsertim ne umquam permittat jura Ecclesiæ ab eo violari, qui se primogenitum Ecclesiæ Filium, ac præcipuum Protectorem gloriatur; id enim si fieret, non tantùm apud posteros laboraret Majestatis Vestræ gloria, verùm etiam magna aliqua calamitas

calamitas ejus Regnis à DEO forsàn immineret ; quod ne fiat, ex intimo cordis mei enixèque postulo , quippe qui primas fidelitatis & reverentiæ in Majestatem Vestram partes mihi vendico. Appamijs 20. Januarij 1678.

*Humilissimus & Obedientissimus ac fidelissimus
Servus & Subiectus*

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXIII.

Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad
Magnum Galliæ Cancellarium.

1. Februarij, Anno 1678.

Lætatus vehementer sum, cum ex litteris, quas ad me exarare dignati estis, intellexi, quanto semper in pretio apud vos fuerit Reverendissimus Alecensis Episcopus gloriôsæ memoriæ, sed multum huic animi mei gaudio decessit, quando ad querelas perveni, quas illius causâ iungitis, perinde si improbaretis, quæ in causa Regaliæ ab eo peracta sunt. Persuasum equidem habeo, voluisse Vos non tam memoriam cinerisque magni illius Servi DEI criminari, quàm quid in simili causa mihi agendum esset, amicè commonere. Id verò necessitate me obstringit causas Vobis rationisque aperiendi, quæ me, ut hanc ipsam causam amplecterer, efficaciter compulere.

Fateor enim verò, nihil æquè mihi gratum optatumque eventurum, quàm ut salvâ conscientia acquiescere in hac causa possem Regiæ voluntati, id quod etiam litteris ad Majestatem Suam datus, commendatisque Domino de Chateau-

S f f

neuff

neuff liberè professus sum: nihil enim præter metum offendendi D^Ei morari me potest, ut non in omnibus, plenèque Regi obtemperem, præsertim cùm ingenuè fateri oporteat, Eum, à quo tempore Regni Gallici habenas moderatur, tam multis magnisque incrementis Catholicam Religionem extulisse, ut non Episcopostantum, sed omnes etiam Sibi Christianissimos devinxerit, nec quempiam sanguinis etiam vitæque pœnitere debeat, si profundi illam pro gloria tanti Principis oporteat. Non ideo tamen permissum nobis est, gratitudinem nostram in Principem adeò bene meritum, cessione ejus juris testari, quod Ecclesia in Concilio Lugdunensi collecta omni ratione custodiendum fidei nostræ commisit; non ergo potestatis nostræ, sed alterius Oecumenici Concilij fuerit. Beneficia, quæ Ecclesia à Rege accepit, privilegio remunerari Regaliæ extendendæ in loca hujus oneris hætenus immunia, qualia sunt nostræ Provinciæ Dioceses.

Quod si vobis placuerit, Regaliæ naturam attentius expendere, fatebimini, eam, si extra terminos proferatur antiquæ consuetudinis, & in seipsa perniciosam esse, & Ecclesiæ Regumque legibus interdictam, & denique quamplurimis maximisque incommodis obnoxiam.

Primò ergo ex seipsa & intrinsecè perniciosa est, quia jus spirituale Regibus tribuit, cujus ex multorum Doctorum sententia Laici absolurè incapaces sunt: aut saltem non aliter, quàm speciali Ecclesiæ privilegio, quod illi ipsi fatentur, qui Regaliæ partes quàm maximè amplectuntur. Quamvis enim Episcopatum aliorumque Beneficiorum proventus sint res merè temporales; jus tamen eos percipiendi, ac præsertim Beneficia conferendi dubium non est, rem esse maximè spiritualement, & ideo absque Simoniaca labe vendi non posse. Hinc est, quòd prima juris Canonici Regula ita sonet:

Beneficium

Beneficium Canonicum non potest licitè sine canonica Institutione obtineri. Hinc etiam est, quòd quamplurima Concilia Romanique Pontifices eos anathemate feriunt, qui à manu Laica Beneficia acceperint, præferim verò quinque Concilia Romana sub Gregorio VII. habita, quorum unum anno 1080. celebratum ita loquitur: *Quoniam Investituras Ecclesiarum contra statuta Sanctorum Patrum à Laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eis plurimas perturbationes in Ecclesijs, imò ruinam sanctæ Religionis oriri, ex quibus Christiana Religio concutatur, decernimus, ut nullus Clericorum Investituram Episcopatus vel Ecclesia de manu Imperatoris, vel Regis, vel alienius Laicæ personæ, vel femina suscipiat; quod si præsumpserit, recognoscat, Investituram Apostolicâ auctoritate irritam esse, & se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subiacere.* Eodem spiritu, quo Gregorius VII. Episcopi Galliæ agebantur, quando in Concilio Claremontano sub Urbano II. Trecenti sub Paschali I. & duobus Pictaviensibus, aliisque pluribus severè prohibuerunt, ne Beneficia à Regibus acciperentur. Sic etiam Investituræ, quibus abolendis tantopere Ecclesia laboravit, non ob aliam causam à Pontificibus sacrisque Concilijs damnatæ sunt, quàm quòd reipsâ nihil aliud esse viderentur, quàm Institutiones Beneficiorum, quæ, secluse privilegio, ad solos Episcopos pertinent, ad nullum verò Principem temporalem, teste etiam ipso Choppino, quantumvis alioqui magno iurium Ecclesiasticorum adversario. Nec verò possunt Episcopi in suis Diocesisibus hoc privilegium concedere, cum ex juris Canonici peritorum communi doctrina non liceat Episcopis servitutem aliquam suis Ecclesijs imponere.

Sed nec in genere tantùm extensio Regaliæ sacris Canonibus decretisque Summorum Pontificum prohibita est (tunc videlicet, cum Laicis omnibus etiam Principali digni-

tate fulgentibus interdican, ne ullam sibi proventuum, multoque minùs Beneficiorum Ecclesiasticorum dispositionem arrogant) verùm etiam speciali Decreto Lugdunensis Concilij, quod dissimulatâ potiùs, quàm comprobatâ Regaliâ possessione pro ijs Ecclesijs, in quibus ex antiquo usu Sibi illam deberi Gallia: Reges credebant (quantumvis ante Concilij tacitam approbationem non sine animi scrupulo eâ uterentur) ne ad alias Ecclesias extenderetur, severissimis Decretis inhibuit. Ipsum quoque Tridentinum Concilium in Tholosano Provinciali Concilio, & in Conventu Melodunensi anno 1615. à Gallia: Episcopis receptum juratùmque, sub poena Excommunicationis ipso facto incurrenda: Episcopis præcipit, ne bona, jura ac privilegia Ecclesiarum dilabi permittant.

Ipsi Reges Ludovici Regnantis Prædecessores sæpè declarârunt, Regaliâ non esse justoto Gallico Regno extensum. Ludovicus Junior, quo rerum potiente innotescere Regalia cœpit, Aquitaniam Regaliâ immunem esse declarat. Sanctus Ludovicus, Philippus III. Philippus IV. & Carolus V. Gallia: Reges idem de Septimania fatentur. Ludovicus XII. extendi Regaliâ vetat, & qui eam dilatare conantur, Sacrilegij & usurpatæ potestatis notat. Denique Philippus Valesius, Henricus IV. & Ludovicus XIII. gloriosæ memoriæ declarant, nolle ut Regalia in præjudiciũ Ecclesiarum, quæ hætenus immunes fuerunt, extendatur.

Et verò etiamsi daremus, hanc ipsam Regaliâ extensionem ad ea loca, quæ hætenus libera fuerant, intrinsecè & ex sua natura perniciosam non esse; & quamvis in Concilio Lugdunensi non eam Ecclesia damnâset, tam multa tamen sunt absurda & incommoda, quæ ex illa consequuntur, ut vel ob hæc sola conniti omnibus viribus debuissẽ, ut à mea Diocesi procul arceretur. Ut enim nihil dicam de Intrusione
ne&

ne & Sacrilegio, quibus se obstringunt, qui titulo Regaliæ Beneficia in Ecclesijs acceptant hujus servitutis immunibus, deque Excommunicatione, quam ex Decretis Avenionensis Concilij anno 1326. sub Joanne XXII. ipsa etiam Capitula incurrunt, quæ hujusmodi Beneficiatos admittunt; ut inquam hæc omnia taceam. quæ fieri potest, ut consentiamus, nos Collatione spoliari omnium Beneficiorum, quæ postea sine alio titulo, aut Institutione Canonica Rex ipse pro arbitrio distribuat? Henricus IV. abstinuit Collatione Dignitatum. Fatetur Pasquier, Cathedralium Ecclesiarum Canonicatus Regaliæ haud subiacere. Idem de Prioratibus Conventualibus alijsque Regularibus Beneficijs dicendum est. Quamplurimis quoque Arrestis definitum est, Præbendas Theologales Regaliæ legibus haud comprehendi. Parva & pauca sunt hæc omnia, nisi & illud adderent, ut potestatem soli Pontifici propriam Regi quoque attribuerent; quippe Resignationes *in favorem*, quæ jure Canonico Simonia notantur, ac soli Pontifici reservantur, videmus sine alio scrupulo à Rege admitti. Sic etiam pensiones Beneficijs constituere, & Præbendas Regulares sæcularibus conferre *profiteri cupientibus*, Prærogativæ sunt Pontificiæ potestatis, quas tamen translatas in Regem esse videmus. Sed neque hoc suffecit Regaliæ Patronis, nisi insuper plura Regi concederent, quàm Pontifici permittuntur. Rex enim Beneficia etiam alijs confert, quàm in quorum favorem renunciata sunt, quod Papa non facit. Rursus Beneficia non solum ipso jure aut facto vacantia, à quo tempore Regalia aperiri coepit: verum etiam à Rege conferuntur, quæ de Jure Canonico vacare non censentur, qualia sunt Beneficia *resignata, permutata, litigiosa*, & quorum possessio nondum personaliter adita est. Denique Episcopis & Capitulis omnis facultas adimitur Provisos examinandi, quamvis

fieri pōssit, ut Censuris alijsque impedimentis Canonicis teneantur.

Hæ sunt rationes, multæque aliæ, quas libens adjicerem, nisi jam aliàs hæc mea epistola prolixior evasisset; ob quas credidi non licere mihi in hac Regaliæ causa Regijs Declara- tionibus acquiescere, neglectâ veritate; nec timendum mihi fuit, ne aut scandali periculum, aut præsumptionis adirem, cùm ex Sanctorum Gregorij, Bernardi, & Augustini senten- tia, *melius sit, ut scandalum oriatur, quàm ut veritas relinquatur: nec ita arrogantia cavenda est, ut veritas relinquatur.*

Equidem æstimanti mihi studium amorémque præci- puum, quo causas Ecclesiæ, præsertim meæ Diocesis semper complexi estis, & cujus in gravissimis occasionibus tot præ- clara argumenta dedistis, spes omnino affulget, haud ingra- tum Vobis fore, quòd pari libertate fiduciaque jura Ecclesiæ meæ exponam: nec dubito, ijs coram Deo examinandis Vos curam aliquam impensuros, méque, uti hætenus, commen- datum habituros. Persuasum enim habeo, fastigium illud Dignitatis, ad quam Vos DEUS suis donis disposuit proventus- que, nihil Vobis de cūra ac æstimatione cœlestium bonorum subtraxisse, quæ sola veræ & perpetua sunt: quin potius au- ctoritatem illam, quâ ante alios conspicui estis, occasionem ac subsidium fore, Regno Jesu Christi, ejusque Sponsæ dila- tando, &c. Appamijs. Februar. 1678.

Humillimus & Obedientissimus

Servus

Franciscus Episcopus Appamienfis.

Document-

Documentum XXIV.

Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad

INNOCENTIIUM XI. Pontif. Max.

Appamijs 4. Maij 1678.

Beatissimo in Christo patri & Domino Domino

Innocentio XI. Pontifici Maximo.

BEATISSIME PATER,

INlegendis Ecclesiasticis historijs sæpe sæpius animadvert-
teram, sanctissimam Sedem Episcopos ad se confugientes,
maxima cum benignitate semper suscepisse, summòsque
Pontifices paternis visceribus eos esse complexos, qui pro
tuendis Ecclesiæ juribus laborarent. Verùm id clariùs in-
tellexi, & jucundiùs expertus sum, quando me Sua Sanctitas
litteris Apostolicis consolari, imò & hortari dignata est ad
propugnandam Dioecesis Appamiensis libertatem, contra
servitutem, quam nostri Regaliæ vocant, de qua semel
& iterum ad Vestram Sanctitatem scribere non dubitavi.
Equidem, Beatissime Pater, ita mihi videbar affectus, ut non
solum bonis, sed & vitâ spoliari mallet, quàm Ecclesiam
mihi licet indignissimo commissam, nativâ carere libertate:
sed incredibile est, quantos addiderit animos Sanctitatis
Vestræ consilium, vel potius præceptum, aut etiam Oraculum
à Deo per Suum in terris Vicarium ad me delatum, ut modò
coelesti fretus auxilio nihil hac in parte, nisi mea peccata,
meamque insipientiam pertimescam.

Regaliæ negotium. Beatissime Pater, ad aures Sux Sancti-
tatis, utpote maximis Ecclesiæ universæ negotijs intentæ,
deferre

deferre vix unquam ausus fuisset, nisi & hoc ipsi Ecclesiæ universæ maximi referre perspexissem. Cum enim Rex Christianissimus jure, ut ait, coronæ, seu supremi Domini, non solum fructus seu reditus hujus Diocesis, cui regendæ à triginta tribus annis præfectus sum, sed etiam beneficia Ecclesiastica pleno jure, & absque Canonica institutione conferre intendat, quamvis in ea Regalia nunquam locum haberit, imò nullibi, nisi sede vacante, habere possit; valde metuendum est, ne reliqui Principes, imò & Respublicæ idem sibi vendicent.

Quod quidem Regaliæ jus, Beatissime Pater, quantà sequantur incommoda, jam sum expertus. Jacturam quidem bonorum temporalium etiam cum gaudio sustinui; quippe quibus tamquam oneribus premebar, veritus ne non satis accuratam DEO rationem reddere de illorum dispensatione possem. Doleo autem plurimum, quod his deficientibus, & immisericorditer ablati, nequeam, ut hætenus, pauperes penè fame confectos, & infantes expositos seu abjectos alere, aut templa restaurare; quodque maximè necessarium est, Clericos litteris & virtutibus instruere; aliæque hujusmodi pietatis opera omninò necessaria præstare. Verum adhuc majorem doloris causam præbet rumukuaria Clericorum, tum sæcularium, tum ex diversis ordinibus seu Congregationibus Regularium turba, qui Ecclesiæ Cathedralis Appamien-sis Beneficia invadunt.

Pluribus, Beatissime Pater, supersedeo, cætera namque, si dignetur annuere Sanctitas Vestra, referet Archipresbyter Aquensis, vir mihi fidelissimus: sed, quod magis placet, divini honoris, & Ecclesiasticæ disciplinæ studiosissimus, quod in gerendo prudentissimè Archipresbyteri officio, regendæque plebi sibi creditâ, præclare testatus est. Obsecro Beatissime

sime Pater, ut eum Vestra Sanctitas benignè audiat, saluum tutumque curet, & me pariter consilio, auxilio, precibusque juvare dignetur. Interim Deum optim. Max. assiduis obsecrationibus enixè rogabo, ut Sanctitatem Vestram Ecclesiæ suæ diu servet incolumem. Appamijs die 4. Maij 1678.

BEATISSIME PATER,
Sanctitatis Vestræ

*Humilissimus & Obsequentissimus
Filius & Famulus*

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXV.

Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII Papæ XL.
ad Illustrissimum & Reverendissimum Episcopum
Appamiensem.

Venerabili Francisco Episcopo Appamiensi
INNOCENTIUS Papa XL.

Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam benedictionem. Molestiarum & incommodorum, quæ pro tuendis juribus Ecclesiæ tibi commissæ sustinere te scribis, Nos quoque maximam in partem venimus, ad quos in primis pertinent damna & offensæ, quæ Christis Dei inferuntur. Gratulandum tamen potius, quàm dolendum, est fraternitati tuæ, de hujusmodi adversis, ex quibus copiosa tibi seges nascitur exercendæ virtutis & constantiæ Pastoralis; cui quidem magno incitamento & pari solatio esse non dubitamus Dei promissum, tribulationem pro ipsius causa patientibus coelestem opem, ac tandem mercedem.

T t t

magnam

magnam nimis non defuturam? Quod ad Nos attinet, Regem Christianissimum per litteras diligentissime scriptas rogavimus, ut non solum Appamiensis Ecclesiæ indemnitati consultum velit, sed etiam omnium aliarum Ecclesiarum, quæ cum juri, quod vocant Regaliæ, obnoxia nunquam fuerint, recentibus tamen Regij Senatûs decretis contra omnes humani divinique juris regulas, ac veterem inconcussamque observantiam, hujusmodi onus subire coactæ sunt. Id ipsum omni contentione ac studio urgere non desistimus, sicubi Officij Nostri ratio, & imposita Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudo postulat, confisi in divinæ misericordiæ thesauris, aliquando fore, ut idem Christianissimus Rex pro eximia atque avita pietate sua, rei veritate melius cognita, alia consilia, aliam mentem induat. Fraternitati interim tuæ Deum totius consolationis propitium usque precamur, ac peculiaris Nostræ erga te charitatis indicem Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 4. Januarij 1679. Pontificatûs Nostri anno tertio.

Marius Spinula.

Documentum XXVI.

Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTIJ PP. XI. ad
Illustrissimum & Reverendissimum Archiepiscopum
Tholosanum.

Venerabili Fratri Josepho Archiepiscopo Tholo-
sano INNOCENTIUS Papa XI.

Venerabilis Frater. Delatæ nuper sunt ad nos querelæ
Monialium Ordinis sanctæ Claræ Urbanistarum in
Tholosana

Tholosana civitate, graviter dolentium, & dolorem suum in paternum sinum Nostrum multis cum lacrymis deponentium, ut accisis ac penè perditis rebus suis præsentem opem pro Apostolici muneris Nostri debito afferamus: per hos enim dies ad illud Monasterium venisse Monialem quamdam magno comitatu, militum etiam cohorte stipatam, ut Abbatissarûs perpetui possessionem invaderet, prætextu Regiæ nominationis, nulli juri, aut consuetudini, nulli Apostolico indulto subnixæ: se quidem ad inusitatæ rei spectaculum primò attonitas, mox collectis animis, & imploratâ cœlesti ope, quacumque ratione licuit, restitisse, ne immunitati Ecclesiæ, & instituto Ordinis sui Apostolicâ authoritate firmato, tam inaudita, ac tam perniciosi exempli injuria inferretur; sed superante vi militum cedere tandem coactas, effractisque foribus, & pariete ipso, liberum multis sæcularibus aditum patuisse, cum quibus ingressos quoque milites violenter ibi & sacrilegè multa patrasse, magna cum totius civitatis indignatione & scandalo, Fraternitate autem tuâ, quæ par omnino erat, ut venientibus Lupis Pastorale pectus opponeret, non solum non repugnante, sed ultro eos quodammodo invitante, & Monasterium edito decreto per vim recludi jubente. Inhorruit ad tam indignæ rei nuntium animus Noster, adeoque monstri similis visa est, ut quamvis aliunde quôque eadem afferrentur, vix tamen persuadere Nobis potuissemus, Archiepiscopum Tholosanum, inspectantibus Religiosissimis fortissimisque Galliæ Episcopis, & Galliâ universâ. eò progressum fuisse, ut dignitatis ac muneris sui oblitus, nullo horribilium censurarum, & cœlestis iræ metu, nullâ famæ reverentiâ, tanto facinori, pro quo impediendo animam ipsam, boni Pastoris exemplo, ponere debuisset, non solum non resisteret, sed etiam suffragaretur;

nisi memoriâ teneremus, quid duobus abhinc annis in negotio Regaliæ, ut nuncupant, ubi de Appamienſi Eccleſiâ, Tholoſanæ ſuffraganea agebatur, decernere auſus fueris contra manifeſtam cauſæ juſticiam, contra omnes humani diviniſque juris regulas, contra ipſius Eccleſiæ totiûſque Provinciæ tuæ jura & libertatem, & contra morem prædeceſſorum tuorum, aliorumque Præſulum, qui in ſimilibus caſibus Regiæ voluntati atque indignationi, ne muneri ſuo deeſſent, obviâ fortiter cundo, & Dei cauſam ſtrenuè orando, læta & ſalutaria Eccleſiis ſuis reſponſa ab ingenita Chriſtianiſſimorum Regum juſtitia & pietate retulère. Officij itaque Noſtri eſſe duximus, gravem ac planè acerbum ea de re animi Noſtri ſenſum tibi aperire, tæque in Domino monere, ut diligenter conſideres, quo in periculo ſis experiundæ divinæ ultionis, quam facile provocabunt gemitus tot lectiſſimarum Virginum, quarum vitæ innocentia & candor, atque aſſiduus divinarum laudum concentus deliciæ quodammodo ſunt cœleſtis Sponſi, cui ſacroſancto & inſolubili vinculo conjunctæ, fuère; niſi quàmprimum, emendatis, quæ admiſſa ſunt, miſericordiarum Patris clementiam demereri ſtuderis. Alioquin Nos, pro Vicaria Chriſti Domini in univerſam Eccleſiam poteſtate, quâ fungimur, quamquam indigni immerentésque, & pro ſolicitudine, quam debemus unicuique Chriſti fidelium ad paternum patrociniû Noſtrum confugienti, cogemur de opportunis remedijs ſeriò cogitare. Datum Romæ die 18. Januarij 1679.

Marius Spinula

Documen

Documentum XXVII.

Tertia epistola ejusdem Episcopi Appamienſis
ad Regem Christianissimum.

Appamij: 6. Junij 1679.

QUandoquidem DEUS operâ Majestatis Vestræ pacificandæ toti Europæ usus est, spem concepi, fore ut eodem quoque tempore humillimis meis precibus placata Majestas Vestra pacem alijs concessam, Episcopo ejusque afflictissimæ Ecclesiæ haud esset negatura. Quintusdecimus jam mensis agitur, cum omnes Episcopatus mei proventus, qui videlicet Patrimonium Christi sunt, & ex meris Decimis conflantur, subtrahuntur mihi, & tamen toto hoc tempore nihil eorum omisi, quæ ad omnes officij mei partes explendas necessaria videbantur. Enimverò nullius culpæ mihi conscius sum, ob quam meritis hanc poenam videri possim, nisi quòd juramentum fidelitatis jam ante quatuor & triginta annos Majestati Vestræ præstitum inscribi non fecerim: & planè testari possum, non hoc ex minori aut observantia, aut veneratione erga Majestatem Vestram provenisse, sed ex solo offendendi Numinis metu, si juramentum illud violâssem, quo conservandis juribus ac privilegijs Ecclesiæ meæ, cum Episcopali Dignitate insignirer, tam solemniter, sanctèque me obstrinxi: juramentum inquam illud, quo pro juribus, ac libertate Ecclesiæ Sponsæ JESU Christi tuendis, facultates ac vitam, imitatione tot aliorum Sanctorum, qui idem jucundissimo animo præstiterunt, profundere compellerer. Numquid enim Majestati Vestræ æquum videtur, ut cum pro sustinendis rationibus Principum hujus Mundi tot

hominum millia intrepidè morti occurrant, nullus tamen sit, qui pari ardore ac firmitate Ecclesiæ causas amplectetur? & quàm infelix Principum conditio fuerit, si, cùm homines sint, ideoque & errare ipsi, & seduci ab alijs possint, cogamur tamen eorum voluntati ac imperijs obtemperare, etiam cùm aliqua jubent Divinis legibus adversa? Quin potius crediderim ego, nullum majus aut amoris, aut fidelitatis argumentum in Principem suum fore, quàm si malè aliquid agenti jubentive (quod sæpè ignari, præterque intentionem faciunt) cooperari nolis, ac criminis societatem recuses. Et abundant planè cum sacræ, tum profanæ historiæ Episcoporum Procerumque Regionum exemplis, qui cùm Dominis iniqua imperantibus generosè obstitissent, gratiâ apud Principem magis magisque floruerunt. Hæc Majestati Vestræ tam sunt nota, ut ijs immorari non sit necesse. Adulantur planè Majestati Vestræ, qui persuadere Ei conantur. Regaliam jus esse Ejus coronæ ac Regiæ potestati annexum, cùm, tamen, si brevitatis epistolæ debita non prohiberet, facilè demonstratu esset, nihil aliud esse Regaliam, quàm Privilegium, contra primævam Ecclesiarum libertatem Principibus concessum; idque tam certum, & apud omnes in confesso est, ut intrepidè asseverare possim, numquam nisi ultimis hisce diebus de hac veritate dubitatum esse. Sed nec jus Regaliæ percipiendæ Majestati Vestræ hætenus adscriptum fuit, nisi Ipsa aut Possessionem memoriam hominum excellentem, aut Privilegia ostendisset Lugdunensi Concilio antiquiora. Hoc enim à quatuor jam seculis in Gallijs receptum sub pœna excommunicationis districtè prohibuit, ne Regalia ad Ecclesias hæc servitute hætenus liberæ (inter quas est Ap-pamien-sis) extenderetur.

Hæ sunt ergo rationes, quibus justitia illius causæ nititur, quam ego defendendam suscepi; & possum Majestati Vestræ affirmare, tam esse illam omnibus æqui bonique amantibus perspectam probatamque, ut nullum mirandi finem faciam, fuisse qui Majestatem Vestram hæc omnia hætenus celaverint; imò post Summi etiam Pontificis super hoc argumento Majestati Vestræ significatas intentiones pergant nihilominus tanti momenti veritates, ac Principi tam æquo rerumque intelligenti, alienis falsisque coloribus fucare, multoque aliter, quàm se habent, proponere.

Me administratione omnium proventuum spoliârunt, idque tam inclementer, ut ne quidem vitæ necessaria reliquerint, quæque etiam flagitiosissimis permittuntur, cum tamen jus necessaria à subditis percipiendi ex Lege Divina proveniat; neque id sit meræ gratuitæque fidelium liberalitatis, sed potius actus necessariæ justitiæ, ac obligationis à Christo subditis impositæ, ut videlicet temporalia præstent, à quibus Verbi Divini ac Sacramentorum spiritualia alimenta perceperunt, & ideo Beatus Paulus hoc ipsum jus necessaria alimenta à fidelibus petendi Apostolis competere fatetur; nec dubium est, ab Apostolis ad Episcopos legitimos eorum Successores transisse. Nulla ergo potestas humana oraculo Christi Domini derogare potest, asserentis: *Dignum esse Mercenarium mercede sua*; & Apostoli: *Neminem suis stipendijs militare*; & *eum qui oves pascit, ab ovibus vicissim pascendum esse*, pronuntiantis. Quòd ergo Episcopi necessaria vitæ à subditis suis, hoc est, proventus Episcopales recipiant, juris est naturalis Divinique. Nunc verò parùm fuit Majestatis Vestræ Ministris, ut me septuagenarium Episcopum, ac morbis conflantem, omnibus Episcopatus mei proventibus spoliarent, nisi etiam omnia quoque subsidia, quæ à Capitulo meo

meo Cathedrali expectare debebam, æquè subducerent: nam ex duodecim Canonicis, qui Collegium hujus meæ Ecclesiæ componunt, novem planè abdicârunt, nullâ nec servitiorum, quibus alij quindecim, alij viginti annos de sua Ecclesia bene meriti sunt, habitâ ratione; nec votorum Religiosæque Professionis, quæ illos ob promissam stabilitatem uni Ecclesiæ adstringit, nec vagari permittit. Taceo excessus ultimæ crudelitatis in eosdem Canonicos exercitæ, quæ uti omnes justitiæ & humanitatis leges perverterunt, ita fidem superarent, nisi documenta præstò essent, aded certa & indubitata, ut credere etiam inviti compellantur. Quod si quæras, quodnam tandem sit illud crimen, quod plecti meruit tam indignis tamque inhumanis modis? Illud unum afferitur, quòd videlicet Deum offendere verebantur, si Ecclesiæ non obtemperassent, ac censuras contempsissent, quas ego ex præscripto Sacrorum Canonum ijs comminari sum coactus, qui Regiam meæ Ecclesiæ imponere conabantur, cum tamen compertissimum sit, eam semper intra terminos Juris communis, liberamque stetisse. Sed quod omnem admirationem superat, illud est. Canonicis, quos Regij Ministri expulerant, alios suspectos esse ex omni ferè Gallia, ac sine delectu conductos, aut videlicet alterius Instituti ac Religionis socios, aut omnino Laicos, aut ætate ac moribus juvenes, quique, ut ipsimet fatentur, nullâ re minùs, quàm Ecclesiasticæ vitæ desiderio tanguntur: & denique, quod planè omni exemplo caret, pueris è Collegio recens educatis, nec sacris Ordinibus, ob immaturam ætatem, adhuc aptis Canonicatus & Dignitates conferuntur, nullâ aut ineundi Tyrocinij, aut emittendæ Professionis imposita necessitate, quod planè nihil aliud est, quàm Ecclesiam ab origine ac fundatione sua Regularem sine auctoritate Pontificis Ecclesiæ Capituli

Capitis ad conditionem sæcularem reducere. Sed & illud ad malorum cumulum addidère, ut videlicet major pars proventuum ad Capitulum Cathedrale spectantium in expensas planè inutiles consumerent, nullâ ornandæ Ecclesiæ, nullâ sublevandorum pauperum curâ; imò ut omni obligatione pauperes adjuvandi deinceps absolverentur. Sententiam seu Arrestum à Majestatis Vestræ Consilio impetrârunt, quo Constitutio mea abolebatur; ea verò modicam aliquam elemosynam indixerat ad solatium trium Parochiarum, pauperum, unde mille & octingentarum librarum proventus legebantur. Quis umquam persuadere sibi potuisset, sub Principe, & Catholicæ Religioni ac justitiæ tam addicto, utrâmq; tamen tam apertè, nullôque pudore, & tanto tempore violatam esse? Non omisi quidem preces lacrymâsque miscere, ut remedium tot malis à Deo impetrarem; sed ne videar aut metu, aut negligentia meis precibus defuisse, illud adjungo, ut throno etiam Majestatis Vestræ supplex advolvar, Eamque, quâ maximâ licet, veneratione ac demissione compellem, dignetur Ecclesiam Appamiensem æquè ac alias hujus Provinciæ Diœceses in hanc usque diem hætenus liberam, nativæ ac Canoniciæ immunitati relinquere; nec patiatur Capitulum meum Cathedrale, quod hætenus cum tanta ædificatione ac fructu vitam regularem duxit, ad sæcularem statum dilabi. Jubeat denique, juxta Apostolicas ac Canonicas Regulas, liberam mihi plenâmq; proventuum Episcopaliû administrationem restitui: nam si Regum Galliæ præcipua gloria ac decus fuit, ut in eorum sinu, quoties Episcopi affligerentur, tutam stationem ac asylum suis persecutionibus & ærumnis invenirent; cur sperare non liceat, Majestatem Vestram non permissuram, ut ego, quem semper testimonio etiam hujus Provinciæ fidelissi-

U u u

mum

mum habuit, tot deinceps calamitatibus premar? Cæterum utcumque res meæ cadant, numquam ego cessabo pro Majestatis Vestræ, Ejusque Regiæ familiæ incolumitate Divinam Bonitatem implorare, eroque ad cineres usque.

Appamijs 6. Junij 1679.

Majestatis Vestræ

*Humilissimus & Obedientissimus
SERVUS*

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXVIII.

Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad D.
Franciscum de Harlay, Archiepiscopum Parisiensem.

Appamijs 6. Junij, Anno 1679.

TOti Galliæ persuasum est, Illustrissimam Dominationem Vestram non parùm contulisse ad novam Regis Declarationem, quâ omnes Regni Gallici Ecclesiæ subdi Regaliæ jubentur. Crediderim verò communem hanc opinionem ex eo fluxisse, quòd Illustrissima Dominatio Vestra operam, auctoritatèmq; suam in Comitij Cleri Gallicani, quibus Ipsa præsidebat, non solùm non impenderit. cùmque ut Regi supplicaret, permoverit (id quod D. Episcopus Alestensis nuper defunctus datis ad eadem Comitia litteris enixè petierat) verùm etiam ne id fieret, elaboraverit, utique eâ ratione permota, quòd Ecclesiarum nostrarum jus nec tam clarum, nec tanti momenti esse crediderit, quàm reverâ est. Enimverò naturalis inclinatio, quâ omnes afficimur Principem

Principem demerendi, ignoratio quoque juris Regaliæ, quâ plerôque laborare Sapientissimi quoque Parisiensem confitentur (nunquam enim hæc materia etiam ab ijs Episcopis, quorum maximè intererat, satis examinata & discussa fuerat) ac denique usus Regaliæ in quibusdam Ecclesijs Urbi Parisiensi vicinis receptæ; hæc inquam omnia forsân effecere, ut Illustrissimam Dominationem Vestram ea veritas lateret, quam nunc omnes intelligunt, qui modò hoc argumentum maturè omnique affectu liberi examinârunt. Cum ergo nihil gloriosius sit, quàm si legitimæ rationes suppetant, sententiam mutare, omnino de Illustrissimæ Dominationis Vestræ Generositate polliceor mihi. Eam pro auctoritate, quâ apud Regem præcipuè floret, effecturam, ut is ad conservanda, privilegia ac jura Ecclesiarum animum adjiciat, exemplo videlicet tot magnorum Principum Majestatis Sux Prædecessorum, qui ut potentiâ & gloriâ apud posteros florent, pietate ac religione suâ à Deo impetrârunt. Ipsique Historiarum Scriptores nihil aliud habuere, quo magis gloriam commendarent, quàm quòd honorem Ecclesiæ, quam Matris loco venerabantur, privatis Coronæ ipsius causis antehabere. Et verò persuasum habeo, Ipsum Regem, quippe justum rerum æstimatorem, quemadmodum consilium, quod illi extendendæ Regaliæ suggestistis, Zelo Ejus augendæ potentiæ, Vestræque in eum fidelitatis probandæ adscripsit; ita vicissim, cum exploratâ jam veritate in aliam Eum sententiam flectere laborabitis, æquitati id Vestræ magnæque amoris adscripturum, quo Ejus æternæ salutis veræque gloriæ promovendæ flagratis. Nec fieri à Vobis aliud poterit, quo magis Divinam Benedictionem in Vos Vestramque Ecclesiam provocetis, quòdque omnes in hoc Gallico Regno æqui bonique amantes majori gaudio afficiat; imò quod ipsius

Regis gratiam bonamque opinionem magis Vobis conciliet : is enim ingenuè agnosceret , negotiorum multitudinem , quæ animum Vestrum distringunt . impedimento fuisse , ne has Regaliæ materias adeò obscuras implexasque , & à communi Jure abludentes , examinare Vobis licuerit ; & tamen ne partibus meis deessem , ego illas datis ad Regem , & Archiepiscopum Tholosanum litteris clarè exposui ; nunc tantum illud adjungo , ex communi receptaque omnium Juris Consultorum opinione : *Omnia libera præsumi , nisi contraria servitus probetur* ; quæ veritas si in alijs omnibus locum habeat , multo maximè circa Ecclesias procedit . Nunc ergo , si rationes & auctoritates ritè expendantur , quæ pro Regaliæ servitute Ecclesijs imponendæ in medium afferuntur , id unum sufficiet , ut æquitas causæ appareat , quam ego defendendam suscepi : si enim ab usu & antiqua possessione præcindas , alia , quæ cumulari in hanc rem solent . sunt omnium Sapientium sententiâ non infirma solum & inania , sed etiam risu digna . Cum ergo nec in mea Diœcesi , nec in alijs quampluribus Ecclesijs usus & antiqua consuetudo probari possint . sequitur ; non posse illis , nisi sacrilegâ usurpatione Regaliæ servitutem imponi : quod si circa hanc rem dubium aliquod supersit ; nihil moror , ut illi Deo juvante quamprimum abundèque satisfaciam . Cæterum tam multa & singularia Generositatis & Amicitiae argumenta ab Illustrissima Dominatione Vestra jam accepi , & si ista deessent , noticia , quam habet de voluntate Romani Pontificis , deque sacrorum Canonum Decretis , quæ Prælati in Principum aulis versantibus severissimè prohibent , ne in suarum Ecclesiarum suorumque Coëpiscoporum , imò omnium inferioris etiam conditionis Clericorum detrimentum attentare aliquid audeant , id quod in Concilio Avenionensi Anno 1326. sub Joanne XXII

capite 25.

capite 25. & in alio etiam Avenionensi sub Benedicto XII. Anno 1337. *capite 20.* repetitum est: hæc, inquam, omnia securum me certumque reddunt, Illustrissimam Dominationem Vestram præ omnibus privatis affectibus, quæ aliàs morari Eam possent, causam Ecclesiæ amplexuram esse, & interim, &c. Appamijs 6. Junij 1679.

Illustrissimæ & Reverendissimæ
Dominationis Vestræ

Humilissimus & Obsequentissimus
Servus

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXIX.

Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad R. P.
de la Chaise Societatis Jesu, & Regis Confessarium.

Asabat. 14. Jun. 1679.

Admodum R. Pater.

JAm dudum animo proposueram Admod. Reverendam Paternitatem Vestram litteris convenire; sed ne id facerem, duas præsertim ob causas prohibitus sum; primò enim verebar, ne operam perderem, & nihil scribendo proficerem; deinde ne si conquerer, quas à Paternitate Vestra sufferre molestias cogor, Ipsa privato potius dolori, quam æquitati Zelòque Immunitatis Ecclesiasticæ conservandæ eas querelas adscriberet. Ne tamen ulla in re partibus meis defuisse viderer, aut aliquid inexpertum reliquisse, bonæ causæ

Uuu 3

liberta-

libertatiquę Ecclesię à Divina Providentia mihi commissę promovendę, statui amicorum consilijs cedere, & siquid obtineri posset, hęc quoque epistolę experiri, deinceps exitum hujus causę, & tam substantiam, quàm modum ipsũ ex animo integręque Deo commissurus, ut is videlicet juxta pręscriptum legesque Divinę Sux Providentię omnia moderetur: Equidem si aut contra Paternitatem Vestram, aut ejus Societatem privatis odijs ac simultatibus concitaret, scit Ipsa, quàm multę pręclaręque occasiones abundaverint, justum animi mei dolorem contestandi, neque ab ullo mortalium id mihi vitio verti potuisset, quippe non mea, sed veritatis ac justitię, imò boni publici causa agebatur; ac malui Charitatis Christianęque prudentię rationem habere, nec prius silentium abrumpere, quàm necessitas loqui me cogeret.

Planè cùm Paternitatem Vestram & Christianam esse, & Religiosam cogitabam, nunquam persuaderi poteram, & nisi aut Ipsa, aut ejus Societas aliqua in re offensa à me esset, adeò vindictę avidam fore, ut eam tanto Divinę Glorię ac Immunitatis Ecclesiasticę dispendio quæreretur.

Reminisci adhuc potest, cùm eam conveniendi Parisijs occasio fuisset, vidissẽque globo Ecclesiasticorum incinctam, ejus favore Beneficia captantium, dixissẽ mihi: *Hos esse lupos prada insidiantes.* Quã ergo conscientia, quę gregi ovium innocentium alendo debebantur, rapacibus lupis Ipsa projecit? imò ne expectavis quidem, ut fauces aperirent prędę expetendę, sed etiam eorum famem pręvenit; cùm enim Cānonici Ecclesię meę vitam Regularem profiteantur, quam ego Apostolicę auctoritate Regisque auspicijs feliciter restitui, ij, qui Beneficijs Ecclesiasticis nihil aliud quàm proventus opesque affectant, nullã planè curã Canonicatum tange-

tangebantur, quibus paupertatis vitæque communis obligatio incumbit. Sed Paternitas Vestra illis animos addidit, oblatâ spe eos Canonicatus ad vitam sæcularem revocandi, idque se effecturam promissit.

Eadem quoque Patris Ferrier intentio fuerat, vitam Regularem in Ecclesia mea abolere volentis; id verò quàm à Divina voluntate alienum fuerit, fatis intelligere Paternitas Vestra ex ijs difficultatibus potuit, quæ Romæ & alibi superari non potuere: non ergo capere possum, ex quibus rationibus animum ipsa adjecerit illi operi destruendo, quod Patres etiam Societatis, quorum utique testimonia suspecta habere non potest, approbare conati sunt, ac sæpè confiteri, illud in DEI gloriam, Diœcesis utilitatem, totiùsque Ecclesiæ ædificationem redundare; nisi fortè easdem ob causas delendæ vitæ Regulari accincta est, ob quas non est verita palàm jactare, id quoque majori DEI gloriæ accessurum, si jam pridem Ecclesiam meam Regij clausissent. Quò ergo, mi Pater, demissa illa veneratio, & cæca obedientia avolavit, quam Societas Vestra Apostolicæ Sedi hætenus professa est? video enim conari Vos destruere, quod illa ædificavit; idque non solum sine Sedis Apostolicæ auctoritate, sed etiam contra illam. Observatum enim est, in ultimis Codicillis, quos Paternitas Vestra pro obtinendis Ecclesiæ meæ Canonicatibus expediri fecit, omissam fuisse clausulam, addi aliàs solitam, quâ videlicet, qui hujusmodi Beneficia impetraverant, jubebantur habitum Regularem assumere, Tyrocinium experiri, ac denique Professionem emittere. Qui ergo non omnino cæci sunt, imò qui se inter præcipuos amicos Paternitatis Vestræ profitentur, hæc omnia spectare eò dicunt, ut non obstantibus Capituli mei, Romanæque Sedis protestationibus Decretisque, sæcularis vitæ licentiam inducat, Regulari

lari extinctâ, sicque quacumque tandem ratione, etiam Professione suâ planè indigna fidem exolvat, quam illis obligavit, quos ad captandos Ecclesiæ meæ Canonicarum jam prius impulerat.

Utinam saltem Paternitatem Vestram ab hujusmodi conatibus reverentia retineret Gallici Regni, in quo nemo non videt, abuti ipsam fiduciâ, quam munus Confessarij ei apud Regem conciliavit, & quâ id unice agit, ut præcipua Ecclesiæ jura ab ignaro licet Rege violentur, utque Principis auctoritate tam injustæ sævæque actiones muniantur, quas, nisi publicis & authenticis monumentis constarent, nemo credere sustineret. Enimverò fieri non potest, ut Paternitas Vestra Regaliæ examinandæ animum solidè adjecerit, quin protinus intellexerit, eam nec in mea, nec in alijs quampluribus Ecclesijs locum habere, sicque ingenti damno Ecclesiam afficere, quando Regi persuadet, ut eam sibi usurpet. Quod si Paternitas Vestra istarum rerum plenam noticiam non habet, quâ rogo conscientiam non minùs inclementer sævæque nos persequitur, quàm si Rei essemus Divinæ humanæque Majestatis?

Non permittit brevitatis epistolæ debita, ut hic aut rationes percurram, quæ causæ à me susceptæ æquitatem ostendant, aut seriem malorum pertexam, quæ tanto jam tempore Regaliæ obtentu perpetior, præsertim cum persuasum habeam, Paternitatem Vestram non tam ignorantiam rerum, quàm odio mei laborare, quod ut deponat, à solo Deo expectari potest. Enimverò metus Regiam indignationem, incurrendi, si videlicet Regi innotescat, se ab eo deceptum esse, cujus unica & præcipua obligatio erat Principem rerum, quæ ad animæ Ipsiæ æternam salutem veramque gloriam, pertinet, admonere, pudor quoque errorem ingenuè confitendi,

fitendi, ac denique ingens cupido deprimenti calcandique Episcopum, Societati, Vestrisque maximis (quippe à Christiana Sanctorumque Patrum Doctrina alienis) adversum: hæc, inquam, omnia ingentia sunt, Paternitati Vestræ profitendæ veritatis impedimenta, nec ab alio, quàm, qui cor-dium Dominus est, superari possunt, & tamen mihi credat (neque enim, uti spero, se ab Episcopo admoneri indignè feret) multa sunt, quæ iusto eam timore percellere possint, ne, posteaquam ob calcatam immunitatem Ecclesiasticam Divinam indignationem in se provocavit, Regiam quoque incurrat; Rex enim, quâ est prudentiâ & æquitate, ubi aliquando intellexerit, Se consilijs à vobis suggestis, ac contra animi sui sententiam deceptum, tot malorum causam fuisse, non poterit non ea omnia eorumque auctores damnare. Ex adverso si Paternitas Vestra infortunium ac impendunt mala præveniat, expleatque boni Confessarij partes, suamque industriam Regis salutem impendat, cujus videlicet animam gubernandam suscepit, Dei Benedictionem experietur, & Rex quoque gratum acceptumque habebit, Se veritatem aliquando saltem edoctum esse. Illos verò, quibus Paternitas Vestra causa fuit, ut Censuras Ecclesiæ incurrerent, longè majori Beneficio affecerit, si potius viam illis & rationem ostenderit, quâ se dignos reddant Ecclesiasticis honoribus, quàm ut contra Canonum præscriptum sibi illos usurpent, & denique quicumque æqui iustique amantes sunt, Deum ex animo benedicent, ubi intellexerint, Paternitatem Vestram auctoritatem suam persuadendo Regi interponere, ut Regaliâ intra fines à Majoribus suis obtentos, & à Lugdunensi Concilio (quod extendi eam vetuit) concessos contentus esse velit.

X x x

Finito,

Tinio, mi Pater, nec aliud adjungo, quàm esse utique Charitatis Vestrae, pacem tandem concedere Episcopo septuaginta annos nato, quadraginta pastorales infulas sustinenti, & ultimas horas praestolanti; nec amplius pati viros selectae virtutis, Deoque speciali ratione consecratos, quique cum tanta omnium aedificatione illius se obsequio addixerunt, ab ijs tam saevâ persecutione pulsari dissiparique, qui se vitae Regularis hostes profitentur. Spero equidem, me Deo propitio usque in extrema fidelem fore, nec cessabo esse, quicumque tandem à Paternitate Vestra adversi mihi contigerit,

Admodum Reverendae
Paternitatis Vestrae

*Humillimus & Obedientissimus
Servus*

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXX.

Secundum Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII
Papae XI. ad Illustrissimum & Reverendissimum Episcopum Appamiensem.

INNOCENTIUS PP. XI.

Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam Benedictionem. Praecipue argumentum laetitiae attulerunt nobis litterae Fraternalitatis tuae proximè ad Nos datae, in quibus eximium tuum de integra atque incorrupta servanda morali Theologia, de instauranda Cleri, & Regularium Ordinum disciplina, deque propulsanda ab Ecclesia saecularis potestatis injuria, zelum studiumque disertè declaras. Et
quidem

quidem quod ad Diocesis tuæ rationes pertinet, gratias Divinae Majestati agere non cessamus, quod in tanta rerum ac temporum difficultate suscitaverit sibi Sacerdotem fidelem, qui opponat murum pro domo Israël. Neque dubitamus, quin tot experimentis probata, & confirmata virtus tua, egregio proposito, Deo bene juvante, ad extremum constanter insistat, parati omni ope & auctoritate nostrâ tibi pro Dei honore tam strenuè laboranti, perpetuò adesse. Reliqua à dilecto filio Archipresbytero Aquis Viro pio, atque industrio, qui tuas Nobis litteras reddidit, & à quo has Nostras accipies, fusiùs cognosces, ac Fraternitati tuæ Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam MARIAM majorem sub annulo Piscatoris die secundâ Augusti 1679. Pontificatûs Nostri anno tertio.

Marius Spinula.

Documentum XXXI.

Epistola ejusdem Episcopi Appamiensis ad D. de Harlay Procuratorem Generalem Parlamenti Parisiensis.

Appamijs 4. Septemb. 1679.

Insinuatum mihi fuit Arrestum, seu sententia ad instantiam Vestram à Parlamento pronuntiata, quo coram eo tribunali sisti jubeor ad videndum irritari duas Constitutiones meas (perinde ac si in illis edendis indebitam potestatem, usurpâsem) contra duos Colonos, qui nomine juvenis cujusdam Barbes de Luslan scholas adhuc terentis, & titulo Regaliæ Beneficium illud adepti proventus, Custodi Ecclesiæ Appamiensis assignatos, conduxerunt. Ego qui ignorare

X x z

non

non possum, quantum & Parlamento ipsi (quippe præcipuo Galliæ Senatui) & Dominationi etiam Vestræ magnam in eo Senatu partem occupanti honoris debeam; quâ par est reverentiâ, præfatum Arrestum excepi, & tamen, ne deferre illi possem, gravissimæ me rationes compulerunt, quas me resententem dignetur Dominatio Vestra benignè audire.

Primò enim, quibus ego sumptibus tam longum gravè-que Processum ingrediar, quando me omnibus spoliârunt, atque ad incitas redegerunt, ne alimentis quidem necessarijs relictis (quæ tamen etiam sceleratissimis permittuntur) ut à viginti jam mensibus vitam amicorum liberalitate utcumque ægréque sustineam? & tamen neminem latet, nec patri-
monium mihi esse, quo ultimæ necessitati subveniam, nec interim, quantum per ætatem licet annis ac infirmitatibus fessam, functiones ac curas Pastorales omittere.

Deinde: Non intelligo, quam Ecclesia mea expectare à Parlamento justitiam possit, quando & elapso sæculo, & initio currentis, tanto ardore dilatandæ Regaliæ totòque Regno extendendæ incubuit, ut moderari eum Reges oportuerit. Parlamentum enim jus Regaliæ tanquam Coronæ annexum, imò tanquam ipsius Parlamenti præcipuam prærogativam ab aliquot jam annis habuit, quia videlicet omnes processus, qui hanc Regaliæ causam spectant, Parlamento deferuntur. Quod si plurimum jam seculorum Jurisprudentiam consulas, invenes, constanter à Parlamento eam Regulam observatam fuisse, ut nunquam pro Rege pronuntiaret, nisi probatâ à Regijs Procuratoribus possessione, quod urique Dominatio Vestra in Protocollis, Tabularijs, librisque Auctorum, qui super hoc argumento scripsere, probè notaverit. Circumstantiæ quoque, quæ Arrestum Parisiense comitantur, hujusmodi sunt, ut facilè ex ijs Parlamenti in me ani-
mum

num colligere liceat: Actionem enim criminalem duobus Clericis intentat, adeò miseris, ut solis elemosynis (quæ mihi à Fidelibus suppeditantur, & quarum partem ego illis communico) precario sustententur; adeoque innocentibus, ut nullà alià culpâ laborent, quàm quòd binas constitutiones meas partibus insinuârint, & quarum æquitatem examinare non utique ad eos pertinebat.

Tertiò. Quemadmodum certissima res est, non posse jus Regaliæ, nisi Ecclesiæ privilegio ad Reges pertinere; ita certum est, ad eandem Ecclesiam spectare, ut de Regalia cognoscat judicetque, id quod in Lugdunensi Concilio fecit; & quamvis daremus, sententiam Concilij in hac causa non omnino apertam & claram esse, eam tamen interpretari Pontificis Romani partes essent, non Regij Tribunalis. Cùm ergo binis à me editis Constitutionibus nihil aliud egerim, quàm ut Decretum exquerer Concilij Oecumenici (id verò non de privatis tantùm personis loquitur, sed de *quantacunque dignitatis honore præfulgentibus*) nec terminos exceßerim à Concilio præfixos, sequitur injustam esse eorum calumniam, qui in foro sæculari me accusant usurparæ, ac ultra metas dilatatæ potestatis. Has ipsas ob causas nunquam ego in dubium revocavi, quin possem deberemque Laicos Censuris punire, qualescunque tandem essent, in rebus spiritualibus Deoque consecratis (de his enim quæstio jam vertitur) Ecclesiæ legibus subiacere; tantoque magis ad id agendum permovebar, quòd viderem proventus, quos sibi Laici vendicabant, nihil aliud esse, quàm meras Decimas ad luminaris aliàmque Divini Cultûs suppellectilem destinatas, sine qua nec sacra Officia peragi deinceps poterunt, quippe eo decoro sublato, quod eorum sanctitati debetur, & verò tam est injusta patensque hæc usurpatio, ut nullo honesti colore fucari possit.

Quarto. Quod si alij Prælati, quorum Ecclesiæ liberæ erant, in extensionem Regaliæ consensere, non potest eorum consensus detrimento mihi esse, qui nullam penitus in eo partem habui. Imò Reservationes, Protestationes, Derogationes, aliæque cautelæ ab Episcopis aut ante, aut post consensum adhibitæ clarè ostendunt, & agnovisse illos Ecclesiarum suarum jura ac libertates, & noluisse absolutè renuntiare, imò nec sponte Regijs Decretis acquiescere, sed solo metu, ne ijsdem malis mecum involverentur, & adhuc pejoribus Ecclesias suas obruerent, nisi obtemperassent. Et denique numquam eorum consensu effici potuit, ut tantum damni Ecclesiæ subire cogerentur, id quod ex annexis, quas ad Illustrissimum Archiepiscopum Tholosanum dedi. Dominatio Vestra plenius intelliget.

Ceterùm cum Parlamenti Parisiensis jurisdictioni me submittere recusavi, non idè in causa propria Judicem me constitui, sed illud tantùm egi, ut in causa spiritali, & in qua Pontifices, Concilia, Episcopique auctoritate DEI funguntur, Decreta Ecclesiæ exequer; & si Censuras adhibui usurpatoribus coercendis, exemplo & auctoritate plurium Conciliorum, etiam Occumenicorum id feci, qui dignam hanc causam esse censebant, quæ hujusmodi pœnis sustineretur, præsertim cum non minor Episcopis obligatio incumbat, libertates ac jura Ecclesiæ, quàm fidei dogmata propugnandi, id quod solidè Auctor sermonis ostendit, quem dignum censui, ut Dominationi Vestræ à me transmitteretur.

Non permittit Epistolæ brevitās, ut omnia pertexam, quæ de hac materia dici possunt, quæque libenter adjungam, si modò intelligam id Dominationi Vestræ placere, ac tempus suppetere ea perlegendi. Nunc finem Epistolæ impono, & Dominationem Vestram ardentissimè obtestor, dignetur
in

in memoriam revocare, se & Regij Ministri, & hominis Christiani personam agere, atque ut prima obligationem imponit, ne quidquam de juribus ad Coronam spectantibus dilabi permittat, ita quoque secunda, ne illa in Ecclesiæ præjudicium extendi patiatur; alioqui periculum esset, coelestem Benedictionem impeditum iri, quam alioquin sibi suæque illustri familiæ Dominatio Vestra tam multis egregijsque operibus promerita est. Appamijs 4. Septemb. 1679.

*Humilimus & Obsequentissimus
Servus*

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXXII.

Tertium Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII
Papæ XI. ad Illustrissimum & Reverendissimum Epi-
scopum Appamiensem.

Venerabili Fratri Francisco Episcopo Appamiensi
INNOCENTIUS Papa XI.

Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam Benedictionem. Perlegimus litteras Fraternitatis tuæ, in quibus afflictum Appamiensis Ecclesiæ statum, & tuum propterea dolorem Nobis ob oculos ponis; qua de re, Pastoralem zelum, & sollicitudinem magnopere commendamus, & eodem tecum sensu affecti, non cessamus à Patre misericordiarum pro muneris Nostri debito, postulare, ut pristinam Ecclesiæ isti tranquillitatem, dignitatemque restituat, ac Nobis lumen ad ea decernenda, exequendamque suppeditet, quæ cum tuæ, tum universæ Ecclesiæ rationibus expedire videbuntur,

nobis, quàm auctoritas Episcopis à Deo tributa, censuræque Ecclesiasticæ, ultima videlicet Ecclesiæ remedia, & quibus non ij solum coërceri debent, qui aliunde quàm per legitimam ac Canonicam januam Ecclesias irrumpunt, sed illi etiam, qui ita irrumpentibus auxilia & consilia subministrant; ideò ex his alijsque causis Constitutiones nostras jam alias editas renovamus, ac insuper sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ omnibus cujuscunque dignitatis ac conditionis personis districtè prohibemus, ne Dignitates, Prioratus, aliâque Beneficia curam animarum annexam, habentia pro se aut alijs titulo Regaliæ petere, aut impetrare præsumant: neque, aut suo, aut aliorum nomine eorum, Possessionem adeant, aut fructus seu mediâtè, seu immediâtè percipiant. Prohibemus etiam æquè sub pœna Excommunicationis cujuscunque statûs ac conditionis personis, ne scienter ac voluntariè sub quovis prætextu aut colore, Notarij videlicet, Testis, Emphyteutæ, subemphyteutæ, aut aliâ quavis ratione, ad actus & usurpationes supranominatas auxilium, consilium, aut favorem præstent. Reservamus etiam nobis, præterquam in articulo mortis, absolutionem à præfata pœna Excommunicationis. Appamijs 7. Febr. 1680.

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Y y y

Docu-

Documentum XXXIV.

Alia Constitutio ejusdem Episcopi Appamiensis,
quâ omnes Fideles suæ Diœcesis ad publicas preces aliâque
pietatis opera placandæ Divinæ indignationi exhortatur.

22. Febr. Anno 1680.

FRanciscus, &c. Clero Populôque Appamiensi salutem
& benedictionem. Tam manifesta sunt indignationis
Divinæ hanc nostram Diœcesin punientis argumenta &
effectus. ut oporteat aut cæcum esse, qui ea non videt, aut
planè insensibilem, qui illis non intimo dolore conficitur.
Ecclesiarum Pastoribus ultima ferè necessitas incumbit offi-
cio suo abstinendi, omittendique sanctiores quasque functio-
nes, imò eorum nonnulli, qui alioqui se totos addixerunt
curandis animabus, coguntur gregem suum frequenter
deferere, necessitate alimenta mendicandi, id quod sine
dedecore sacri characteris, sine damno quamplurium abique
Sacramentis decedentium, sine juventutis neglectu necessa-
riâ instructione carentis, ac denique sine infinita morum
corruptela fieri haud potest. Hæc omnia inde proveniunt,
quòd legitimi ac canonicè instituti Pastores redditibus su-
stentandæ vitæ necessarijs priventur; quamvis nec ad istos
solos hæc miseriæ pertineant, sed etiam ad magnam partem
eorum pauperum, qui charitate Ecclesiasticorum fovebantur.

Equidem ingenuè fatemur, calamitates, quibus conflictamur,
nostris peccatis nostrisque imperfectionibus magna ex
parte deberi; sed nec vos abnuetis, vestra quoque peccata
multum ad eas contulisse; quamquam & hoc ipsum negli-
gentiæ nostræ adscribimus, quippe non eâ, quâ par est, indu-
striâ partes Officij nostri explemus: friget orandi studium:
exempla

exempla minùs quàm oporteret sincera & incontaminata: mores non satis incorrupti Zelóque Apostolico flagrantes: denique omnes fateamur oportet, flagella Divinæ justitiæ nostris peccatis, abusuque Divinarum gratiarum provocata fuisse, & forsán graviora adhuc impendent, nisi justitiam Divinam cleri poenitentiâ, dignaque satisfactione occupemus.

Hæc nostra consilia illis fortè intempestiva videbuntur, qui dies Quadragesimale jejunium præcedentes omni voluptati morumque licentiæ dedicârunt, perinde ac si propositum haberent Spiritui Sancto futuræque poenitentiæ impedimenta obijcere, & jejunium atque alia sacri illius temporis opera contra intentionem Ecclesiæ planè inutilia reddere. At veri legitimique Christi fideles, ubi vident Matrem suam Ecclesiam abjectis gaudij insignibus luctu opertam, ut suum amorem & obsequium in Matrem testentur, eundem ipsi quoque dolorem, eosdémque mores induunt: & quamquam omni Christiano nullum sit tempus exercendæ poenitentiæ importunum; tunc tamen, quicumque veram fidem amplectitur, vacare illi obstringitur, quando judicium DEI observat à Sanctuario incipere, ac etiam cum Divinæ gloriæ jactura, si ita loqui fas sit, vindictam cœlestem exerceri, quod planè præcipuum est irati Numinis argumentum. Nulla ergo ratio permittit, ut filij Matrem dolentem deserant, multoque minùs, lacrymas non solum non extergant, verùm etiam novum ei mœrendi fomitem adjungant, effrænata vivendi licentiâ, cogântque in eas voces cum Propheta prorumpere: *Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit: qui consolaretur, & non inveni.*

Non deerit fortasse, quicredat in potestate nostra esse torrentem malorum sistere, utinam liceret id nobis intactâ conscientia, ac juribus Ecclesiæ illibatis (quorum nos DEUS

custodes constituit, etsi indignos) quovis modo præstare. Sed quamvis omnem industriam locaverimus quærendis honestis medijs, quibus hæc causa componeretur, preces quoque ad Deum, & consilia ab hominibus virtute & doctrinâ conspicuis addiderimus, nunquam tamen modum reperimus in hac causa transigendi, Deo conscientiaque inoffensis, præsertim postquam repetitis litteris mentem quoque Sanctissimi D. Nostri Romani Pontificis intelleximus, nostram agendi rationem tanquam Ecclesiæ utilem proficuamque apprimè comprobantis.

Sed & illud salvâ omnino veritate profitemur, præcipuum doloris nostri argumentum non esse, ærumnas, quibus in hac causa æerbè jactamur, sed potius damna spiritualia, quæ in nos quoque redundant, ac ultimam necessitatem, quâ pauperes conflantur, & cui sublevandæ nulla nobis potestas relicta est. Æquum igitur est, ut placando Deo avertendisque malis, quæ Dioecesin nostram partim affligunt, partim etiam deinceps impendent, manus nobiscum operamque societis.

Omnibus ergo Capitulis, Parochis, Vicarijs Dioecesis nostræ præcipimus, ut proximâ Dominicâ, quæ est 25. currentis mensis, publicas supplicationes instituunt. Singulis quoque Sacerdotibus, ut quamprimum commodè potuerint, ter Missam recitent, quæ in Romano Missali *pro quacunque tribulatione* inscribitur. Reliquis Ecclesiasticis, ut Psalmos Pœnitentiales cum Litanij, Orationibus, ac versiculis consuetis persolvant: omnibus verò ut quartâ & sextâ feriâ, Sabbatôque proximæ hebdomadis jejunent. Laicos etiam exhortamur, ut supplicationibus diligenter intersint, ad Confessionis Sacramenta ritè obeunda sese disponant. Beatissimæ Virginis Rosarium semel minimum recitent, jejunia Ecclesiasticis
imposita

imposita ipsi quoque suscipiant. Omnes denique Dioecesis nostræ fideles ardentè ac seriò commonemus, ut eleemosynis, alijsque pijs operibus, placandæ Divinæ justitiæ impetrandæque misericordiæ diligenter incumbant. Ut verò mens & intentio nostra omnibus innotescat, jussimus hanc Constitutionem sub sacro Missæ Officio in omnibus Parochijs proximâ Dominicâ promulgari, & ad valvas Ecclesiæ Cathedralis affigi. Datæ Appamijs in Seminario nostro 22. Febr. 1680.

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXXV.

Sententia Excommunicationis ab eodem Episcopo Appamiensi contra Guerin Palarin Sacerdotem solemniter pronuntiata.

Die 24. Mart. 1680.

FRanciscus Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Appamiensis, &c. Visâ Constitutione Nostrâ sub data 27. Octobris anno 1677. quâ omnibus Canonicis Cathedralis & Collegiatæ Beatissimæ Virginis de Campo Ecclesiarum districtè prohibetur, ne sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ ad præfatarum Ecclesiarum beneficia titulo Regaliæ quemquam admittant, neque ad ullos actus Capitulares, locum in Choro, aliâsque functiones recipiant. Visis etiam actis, & instrumentis executionis à Domino Antonio Novè Ecclesiastico Dioecesis Tholosanæ die 26. Februarij, anno 1680. Domino Balthasaro d'Ouvrier Decano nostræ Collegiatæ de Campo insinuata: attentâ quoque inobedientiâ & con-

Y y 3

tumaciâ

rumaciâ contra præfatam nostram Constitutionem Domini Guerin Palarin, Canonici & Sacerdotis sæpeditæ nostræ Collegiatæ (quamvis ipse quoque unus ex illis fuerit, qui, ut nostra Constitutio in publica Capituli acta referretur, consenserat) quippe qui non obstantibus Constitutionibus, & Inhibitionibus nostris, titulo Regaliæ Possessionem Decanatus Ecclesiæ Collegiatæ de Campo adire præsumpsit (prout apparet tam ex publico actu ad prædictos Canonicos vigesimâ currentis mensis directo, quam ex stallo locoque Decani ab ipso occupato) quantumvis eum non lateret, Diœcesin nostram Regaliæ subiectam non esse, imò quamvis Regaliæ subjaceret, Decaniam, utpote Beneficium electivum, exemptam esse, præsertim cùm ipse Palarin septem integros annos Dominum Balthasarum de Ouvrier pro Decano canonicè electo semper agnoverit: viso denique prænominato actu ad jam dictos Canonicos sub data 20. currentis mensis, & rationibus in eo adductis, & præsertim quia sæpè fatus D. Palarin, quamvis ter à nobis admonitus, nullas probabiles causas allegat, ob quas excommunicari & denunciari non debeat, invocato DEI Omnipotentis nomine Patris, Filij & Spiritûs Sancti de potestate ligandi atque solvendi specialiter confisi, quam Christus Apostolis Episcopisque eorum Successoribus clementer largiri dignatus est, declaravimus & denunciavimus, declaramus & denuntiamus pro Excommunicato præfatum Guerin Palarin Presbyterum Canonicum nostræ Ecclesiæ Collegiatæ Beatissimæ Virginis de Campo, eumque velut Excommunicatum separamus à Communione Ecclesiæ, nec non à participatione Corporis & Sanguinis Christi JESU, eumque potestati Sathanæ temporaliter subijcimus, ut per veram sinceramque poenitentiam ejus spiritus salvus fiat in die Domini. Potestatem verò ab hac Excommunicatione

municatione absolvendi nobis reservamus, prohibentes & districtè omnibus utriusque sexûs inhihentes, ne sub pœna Excommunicationis à sacris Canonibus latæ cum prædicto Palarin audeant communicare. Præcipimus etiam, ut præfatus Palarin publicè denuntietur, ejusque Denuntiationis & Excommunicationis notitia vicinis quoque Diœcesibus insinuetur, nec non omnibus, quibus opus erit, ut ita juxta Juris dispositionem tamquam excommunicatus, & ab Ecclesiæ Communione separatus habeatur. Factum & pronuntiatum dicto Palarin in nostra Ecclesia de Campo in præsentia Cleri Populique, die 24. mensis Martij, anno 1680.

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Notandum, similem quoque Excommunicationis & Denuntiationis sententiam in Petrum Brau ab eodem Illustrissimo & Reverendissimo Episcopo die 24. Martij Anno 1680. fuisse pronuntiatam.

Documentum XXXVI.

Constitutio ejusdem Episcopi Appamiensis ad impediendam Regaliæ in suam Diœcesin introductionem.

Die 31. Martij 1680.

Franciscus Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Appamiensis. Cum nihil Ecclesia habeat magis necessarium, majorisque pretij, quàm & libertatem de Officijs Beneficijsque, præsertim Cathedralium Ecclesiarum disponendi (in quibus Canonici alijque in dignitate constituti in partem sollicitudinis Episcopalis regendæque Diœcesis, præsertim

sertim vacante Ecclesiâ, vocati sunt) & liberam temporalium proventuum administrationem, sine quibus nec Divina Officia decorè peragi, nec Ecclesiæ reparari ornatique, nec habiles ministri sustentari, nec quotidianis pauperum necessitatibus subveniri, nec denique expensæ quotidianæ perferri possunt; introductio verò Regaliæ utrôque hoc jure, saltem vacantibus Ecclesijs, privet, ea propter non alio eam loco, quàm duræ servitutis habere possumus, omninôque illi libertati adversæ, quam Christus suo nobis sanguine acquisivit, ipso etiam Ludovico Juniore teste in sua Declaratione de anno 1137. ubi Provinciam Aquitaniam hujus jugi immunem esse fatetur.

Hic Regaliæ abusus Laicis Regijsque Ministris occasionem tribuit, Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum, ac præcipua Diœcesis Beneficia hominibus sine ulla ad statum Ecclesiasticum vocatione conferendi, sine scientia & pietate adimplendi, nec aliud meritum præ se ferentibus, quàm quòd apud Majestatis Sux Ministros, quibus istorum Beneficiorum distributio permiffa est, omnem industriam collocaverint, ut aliquo Beneficio potirentur; quod tamen unicum, quamvis alia deessent, si ex spiritu & disciplina Ecclesiæ res agatur, omnino indignos reddit omni Ecclesiasticâ dignitate. Ex quo sequitur, ut qui ad Episcopatus promoti, tantùm absint ut personas reperiant, in quorum humeros partem aliquam Pastoralis sollicitudinis securè deponant, sed potiùs, quæ Episcopis boni aliquid præstare volentibus se omni conatu opponant.

Augēt malum damnûmque, quòd, cùm denominatio ad vacantes Episcopatus Regij juris sit, numquam Regios Officiales occasio & rationes deficient Regem persuadendi, ut nominationem differat, Regaliâque producat, id quod
Divum

Divum Bernardum in eas querelas prorumpere coëgit, quæ *epistola 122.* leguntur, tempore videlicet Ludovici Junioris more receptum fuisse, ut Episcopatum collatio differretur, quo diutius eorum proventibus frui liceret.

Postquam ergo tam in Constitutionibus nostris, quam alijs publicis actibus justissimas rationes palàm fecerimus, quæ nos obstringunt, ut, quantum pro nostra virili parte fas est, libertatem Ecclesiæ contra Regaliæ tueamur, frustra etiam adhibitis dulcioribus remedijs, qualia sunt preces, adhortationes, demonstrationes, privatæ publicæque & Canonice admonitiones, cogimur tandem non sint ingenti intimoque dolore alia & acerbiora remedia experiri.

Quamplurima sunt Oecumenica Concilia. Summorumque Pontificum Constitutiones, quibus contra Bonorum juriumque Ecclesiasticorum usurpatores, eosque, qui hujusmodi usurpatoribus auxilium aut consilium præstant, Excommunicatio pronuntiatur, sicque à nobis editæ Constitutiones non tam novas prohibitiones novasque pœnas complectentur, quam antiquas renovant applicantque, tantoque magis ad hoc agendum impellimur, quòd Decreta pœnæque à sacris Canonibus sancitæ, non solos Laicos respiciunt, jurium, bonorum, libertatumque Ecclesiasticarum usurpatores; sed etiam in Clericos & Episcopos vibrantur, qui assensum præbent, neque se hujusmodi usurpationibus, quantum licet, opponunt, & præsertim Concilium Lugdunense adeò inter alia celebre, loquens de hoc ipso Regaliæ argumento, non solum *cap. 12.* contra illos tam sæculares, quam Ecclesiasticos, qui obtentu Regaliæ in Ecclesijs hujus juris expertibus vacantia bona usurpant, Excommunicationis sententiam profert; verum etiam eos, qui hujusmodi usurpatoribus

toribus connivent, neque uti oporteret, se illis opponunt, fructibus omnium suorum Beneficiorum privat.

Concilium Avenionense sub Papa Joanne XXII. Anno 1322. Excommunicationem indicit & illis, qui vacantia bona Ecclesiarum usurpant, & qui usurpatoribus *gratis*, hoc est, voluntariè *obediunt*, id quod iisdem ferè verbis in alio Concilio Avenione æquè habito sub Benedicto XII. Anno 1337. repetitum fuit. Concilium quoque Tridentinum *Seff. 22. cap. 11.* omnibus quacunque dignitate, etiam Regali aut Imperiali præfulgentibus, sub pœna Excommunicationis interdicit, ne bona & jura Ecclesiastica sibi vendicent; iisdemque pœnis omnes Ecclesiasticos afficit, quicunque hujusmodi usurpatoribus aut consensum, aut operam præstant.

Ecclesiæ quæcunque recepto jam more & antiquâ consuetudine Regaliæ jugo assueverunt, non possunt non gemere, & quamdiu Deo libuerit, hanc servitutem non patienter tolerare. Eas verò Ecclesias quod attinet, quæ nullo hætenus titulo aut consuetudine juri Regaliæ subjectæ fuerunt, earum Episcopi, quippe Pastores Custodésque, sufferre potius omnia debent, quàm ut antiquam & Canonicam libertatem aboleri, & jugo tam gravi infuetoque Ecclesias suas supponi patiantur.

Qui hætenus titulo Regaliæ Beneficia nostræ Diocœsis occupârunt, ambitionis avaritiæque spiritum, quo nimium quantum agitantur, tam clavis manifestis que signis prodiderunt, ut omnino conjicere liceat, nullò eos timore censurarum percelli, quas comminati sumus, quasque actualiter incurrerant, licèt nimia forsân conniveniâ unicum pro excommunicato hætenus denunciaverimus. Et tamen nullum aliud remedium superest nobis, quo hunc malorum torrentem sistamus impediamusque, ne paucorum exempla in plurium

plurium perniciem transeant, irreparabili Diœcesis nostræ damno, quàm ut has pœnas extendamus, ijsque etiam applicemus, qui consilio, auxilio, aut alio quovis modo introducendæ in hanc nostram Diœcesin Regaliæ auctores fuerint, tantòque magis ad hoc agendum constringimur, quòd in hac causa non alias partes vendicemus, quàm ut exequamur Decreta Ecclesiæ, idque in materia, quam ad cognitionem & potestatem nostram pertinere nemo inficiabitur; quippe cum in illa non de proventibus tantùm Ecclesiæ, verùm etiam de collationibus Beneficiorum agatur, utrique sunt res spirituales merèque Ecclesiasticæ: & verò pollicemur nobis, eos, qui privatis lucris minuscè obstatèque adhærent, facile constitutionibus nostris obtemperaturos, nec sacræ Jurisdictionis declinandæ causâ fallaci vanòque effugio profanos Magistratus appellaturos, id quod in causis, quæ connexionem aliquam cum civilibus habent, sæpè multùmque evenit.

Erunt fortasse etiam, qui, cum Censuras à nobis latas incurrerint, superiorem auctoritatem, à qua absolvantur, appellabunt: verùm cum notorium sit, vanum hunc esse irritùmque recursum, nihil aliud agent, quàm ut contumaciam suam, Legùmque Ecclesiasticarum contemptum magis magisque contestentur. Et præsertim cum nihil aliud agamus, quàm ut quamplura cum Generalia, tum Provincialia, & in Gallijs recepta Concilia exequamur, non potest hæc præsens nostra Constitutio nisi ab illis violari, qui totius Ecclesiæ auctoritati unà adversantur: nec est alia potestas, præter Pontificiam, quæ hujus causæ cognitionem pro eo statu, in quo versatur, arrogare sibi possit.

Multò minùs eo prætexu Censuras à nobis latas declinare poterunt, quòd non omnes solemnitates adhiberi aliàs solitè observatæ in præsentì negotio fuerint; quis enim neiciat,

accidentia, quæ abesse possunt, substantiæ postponi oportere? neque tunc solemnitates necessarias esse, quando sunt impossibiles, id quod in præsentī causā manifestè contingit; nemo enim ignorat, aliquos de Clericis nostris, qui Decreta à nobis edita insinuare & promulgare sunt ausi, injurijs affectos, intentatisque carceribus absterritos esse.

Persuademus ergo nobis, neminem fore tam sui pietatisque ac religionis immemorem, qui, ut Clericis gratificetur dignitatum quæstusque avidis, tam gravibus magnisque malis (qualia sunt, quæ ex Censuris, præsertim Excommunicatione, proveniunt) implicare se velit, tantumque abfuturum, ut animæ, DEI, suæque salutis amantes societate eorum, qui anathemate percussi sunt, infici se patiantur, ut potius magno sui merito hanc occasionem, suam erga Ecclesiam obedientiam fidelitatemque contestandi, amplexuri sint, devitando videlicet obduratos illos, & ab Ecclesiæ Communionē separatos peccatores. Quod si aliqui sint, qui, ne levi aliquo emolumento se privent, aut humanis respectibus obnuntient, malint Ecclesiæ Decretis adversari, ij planè, si in laqueos diaboli incidunt, animæque naufragium patiantur, sibi ipsis culpam, non alijs adscribent.

Nos enim quod attinet, Deum toto cordis affectu enixèque precamur, ut in omnes Diocesis nostræ fideles misericordiae & benignitatis suæ fontes effluere faciat, flagella verò justitiæ & iracundiæ suæ clementer avertat. Nec enim in hac causa, DEO teste, alium nobis finem proposuimus, quàm ut obligationi responderemus, quam nobis Officium nostrum imponit, utque pro virili nostra parte Ecclesiæ nostræ libertatem ac jura tueremur, omniumque fidelium curæ nostræ subditorum salutem caveremus: eorum etiam, quorum corpora vibratâ Excommunicatione *potestati Sathanae tradimus,*

dimus, ut eorum corpora in die Domini salvassent. Quòd si aliqui sint, qui Ecclesiæ poenis abuti, quàm corrigi malint, remedia ijs curandis à me adhibita in fomenta potius contumaciæ convertant, id quidem maximo dolori nobis erit, quippe cum id Divinæ iracundiæ, quam in hujusmodi obduratos peccatores exercere etiam in hoc mundo solet, præcipuum argumentum sit; illud saltem consolabitur nos, quòd videlicet omnes partes ministerij nostri expleverimus, omniq; metu liberati simus eas poenas incurrendi, quas alioquin timidis otiosisq; Pastoribus Propheta intentat; quòdque Decretis Ecclesiæ obtemperaverimus, ut arma spiritualia pro Ecclesiæ juribus defendendis stringamus, nobis imperantis.

Has igitur aliàsque ob causas post invocatam Spiritûs Sancti gratiam, postque audita consilia virorum, doctrinâ & virtute præstantium, sub poena Excommunicationis ipso facto incurrendæ, omnibus cujuscumque statûs ac dignitatis hominibus districte injungimus, ne pro se, aut pro alijs Prioratus, Canonicatus, Præbendas, aut alia quæcumque Diœcesis nostræ Beneficia titulo Regaliæ petant, neque eorum possessionem capiant, aut si aliqua impetrârunt, ne eorum fructus sibi vendicare, aut functiones exercere præsumant. Prohibemus etiam æquè sub poena Excommunicationis ipso facto incurrendæ omnibus cujuscumque statûs ac conditionis hominibus, ne sub quovis Procuratoris, Commissarij, Conductoris, aut alio nomine titulôque Regaliæ proventus Episcopatus, seu Capituli nostri, aut aliorum Beneficiorum Diœcesis Appamiensis, sive in parata pecunia, sive in alijs rebus pretio æstimabilibus percipere audeant. Prohibemus denique omnibus & singulis sub poena Excommunicationis, ne ad percipiendos distribuendosve proventus nostros, aut obtinenda Beneficia nostræ Diœcesis titulo Regaliæ, exer-

cendâsque eorum functiones, aut alium actum edendum, qui Regaliæ in hanc Diœcesin introducendæ servire possit; ne, inquam, ad hæc omnia, aut istorum aliquid auxilio, aut consilio quovis modo concurrant. Quin potius omnes Diœcesanos, ac præsertim Ecclesiasticos exhortamur, ut omni, quâ possunt, honestâ ratione, ac modo, se Regaliâ ejûsque extensionem averfari, ac improbâre contestentur. Quia, verò Adversariorum potentia in hac præfenti alijsque Constitutionibus nostris promulgandis non permittit omnes, alioqui necessârias, solemnitates observari, ideò declaramus, eas hoc ipso, quòd à nobis publicatæ, & ad valvas Ecclesiârum affixæ fuerint, pro sufficienter promulgatis & publicatis habendas esse, nòsque sine alijs citationibus, monitionibus, aut insinuationibus præcedentibus ad pœnas, Censuras, & Excommunicationes processuros, quarum etiam absolutionem nobis reservamus, nec permittimus, ut ab his Censuris absolvere possint, quibus alioqui facultatem generalem dedimus à casibus reservatis absolvendi. Pronuntiata Appamijs Clero præfente 31. Mart. 1680.

Franciscus Episcopus Appamiensis.

Documentum XXXVII.

Quartum Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII
ad Illustrissimum Episcopum Appamiensem.

Die 17. Julij, Anno 1689.

Venerabilis Frater, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Quod plurimorum sermone Nostris auri-
bus dudum insonat, Fraternalitatis tuæ ad Nos litteræ
planè

planè declarant, Te scilicet in tribulationibus gloriantem, & inter affectæ valetudinis incommoda, inter paupertatis & vexationum angustias crescentem quotidie magis in charitate Christi, magno fortique animo illius causam agere, pergratum Deo hominibusque spectaculum exhibere. Magnum profectò ex tantæ virtutis experimento dolori Nostro solatium cepimus, & pari obligationis nexu obstringimur, tendendi supplices in cælum manus, ut uberes profiteamur misericordiarum Patri gratias, quòd difficilimo tempore suscitaverit sibi in isto Regno Sacerdotem fidelem, qui in communi animorum consternatione & silentio, quasi tubam exaltet vocem suam, & opponat murum pro domo Israël. Documentum illustre cæteris, quos Dominus posuit regere Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, quàm præclara, quàm gaudij plena res sit, dignos haberi, qui pro Jesu Christi nomine contumeliam patiantur: si contumelia dicenda est, ex qua vera & solida in hac quoque mortali vita oritur gloria, judicio sapientum. Nos quidem, quantum situm in Nobis erit, nullo loco deerimus virtuti tuæ: quamquam etsi deessent omnes, pro explorato tamen habemus Deum causæ suæ, necessitati Ecclesiæ, constanti tuæ in ipsum fidei, assiduis & accuratis precibus Nostreis, bonorum denique omnium votis non defuturum. Statueramus efficax remedium adhibere ijs, quæ Archiepiscopus Tholosanus contra Lugdunensis Concilij sanctionem, & contra Appamiensis Ecclesiæ, vel potius Provinciæ Tholosanæ jura libertatémque attentare ausus fuit: sed redditus Christianissimi Regis litteris, in quibus ad ultimas Nostras cum consueta filialis observantiæ significatione respondens, se injunxisse significat dilecto filio Nostro Cardinali d' Estrées, ut expedito itinere ad urbem proficiscatur, regiam Nobis mentem super negotio Regaliæ declaraturus: operæ

operæ pretium duximus eidem remedio superfedere, dum Cardinalis adveniat. Nobis enim persuademus, Regem quoque ipsum interim curaturum, ut omnia in locum pristinum reponantur. Quod si secus accadat, & præfatus Archiepiscopus, ab eoque causam habentes pergant in te tuisque Canonicis, aliisque Ecclesiæ tuæ Beneficiarijs vexandis, prætextu juris Metropolitici, tuæ Pastoralis sollicitudinis, & spectatæ constantiæ partes erunt; Te, tuamque Ecclesiam adversus eorum attentata, sacrorum Canonum, & Constitutionum Apostolicarum ope armisque defendere. Ad Nos enim quod pertinet, omnetibi à Pontificia autoritate, & à paterna charitate Nostra præsidium polliceri debes. Tibique Apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die 17. Julij 1680. Pontificatus Nostri anno quarto.

Marius Spinula.

Documentum XXXVIII.

Primum Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII XI.
ad Regem Christianissimum.

Die 12. Mart. Anno 1687.

INNOCENTIUS PP. XI.

Charissime in Christo Fili Noster Salutem & Apostolicam Benedictionem. Jam pridem inaudivimus, non deesse Majestati Tuæ Consiliarios & administratos, qui Tibi persuadere niterentur, ut usum illum antiquum, Custodiæ fructuum vacantium Ecclesiarum, quod Regiam vocant,

vocant, ad eas quoque Regni Tui Ecclesias extenderes, quas illi juri obnoxias nunquam fuisse, ex ipsis Fisci Regij Tabularijs liquidò constet. Sed nos memoriâ repetentes, omnem ea de re controversiam communi olim Ecclesiæ Catholicæ consensu, & benignâ Sedis Apostolicæ indulgentiâ, providè sapienterque compositam fuisse in Concilio Lugdunensi Generali, minimè ad credendum adduci poteramus. Majestatem Tuam consilij hujusmodi aures præbituram aliquando esse: multo minùs admoturam operi manum, invitâ Synodo, tantæ apud omnem Ecclesiam auctoritatis, & reclamantibus Constitutionibus, & exemplis Regum majorum, qui Constitutionem in eadem Synodo ad regias preces, regijs Legatis præsentibus, in ipsa Gallia, & totâ Gallicâ gente efflagitante sancitam, per integrum quatuor ferme sæculorum spatium, certatim probârunt observaruntque, & præcipuo in honore habuerunt. Nec verisimile videbatur, Majestatem Tuam, postquam tantum Sibi apud Deum meriti, & apud homines gloriæ, eximijs pro Religione Catholica rebus gestis comparavit, ut nullius Majorum Suorum Regum clarissimorum memoriæ invidere posset, velle rem aggredi, quæ nullâ urgente necessitate, vel æquitate suadente, magnum esset quam plurimis Galliæ Episcopis, eorûmque Clero incommodum, & justum dolorem allatura, non sine gravi Catholicorum omnium sensu, qui in Francorum Annalibus, & in Sacrorum Canonum statutis animadvertunt, quantum id veteri consuetudini, & Ecclesiasticæ libertatis ac disciplinæ rationibus adversetur. Unde plerique, tum veteres, tum recentes Galliæ scriptores, quantumvis Majestati Tuæ, & imperio subessent, & auctoritati magnitudiniquè impensius studerent, in eos, qui præfatam Regaliæ extensionem suadere ausi fuerant, tanquam in malæ perditæque causæ patronos, & favorem

A a a a

aulæ

aulæ captantes, liberâ indignatione investiti, stylum subinde strinxerunt. Nullus verò Galliæ Regum, vel tentare id voluit, vel tentatum id exequi sustinuit, memor à sapiente præclare præcipi: *Ne transiliamus terminos, quos posuerunt Patres nostri.*

Illud præterea nos ejus periculi metu curaque liberabat; quòd, cum Majestas Tua, non multis abhinc annis, sanctæ Sedis Apostolicæ liberalitate aucta, ornatâque sit penè supra votum, indultis amplissimis, præter ea, quibus jam Reges Majores Tui ejusdem Sedis benignitate gaudebant, nominandi ad Beneficia Ecclesiastica, non putavissimus Te sanctissimi sapientissimique olim Galliæ Regis exemplo, cogitare de novis incundis rationibus regiæ in sacros redditus auctoritatis amplificandæ. Sed ubi allatæ fuere ad Nos bonæ memoriæ Nicolai Episcopi Aletensis litteræ, quibus post debitas religiosi in hanc sanctam Sedem obsequij, & filialis observantiæ significationes, ad Nos querelas, quas propè moriens postea renovavit, ob Regaliæ usum in suam Dioecesin, quæ ab eo libera semper fuit, nuper investum defererebat, unaque appellationem à sententia Metropolitanæ Narbonensis, deinde verò edocti sumus, idem Appamiensi Ecclesiæ contigisse pariter liberæ; tandem vidimus Ipsi regium Majestatis Tuæ Decretum, quo omnes Ecclesiæ Gallici Regni, hujusmodi oneri jubebantur assuescere, mirati vehementer sumus Constitutionum Apostolicarum, & Generalium Conciliorum decretis, ac tam rectâ compertâque apud omnes veritate & justitiâ, potiores fuisse illorum conatus, qui terrena potius, & caduca, quàm cœlestia & æterna respicientes, dum Majestatis Tuæ gratiam, potentiam amplificando, aucupantur, molestissimos Tibi, & valde periculosos conscientiæ terrores, quod Deus avertat, in id tempus præparant, cum in districto Dei

judicio

judicio mortales omnes, quocunque tandem potentia & dignitatis loco sint, diligentem reddere debeant omnis antea vitæ rationem.

Nos itaque pro nostra non minùs erga æternam, quæ magnæ nobis curæ est & esse debet, Majestatis Tuæ salutem, quam erga inclitum Clerum, & religiosissimos Galliæ Præsules, imò erga universalem Ecclesiam, cujus in hoc negotio procul dubio causa agitur, Paternâ charitate seriò admonendum Te, & vehementer hortandum obsecrandumque judicavimus, ut à tam injustis, & perniciosis ejusmodi consilijs animum abducas; præfatis Alecîensi & Appamiarum, cæterisque regni Tui Ecclesijs, quæ usui Regaliæ huc usque obnoxia non fuere, suas libertates atque immunitates factas rectas relinquant, nec eas de cætero ullo modo labefactari sinas: sed quidquid in contrarium hæcenus actum tentatumque est, repares, & in pristinum statum restitui cures; néve cœlestis beneficentiæ fontem, quem subditæ Tibi gentes, pietatis imprimis justitiæque merito, sicuti credere nos juvat, expertæ huc usque sunt, secus nunc agendo, & Dei, per quem regnas, Ecclesiam tam graviter lædendo, obstruas; qui scias hujus quoque vitæ bonæ, & regnorum felicitatem & incrementa, à Divina bonitate unicè dari, expectandaque esse; sicuti innumera omnium gentium, & temporum exempla testantur.

Nos sanè hos animi nostri sensus in sinu tacitos continere non patitur, vel nostri pastoralis officii ratio, cui sollicitudo omnium Ecclesiarum incumbit; vel justitiæ debitum, quo omnibus ad hanc sanctam Sedem ex veteri justoque more, quem à nulla humana potestate impediri fas est, recurrentibus, jus reddere, consilium, opem, ac paternum patrocinium præstare jubemur; vel denique necessitas occurrendi scan-

dalo, quo Christiani latè populi ad tantæ exitum rei conversi, afficerentur, si à laicali potestate, Ecclesiæ, eorûmque Antistites, & Ministri, suis libertatibus atque immunitatibus, earumque usu & antiquâ possessione, contra generalium Conciliorum decreta, & veterem inconcussamque observantiam, spoliarentur; non alio prætextu, quàm novæ atque inauditæ opinionis nullo jure nixæ, cui nonnulli postea accesserunt, non quòd aliquid novi invenerint, quod rei veritatem tam apertam posset in dubium revocare; sed ut rem suam agerent, nihil solliciti, si publicam perderent.

Speramus Majestatem Tuam, causæ justitiæ, & æquitate cognitâ, quæ pater ipsa per se, Paternæ cohortationi ac precibus nostris, pro spectata animi Tui pietate & sapientia, perpetuæque in hanc Sedem observantiâ auscultaturam; nòsque curâ non minùs molestâ quàm necessariâ, inter tot alias, quibus circumdamur, liberaturum. Sanè si aliter suadentium consilia Majestas Tua paulò attentius excusserit, facillè intelliget, homines gratiæ & fortunæ inhiantes, obtentu Regiæ potestatis, suam firmare velle; neque tam esse amplitudinis Tuæ cupidos, quàm laudis inimicos, cùm authores Tibi sint, ut qui longinquis non ita pridem expeditionibus, & ad omnem posteritatis memoriam illustribus, Christianæ Reipublicæ salutem tueri, & Religionem amplificare tantopere studuisti in alienis terris, nunc à Te ipso quodammodo abiens, Ecclesiæ libertatem, auctoritatemque in Tuis imminutam velis. Quasi verò facillè Tibi persuaderi possè confidant, æquum esse, vel fieri possè, ut nobiliteretur & cresceret ex Ecclesiæ ruinis Imperium, quod religiosissimi fortissimique Reges Majores Tui, mirifico in eandem Ecclesiam studio, & pari in Apostolicam Sedem pietate imprimis partum, Tibi eorum vestigijs strenuè insistenti, amplissimum.

reli-

reliquerunt. Tu Reges eos, Fili charissime, vel potius Te ipsum imitare, & eorum Tuæque præclara facta sæpe in mentem revoca.

Nos quidem oblivisci non possumus Prædecessores nostros Romanos Pontifices, qui similibus de causis graves ac diuturnas pati ærumnas, & immanes contentionum & periculorum procellas, in eo confisi, qui mari ventisque imperat, invicto animo subire non dubitarunt. Hæc ad Majestatem Tuam inviti scribimus, qui in latiori argumento versari magnoperè cuperemus. Sed postquam Apostolicæ servitutis onus subeundo Divinæ voluntati parvimus, liberum jam Nobis non est exequi Nostram, quæ Tuæ obsecundare quacumque in re vellet, sicut in pluribus, quas nobis ratio temporum & publicæ pacis studium hæctenus indulgere permisit; cognoscere potuisti. Significavimus hæc ipsa Oratori Majestatis Tuæ Nobili Viro Duci d'Estrées, ut ad Te pluribus referret, itidemque Venerabili Fratri, & Archiepiscopo Adriano-
polis Nuntio apud Te nostro; quem ut de tota re differentem, diligenter & benignè, pro more Tuo velis audire, vehementer à Te petimus, ac Majestati Tuæ Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 12. Martij 1678. Pontificatus Nostri anno secundo.

Marius Spinula.

Documentum XXXIX.

Secundum Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII
Papæ XI. ad Regem Christianissimum.

Die 21. Sept. 1678.

Charissimo in Christo Filio Nostro, Ludovico
Francorum Regi Christianissimo.

INNOCENTIUS PP. XI.

Charissime in Christo Fili noster, salutem & Apostolicam Benedictionem. Ex litteris, quibus Majestas Tua ad nostras quintâ Aprilis datas respondit, & ex ijs quæ ad Nos retulit venerabilis frater Archiepiscopus Adrianopolitanus, eò rem adductam videmus, ut Nos vel officio nostro deesse, retinendo verbum in tempore salutis, vel Tibi fortasse molestiæ esse cogamur. Sed dabis, Charissime Fili, pastoralis officij debito, dabis paternæ sollicitudini atque amoris in Te nostro, si Te malè consulentium culpâ. in summo æternæ salutis periculo constitutum videntes, opportunè importunè instamus & obsecramus, elatâ voce clamantes, ut è tam præcipiti loco pedem referas. Duo inprimis Tibi pro veris atque indubitatis affirmari cognovimus ex Tuis litteris. Primum quidem Regaliæ jus (uti nuncupant) in Ecclesias Galliæ universas Majestati Tuæ competere, tanquam Regiæ coronæ insitum, & innatum: deinde clarissimos Reges Majores Tuos jus illud, & exercuisse dum viverent. & ad Te morientes hæreditario ordine transmisisse: quibus à Te creditis, minimè miramur, si ad ea progressus fuisti, quæ talium principiorum consentanea erant. Veruntamen

tamen illa tam aliena à vero sunt, ut nihil magis. Nemo enim sanæ mentis & doctrinæ ausit in dubium revocare, nulum sæculari potestati in res sacras jus esse, nisi quatenus Ecclesiæ indulsit autoritas. Hæc autem non solum Galliæ Regibus non indulsit, ut Regaliam prædictam extenderent ad Ecclesias illi oneri non assuetas, sed etiam id fieri aperte vertuit in Generali Concilio Lugdunensi, quod Gallia imprimis veneratur, ac sanctum habet. Reges verò prædecessores Tuos quotquot fuere, ejusdem Concilij dispositionem religiosè semper & per quadringentorum ferme annorum spatium custodivisse, & si quis eorum de illa infringenda cogitavit, re melius pensatâ, ab incepto destituisse, audimus in confesso esse apud omnes Scriptores præsertim Gallos, & Regia ipsa Tabularia ad oculum demonstrare. Quamobrem pati non possumus nec debemus, Majestati Tuæ obrudi errorem tam manifestum, tam conscientiæ Tuæ, tam Galliæ Regno, tam Ecclesiæ universæ perniciosum. Semel enim admissio, licere Majestati Tuæ adversus Generalis Concilij Lugdunensis decreta, adversus Regum Majorum Tuorum exempla, adversus ipsam rerum sacrarum naturam & primigeniam Ecclesiarum libertatem, invchere jus Regaliæ in eas quoque Ecclesias, quæ hujusmodi oneri obnoxia numquam fuere, idque palàm dissentiente & reclamante, & ineluctabilem cœlestis iræ animadversionem multis cum lacrymis denuntiant Romano Pontifice, ad quem sicut vetus consuetudo poscebat, nonnulli Galliæ Episcopi à Metropolitanorum, sententijs appellârunt: nemo non videt, quæ inde Ecclesiæ Catholicæ deformatio ac ruina, quæ sacrarum ac profanarum rerum confusio, sublato quodammodo inter spiritualem ac secularem potestatem pariete medio, sit consecutura, non in Gallia solum, sed in omnibus alijs Christiani orbis provincijs,

provincijs, manante in dies latius exempli autoritate. Accedet ad hæc (nisi error tam absurdus ac tam certus corrigatur) gravis jactura, & periculum animarum in isto Regno. Illi enim, quos Majestas Tua vacantium Ecclesiarum fructibus augebit, in quibus Ecclesijs jus illud locum non habet, cum progressu temporis vel monitu Sacerdotum, quibus arcana conscientiarum suarum detegunt, vel etiam ipsi per se (ut in re clara & aperta) viderint, in quos se laqueos induerint, & in quod animam suam perditionis æternæ discrimen adduxerint, tot censuris, adeoque tot sacrilegijs obstricti, tot illicitè perceptis bonis Ecclesiæ, quæ restituere cogantur, incredibile dictum est, quâ animi perturbatione, quibus conscientiarum terroribus agentur. Regiam beneficentiam Tuam magni infortunij loco habituri. Quorum profectò malorum & discriminum culpam (nisi providè arceantur) Majestas Tua haud dubiè in districto DEI judicio sustineret. Vehementer itaque Majestatem Tuam rogamus, ut pro eximiâ animi Tui æquitate, & sapientia, rem seriò perpendas, ac si innumeris amplissimi Regni Tui negotijs impediris, quominus eam per te cognoscas, viros aliquos, non tam doctrinâ, (quæ non adeò magna requiritur ad hujus causæ cognitionem) quàm pietate, fidèque præstantes consulas: vel, si placet, evolvas Acta ipsa Cleri Gallicani nuper impressa, quæ Tibi rei veritatem luculenter aperient. Quâ cognitâ, minimè dubitamus, quin Majestas Tua illico declaret, nihil sibi majori curæ esse, quàm reddi Deo quæ DEI sunt, à quo tantas opes, tam splendidum amplumque Regnum, & omni Regno potiora tot præclara animi corporisque bona accepisti. Longiùs fortasse quàm patitur vel evidens causæ justitia, vel egregia virtus Tua, in hoc argumento immoramur. Verùm non ut confundamus Te, hæc scribimus, sed tanquam Filium Charissimum mone-

mus.

mus, animo reputantes, nihil prodesse homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur. Speramus, Charissime Fili, opus non fore, ut novis eximiam Religionem æquitatēque Tuam precibus in hoc negotio interpellemus. Ea cæteróquin est rei magnitudo, in qua non Gallicanæ solum, sed totius Ecclesiæ dignitas salúsque vertitur, ut pro Apostolici officij nostri munere, extrema potius pati omnia, quàm causam istam negligenter agere, debeamus. Reliqua super hoc argumento accipies à præfato Nuntio nostro, ac Tibi Apostolicam benedictionem perpetuo cum felicitatis Tuæ voto conjunctam amantissimè impertimur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris die 21. Septembris 1678. Pontificatus Nostri anno tertio, missum verò die quartâ Januarij 1679.

Marius Spinula.

Documentum XL.

Tertium Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTIJ
Papæ XI. ad Regem Christianissimum.

Die 29. Decemb. Anno 1679.

Charissimo in Christo Filio Nostro Ludovico
Francorum Regi Christianissimo.

INNOCENTIUS XI. PP.

Charissime in Christo Fili noster, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Binis jam litteris fusè & luculenter ostendimus Majestati Tuæ, etiam ex concordii
B b b b omniū

omnium ferè Galliæ Scriptorum testimonio, & ex ipsis Regij Tabularij Tui actis, quàm esset Ecclesiasticæ libertati injuriosum, omni humano divinóque juri contrarium, & alienum à perpetuo Regum Majorum Tuorum more & exemplo, editum septem ab hinc annis à Te Decretum, quo consuetudinem illam custodiendi fructus vacantium Ecclesiarum, quam Regaliam nuncupant, ad eas quoque Ecclesias extendi jubes, quæ ejusmodi oneri obnoxia nunquam fuere. In quibus litteris vehementer à Te, pro pastoralis officij nostri debito, & pro paternâ quam gerimus æternæ salutis Tuæ curâ, efflagitavimus, ut decretum ipsum, & alia deinceps acta adversus jura & libertates Ecclesiarum, abrogari abolerique mandares. Et sanè illud est causæ ipsius meritum, ea de Regij animi Tui æquitate & magnitudine opinio nostra, ut certâ spe duceremur, Majestatem Tuam, omnibus in locum pristinum quamprimum repositis, cor nostrum ab ulteriori tantæ rei sollicitudine, tot alijs in Catholicæ Ecclesiæ procuracione districtum, liberaturam. Verùm post plurimum mensium spatium, quod longanimitati nostræ probandæ ab ultimis litteris effluxit, nullum adhuc neque ad eas responsum, neque ex his fructum videmus: quin etiam plurimorum litteris & sermone pro comperto affertur, omnia deteriore loco in dies esse, & prætextu Regaliæ ejusmodi, Beneficiorum collationes; & canonicas institutiones impediri, Episcoporum auctoritatem pessumdari, Ecclesiasticam disciplinam ordinemque turbari, novam denique praxim veteri Ecclesiæ praxi & divinæ institutioni contrariam, invehi à sæculari potestate; neque ea clam & timide fieri, sed palàm & manu Regiâ. Non reperimus hoc loco (ne actum agamus) quot inde scandala & querelæ, quot in Clerum incommoda nascantur, quod Ecclesiæ universæ à tali

tali exemplo periculum , quæ tempestas imminet , quæ nomini atque honori Tuo macula , quæ conscientiæ labes incurratur. Satis enim ea in superioribus litteris indicavimus: satis patent ipsa per se. Non patitur tamen sincera & planè paterna erga Te , Regnumque istud amplissimum, charitas nostra, Nos in tanta Divini honoris injuria, in tam gravi Tui ipsius periculo adhuc silere. Sed cogimur iterum intimo cordis affectu , & in visceribus Jesu Christi, rogare, obsecrareque Majestatem Tuam, ut memor ejusdem Christi verborum ad Ecclesiæ Præpositos: *Qui vos audit, me audit.* Nos potius, qui parentis, & quidem amantissimi loco sumus, audire velis, vera & salutaria suadentes, quàm filios diffidentiae, qui terrena tantum sapiunt, quique consilijs in speciem utilibus, sed reverà perniciosis, inclyti istius Regni fundamenta, in rerum sacrarum reverentia, & in Ecclesiæ auctoritate juribusque tuendis posita, convellunt. Qui quidem si ij esse vellent, quos esse ipsorum dignitas & officium, Tuâque singularis in eos benignitas postulat, imitari potius deberent integritatem fidemque eorum, quos olim pari loco positos, memoriæ proditum est, & in Gallicani Cleri nuper acta relatum, liberà aliquandò voce in simili causa monuisse Reges Prædecessores Tuos; meminissent, quid, & quâ Religione, ubi Regni gubernacula suscepturi sacro chrismate, inungerentur, polliciti Deo fuissent, se videlicet Divinæ ejus gloriæ, omni ope & studio, inservituros, & pro Ecclesiæ suæ sanctæ juribus & libertate asserenda, paratos fore semper sanguinem ipsum vitamque profundere; considerent fluxam & fugacem esse mortalium vitam, Regum præsertim & Principum, qui ubi ad districtum Dei judicium vocarentur, illuc accederent sine custodibus, sine comitatu, sine ullis Regiæ dignitatis insignibus, vel potentiæ præsijs, nudi atque iner-

mes, reddituri omnis anteaestæ vitæ rationem judici scrutatori cordium, quem nulla res latet, apud quem non est acceptio personarum, qui potestatem habet mittere in gehennam, ubi potentes potenter tormenta patientur. Nec superiori sæculo defuit in Gallia Episcopus, qui in frequenti aliorum Præfulum Aulæque Procerum corona, apud Henricum Regem hujus nominis tertium, Cleri Gallicani causam in re non absimili orans, Regi dixerit: observatum fuisse, nunquam Regias in Gallia defecisse stirpes, nisi ubi Reges indubitas ad Beneficia nominationes arrogare sibi cæpissent, à quibus sanctus Ludovicus Rex Christianæ humilitatis gloriâ, quàm Regiæ dignitatis culmine sublimior, usque adeò abhorruisset, ut ultro etiam Pontificiâ auctoritate sibi delatas rejecerit. Fuit hæc quondam, fuit in Gallia, imò ad hæc nostra tempora strenuè retenta est, penes Episcopalem, Ordinem Apostolicæ loquendi libertas, nihil metuens, nihil sperans nisi à Deo: neque id solum per Reges licuit, sed ita Episcoporum monita semper accepta sunt, ut Episcopi ipsi & sibi meritam laudem, & causæ optatum exitum sint consecuti, manseritque propterea inviolata tam diù atque inconcussa sanctio Oecumenici Concilij Lugdunensis: adeò ut nonnulli Galliæ Reges, impios ac sacrilegos publico decreto eos appellaverint, quicumque Regaliam ad Ecclesias ei non assuetas extendere aliquâ ratione tentarent, sicuti in vestris Annalibus traditum reperitur. Hæc autem temporis præsentis infirmitas eò accerbior nobis accidit, quòd scimus, Majestatem Tuam nihil ducere inter Regij animi ornamenta præstantius, zelo justitiæ & studio divini honoris, pro quo tam pia, tam salubria decreta nuper edidisti, ac tam multa, tanta cum nominis tui laude, & bonorum omnium lætitia, in præsens agis, destruendo Synagogas & Azylos Hæreticorum;

rum; ut Tibi non minora in cœlo statuere videaris conservatæ propagatæque Religionis trophæa, quàm in terris relicturum speramus devictarum gentium barbararum. Cavendum tamen est diligenter, ne quod dextera, hoc est, ingenua pietas Tua ædificat, destruat sinistra, hoc est, callida & iniqua consilia dicentium tenebras lucem, & lucem tenebras; cùm Apostolico moneamur oraculo, qui in uno delinquit, esse omnium reum. Non defuere hâc etiam occasione in Gallia quidam, neque plures deessent ex fratribus nostris Episcopis, viri fortes, divinæ legis ac libertatis Ecclesiasticæ zelatores, qui gravissimam hanc, & toti Franciæ Regno, imò Ecclesiæ universæ communem causam, pari constantiâ & spiritu apud Majestatem Tuam agerent: sed metu quodam justo, ut ipsis videtur, ignoscendoque: ut nos autem judicamus, vano, & non solum Episcopali officio, sed etiam magnanimitati & æquitati Tuæ injurioso, retenti silent, expectantes dum humilitas nostra, à filiali Tua in hanc Sanctam Sedem observantia impetret, quod à Regia Tua justitia, Ecclesijs suis debitum poscere ipsi non audent. Itaque in ijs litteris nostris illorum omnium justum dolorem & preces agnosce: quin imò DEI ipsius voluntatem, ore te nostro alloquentis ac seriò monentis, ut prædictum decretum, & quidquid ejus occasione adversus Ecclesiæ libertatem & jura actum gestumque hætenus fuit, corrigi emendarique omnino cures. Alioquin magnoperè veremur, ne subire aliquando debeas, quam Tibi alijs litteris denunciavimus, cœlestis iræ animadversionem. Nos sanè neque hoc negotium per litteras ampliùs urgebimus, neque desides erimus in adhibendis remedijs, quæ traditæ nobis divinitus potestati competunt, quæque in tam gravi periculosoque morbo omittere, sine gravissima neglecti Apostolici muneris culpa

non possemus. Neque tandem ullum inde incommodum aut periculum, nullam quantumvis sævam atque horribilem tempestatem pertimescimus; ad hoc enim vocati sumus: neque facimus animam nostram pretiosiores quam nos; probè intelligentes, non fortè solùm, sed etiam læto animo subeundas tribulationes propter justiciam, in quibus, & in Cruce Domini nostri Jesu Christi nos unicè gloriari oportet. Causam Dei agimus, quærentes non quæ nostra sunt, sed quæ JESU Christi. Cum eo propterea, non nobiscum Tibi negotium erit in posterum; cum eo scilicet, adversus quem non est sapientia, non est consilium, non est potentia. Nos postquam ministerij nostri partes, plantando & rigando, sicut oportet, impleverimus, expectabimus dum operi incrementum det Deus, à quo accuratâ prece flagitare non desinemus, ut verbis & hortationibus hisce nostris, vim & robur infundat, Majestatis Tuæ animum ad salubriora flectendo, unde & tu mereri possis, & nos lætari, res Tuas omnes secundiore in dies cursu fluere, ac subdita imperio Tuo gentes perpetuâ atque opimâ pace florere. Tibi Apostolicam Benedictionem amantissimè impertimur. Datum Romæ die 29. Decembris anno 1679.

Marius Spinula.

Documen-

Documentum LXI.

Quartum Breve Sanctissimi D. N. INNOCENTII XI.
ad Regem Christianissimum.

Die 3. Martij Anno 1681.

Charissimo in Christo Filio Nostro Ludovico
Francorum Regi Christianissimo.

INNOCENTIUS PP. XI.

Charissime in Christo Fili Noster, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Quo expectator, eo gravior nobis accidit dilecti Filij nostri Cardinalis d'Estrées in urbem adventus. Virum enim nobis merito suo jam pridem charum, judicium de illo Tuum, & huc proficiscenti munus impositum fecit etiam chariorem. Læto itaque ac perlibenti animo eum ad nos adeuntem excepimus, & intimo paternæ charitatis sensu complexi sumus. Gaudium autem hoc nostrum non leviter cumulârunt redditæ nobis ab eo Majestatis Tuæ litteræ, insignibus refertæ notis, non solum eximiæ & verè filialis Tuæ erga nos, atque erga hanc Sanctam Sedem observantiæ, sed etiam præclari inflammatique cujusdam studij, pietate & avirâ gloriâ digni, de Catholica Ecclesia, & de tota re Christiana bene merendi, nostrósque in ea administranda pastorales labores & conatus strenuè juvandi. Quâ quidem pij ac liberalis, & planè Regij animi Tui testificatione nihil evenire nobis optatius poterat, in his rerum angustijs, maximisque periculis, quæ Ecclesiam DEI omni ex parte circumstant, quæque cor nostrum de remedio opportuno valde sollicitum continenter excruciant; cùm Tibi, & animi Tui Religio, ac magnitudo suadeant ut velis, & florentissimæ Gallici Regni opes,

opes, & conciliata nomini Tuo apud Barbaras quoque gentes reverentia tribuant, ut possis, quæ liberaliter exhibes, efficaciter implere. Ab hoc tamen solatio, quod perpetuum & in dies uberius cuperemus, penè excidimus. ubi idem Cardinalis differere nobiscum aggressus est de negotio Regaliæ, in quo illum Regiæ Tuæ mentis interpretem apud nos fore ad nostras litteras in exitu anni superioris ad Te datas, rescripseras. Cum enim & causæ ipsius meritum, & animi Tui æquitas, post interposita apud Majestatem Tuam tot officia precelsque nostras, felicem tandem gravissimo huic, & multis nomini-bus permolesto negotio, exitum pollicerentur; nosque hæc unâ spe leniremus, & longiorem ejus moram in itinere, & paterni doloris sensum, quo viscera nostra assidue transfigunt voces Ecclesiarum Galliæ, Appamiensis præsertim, graviter gementium sub novo jugo per decretum, seu arrestum, quod prodijt octo ab hinc annis mense Februario, illis imposito; ea idem Cardinalis Tuo nomine nobis exposuit, quæ nos ad pristinam sollicitudinem mærorumque revolvunt; quantum enim ex ejusdem sermone conjicere hæctenus potuimus, non aliud videtur Mandatum habere, quàm explicandi causas & rationes, quibus innititur Decretum, quod diximus. Quaquidem in consideratione hæsimus dubij, quid consilij caperemus: sed vicit sensus, & vivida vis accensi nostri erga Te amoris: quamvis enim ex certis & indubitatis rationibus, & documentis perspecta nobis exploratæque sit justitia causæ, quam tuemur, & pateat ipsa per se; ac propterea fieri non posse credamus, ut Cardinalis quicquam novi afferat, quo nos à sententia dimoveat; cum verum non sit vero contrarium: convenire tamen Pontificiæ erga Te charitati nostræ duximus, patienter excipere, quæ ille nobis exponenda habebat, sicuti fecimus. Audivimus enim illum luculenter,

lenter, & quantum ei libuit, hac de re differentem; si quæ addenda præterea habet, iterum audiemus. Sed tolle moras. Fili Charissime, & parentis amantissimi veram Tibi, solidamque, non fucatam & umbratilem gloriam, tum in hac mortali vita, tum in æterna, illa peroptantis verba plena salutis libenter audi. & quæ perperam acta sunt, celeriter emenda, & nos ab hac molestissima cura, & molestiore necessitate, pastorale officium exequendi, Te verò ipsum, & Regnum populóque Tuos, quos omni felicitate florentes cupimus, à divinæ animadversionis periculo liberes: cui quidem magnopere veremur, ne via quamprimum aperiatur, si paternis hortationibus, & justissimis postulatis nostris aures diutiùs occluseris. Facile enim fiet, ut dum nos lentâ nimis mitique manu (quod utinam divinam non armet in nos quóque) vulnus Ecclesiæ libertati inflictum tractamus, exurgat DEUS, & judicet causam suam. Nemo est, qui non intelligat in hac disceptatione summam rerum Ecclesiasticarum in discrimen adduci. Si enim dissimularetur diutiùs decreti, seu arresti illius malum in dies magis invalescens, brevi profectò fieret, ut disjectis ac revulsis ubique gentium terminis, quos inter utrâque potestatem divinâ ordinatione posuerunt patres nostri, nulla relinqueretur ratio tuendæ disciplinæ, nulla sacerdotio reverentia, nullum Episcopali ordini vestigium pristinæ dignitatis. Notum est jam omnibus, & pervulgatum causæ illius meritum. Neque Tu, ut rei veritatem assequare, necesse habes peregrina documenta scrutari, cum amplissima & certissima domi habeas. Interroga majores Tuos, & dicent Tibi. Plura sunt ab ijs hac de re edita, eaque Regiistabularijs inclusa & asservata, quæ omnem dubitationem de medio tollunt, accedente præsertim perpetuâ & inconcussâ quadringentorum annorum observantiâ. Sca-

C c c c

mus

mus adhuc ad ostium & pulsamus, aperi Fili Charissime, aperi cordis Tui sinum vocibus Patris Tui, qui Te assiduò gerit in visceribus charitatis Christi, non minùs anxius de tua æterna salute, quam videt, & magno quidem cum animi sui dolore, apertè periclitari, quàm de Ecclesiarum Galliæ libertate, cui sustinendæ manum applicuit. Exigua sanè ab hac Regaliæ extensione accessio fieret ad Regiam Tuam auctoritatem, & amplitudinem; sed non parùm nominis Tui laudi decederet, si in animis hominum suspicio oriretur. Te rei parùm consonæ æquitati patrocinium Tuum præbere. Hæc paulò uberiore affectu volumus ad Te scribere, ut nihil intentatum, relinquamus, quod Majestatem Tuam possit ab eorum consilijs abducere, qui præclarè secum, & cum rationibus suis actum iri putant, si summa illa conjunctio animorum, quæ majoribus Tuis Galliæ Regibus, Regnóque ipsi, cum Prædecessoribus nostris, atque Apostolica Sede, semper, & magna quidem cum utrorumque utilitate, & Catholicæ Ecclesiæ singulari solatio, intercessit; quàmque inter nos conservari, atque in dies magis mutuæ charitatis officijs colligari, in præsens, si unquam antea, necessarium videtur, paulatim debilitari ac dissolvi incipiat. Quod improbum sanè lucrum (quantum ad nos pertinet) nunquam illi assequuntur. Te enim, quæcunque hominum vel temporum iniquitas incidere, intimo & constanti semper amore, (salvis Dei honore, & Sedis Apostolicæ dignitate) prosequemur. Quem interim quasi præsentem in spiritu charitatis arctè complectimur, dum Majestati Tuæ veram in utròque homine felicitatem ab immortali Deo precamur, & Apostolicam benedictionem amantissimè impertimur. Datum Romæ die 3. Martij 1681.

Marius Spinula.

INDEX

INDEX

'Rerum notabilium, quæ in hoc Tractatu & in
Appendice comprehenduntur.

Numerus primus signat librum. c. caput. n. numerum, p. paginam.

A.

Abbatix nonnullæ olim Regaliæ ob-
noxia. *Lib. I. cap. 11. num. 4. s.* pag. 38
Abbatias Regaliæ subijcere conatur
Aubert Advocatus. *IV. c. 6. n. 1.* p. 262
Ejus confutatio *Id. per totum.*
Idem circa Abbatias tentat Pinssonius.
Append. p. 381
Abbatias Regaliæ non subijci pronun-
tiat Parlamentum Parisiense. *IV. c. 6.*
n. 6. p. 265
Abusus veteres aliquando tolerandi;
at novis, ne invalescant, resisten-
dum. *III. c. 9. n. 5.* p. 186
Agentes Cleri Gallicani qua ratione
liti Regaliæ intervenerunt. *IV. c. 13.*
n. 5. p. 300
Albiensis Ecclesia Regaliæ non subdita.
I. c. 14. n. 1. p. 49. *III. c. 5. n. 3. p. 157*
P. Alexander in defensione Regaliæ
potius causidici mercede conducti,
quam Theologi veritatis studii
partes agit. *App.* p. 366. Ejus
Confutatio. *Id. per totum.* p. 367
Alexander Episcopus Lincolniensis ex
Anglia exulat. *III. c. 14. n. 4.* p. 212
Alienari non dicuntur bona, quæ Ec-
clesiis à regibus donantur. *IV. c. 2.*
n. 4. p. 228
Alphonfus Comes Tolosanus abusu Re-
galiæ similirennantiat. *I. c. 12. n. 2.* p. 42
Ambianensis Ecclesia à Regalia immu-
nis. *III. c. 7. n. 5.* p. 174

S. Ambrosij verba ad Theodosium Imp.
III. c. 11. n. 2. p. 196
S. Ambrosius edicto Valentiniani II.
obstitit. *III. c. 14. n. 1.* p. 210
Andegavenfis Ecclesia à Regalia exem-
pta. *III. c. 7. n. 5.* p. 174
Angliæ Reges non secus ac Reges Chri-
stianissimi Regaliam exercent. *III.*
c. 14. n. 6. p. 214. *App.* p. 399
Aniciensis Ecclesia quomodo à Regalia
libera. *I. c. 12. n. 4.* p. 42
Aniciensis Ecclesiæ libertas defenditur.
IV. c. 5. n. 12. p. 260
S. Anselmus bis exulat ex Anglia ob
defensionem Ecclesiasticæ libertatis.
III. c. 14. n. 5. p. 213
De eodem. *IV. c. 16. n. 4.* p. 327
S. Anthelmus Bellicensis Episcopus Hu-
bertum Comitem excommunicat.
III. c. 14. n. 8. p. 217
Antissiodorensis Ecclesia à Regalia im-
munis. *III. c. 7. n. 4.* p. 174
Aquis sextiensis Provincia à Regalia
libera. *III. c. 6. n. 9.* p. 169
Aquitania à Regalia libera. *III. c. 6. per*
totum. p. 164
Archidiaconus bonorum Ecclesiæ ad-
ministrat. *I. c. 3. n. 3.* p. 7
Archidiaconus Glossator canonem
Concilij Lugdunensis de Regalia
interpretatur. *III. c. 2. n. 8.* p. 141
Idem docet Regaliam locum habere
in quibusdam tantum Ecclesiis. *III.*
c. 2. n. 9. p. 141
Arrestii

INDEX

Arresti anni 1608. Regaliam ad omnes
Ecclesias extendentis defectus. *IV. c. 13.*
n. 1. § segg. p. 297 *App.* p. 353
Arresta quibus Regaliæ extensio præju-
dicata est, legitimo juris ordine lata
non sunt. *IV. c. 13. n. 17.* p. 309
Varia juris remedia adversus Arresta
iniqua. *IV. c. 13. n. 18.* p. 310
Auberi Advocatus refutatur. *IV. c. 3. n.*
1. 2. 3. § per totum. p. 332. Quam
temere & inepte loquatur de sacris
electionibus. *Id. n. 3. 4.* p. 333
Furilis ejus argumentatio contra liber-
tatem Ecclesiarum Occitanicæ. *IV. c.*
5. n. 11. p. 359
Aurelianense Concilium II. quid de Ec-
clesiarum vacantium bonis statuerit.
L. c. 3. n. 5. p. 8
Aurelianensis Concilij IV. decretum
contra usurpatores bonorum Ecclesiæ.
L. c. 3. n. 10. p. 9
Auseorum Provincia à Regalia libera.
III. c. 6. n. 2. p. 168
Autoris protestatio. *IV. c. 16. in fin.* p. 330

B.

S. Basilii magno animo Provinciæ gu-
bernatori respondet. *III. c. 12. n. 5.* p. 302
Bartholomæus à Martyribus Ecclesia-
sticam jurisdictionem tuetur. *III. c.*
14. n. 9. p. 218
Bellicensis Ecclesia Regaliæ à Parla-
mento injustè supposita. *I. c. 19. n. 3.* p. 70
Beneficia quomodo instituta. *II. c. 2.*
n. 7. p. 96
Beneficiorum collatio an Regaliæ para.
I. c. 10. n. 1. p. 33
Quando primùm usus conferendorum
ob Regaliam Beneficiorum incipit.
I. c. 10. n. 2. § segg. p. 33
Beneficia quot modis vacent, ut Regaliæ
subjiciantur. *I. c. 20. n. 4. § segg.* p. 78
II. c. 6. n. 9. § segg. p. 117
In Beneficijs perperam distinguitur spi-
rituale à corporali, ut à regibus pleno
jure conferri possint. *App.* p. 395

Beneficiorum distributio regibus non
tam commoda, quam gravis & peri-
culosa. *III. c. 8. n. 2. 9.* p. 179
Beneficiorum collatio an sit in fructu.
Vide verbo, collatio.
Bonifacius VIII. quid Philippo Pulehro
obtulerit in collationibus Beneficio-
rum. *II. c. 5. n. 4.* p. 109. Quid
præcipue damnaverit in collationi-
bus Beneficiorum, quæ sunt titulo
Regaliæ. *App.* p. 396
Bonorum Ecclesiæ conditio, dignitas,
usus. *II. c. 1. n. 3. p. 87. IV. c. 7. n. 9.* p. 270
Bona Ecclesiæ niurpantes damnantur.
I. c. 3. n. 5. § segg. p. 8
Franciscus Bosquetus Monspelien-
sis Episcopus contra extensionem Re-
galis perorat. *I. c. 19. n. 10.* p. 74
III. c. 4. n. 10. p. 156. IV. c. 13. n. 7. p. 301
App. p. 348
Britannia Regaliæ non subdita. *III. c. 4.*
n. 14. p. 154. Id. c. 6. n. 12. p. 170
D. Boucherat litis Regaliæ Relator
quid de Regaliæ extensione censuerit.
App. p. 348
Burdigalensis Ecclesia Regaliæ à Parla-
mento injustè supposita. *I. c. 18.*
n. 2. p. 68
Burdigalum *vide verb.* Aquitania.

C.

Canon *Adrianus* ut supposititius reji-
citur. *IV. c. 4. n. 15. n.* p. 249
Capella sancta fructus Regularium ex
donatione Regum olim percipiebat.
I. c. 17. n. 4. 5. p. 60
Capitulorum partes & munia in causa
Regaliæ. *III. c. 9. n. 7.* p. 188
Carnotenses Canonici Ecclesiasticam
libertatem tuentur. *III. c. 11. n. 4. p. 198*
Caroli Calvi constitutio pro Ecclesia
Remensi. *I. c. 4. n. 11.* p. 16
Carolus Magnus ut se gessit in electio-
nibus. *IV. c. 4. n. 10. § 11.* p. 247
S. Carolus Borromæus Ecclesiasticam
jurisdictionem descendit. *III. c. 14.*
n. 9. p. 218
Catalau-

RERUM ET MATERIARUM.

Caralaunenſe. Capitulum Regaliæ non ſubjacet. *App.* p. 402
Franciſcus *Caſet* Epicoſopus Appamienſis Eccleſiæ ſuæ libertatem tuetur. *III. c. 12. m. 8.* p. 205 Ejuſ elogium *App.* p. 357
Cauſæ Majores quomodo dijudicandæ. *IV. c. 15. m. 4.* p. 319. Sanctæ Sedi ex Concordato reſervantur. *Id. m. 8.* p. 323
Cauſa juſtior ſæpe pauciores habet deſenſores. *IV. c. 16. m. 3.* p. 327
Chalcedonenſe Concilium fruſtus vacantium Eccleſiarum futuro Epicoſpo reſervat. *I. c. 3. m. 1.* p. 6. *II. c. 2. m. 2. 3.* p. 91. Ejuſ acceptio & executio in Gallia. *Id. m. 3. 4.* p. 93. Item in alijs provincijs. *II. c. 3. m. 2.* p. 99
Chalcedonenſe Concilium canonicas electiones probat. *IV. c. 3. m. 7.* p. 236
Renatus Choppinus docet Regaliam in aliquibus tantum Eccleſijs locum habere. *III. c. 4. m. 3.* p. 149. Rationem ex rotunditate coronæ deſumptam ad extensionem Regaliæ probandam expodit. *IV. c. 9. m. 1.* p. 282
Optaret eſſe privilegium concedens Regi Franciæ juſ conferendorum Beneficiorum titulo Regaliæ. *II. c. 4. m. 2.* p. 101. *App.* p. 373
Claramontanum ſeu Arvernene Concilium vetat, ne res Eccleſiæ uſurpentur. *I. c. 3. m. 2.* p. 9
Clerus Gallicanus juriſdictionem Parlamenti, aut regij conſilij quantum ad extensionem Regaliæ non agnovit. *IV. c. 12. m. 3. 4.* p. 298
Clodoveus nunquam ſe electionibus Epicoſporum immiſcuit. *IV. c. 4. m. 1. 2.* p. 242
Collatio Beneficij ſumitur pro quavis diſpoſitione. *I. c. 9. m. 7.* p. 36. *IV. c. 11. m. 4.* p. 291
Collatio Beneficiorum an ſit in fruſtu. *I. c. 14. m. 6.* p. 51. *IV. c. 11. m. 2.* p. 289
App. p. 372
Collatio Beneficiorum eſt quid ſpirituale. *IV. c. 12. m. 2.* p. 289. *Id. c. 12. m. 1.* p. 259

Collatio *pleno jure* an ex privilegio quibuſdam patronis olim competeret. *IV. c. 11. m. 3.* p. 291. An etiam hodie Regibus & alijs patronis in certis quibuſdam Beneficijs competit. *Id. m. 2.* p. 293
Collationes Beneficiorum ob Regaliam non approbavit Concilium Lugdunenſe. *II. c. 5. per ſoſum.* p. 106
Collationes Beneficiorum *pleno jure* ob Regaliam nunquam expreſſè approbavit Eccleſia. *IV. c. 11. m. 4.* p. 291
App. p. 396
Quantum differant *Collationes* pleno jure in certis quibuſdam Beneficijs, à collationibus ob Regaliam, quas Reges *Chriſtianiffimi* ſibi vindicant. *IV. c. 11. m. 4.* p. 293
Collatio Beneficij, etiam ſi in ipſa ordinatione non fiat, eſt quid ſpirituale. *App.* p. 394
Collationes *neceſſariæ*, quæ ſunt ad præſentationem patronorum, non ſunt in fruſtu, nec ad Regaliam ſpectare poſſunt. *I. c. 20. m. 3.* p. 77. *II. c. 7. m. 12.* p. 122 & 123. *App.* p. 401
Collationes, quæ ad Capitula ſpectant, Regaliæ non ſubjacent. *II. c. 7. m. 9.* p. 128. *App.* p. 401
Vide Verbo Beneficia.
Comitia generalia Cleri Gallicani extensioni Regaliæ reſtiterunt. *IV. c. 13. m. 8. 9.* p. 302. *Id. m. 13.* p. 306
Comueni Imperatoris conſtitutio de bonis Eccleſiarum vacantium. *II. c. 3. m. 2.* p. 99
Concilium Oecumenicum VIII. electionum libertatem ſancit. *II. c. 2. m. 5.* p. 95. Idem Concilium jubet rata & fixa eſſe jura & privilegia in Eccleſias ab Imperatoribus & alijs collata. *IV. c. 2. m. 6.* p. 230
Concordatum Bononiene Pragmaticæ ſanctioni ſuccedit. *IV. c. 5. m. 5.* p. 256
De Regalia nihil decernit. *IV. c. 5. m. 9.* p. 258. *Id. c. 7. m. 13.* p. 274.

I N D E X

Constantinus Magnus Episcoporum electiones liberas relinquit. *IV. c. 3. n. 10.* p. 239
 Constantius Imp. Arrianus primus vacantibus Ecclesijs Episcopos per vim præfuit. *ib.* p. 239
 Constitutio *Dominus Rex*, in qua enumerantur Ecclesiæ à Regalia liberæ, velciobnoxix. *I. c. 16. n. 6.* p. 34
 Eadem Constitutio refertur in *App.* p. 405
 Quanam sint *Coronæ* jura, de quibus Parliamentum aut regij Officiales judicant. *IV. c. 14. n. 6.* p. 311
 Coronæ rotunditas nihil facit ad probandam Regaliæ extensionem. *IV. c. 9. n. 6.* p. 282
 Correctores Romani adversus Pinssonium defenduntur. *App.* p. 387
 Crotildis Regina quid circa electionem Theodori & Proeuli præstiterit. *IV. c. 4. n. 2.* p. 242
 Custodia Ecclesiarum qua ratione ad Reges spectat. *I. c. 9. n. 1.* p. 30. *IV. c. 8. n. 6.* p. 278
 Custodia an sit legitimum fundamentum Regaliæ. *ib. n. 9. p. 279. App. p. 343.* *ib.* p. 367

D.

Decimæ an Regaliæ subjaceant. *I. c. 9. n. 1.* p. 30
 Parlamentum pronuntiat eas Regaliæ obnoxias non esse. *II. c. 4. n. 8.* p. 105
 Decimæ Clero non imperantur à Regibus, sed subsidij nomine, ex Cleri consensu, solvuntur. *IV. c. 14. n. 4. & 6.* p. 313
 Delphinatus Regaliæ non subditus. *III. c. 6. n. 9.* p. 169
 Quando primum regno Franciæ additus est. *ib. n. 10.* p. 169
 Domanium quo sensu alienari aut præscribi non possit. *IV. c. 2. n. 3. & 5.* p. 227
 Donationes quibus Rex Regalium redditus futuris Episcopis dimittit,

liberæ sunt, & ejus nutu atque arbitrio fiunt. *IV. c. 10. n. 2.* p. 286
 Duarenus docet Regalium locum non habere in omnibus Ecclesijs. *III. c. 4. n. 12.* p. 153
 Durandus testis fide dignus docuit Concilium Lugdunense de Regalia intelligendum & ad reges Franciæ spectare. *III. c. 2. n. 9.* p. 141
App. p. 386

E.

Ebredunensis Provincia Regaliæ non subdita. *III. c. 6. n. 19.* p. 169
 Ecclesiæ ad proferendas jurium & immunitatum suarum probationes non adstringuntur. *IV. c. 2. n. 6.* p. 229
 Idoneris eis imponi non potuit per Arresta regij Consilij. *IV. c. 13. n. 11.* p. 304
 Ecclesiæ fides irreformabilis, non item Disciplina. *IV. c. 5. n. 6.* p. 236
 Ecclesiæ Regaliæ de novo subditæ, antea pristinam libertatem semper retinuerant. *App.* p. 334
 Ecclesiæ potestas immediatè à Christo instituta. *App.* p. 349
 Ecclesiarum vacantium fructus. *Vide Verb. Fructus, custodia.*
 Edictum anni 1682. Sanctissimum vocat P. Alexander. *App.* p. 379
 Eghelwinus Dulmenensis Episcopus honorum Ecclesiæ usurpatores excommunicat. *III. c. 14. n. 4.* p. 213
 Electiones quomodo debent celebrari. *II. c. 2. n. 5. 6.* p. 95
 Electiones canonice ad institutionem divinam & Apostolicam referuntur. *IV. c. 3. n. 5.* p. 235
 Quia ratione primis Ecclesiæ temporibus celebrarentur. *ib. n. 6.* p. 235
 Quid circa illas observatum in Ecclesia Græca. *ib. n. 7.* p. 236
 Quid in Latina. *ib. n. 9. & seqq.* p. 238
 Electiones sub prima regū dynastia quomodo se habuerint. *IV. c. 4. n. 2.* p. 42

Electionibus

RERUM ET MATERIARUM.

Electioibus qua ratione se immiscere
cæperint reges Franciæ *IV. c. 4. n. 5.*
p. 244. Quid de eis statuerit Clo-

tarius II. *ib. n. 2. p. 245.* Quid in
eis restaurandis præstiterint Carlo-

mannus & Pippinus. *ib. n. 2. p. 247*

Electioinum libertas sub tertia regum
dynastia. *IV. c. 5. n. 1. p. 252*

Electioes Episcoporum ad Capitula
Ecclesiæ Cathedralium deferun-

tur. *IV. c. 5. n. 2. p. 254*

Electioinum suppressionem Ecclesia
potuit tolerare. *IV. c. 5. n. 6. p. 256*

De *Electioibus* falsa & inepta profert
Maimburgus. *IV. c. 7. n. 4. p. 268*

Vide Verb. Auberi.

Episcoporum munus in impedienda
Regaliæ introductione. *III. c. 9. n. 2. p. 183*

Episcopi novis abusibus maxime de-
bent obistere. *ib. n. 5. p. 186*

Episcopi fidelitatis Sacramentum in ta-
bulas Cameræ computorum referen-

tes Regaliæ assentiuntur. *III. c. 10. n. 1. p. 190.* De ijs qui pendente adhuc lite fidelitatis Sacramentum in tabulas Cameræ computorum retulerunt. *ib. n. 7. p. 194.* Quid præstandum Episcopo in Ecclesijs à Regalia per privilegium liberatis. *ib. n. 8. p. 194*

Episcopi regio Edicto non parentes mi-
nimè regiam majestatem offendunt.

III. c. 11. n. 1. p. 195. IV. c. 15. n. 9. p. 323

Soli duo Episcopi Regaliæ extensioni
aperit obstitunt. *III. c. 12. n. 8. p. 205*

IV. c. 16. n. 2. p. 325. Plures alij il-
lam improbant, eique varijs modis

contradicunt. *ib. n. 2. p. 325*

Episcoporum vana excusatio, qui illa-
tam Ecclesijs injuriam dissimulant

majorum malorum metu, & despe-
ratione quidquam proficiendi, si re-
gio mandato obstant. *III. c. 12. n. 2. p. 200*

Episcoporum est extrema quæque pati,
potius quam sinere Ecclesiam liber-

tate ac juribus suis spoliari. *III. c. 13. n. 1. & per totum. p. 206*

Episcopi Edicto deextensione Regaliæ
non parentes, nequaquam seipios in

propria causa judices constituunt.

IV. c. 17. n. 1. & 2. p. 318. Idem in ar-
cendis Regalistis jure & ordine se

gesserunt. *ib. n. 6. 7. p. 321*

Episcopi jurium Ecclesiæ defensores,
fidelium pastores ac patres, Aposto-

lorum successores. *ib. n. 2. p. 319*

Episcopi officium in defendenda verita-
te & justitia, etsi solus remanserit.

IV. c. 16. n. 6. p. 329.

Episcopi in Consilij regum Christi-
anissimorum primum dignitatis at-

que auctoritatis locum tenent. *IV. c. 14. n. 3. p. 312*

Episcopi Parisijs congregati anno 1682,
declarant Regaliæ esse servitutem,

quæ sine Ecclesiæ consensu nunquam
introduci potuit. *App. p. 371. ib. p. 394*

Ermengardis Comitissa Narbonensis
renuntiat abufui Regaliæ simili. *L. c. 12. n. 3. p. 43*

Ermengaudus Comes Urgellensis idem
præstat. *ib. n. 5. p. 44*

Exempla Sanctorum Antistitum, qui
Ecclesiæ jura & libertatem defende-

runt. *III. c. 14. per totum. p. 210*

F.

Facundi Hermianensis sententia de
Episcoporum officio erga Principes

aliquid contra justitiam aut Ecclesiæ
libertatem molientes. *III. c. 13. n. 6. p. 209*

Ferdinandus Rex Castellæ excommu-
nicatur. *II. c. 4. n. 7. p. 105*

Joannes Ferraldus docet Regaliæ lo-
cum habere in aliquibus tantum Ec-
clesijs. *III. c. 4. n. 6. p. 152*

Feudi natura & origo. *I. c. 6. n. 1. p. 20*

Feuda utrum sint legitimus Regaliæ
titulus. *I. c. 8. n. 1. & seqq. p. 27. IV. c. 7. n. 4. 7. 8. p. 268. App. p. 342. ib. p. 367*

Feuda

I N D E X

Feuda aliter jure scripto seu civili, aliter jure consuetudinario reguntur. *II. c. 1. m. 5.* **p. 88**
 Sæpe accidit, ut *Fidei* causam pauci aperte contra vim & minas Imperatorum defenderint. *IV. c. 16. m. 3.* **p. 326**
 Florus modum celebrandarum electionum explicat. *IV. c. 4. m. 13.* **p. 248**
 Franciæ Reges an sint patroni & fundatores omnium Ecclesiarum Cathedralium. *IV. c. 8. m. 3. & seqq.* **p. 277**
l. c. 2. m. 2. **p. 30**
 Franciæ Reges an sint merè Laici. *IV. c. 12. m. 3. 4.* **p. 296**
 Franciæ Regum constitutiones ad Concilium Lugdunense alludunt *l. c. 15. m. 1. & seqq.* **p. 52.** *ib. c. 16. m. 2.* **p. 54**
 In *Francia* varium & multiplex jus in rebus civilibus. *IV. c. 9. m. 3.* **p. 283**
 Fredericus II. abusu Regaliæ simili renuntiat, & omnium Imperij Ecclesiarum libertatem sancit. *l. c. 12. m. 8.* **p. 45.** *II. c. 3. m. 3.* **p. 100**
 Fructus vacantium Ecclesiarum futuro successori reservandi. *l. c. 3. m. 1. & seqq.* **p. 7.** *ib. c. 9. m. 4.* **p. 31.** *ib. c. 12. m. 1. & seqq.* **p. 42.** *II. c. 1. m. 4.* **p. 88.** *ib. c. 2. 3.* **p. 92.** *ib. c. 3. m. 2.* **p. 99.** *IV. c. 10. m. 5.* **p. 287.** *ib. c. 16. m. 2.* **p. 289**
 Fructus Ecclesiarum vacantium novis Episcopis à Ludovico XIII. in perpetuum dati. *l. c. 19. m. 6.* **p. 71** *II. c. 1. m. 6.* **p. 89**
 Fundatio Ecclesiarum an sit legitimæ Regaliæ fundamentum. *IV. c. 8. m. 3.* **p. 277.** *App.* **p. 390**

G.

Gallicanus Clerus Regaliæ extensioni intercedit, & de illa apud Reges expostulat. *l. c. 19. m. 1.* **p. 69**
 Galli communiter sentiunt Regaliam injustè ad omnes Ecclesias extensam fuisse. *App.* **p. 348**
 Carolus de *Grassalis* docet Regaliæ lo-

eum esse in aliquibus tantum Ecclesijs. *III. c. 4. m. 16.* **p. 152**
 Glossa in canonem Concilij Lugdunensis explicatur. *III. c. 2. m. 6.* **p. 140**
 Glossa canonis *cum olim*. De Majorit. & obed. explicatur. *IV. c. 11. m. 2.* **p. 389**
App. **p. 399**
 Glossa can. *Licet*. De præbendis in 6. explicatur. *App.* **p. 379**
 Glossa Pragmaticæ sanctionis explicatur & defenditur. *App.* **p. 298**
 Gondulphus Rossensis Episcopus solus adhæret S. Anselmo. *IV. c. 16. m. 4.* **p. 327**

H.

Henrici IV. editum de non extendenda Regalia. *l. c. 19. m. 1.* **p. 69.** *III. c. 2. m. 4.* **p. 145**
 Henrici II. Regis Angliæ constitutio circa Beneficia. *II. c. 5. m. 6.* **p. 110**
 S. Hilarius regum adulatorem carpit. *III. c. 13. m. 5.* **p. 209**
 Hincmari sententia de regia custodia Ecclesiarum vacantium. *l. c. 4. m. 7.* *& seqq.* **p. 14**
 Hincmarus magna libertate ad Ludovicum III. scribit. *III. c. 11. m. 3.* **p. 197**
 Homagium Episcopi ratione feudorum olim regibus præstabant. *l. c. 6. m. 2.* **p. 20**
 Hugonis Capeti pietas in Ecclesiam. *l. c. 5. m. 6.* **p. 18**
 Hugo Lincolnienſis regijs Officialibus Ecclesiæ jura invadentibus obſistit. *III. c. 14. m. 7.* **p. 237**
 Vera *Humilitas* adjunctam habet animi fortitudinem. *IV. c. 16. m. 5.* **p. 328**

I.

Jansenianæ causæ nihil commune cum causa Regaliæ. *App.* **p. 357**
 Janseniani erroris accusatio in multos temete & per calumniam conjicitur. *App.* **p. 358**

Imperatores

RERUM ET MATERIARUM.

Imperatores nonnunquam magnarum civitatum Episcopos cum Ecclesiæ consensu nominabant. *IV. c. 3. n. 11.* p. 239

Innocentius III. censet Papam posse casualiter jurisdictionem temporalem exercere in locis extra ditionem Ecclesiasticam positis. *App. p. 352*
Innocentius XI. Pont. Max. quid egerit in causa Regaliæ. *III. c. 12. n. 2. p. 204*

Injurius Episcopus, Turonensis resistit Clotario **L** bona Ecclesiarum fisco addicenti. *I. c. 3. n. 12. p. 10. III. c. 14. n. 3. p. 212. IV. c. 15. n. 4. p. 327*

Investiturarum nomine, quid intelligendum. *I. c. 6. n. 2. p. 20.* Controversiæ de ijs ortæ causæ, progressus, finis. *II. n. 2. 3. 4. p. 20. II. c. 2. n. 9. p. 97*

An aliquando Romani Pontifices Investituras Imperatoribus concesserint. *IV. c. 7. n. 6. §. segg. p. 269*

Investituras præcedebat electio. *IV. c. 7. n. 6. p. 269*

Investituris qua ratione Regalia succedunt. *II. n. 7. p. 269. & n. 9. p. 270*

S. Joannis Chrysostomi constantia in defendendis Ecclesiæ juribus. *III. c. 14. n. 2. p. 21.* Vult Episcopum ita affectum esse, ut libenti animo Episcopatus jacturam patiatur, potius quam officium deserat. *II. c. 13. n. 4. p. 208*

Joannis Parisiensis sententia circa collationem Beneficiorum rejicitur. *II. c. 1. n. 8. p. 90*

Joannis Parisiensis erronea doctrina. *App. p. 372*

Judex causarum Regaliæ quis. *IV. c. 14. n. 2. §. segg. p. 311. App. p. 373*

Juri divino & naturali repugnat, ut Principes bona Ecclesiæ sibi vindicent. *II. c. 1. n. 1. 2. §. segg. p. 87*

Justiniani novella de electionibus Episcoporum. *IV. c. 3. n. 3. p. 141*

L.

Libertas maximè propria est regni Franciæ. *IV. c. 1. n. 9. p. 225*

Libertas Ecclesiæ, ut plurimum paucos habuit defensores, quando à regibus, & principibus impugnata est. *IV. c. 16. n. 4. p. 327*

Libertates Ecclesiæ Gallicanæ in custodia canonum. *II. c. 8. n. 1. p. 132*

Litigiosa Beneficia an ob Regaliam vacent. *II. c. 6. n. 14. p. 121*

Lugdunensis Ecclesiæ quomodo, sede vacante, administraretur. *III. c. 7. n. 2. p. 172*

Lugdunensis Concilij Canon XII. de Regalia. *I. c. 14. n. 3. p. 50.* Ejus explicatione. *II. c. 4. per totum. p. 101. III. c. 2. n. 1. §. segg. p. 337. App. p. 335. & 343. & p. 375*

Lugdunensis Concilij clarum sensum falsa explicatione obscurare conatur Pinssonius. *App. p. 383. & 389.* Ejusdem Pinssonij sententia examinatur, & rejicitur. *II. p. 390*

Ludovicus Junior, quid de privilegio ad conferenda Beneficia sibi Roma allato senserit. *III. c. 8. n. 5. p. 178*

S. Ludovici moderatio in excrenda Regalia. *I. c. 13. n. 3. p. 47.* Beneficiorum distributionem. ut rem difficilem & periculosam averfatur. *III. c. 8. n. 5. 6. p. 179.* Electionum libertatem publico edicto sancit. *IV. c. 5. n. 2. p. 259.* Ejus monitum ad Philippum primogenitum & successorem de tuendis subditorum juribus & privilegijs. *IV. c. 2. n. 8. p. 230*

Ludovici XII. edictum de non extendenda Regalia. *III. c. 3. n. 3. p. 144*

Ludovici XIII. edictum de non extendenda Regalia. *I. c. 19. n. 5. p. 70. III. c. 3. n. 4. p. 145*

Quam justè de bonis Ecclesiarum vacantium statuerit. *I. c. 19. n. 6. p. 71.* Equum ac pium ejus consilium de

INDEX

instruenda ac finienda Regaliæ causa. *IV. c. 14. n. 2.* p. 316
 Ludovici Pij Imp. donatio in favorem
 Ecclesiæ Remensis. *I. c. 4. n. 12.* p. 17.
 Electionum libertatem solemnī con-
 stitutione confirmat. *IV. c. 4. n. 17.*
18. p. 250
 Ludovici XIV. edictum de extendenda
 per totum regnum Regalia. *I. c. 19. n.*
7. & 14. p. 72. & 76. Quid ab eo expe-
 ctandum, simul ac rei veritatem in
 hac causa agnoverit. *IV. c. 16. n. 11.* p. 331

M.

Magister sive *Ægidius Le Maître* docet
 Regaliam locum non habere in om-
 nibus Ecclesijs. *III. c. 4. n. 2.* p. 148.
 Ejus sententia paulo obscurior expli-
 catur. *I. c. 18. n. 4. 5.* p. 66
 Maimburgus Regaliæ extensionem
 tuetur. *IV. c. 7. n. 4.* p. 266. Ejus
 rationes expenduntur & confutan-
 tur. *Id. per totum.* p. 267
 P. de Marca Regaliæ extensionem im-
 pugnat. *I. c. 19. n. 10.* p. 74. *III. c. 2.*
n. 2. p. 138. *IV. c. 13. n. 7.* p. 301.
App. p. 348
 Metensis Ecclesia Regaliæ non subdita.
III. c. 6. n. 11. p. 170
 Caroli *Molinai* consilium de condendo
 novo juris codice, qui ubique in re-
 gno observaretur. *IV. c. 9. n. 3.* p. 283

N.

Narbonensis Provincia à Regalia libe-
 ra. *III. c. 5. n. 1. & seqq.* p. 157. Con-
 testatur per procuratorem, minime
 se adstringi posse ad proferenda suæ
 libertatis documenta. *IV. c. 13. n.*
12. p. 305
 Nicenum Concilium, quid de electio-
 nibus statuerit. *II. c. 2. n. 5.* p. 25.
IV. c. 3. n. 7. p. 136

Nivernensis Ecclesia an à Regalia im-
 munis. *III. c. 7. n. 5.* p. 174
 Nominatio regia multum differt ab In-
 vestitura. *IV. c. 7. n. 9.* p. 270

O.

Occtania Regaliæ non subdita. *III. c. 5.*
per totum. p. 157. Quandonam ad
 plenum dominium regum Franciæ
 redierit. *Id.* p. 157
 Oeconomi officium ignobile & abje-
 ctum. *IV. c. 8. n. 10.* p. 280
 Oeconomorum instituendorum jus ad
 se traxerunt regij Officiales. *IV. c. 9.*
n. 5. p. 284
 Officialium regionum fraus in instruenda
 Regaliæ lite. *IV. c. 13. n. 14. & seqq.*
 p. 306. Eorum machinationes in viola-
 anda Ecclesiæ libertate. *IV. c. 14. n.*
9. p. 303. Eorundem pervicacia in
 defendendis ijs, quæ præter jus & lib-
 bertatem Ecclesiarum fieri procura-
 runt. *IV. c. 15. n. 1. & seqq.* p. 318. *App.*
 p. 377. *Sibi* ipsi contradicunt. *Id.*
 p. 378
 Ordinationes absolutæ prohibet. *II.*
c. 2. n. 4. p. 94
 Cardinalis d' *Osas* extensioni Regaliæ
 non favet. *III. c. 4. n. 14.* p. 154

P.

Papæ primatum omnes Catholici agno-
 scunt. *App.* p. 339
 Papæ cum Rege Franciæ comparatio
 quantum ad jura, quæ primitus non
 exereuerunt. *Id.* p. 349
 Papa iudex Causarum majorum, qualis
 est causa Regaliæ. *IV. c. 5. n. 4.* p. 319
 Parisiense Concilium V. vetat usurpari
 bona Ecclesiarum post mortem Epi-
 scoporum. *I. c. 3. n. 6.* p. 8.
 Parisiense Concilium III. eos damnat,
 qui bona Ecclesiarum à regibus ob-
 tinebant. *I. c. 3. n. 11.* p. 10. Idem

Concilium

RERUM ET MATERIARUM.

Concilium, quid de electionibus statuerit. *II. c. 2. n. 6.* p. 96

Parlamentum parisiensis circa Regaliam jurisprudentia. *I. c. 17. n. 6.* p. 61

Parlamentum Parisiense de privatis litibus Regaliæ in locis, ubi recepta est, judicat: at de ejus extensione in omnes Ecclesias non nisi usurpata jurisdictione pronuntiare potuit. *IV. c. 14. n. 3. & seq. p. 312. App. p. 353. Ib. p. 374.*

Parlamentum Parisiense primaria camera Regalistarum litibus pene obruitur. *III. c. 8. n. 12.* p. 182

Parochia ob Regaliam conferri non possunt. *II. c. 7. n. 4.* p. 135. Eas Regaliæ subicere conatur Pinssonius. *App.* p. 381

Patronatus, quid & quomodo instituitur. *II. c. 2. n. 8.* p. 27

Patronatus an legitimus Regaliæ titulus. *IV. c. 8. per totum.* p. 276

Patronorum duo genera distinguuntur & explicantur. *II. n. 2. & seq. p. 276*

Patronus Beneficia non confert, sed ad ea præsentat vel nominat. *II. n. 3. p. 277*

Patronus seu defensor Ecclesiarum quilibet Rex in suo regno. *Ib. n. 11.* p. 281

Patronatus obnoxia Beneficia an conferri possint ob Regaliam. *II. c. 7. n. 1.* p. 122. *App.* p. 401

Patronorum juri an Rex derogare possit. *II. c. 7. n. 5.* p. 123

Pasquierius docet Regaliam minime locum habere in omnibus Ecclesijs. *III. c. 4. n. 13.* p. 153

Nicolaus Pavillon Episcopus Alestensis Ecclesiæ suæ libertatem tuetur. *III. c. 12. n. 2.* p. 105. Ad Comitibus Cleri Gallicani scribit. *IV. c. 13. n. 2.* p. 302. Ejus clogium. *App.* p. 355. Quam observans fuerit Sedis Apostolicæ. *Ib.* p. 358

Pensiones an à Rege constitui possint. *II. c. 6. n. 2.* p. 115

Philippus Augustus Regaliam extra feuda non extendit. *I. c. 8. n. 5.* p. 28

Philippus Audax in moderanda Regalia S. Ludovicum parentem suum imitatur. *I. c. 14. n. 1.* p. 42

Philippus Pulcher in aliquibus tantum Ecclesijs Regaliam sibi vindicavit. *I. c. 15. n. 2.* p. 52. *III. c. 3. n. 2.* p. 144

Philippus Valesius in quibusdam tantum Ecclesijs Regaliam exercuit. *I. c. 15. n. 2.* p. 52. *III. c. 3. n. 2.* p. 138

Philippus Probus docet Regaliam non habere locum in omnibus Ecclesijs. *III. c. 4. n. 5.* p. 150. Idem docet Abbatias Regaliæ obnoxias non esse. *IV. c. 6. n. 5.* p. 264

Franciscus Pinssonius originem Regaliæ conferreum origine Nilii. *I. c. 2. n. 3. p. 5.* Ejus Tractatus de Regalijs examinatur & refellitur. *App.* p. 380. Defensores juris Ecclesiarum injurijs onerati. *Ib.* p. 381. Romanos correctores juris canonici falso accusat. *Ib.* p. 385. Canonem 12. Concilij Lugdunensis in pravum sensum detorquet. *Ib.* p. 383. Pugnancia sæpe loquitur. *Ib.* p. 395. & p. 397. & p. 399.

Glossam canonis *Lxxi.* de Præb. in 6. male interpretatur. *Ib.* p. 397. Item Glossam Pragmaticæ sanctionis. *Ib.* p. 398. Regaliam male definit. *Ib.* p. 414

Pontigonensis Concilij decretum de bonis Episcoporum post eorum mortem conservandia. *I. c. 4. n. 4.* p. 13

Præbendæ pœnitentiariæ ob Regaliam conferri non possunt. *II. c. 7. n. 6.* p. 127

Pragmatica sanctio S. Ludovici circa electiones. *IV. c. 5. n. 6.* p. 253

Pragmaticæ Sanctionis Glossator docet Regaliam locum habere in aliquibus tantum Ecclesijs. *I. c. 17. n. 3.* p. 63. *II. c. 5. n. 1.* p. 106. *III. c. 2. n. 6.* p. 140

Pragmatica sanctio S. Ludovici decernit rata & immota esse Ecclesiarum jura, privilegia & libertates. *IV. c. 2. n. 8.* p. 231

RERUM ET MATERIARUM.

redditus futuris Episcopis liberaliter concedat. *IV. c. 2. n. 1. 2.* p. 286
 Regaliæ his ad Consilium Regis quomodolata. *I. c. 2. n. 1. 2.* p. 72. Ejus progressus & finis. *ib. n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* p. 73
 Regaliæ circa collationem Beneficiorum effectus & prærogativæ. *I. c. 2. n. 1. 2.* p. 77. Expenduntur & rejiciuntur. *II. c. 6. per totum.* p. 111
 Regalia quando claudatur. *II. c. 7. n. 1. 2.* p. 130
 Regalia inter libertates Ecclesiæ Gallicæ censeri non debet. *II. c. 8. per totum.* p. 132
 Regaliæ remissio an revocari possit. *III. c. 7. n. 1. 2.* p. 174. App. p. 341
 Regalia quo sensu jus regium dicitur. *IV. c. 1. n. 1. 2.* p. 220. *ib. c. 1. 4. n. 1. 2.* p. 313. App. p. 367. Quo sensu præscriptioni & alienationi obnoxia non est. *IV. c. 1. n. 7.* p. 224. *ib. c. 2. n. 1. 2.* p. 227. An à solo rege exerceri possit. *ib. c. 1. n. 8.* p. 224. An regias nominationes necessario sequatur. *ib. c. 5. n. 8.* p. 258
 In Regalia valde distinguere debet, quæ ei ortus vel incrementi causam seu occasionem præbuerunt, & quæ illam, prout nunc se habet, justam & legitimam efficere possunt. *IV. c. 2. n. 1. 2.* p. 279. App. p. 335. *ib. c. 3. n. 1. 2.* p. 354. *ib. c. 4. n. 1. 2.* p. 367
 Regalia, prout nunc se habet, jus est Ecclesiasticum aut quasi Ecclesiasticum. App. p. 343. *ib. c. 5. n. 1. 2.* p. 378
 Anquod in causa Regaliæ à Parlamento, aut Consilio regis definitum est, pro re judicata haberi debeat. *IV. c. 1. n. 1. 2.* p. 297
 Causa Regaliæ inter Majores causas reponenda. *IV. c. 5. n. 1. 2.* p. 321. *ib. c. 6. n. 1. 2.* p. 333. App. p. 351
 Regalia de novo introducta in Ecclesias inepè comparatur imaginibus Sanctorum, ceremoniis sacris aliisque rebus, quas novitatis arguant Hæretici. App. p. 337

Ex nonnullis Romani Pontificis dignitatibus & prærogativis, quarum usus recentior, ineptè concluditur Regaliæ in Ecclesias de novo induci potuisse. App. p. 339
 Regalia male definitur à Pinssonio. App. p. 404
 Regalia tota constat præjudicatis. *ib. c. 1. n. 1. 2.* p. 402
 Regiense Concilium, quid de administratione bonorum Episcopaliū, sede vacante, statuerit. *I. c. 3. n. 1. 2.* p. 72
 Reges Franciæ coronam libertatis portant. *IV. c. 1. n. 9.* p. 225. An omnium Ecclesiarum Cathedralium fundatores & patroni reputentur. *ib. c. 1. n. 6.* p. 278. An per unionem à Laicorum conditione eximantur. *ib. c. 1. n. 3. 4.* p. 296
 Regum optimi facillè in frædem pravis ministrorum consilii inducuntur. *III. c. 12. n. 1. 2.* p. 202
 Reges nullum propriè jus in res sacras & spirituales habent. *IV. c. 12. n. 1. 2.* p. 396
 Regibus debitam fidelitatem & obedientiam non violat, qui proprio officio ritè fungitur. *IV. c. 15. n. 1. 2.* p. 323
 An Regum potestas à Christo immediate profecta rectè dicatur. App. p. 349
 Regalia de verisimili novitia an locum habeat in collationibus regiis. *II. c. 6. n. 4.* p. 113
 Regularium Capitulorum Beneficia an conferri possint titulo Regaliæ. *II. c. 7. n. 7.* p. 127
 Relevium locum habet in solis Provinciis Juris consuetudinarij. *I. c. 7. n. 3.* p. 25. App. p. 368
 Remensis Ecclesiæ bona usurpata & restituta. *I. c. 4. n. 1. 2.* p. 17
 Resignationes in favorem an reges admittere possint. *II. c. 6. n. 6.* p. 114
 Russi adulatione in Principes. *IV. c. 11. n. 6.* p. 293

INDEX RERUM ET MATERIARUM.

S.

Santonense Capitulum à Regalistarum petitione Arresto Parlamenti absolvitur. *App.* p. 403
 Simonia olim in Gallijs frequens. *IV. c. 4. n. 5.* p. 244
 Spolium quid, & an ad reges pertineat. *I. c. 9. n. 5.* p. 31. Spolio renuntiant reges Franciæ. *II. c. 13. n. 1.* p. 46
 Stigandus Archiepiscopus Cantuariensis Edicto Guillelmi nothinon assentitur. *III. c. 14. n. 4.* p. 213

T.

T. *Talem* à Collegis dissidet in causa Capituli Santonensis. *App.* p. 403
 Theologales præbendæ ob Regaliam conferri non possunt. *II. c. 7. n. 5.* p. 126
 S. Thomas Cantuariensis ob defensionem Ecclesiasticæ libertatis varie

vexatus, tandem Martyrio coronatur. *III. c. 14. n. 6.* p. 214. *IV. c. 24. n. 9.* p. 317. *II. c. 16. n. 4.* p. 328
 Tridentini Concilij decreta de immunitate Clericorum ac bonorum Ecclesiæ. *III. c. 9. n. 3.* p. 185
 Trosleianum Concilium quid de non diripiendis bonis Episcoporum post eorum mortem, statuerit. *I. c. 4. n. 6.* p. 13

U.

Valentinianus I. electionem Episcopi Mediolanensis ad sedelatam recusavit. *IV. c. 3. n. 20.* p. 239
 Valentinum Concilium III. de eligendis Episcopis, quid statuerit. *IV. c. 4. n. 20.* p. 252.
 Viennensis Provincia à Regalia libera. *III. c. 6. n. 9.* p. 169

Errata sic corrige.

p. 240. 31.	lin. 23.	mediumi	Lege.	medium.
p. 66.	lin. 22.	4.	L.	5.
p. 86.	lin. 7.	Secundum.	L.	Primum.
p. 115.	lin. 10.	6.		deleatur.
p. 124.	lin. 12.	4.		deleatur.
p. 202.	lin. 23.	Basilicus.	L.	Basilus.
p. 275.	lin. 13.	7.	L.	4.
p. 291.	lin. 1.	veniant.	L.	non veniant.
p. 305.	lin. ult.	12.	L.	13.

Cœtera Benevolus Lector emendabit

FINIS.

AVT
 1316452

XV. C. 15.

7019

